

ЕРИК СИЙГЪЛ ПОСЛЕДНО ТАНГО В ХАРВАРД

Превод от английски: Милко Стоименов, 2004

chitanka.info

*На Карън и Франческа —
жените от висока класа
в моя живот*

*Трябва да има... разумно обяснение за
причината някой да прелива от щастие, че е
възпитаник на Харвард, а не е, по някакво
нещастно предопределение на съдбата, осъден
да завърши в Йейл или в Корнел.*

Уилям Джеймс, 1869

г.

БЕЛЕЖКА НА АМЕРИКАНСКИЯ ИЗДАТЕЛ

Това е роман за Випуск 1958 година от Харвард.

Главните герои — Андрю Елиът, Даниел Роси, Джейсън Гилбърт, Джордж Келер и Теодор Ламброс — са плод на авторовото въображение. Тези възпитаници на випуска символизируют някои от различните посоки, които поеха младежите от тяхното поколение в областта на политиката, изкуството, интелектуалния живот или дългия път на самопознанието. Проследявайки времето, прекарано в Харвард и последвалите го години до двадесет и петата им среща, авторът описва събития, в които взимат участие видни представители на американската политика и изкуство. Авторът е включил портрети на тези известни личности като символи на определени влияния в американското общество през този период. Читателят следва да възприема конкретните разговори и случки, в които участвуват тези личности, като измислени от автора.

ПЕТ ЖИВОТА, ПЕТ ЛЮБОВНИ ИСТОРИИ —

ДРАМАТИЧЕН ПОРТРЕТ

НА ЕДНО ПОКОЛЕНИЕ

Дани Роси — музикален феномен, който рискува всичко в името на Харвард, дори скъсва с деспотичния си баща. Истинският му проблем е бързо спечелената слава и... многото жени почитателки.

Тед Ламброс прекарва четири години като „приходящ“, като аутсайдер. Обсебен е от желанието да стъпи на върха на Харвардския академичен Олимп, но заради една необмислена постъпка плаща висока цена.

Джейсън Гилбърт, Златното момче — красив, харизматичен, брилянтен спортист — научава в Харвард, че не е възможно да загърби юдейските си корени. И сякаш трябва да преживее една трагедия, за да намери истинската си идентичност.

Джордж Келер, бежанец от комунистическа Унгария, пристига в Харвард, без да знае английски. С безмилостна решителност не само усъвършенства езика, но и структурата на властта в новата си родина.

Андрю Елиът е със смазано самочувствие, защото не може да излезе изпод сянката, която хвърлят неговите предци — от две столетия възпитаници на Харвард. Тъжни и разтърсващи събития стават причина да разбере стойността си като човек.

ДНЕВНИКЪТ НА АНДРЮ ЕЛИЪТ

12 май 1983

Идния месец ще се проведе двадесет и петата годишна среща на випуска ми от Харвард и това ме плаши до смърт.

Боя се да се изправя лице в лице с преуспелите си състуденти, които ще разказват за бляскавите си успехи, а аз няма да имам с какво да се похваля, освен с посивелите си коси.

Днес получих голям, подвързан с червена кожа, албум, описващ постиженията на Випуск '58. Това ме изпълни с чувство на провал.

Прекарах дълги часове от нощта, взирайки се в лицата на момчетата, които някога ми бяха състуденти, а сега се бяха издигнали до сенатори и губернатори, бяха станали световноизвестни учени и прочути лекари. Кой ли от тях ще се изкачат на подиума в Стокхолм? Или ще стъпят на поляната пред Белия дом?

А най-забавното е, че някои от тях все още са женени за първите си съпруги.

Неколцина от най-преуспелите бяха мои близки приятели. Момчето, с което някога делех стая и когото смятах за мухльо, е кандидатът с най-големи шансове за поста държавен секретар. На бъдещия ректор на Харвард едно време давах дрехи назаем. Друг, когото едва забелязвахме сред нас, се бе превърнал в най-големия музикант на нашето съвремие.

Най-смелият от нас пожертва живота си за кауза, в която вярвахме. Героизмът му ме унижава.

А аз се появявам като олицетворение на неуспеха.

Аз съм последният Елиът от знатния род, който постъпва в Харвард. Всичките ми предци са били видни личности. Във война и в мир, в църквата, в науката, в образованието. През хиляда деветстотин четиридесет и осма година братовчед ми Том получи Нобеловата награда за литература.

Но блясъкът на семейната традиция помръкна с мен. Не мога да стъпя на малкия пръст дори на Джаред Елиът (Випуск '1703), човекът,

донесъл ревена в Америка.

Едно нещо поне ме свързва, макар и със съвсем тънка нишка, с благородните ми предци. Всички са водили дневници. Съименикът ми, преподобният Андрю Елиът едновременно с всеотдайните си грижи за паството, водил записки — запазени и до днес, — в които описал обсадата на Бостън по време на Войната за независимост.

Веднага щом градът бил освободен, той отишъл на заседание на Академичния съвет, за да издейства почетна титла на Джордж Вашингтон.

Синът на преподобния Андрю Елиът наследил неговия амвон и писателската му дарба и оставил ярки свидетелства за първите дни на Америка като република.

Естествено, и дума не може да става за сравнение, но и аз водих дневници през целия си живот. Сигурно това е единственото, което съм наследил от прадедите си. Наблюдавах събитията около мен, макар да не бях сред главните действащи лица.

ГОДИНИТЕ В ХАРВАРД

Мислихме, че морето е до
колене. Цигарите
Струваха двадесетина цента
пакета, толкова
Бе и галон бензин. Сексът се
оказа обвит в латекс
И забулен от свръхестествени
скрупули — наречете ги
Рицарство...

Психологията бе окупира
съзнанието ни, абстрактни
Неща окупираха реалността
ни; единственият живот,
Който си струваше да живеем
бе личният, и — накрая
Най-големият ни недостатък

Не знаехме, че сме поколение.

Джон
Ъпдайк
Випуск
'54

Измерваха се с погледи като тигри, които търсят слабите места
на опасния нов съперник. Но в джунгла като тази никога не си сигурен
къде се спотайва истинската опасност.

Беше понеделник, двадесети септември хиляда деветстотин
петдесет и четвърта година. Хиляда сто шестдесет и двама от най-

способните и най-умните младежи в света стояха строени пред огромната постройка във викториански стил, известна като Мемориъл хол. За да се запишат като членове на бъдещия випуск Харвард '58.

Облечени възможно най-разнородно — от „Брукс Брадърс“ до износена конфекция — всички бяха различно нетърпеливи, уплашени, притеснени и объркани. Някои бяха пропътували хиляди километри, други — няколко преки. Но до един съзнаваха, че се намират в началото на най-голямото пътешествие в живота си.

Шадрак Тубман, син на президента на Либерия, долетя от Монровия през Париж и кацна на летище Айдълуайлд в Ню Йорк. Оттам до Бостън го докара лимузината на посолството.

Джон Д. Рокфелер IV скромно взе влака от Манхатън, но се охарчи с такси от гара Юг до плаца.

Ага-хан^[1] се появи незнайно откъде и как, като истинско божество. (Според някои слухове бил долетял на вълшебно килимче — или с частен самолет.) Във всеки случай стоеше в редицата и чакаше да го запишат като всеки смъртен.

Още с пристигането си тези първокурсници се озоваха в центъра на вниманието. Те просто се бяха родили звезди.

Но в този последен ден от лятото на хиляда деветстотин петдесет и четвърта година над хиляда други потенциални комети чакаха да се измъкнат от мрака на анонимността и да осветят небесата.

Сред тях бяха Даниел Роси, Джейсън Гилбърт, Теодор Ламброс и Андрю Елиът. Те и още един, пети младеж, намиращ се на другия край на света — са героите на тази история.

ДАНИЕЛ РОСИ

*Врабчето взех за глас от рая,
Изгрева възпяващ от брезовото
клонче;
Взех го у дома, с гнездото му
дори;
То отново пее, но весело не е,
Защото не взех ни реката, ни
небето.*

Ралф
Уолдо Емерсон
Випуск
1821 г.

От най-ранно детство Дани Роси таеше една-единствена отчаяна амбиция — да угоди на баща си.

И един-единствен повтарящ се кошмар — че никога не успява.

Отначало смяташе, че за безразличието на д-р Роси има основателна причина. В края на краищата Дани бе слаб и крехък брат на най-добрия краен защитник в историята на окръг Ориндж, Калифорния. През цялото време, докато Франк Роси бележеше гол след гол и бе пример за скаутите от училище, баща му бе твърде заангажиран с него, за да обърне внимание на по-малкия си син.

Обстоятелството, че Дани получаваше добри бележки — за разлика от Франк, — не правеше никакво впечатление. Все пак брат му бе висок един и деветдесет (една глава над Дани) и само при появяването му на терена целият стадион ставаше на крака и го аплодираше.

Какво можеше да направи дребничкият, очилат и червенокос Дани, за да спечели аплодисменти? Той бе, поне така твърдеше майка му, надарен пианист. Почти феномен. Повечето родители биха се

гордели с това. Но д-р Роси не бе дошъл на нито един от концертите му.

Обяснимо защо Дани изпитваше мъчителна ревност. А негодуванието бавно се превръщаше в омраза. „Франк е бог, тате. А аз съм човек. Рано или късно ще ме забележиш!“

През хиляда деветстотин и петдесета година Франк, пилот на изстребител, бе свален над Корея. Тогава стаената ревност на Дани по мъчителен начин се превърна в тъга, а сетне в чувство за вина. Чувстваше се някак си отговорен. Сякаш бе желал смъртта на брат си.

На церемонията, по време на която кръстиха училищния стадион на името на Франк, баща му не успя да сдържи сълзите си. Дани гледаше с мъка човека, когото толкова уважаваше. И се закле да му донесе утеха. Но как да му донесе радост?

Артър Роси се дразнеше само като чуеше Дани да репетира. Все пак, напрегнатият ден на един зъболекар се озвучава от пискливите звуци на машината. Затова устрои на единствения си син музикално студио в мазето.

Дани разбираше, че това не е акт на щедрост, а просто баща му не желае нито да го чува, нито да го вижда.

Въпреки това Дани твърдо реши да се бори за спечелване на бащината любов. Сметна, че спортът е единственият начин да се измъкне от мазето на родителското неодобрение.

За момче с неговото телосложение имаше само една възможност — бягането. Сремна се с треньора и срамежливо потърси съвета му.

Започна да става всяка сутрин в шест. Обуваше маратонките и отиваше да тренира. Тежките натоварвания още през първите седмици направиха краката му здрави и силни. Но той не се задоволи с това. И пазеше всичко в тайна. До момента, в който щеше да си струва да каже на татко.

Първия ден от пролетта треньорът накара целия отбор да пробяга една миля, за да прецени кондицията им. Дани остана изненадан, че през първите три-четвърти от разстоянието бягаше наравно с най-добрите.

Но изведнъж устата му пресъхна, в гърдите му сякаш се разгоря пожар. Започна да изостава. От центъра на игрището чу гласа на треньора:

— Давай, Роси. Не се предавай!

Страхувайки се от неодобрението на този своеобразен заместник на баща му, изтощеният Дани измина и последната обиколка. И се строполи изнемощял на тревата. Преди да успее да възстанови дишането си, над него се изправи треньорът с хронометър в ръка.

— Не е зле, Дани. Определено ме изненадваш — пет минути и четиридесет и осем секунди. Ако продължаваш така, ще станеш много по-бърз. Всъщност, пет минути понякога са достатъчни за трето място на състезание. Иди при домакина и му кажи да ти даде екип и шпайкове.

Чувствайки, че се доближава до целта, Дани временно заряза следобедните упражнения на пианото, за да тренира с отбора. А това обикновено означаваше десет-дванадесет изтощителни спринта от по четвърт миля. Повръщаше след почти всяка тренировка.

След няколко седмици треньорът обяви, че като награда за упоритостта Дани ще бъде третият в отбора на една миля за надбягването с „Вали Хай“.

Същата вечер каза на баща си. Въпреки предупреждението на сина му, че ще се провали на пистата, д-р Роси настоя да дойде.

Този съботен следобед Дани изживя трите най-щастливи минути от детството си.

Когато напрегнатите бегачи се наредиха на покритата със сгур писта, Дани видя родителите си да седят на първия ред.

— Давай, синко! — окуражи го баща му. — Покажи им на какво е способен един Роси.

Тези думи така възпламениха Дани, че той забрави напътствията на треньора да не се напруга и да не избързва много. След стартовия изстрел момчето се втурна напред и поведе колоната след първата обиколка.

„Божичко“ — каза си д-р Роси, — „той е шампион!“

„По дяволите“ — изруга треньорът, — „той е полудял! Няма да издържи.“

След като завършиха първата обиколка, Дани хвърли поглед към баща си и видя нещо, което смяташе за невъзможно — усмивка на гордост.

— Седемдесет и една секунди — извика треньорът. — Много бързо, Роси. Прекалено бързо!

— Браво, синко! — извика д-р Роси.

Дани сякаш прелетя следващите четиристотин метра на крилете на бащиното одобрение.

На половината разстояние той все още водеше. Но дробовите му започваха да горят. На следващата обиколка получи криза. Изпитваше това, което бегачите не съвсем правилно наричат *rigor mortis*. Той умираше.

Съперниците му го настигнаха и задминаха. От другия край на стадиона чу виковете на баща си:

— Хайде, Дани, стегни се!

На финала го посрещнаха с ръкопляскания. Аплодисменти на симпатия към победения по безапелационен начин съперник.

Премалял от изтощение, Дани погледна към трибуните. Майка му се усмихваше окуражително. Баща му си бе тръгнал. Като в истински кошмар.

Необяснимо защо, но треньорът бе доволен.

— Роси, никога не съм виждал момче с повече воля. Пет минути и петнадесет секунди. Имаш страхотен потенциал.

— Но не и на пистата — отвърна Дани и се отдалечи накуцвайки.
— Отказвам се.

Съзнаваше, за свое огорчение, че всичките му усилия само бяха влошили положението. Защото нещастното бягане се бе провело на стадион „Франк Роси“.

Унижен, Дани се върна към предишния си начин на живот. Клавишите на пианото се превърнаха в отдушник на цялото му чувство на безсилие. Упражняваше се денонощно; забрави за всичко останало.

От шестгодишен се упражняваше с една местна преподавателка. Но сега тази почтена възрастна жена заяви на майка му, че вече не е в състояние да го научи на нищо повече. Предложи на Жизела Роси да заведе момчето на прослушване при Густав Ландау — бивш солист във Виена, а в момента приключващ кариерата си като музикален директор на колежа „Сан Анджело“.

Старият човек остана впечатлен от способностите на Дани и го прие за свой ученик.

— Според д-р Ландау той е много добър за възрастта си — уведоми Жизела съпруга си вечерта. — Смята, че ще стане професионалист.

На което д-р Роси отвърна едносрично:

— Ох!

Това означаваше, че ще запази мнението за себе си.

Д-р Ландау бе любезен, но взискателен преподавател, а Дани — идеалният ученик. Бе не само талантлив, но попиваше знанията с желание. Ако Ландау му заръчаше да прави упражненията на Черни по един час дневно, Дани им отделяше три-четири часа.

— Достатъчно бързо ли напредвам? — нетърпеливо питаше той.

— Ах, Даниел, дори можеш да намалиш темпото. Ти си млад. Вечер трябва да излизаш и да се забавляваш.

Но Дани нямаше време — и не знаеше с какво да се „забавлява“. Бързаше да порасне. И всеки миг извън училище прекарваше на пианото.

Д-р Роси знаеше за антисоциалните наклонности на сина си. Това го разстройваше.

— Казвам ти, Жизела, не е здравословно. Той се е вманиачил. Сигурно се опитва да компенсира ниския си ръст или нещо друго. Бог ми е свидетел, че на тези години Франк бе истински Казанова.

Артър Роси се боеше от мисълта синът му да не се окаже... не съвсем мъж.

От друга страна, мисис Роси вярваше, че ако двамата мъже са малко по-близки, опасенията на съпруга ѝ ще изчезнат.

Затова, на другия ден, когато привършиха с вечерята, тя ги остави сами. За да си поговорят.

Д-р Роси бе видимо подразнен, защото разговорите с Дани винаги го притесняваха.

— Всичко наред ли е в училище? — попита той.

— Ами, и да, и не — отвърна Дани, който се чувстваше толкова неловко, колкото и баща му.

Като изтръпнал от напрежение пехотинец, д-р Роси се опасяваше, че навлиза в минно поле.

— Какво има?

— Татко, всички в училище ме мислят за смахнат. Но повечето музиканти са като мен.

Д-р Роси започва да се изпотява.

— Как така, синко?

— Ами, влюбени са в музиката. Аз също. Искам музиката да бъде моят живот.

Настъпи кратка пауза, докато д-р Роси търсеше подходящ отговор.

— Ти си ми син — каза той накрая — страхливо измъкване, вместо израз на истинска любов.

— Благодаря, татко. А сега мисля да се поупражнявам.

Дани излезе, а Артър Роси си наля чаша уиски и се замисли. Май трябва да съм благодарен. Страст към музиката е за предпочитане пред това, което си бе представял.

Веднага след шестнадесетия си рожден ден Дани дебютира като солист със симфоничния оркестър на Джуниър Колидж. Под диригентската палка на своя учител той изпълни трудния Втори концерт за пиано на Брамс. В препълнената зала бяха и родителите му.

Дани излезе на сцената, пребледнял от напрежение, очилата му отразиха светлината от допотопния прожектор и това го заслепи. Накрая стигна до пианото, но се почувства парализиран.

Д-р Ландау пристъпи напред и прошепна:

— Не се бой, Даниел, ще се справиш.

Страховете на Дани изчезнаха като с магическа пръчка.

Аплодисментите нямаха край.

Когато се поклони и обърна, за да приеме поздравленията на учителя си, Дани с учудване видя, че очите на стария човек са пълни със сълзи.

Ландау прегърна своя ученик.

— Знаеш ли, Дан, днес ме накара да се гордея с теб.

Естествено е син, дълго жадувал за бащина обич, да изпадне във възторг от подобно признание. Но тази вечер Даниел Роси се опияни от ново усещане: преклонението на тълпата.

От времето когато постъпи в гимназия, Дани мечтаеше за Харвард, където да учи композиция при Рандал Томпсън и Уолтър Пистън, виртуозния композитор на симфонии. Единствено това го мотивираше да се блъска над естествените науки и математиката.

От сантиментални подбуди, д-р Роси желаше да види сина си в Принстън, университетът, прославен от Ф. Скот Фицджералд. И който щеше да бъде Алма матер и за Франк.

Но Дани остана глух за всякакви доводи. И накрая Артър Роси се предаде.

— Нищо не мога да направя.

Но една случка промени решението на зъболекаря да не се намесва. През хиляда деветстотин петдесет и четвърта година ревностният сенатор Маккарти насочи критичния си поглед към Харвард и го нарече гнездо на комунисти. Някои от професорите там бяха отказали да сътрудничат на комисията на сенатора и да обсъждат политическите убеждения на колегите си.

Нещо повече, ректорът на Харвард, непоколебимият д-р Пъзи^[2], отказа да ги уволни въпреки настояването на Маккарти.

— Синко — попита д-р Роси с нарастващо раздразнение, — как може някой, чийто брат е загинал, за да ни защити от комунизма, дори да помисли за подобен университет?

Дани остана безмълвен. Имаше ли смисъл да отговаря, че музиката и политиката са две различни неща?

Докато д-р Роси продължаваше да възразява срещу решението на сина си, майката на Дани правеше отчаяни опити да не взема страна. И така, д-р Ландау остана единственият човек, с когото Дани можеше да обсъди дилемата, пред която бе изправен.

Старецът подходи възможно най-предпазливо. И същевременно призна на Дани:

— Този Маккарти ме плаши. Знаеш ли, така започнаха и в Германия.

Замълча, развълнуван от мъчителни спомени.

Сетне продължи с тих и спокоен глас:

— Даниел, над страната е надвиснал страхът. Сенаторът Маккарти си мисли, че може да нарежда на Харвард, да им казва кого да уволняват и така нататък. Смятам, че техният ректор проявява достатъчно смелост. Всъщност, бих искал да изразя уважението си към него.

— Как ще стане това, д-р Ландау?

Старият човек се приведе леко към блестящия си ученик и отвърна:

— Като те изпратя там.

Дойде средата на май и донесе съобщенията, че Дани е приет. Принстън, Харвард, Йейл и Станфорд — всички желаеха Дани. Дори д-р Роси бе впечатлен — макар да се боеше, че синът му прави фатален избор.

Армагедон настъпи в края на седмицата. Артър Роси извика Дани в тапицирания си с кордован кабинет и му зададе съдбоносния въпрос.

— Да, татко — отвърна момчето плахо, — отивам в Харвард.

Възцари се гробна тишина.

До този момент Дани бе таил надеждата, че когато баща му види непоколебимостта на решението му, най-накрая ще отстъпи.

Ала Артър Роси остана непреклонен.

— Дани, това е свободна страна. Имаш правото да се запишеш където искаш. Но и аз съм в правото си да изразя несъгласието си. Взех решение да не платя нито цент за твоето следване. Поздравления, синко, вече си самостоятелен. Току-що обяви своята независимост.

За миг Дани се почувства объркан и отчаян. Сетне погледна баща си в очите и разбра, че Маккарти е само повод. Артър Роси просто не се интересуваше от сина си.

И осъзна, че трябва да се издигне над детинската потребност да получава съгласието на този мъж.

Защото знаеше, че никога няма да го получи. Никога.

— Добре, татко — дрезгаво прошепна той, — щом така искаш...

Обърна се и напусна стаята, без да промълви нито дума повече.
През масивната врата чу баща си да удря с юмруци по бюрото.
Странно, но Дани се почувства освободен.

[1] Ага-хан — от началото на XIX век титла на духовния глава на низаритите — клон на мюсюлманската шиитска секта исмаилити. — Бел.ред. ↑

[2] Д-р Пъзи, Натан — двадесет и четвъртият ректор на Харвардския университет. — Бел.пр. ↑

ДЖЕЙСЪН ГИЛБЪРТ-МЛАДШИ

Той бе „златно момче“. Висок, рус Аполон, излъчващ чар, когото жените обичаха, а мъжете уважаваха. С който и спорт да се захванеше, нямаше равен на себе си. Учителите му го обожаваша, защото въпреки своята популярност, той се отнасяше към тях любезно и с уважение.

С две думи, младежи като него се срещаха рядко — мечтаният от всеки родител син. И мечтаният от всяка жена любовник.

Изкушавам се да кажа, че Джейсън Гилбърт-младши представляваше олицетворение на американската мечта. Разбира се, мнозина мислеха така. Но зад блестящата външност се криеше едно петно. Трагичен недостатък, наследен от предците му.

Джейсън Гилбърт се бе родил еврейин.

Баща му се потруди доста, за да скрие този факт. Защото Джейсън Гилбърт-старши знаеше още от детството си, от синините, получени в Бруклин, че да си еврейин е все едно да си бяла врана. Животът щеше да е много по-лек, ако всички можеха да бъдат просто американци.

Дълго обмисля възможността да се отърве от товара на фамилното си име. И накрая, през един есенен следобед на хиляда деветстотин тридесет и трета година районният съд даде на Джейкъб Грюнвалд нов живот като Джейсън Гилбърт.

Две години по-късно, на пролетния бал в своя клуб той среща Бетси Нюман, русокосо миньонче с лунички. Оказа се, че имат много общи интереси. Обичаха театъра, танците, спортуването на открито. И не на последно място те се отнасяха с пълно безразличие към вярата на предците си.

За да избегнат натиска от страна на по-религиозните роднини за „подобаваша“ церемония, те решиха да избягат от семействата си.

Имаха щастлив брак, а когато през хиляда деветстотин тридесет и седма година Бетси роди момче, което нарекоха Джейсън младши, се озоваха на седмото небе.

Чувайки прекрасната новина в задимената от цигари чакалня, бащата изкрещя безмълвно. Той нямаше да допусне новороденият му

син да изпита и най-дребната несгода поради това, че родителите му са евреи. Не, момчето му щеше да порасне и да стане уважаван американец.

По това време Гилбърт-старши бе изпълнителен вицепрезидент на бързо разрастващата се „Нешънъл Къмюникейшънс Корпорейшън“. Двамата с Бети живееха в къща с двор от три акра в Сиосет — далеч от гетото.

Три години по-късно се роди Джули. И тя като брат си бе наследила сините очи и русата коса на майка си — макар само Джули да имаше лунички.

Прекараха безгрижно детство. И двамата растяха и се развиваха според програмата за самоусъвършенстване, която баща им създаде специално заради тях. Започна с плуване и продължи с уроци по езда и тенис. И разбира се, ски през зимните ваканции.

Малкият Джейсън бе подготвян с любов и възискателност да се превърне в демон на тенискортовете.

Първоначално тренираше в местния клуб. Но когато показва очаквания от баща му многообещаващ напредък, старият Гилбърт започна лично да кара сина си всяка събота във Форест Хил при Рикардо Лопес, печелил някога открития шампионат на Щатите и Уимбълдън. Бащата наблюдаваше всеки миг от тренировките, подвикваше окуражително и се наслаждаваше на напредъка на Джейсън.

Първоначално семейство Гилбърт възнамеряваше да отгледа децата си без каквото и да било религиозно възпитание. Но скоро откриха, че в място като Сиосет никой не може да живее изолирано. Това беше по-лошо отколкото... да си човек второ качество.

Построяването наблизо на нова унитарна^[1] църква дойде като дар божии. Приеха ги сърдечно, макар появите им там да бяха, меко казано, спорадични. Рядко ходеха на църква дори в неделя. Коледите посрещаха по пистите, а Великден — по плажовете. Но поне принадлежаха към някаква общност.

И двамата родители — достатъчно интелигентни — разбираха, че опитвайки се да отгледа децата си като стопроцентни американци, те, в края на краищата, ще им създадат комплекси. Затова казаха на Джейсън и Джулия, че еврейският им произход е като ручейче

извиращо от прародината им, което се е вляло в мощното течение на американското общество.

Джули замина да учи в пансион, но Джейсън предпочете да остане у дома и да се запише в „Хокинс-Атуел“. Той обичаше Сиосет и не искаше да се раздели най-вече с възможността да излиза с момичета. Които му бяха любимият спорт, след тениса. В него също бе завоювал големи успехи.

Естествено, не бе сред най-добрите ученици. Но бележките му бяха достатъчно високи, за да му осигурят място в бленувания от двамата с баща му университет — Йейл.

Причините бяха едновременно плод на разум и емоция. За тях завършилият Йейл бе истински аристократ — атлет, образован, джентълмен. А Джейсън просто *изглеждаше* роден за Йейл.

Писмото пристигна на сутринта на дванадесети май. Беше подозрително леко и предполагаше, че съобщението в него е съвсем кратко. Оказа се не само кратко, но и болезнено.

Джейсън не бе приет в Йейл.

Учудването на семейство Гилбърт се превърна в гняв, когато научиха, че Тони Росън, чийто успех съвсем не бе по-висок от този на сина им и чийто бекхенд бе далеч по-лош, е приет в Ню Хейвън.

Бащата на Джейсън настоя ректорът, бивш възпитаник на Йейл, да го приеме незабавно.

— Мистър Трамбъл — подхвана той, — може ли да ми обясните защо са отхвърлили сина ми, а са приели младия Росън.

Посивелият ректор дръпна от лулата и отвърна:

— Трябва да разберете, мистър Гилбърт, Росън е контингент на Йейл. И баща му, и дядо му са учили там. В Йейл отдават голямо значение на това. Чувството за традиция е много силно.

— Добре, добре — отвърна Гилбърт-старши, — но ще ми дадете ли приемливо обяснение защо момче като Джейсън, истински джентълмен, отличен спортист...

— Моля те, татко — прекъсна го Джейсън с нарастващо неудобство.

Ала баща му настоя.

— Кажете ми защо вашата Алма матер не желае човек като него?

Трамбъл се облегна на стола и отвърна:

— Е, мистър Гилбърт, не съм в течение какво е обсъждала комисията в Йейл, но знам, че в Ню Хейвън държат всеки випуск да е „балансирана смес“.

— Смес?

— Да. Разбирате ли — уточни ректорът, — става въпрос за географско разпределение, за определен брой студенти, завършили колеж. Сетне е определен дялът на завършилите гимназии, подготвителни училища, на музикантите и спортистите.

Бащата на Джейсън вече бе разбрал какво се опитва да каже Трамбъл.

— Мистър Трамбъл — попита го той, като едва-едва се сдържаше, — тази „смес“, за която говорите, включва ли и религиозни убеждения?

— Всъщност, да — отвърна любезно ректорът. — В Йейл не съществуват тъй наречените квоти. Но съществува, до известна степен, ограничение за броя на приетите студенти от еврейски произход.

— Това е противозаконно!

— Не бих се съгласил — възрази Трамбъл. — Евреите са — колко? — два процента и половина от населението на страната? Обзалагам се, че в Йейл приемат поне четири пъти повече.

Гилбърт-старши не изпитваше желание да се обзалага. Не се съмняваше, че старият мъж знае съвсем точно процента на евреите, приемани всяка година в неговата Алма матер.

Джейсън усети, че в душата му се надига буря и искаше да я предотврати на всяка цена.

— Виж какво, татко, няма да отида в университет, който не ме желае. Ако питаш мен, Йейл да върви по дяволите!

Сетне се обърна към ректора и се извини:

— Простете, сър.

— Няма за какво — кимна Трамбъл. — Напълно разбирам реакцията ти. А сега да помислим позитивно. Второто ти желание е също отлично училище. Мнозина дори смятат Харвард за най-добрия университет в страната.

[1] Унитаристи — секта, отричаща Светата Троица, привърженици на свободата в религията. — Бел.ред. ↑

ТЕД ЛАМБРОС

*Всемогъщи Господи,
за друго богатство не моля,
освен
сам да не се разочаровам някой
ден —
че в делата си тъй високо мога
да летя,
докъдето ясният ми поглед
стига сега.*

Хенри
Дейвид Торо
Випуск
1837

Всички здравомислещи хора са егоисти^[1]

Ралф Уолдо Емерсън
Випуск 1821

Той бе от „пътуващите“. Член на това почти незабележимо малцинство, чиито доходи не бяха достатъчни, за да си позволят лукса да живеят в общежитията заедно със съучениците си. Следователно принадлежаха към Харвард само през деня — част от него и все пак далеч от него, — а вечер се връщаха с автобус или с метро към реалния свят.

По ирония на съдбата Тед Ламброс се бе родил на хвърлей място оттук. Баща му, Сократ, пристигнал в Америка от Гърция в началото на 30-те, бе добреизвестният собственик на ресторант „Маратон“ на Масачусетс авеню, на няколко преки северно от библиотека „Уайдънър“.

В заведението му, както често се хвалеше пред персонала (тоест пред семейството), вечер се събираха повече велики умове, отколкото на философските беседи в Платоновата академия. Не само философи, но и нобелови лауреати по физика, химия, медицина и икономика. И дори мисис Джулия Чайлд, обявила агнешкото с лимон на жена му за „изключително интересно“.

Нещо повече, синът му Теодор завърши класическата гимназия в Кембридж, която се намираше толкова близо до Харвард, че бе едва ли не част от него.

След като семейство Ламброс се отнасяше към преподавателите с уважение, граничещо с обожание, съвсем естествено синът им израсна със страстното желание да постъпи в Харвард.

Навършвайки шестнадесет, високият мургав красавец Теодор се издигна до сервитьор, което му осигури по-близък контакт с тези академични светила. През него преминаваше тръпка, дори само когато го поздравяха с „добър вечер“.

Чудеше се защо. Каква бе тази магия на Харвард, която той чувстваше, даже като поднасяше блюдо с *клефтико*^[2].

Една апокалиптична вечер всичко стана ясно. Изпитваха такава странна увереност. От тези професори струеше самонадеяност, която ги обгръщаше като ореол — без значение дали обсъждат проблеми на метафизиката, или достойнствата на съпругата на новия им колега.

Като син на неуверен в себе си емигрант, Тед се възхищаваше най-вече от тяхната самовлюбеност и подценяване на собствения им интелект.

Всичко това определи неговата цел в живота. Искаше да стане един от тях. Не просто студент, а истински професор. Баща му хранеше същите надежди.

За голямо неудоволствие на останалите си деца, Дафне и Александър, старият Ламброс често превъзнасяше бляскавото бъдеще на Тед.

— Не знам защо всички си мислят, че той е толкова умен — роптаеше мрачно малкият Алекс.

— Защото е — отвърщаше Сократ с пророчески плам. — Тед е истинският *ламброс* на семейството.

Той се усмихна на играта на думи, понеже фамилното име на гръцки означава „блясък“ или „сияние“.

На около двеста метра от малката стая на Тед на Прескът стрийт, където той учеше упорито нощно време, се виждаха светлините на Харвард. Бяха толкова близо, толкова близо. И ако се разсееше дори за миг, си помагаше с думите: „Стегни се, Ламброс, та ти си почти вътре.“ И Тед, като Одисей в бурното море, предусещаше края на продължителните и тежки усилия.

В синхрон с тези епични фантазии, той мечтаеше за девица, която да го чака на омагьосан остров като златокосата млада принцеса Навзикая, дъщерята на царя на феаките. Харвардските мечти на Тед включваха и момичетата от „Радклиф“.

Така че, когато четеше английската адаптация за гимназисти на „Одисея“ и стигна до книга 6 — лудешкото увлечение на Навзикая по красивия грък, — той го прие като предзнаменование за мечтания прием, който ще получи след като се озове най-после там.

Но шестицата по английски бе сред малкото, които Тед получи тази година. Всъщност, обикновено получаваше петици — стабилни, но не и брилянтни оценки. Как смееше да се надява да го приемат в Харвард?

Беше едва седми в класа, с общ успех малко над средния. В действителност Харвард обикновено търси многостранно развити личности. Но Тед не се смяташе за такъв. При положение, че учеше и работеше като сервитьор, не му оставаше време да свири на арфа, например, или да спортува. Беше обективен и се опитваше да убеди баща си да не очаква чудеса.

Но папа Ламброс като непоколебим оптимист бе убеден, че препоръчителните писма от „гигантските личности“, които вечеряха в „Маратон“, ще имат магически ефект.

Така и стана. Тед Ламброс бе приет — макар и без финансова помощ. Това означаваше, че е осъден да остане в килията си на Прескът стрийт и няма да вкуси от удоволствията на харвардския живот извън учебните зали. Защото щеше да прекарва вечерите си в „Маратон“, за да заработва таксата си за обучение от шестстотин долара.

Но това не уплаши Тед. Макар и да се намираше едва в подножието на Олимп, той все пак бе там, готов да започне изкачването.

Защото Тед вярваше в американската мечта. Ако много силно желаеш нещо и посветиш на него сърцето и душата си, няма начин да не успееш.

А той желаше Харвард със същия „безсмъртен плам“, който е движил Ахил, докато завладее Троя.

Но на Ахил не му се е налагало да сервира всяка вечер.

[1] Част от реч, където цитираното изречение продължава: „и природата често се намесва във всяка договореност, за да направи условията й справедливи.“ — Бел.пр. ↑

[2] Клефтико — гръцко ястие с малки кюфтета. — Бел.пр. ↑

АНДРЮ ЕЛИЪТ

*Не! Аз не съм принц Хамлет,
нито съм създаден за такъв;*

*Аз съм прислужникът-приятел,
онзи, който*

*Пръв ще се намеси, за да стане
нещо, случка или две,*

*Ще посъветва принца;
несъмнено съм удобен инструмент*

*Почтителен, в готовност да
помогна,*

Съвестен, разумен, хитър;

*Пълен с мъдрости, но малко
отегчителен...*

Т. С.

Елиът

Випуск

'10

Поредният Елиът, който постъпи в Харвард, продължи традицията, започнала през хиляда шестстотин четиридесет и девета.

Андрю имаше щастливо детство.

Дори след като се разведоха благоприлично, родителите му не престанаха да задоволяват всички нужди на подрастващото момче. Имаше — гувернантка англичанка и цял куп плюшени мечета. И доколкото си спомняше, винаги го изпращаха в най-скъпите пансиони и летни лагери. Родителите му създадоха фонд, с който подсигуриха бъдещето му.

С две думи, дадоха му всичко освен любов и внимание.

Разбира се, че го обичаха. Това не подлежеше на съмнение. Вероятно затова никога не го казваха на глас. Просто смятаха, че той

ще оцени усилията им да създадат прекрасен, мислещ и действащ самостоятелно син.

И така, Андрю първи от целия род се почувства недостоен да бъде приет в Харвард. Често се шегуваше, подигравайки самия себе си: „Приеха ме, защото фамилията ми е Елиът и мога да я напиша правилно.“

Ясно, че произходът му хвърляше огромна сянка върху неговото самочувствие. И съвсем разбираемо това, което смяташе за липса на творческа сила, само увеличаваше вродения му комплекс за малоценност.

Всъщност той израсна като доста умен млад човек. Бе пестелив на думи — за това свидетелства и дневникът, който започна да си води още в подготвителното училище. Бе добър футболист. Играеше като крило и център-нападателите често превръщаха ъгловите му удари в голове.

Това бе показателно за личността му — винаги щастлив да помогне на приятел.

А извън терена се държеше мило и внимателно.

Макар че не би претендирал за подобно определение, многобройните му приятели обикновено го квалифицираха като *адски готин*.

Университетът се гордееше с него, но една-единствена особеност отличаваеше Андрю Елиът, Випуск '58 от останалите студенти в Харвард — не беше амбициозен.

Малко след пет сутринта на двадесети септември автобусът на „Грейхаунд“ спря на неприветливата автогара в центъра на Бостън. Сред пристигналите бе и умореният и потен Даниел Роси. Дрехите му бяха изпомачкани, а червеникавата му коса — разчорлена. Дори очилата му бяха изцапани от дългия път.

Преди три дни той потегли от Западния бряг с шестдесет долара в джоба, от които му останаха петдесет и два.

Напълно изтощен, едва понесе единствения си куфар (пълнен с партитури, които изучава по време на пътуването, и една-две ризи) към метрото на Харвард скуеър. Първо се дотътри до Холуърти №6, където щеше да живее като първокурсник, сетне се регистрира

възможно най-бързо и се върна в Бостън, за да се прехвърли от калифорнийското в местното дружество на съюза на музикантите.

— Недей да храниш големи надежди, хлапе — предупреди го секретарката. — Имаме милион безработни пианисти. Всъщност единствените свободни места са в църквите. Виждаш ли, Господ плаща членски внос.

Тя посочи с дълъг яркочервен нокът към бележките, закачени на дъската за съобщения и добави кисело:

— Избери си църква, малкия.

След като внимателно проучи възможностите, Дани се върна с две листчета.

— Това ме устройва — каза той. — Ще свиря на орган петък вечер и събота сутрин в храма в Молдън и неделя сутрин в църквата в Куинси. Местата още ли са свободни?

— Затова висят там, хлапе. Но, виждаш ли, хлябът, който ще си изкарваш там, ще горчи.

— Да — съгласи се Дани, — но имам нужда от пари. Организират ли много танцови забави събота вечер?

— Господи, ти наистина си гладен. Нямах ли семейство, което да се грижи за теб?

— Не. Първокурсник съм в Харвард и трябва да си плащам таксата.

— А защо онези богаташи от Кембридж не са ти дали стипендия?

— Това е дълга история — неловко отвърна Дани. — Но ще ви бъда благодарен, ако ме имате предвид. Във всеки случай, ще ви се обаждам от време на време.

— Не се съмнявам, малкия.

Предната утрин, няколко минути преди осем, Джейсън Гилбърт-младши се събуди в Сиосет, Лонг Айленд.

В спалнята му слънцето винаги светеше сякаш по-ярко. Може би се отразяваше в множеството блякави трофеи.

Джейсън се избърсна, облече нова блуза „Лакост“ и свали багажа си заедно с ракетите за тенис и скуош в своя мъркюри кабриолет, модел 1950. Очакваше с нетърпение мига да се понесе по Пост роуд с

колата, която грижовно ремонтира със собствените си ръце: увеличи мощността на двигателя и постави двоен ауспух от фибростъкло.

Цялото семейство Гилбърт — мама, татко, Джули, Джени, икономката и съпругът ѝ — Максвел, градинарят, — се събраха, за да го изпратят.

Последваха множество целувки и прегръдки. И кратка прощална реч от баща му.

— Синко, не ти пожелавам късмет, защото нямаш нужда от него. Ти си роден победител — не само на тенискорта.

Макар Джейсън да не го показва, тези думи на раздяла имаха точно обратния ефект. Той сякаш се боеше от перспективата да напусне дома си и да премери сили с асовете на своето поколение. Напомнянето на баща му за големите надежди, които му възлагаха, го изнерви още повече.

Все пак може би щеше да се почувства по-спокоен, ако знаеше, че тези думи на бащина обич бяха повторени няколкостотин пъти този ден от няколкостотин родители, които също изпращаха надарените си деца в Кембридж, Масачусетс.

Пет часа по-късно Джейсън вече стоеше пред спалнята си в Строус хол А-32, на чиито врати бе залепено парче жълта хартия.

До моя съквартирант:
Следобяд винаги спя, така че пази тишина.
Благодаря.

Бележката бе подписана само с Д. Д.

Джейсън отключи тихо вратата и внесе багажа си в свободната спалня, стъпвайки на пръсти. Остави куфарите на металното легло (което леко изскърца) и погледна през прозореца.

Гледката бе страхотна, шумът — също. Пред него се простираше оживения Харвард скуеър. Но Джейсън нямаше нищо против. Всъщност бе в добро настроение и разполагаше с достатъчно време, за да отскочи до Солджърс фийлд и да поиграе малко тенис. Преоблече се в бял екип и грабна ракетата и топките.

За щастие откри играч, който го бе победил в летен турнир преди две години. Момчето се зарадва на срещата си с Джейсън, съгласи се да поиграят и бързо откри колко много е напреднал новодошлият.

Когато се върна в Строус хол, намери на вратата нова жълта бележка, която съобщаваше, че Д. Д. е отишъл да вечеря, а сетне щял да учи в библиотеката, така че нямало да се върне преди десет. Ако съквартирантът му възнамерявал да се прибере по-късно, да бъде така любезен да не вдига шум.

Джейсън си взе душ, облече си сако от рипсено кадифе и хапна в едно от кафенетата на площада. Сетне отиде до „Радклиф“, за да огледа първокурсниците. Прибра се около десет и половина и уважи желанието на неизвестния си съквартирант за почивка.

Когато се събуди на следващата сутрин, намери нова бележка.

Отивам да се запиша. Ако се обади майка ми, кажи,
че снощи съм вечерял добре.

Благодаря.

Джейсън смачка съобщението и се отправи към дългата редица студенти, наредили се край Мемориъл хол.

Въпреки намеренията, съдържащи се в бележката, невидимият Д. Д. определено не бе първият член на випуска, който бе отишъл да се регистрира. Точно в девет огромните врати на Мемориъл хол се разтвориха да приемат Теодор Ламброс.

Три минути преди това Тед излезе от дома си на Прескът стрийт, за да прекоси улицата и да заеме скромното си, но неизличително място в историята на най-стария университет в Америка.

За него това бе раят.

Бащата на Андрю Елиът го докара от Мейн със семейния микробус, натъпкан с грижливо подредени куфари със сака от туид и шотландска вълна, бели контешки обувки, мокасини, вратовръзки и

запас от ризи, достатъчен за цял срок. С две думи, училищните му униформи.

Както обикновено, баща и син не разговаряха много помежду си. Прекалено много поколения от рода Елиът бяха изминали този път, за да има какво да си кажат.

Паркираха близо до Масачусетс хол (някои от първите му обитатели са били войници на Джордж Вашингтон). Андрю се втурна да потърси бивши съученици от подготвителното училище, които да му помогнат с багажа. По-късно, докато те вече мъкнеха куфари и чанти, за момент Андрю остана сам с баща си. Мистър Елиът използва случая да му даде следния практичен съвет.

— Синко — започна той. — Ще ти бъда много благодарен, ако се постараяш да не те изхвърлят оттук. Въпреки че в необятната ни страна има много училища, няма друго като Харвард.

Андрю прие с благодарност този пронизателен мъдър съвет, сбогува се с баща си и тръгна към общежитията. Двамата му съквартиранти вече се бяха заели с подреждането на багажа му. Бяха открили алкохола му. Вдигаха наздрависи за срещата им след лятото, прекарано в изискани гуляи из Европа.

— Ей, момчета — запротестира той, — можехте поне да ме попитате. Освен това трябва да се регистрираме.

— Стига бе, Елиът — възрази Дики Ньюал и отпи нова глътка. — Преди малко минахме оттам. Опашката опасва цялата сграда.

— Да — потвърди Майкъл Уигълзуърт, — всички новобранци искат да се запишат първи. Бързай бавно, Елиът.

— Аз отивам.

— Знаех си — изхили се Ньюал. — Елиът, човече, вече не може да се разчита на теб.

Андрю настоя, без да се влияе от тези закачки.

— Е, момчета, аз отивам.

— Давай — освободи го Ньюал с високомерно махване с ръка. — Ако побързаш, ще ти оставим малко „Хейг“. Между другото, къде са останалите бутилки?

И така, Андрю Елиът прекоси Харвард ярд и се нареди на дълга, извита опашка, за да се влее в пъстрия Випуск '58.

Целият випуск вече се намираше в Кембридж, макар да оставаха още няколко часа, през които да се запишат и последните от тях.

В обширната мрачна зала, под огромния прозорец от рисувано стъкло се бяха събрали бъдещите лидери на света, Нобелови лауреати, промишлени магнати, неврохирурзи и няколко дузини застрахователи.

Първо получиха големи кафяви пликове с всички необходими за попълване формуляри — в четири екземпляра за счетоводството, в пет екземпляра за регистратурата и, необяснимо защо, в шест екземпляра за здравната служба. Пишеха седнали един до друг на тесни безкрайни банки, които сякаш се губеха в далечината.

Сред въпросниците имаше и един за „Филипс Брукс хаус“. В него се интересуваха от религиозната принадлежност. На тези въпроси не бе задължително да се отговаря. Макар никой от тях да не бе набожен, Андрю Елиът, Дани Роси и Тед Ламброс задраскаха квадратчета съответно срещу епископалната, католическата и православната църква. Единствено Джейсън Гилбърт посочи, че не е религиозен.

След официалното регистриране трябваше да минат през безкраен шпалир от шумни агитатори, носещи плакати с призови към вече официално приетите в Харвард първокурсници да се присъединят към младите демократи, републиканци, либерали, консерватори, алпинисти, водолази и т.н.

Безброй неудържими студенти шумно ги придумваха да се абонират за „Кримсън“ (единствения сутрешен всекидневник), „Едвокът“ (така ще четете тези автори преди да получат „Пулицър“) и „Лампун“ (ако направите сметка, ще откриете, че плащате по един цент на виц). С две думи, само най-големите скъперници или последните бедняци успяваха да се измъкнат с непокътнати портфейли.

Тед Ламброс не се записа никъде, защото програмата му бе претоварена с учебни занятия през деня и с кулинарни — през нощта.

Дани Роси стана член на Католическия клуб с надеждата, че религиозните момичета ще са малко стеснителни и ще му бъде по-лесно да излиза с тях.

Андрю Елиът премина през цялата блъсканица като опитен пътешественик, проправяйки си път през гъсталака. Клубовете, в

които щеше да се запише, набираха членове по далеч по-уравновесен начин и съвсем не така публично.

Джейсън Гилбърт освен че се абонира за „Кримсън“ (за да изпраща на родителите си хрониките на своите постижения), премина спокойно през фалангата от кресльовци, както предците му са прекосили Червено море, и се завърна в Строус.

Чудо на чудесата, мистериозният Д. Д. беше буден. Или поне вратата на спалнята бе отворена, а на леглото лежеше някой, скрил лице зад учебник по физика.

Джейсън рискува с директен разговор.

— Здравсти. Ти ли си Д. Д.?

Над книгата надзърнаха чифт очила с рогови рамки.

— Ти ли си съквартирантът ми? — отвърна нервен глас.

— Ами, разпределиха ме в Строус А-32 — обясни Джейсън.

— Значи ти си — логично заключи Д. Д. Внимателно отбеляза с кламер мястото, до което бе стигнал, остави учебника, стана и протегна студена и влажна ръка.

— Аз съм Дейвид Дейвидсън.

— Джейсън Гилбърт.

Д. Д. изгледа съквартиранта си и попита:

— Не пушиш, нали?

— Не, вредно е за белите дробове. Защо питаш, Дейв?

— Моля те, предпочитам да ме наричаш Дейвид. Питам, защото изрично настоявах за съквартирант-непушач. Всъщност, исках да съм сам, но на първокурсниците това не им е позволено.

— Откъде си? — поинтересува се Джейсън.

— От Ню Йорк. Природонаучната гимназия в Бронкс. Достигнах финала на конкурса „Уестингхаус“. А ти?

— Лонг Айленд, Сиосет. Финалист съм на няколко турнира по тенис. Спортуваш ли нещо, Дейвид?

— Не — отвърна младият учен. — Това е загуба на време. Освен това съм се записал в подготвителен курс по медицина. Трябва да мисля за неща като химия например. Какъв искам да станеш, Джейсън?

„Божичко, помисли си Джейсън, трябва да изтърпя целия разпит, само за да бъда съквартирант на тоя мухльо.“

— Честно казано, още не съм решил. Но докато мисля по въпроса, защо не излезем да купим някои мебели за гостната?

— За какво са ни? — попита подозрително Д. Д. — Всеки има легло, бюро, стол. Какво друго ни трябва?

— Ами един диван би ни се отразил добре. На него може да си почиваме и да учим през седмицата. Ще ни трябва и хладилник. За да черпим през уикенда гостите си с нещо студено.

— Гости? — попита Д. Д. с нарастващо безпокойство. — Ти възнамеряваш да правиш купони тук?

Търпението на Джейсън се изчерпа.

— Кажи ми, Дейвид, случайно да си помолил да ти изпратят монах за съквартирант?

— Не.

— Добре, защото аз не съм такъв. А сега ще се включиш ли в покупката на дивана, или не?

— Не ми трябва диван — отсече Дейвид.

— Добре — примири се Джейсън, — ще го купя сам. Но видя ли те да седнеш на него, ще ти взема наем.

Андрю Елиът, Майк Уигълзуърт и Дикий Нюал прекараха следобеда в обиколка из мебелните магазини и се сдобиха с най-хубавите кожени мебели, които успяха да открият. След като за три часа похарчиха сто деветдесет и пет долара, те се озоваха на партера на общежитието с всичките си придобивки.

— Божичко! — възкликна Нюал, — потръпвам при мисълта колко мадами ще легнат на този невероятен шезлонг. Искам да кажа, че щом го видят, ще се събличат и ще скачат в него.

— В такъв случай, Дикий — Андрю прекъсна бляновете на приятеля си, — по-добре да го качим горе. Ако Клифи мине, докато сме още тук, ще ти се наложи да го използваш на публично място.

— Не мисли, че не мога — изфука се Нюал и бързо добави: — Хайде да си качваме партакешите нагоре.

Сетне се обърна към най-едрия от тримата и попита:

— Можеш ли да носиш този стол сам, Уигълзуърт?

— Без проблем — отвърна кратко високият атлет.

Вдигна тежкия фотьойл на главата си, сякаш бе огромен шлем за американски футбол и го понесе по стълбите.

— Това е всемогъщият Майк — продължи да остроумничи Ньюал. — Бъдещият безсмъртен випусник на Харвард и първият сред завършилите този университет, който ще изиграе ролята на Тарзан в киното.

— Само още три стъпала. Моля ви, момчета — почти стенеше Дани Роси.

— Ей, хлапе, задължението ни е просто да го доставим. Не сме се уговаряли да го мъкнем по стълби. Винаги качваме пиана с асансьор.

— Хайде де — запротестира Дани, — много добре знаете, че в общежитията в Харвард няма асансьори. Какво ще ви струва да изкачите още три стъпала и да го внесете в стаята ми?

— Още двадесет долара — отвърна един от широкоплещестите хамали.

— Ей, че проклетото пиано струва само тридесет и пет.

— Плащаш или го оставяме тук.

— Нямам двадесет долара — изохка Дани.

— Жалко, колежанче — изръмжа по-приказливият от двамата хамали и си тръгнаха.

Дани постоя на стълбите няколко минути, обмисляйки дилемата. След което му хрумна нещо.

Нагласи разнебитения стол, вдигна капака и отначало колебливо, а сетне с нарастваща увереност, започна да вдъхва живот на безмълвните клавиши.

Понеже повечето от прозорците бяха отворени поради циганското лято, не след дълго край него се събра цяла тълпа. Някои по-живи първокурсници започнаха да танцуват. За да влязат във форма за бъдещи завоевания в „Радклиф“ и на разни обществени прояви.

Дани свиреше страхотно. А колегите му бяха искрено очаровани да открият какъв талант има сред тях. (Това е новият Питър Ниро — заяви някой). Накрая Дани свърши — или поне така му се струваше. Но всички заръкопляскаха и замолиха да продължи. И той започна да

изпълнява желания за най-различни парчета като „Танц със саби“ и „Три монети във фонтана“.

Неочаквано пристигна един от полицаите на Харвард. Дани вече се молеше да се появи някой от тях.

— Слушайте — извика полицаят, — тук не може да се свири на пиано.

Първокурсниците го освиркаха.

— Чуйте ме — Дани се обърна към ентусиазираната си публика. — Защо не качим пианото в стаята ми и обещавам да свиря цяла нощ.

С радостни викове на съгласие неколцина здравеняци сред присъстващите с готовност понесоха пианото по стълбите.

— Един момент — предупреди ги полицаят. — Никаква музика след десет часа. Такъв е правилникът.

Последваха свиркания, викове и дюдюкания, докато Дани Роси отвърна любезно:

— Да, сър. Обещавам да свиря само до вечеря.

Макар да му отказаха привилегията да се премести от кутийката, която обитаваше докато учеше в гимназията, Тед Ламброс прекара по-голямата част от следобеда в пазаруване.

На първо място, зелена чанта за книги — необходимост за всеки студент от Харвард — талисман, който побира вашите оръдия на труда и ви определя като истински учен. Купи си и голям, правоъгълен флаг, на чийто пурпурен фон пишеше с големи бели букви: „Харвард — Випуск 1958“. И докато другите първокурсници закачаха подобни сувенири по стените, Тед го постави над бюрото в малката си спалня. Сдоби се и с внушителна на вид лула „Левит&Пиърс“. Някой ден възнамеряваше да пропуши.

Следобедът отмина и Тед провери грижливо подредения си куфар, купен на старо. Чувстваше се готов да посрещне утрешното предизвикателство на Харвард.

Изведнъж магията изчезна — Тед пое по Масачусетс авеню към „Маратон“. Там щеше да облече стария си костюм и да сервира агнешко на светилата на Кембридж.

Денят щеше да премине в стоене по опашки. Първо, сутринта в Мемориъл хол и после малко след шест вечерта, когато във „Фрешман юниън“ започна да се оформя дълга редица, която се изви навън по гранитните стълбища и едва не стигна до Куинси стрийт. Естествено, всеки първокурсник носеше сако и вратовръзка — макар облеклото им да се различаваше по цвят и качество, в зависимост от средствата и произхода. Изрично бе постановено, че единствено в това облекло студентът в Харвард ще получи вечеря.

Неприятна изненада очакваше тези официално облечени млади господа. Нямаше чинии.

Вместо това им сипваха храната в светлокафяви пластмасови подноси, разделени на сектори с неясно предназначение. В единствения по-смислен сектор — вдлъбнатина в центъра на тази измишльотина, — можеше да се постави чаша мляко.

Макар и умно измислен, подносът не скриваше факта, че храната на първокурсниците бе отвратителна.

Какви бяха тези сиви резени, сипани в подносите им? Готвачите твърдяха, че е месо. На повечето студенти им приличаха на подметки, още повече че имаха същия вкус. Никакво утешение не носеше възможността да си поискат допълнително. Че кой можеше да изяде този гъон?

Единственото спасение се оказа сладоледът. Беше в изобилие. А за един осемнадесетгодишен младеж сладоледът може да компенсира почти всеки кулинарен провал. И го правеше, в огромни количества.

Нито един от първокурсниците не се оплака. Макар и не всички да го признаваха, бяха щастливи просто да са там. Безвкусната храна даваше на всеки от випуска превъзходство над *нещо*. Почти всеки от тях бе номер едно в своята област. Випускът се състоеше от двеста осемдесет и седем абитуриенти и всеки с болка осъзнаваше, че само един от тях ще бъде достатъчно добър, за да е първи и в Харвард.

Водени от странен инстинкт, спортистите започнаха да се откриват един друг. На една от кръглите маси във външния кръг Кланси Робъртс бе подхванал кампанията си да го изберат за капитан на отбора на първокурсниците по хокей. На друга, състезатели по американски футбол, запознали се преди час в Дилън Фийлд хаус, поглъщаха последното ястие сред *плебеите*, както се изразиха. След като започне сезонът, щели да се хранят на треньорската маса в клуба,

където резените месо щели да бъдат също така сиви, но за сметка на това два пъти по-дебели.

Огромната зала с облицовани в ламперия стени се огласяше от шумните разговори на възбудените първокурсници. Личеше си кой идва от гимназия и кой — от подготвително училище. Последните, облечени в сака от шотландска вълна и вратовръзки с подходящи си цветове от дебел рипсен плат, се хранеха на по-големи групи. Водеха общи разговори и се смееха заедно. Бъдещият физик от Омаха, поетът от Мисури, бъдещият политик от Атланта се хранеха сами. Или, ако след двадесет и четири часа все още можеха да ги понасят — със съквартирантите си.

В Харвард избират съквартирантите ви след продължително обмисляне и анализ. В действителност, някакъв истински садистичен гений прекарва часове наред над това странно разпределение. И каква работа е това — същинска шведска маса с хиляда и сто напълно различни ястия. А какво ще поднесете с това? Кое блюдо се приема леко и кое води до разстройство на храносмилането? Някой в администрацията знаеше отговорите на тези въпроси. Или поне така си мислеше.

Питат, разбира се, за вашите предпочитания. Непушач, спортист, любител на изкуството и т.н. Идващите от подготвителни училища, естествено, желаеха да са настанени със съученици. Така и ставаше. Но в тази огромна колония от ексцентрици, където изключенията са нещо нормално, имаше и неколцина конформисти.

Какво да направят например с Дани Роси, чието единствено желание бе да го настанят възможно по-близо до Пейн хол, където е факултетът по музика? Да го сложат заедно с още един музикант? Не, така рискуваха сблъсък на тяхното его. А Харвард желае сред първокурсниците да царува хармонично спокойствие. Тази първа седмица те получаваха най-болезнения урок в живота си. Щяха да научат, че светът не се върти единствено около тях.

Поради причини, неразбираеми за никого, освен за университетските власти, настаняха Дани Роси в Холуърти заедно с бъдещия архитект Кингман Ву, китаец от Сан Диего (вероятно връзката бе Калифорния) и с Бърни Акерман, математически гений и шампион по фехтовка от Чикаго.

Докато вечеряха, Бърни се опита да разгадае защо мандарините от Харвард ги събраха заедно.

— Пръчката — предложи той като решение. — Тя е единственият ни общ символ.

— Сериозно ли говориш? — попита Кингман Ву.

— Не виждаш ли? — настоя Акерман. — Дани ще стане велик диригент. Какво ще размахва пред оркестъра? Диригентска палка. А аз имам най-голямата пръчка, защото съм фехтовач. Разбра ли?

— Ами аз? — попита Ву.

— С какво чертаят архитектите? С моливи. Това е решението на загадката защо са ни сложили заедно.

Китаецът не остана доволен.

— Дадохте ми най-малката пръчка — намръщи се той.

— Е, знаеш къде да си я пъкнеш — предложи Акерман и се захили самодоволно.

Така се роди първата вражда във Випуск '58.

Въпреки външната си самоувереност, Джейсън Гилбърт се притесняваше да отиде сам на тази първа вечеря. От отчаяние потърси Д. Д., за да отидат заедно. Уви, съквартирантът му се върна, преди още Джейсън да се облече.

— Бях трети на опашката — похвали се той. — Изядох два сладоледа. Майка ми ще остане довольна.

Така че Джейсън излезе сам. За късмет близо до библиотеката срещна момче, което бе играло на четвъртфиналите на турнира на частните училища „Грейт метрополитън“. Първокурсникът гордо представи на съквартирантите си бившия си съперник с думите:

— Копелето, което ще ме победи за първото място. Освен ако онзи от Калифорния не бие и двама ни.

Джейсън с радост се присъедини към тях. Говореха предимно за тенис. И за отвратителната храна. И, разбира се, за подносите, подобни на кучешки паници.

ДНЕВНИКЪТ НА АНДРЮ ЕЛИЪТ

21 септември 1954

Заедно със съквартирантите си отпразнувах първия ден в Харвард, като не вечерях там. Решихме да отидем в Бостън, да хапнем набързо в Юниън Ойстър хаус и после да посетим Сколи скуеър, единственият оазис на порока в този град — пустиня на пуританското благоприличие.

В „Олд Хауръд“ гледахме поучителен спектакъл. Известният сатиричен театър е приютил прочути стриптизьорки, една от които бе гвоздеят на тазвечерната програма, Ирма Тялото.

След представлението (ако това е точната дума), събрахме кураж да се промъкнем зад кулисите, за да поканим изпълнителката на главната роля да побъбри на чаша шампанско. Отначало мислехме да съчиним елегантно писмо („Скъпа мис Тяло...“), но сетне решихме, че ефектът ще бъде по-голям, ако я посетим лично.

До този момент самохвалството ни нямаше граници. Всеки се перчеше с безумната си смелост и се преструваше, че тръгва към сцената. Нито един от нас не направи повече от две стъпки към кулисите.

Тогава ми хрумна гениалното решение.

— Хей, защо не отидем *всички*?

Втренихме погледи един в друг, за да видим, кой ще отговори пръв. Но никой не посмя.

Сетне, внезапно, в необясним пристъп на добросъвестност единодушно преценихме, че благоразумието изисква да се наспим, за да сме готови да посрещнем изпитанията на обучението в Харвард. Решихме, че тялото трябва да отстъпи пред духа.

Уви, бедна Ирма, не знаеш какво изпусна!

Дванадесет първокурсници стояха в редица чисто голи. Имаха различни конструкции — дебели и слаби. Дани Роси бе сред последните. По телосложение варираха от Мики Маус до Аполон. И Джейсън Гилбърт се намираше сред тази дузина. Пред тях, на около метър над земята, стърчеше дървена пейка. Зад нея стоеше надменен преподавател по физкултура, заплашително представил се като „полковник“ Джексън.

— Внимание! — изкрещя той. — На вас, първокурсници, ви предстои да положите прочутия харвардски стептест. Който — не е

необходимо да си студент в Харвард, за да го разбереш, — включва стъпване ту с единия, ту с другия крак по тази пейка. Дотук ясно ли е? Този тест е измислен по време на войната с цел проверка на физическото състояние на войниците. И сигурно е свършил работа, щото разбихме Хитлер, нали така?

Замълча за момент, за да си придаде израз на патриотичен ентузиазъм, но изгуби търпение и продължи да излага правилата.

— Добре, когато свирна, ще започвате да стъпвате по пейката. Ще пусна плоча и ще тактувам с палката. Упражнението ще продължи цели пет минути. Ще наблюдавам всички ви, така че, ако се опитате да кръшкате или да пропуснете такт, ще прекарате цялата проклета година във физически упражнения.

Дани се разтрепери вътрешно, когато този грубиян започна да се разхожда.

„По дяволите!“ — каза си той. — „Останалите момчета са доста по-високи от мен. За тях това е като скачане по бордюр. А за мен проклетата пейка е същински Еверест. Не е честно.“

— Внимание! — извика полковник Джейсън. — Започвате когато ви кажа. И спазвайте ритъма!

Старт!

И те започнаха.

Докато грамофонът гърмеше, чудовището тактуваше неуморно с палката. Едно, две, три, четири, едно, две, три, четири...

Скоро Дани започна да се изморява. Надяваше се полковникът да намали темпото поне мъничко, но Джексън бе неумолим като метроном.

„Е, поне остава още малко“ — мислеше се Дани.

— Половин минута! — извика Джексън.

„Благодаря ти, Господи!“ — каза си наум Дани. — „Още малко и ще спра.“

Но след тридесет секунди, изминали в агония, полковникът изрева.

— Една минута мина, остават четири!

„Не, не и още четири минути“ — отчая се Дани. „Едва дишам.“ После се сети, че ако се откаже, го очаква и курс по физическа подготовка при този садист. Тогава събра всички сили, куража, който го бе провалил на пистата за бягане, и превъзмогна болките си.

— Давай, недорасляк такъв — изкрещя инквизиторът. — Не забавяй ритъма. Стегни се или ще те накажа още една минута.

Пот струеше по телата на дванадесетте първокурсници. И дори хвърчеше около тях.

— Две минути. Остават още три.

Дани бе обзет от отчаяние, че няма да успее. Едва повдигаше крака. Бе сигурен, че ще падне и ще си счупи ръката. Сбогом на концертите. И всичко това заради едно абсурдно, животинско упражнение.

Изведнъж чу тих глас да го съветва:

— По-спокойно, приятел. Опитай се да успокоиш дишането. Ако пропуснеш такт, ще се опитам да те прикрия.

Дани вдигна изморен поглед. Видя кой го окуражи — русокос мускулист състудент. Атлет в такава прекрасна форма, че можеше да говори, докато подскача. Дани едва успя да кимне в знак на благодарност. Стегна се и продължи упорито.

— Четири минути — изрева Торквемада^[1]. — Остава само една. За студенти в Харвард сте доста добри.

Изведнъж краката на Дани Роси се парализираха. Не можеше да помръдне.

— Не се отказвай точно сега — прошепна съседът му. — Стегни се, остават някакви си гадни шестдесет секунди.

В следващия миг Дани усети как една ръка го хваща под мишницата и го изправя. Крайниците му сякаш оживяха и той продължи упорито изтощителното подскачане.

Най-сетне дойде спасението. Кошмарът свърши.

— Добре. Седнете на пейката и поставете ръката си на врата на съседа отдясно. Премерете пулса му.

Първокурсниците, издържали това изморително изпитание, с радост се отпуснаха и започнаха да нормализират дишането си.

След като полковникът записа всички данни, свързани с физическото им състояние, дванадесетте изтощени момчета получиха заповед да се изкъпят и да слязат все така голи два етажа по-надолу в басейна. Защото, както недвусмислено им заяви арогантният Джексън, „който не може да преплува петдесет метра, няма да завърши този университет.“

Докато стояха под душовете и миеха потта на мъчението, Дани каза на състудента си, чиято благородна помощ му спаси безброй часове за пианото.

— Хей, цял живот няма да мога да ти се отблагодаря.

— Няма нищо. Беше много глупав тест. Горко на този, който ще изпълнява заповедите на тази горила цял семестър. Между другото, как се казваш?

— Дани Роси — отвърна по-дребничкото момче и протегна насапунисаната си ръка.

— Джейсън Гилбърт — представи се атлетичният тип и добави с усмивка. — Плуваш ли добре, Дани?

— Да, благодаря — усмихна се Дани. — Аз съм от Калифорния.

— Ти си от Калифорния и не спортуваш?

— Моят спорт е пианото. Обичаш ли класика?

— Не слушам нищо по-тежко от Джони Матис^[2]. Но все пак бих те послушал с удоволствие. Може би някой път след вечеря, а?

— Разбира се. Ако не стане, ти обещавам два билета за първия ми концерт.

— Толкова ли си добър?

— Да — отвърна тихо Даниел Роси без излишна скромност.

Сетне и двамата слязоха до басейна. Преплуваха задължителните петдесет метра — Джейсън доста бързо, а Дани доста предпазливо — в съседни коридори и показаха, че физическото им състояние отговаря на изискванията на Харвард.

ДНЕВНИКЪТ НА АНДРЮ ЕЛИЪТ

22 септември 1954

Вчера ни подложиха на тъпия харвардски стептест. Като футболист бях в добра форма и го изкарах, без да се изпотя. (Или за да съм по-точен — с много пот, но с малко усилия.) Единственият проблем възникна, когато „полковник“ Джексън ни накара да протегнем ръце и да напипаме артерията на врата на съседа си. Момчето до мен бе вир вода мокро и не намерих пулса му. Така че, когато онзи фашист дойде да го запише, му казах първото хрумнало ми число.

После в общежитието обсъдихме този унизителен тест. И тримата се съгласихме, че най-неприятното и ненужното нещо е проклетата снимка точно преди теста. Само си представете: сега Харвард има лично досие на всеки — или по-точно на всеки от випуска — чисто гол пред фотоапарата, уж за да видят телосложението ни. Но е твърде вероятно, ако някой от нас стане президент на Съединените щати, отделът по физическо възпитание да извади снимката и да покаже чисто гол лидера на най-великата нация.

Уигълзуърт е обезпокоен най-вече от възможността в архива да се промъкне крадец, да задигне снимките и да ги продаде за цяло състояние.

— На кого? — попитах аз. — Кой ще плати, за да види снимките на хиляда голи първокурсници от Харвард?

Това го накара да се замисли. Кой наистина би събрал такава колекция от портрети? Някоя сладострастна девойка от „Уелзли“ може би? Тогава ме осени следната мисъл: дали и момичетата от „Радклиф“ ги снимат така?

Нюал е сигурен в това. Тогава в мен се роди великата идея: да се промъкнем в „Радклиф“ и да откраднем *техните* снимки. Какво шоу! Така ще знаем към кои момичета да насочим вниманието си.

Отначало одобрих плана ми. Но сетне смелостта им се изпари. А Нюал заяви, че „истинският мъж“ трябвало да провери лично как изглежда момичето, което харесва.

Все още мисля по въпроса.

В пет часа следобед във вторник щяха да им раздадат формулярите за избор на учебни предмети. Това даваше на Випуск '58 малко време да напазарува или да си състави балансирана програма. Щяха да изучават някои предмети, защото са свързани с основните им специалности, други — за разнообразие, трети — може би за културно обогатяване. Тези, които идваха от подготвителни училища, задължително се нуждаеха от поне един лесен предмет.

За Тед Ламброс, уверен в превъзходството си в класическите дисциплини, изборът бе съвсем лесен — латински, тоест Хораций^[3] и Катул^[4], и „естествени науки“ при „пиротехника“ Л. К. Неш, чийто опити водеха до експлозии поне няколко пъти годишно.

И защото му допадаше, а и по необходимост, той избра „гръцки А“, въведение в класическата версия на матерния му език. След два семестъра щеше да чете Омир в оригинал. А междувременно като четвърти предмет щеше да изучава прочутите епоси в превод на Джон Финли, легендарният професор по гръцка литература. „Клас“, както наричаха с любов неговия предмет хем щеше да обогати знанията му, хем нямаше да има проблем с изпита.

Дани Роси вече бе планирал програмата си по време на кроса. „Музика и анализ на формата“, който бе задължителен предмет. Но останалите бяха истинско удоволствие. „Преглед на оркестровата музика от Хайдн^[5] до Хиндемит^[6].“ После немски, който да го подготви, за да може да дирижира оперите на Вагнер^[7]. (По-късно щеше да се заеме с италиански и френски.) И, разбира се, най-популярния и вдъхновяващ свободата избираем предмет — „Класически езици и литература“.

Дани желаше да посещава семинара по композиция на Уолтър Пистън и се надяваше великият композитор да го приеме, въпреки че бе първокурсник, а аудиторията се състоеше предимно от студенти последна година. Но Пистън му отказа „за негово собствено добро.“

— Виж — обясни му той, — парчето, което ми изпрати, ме очарова, но нямаше нужда да го гледам. Писмото на Густав Ландау ми бе достатъчно. Ако те взема сега обаче, ще се окажеш в парадоксалното положение — как да се изразя? — да тичаш, без да знаеш да ходиш. Ако това ще те утеши, когато Ленард Бърнстайн учеше при нас, го накарахме да започне от А и Б, също като теб.

— Добре — любезно се съгласи Дани.

А когато си тръгна, си помисли: „Май по този начин ми каза, че творбата ми е незряла.“

Първокурсниците, които идваха от подготвителни училища имаха голямо преимущество. От по-големите си съученици, запознати с обстановката в Кембридж, научаваха кои точно предмети да изберат и кои да избегнат.

Предаваха си един на друг тайната дума, която бе ключът за преуспяване в Харвард — *глупости*. Колкото по-сложно е наименованието, толкова по-голяма е вероятността курсът да е лесен.

Освен това те идваха в Харвард добре запознати с техниките как да отговарят по време на изпит и как да раздуват писанията си с полезни изрази от типа на „от гледна точка на теорията“ или „първоначално можем да забележим определено становище, което да отстоим и при по-подробен анализ“ и така нататък. Това им позволяваше да напишат едва ли не цялото си контролно, без да изложат нито един факт.

Но по математика този номер не минаваше. Затова, за Бога, приятел, стой далеч от науката! Макар естествените науки да са задължителен предмет, запиши ги през втората година. Дотогава така ще си усъвършенствал стила си на писане, че ще бъдеш в състояние да спориш как от определена гледна точка две и две прави вероятно пет.

Андрю Елиът си избра програма мечта за всеки първокурсник. Първо — соц. отн. — защото словосъчетанието социални отношения само по себе си е покана за празнотумство. След това английски — преглед от Чосър^[8] до братовчед му Том^[9]. Предметът бе лесен, а и Андрю бе изчел повечето произведения, макар и в резюме, през втората си година в подготвителното училище.

Изборът му на „Изящни изкуства“ говореше за проникателност. Малко четене, кратки записки и най-вече гледане на диапозитиви. Нещо повече, късният час на занятията и полутъмната обстановка благоприятстваше кратка дрямка преди обяд. Освен това, както изтъкна Нюал, „веднага щом си хванеш гадже от «Радклиф», ще можете да се измъквате безпрепятствено от залата.“

С последния предмет нямаше никакви затруднения. Това бе „Класически езици и литература“. Освен множеството преимущества на дисциплината, той гледаше на Финли едва ли не като на слуга от семейството, понеже професорът заемаше катедрата, принадлежала на някои от предците на Андрю.

Вечерта, след като предадоха формулярите с програмата си, Андрю и Дики Нюал отпразнуваха с джин и тоник официалното начало на своето самоусъвършенстване.

— И така, Анди — попита Дики след четвъртата чаша, — какъв искаш да станеш, когато пораснеш?

Андрю отвърна полушеговито:

— Честно казано, не знам дали искам да порасна.

ДНЕВНИКЪТ НА АНДРЮ ЕЛИЪТ

5 октомври 1954

Вероятността випускът ни да се събере заедно някога през целия ни живот е нищожно малка.

Докато сме в университета, се събираме три пъти. Веднъж, когато постъпваме — спокойни, сериозни и скучни. Сетне на купона на първокурсниците. И накрая, след като преодолеем всички препятствия, една юнска сутрин четири години по-късно, за да получим дипломите си.

През останалото време се борим с Харвард сами. Казват, че най-важната ни среща е двадесет и пет години след завършването. Това означава хиляда деветстотин осемдесет и трета — не мога да мисля толкова напред.

Казват още, че когато се съберем на двадесет и петата годишнина, ще изпитваме някакво смътно чувство на солидарност и съзнание за братство. Но засега приличаме повече на животните от Ноевия ковчег. Искам да кажа, че едва ли лъвовете са имали какво да си говорят с овцете. Или с мишките. Точно това изпитваме аз и съквартирантите ми към някои от съществата, качили се с нас на борда за това четиригодишно пътешествие. Живеем в различни каюти, седим на различни палуби.

Както и да е. Тази вечер целият випуск '58 се събрахме в Сандърс тиътър. Беше много тържествено.

Знам, че не всички обичат доктор Пъзи, но когато той говори за университетската традиция за защита на академичната свобода, беше много вълнуващо.

Посочи за пример А. Лорънс Лоуел, който в началото на века наследил прадядо ми на поста ректор на Харвард. Очевидно веднага след Първата световна война мнозина от студентите и преподавателите в Кембридж са се увличали по социализма и комунизма — тогава нови и непознати за тях учения. Лоуел бил подложен на невероятен натиск да изгони всички с леви убеждения.

Сега дори глупаци като мен разбраха безмълвното сравнение на Пъзи между миналото и настоящата жестока война, която сенаторът Маккарти водеше срещу него. Пъзи цитира думите на Лоуел, че в аулите професорите са абсолютно свободни да преподават „истината такава, каквато я виждат“.

Той заслужава поздравления. Демонстрира смелост, която Хемингуей би определил като „благородство въпреки натиск“. А випуск '58 не го аплодира достатъчно дълго.

Нещо обаче ми подсказва, че когато остареем и опознаем света по-добре, ще се срамуваме, защото не оценихме смелостта на Пъзи тази вечер.

— Къде отиваш, Гилбърт?

— А ти къде мислиш, Д. Д.? На закуска, разбира се.

— Днес?

— Да, защо не?

— Стига бе, Гилбърт, знаеш много добре. Та днес е Йом кипур.

— Е, и?

— Не знаеш ли какво означава това?

— Естествено, че знам. Денят на изкуплението за евреите.

— Гилбърт, днес се пости — упрекна го съквартирантът му. — Говориш, сякаш не си евреин.

— Ами, Д. Д., всъщност не съм.

— Не ми ги разправяй тия. И ти си евреин като мен.

— И на какво основание правиш този категоричен извод? — попита Джейсън развеселен.

— Ами, не си ли забелязал, че в Харвард винаги слагат евреите заедно? Защо иначе ще те слагат с мен?

— Бих желал да узная — отвърна шеговито Джейсън.

— Гилбърт — настоя Д. Д., — отричаш ли, че принадлежиш към юдейската вяра?

— Виж какво, знам, че дядо ми е бил евреин. Но след като става въпрос за вяра, аз принадлежа към унитарната църква.

— Това няма значение — възрази Д. Д. — Ако Хитлер беше жив, щеше да те сметне за евреин.

— Чуй ме, Дейвид — продължи Джейсън невъзмутимо, — ако случайно не знаеш, Хитлер е мъртъв от години. Освен това тук е Америка. Спомняш ли си какво пише в Закона относно правата за свободата на вероизповеданията. Дори внукът на един евреин може да закусва на Йом кипур.

Ала Д. Д. не призна поражението си.

— Гилбърт, трябва да прочетеш есето на Жан-Пол Сартр за еврейската идентичност. Ще те накара да се замислиш над своята дилема.

— Честно казано, не смятам, че имам такава.

— Според Сартр евреин е този, когото *светът* смята за евреин. А това, Джейсън, означава, че може да си рус, да ядеш бекон на Йом кипур, да се обличаш както си искаш, да играеш скуош — тези неща не променят нищо. Светът ще продължи да те смята за евреин.

— Хей, виж, досега единственият човек, който ми е създавал неприятности заради произхода и убежденията ми, си ти, приятел.

В този миг Джейсън осъзна, че това не е съвсем вярно. Не бе ли имал „проблем“ с комисията по приемането в Йейл?

— Добре — каза Д. Д. и закопча сакото си, — щом желаеш да продължаваш да живееш като щраус, твоя воля. Но рано или късно ще ти дойде акълът.

И на излизане добави саркастично:

— Приятна закуска.

— Благодаря — весело отвърна Джейсън — и не забравяй да се помолиш и за мен.

Възрастният мъж погледна морето от студенти, които с благоговение очакваха коментара му върху решението на Одисей да отплава за дома след десет години на бурни приключения с жени, чудовища и жени-чудовища.

Стоеше на сцената на Сандърс тиътър, единствената достатъчно голяма — или подходяща — сграда в Харвард да приюти лекциите на професор Джон Х. Финли-младши, избран от боговете на Олимп да предаде някогашната слава на Елада на кембриджското простолюдие. Всъщност, благодарение на несравнимата му ораторска дарба, по-голямата част от стотиците, които се записваха през септември в курса му по класически езици и литература като пълни невежи, го завършваха по Коледа като запалени поклонници на Елада.

Затова всеки вторник и четвъртък от десет сутринта четвърт от всички студенти в Харвард се събираха, за да чуят лекциите на този велик човек по история на епоса от Омир до Милтън. Всеки седеше на любимото си място, откъдето да слуша Финли. Андрю Елиът и

Джейсън Гилбърт предпочитаха балкона. Дани Роси, в стремежа си да убие с един куршум два заека, сменяше мястото си с цел да изследва акустиката на залата. Всички големи концерти, дори и тези на Бостънския симфоничен оркестър, се изнасяха тук.

Тед Ламброс седеше на първия ред, за да не пропусне нито дума. Той бе дошъл в Харвард с желанието да усъвършенства латинския и гръцкия си, но лекциите на Финли излагаха същността на въпроса с мистична възвишеност, която го изпълваше с еуфория и национална гордост.

Днес Финли говореше за заминаването на Одисей от омайния остров на нимфата Калипсо, въпреки горещите ѝ молби и обещанията да го дари с вечен живот.

— Представете си — започна Финли пред захласната аудитория. Сетне спря и всички се зачудиха какво ли ще ги помоли да направят. — Представете си нашия герой, комуто предлагат безконечна идилия с вечно млада нимфа. И той жертва всичко това, за да се върне на бедния си остров при жена, която, както Калипсо ясно му напомня, бързо остарява и никаква козметика няма да ѝ помогне. Необикновено, изкусително предложение, което не можеш да отхвърлиш. И какъв е отговорът на Одисей?

Финли закрачи напред-назад и започна да рецитира наизуст:

„Моля те, мощна богиньо, изслушай ме, без да се сърдиш.

*Знам самият прекрасно, разумната Пенелопея
колко пред образа твой е нищожна със земната
хубост.*

*Смъртна жена е, а тебе краси младостта ти
все вечна!*

*Все пак желая безспирно, цял ден копнея в дома си
аз да се върна отново, деня си възвратен да
видя...“*^[10]

Спря да се разхожда и застана в края на сцената.

— Тук — прошепна той, но въпреки това думите му стигнаха и до най-отдалечения ъгъл — е основното послание на „Одисеята“...

Стотици писалки застинаха в готовност да го запишат.

— За да напусне един вълшебен — и трябва да предположим приятно топъл остров — и да се върне при студените зимни ветрове на Бруклин, щата Масачусетс, например, Одисей жертва своето безсмъртие срещу своята идентичност. С други думи, несъвършенствата на човешката същност отстъпват пред величието на човешката любов.

Настъпи кратка пауза, в която аудиторията очакваше Финли да поеме дъх, за да направи и тя същото.

Сетне избухнаха ръкопляскания. Магията бавно се разнесе, докато студентите си тръгваха през различните изходи на Сандърс тиътър. Тед Ламброс едва не се бе разплакал и изпитваше нужда да каже нещо на преподавателя си. Трябваша му няколко секунди, за да събере смелост. Но в това време пъргавият Финли бе облякъл светлокафявия си шлифер, бе нахлупил меката си шапка и се бе насочил към високата сводеста врата.

Тед го приближи неуверено. Изненада го фактът, че, стъпил на *terra firma*^[11], Финли, който му се бе сторил необичайно висок, е всъщност със съвсем нормален ръст.

— Сър, ако позволите — подхвана Тед, — това е най-вдъхновената лекция, която някога съм слушал. Искам да кажа, че съм още първокурсник, но смятам да изучавам класически езици и литература и съм сигурен, че сте спечелили за каузата си хиляди... ъ-ъ... сър.

Тед съзнаваше, колко несвързано говори, но Финли бе свикнал с подобна почтителна неловкост. Във всеки случай бе поласкан.

— Първокурсник и вече решил да се посвети на класическата литература?

— Да, сър.

— Как се казваш?

— Ламброс, сър, Теодор Ламброс, Випуск '58.

— А-а — възкликна Финли. — *Теодорос*, дар Божи и *Лампрос* — истинско пиндарово име. Сещам се за прочутите строфи на Фитий — *Lampron phengos epestin andron*, лъчезарна светлина, която озарява хората. Заповядайте в сряда на чаша чай в Елиът хаус, мистър Ламброс.

Преди Тед да успее да му благодари, Финли му обърна гръб и закрачи навън, брулен от октомврийския вятър, рецитирайки Пиндар.

Джейсън се събуди от хлипането на силно разстроен човек. Погледна бързо към нощното шкафче. Едва минаваше два след полунощ. От другия край на апартамента се носеха приглушени хлипания и уплашени викове:

— Не, не!

Джейсън скочи от леглото и се втурна към стаята на Д. Д., източникът на тези мъчителни звуци и попита:

— Дейвид, добре ли си?

Хлипането внезапно спря. Настъпи тишина. Джейсън почука отново и повтори въпроса.

— Добре ли си?

През затворената врата дойде груб отговор.

— Върви си, Гилбърт. Остави ме.

Но в гласа имаше толкова мъка.

— Д. Д., ако не отвориш, ще разбия вратата.

След секунда се чу скрибуцане на стол. Миг по-късно вратата се отвори със скърцане. Съквартирантът му надникна нервно. Джейсън видя, че е учил на бюрото.

— Какво искаш? — сопна се Д. Д.

— Чух шум — отвърна Джейсън. — Реших, че те боли нещо.

— Просто заспах за минута и сънувах кошмар. Няма ми нищо. Ще ти бъда благодарен, ако ме оставиш да уча — заключи Д. Д. и хлопна вратата.

Джейсън не се предаде лесно.

— Слушай, не е необходимо да имаш медицински познания, за да знаеш, че човек може да полудее от недоспиване. Не учи ли достатъчно тази нощ?

Вратата се отвори отново.

— Гилбърт, просто не мога да си легна при мисълта, че някой от моите конкуренти е буден и учи. На изпита по химия минават само най-подготвените.

— Все пак малко почивка ще ти се отрази добре, Дейвид. Между другото, какъв беше кошмарът?

— Няма да ми повярваш.

— Опитай.

— Глупаво е — изсмя се нервно Д. Д., — но сънувах, че тегля билет и просто не разбирам въпросите. Тъпо, нали? Както и да е, вече можеш да си лягаш, Джейсън. Добре съм.

На следващата сутрин не спомена нито дума за снощната случка. В действителност се държа отвратително, сякаш искаше да покаже на Джейсън, че видяното преди няколко часа е просто изключение.

Джейсън смяташе за редно да сподели с отговорника на общежитието, който имаше задължението да се грижи за тяхното здраве. Освен това Денис Линдън следваше медицина и щеше да разбере случилото се.

— Денис — предупреди го Джейсън, — трябва да ми обещаеш, че ще го запазиш в тайна.

— Гарантирам — отвърна бъдещият лекар. — Радвам се, че ми разказа това.

— Според мен Д. Д. ще полудее, ако не вземе всички изпити с отличен. Обзет е от манията да бъде първенец на випуска.

Линдън дръпна от цигарата, изпусна няколко кръгчета дим и отвърна спокойно:

— Но, Гилбърт, и двамата знаем, че това е невъзможно.

— Защо си толкова сигурен? — учуди се Джейсън.

— Ще ти кажа нещо поверително. Съквартирантът ти не е бил първенец дори в гимназията, от която тук дойдоха няколко момчета с далеч по-висок успех. Всъщност, комисията по приема го оцени като твърде посредствен.

— Какво? — изненада се Джейсън.

— Виж, вече ти казах — информацията е поверителна. Но в Харвард преценяват бъдещето развитие на всеки студент, когото приемат...

— Предварително? — прекъсна го Джейсън.

Линдън кимна и продължи.

— Нещо повече, прогнозите им почти винаги се оказват точни.

— Искаш да кажеш, че знаеш какви оценки ще получа през януари? — попита изумено Джейсън.

— Не само това, знаем и как ще завършиш.

— Защо не ми кажеш сега, та да не си давам много зор с ученето — пошегува се Джейсън.

— Стига, Гилбърт, това, което ти казах, трябва да си остане между нас. А аз те помолих да имаш готовност да помогнеш на съквартиранта си, когато една сутрин се събуди и открие, че не е Айнщайн.

Джейсън изведнъж избухна в гневно негодувание.

— Слушай, Денис, не съм подготвен да действам като психиатър. Не можеш ли да му помогнеш сега?

Линдън отново дръпна от цигарата и отговори:

— Джейсън, младият Дейвидсън — който, между нас казано, е малък гадняр — е тук, в Харвард, за да открие границите на своите възможности. А това, ако мога да се изразя така, е едно от нещата, които правим най-добре. Остави го да продължи така до средата на семестъра. Ако се окаже неспособен да се примири с факта, че не е на върха, вероятно ще поговорим с някого от здравната служба. Както и да е, доволен съм, че ме уведоми за това. Не се колебай да ме потърсиш отново, ако Дейвидсън започне да се държи странно.

— Той винаги се държи странно — отвърна Джейсън с усмивка.

— Гилбърт, нямаш представа какви откачалки приемат в Харвард. Д. Д. е стабилен като Гибралтар в сравнение с някои от лудите, които съм виждал.

ДНЕВНИКЪТ НА АНДРЮ ЕЛИЪТ

17 октомври 1954

Никога не съм се мислил за добър студент и нямах нищо против да взимам изпитите с четворки. Смятах се обаче за много добър футболист. Тази илюзия току-що бе разбита. Проклетият отбор на първокурсниците е така претъпкан с най-различни чуждестранни звезди, че едва се включих в игра.

Все пак в този типично харвардски урок по смирение има и малка утеха. Докато седях на пейката в очакване да ме пуснат по милост в последните три-четири минути (при положение, че водим с достатъчно голове), се утешавах с мисълта, че момчето, което тича пред мен, не е обикновен атлет.

Вероятно ъгловите му удари са толкова високи и точни, защото е потомък на Всемогъщия.

Ще трябва да свиря втора цигулка за удоволствие на Карим Ага Хан, който, както се изрази професор Финли, „е прапрапра — и така до безкрайност, внук на Бога“.

И той не е единственият благородник, за когото аз съм просто наблюдател. Център-нападателят ни е друго „божество“ — истински персийски принц. Имаме играчи от екзотични места като Южна Америка, Филипините и дори от държавни гимназии. Всеки от тях допринесе с по нещо за това да седя на резервната скамейка.

Но поне отборът ни е непобедим. В това намирам някаква утеха. Сякаш цветето на моето самочувствие не е клюмнало достатъчно, та със скърцане на зъби заявявам, че Брус Макдоналд, най-добрият футболист в отбора, е изглежда и геният на целия проклет випуск.

Завършил като първенец на Ексетър, бил капитан и голмайстор на отборите по футбол и лакрос^[12]. А вечер, за да не скучае, свири на цигулка толкова добре, че макар и първокурсник, го избраха за концертмайстор на сборния оркестър на Харвард и „Радклиф“.

Благодаря на Бога, че пристигнах тук с добре развит комплекс за малоценност. Защото ако бях дошъл наперен като повечето от момчетата, с които играхме футбол, щях да се хвърля в река Чарлз.

Равинът стоеше на амвона и говореше:

— След като завършим химна, най-сърдечно каня паството на чаша вино, плодове и сладкиши с мед. А сега, да обърнем на страница сто и втора и да запеем заедно „*Adon Olam*, Господарю на Вселената“.

Седнал пред органа, Дани Роси даде знак за встъпване и засвири началните акорди с чувство, което очарова богомолците.

„Господарю на Вселената, който...“

След благословията на равина, докато богомолците се разотиваха, Дани свиреше заключителния химн. Щом свърши, грабна якето си и се втурна надолу по стълбите.

Влезе тихо в канцеларията на равина и се насочи към отрупаните маси. Докато си слагаше парче кекс в картонена чинийка, чу равинът да казва:

— Радвам се, че остана, Дани. Това не влиза в задълженията ти. Знам колко си зает.

— О, рави, обичам такива неща — отвърна той. — Много ми е интересно, искам да кажа.

Дани бе съвсем искрен. Въпреки че го премълча, в еврейските празници харесваше най-вече обилната храна, която обикновено му позволяваше да спести обяда.

Тази събота имаше страшно натоварена програма, защото младежката група от църквата на конгрегацията в Куинси, където също свиреше, организираше танцова забава. Дани убеди пастора да наеме „неговото“ трио (бе помолил Дружеството на музикантите спешно да му намерят млади барабанист и басист). Щеше да се умори до смърт, но хонорарът от петдесет долара го компенсираше.

Нямаше смисъл да се връща до Кембридж само за да убие времето между религиозната и светската сбирки, особено след като Харвард щеше да е обхванат от съботната футболна мания и нямаше да може да работи при такъв шум. Затова Дани отиде до Копли скуеър и прекара следобеда в Бостънската обществена библиотека.

На другия край на масата седеше закръглена брюнетка. Пред нея имаше няколко тетрадки с емблемата на Бостънския университет. Това даде на свенливия Казанова повод да я заприказва.

— В Бостънския университет ли учите?

— Да.

— А аз пък в Харвард.

— Личи си — отвърна тя и сложи точка на разговора.

С въздишка на очаквано поражение Дани се върна към „Искуството на музикалната композиция“ от Хиндемит.

Когато излезе от библиотеката, над града бе започнал да се спуска студен мрак. Докато крачеше по бостънското копие на площад „Сан Марко“ във Венеция, Дани размишляваше над жизненоважен теологичен въпрос.

Ще сервира ли конгрегационалистите храна?

„По-добре да не тая големи надежди“, помисли си той. Затова, преди да продължи на юг към Куинси, си купи сандвич с риба тон.

Най-хубавото нещо на забавата бе, че барабанистът и басистът бяха студенти като него. А най-лошото — че се наложи да прекара цялата вечер пред пианото. През цялото време се опитваше да не се заглежда по красивите гимназистки с впити в телата пуловери, за да не обърка клавишите.

Най-сетне и последната двойка напусна дансинга. Изтощеният Дани погледна часовника си. „Божичко“, помисли си той, „вече е единадесет и половина и ще пътувам поне един час до Харвард. А трябваше да се прибера преди девет.“

За миг се изкуши от възможността да спи на някоя църковна пейка.

„Не, не рискувай работата си. По-добре се прибери.“

Най-после се прибра в Харвард: почти всички прозорци бяха тъмни. Стигна до пансиона и за своя изненада завари съквартиранта си Кингман Ву седнал на каменните стъпала.

— Здравсти, Дани.

— Кинг, какво, по дяволите, правиш тук? Ще измръзнеш.

— Бърни ме изгони — сподели отчаяно приятелят му. — Прави упражнения по фехтовка. Трябвало да остане сам, за да се концентрира.

— По това време? Той е луд.

— Знам — съгласи се нещастно Кингман. — Но държеше сабя, така че, какво, по дяволите, ми оставаше да направя?

Сигурно пределното изтощение прогонва всички страхове, защото Дани почувства необикновена смелост да разреши случая.

— Хайде, Кинг, може би двамата ще го вразумим.

Когато влязоха, Ву промълви:

— Ти си истински приятел, Дани. Как съжалявам, че не съм висок два метра!

— И аз — добави тъжно Дани.

За щастие лудият мускетар спеше. Изтощеният Дани Роси последва примера му почти веднага.

— Господи, това еврейче играе невероятно!

Дики Ньюал осведомяваше най-детайлно съквартирантите си за тренировките по спорт, в който бе непобедим, откакто хвана ракета в ръка.

— Ще те бие ли на финала? — попита Уиги.

— Шегуваш ли се? — отвърна Ньюал. — Той може да бие половината университет. Ударите му са непредсказуеми. И това, което ме дразни, е, че е много красив. Искам да кажа, не само за евреин, а за човек.

Андрю се намеси и попита:

— Защо мислиш, че евреите не са хора?

— О, стига бе, Елиът, знаеш какво имам предвид. Те обикновено са мрачни, интелигентни, агресивни. А този дори не носи очила.

— Знаеш ли — продължи Андрю, — баща ми много уважава евреите. Всъщност, единствените лекари, при които ходи, са евреи.

— А с колко от тях общува *социално*? — контрира го Ньюал.

— Това е друго. Но не смятам, че ги отбягва, защото ги мрази. Просто се движим в такива кръгове.

— Значи съвсем случайно нито едно от тези светили на медицината не членува в някой от неговите клубове.

— Добре — съгласи се Андрю. — Но никога не съм го чувал да прави расистки коментари. Дори по адрес на католиците.

— Но и с тях не иска да има нещо общо, нали? Дори и с новия сенатор от Масачусетс.

— Е, имал е делови отношения със стария Джо Кенеди.

— Но обзалагам се, не и по време на вечеря във Фаундърс клуб — намеси се Уиг.

— Вижте какво — вдигна ръка Андрю, — не твърдя, че баща ми е светец. Но поне ме научи да не говоря с такъв език като Ньюал.

— Но, Анди, толкова години не си имал нищо против цветистите ми изрази.

— Да — подкрепи го Уиг. — Защо изведнъж се правиш на милостив християнин?

— В подготвителното училище въобще нямаше евреи или негри. Така че на никого не му пукаше, ако говориш за „нисши раси.“ Но в Харвард има всякакви типове и според мен е по-добре да се научим да живеем с тях.

Съквартирантите му се спогледаха с насмешка.

Сетне Нюал възропта:

— Стига проповеди, а? Ако бях казал за онова момче, че е ниско или дебело, нямаше да ми направиш забележка. Когато наричам някого юда или чернилка, просто шеговито определям типа му, нещо като етикет. Искам да те уведомя, че съм поканил Джейсън Гилбърт на купона след футболния мач в събота.

Сетне погледна хитро Андрю и добави:

— Ако, разбира се, нямаш нещо против общуването с евреи.

Макар да бе едва първата седмица на ноември, в шест часа вече бе студено и тъмно като през зимна вечер.

Докато се преобличаше след тренировката си по скуош, Джейсън с неудоволствие установи, че си е забравил вратовръзката. Налагаше се да отиде до „Строс“ и да си купи. В противен случай ирландският цербер, който пазеше вратата на клуба, щеше да го изгони с удоволствие. По дяволите! По дяволите!

Прекося студения пуст площад, качи се до стаята си и потърси ключовете.

С отварянето на външната врата Джейсън почувства, че нещо не е наред. Беше тъмно. Погледна към стаята на Д. Д. И там не светеше. „Може би не му е добре.“ Джейсън почука тихо и попита:

— Дейвидсън, всичко наред ли е?

Никакъв отговор.

Сетне, нарушавайки железните правила на пансиона, Джейсън отвори вратата. Първо видя тавана, откъдето стърчаха изскубнати жици. Веднага погледна към пода и съзря съквартиранта си да лежи безжизнен с колан около врата.

Краката му се разтрепераха от страх.

„Божичко, копелето се е самоубило“, каза си той. Коленичи и обърна Д. Д. по гръб. Съквартирантът му издаде слаб стон. „Бързо, Джейсън“, заповяда си той, като се опитваше да запази присъствие на духа, „обади се на ченгетата. Не! Те може да не дойдат навреме.“

Внимателно свали кожения колан от изранения врат на Д. Д. Сетне го метна на гръб както правят пожарникарите и хукна към Харвард скуеър, където спря такси и нареди на шофьора да ги откара по най-бързия начин до амбулаторията.

— Ще се оправи — увери дежурният лекар Джейсън. — Не смятам, че фасонките в Харвард са закрепени достатъчно здраво, та да се обесиш на тях. Но Бог ми е свидетел — че някои успяват да го направят по най-невероятни начини. Как мислиш, защо е опитал да се самоубие?

— Не знам — отговори вяло Джейсън, все още под въздействието на шока.

— Момчето се бе побъркало на тема оценки — намеси се Денис Линдън. Той бе пристигнал навреме, за да предложи професионален анализ на отчаяната постъпка на Д. Д.

Джейсън погледна Линдън, който продължи да говори важно.

— Не. Никога не знаем кое яйце ще се счупи. Имам предвид, че първата година е много натоварена.

Докато двамата лекари продължиха да говорят, Джейсън седеше със забит в земята поглед.

Десет минути по-късно Джейсън и Линдън напуснаха заедно амбулаторията. Едва сега Джейсън осъзна, че е без палто. В паниката не бе обърнал внимание на студа. Сега зъзнеше.

— Искаш ли да те откарам? — попита Линдън.

— Не, благодаря — отказа мрачно Джейсън.

— Хайде, Гилбърт, ще замръзнеш, ако се прибереш пеша.

— Добре — отстъпи той.

По време на краткото пътуване до Маунт Обърн стрийт, Линдън направи опит да се оправдае:

— Виж, така е в Харвард — или изплуваш, или потъваш.

— Да — промълви Джейсън, — но ти си спасителят.

На следващият червен светофар изскочи от колата и затръшна вратата.

Гневът му отново го направи безчувствен към лютия студ.

Продължи пеша към площада. В „При Елси“ погълна два ростбифа, за да компенсира пропуснатата вечеря. Сетне отиде в „Кронин“ и обиколи сепаретата в търсене на някой приятел, при когото да седне и да се напие.

На следната сутрин Джейсън се събуди внезапно от чуване по вратата. От това главоболието му се усили. Едва когато залитайки тръгна да отваря, видя, че е спал с дрехите. Чувстваше се сякаш не те, а душата му е смачкана.

Отвори вратата.

На прага стоеше набита жена на средна възраст, със зелена широкопола шапка.

— Какво си му направил? — попита тя.

— О — възкликна тихо Джейсън. — Сигурно сте майката на Дейвид.

— Ти си истински гений — измърмори тя. — Дойдох да взема дрехите му.

— Заповядайте — Джейсън веднага я покани вътре.

— При вас е много студено, ако ти е направило впечатление — отбеляза тя, докато влизаше в апартамента и хвърляше ястребови погледи към всяко ъгълче. — Пфу, тук е истинска кочина. Кой почиства?

— Портиерът. Той е студент; минава с прахосмукачката и почиства тоалетната веднъж седмично.

— Нищо чудно, че момчето ми е болно. Чии са тези мръсни дрехи, разхвърляни навсякъде? Така се завъждат микроби.

— На Дейвид са — внимателно отвърна Джейсън.

— Защо си ги разхвърлял из цялата стая? Това ли е представата за развлечение на богатите?

— Мисис Дейвидсън — търпеливо подхвана Джейсън, — той сам ги е оставил тук. — След което бързо добави. — Желаете ли да седнете? Сигурно сте много уморена?

— Уморена ли? Та аз съм изтощена. Имаш ли представа как се отразява нощният влак на жена на моята възраст? Няма значение. Ще остана, докато ми обясниш защо смяташ, че не си виновен.

Джейсън въздъхна.

— Вижте, мисис Дейвидсън, нямам представа какво са ви казали в амбулаторията.

— Съобщиха ми, че синът ми е тежко болен и трябва да го прехвърлят в някаква проклета... болница. — Тя замълча, а сетне изпъшка: — ... за душевно болни.

— Искрено съжалявам — любезно откликна Джейсън, — но напрежението тук е жестоко. Имам предвид, да изкараш високи оценки.

— Моят Дейвид винаги е бил отличник. Той учеше денонощно. Сега изведнъж напуска дома ми, идва да живее с теб и пада като гнила круша. Защо си го тормозил?

— Повярвайте ми, мисис Дейвидсън — настоя Джейсън. — Никога не съм го тормозил. Той... — Джейсън събра кураж и продължи: — ... сам се тормозеше.

Мисис Дейвидсън бавно осмисли твърдението.

— Как? — попита тя.

— По неизвестни за мен причини, той смяташе, че трябва да е първенец на випуска.

— Какво лошо има в това? Така съм го възпитала.

Вълна от жал за бившия му съквартирант обля Джейсън. Очевидно майка му го бе отгледала като състезателен кон за безкрайно надбягване. Колкото и силен да си, пак ще се пречупиш при такова натоварване.

Внезапно, без предупреждение, тя се отпусна тежко на дивана и зариде.

— Какво направих? Не жертвах ли живота си заради него? Не е честно!

Джейсън я докосна неуверено по рамото.

— Мисис Дейвидсън, щом Дейвид ще лежи в болница, ще има нужда от дрехите си. Мога ли да ви помогна да ги съберете?

Тя вдигна глава. В погледа ѝ се четеше отчаяние.

— Благодаря ти, младежо. Извинявай, че се разплаках, но съм малко разстроена, а и пътувах цяла нощ.

Тя отвори чантичката си, извади влажна носна кърпичка и изтри сълзите си.

— Защо не си починете? — вежливо предложи Джейсън. — Ще направя кафе. Ще събера багажа на Дейвид и ще ви откарам с колата си до... мястото, където е синът ви.

— Намира се в Уолтъм и се нарича Масачусетска клиника за душевно болни — отвърна тя, като заекваше на почти всяка сричка.

Джейсън отиде в спалнята, взе куфар и напъха вътре каквото сметна за необходимо. Инстинктът му подсказа, че в болницата Дейвид

няма да има нужда от сака и вратовръзки.

— А книгите му? — провикна се майката.

— Учебниците едва ли ще му трябват точно сега, но ще ги пазя и ще му занеса каквото ми заръча.

— Много си мил — благодари му тя и се изсекна.

След като подреди куфара, Джейсън огледа набързо стаята, за да провери да не е забравил нещо важно. В този момент видя нещо на бюрото. Посегна да го вземе, обзет от зловещо предчувствие.

Оказа се прав. Беше протоколът от изпита по химия. Кошмарът на съквартиранта му се бе превърнал в реалност. Дейвид бе получил три минус. С възможно най-небрежно движение Джейсън сгъна листа и го пхна в задния си джоб.

— Почакайте тук, мисис Дейвидсън. Паркирал съм през няколко преки. Ще изтичам и ще докарам колата отпред.

— Сигурно изпускаш лекции заради мен — смирено се обади тя.

— Няма проблем — успокои я Джейсън. — Щастлив съм да направя нещо за Дейвид. Искам да кажа, че той е свястно момче.

Мисис Дейвидсън погледна Джейсън Гилбърт право в очите и промълви:

— Родителите ти сигурно много се гордеят с теб.

— Благодаря — прошепна Джейсън Гилбърт. И се втурна навън с тъпа болка в сърцето.

ДНЕВНИКЪТ НА АНДРЮ ЕЛИЪТ

3 ноември 1954

Едно от големите удоволствия на живота далеч от дома и подготвителното училище е възможността да не си лягаш цяла нощ. Понякога (много рядко) причината е сериозна — например завършването на есе, което трябва да предадеш на другия ден.

Майк Уигълзуърт е експерт в това отношение. Сяда пред пишещата машина в седем вечерта с няколко кратки бележки и половин дузина бира пред себе си. Привършва черновата преди полунощ и прекарва малките часове, занимавайки се с глупости. Сетне, за да продължи, се разсейва с кафе. След това закусва, като изяжда дузина яйца с бекон (нали е спортист), и зарязва есето. После спи до обяд, става и отива в хангара за лодки.

Но снощи и тримата имахме основателна причина да не си лягаме. Останахме будни, за да чуем резултатите от изборите. Не че някой от нас се интересува от политика. Просто си намерихме удобно извинение да се провалим на изпитите.

Типично в стила на този провинциален парцал, тазсутрешният „Пурпур“ се спира на броя на избраните харвардски възпитаници. Поне тридесет и пет процента от новите конгресмени са завършили при нас, да не говорим за четирима от новите сенатори. Сега, когато проблемите на нацията стават непоносимо трудни за тях, могат да се присъединят към Джак Кенеди в мъжката тоалетна на Сената и да пеят заедно харвардски футболни песни.

На закуска четох „Кримсън“ и внезапно ме порази една мисъл. Онова грозновато момче на съседната маса някой ден вероятно ще стане сенатор. Или дори президент. Работата е там, че не знаеш кой ще успее да го направи. Веднъж татко ми каза, че Франклин Делано Рузвелт бил доста смахнат като студент. Толкова смахнат, че не го приели във Файнъл кльб, чийто член бил братовчед му Теди.

Първокурсниците в Харвард са своеобразни безформени гъсеници. Наистина е необходимо време, за да се разбере коя ще се превърне в най-красивата пеперуда.

Сигурен съм обаче в едно: през целия си живот ще си остана гъсеница.

Из „Харвард Кримсън“, 12 януари 1955:

ГИЛБЪРТ ПОВЕЖДА ОТБОРА ПО СКУОШ

Джейсън Гилбърт, Випуск '58, от Страус Хол и Сиосет, Лонг Айленд бе избран за капитан на отбора на първокурсниците по скуош. Гилбърт е учил в „Хокинс-Атуел“, където е бил капитан на отборите по тенис и скуош. До момента няма загуба през сезона. Той е под номер 7 в младежката ранглиста по тенис на източните щати.

— Гилбърт, заслужаваш медал — отбеляза Денис Линдън. — Ако не бе съобразил толкова бързо, онзи малък глупак Д. Д. наистина щеше да се самоубие.

Линдън не бе извикал Джейсън само за да похвали героичната му постъпка, а за да сподели нов проблем. С други думи, да съобщи съмнително добри новини.

— Ще имаш нов съквартирант — уведоми го Денис. — Лично аз го избрах на срещата, защото смятам, че можеш да му повлияеш стабилизиращо.

— Хей, не е честно — запротестира Джейсън. — Да не би да съм медицинска сестра? Не можеш ли да изпратиш някой нормален?

— В Харвард няма нормални — философски обобщи Линдън.

— Добре, Денис — съгласи се Джейсън с въздишка на отчаяние. — Какъв е проблемът на *това* момче?

— Ами — неуверено започна Денис, — малко е... агресивен.

— Няма проблем. Тренирал съм бокс.

Линдън се изкашля.

— Проблемът е, че той се бие със саби.

— Да не е някой чуждестранен студент от Средновековието.

— Много остроумно — усмихна се Линдън. — Всъщност, той е един от най-добрите ни фехтовачи. От време на време срещам името му в „Кримсън“ — Бърни Акерман. Страхотен саблъор.

— О, чудесно. И кого се е опитал да убие?

— Е, не точно да убие. Да убие не е точната дума. Живее в „Холуърти“ заедно с един доста чувствителен китаец. И щом когато подхванат и най-дребен спор, Акерман изважда сабята и я насочва към китайчето. Момчето вече е толкова наплашено, че от здравната служба му предписаха приспивателни. Налага се да ги разделим.

— Защо, по дяволите, не ми изпратихте китаеца? — възнегодува Джейсън. — Изглежда е симпатяга.

— Не може. Разбира се отлично с третия съквартирант — някакъв музикант. Затова решихме да преместим него. Освен това имам чувството, че момче като теб ще даде добър урок на този тип.

— Денис, дошъл съм да следвам, не да давам уроци по добро възпитание на харвардските хулигани.

— Моля те, Джейсън — заувещава го Линдън, — ти ще го укротиш. И можеш да разчиташ, че това ще се отрази положително на

досието ти.

— Денис — каза Джейсън накрая, — толкова си великодушен.

ДНЕВНИКЪТ НА АНДРЮ ЕЛИЪТ

16 януари 1955

Вчера на купона Джейсън Гилбърт направо ни разби. Поканихме няколко внимателно подбрани красавици от местните колежи, известни със свободното поведение на възпитаниците си. (Нюал твърди, че е свалил една, докато карал обратно към „Пайн Менър“, но разполагаме само с думата му. Умните момчета се връщат с доказателства.)

Старият Гилбърт знае как да се превърне в център на всеки купон. Първо, той е толкова красив, че ни е трудно да задържим вниманието на нашите момичета. Освен това, започне ли да разказва истории, падаме от смях под масата. Доколкото разбрах, изпратили са му нов съквартирант (но не обелва зъб какво се е случило с предишния), който е някакъв маниак.

Щом Джейсън легне да спи, онзи ненормалник вади сабя и започва да подскача из дневната като Ерол Флин.

Още първата седмица лудият нахалцал дивана на парчета. Но най-лошото бил шумът. При всеки сполучлив удар, което не е проблем при положение, че диванът не може да се отбранява, изкрещявал „Убит!“ Кое то влудявало Джейсън.

И така, предната вечер двамата влезли в двубой. Гилбърт се изправил срещу този тип само с тенис ракета и любезно го попитал какво си въобразява, че прави. Онзи отвърнал, че се нуждае от допълнителни тренировки за срещата с отбора на Йейл.

Тогава Джейсън заявил, че ако съквартирантът му има нужда от тренировки, той ще му помогне. Но при условие да се бият до смърт. Естествено, отначало фехтовачът си помислил, че Гилбърт се шегува. За да докаже сериозността на своите намерения, Джейсън разпердушинил с тенис ракетата остатъците от дивана. После се обърнал към опонента и му обяснил, че така ще постъпи и с него, ако загуби дуела.

Не е за вярване, но фехтовачът свалил сабята и бързо отстъпил в спалнята си.

Това не само сложило край на скандала, но на другия ден онзи фукльо купил нов диван.

От този момент насетне животът в апартамента на Гилбърт тече мирно и тихо. По-точно, много мирно и тихо. Очевидно онзи е прекалено уплашен дори да разговаря с Джейсън.

Също като прочутия си предшественик в древността Сократ, Ламброс бе безкомпромисен относно начина си на живот. Това означаваше, че никакво извинение не може да освободи сина му Тед от вечерните задължения в „Маратон“. Поради тази причина Тед не присъства на събранието на випуска през онази ноемврийска вечер, когато ректорът защити толкова убедително академичната свобода.

След като свършеше занятия, Тед попадеше в плен на баща си. Така той никога не можеше да наблюдава футболен мач, седнал на трибуните на „Солджърс фийлд“ сред състудентите си, да крещи с тях до прегракване и да се напие до прилошаване.

Това бе една от хилядите причини, поради които Тед Ламброс емоционално не се чувстваше пълноценен член на Випуск '58. А копнееше да се слее със събратята си.

Затова, когато наближи празникът на първокурсниците, помоли баща си за разрешение да присъства на този празник, по общо признание посветен на лекомислието.

Сократ бе непреклонен, но Таласа взе страната на сина си.

— Момчето се труди толкова много. Пусни го поне една вечер, Сократе.

— Добре — отстъпи главата на семейството.

Дори Демостен не би съумял да посочи човек, изразил по-красноречиво признателността си от младия Тед Ламброс, който обсипа баща си с благодарности.

И така, вечерта на седемнадесети февруари Тед Ламброс се избърсна, облече си нова риза и най-хубавото си сако от туид (купено на старо, но много запазено) и тръгна към Сандърс тиътър. Плати един долар, което му даваше право не само да гледа шоуто и да пие бира на корем, но и да се състезава за различни награди — от лула от царевичен кочан до кутия цигари „Пал Мал“.

Слава, Господи, най-после бе един от тях.

В осем и половина обилно гримираното конферансие излезе нервно на сцената и обяви началото на забавата. Изисканите харвардски възпитаници го приветстваха с викове и псувни.

Първата атракция бяха „Вдовиците от Уелзли“, дузина превзети певици от близкия девически колеж.

Още не бяха запели и от всички ъгли на салона се изсипа градушка от дребни монети, съпроводена от викове „Съблечете се!“

Конферансието посъветва момичетата веднага да се скрият зад кулисите. Същата съдба сполетя и следващите изпълнители.

Тази част от програмата бе просто загрявка. Истинското шоу предстоеше в Мемориъл хол, където първокурсниците щяха да утолят жаждата си с триста бъчонки бира.

Момчетата, разбира се, не бяха сами. На празника присъстваха четирима декани, всички административни отговорници и десет души от университетската полиция. Ченгетата бяха достатъчно проницателни да облекат дъждобрани. Щяха да им потрйбват.

За отрицателно време в Мемориъл хол — сцена на най-тържествени прояви — се газеше до глезените в бира. Започнаха сбивания. Разпоредителите, които се опитваха да въведат ред, бяха грубо съборени на мокрия под.

Тед Ламброс гледаше мелето и не вярваше на очите си. Тук наистина ли бяха събрани бъдещите лидери на този свят?

В този момент го забелязаха.

— Хей, Ламброс — извика някой, — ти дори не си пиан.

Беше Кен О'Брайън, мокър и лепкав от бира.

Преди да успее да отговори, Тед почувства нещо мокро по главата си. Кръщение с бира. Течността бавно се просмука в най-хубавото му сако и Тед гневно замахна към брадичката на Кен. Но при това движение изгуби равновесие и падна на пода. Или по-точно в бирена локва.

Не издържа повече. Въпреки че О'Брайън, когото Тед повали на колене, едва ли не приятелски го подканяше да продължат боя, Ламброс с отвращение прецапа биреното езеро и напусна Мем хол. Дори не се обърна назад.

Всяка година оркестърът Харвард-„Радклиф“ организира конкурс, за да определи най-талантливия солист сред студентите. Конкурсът се провежда през зимата, та победителят, обикновено от последните курсове или току-що завършил, да участва в пролетния концерт на оркестъра.

Винаги обаче се намират прекалено амбициозни музиканти, които желаят да се запишат за участие, макар да не са добре подготвени и се налагаше Дон Лоуънстейн, директорът на конкурса, да ги разубеждава с помощта на висша дипломация, за да не се излагат пред публика.

Но днес следобед го посети първокурсник — слаб, червенокос, с очила — който не се остави да го разубеди.

— Виж какво — снизходително му обясни Лоуънстейн, — нашите солисти обикновено стават професионалисти. Сигурен съм, че в гимназията си бил много добър, но...

— Аз съм професионалист — прекъсна го Дани Роси, випуск '58.

— Добре, добре, не се вълнувай. Просто конкурсът е невероятно труден.

— Знам. Ако се проваля, проблемът ще е мой.

— Веднага ще уредим този въпрос. Ела да те прослушам.

След около половин час Доналд Лоуънстейн се върна в кабинета си в състояние на тих шок. Там го очакваше Суки Уодзуърт, заместник-директор на оркестъра. Влезе и седна тежко зад бюрото.

— Суки, току-що прослушах тазгодишния победител. И позволи ми да ти кажа, този Роси е истински гений.

В същия момент влезе обектът на хвалбите му.

— Благодаря, че ми отделихте от времето си — каза Дани. — Смятате, надявам се, че съм достатъчно добър да участвам в конкурса.

— Здравей — представителката на „Радклиф“ пое инициативата. — Аз съм Суки Уодзуърт, заместник-директор на оркестъра.

— Ъ-ъ... приятно ми е да се запознаем — Дани се молеше тя да не забележи как я гледа иззад очилата.

— Намирам за много вълнуващо в тазгодишния конкурс да участва и първокурсник — продължи тя с усмивка.

— Е, това може да ме постави в неудобно положение — скромно отвърна Дани.

— Съмнявам се — усмихна се очарователно Суки. — Дон сподели, че си много добър.

— О! Ъ-ъ... дано не е просто проява на любезност.

Настъпи неловка пауза. И тогава Дани реши да направи героичен опит да впечатли това прелестно създание.

Щеше да се провали както обикновено, разбира се, но поне веднъж теорията на вероятностите трябваше да е на негова страна.

— Суки, искаш ли да чуеш как свиря?

— С удоволствие — отвърна тя с ентусиазъм и го хвана под ръка, докато излизаха да търсят зала за репетиции.

Дани изпълни партита^[13] от Бах и някои неща на бързия като светкавица Рахманинов. Вдъхновен от близостта на жена, той демонстрира още по-впечатляваща техника от преди, но не смееше да я погледне от страх да не загуби концентрация.

Изведнъж обаче Дани усети присъствието ѝ. И то какво присъствие.

Най-сетне вдигна поглед. Тя стоеше облежната на пианото, а деколтето на блузата ѝ предлагаше изискана гледка.

— Добре ли свирех? — попита той, леко задъхан.

Широка усмивка озари лицето ѝ.

— Позволи ми да ти кажа нещо, Роси — тя се доближи достатъчно, за да постави ръце на рамената му. — Без съмнение ти си най-фантастичният мъж, когото съм имала удоволствието да срещна.

— О! — възкликна Дани. Докато я гледаше, над веждите му избиха капчици нервна пот. — Ъ-ъ... искаш ли някой път да пием кафе?

Тя се засмя.

— Дани, искаш ли да се любим?

— Тук ли?

Тя започна да разкопчава блузата си.

Дани винаги се бе надявал един ден жените да открият, че брилянтната му игра с клавиатурата е толкова възбуждаща, колкото и играта на футболното поле. Най-сетне това се случи.

И освен това футболистите никога не ги викат на бис.

ДНЕВНИКЪТ НА АНДРЮ ЕЛИЪТ

6 март 1955

Това, което отличава Харвард — и трябва да си призная и Йейл — от всички останали университети в Америка, е тяхната така наречена колежанска система.

Около хиляда деветстотин и девета година Кембридж се превърнал от село в истински град и макар част от студентите да живеели в общежития, възпитаниците на Харвард били разпръснати из целия град. По-бедните наемали евтини квартири по Масачусетс авеню, докато привилегированите (като баща ми) живеели в шикозни апартаменти в квартала, наричан тогава Голд Коуст (близо до Маунт Обърн стрийт). Това разпръскване из града било показателно за рязкото социално разделение, увековечено от куп предразсъдъци.

Ректорът Лоуел решил, че не е редно студентите да живеят в подобни изолирани касти. Затова защитил идеята да се копира структурата на Оксфорд и университетът да се раздели на по-малки колежи, в които да се смесят студенти от всички раси и класи.

Днес процесът протича по следния начин. Първо, всички първокурсници се настаняват в пансиони, та студентите от един випуск да общуват помежду си. След около година от началото на този прогресивен експеримент би трябвало да сме си създали куп приятелства и така по-лесно да прекараме другите три години в онези очарователни колежи, които в Харвард снобски наричат „домове“.

Всъщност, за някои тази уредба на нещата има образователна стойност. Спортистите от Алабама например се оказват в обкръжението на бъдещи лекари, философи и писатели. И когато схемата проработи, тя обогатява живота на студента в не по-малка степен от който и да е академичен курс.

Но положението при подготвителните училища е съвсем различно. Не сме поклонници на разнообразието. Приличаме на бактерии (макар и малко по-умни). Виреем по свой специален начин. Затова съм сигурен, че университетът не е останал особено изненадан, когато с Нюал и Уигълзуърт решихме да удължим съвместния си живот с още три години.

Първоначално смятахме да поканим за четвърти Джейсън Гилбърт. Той е свястно момче и би влял малко повече живот в компанията ни. И освен това, както отбеляза Нюал, щяхме да извлечем изгода от излишъка от негови обожателки. Но за това се сетихме по-късно.

В автобуса на връщане от мача по скуош срещу Йейл, който спечелихме, Дик го покани да дойде при нас, но Джейсън не прояви особено желание. Имал невероятно лош късмет със съквартиранти и щял да подаде молба следващата година да живее сам. Макар второкурсниците рядко да получаваха подобна привилегия, административният отговорник обещал да го подкрепи. Джейсън обаче предложи да се настани в същия дом, за да се храни с нас и да участва в безбройните ни импровизирани партита.

Сега единственият ни проблем бе кой дом да изберем.

Макар броят им да е седем, само три от тях са социално приемливи за нас. Въпреки приказките за демокрация, повечето директори се стремят да отличат по някакъв начин поверените им домове и се опитват да подбират студентите.

Много момчета избират Адамс хаус (носи името на Джони Адамс, випуск 1755, вторият президент на САЩ), защото навремето това са били апартаменти от Голд Коуст. Освен това не е без значение фактът, че главният готвач някога е работил в изискан нюйоркски ресторант — обстоятелство, което не е за пренебрегване, след като цели три години ще закусваш, обядваш и вечеряш на едно и също място.

Следва Лоуел хаус, архитектурен шедьовър в стил крал Джордж, всъщност доста английско по дух място.

Но за студентите в Харвард раят е Елиът хаус. Излишно е да споменавам, че това бе първото желание на Уиг и Нюал. Но аз бих изпитвал неудобство да живея в тази внушителна сграда от червени тухли, която носи името на праядо ми — в двора дори има негова статуя.

Уиг и Нюал държаха на всяка цена да отидат там, където са се настанили повечето ни приятели. Бяхме изправени пред неразрешим спор, когато късно вечерта ни изненада неочакван посетител.

За щастие, не бяхме толкова пияни, че да не чуем почукването по вратата.

Нюал се изправи неуверено и посрещна неканения гост. Изведнъж го чух да възкликва „Исусе Христе!“ Втурнах се към вратата и чух гостът ни да отговаря „Не съвсем, младежо, аз съм само негов скромнен служител.“

Беше самият професор Финли. Самият той, лично, бе дошъл при нас.

Оказа се, че излязъл на редовната си разходка и решил да си позволи нахалството и да се отбие при нас, за да ни попита къде бихме желали да се настаним през следващата година. И особено, ако предпочитаме Елиът хаус.

Бързо го уверихме, че това е така, макар той да долови безпокойството ми, че ще живея в дома, чийто директор е професорът по класическа литература.

Всъщност, бе дошъл да ни успокои.

Не очаквал от мен да превода Библията на индиански или да стана ректор на Харвард, но същевременно бил уверен, че ще се изиявя по свой собствен начин.

Не знам дали бях повече смаян, или просто развълнуван. Искам да кажа, този велик професор смяташе, че наистина мога да стана — и аз не знам какво — нещо.

На следващата сутрин все още не бях сигурен дали Джон Х. Финли наистина е идвал лично в нашата стая.

Но дори това да бе сън и тримата решихме да отидем в Елиът хаус. Защото дори призракът на Финли — ако бяхме видели само него, — е в състояние да омая всекиго.

Всяка сутрин Джейсън Гилбърт взимаше оставения пред вратата му брой на „Кримсън“ и веднага отваряше на спортната страница, за да провери дали са отразени спортните му постижения. Сетне изчиташе първата страница, за да научи какво става в колежа, накрая, ако му останеше време, преглеждаше световните новини, които винаги бяха резюмирани в един ъгъл.

Поради тази причина пропусна краткото съобщение, че първокурсник е спечелил годишния конкурс на оркестъра Харвард-

„Радклиф“.

Вечерта на дванадесети април хиляда деветстотин петдесет и трета година Даниел Роси, Випуск '58, щеше да изпълни концерт в мибемол на Лист.

Джейсън научи за това едва след три дни, когато под вратата му бе пхнат плик.

Скъпи Гилбърт,
Ако не ми бе помогнал в стептеста, вероятно нямаше да мога да се упражнявам достатъчно, за да спечеля.
Изпращам ти обещаните два билета. Вземи приятелката си.

Поздрави
Дани

Джейсън се усмихна. Това се бе случило толкова отдавна, че бе забравил обещанието на Дани. Но сега щеше да покани Ани Ръсел, най-ухажваното момиче в „Радклиф“. Джейсън отдавна търсеше подходящ повод. А този бе страхотен.

Вечерта на дванадесети април всички любители на харвардските виртуози се събраха в Сандърс тиътър, за да чуят новата комета, навлязла в тяхната галактика.

Самият солист най-добре осъзнаваше възискателността, с която щяха да го слушат. Дани стоеше зад кулисите и наблюдаваше с нарастващо безпокойство как залата продължава да се пълни с хора, които го плашеха. Прииждаха не само всички преподаватели в Харвард, но и важни личности от прочутите консерватории в града. Мили Боже, дори Джон Финли бе дошъл!

През седмиците, изпълнени с жизнерадостни репетиции, той очакваше с маниякална радост голямото събитие — моментът да демонстрира таланта си на пианист пред стотици важни личности. Изведнъж се почувства като великан.

Така бе до снощи. В навечерието на това, което очакваше да се превърне в харвардската му коронация, Дани не успя да заспи. Мяташе

се в леглото. Въртеше се. Сънуваше, че се проваля. И ридаше, сякаш това е неизбежно.

„Ще стана за посмешище“, помисли си той. „Когато изляза на сцената, ще ми се подкосят краката. Или ще сбъркам. Или ще встъпя прекалено рано. Или прекалено късно. Или ще забравя нотите.“

Ще се кикотят подигравателно. И не само дамите от окръг Ориндж, но и стотици от най-известните хора в света. „Каква катастрофа! Защо въобще участвах в този проклет конкурс?“

Дани докосна челото си. Беше горещо и влажно. „Сигурно съм болен“, помисли си той. „Ще се наложи да отменят участието ми. О, моля те, Господи, нека се разболея от грип! Или дори от нещо по-сериозно.“

За негово голямо съжаление, на следващата сутрин той се събуди напълно здрав. И така се примири с мисълта, че вечерта трябва да се изкачи на ешафода в Сандърс тиътър.

Стоеше зад кулисите и съжаляваше, че не е някой друг.

Дон Лоуънстейн, диригентът на оркестъра, дойде да го попита дали е готов. Дани искаше да му отвърне „Не!“, ала нещо го накара да кимне машинално.

Пое дъх, изруга на ум и излезе на сцената със сведен поглед. Преди да седне пред пианото, Дани се поклонил леко на публиката в знак на благодарност за учтивите им аплодисменти. За негово щастие прожекторите го заслепяваха и той не различи нито едно лице.

Тогава се случи нещо необикновено. Веднъж седнал пред клавишите, страхът му се прероди в ново чувство. Възбуда. Изгаряше от желание да свири.

Даде сигнал на Дон, че е готов.

От движението на директорската палка Дани изпадна в странен хипнотичен транс. Сънуваше, че свири безпогрешно. Както никога досега.

Викове „Браво!“ долитаха от всяко кътче на залата. А аплодисментите нямаха край.

След това атмосферата около Дани напомняше на Джейсън за финалите на турнир по тенис. Почитателите му само дето не го вдигнаха на рамене и не го понесоха из залата. Посивели светила на музикалната общност чакаха да стиснат ръката му.

В този момент Дани забеляза Джейсън, освободи се от почитателите си и отиде до края на сцената, за да го поздрави.

— Беше фантастичен — топло го приветства Джейсън. — Много се радваме, че ни изпрати билети. О, бих желал да ти представя приятелката си, мис Ани Ръсел, випуск '57.

— Здравсти — усмихна се Дани. — В „Радклиф“ ли учите?

— Да — засмя се лъчезарно тя. — И сигурно съм милионният ви почитател, който ще ви каже, че тази вечер бяхте невероятен.

— Благодаря — кимна Дани и бързо добави с извинителен тон:

— Съжалявам, но трябва да се здрависам с още няколко професори. Да вечеряме някой път, а, Джейсън? Радвам се, че се запознахме, Ани.

Дани им махна за довиждане и се отдалечи забързано.

На следващия следобед, окуражен от доброто ѝ настроение през цялата вечер, Джейсън телефонира на Ани, за да я покани на футболния мач в събота.

— Съжалявам — отвърна тя, — но ще ходя до Кънектикът.

— О, имаш среща в Йейл?

— Не, Дани ще свири с Хартфордския симфоничен оркестър.

„По дяволите!“ изруга наум Джейсън и затвори разочарован телефона. „Това да ти е за урок.“

„Никога не помагай на състудент от Харвард — дори в стептеста!“

На двадесет и четвърти април хиляда деветстотин петдесет и пета година, вторник, присъствието на зимата все още се усещаше по студения въздух на Кембридж. Но според официалната статистика на администрацията, метафоричен слънчев лъч бе огрял душите на седемдесет и един и шест десети процента от триста двадесет и двамата харвардски първокурсници. Защото ликуващото мнозинство бе настанено в домове, посочени като първо желание.

За тримата приятели това не бе изненада, понеже удовлетворяването на молбата им бе предрешено от посещението на известен архангел. Но се зарадваха, когато научиха, че получават апартамент с изглед към реката. Малцина второкурсници имаха право на такъв избор при настаняването.

Второкурсниците бяха лишени и от привилегията да живеят в самостоятелни стаи. Ала Джейсън Гилбърт-младши бе удостоен с тази чест — като награда за извършени от него услуги. Настаниха го близо до тримата му аристократични приятели от Елиът хаус.

Джейсън съобщи радостната новина на баща си при техния седмичен телефонен разговор.

— Това е знамението, синко. Дори хора, които не са чували за Харвард, знаят, че в Елиът хаус е каймакът на студентското общество.

— Но тук всички сме „каймакът“, татко — отвърна Джейсън с добро настроение.

— Да, разбира се. Но Елиът хаус е каймакът на каймака, Джейсън. Двамата с майка ти се гордеем с теб. Искам да кажа, че винаги сме се гордеели. Между другото, правиш ли тези нови упражнения за бекхенда?

— Да, татко, разбира се.

— Прочетох в „Тенис уърлд“, че всички прочути играчи отделят голямо внимание на бягането сутрин — като боксьорите.

— Да — съгласи се Джейсън, — но не ми остава време. Учебната програма е много натоварена.

— Разбира се, синко. Учението е по-важно. Ще се чуем другата седмица.

— Дочуване, татко. Целувки на мама.

От друга страна, Дани Роси се чувстваше обиден. Първото му желание бе Адамс хаус, защото там бяха живели множество музиканти и писатели. Достатъчно бе да почукаш на съседните стаи и да събереш камерен оркестър.

Сигурен, че ще го настанят в „Адамс“, бе написал набързо второто и третото си желания, без въобще да се замисля. Просто надраска следващите две имена по азбучен ред — „Дънсър“ и „Елиът“.

И го настаниха в Елиът хаус — третото му желание.

Как можаха да постъпят така с него — студент, за когото говори целият университет? Нямаше ли един ден Адамс хаус да се гордее, че там някога е живял Дани Роси?

Нещо повече, не бе очарован от перспективата да прекара следващите три години в „Елиът“ сред компанията на банда фукльовци.

Дани реши да се оплаче на професор Финли след курса по класически езици и литература. Толкова го уважаваше, че смяташе да излее разочарованието си пред директора на дома, в който не желаше да се настани. Дани остана смаян от чистосърдечното признание на Финли:

— Много исках да дойдеш при мен, Дани. Размених те с директора на „Адамс“ срещу двама отлични футболисти и един поет с вече публикувани стихове.

— Не е ли редно да се чувствам поласкан, сър? — попита Дани доста объркан от чутото. — Просто...

— Знам — прекъсна го Финли, предугадил опасенията на момчето, — но въпреки репутацията ни, държа „Елиът“ да е образец във всяко отношение. Идвал ли си преди в дома?

— Не, сър — призна Дани.

След миг Финли вече водеше Дани нагоре по витата стълба на кулата в двора на дома. Момчето остана без дъх, но пъргавият професор взимаше стъпалата по две. Накрая отвори една врата.

Първото, което Дани видя през огромния кръгъл прозорец, бе неописуемо красивата гледка на река Чарлз. Секунди по-късно той осъзна, че пред него се намира грамадно пиано.

— Какво ще кажеш? — попита Финли. — Всички велики умове на миналото са намирали вдъхновение в подобни възвишени места. Помисли за твоя гениален италианец Петрарка, изкачил се на Монт Венту. Проява на невероятен дух.

— Това е страхотно!

— Човек може да напише цяла симфония, нали, Дани?

— Абсолютно.

— Ето защо държах да дойдеш при нас. Запомни, навсякъде в Харвард гениите са добре дошли, но само ние ги култивираме.

Живата легенда Финли подаде ръка на младия музикант и добави:

— Ще те очаквам тук и през следващата година.

— Благодаря — отвърна трогнатият Дани. — Благодаря ви, че ме доведохте в „Елиът“.

А за някои от студентите от Випуск '58 двадесет и четвърти април бе ден като всеки друг.

Тед Ламброс бе сред това нещастно малцинство. Като „пътуващ“, той не бе подавал молба за настаняване и следователно остана незасегнат от преселението в Харвард.

Посети лекциите си както обикновено, прекара целия следобед в библиотеката „Ламонт“ и в пет часа тръгна към „Маратон“.

Все пак нямаше начин да не разбере, че най-привилегированите му състуденти празнуват възможността да прекарат следващите три години в най-добрия пансион край реката.

След като взе изпитите с една шестица и три петици, Тед съвсем основателно се надяваше на стипендия — достатъчно голяма, за да му позволи да живее в Харвард.

Но за негово огорчение получи писмо от отдела за финансова помощ, в което с голямо удоволствие му съобщаваха, че за следващата година му е отпусната стипендия от осемстотин долара.

Това обикновено е повод поне за умерена радост. Но университетът току-що бе обявил увеличение на таксите — бяха станали точно осемстотин долара.

Тед остана адски разочарован. Като спринтьор, тичал лудешки по бягаща пътечка.

Все още не бе частица от Харвард. Засега.

На концерта, изнесен от Дани Роси в Сандърс тиътър, бяха присъствали не само членове на академичната общност. Без солистът да знае, професор Пистън бе поканил Чарлз Мънк, прочутия диригент на Бостънския симфоничен оркестър. Маестрото изпрати на Дани собственоръчно написано хвалебствено писмо, в което го поздравяваше за изпълнението му и го канеше да прекара лятото, като вземе участие в подготовката на известния Тангълудски музикален фестивал.

Не е кой знае какво, но сигурно ще извлечеш полза от общуването с всички тези велики хора на изкуството, които ще ни посетят. Каня те лично да присъстваш на репетициите на нашия оркестър, понеже знам, че се стремиш към професионална кариера.

Сърдечно твой
Чарлз Мънк

Поканата разреши и деликатен семеен въпрос. В ежеседмичните си писма Жизела настойчиво уверяваше сина си, че ако прекара лятото у дома, баща му ще му прости. И така двамата ще изградят отношенията си наново.

Но сега, макар да копнееше да види майка си — и да сподели големите си успехи с доктор Ландау, — Дани просто не можеше да рискува нов конфликт с Артър Роси.

За първокурсниците краят на учебната година настъпи изненадващо, почти внезапно.

Месец май започна с така наречения „период за четене“ за изпитите. Теоретично, тези дни бяха отделени за допълнително самостоятелно учене. Но за мнозина студенти (като Андрю Елиът и приятелите му) това означаваше да се заловят с цялата работа, която трябваше да свършат през семестъра, като започнат със задачите, възложени им още в първите учебни дни.

Спортният сезон достигаше своята кулминация с множеството двубои с Йейл. Не всички срещи завършваха в полза на Харвард. Но Джейсън Гилбърт изведе отбора по тенис до победа. С особено удоволствие той наблюдаваше лицето на треньора на Йейл, докато безжалостно разбиваше най-добрия му играч. Сетне срещите по двойки, на които игра заедно с Дики Ньюал, му осигуриха нова сладко отмъщение.

Ала сега се налагаше дори Джейсън да седне и да чете сериозно. Драстично намали излизанията, като ги ограничи само в събота и в неделя.

Междувременно на Харвард скуеър рязко нарасна продажбата на цигари и хапчета, стимулиращи жизнената енергия. Библиотеката бе пълна със студенти по двадесет и четири часа в денонощието. Мощната ѝ вентилационна система бълваше обратно всичкият мирис на мръсни ризи, студена пот и неподправен страх. Но никой не обръщаше внимание на това.

В действителност изпитите носеха облекчение. За свое огромно удоволствие Випуск '58 се убеди в правдивостта на старата поговорка за Харвард: Най-трудното е да влезеш. Трябва да си гений, за да не завършиш.

Стаите на първокурсниците бяха празни. Трябваше да се освободи място за завършилите преди двадесет и пет години, които щяха да се настанят в тях по време на седмицата на годишния акт — някои членове на випуска отпадаха, за да не завършат никога.

Малцина действително бяха постигнали невъзможното и се бяха провалили. Някои откровено признаваха, че не са в състояние да понесат перспективата натискът от страна на невероятно амбициозните им съперници да нарасне. И така капитулираха, за да спасят здравия си разум и се прехвърляха в университети близо до домовете им.

Някои губеха битката. А също и разсъдъка си. Дейвид Дейвидсън (все още в болница) съвсем не бе последният случай. Всъщност, на Великден бе извършено самоубийство, което „Кримсън“ съчувствено представи като автомобилна злополука (макар Боб Ръдърфорд да бе намерил смъртта си в гараж).

И така, както биха попитали някои по-безцеремонни членове на випуска, това не е ли урок и за жертвите, и за оцелелите? Щеше ли животът на самия връх на обществото да е по-лесен от тази доброволна камера за инквизиции, наречена Харвард?

Но най-чувствителните сред тях признаваха, че трябва да оцелеят и през следващите три години.

ДНЕВНИКЪТ НА АНДРЮ ЕЛИЪТ

1 октомври 1955

През август се събрахме в дома ни в Мейн, където прекарах по-голямата част от времето си да опознавам новата ми мащеха и децата

й. Проведох и ежегодния разговор с баща ми край езерото. Вероятността да се задържа в едно училище цели четири години му доставяше истинско удоволствие.

По-нататък, все в този дух, той изрази решимостта си да не страдам от обстоятелството, че съм се родил богат. Щял да продължи с удоволствие да плаща таксите ми за обучение и пансион, но за мое добро спира джобните ми пари.

Следователно, ако желаех — както той се надяваше, — да завърша, да викам за Харвард на футболните срещи, да водя подходящи за мен млади дами в *Locke-Ober's* и така нататък, се налагало да си потърся доходна работа. Всичко това, разбира се, трябвало да ме научи да разчитам на себе си. За което му благодарих любезно.

При завръщането ми в Кембридж за втората година, отидох направо в бюрото за студентски труд и открих, че всички изгодни места са заети от студенти със стипендии, които имали по-голяма нужда от пари от мен. И така, не придобих полезен опит чрез миене на чинии или сервиране на картофено пюре.

Точно когато облаците съвсем се сгъстиха, срещнах случайно професор Финли. Обясних му защо съм се върнал толкова рано и той приветства желанието на баща ми да ми вътълпи американските ценности. Изненадващо, сякаш си нямаше по-добро занимание, ме заведе в библиотеката на Елиът хаус и убеди Нед Девлин, шефът, да ме назначи за свой помощник.

Във всеки случай това бе добре дошло за мен. Три нощи седмично получавах по седемдесет и пет цента на час, само за да седя на бюрото от седем до дванадесет и да наблюдавам читателите.

Всъщност, Финли е знаел добре какво върши, защото работата ми бе толкова скучна, че от нямане какво да правя започнах да уча.

Много рядко някой студент ме прекъсваше, за да получи необходимата му книга, така че почти не вдигах поглед от страниците — освен ако някой говореше прекалено високо и се налагаше да го помоля да замълчи.

Но снощи бе различно. В библиотеката на Елиът хаус се случи нещо.

Около девет часа вдигнах поглед, за да огледам залата. Беше осеяна с наведени над книгите подгответа в техните обичайни

униформи.

На гърба на широкоплещесто момче, седнало на една от масите в далечния ъгъл, забелязах нещо странно. Реших, че това е сако ми. Или по-точно, бившето ми сако. Обикновено не бих направил разлика. Но това бе ушито от туид и имаше кожени копчета. Родителите ми го бяха купили в „Хародс“, Лондон. Подобни сака рядко се срещат.

Не че да видя сако си бе кой знае каква изненада. В края на краищата, миналата пролет го бях продал на известния търговец на употребявани дрехи Джо Кизър. Той се е превърнал в неразделна част от Харвард и повечето ми приятели, щом останеха без пари за такива жизненонеобходимы неща като коли, алкохол и клубни такси, продаваха на стария Джо някои от модните си парцали.

Но не познавах човек, който някога да е купувал от него.

И така, строго професионално, като библиотекар, бях изправен пред следния проблем. Много вероятно бе при нас да се е промъкнало външно лице, дегизирано като подготве.

Момчето бе мургаво и красиво. Но бе прекалено *официално*. Имах предвид, че макар в залата да бе задушно, той не само стоеше със сако, но и, доколкото виждах, не бе разкопчал горното копче на ризата си. И в същото време зубреше като дявол. Бе забил нос в учебника и само от време на време поглеждаше в речника.

Във всичко това нямаше нищо нередно. И все пак не бе нормално за хората от Елиът хаус, които познавам. Затова реших да държа под око този вероятен натрапник.

В единадесет и четиридесет и пет започвам да гася осветлението и така подсказвам на присъстващите, че затварям библиотеката. Тази нощ, съвсем случайно, в читалнята вече нямаше никой — освен непознатият в старото ми сако. Това ми даде възможността да разреши загадката.

Небрежно приближих масата му, посочих голямата лампа в средата и попитах дали мога да я загася. Той ме погледна объркан и се извини, че не бил забелязал кога е станало толкова късно.

Когато му отвърнах, че според правилата разполага с още четиринадесет минути, разбра какво имам предвид. Стана и ме попита как съм се досетил, че не е от Елиът хаус. Нещо във физиономията ли?

Отвърнах му откровено, че съм се досетил по сако.

Почувства се неловко. Започна да се оглежда внимателно и тогава му обясних, че преди е било мое. Испитах неудобство, задето му го казах и побързах да го уверя, че може да ползва библиотеката винаги когато съм на смяна.

Защото учи в Харвард, нали?

Да. Оказа се второкурсник, но от „пътуващите“. Казва се Тед Ламброс.

На седемнадесети октомври в Елиът хаус избухна малък бунт. По-точно демонстрация срещу класическата музика. Или още по-точно, демонстрация срещу Дани Роси. Ако трябва да бъдем прецизни, гневът в действителност бе насочен не срещу човека, а срещу неговото пиано.

Всичко започна от двама студенти, организирали ранно парти. Дани обикновено репетираше в Пейн хол; само по време на изпити се упражняваше на старото пиано в стаята си.

Днес следобед, изморен и разгорещен, той свиреше в Пейн хол, но някои от купонджиите прецениха, че Шопен не е подходящ музикален фон за напиване. Беше просто въпрос на вкус. А в Елиът хаус вкусът, разбира се, е върховен закон. Решиха да накарат този Роси да замлъкне. Първо опитаха с дипломация. Изпратиха Дики Нюал да почука вежливо на вратата и да го помоли да „престане да свири тая гадост“.

Пианистът отвърна, че правилникът на сградата му позволява следобед да свири на музикален инструмент. И няма да отстъпи от правата си. Тогава Нюал отговори, че не му пука за правилника, а Роси пречи на провеждането на научен симпозиум. Дани му нареди да напусне стаята. Нюал си тръгна.

Дики се върна и докладва за провала на мисията. Тогава пианите му приятели решиха да употребят физическа сила.

Четирима от най-пияните и верни legionери на Елиът хаус измаршируваха до стаята на Роси. Почукаха вежливо. Дани откряхна вратата. Без да промълвят нито дума, командосите влязоха, наобиколиха омразния инструмент, отнесоха го до отворения прозорец... и го изхвърлиха.

Пианото на Дани прелетя трите етажа до паважа, където се разби на съставните си части. За щастие в този момент оттам не минаваха хора.

Роси се уплаши да не хвърлят и него през прозореца. Но Дики Ньюал просто каза: „Благодаря за разбирането, Дани“. И бандата веселящи си тръгна.

Само за няколко секунди около разбития инструмент се събра тълпа. Дани пристигна първи и се държа така, сякаш е умрял член от семейството му.

(„Божичко“ — коментираше Ньюал, — „никога не съм виждал някой да се разстрои толкова заради парче дърво“.)

Доктор Портър, главният административен отговорник, извика незабавно в кабинета си извършителите на нападението, заплаши ги с изключване и им разпреди да купят ново пиано и да платят счупения прозорец. Изгони ги от стаята си с нареждането да се извинят.

Ала Роси още беше бесен. Нарече ги стадо нецивилизовани животни, които не заслужават да учат в Харвард. Понеже там присъства и доктор Портър, те неохотно се съгласиха с Дани. На тръгване четиримата се зарекоха да отмъстят на „малкия италиански лигльо“, който им причини толкова неприятности.

На вечеря Андрю Елиът (който по време на следобедния погром бе топил резервната скамейка на футболистите) видя Дани да седи сам в ъгъла и да яде неохотно с нещастно изражение. Отиде до масата и се настави срещу него.

— Хей, Роси, чух за пианото и съжалявам.

Дани вдигна глава.

— За какво, по дяволите, се мислят? — внезапно избухна той.

— Да ти кажа ли истината? — попита Андрю. — Мислят се за богоизбрани. Но в действителност са сбирщина празноглавци, които нямаше да бъдат тук, ако родителите им не ги бяха изпратили в скъпи училища. А хора като теб ги карат да се чувстват несигурни.

— Като мен?

— Да, Роси. Това място е за такива като теб. Ти притежаваш нещо, което те не могат да купят, и това ги изпълва със злоба. Яд ги е, защото имаш истински талант.

Дани замълча за момент. Сетне погледна Андрю и каза тихо:
— Знаеш ли, Елиът, ти наистина си свястно момче.

Тед не можеше да се съсредоточи върху Елена от Троя.

Не че коментарът на професор Уитман за появата ѝ в трета песен на Илиадата не бе интересен. Но нещо още по-божествено от лицето на омировата героиня привличаше Тед.

Наблюдаваше това момиче вече повече от година. Миналия семестър двамата започнаха да изучават старогръцка литература и Тед все още помнеше как изглеждаше тя, когато я видя за първи път — как нежните лъчи на утринното слънце долитаха през прозорците на Сивър хол и озаряваха кехлибарените ѝ коси и изящно лице. Приличаше на образ, изваян върху брошка от слонова кост. Обличаше се скромно и с вкус и напомняше на Тед за нимфата от одата на Хораций — *simplex munditiis* — красива в простотата си.

Спомняше си деня — преди тринадесет месеца, — когато за първи път забеляза Сара Харисън. Професор Стюарт попита кой ще спретне *paideuo*^[14] в несвършен вид в първи аорист и тя вдигна ръка. Тогава Сара седеше свенливо на последната редица до прозореца — за разлика от Тед, който винаги заемаше предното място в средата на залата. Макар да спрегна глагола правилно, гласът ѝ бе толкова тих, че Стюарт любезно я помоли да говори по-високо. Точно в този момент Тед Ламброс се обърна назад и видя момичето.

Оттогава той смени мястото си — сядаше на първия ред, но най-вдясно. Така виждаше Сара и същевременно не изпускаше нито дума от лекциите на професор Стюарт. В бюрото си Тед държеше екземпляр от „Регистъра на «Радклиф»“ и като прикрит алкохолик периодично се опияняваше, като го изваждаше и съзерцаваше снимката ѝ. Освен това четеше и оскъдната информация към нея. Сара бе родена в Гринич, Кънектикът, бе учила в „Портърс“. Живееше в Кабът хол — в случай че събереше кураж да ѝ се обади, което бе малко вероятно.

Всъщност, липсваше му достатъчно смелост дори да се опита да я заговори след някоя лекция. Така изминаха два семестъра: Тед насочваше вниманието си единствено върху сложността на гръцките глаголи и нежните черти на Сара. Но колкото агресивно смел бе, когато

отговаряше на някой граматичен въпрос, толкова патологично плах бе да каже нещо на това ангелско създание — Сара Харисън.

Ала един ден се случи невероятното. Сара не успя да отговори на зададения ѝ въпрос.

— Съжалявам, мистър Уитман, не разбирам устройството на омировия хекзаметър.

— Ще го научиш с малко практика — любезно отвърна професорът. — Мистър Ламброс, бихте ли анализирали строфата?

Така започна всичко. Защото след края на лекцията Сара дойде при Тед.

— Божичко, с каква лекота се справи! Има ли някаква тайна?

Едва събра смелост да ѝ отговори:

— Ще ти помогна с удоволствие, ако желаеш.

— О, благодаря ти!

— Какво ще кажеш да пием кафе в „Брик“?

— Чудесно.

И те излязоха заедно от Сивър хол.

Тед мигновено откри проблема ѝ. В опитите си да анализира строфата, тя не взимаше предвид дигама — гръцка буква съществувала по времето на Омир, но впоследствие изхвърлена от азбуката, която не се печата в текста.

— Просто трябва да разбереш, че думата може да започва с невидимо *w*. Като *oĩnos*, което става *woĩnos*.

— Знаеш ли, Тед, ти си страхотен учител.

— Помага ми, че съм грък — отвърна той с несвойствена скромност.

След два дни професор Уитман отново накара Сара Харисън да анализира омиров хекзаметър. Тя се справи блестящо, след което се обърна и дари гордия си учител с ослепителна усмивка.

— Хиляди благодарности, Тед — прошепна тя, докато напускаха залата. — Как да ти се отблагодаря?

— Ами, като изпиеш още едно кафе с мен.

— С удоволствие — отвърна Сара.

Усмивката ѝ накара коленете му да се разтреперат леко.

Оттогава срещите им след лекции станаха ритуал, който Тед очакваше като набожен монах — утринна молитва. Разбира се, разговорите им бяха най-общии — предимно за лекциите и то тези по

старогръцки. Тед се стесняваше неописуемо да направи и най-плахата стъпка, която би променила връзката им и да разсея платоничния екстаз.

И така, продължиха да си помагат взаимно за лекциите на професор Уитман. Тед, естествено, бе по-силен в лингвистичната страна, но Сара бе чела повече. Бе запозната с книгата на Милман Пари „L'épithète traditionnelle dans Homère“^[15] — която не бе преведена на английски, — и обясни на Тед съвсем детайлно стила на Омир.

И двамата взеха изпита с отличен и продължиха с „Гръцката лирика“ при професор Хевелок. Изучаваният предмет само засили емоционалната възбуда на Тед.

Започнаха със страстните стихове на Сафо, които Сара и Тед се редуваха да четат и превеждат, докато седяха един срещу друг на изподраскания пластмасов чин.

*Говорят някои, че най-прекрасното на този мрачен
свят
са конници препускащи.
А други казват, че това е армадата от кораби.
Но според мен това е любимият ти.*

И продължиха нататък.

— Не е ли фантастично, Тед? — възкликна Сара. — Имам предвид начина, по който една жена изразява чувствата си като казва, че превъзхождат всичко значимо в света на мъжете. Това твърдение трябва да е било доста революционно за времето си.

— Изумява ме способността ѝ да излага чувствата си без капка смущение. Трудно е за всеки — без значение дали е мъж, или жена.

Тед се почуди дали Сара разбра, че той говори и за себе си.

— Искаш ли още кафе? — попита той.

Тя кимна и стана:

— Мой ред е.

Когато Сара тръгна към бара, за миг Тед се запита дали някой път да не я покани на вечеря. Но веднага го достраша. Освен това бе ангажиран в „Маратон“ от пет следобед до полунощ всеки ден от

седмицата. А тя сигурно си има приятел. Момиче като нея може да си избере когото пожелае.

За да отпразнува настъпването на пролетта, професор Левин накара класът по латински да прочете величествения химн „*Pervigilium Veneris*“^[16]. Макар и да възпява новата пролет за всички влюбени, той завършва с прочувствен елегичен тон.

*Птиците пеят, няма ли да остана?
На молбите ми пролетта ще откликне ли?
Кога ще запея като лястовицата,
без да съм вече безмълвен?*

ДНЕВНИКЪТ НА АНДРЮ ЕЛИЪТ

4 ноември 1955

Много преди да дойда в Харвард, сънувах, че мечтая да съм балерина.

Това не само е твърде забавно, но е и страхотен начин да се запознаваш с куп момичета.

В продължение на повече от век Хейсти пудинг клуб (клуб „Качамак“) ежегодно представя музикална комедия, в която всички роли се изпълняват само от мъже. Авторы обикновено са най-духовитите студенти (именно така Алън Лърнър от Випуск '40 се е упражнявал за написването на „Моята прекрасна лейди“).

Но легендарната слава на представлението не се дължи на качествата на пиесата, а на балерините. Защото този уникален *corps de ballet* е съставен от здравеняци в женски дрехи, които вдигат високо косматите си мускулести крака.

След представлението в Кембридж безсмисленото и просташки екстравагантното представление прави кратко турне из градове, избрани заради гостоприемството на бивши възпитаници на университета и най-вече заради отзивчивостта на дъщерите им.

Помня, когато преди доста години баща ми ме заведе за първи път на подобно представление, реших, че тропотът на младежите, танцуващи кан-кан, буквално, ще срути залата. Цялата дървена постройка на Холиоук стрийт се тресеше.

Тазгодишният мюзикъл — сто и осми поред, — се наричаше „Топка за лейди Годайва“^[17], което дава представа за изискания му хумор.

Както и да е. Първата репетиция приличаше на събрание на слонове. За сравнение искам да кажа, че играчи на американски футбол като Уигълзуърт изглеждаха направо крехки. Тези мастодонти несъмнено изгаряха от желание да играят камериерки на лейди Годайва.

Очакваше се жестока конкуренция, затова се упражнявах с тежести (кляках и ставах на пръсти), за да усиля прасците си с надеждата да станат достатъчно неуместни за ролята.

Разполагахме с една минута да изпеем нещо, но според мен всичко се решаваше в мига, в който ни караха да запретнем крачоли.

Извикваха ни по азбучен ред. Излязох на сцената с намерението да изпея нещо от „Алегзандърс рагтайм бенд“ с най-ниския си баритон.

Тръпнах от напрежение цели два дни в очакване да обявят списъка с участниците.

В него изненадите бяха две.

Нито Уиг, нито аз щяхме да бъдем камериерки.

Майк — за негова безумна радост, — щеше да изиграе съблазнителната роля на Фифи, дъщерята на лейди Годайва, която правеше своя дебют в обществото.

А аз — какъв срам! — бях определен за принц Макарони, един от кандидатите за ръката ѝ.

— Страхотно! — ентусиазира се Майк. — Живее с една от звездите на спектакъла.

На мен хич не ми беше забавно. Смятах, че отново ще се проваля.

Не бях достатъчно мъж, за да играя момиче.

В „Маратон“ течеше обикновена петъчна вечер. Всички маси бяха заети от разбъбрили се студенти в Харвард и техните приятели. Сократ подтикваше персонала да побърза, защото голяма тълпа чакаше ред пред заведението. Близо до касата изглежда се водеше спор. Сократ се провикна към сина си на гръцки:

— Тео, помогни на сестра си.

Тед побърза да го стори. Докато приближаваше, чу Дафне да протестира:

— Вижте, ужасно съжалявам, но сигурно сте ме разбрали погрешно. Никога не правим резервации за уикенда.

Ала високият надменен студент, облечен в палто с кадифена яка, настояваше, че е запазил маса за осем часа и няма да чака отвън, на Масачусетс авеню, редом с простолудието. Дафне посрещна идването на брат си с облекчение.

— Какво става? — попита Тед.

— Господинът твърди, че е направил резервация. А ти знаеш принципа ни за уикенда!

— Да — потвърди Тед и веднага се обърна към протестиращия клиент, за да му обясни — Никога не...

Спря на средата на изречението, защото видя кой стои до гневния младеж с представителна външност.

— Здравей, Тед — поздрави го Сара Харисън, явно притеснена от грубостта на приятеля си. — Мисля, че Алън е сбъркал. Ужасно съжалявам.

Кавалерът ѝ я погледна.

— Не правя такива грешки — натърти той и се обърна към Тед. — Обадох се снощи и разговарях с някаква жена. Английският ѝ не е добър, така че се изразих съвсем ясно.

— Трябва да е била мама — предположи Дафне.

— Ами „мама“ би трябвало да го е записала — настоя педантично Алън.

— Така е — съгласи се Тед, който вече държеше в ръка голямата книга с резервациите. — Вие ли сте мистър Давънпорт?

— Да — отвърна Алън. — Намерихте ли резервацията ми за осем часа?

— Да. Била е за снощи, четвъртък, когато наистина правим резервации. Вижте.

И Тед му подаде книгата.

— Как да го прочета? Това е на гръцки.

— Тогава помолете мис Харисън да ви го прочете.

— Келнер, не замесвайте дамата в този скандал.

— Моля те, Алън, той ми е приятел. Заедно учим класическа литература. И освен това е прав.

Сара посочи името Давънпорт записано от мисис Ламброс за осем часа предната вечер.

— Забравил си да й кажеш, че резервацията е за следващия ден.

— Сара, какво, по дяволите, става с теб? — грубо я попита Алън.
— Приемаш думата на една неграмотна жена вместо моята?

— Извинете ме, сър — намеси се Тед, който едва сдържаше гнева си. — Майка ми не е по-малко грамотна от вас. Просто предпочита да пише на родния си език.

Сара се опита да прекрати изострящия се спор.

— Хайде, Алън — тихо подкани тя. — Да отидем в някоя пицария. Исках го от самото начало.

— Но, Сара, въпросът е принципен.

— Мистър Давънпорт — обади се Тед, — ако престанете със скандалите, ще ви настаня на първата маса, която се освободи. Но ако продължите да се държите грубо, ще ви изхвърля оттук.

— Моля, *garçon* — отвърна Алън. — Но случайно съм студент трета година по право и щом не съм пиян, нямате право да ме изхвърлите. Ако се опитате, ще ви осъдя и ще ви съсипя.

— Извинете — отвърна Тед, — в Харвард може да сте научили най-различни закони, но се съмнявам доколко сте запознат с наредбата на градския съвет на Кембридж, която позволява на съдържателя да изхвърли всеки — независимо дали е пиян, или не, — ако нарушава обществения ред.

Алън осъзна, че спорът се превръща в двубой между диви животни, чийто залог е Сара.

— Само посмей да ме изхвърлиш — озъби се той.

За миг никой не помръдна. Очевидно двамата противници се подготвиха за битката.

Дафне усети, че брат ѝ ще изложи на опасност препитанието им и прошепна:

— Моля те, Тед, недей.

— Имаш ли нещо против да излезем, Алън — чу се глас.
Алън се обърна. Защото думите бяха на Сара. Погледна я.
— Да — отвърна й ядосано. — Ще остана тук и ще вечерям.
— Тогава вечеряй сам — каза тя и излезе.

Дафне благодари на Бога стотици пъти. Тед се втурна в кухнята и заудря с юмруци по стената.

Баща му пристигна след миг.

— *Ti diabolò echeis*^[18], Тео? Какво е това абсурдно държане?
Заведението е пълно, клиентите се оплакват. Да ме съсипеш ли искаш?

— Искам да умра — извика Тед и продължи да удря по стената.

— Тео, синко, трябва да си изкарваме прехраната. Умолявам те да се върнеш и да поемеш маси от дванадесета до двадесета.

В този момент в кухнята надникна Дафне.

— Клиентите губят търпение. Какво става с Теди?

— Нищо — сопна й се Сократ. — Връщай се на касата, Дафне!

— Но, папа — отвърна тя уплашено — едно момиче иска да говори с Тео — онова, което предотврати боя.

— Мили Боже! — ахна Тед и тръгна към мъжката тоалетна.

— Къде, по дяволите, отиваш сега? — развика се Сократ.

— Да се среща — подхвърли Тед и изчезна.

Свила се в един ъгъл, Сара Харисън трепереше леко в палтото си, макар в ресторанта да бе доста топло.

Тед отиде при нея.

— Здравей — поздрави той спокойно, както го бе репетираше трескаво пред огледалото.

— Нямах представа колко съжалявам — подхвана тя.

— Няма нищо.

— Не, позволи ми да ти обясня — настоя Сара. — Той е непоносим. Държи се така от мига, в който дойде да ме вземе.

— Тогава защо ходиш с човек като него?

— Да ходя? Той е просто досадник. Майките ни се познават.

— О! — възкликна Тед.

— Задълженията на една дъщеря, искам да кажа, си имат граница. Ако майка ми още веднъж ми погоди такъв номер, ще ѝ заявя, че ще отида в манастир. Той е истински грубиян.

— Да — усмихна се Тед Ламброс.

Настъпи неловка пауза.

— Ъ-ъ... съжалявам — повтори Сара. — Преча на работата ти, предполагам.

— Не ме интересува, дори да умират от глад. Предпочитам да си говоря с теб.

„Мили Боже — изуми се той, — как можах да се изтърва?“

— И аз — плахо призна тя.

От водовъртежа на препълнения ресторант баща му се провикна на гръцки.

— Тед, или се залавяй за работа, или ще те вземат мътните!

— По-добре да отидеш, Тед — прошепна Сара.

— Мога ли преди това да ти задам един въпрос?

— Разбира се.

— Къде е Алън?

— В ада, предполагам — отвърна Сара. — Пратих го по дяволите.

— Значи тази вечер си свободна — усмихна се Тед.

— Тео! — изкрещя баща му. — Ще те прокълна!

Тед продължи, без да обръща внимание на бащините заплахи.

— Сара, ако ме изчакаш още един час, с удоволствие ще те заведа на вечеря.

Тя отвърна с една-единствена дума:

— Добре.

Познавачи твърдят, че в „Нютаун грил“, на гърба на Портър скуеър, правят най-вкусната пица в Кембридж. Именно там, в единадесет часа, Тед заведе Сара — с очукания семеен „Шевролет Бискейн“ — на първата им вечеря заедно. Той приключи необичайно бързо със задълженията си в „Маратон“, сякаш му бяха порасли криле.

Седнаха на маса до прозореца, където червен неонов надпис периодично осветяваше лицата им и създаваше необикновена атмосфера на сън — защото Тед не бе сигурен дали това е действителност. Докато чакаха пицата, и двамата пиеха бира.

— Не проумявам защо момиче като теб приема да излиза с непознати.

— Ами, за предпочитане е, вместо да седя сама в събота вечер и да уча, нали?

— Но ти трябва да имаш куп обожатели. Искам да кажа, мислех, че си заета чак до хиляда деветстотин петдесет и осма година.

— Това е една от големите заблуди в Харвард. Половината момичета от „Радклиф“ събота вечер си седят нещастно в стаите, защото всички в Харвард предполагат, че са заети. В същото време момичетата от „Уелзли“ водят бурен обществен живот.

Тед остана смаян.

— Как ме е яд, че не знаех! Искам да кажа, ти никога не си споменавала...

— Е, не се говори за подобни неща, когато учиш гръцки глаголи или ядеш английски кифлички — отвърна тя, — макар понякога да ми се е искало да ти го кажа.

Тед бе объркан.

— Знаеш ли, Сара — призна той, — от мига, в който те видях, изгарям от желание да те попитам нещо.

Тя го погледна с внезапно появил се блясък в очите.

— Защо, по дяволите, не го направи досега — толкова ли съм страшна? — попита тя.

— Вече не.

Тед паркира шевролета пред Кабът хол и я изпрати до входната врата. Сетне постави ръце на раменете ѝ и я погледна право в очите.

— Сара, цяла година търпях английските кифлички, за да дойде този миг.

И я целуна със страстта, която бе таил в хилядите си фантазии.

Тя му отвърна със същия плам.

Когато най-сетне се прибра у дома, Тед бе толкова въодушевен, че сякаш не стъпваше по земята. Внезапно спря. „Боже мой! Забравих колата пред Кабът хол!“ Втурна се назад, за да я прибере с надеждата Сара да не види през прозореца идиотската му грешка.

Ала в този момент очите на Сара Харисън не бяха фокусирани върху нещо определено. Тя просто седеше неподвижно на леглото с поглед, вперен в празното пространство.

Последните стихове, които изучаваха в курса по старогръцка литература, бяха от автор, почти неизвестен с любовната си поезия — Платон.

— Странно е — отбеляза професор Хевелок, — но философът, забранил поезията в своята Идеална република, е автор на може би най-съвършените стихове, писани някога. — Сетне зачете на гръцки една от прочутите епиграми *Aster*:

*Звезда на живота ми, като звездите,
към които си обърнала взор,
ако бях небе, щях да ти отвърна с хиляди погледи.*

Звънецът на Мемориъл хол оповести края на лекцията точно навреме. Докато излизаха заедно, Тед прошепна на Сара:

— Искам да съм небе.

— Не става — възрази тя. — Искам те до мен.

И те продължиха, хванати за ръка.

Ноември е най-страшният месец — поне за всеки десети второкурсник. Причината е, че студентските клубове — имаш право да членуваш само в един, — правят своя окончателен подбор. Тези единадесет общества съществуват в периферията на живота в Харвард. Но може да се каже, че е златна периферия.

Въпросните клубове образуват хомогенна елитна институция, където богатите студенти отиват да изпият по чашка с други богати студенти. Тези мъжки братства не се месят в живота на университета. Всъщност, повечето студенти дори не подозират за съществуването им.

Но излишно е да казваме, че месец ноември се оказа напрегнат за господата Елиът, Ньюал и Уигълзуърт. Апартаментът им се бе превърнал в същинска Мека за костюмирани пилигрими, които прииждаха с покани тримата да се присъединят към техния клуб.

Като съвременни мускетари тримата решиха да не се делят. Макар да получиха покани за повечето клубове, решиха да се запишат в „Порк“, „Ей Ди“ или „Флай“.

Всъщност, ако ги поканеха, щяха да се присъединят към „Порк“. Щом ще се занимаваш с подобни неща, най-добре е да избереш безспорния лидер, „най-старият мъжки клуб в Америка“.

След като в последния момент получиха покани за вечеря в „Порк“, предположиха, че са приети.

Върнаха се в Елиът хаус и облечени все още във фракове, седнаха да пийнат последна чашка преди лягане. На вратата внезапно се почука. Нюал духовито отбеляза, че това вероятно е някой отчаян емисар от друг клуб, например „Ей Ди“, който приел Франклин Делано Рузвелт, след като в „Порк“ гласували против него.

Оказа се Джейсън Гилбърт.

— Да не ви притеснявам нещо? — мрачно попита той.

— Съвсем не — успокои го Андрю. — Влез и пийни малко бренди с нас.

— Благодаря, не пия алкохол.

Погледът му ги накара да се почувстват неловко в тези дрехи.

— Приеха ви в клуба, нали?

— Да — кратко отвърна Уиг.

— „Порк“?

— Позна от първи път! — извика Нюал.

Но нито Майк, нито Дик доловиха горчивината в гласа на Джейсън.

— Трудно ли взехте решение?

— Не съвсем — отговори Уиг. — Имахме и други възможности, но решихме, че тази е най-добрата.

— О, сигурно сте се почувствали чудесно, когато сте получили поканите.

— Знаеш ли — намеси се Нюал, — всяка хубавица от „Радклиф“ кади тамян пред снимката ти.

Джейсън не се засмя.

— Сигурно защото не знаят, че съм прокажен.

— За какво, по дяволите, говориш, Гилбърт? — попита Андрю.

— Говоря за факта, че докато почти всяко момче, което познавам, получи поне една покана за някой клуб, от мен не се интересува дори скромният „Би Ей Ти“. Представа си нямах, че съм такъв боклук.

— Стига бе, Джейсън — зауспокоява го Нюал. — Тези клубове са сбирщина от тъпанари.

— Убеден съм. Обяснява защо сте толкова възбудени като сте станали членове на един от тях. Просто си помислих, че след като говорим за умственото ниво на тези клубове, сигурно имате представа какво в мен ги отблъсква толкова.

Нюал, Уиг и Андрю се спогледаха неловко, питайки се безмълвно кой ще обясни на Джейсън очевидното. Андрю видя, че съквартирантите му няма да го направят. Затова се опита да разясни някои не дотам достойни факти от клубния живот.

— Хей, Джейсън. Кого канят най-често в клубовете? Завършилите „Сейнт Пол“, „Марк“, „Грогън“. Те са затворено общество. Краставите магарета през девет баира се подуват. Разбираш ли какво искам да кажа?

— Естествено — иронично отвърна Гилбърт. — Просто не съм завършил подходящото подготвително училище, нали?

— Да — побърза да се съгласи Уиг. — Точно така.

На което Джейсън отвърна:

— Глупости!

В стаята настъпи гробна тишина. Накрая Нюал се ядоса, защото Джейсън развали доброто им настроение.

— За Бога, Гилбърт, защо, по дяволите, някой клуб трябва да приема евреи? Искам да кажа, дружеството „Хилел“^[19] би ли ме поканило за негов член?

— Но то е религиозна организация! Те не биха приели и мен. Аз дори не съм...

Спря на средата на изречението. За миг Андрю помисли, че Джейсън иска да каже, че не е евреин. Това обаче би било абсурд. Все едно пред тях да застане негър и да твърди, че не е черен.

— Слушай, Нюал — намеси се Уиг. — Джейсън ни е приятел. Не го ядосвай допълнително.

— Не съм ядосан — отвърна Джейсън с тиха ярост. — Да кажем просто, че научих отговора не по най-приятния начин. Лека нощ, магарета, съжалявам, че прекъснах сбирката ви.

Обърна се и напусна стаята.

Тримата си сипаха още бренди и Майкъл Уигълзуърт философски отбеляза:

— Защо свястно момче като Джейсън се обижда заради произхода си? Да си евреин не е чак толкова лошо. Освен ако държиш

на глупости като студентските клубове.

— Или ако искаш да станеш президент на Съединените щати —
добави Андрю Елиът.

16 ноември 1955

Скъпи татко,

Не ме приеха в нито един студентски клуб. Знам — не е чак толкова важно и не държа да има още едно място, където да ходя и да пийвам по нещо.

Безпокои ме, че името ми въобще не е било обсъждано. И най-вече причината.

Когато най-сетне събрах кураж да попитам едни мои приятели — поне винаги съм ги смятал за такива, — те не се опитаха да шикалкавят. Казаха ми право в очите, че там не приемат евреи. Всъщност, те се изразиха по такъв префинен, елегантен начин, че не прозвуча като предразсъдък.

Татко, за втори път ме отхвърлят, само защото хората ме смятат за евреин.

Как ще ми го обясниш, след като винаги си повтарял, че сме американци „като всички останали“. Вярвах ти и все още ми се иска да ти вярвам. Но светът май не споделя твоето мнение.

Изглежда да си евреин е нещо, което не можеш да промениш толкова лесно.

Вероятно затова у нас има толкова много предразсъдъци и нито капка гордост.

Тук, в Харвард, за много талантиливи хора е своеобразна чест да си евреин. Това също ме обърква. Защото вече не знам какво означава да си евреин. Просто познавам мнозина, които ме смятат за такъв.

Татко, страшно съм объркан и се обръщам за помощ към човека, когото уважавам най-много на света. За мен е важно да разреши тази загадка.

Защото, докато не открия какъв съм, никога няма да открия кой съм.

Твой любящ те син
Джейсън

Баща му не отговори на обезпокоителното писмо. Вместо това отмени всичките си делови срещи за деня и взе влака за Бостън.

Когато Джейсън излезе от залата за скуош, не повярва на очите си.

— Татко, какво правиш тук?

— Хайде, синко, да отидем в „Дъргин парк“ и да хапнем по една от страхотните им пържоли.

В известен смисъл изборът на ресторанта говореше много. Защото в световноизвестното заведение близо до бостънските кланици нямаше сепарета или усамотени ъгли. С извращения си снобизъм то настаняваше банкери и автобусни шофьори на едни и същи дълги маси с червени карирани покривки. Своеобразна принудителна демокрация на месоядните.

Гилбърт-старши едва ли имаше представа, че на подобно място личните разговори са невъзможни. Вероятно го бе избрал, воден от атавистично чувство за защитеност. Щеше да нахрани сина си, за да компенсира донякъде болката на момчето.

Във всеки случай, върху фона от тракането на тежки порцеланови чинии и викове от кухнята, Джейсън разбра едно: баща му е дошъл да го подкрепи. Животът е пълен с разочарования. Единственият начин да се справиш с дребните неуспехи е да продължиш да се бориш още по-упорито.

— Някой ден, Джейсън, когато станеш сенатор, момчетата, които са те отхвърлили, ще съжаляват горчиво. И повярвай ми, синко, тази болезнена случка — а аз страдам заедно с теб, — няма да означава нищо.

Джейсън изпрати баща си до гарата, за да вземе среднощния влак. Преди да се качи, Гилбърт-старши потупа сина си по рамото и каза:

— На света няма човек, когото да обичам повече от теб. Никога не го забравяй.

Джейсън крачеше по обратния път към метрото, обзет от странно чувство за празнота.

— Не.

— Да.

— Не!

Сара Харисън се изправи рязко с почервенияло от гняв лице.

— Хайде, Тед. Колко пъти си отказвал в живота си да се любиш с момиче?

— Възползвам се от Петата поправка — уточни той.

— Тед, тук е тъмно и въпреки това си адски притеснен. Не ми пука с колко момичета си спал преди. Просто искам да го направиш и с мен.

— Но, Сара, задната седалка на шевролета не е най-подходящото място.

— Нямам нищо против.

— Но аз, по дяволите, имам. Искам първият ни път да бъде на някое малко по-романтично място, например по бреговете на река Чарлз.

— Луд ли си, Тед? Навън е студено! Какво ще кажеш за мотел „Къркланд“? Чувала съм, че е доста развратно място.

Тед се изправи и поклати глава.

— Не става — унило въздъхна той. — Собственикът му ни е семеен приятел.

— Значи пак се връщаме на този прекрасен шевролет.

— Моля те, Сара. Искам да бъде различно. Виж, следващата събота можем да отидем в Ню Хампшир.

— Ню Хампшир? Да не си се побъркал? Искаш да кажеш, че отсега нататък всеки път, когато пожелаем да се любим, ще трябва да изминаваме по сто и петдесет километра?

— Не, не — възрази той. — Само докато намеря подходящо място. Господи, никога не съм желал толкова силно да живея в пансион, колкото сега! Там следобед момчетата могат да канят момичета в стаите си.

— Да, но ти не можеш, а аз съм тикната в „Радклиф“, където пускат мъже от дъжд на вятър...

— И кога е това?

— Не по-рано от последната събота на следващия месец.

— Добре. Значи ще чакаме дотогава.

— И какво ще правим междувременно — ще взимаме студени души?

— Не разбирам какъде си се разбързала, Сара.

— А аз не разбирам нежеланието ти.

В действителност Тед не можеше да обясни безпокойството си от перспективата да „стигне до края“ с нея. От малък го възпитаваха, че любовта и сексът са за два съвсем различни типа жени. Макар той и приятелите му да разказваха самодоволно за подвизите си с какви момичета са спали, никой от тях нямаше намерение да се ожени за някоя, която не е девствена.

Не смееше да го признае дори пред себе си, но нещо подсъзнателно го караше да се пита защо „свастно“ момиче като Сара Харисън гори от желание да прави любов. Затова Тед се зарадва на отлагането до деня за посещения в нейното общежитие. Така щеше да разполага с повече време да помири антитезите за чувственост и любов.

Все пак един въпрос, скрит дълбоко в ума му, го тормозеше и той потърси начин да го зададе по-деликатно.

Сара долови, че нещо го безпокои.

— Какво те тревожи?

— Не знам. Просто ми се искаше да съм първият.

— Но ти си, Тед. Ти си първият мъж, в когото съм се влюбвала.

Андрю, зает ли си довечера? — притеснено попита Тед. — Ще ми отделиш ли пет минути, след като затвориш библиотеката.

— Разбира се, Ламброс. Да слезем долу в „Грил“ и да хапнем чизбургери.

— А? Всъщност, добре. Бих предпочел някое по-усамотено място.

— Тогава ще занесем храната в стаята ми.

— Чудесно. Ще донеса нещо специално за пиене.

— А, Ламброс, това звучи интригуващо.

В дванадесет и петнадесет в полунощ Андрю Елиът постави двата чизбургера на масичката в апартамента си, а Тед извади бутилка от чантата си.

— Пил ли си някога рецина? — попита той. — Това е гръцка национална напитка. Донесох ти я като подарък.

— За какво?

Тед наведе глава и продължи тихо:

— Всъщност, това е подкуп. Трябва да ми направиш услуга, Анди, много голяма услуга.

От обърканото изражение на приятеля си Андрю реши, че ще го моли за заем.

— Наистина не знам как да ти го кажа — подхвана Тед, докато Андрю си наливаше рецина. — Независимо дали ще ми отговориш с „да“, или с „не“, се закълни, че ще го запазиш в тайна.

— Разбира се, разбира се. Сега изплюй камъчето, ако не искаш да получи удар от напрежение.

— Анди — започна боязливо Тед, — влюбен съм...

Отново замълча.

— Ъ-ъ... поздравления — Елиът не знаеше какво друго да каже.

— Благодаря, но, разбираш ли, има проблем.

— Не разбирам, Ламброс. Какъв е проблемът?

— Обещай ми да не ми четеш морал.

— Честно казано, не знам да имам морал.

Тед погледна Андрю с облекчение и внезапно изстреля въпроса:

— Мога ли да ползвам стаята ти някои следобеди през седмицата?

— Това ли било? Затова ли се притесняваше толкова? Кога ти трябва?

— Ами, според правилника можем да каним момичета между четири и седем. Апартаментът свободен ли е по това време?

— Абсолютно. Уигълзуърт е на тренировки, а после вечеря в университетския клуб. Същото се отнася и за Нюал и неговия тенис. Аз също не съм тук. Така че теренът е чист и можеш да правиш каквото си наумил.

Тед внезапно грейна от щастие.

— Божичко, Елиът, как да ти се отблагодаря?

— Ами, бутилката рецина не е лоша идея. Само още едно нещо — трябва да знам името на момичето, за да я впиша като моя гостенка. Отначало може да има проблеми, но портиерът е мой човек.

Така двамата установиха система, която позволяваше на Тед и неговата любима („абсолютна богиня“ на име Сара Харисън) да се наслаждат на гостоприемството на Елиът хаус. Единственото условие бе Тед да предупреждава Андрю няколко часа по-рано.

Преливащ от благодарност, Тед изхвърча от стаята, сякаш бе на седмото небе.

Андрю остана и се замисли — както се бе изразил онзи умник от Йейл, Коул Портър, — „Що е любовта?“

Бе абсолютно сигурен, че не знае.

През пролетта Джейсън Гилбърт се чувстваше чудесно.

Приключи университетския сезон по скуош без нито една загуба. Продължи в същия дух и измести от мястото му досегашния капитан на отбора по тенис. На индивидуалния турнир също не загуби нито един мач. Сетне увенча втората си година в Харвард като спечели титлите на „Ай Си“ и на турнира на Източноамериканските университети.

Необикновените му постижения го направиха първият член на випуска, чиято снимка се появи на спортната страница на по-четената версия на „Кримсън“, а именно „Ню Йорк таймс“.

Ако пренебрежителното отношение на студентските клубове се бе отразило на психиката му, това не си личеше, поне според противниците му на корта.

Във всеки американски университет винаги има фигура, известна като Голямата клечка. Харвард се гордееше, че не признава подобна „титла“.

Въпреки семантиката, в този момент от драмата на студентския живот, безспорният герой — или по думите на Шекспир „героят, от всички герои следен“, — безспорно бе Джейсън Гилбърт-младши.

Уважението, с което Дани Роси се ползваше сред малобройната музикална общност, не компенсираше огорчението от унижителното разбиване на пианото му. Той мразеше Елиът хаус и дори понякога

обвиняваше професор Финли, че го е довел в това свърталище на противни псевдоинтелигенти.

Повечето обитатели на дома посрещаха презрението с реципрочни чувства. Затова почти винаги той се хранеше сам — освен в случаите, когато Андрю Елиът го забележеше, седнеше до него и се опиташе да го разведри.

Задълбочаващата се връзка между Тед Ламброс и Сара Харисън доказваше валидността на платоновото схващане, че любовта издига мисълта на нови висини. Той взе всичките си изпити с отличие. Нещо повече, вече не се чувстваше изолиран от живота в университета. Може би, защото повече следобеди прекарваше в Елиът хаус.

Андрю седеше на резервната скамейка и се възхищаваше на състудентките си. Венчелистчетата се разтваряха и започваха да се показват цветчетата. Втората година бе периодът на прекрасното пробуждане на целия випуск.

Това бе време на надежда. На самоувереност. На безкраен оптимизъм. Почти всеки от тях напусна Кембридж с мисълта: „Изкарахме половината“.

Всъщност, оставаше им половината.

Второто лято на Дани Роси в Тангълуд бе още по-паметно от първото. Докато през хиляда деветстотин петдесет и пета най-похвалното му занимание, както отбелязваше с иронично пренебрежение за себе си, бе да „лъска палката на маестро Мънк“, то през петдесет и шеста вече я размахваше пред оркестъра.

Беловласият французин изпитваше бащинска привързаност към пламенното калифорнийче. И за ужас на останалите си студенти във „Фестивал скул“ при всеки удобен случай оставяше Дани да прави „истинска“ музика.

Когато например Артур Рубенщайн дойде да изпълни „Императорския концерт“, Мънк изпрати Дани да обръща страниците на виртуоза по време на репетициите.

През първата почивка изуменият Рубенщайн, прочут с невероятната си музикална памет, попита защо диригентът държи толкова позната творба на педя от лицето му. Мънк отвърна с усмивка, че го прави заради момчето, което обръща страниците. Така че Дани

Роси да успее да изучи маестрото отблизо. „Момчето е страшно запалено“, добави той.

— Не бяхме ли и ние на тази възраст? — усмихна се Рубенщайн.

Малко по-късно той покани Дани в гримьорната, за да чуе неговата интерпретация на концерта.

Дани започна неуверено. Но преди да достигне алегрото в трета част, се вживя толкова, че притеснението му изчезна. Пръстите му танцуваха. Всъщност, самият той остана изненадан от необичайната лекота, с която свиреше с такова неистово темпо.

Дани свърши, вдигна очи, плувнал в пот и останал без дъх.

— Прекалено бързо, а?

Виртуозът кимна, а в погледът му се четеше възхищение.

— Да — призна той. — Но въпреки това, изключително добре.

— Бях малко нервен, но с тази клавиатура се чувствах сякаш се спускам по хълм. Тя ми даде допълнително ускорение.

— Знаеш ли защо, момчето ми? — попита Рубенщайн. — Понеже Бог не ме е надарил с висок ръст, хората от „Стейнуей“ бяха така любезни да направят пиано, чиито клавиши са с една четвърт по-малки. Погледни отново.

Дани гледаше с възхита личното пиано на Артур Рубенщайн.

На него той, който също не бе „надарен с висок ръст“, с лекота постигаше цяла тринадесетина.

Сетне маестрото щедро предложи:

— Слушай и двамата много добре знаем, че няма нужда някой да ми обръща страниците. Защо не останеш тук и не посвириш за собствено удоволствие?

При друг случай — кратка репетиция на открито на Моцартовата увертюра към „Сватбата на Фигаро“, — Мънк внезапно се престори на уморен и каза:

— Климатът в Масачусетс е прекалено влажен за един французин. Трябва да си почина пет минути на сянка.

Сетне махна на Дани:

— Ела тук, млади човече! — И му подаде палката. — Познаваш творбата достатъчно, за да размахваш тази пръчка пред музикантите. Замести ме за малко и се постарай да свирят добре.

След тези думи Мънк остави Дани напълно сам и беззащитен на подиума пред целия Бостънски симфоничен оркестър.

Разбира се, именно за такива случаи Мънк разполагаше с помощник-диригенти и репетитори. Но те стояха отстрани, с лица, почервенели не само от лятната жегата.

Същата вечер Дани бе в отлично настроение. Веднага щом се върна в пансиона, позвъни на доктор Ландау.

— Това е чудесно — гордо коментира учителят му. — Родителите ти сигурно ще се зарадват.

— Да — уклончиво отвърна Дани. — Аз... ъ-ъ... имате ли нещо против да се обадите на мама и да ѝ съобщите?

— Даниел — започна доктор Ландау с натъжен глас, — тази мелодрама с баща ти продължи твърде дълго. Послушай ме, открива се идеалната възможност да направиш крачка към помирението.

— Доктор Ландау, моля ви, опитайте се да ме разберете. Проста не е по силите ми да го направя... — гласът му заглъхна.

ДНЕВНИКЪТ НА АНДРЮ ЕЛИЪТ

29 септември 1956

Секс.

През лятото доста мислих по въпроса, докато се потях по строежите. Баща ми любезно ме бе устроил като строителен работник, за да задълбочи запознанството ми с физическия труд. Докато Нюал и Уиг обикаляха най-красивите плажове на Европа, цяло лято аз редих тухли.

Върнах се за предпоследната си година в Харвард твърдо решен да успея там, където не се бях провалял, защото не бях събрал достатъчно кураж да опитам.

Щях да изгубя девствеността си.

Майк и Дик се върнаха с невероятни истории за среднощни срещи с нимфи от всевъзможни националности и различно надарени от природата.

Само неудобството ме възпря да ги помоля за съвет — или по-точно за телефонен номер. Щях да се превърна в посмешище за клуба

— да не говорим за Елиът хаус, за персонала и вероятно за прислужниците в столовата.

В отчаянието си се сетих за прочутите барове около Сколи скуеър, но не събрах достатъчно смелост да ги посетя сам. И освен това цялата идея ми се струваше някак си долна.

Кой можеше да ми помогне?

Отговорът ме осени с апокалиптична яснота още първата вечер, когато се върнах към работата си в библиотеката. Защото там, на любимата си маса, зубреше Тед Ламброс.

Този път Андрю помоли Тед да дойде в стаята му за неотложен разговор.

Тед се позачуди, защото никога не бе виждал приятеля си толкова развълнуван.

— Какво има, Елиът?

— Ъ-ъ... как прекара ваканцията, Тед?

— Добре, макар че успях да се видя със Сара едва няколко пъти. Иначе... — обичайната работа в „Маратон“. Но това няма значение. Какъв е проблемът?

Андрю се чудеше откъде, по дяволите, да започне.

— Ламброс, можеш ли да пазиш тайна? — попита той.

— На кого говориш, Елиът? Ние сме споени със свещената връзка наемател-хазяин.

Андрю отвори една бира и отпи голяма глътка.

— Ъ-ъ... знаеш ли, от осемгодишна възраст живея все по пансиони. Виждахме се с момичета единствено когато ги докарваха за танци с чай и подобни неща. Разбираш ли, благопристойни леденостудени девици...

— Да — кимна Тед. — Този тип ми е познат.

— Гимназията ти смесена ли беше?

— Разбира се, това е едно от предимствата да си беден.

— Тогава трябва да си бил доста млад, когато... ъ-ъ... си започнал да излизаш с момичета?

— Да, струва ми се — потвърди той лекомислено, все едно не забелязваше нарастващото безпокойство на Андрю.

— На колко години беше, когато за първи път... спа с жена?

— О, на обичайната възраст. Не, май закъснях малко. Почти на шестнадесет.

— С професионалистка или...?

— Стига бе, Елиът, не плащам за такива неща. Беше дребничка деветокласничка, Глория, която с радост си сваляше гащите. А ти?

— Какво аз?

— На колко години изгуби девствеността си?

— Тед — смутено промълви Андрю, — това ще те шокира...

— Не ми казвай, Елиът — направил си го на единадесет с гувернантката!

— Де да бях. Това наистина се е случило с Нюал. Но исках да ти кажа, че — по дяволите, толкова ми е неудобно, — все още съм девствен.

В мига, в който направи признанието, Андрю се уплаши да не би приятелят му да се изсмее. Вместо това, след момент на размисъл, Тед го погледна с искрена симпатия.

— Някакъв проблем ли имаш, или какво?

— Не, освен ако смяташ паническият страх за проблем. През последните няколко години съм излизал с много момичета и мисля, че някои от тях не биха имали нещо против. Но се боях да направя решителната крачка. Защото, говоря искрено, Ламброс, не съм сигурен, че знам как. Изчел съм всички книги — "Любов без страх", „Идеалният брак“... Но съм обладан от този страх толкова отдавна, че се боя да не се проваля в решителния момент — ако разбираш какво искам да кажа.

Тед бащински потупа Андрю по рамото.

— Приятелю, нуждаеш се от така нареченото „обучение чрез практика“.

— Да, но не искам да ти създам неприятности.

— Няма проблем, Анди. В Кембридж още се навъртат доста от гимназиалните ми съученички. Ще се почувстват поласкани да излязат със студент от Харвард — особено със светска личност от Елиът хаус.

— Но, Тед, не бива да са много грозни — нервно уточни Андрю.
— Имам предвид, че ще ме видят с тях. Нали разбираш, в столовата или някъде навън.

— Не, не. Няма да се наложи да ги храниш и поиш. Просто ги кани в стаята си и остави нещата в ръцете на природата. И не се

тревожи — тази, която имам предвид за теб, е истинска красавица.

— Хей, да не е прекалено хубава. Искам да започна кариерата си от дъното и да се издигна до върха. Ако разбираш какво искам да кажа.

Тед Ламброс се засмя.

— Анди, Анди, престани да се държиш като проклет пуритан. Не всичко в живота трябва да става по трудния начин. Защо утре не се срещнем пред „Бригам“ в дванадесет и петнадесет. Малката блондинка е истински огън.

Той се изправи и се прозя.

— Слушай, става доста късно, а в девет имам лекция. Ще се видим утре.

Андрю Елиът продължи да седи вцепенен. Не бе очаквал нещата да се развият с такава скорост. Искаше да зададе на Тед още милион въпроси.

На другия ден пред „Бригам“ той посрещна нервно Тед.

— Защо, по дяволите, закъсня? Чакам те цяла вечност.

— Хей, идвам точно навреме. Лекцията ми продължи до дванадесет. Хайде, да вървим, купонът започва.

— Чакай, чакай, Ламброс. Кажи ми какво да правя.

Тед отвърна тихо:

— Слушай, Елиът, просто влез с мен, поръчай си сладолед и когато останем сами, ще те запозная с Лорейн.

— Коя е Лорейн?

— Пропускът ти за рая, малкия. Тя е свястно момиче и просто обожава студентите в Харвард.

— Но, Тед, какво точно да кажа?

— Усмихни й се очарователно и я попитай дали следобед не иска да пийнете нещо. А Лорейн си е Лорейн, ще се съгласи.

— Откъде си толкова сигурен?

— Защото никога в живота си не казва „не“.

Тя влезе секунди след като двамата седнаха на бара. Тед не бе излъгал — момичето наистина бе красиво. Докато бърбеха дружески, тя се наведе напред, а Андрю не се сдържа и надзърна в небрежно разкопчаното й деколте.

„Ох! — помисли си той, — това не е ли сън? Господи, защо снощи не препрочетох по-задълбочено онези наръчници.“

— В кой пансион си настанен? — попита Лорейн.

— Ъ-ъ... в Елиът хаус. — След като Тед го сръга с лакът в ребрата, той добави — ъ-ъ... би ли ми дошла на гости следобед?

— Разбира се. В пансиона се допускат външни лица след четири, нали? Ще те чакам на входа. А сега ме извинете, някои клиенти губят търпение.

— Е? — попита Тед вече на тротоара. — Сега успокои ли се? Спокоен? Щеше да се пръсне от притеснение.

— Ламброс — помоли той, — дай ми поне няколко съвета. Как да направя първата стъпка?

Тед спря и двамата се озоваха насред Харвард скуеър сред море от студенти.

— Анди — снизходително започна Тед, — подхвърли ѝ небрежно „Лорейн, защо не отидем в спалнята да се позабавляваме?“

— Не е ли малко грубо?

— Божичко, Елиът, та тя не е Дорис Дей! Тя обича да го прави.

— Честно?

— Честно — повтори Тед.

Сетне, като последен жест, извади нещо от джоба си и го пхна в ръката на Андрю.

— Какво е това?

— Подарък. Току-що един грък те вкара в Троя — отвърна Тед с усмивка.

ДНЕВНИКЪТ НА АНДРЮ ЕЛИЪТ

30 септември 1956

Страхотен ден!

Никога няма да забравя услугата, която ми направи Тед Ламброс. Всъщност, никога няма да забравя и Лорейн.

Дани се върна в Кембридж през септември с променени възгледи за света и за самия себе си. Артур Рубенщайн оцени високо таланта му на пианист. Малкият Роси бе дирижирал истински симфоничен оркестър — макар и само за няколко минути.

Въпреки че едва ли можеше да се нарече Казанова, краткотрайните му завоевания (две, за да бъдем точни) разкриха пред него нова ерогенна зона: клавиатурата. Вече не би го смутила дори Брижит Бардо — стига в стаята му да има „Стейнуей“.

За да се превърне във всеотрасно развит музикант, му оставаше само да започне да композира сериозно. Уолтър Пистън удържа обещанието си да го вземе на семинара и Дани започна да пише усърдно.

Ставаше все по-нетърпелив да се освободи от юздите на „студентството“. До гуша му бе дошло винаги да е известен като ученик, протеже или фаворит на прочути личности. От подобни определения Дани направо настръхваше. Бе готов да стане самостоятелен, да се превърне в знаменитост.

Семинарът по композирание го разочарова. Програмата му изглежда се стоеше единствено от упражнения в стилове на различни класици. Дани се оплака, изразявайки огорчение от „ограничаващите“ го условия, но професор Пистън се опита да му обясни логиката на метода.

— Всички велики автори, без значение дали са писали проза, или музика, са започнали като подражатели. Само така се развива усет за стил. И после са се впуснали да творят самостоятелно. Прояви търпение, Дани. В края на краищата, младият Моцарт е композирал първоначално като псевдо-Хайдн; дори Бетовен е започнал, като е имитирал Моцарт. Не бъди толкова импулсивен, намираш се в компания на отлични музиканти.

Дани изслуша упрека, но продължи все едно не го беше чул. Това лято събитията в Тангълуд замаяха главата му. Докато изпълняваше прилежно всички упражнения от курса на Пистън, започна да търси отдушници, чрез които да изрази музикалната си самобитност.

Изведнъж му се удаде такава възможност. Един късен следобед, докато Дани довършваше есето си, телефонът иззвъня.

— Дани Роси ли е? — попита го леко притеснен женски глас.

— Да.

— Казвам се Мария Пасторе. Ръководя танцовия клуб в „Радклиф“. И — надявам се да не го сметнете за прекалено самонадеяно, — но групата ни би желала да постави оригинален балет. Съвсем естествено първото име, което ни дойде на ум, беше вашето. Моля, кажете, ако ви досаждам и няма да продължа...

— Не, не — окуражи я Дани. — Заинтригувахте ме.

— Наистина ли? — Мария остана очарована.

— Разбира се. Кой ще бъде хореограф?

— Ами... до известна степен аз — скромно отвърна Мария. — Не съм абсолютна аматьорка. Учила съм се при Марта Греъм и...

— Моля ви — прекъсна я Дани с подчертано великодушие — и двамата сме студенти. Защо не обсъдим подробностите на вечеря в Елиът хаус?

— Страхотно! Да се срещнем ли пред дирекцията, да кажем, в пет и половина?

— Не — отвърна Дани. — Защо не дойдете в пет! Ще обсъдим нещата в стаята ми, преди да вечеряме?

И вътрешно взе решение, ако Мария се окаже грозна, да не слиза с нея в столовата.

— В стаята ви? — гласът ѝ стана леко напрегнат.

— Ъ-ъ... да — любезно отвърна той. — Тук имам пиано и всичко останало. Ако не, ще се срещнем по друго време в Пейн хол. Но държа наблизко да има пиано.

— О, не, няма проблем — съгласи се бързо Мария Пасторе, а тонът ѝ потвърждаваше думите, — в стаята ви е добре. Значи ще се видим в сряда в пет. Много съм развълнувана. Благодаря.

Тя затвори телефона. А Дани си помисли: „Чудя се колко ли развълнуван ще бъда аз?“

На четиринадесети ноември, сряда, точно в пет следобед, на вратата на Дани Роси се почука.

— Влез — извика той, докато оправяше вратовръзката си, след което пое дълбоко дъх. Бе прекалил с лосиона за бръснене. Стаята вонеше на „Олд спайс“.

Дани се втурна към прозореца и го повдигна с няколко сантиметра. Сетне отвори вратата.

— Здравей — поздрави Мария Пасторе.

Беше толкова висока, че в първия миг Дани дори не видя лицето ѝ. Но това, което забеляза, бе достатъчно интересно, за да накара погледът му да се наслади, преди да се премести нагоре.

Беше невероятно красива — дълга черна коса, големи, одухотворени средиземноморски очи. Без съмнение, щяха да вечерят в Елиът хаус. И много хора щяха да останат със зяпнали от възхищение уста.

— Благодаря, че ми предостави възможност да поговорим — възторжено изрече тя.

— Удоволствието е изцяло мое — галантно отвърна Дани Роси.
— Идеята ти ме заинтригува.

— Всъщност, още не съм я изложила — скромно отвърна тя.

— О! Перспективата да композирам балет ме привлича. Ъ-ъ... мога ли да взема палтото ти?

— Не, благодаря — свенливо се възпротиви Мария, — тук е малко студено.

— О, да — съгласи се Дани и побърза да затвори прозореца. — Обичам чистия въздух. Разбираш ли, държи главата ми бистра.

Покани я с жест да седне. Тя се настани и по време на целия им разговор не свали палтото си. Дани долови, че причината не е само в ниската температура.

„Стеснителна е — помисли си той. — Но поне в столовата ще видя какво прикрива.“

— Нещо за пиене? — попита Дани.

— Не, благодаря. За танцьорките е вредно.

— Щях да предложа мъничко шери.

Той вярваше в студентската максима — „Уискито ги разиграва, но шерито ги развеселява.“

— Наистина не обичам да пия алкохол — обясни Мария с почти извинителен тон.

— Кока-кола?

— Може.

Докато слушаше внимателно идеята ѝ за кратък балет, Дани се питаше дали Мария усеща как я разсъблича с поглед.

Едва ли — беше толкова нервна, че не забелязваше нищо. Оказа се, че ѝ трябва час и половина, за да изложи концепцията си.

Бе изчала „Идилии“ на Теокрит и „Еклоги“ на Вергилий, бе резюмирала пасажии от „Гръцка митология“ на Робърт Грейвс. Така бе събрала материал за бъдещото либрето на балета, който щеше да се нарича „Аркадия“ („например Аполон и Дафне ще изиграят много вълнуваща сцена“). Танцьорите щели да бъдат пастири и пастирки, а за комичен ефект от време на време тълпа гротескни малки сатири щели да преследват нимфи по сцената.

Дани реши, че идеята е чудесна. Това щеше да се окаже много вълнуващ проект.

На другия ден на обяд няколко непознати момчета минаха покрай масата му, за да отбележат невероятната красота на дамата, с която бе вечерял снощи. Дани се усмихваше самодоволно.

„Да, помисли си той, в столовата на Елиът хаус никога не са виждали момиче като нея.“ Не го отминаха и неколцина определено по-груби типове с конкретно питане: „Чукаш ли я, Роси?“ Той избегна отговора и кавалерски защити честта на мис Пасторе.

Но истината бе, че когато я изпрати до „Радклиф“, Дани реши, че вероятно няма да успее да я целуне. Беше прекалено висока. И макар общите им планове да предполагаха още няколко нейни следобедни посещения в стаята му, той се съмняваше дали ще постигне напредък.

Защото, висока метър и осемдесет, тя бе една Снежанка, която, естествено, е само платонична приятелка с джуджетата.

ДНЕВНИКЪТ НА АНДРЮ ЕЛИЪТ

12 ноември 1956

Широко разпространено е погрешното мнение, че богатите студенти са безкрайно спокойни. Хладнокръвни. Невъзмутими. Не страдат от язва. Никога не се изпотяват и винаги са грижливо сресани. Ще ви кажа, че не е вярно. Богатият студент има очи. Има ръце, органи, чувства. Ако го убодете, ще му потече кръв.

Ако го ударите, може дори да заплаче.

Такъв е старият ми приятел и съквартирант Майкъл Уигълзуърт, потомък на първия професор по богословие, висок и красив, душата на компанията и приятно момче.

Но нищо, нито дори искрената обич на съотборниците и другарите му от „Порк“ или уважението на многобройните му

приятели от Елиът хаус не успяха да запазят разсъдъка му. Когато се прибра у дома във Феърфийлд за уикенда, приятелката му любезно го уведомила, че след известен размисъл е решила да се омъжи за по-възрастен мъж — онзи бил почти на тридесет.

Уиг изглежда приел думите ѝ със стоическо самообладание. Поне докато се върнал в университета. Сетне, докато чакал реда си в столовата, весело подхвърлил на една сервитьорка: „Ще убия коледната пуйка.“

Понеже се захилил, жените започнали да се смеят. Но после Уиг измъкнал изпод провисналото си износено яке противопожарна секира, започнал да я върти бясно и да преследва пуйката — единствено той я виждал, — из цялата столова.

Обръщали се маси, хвърчали чинии. Всички надзиратели, студенти, гостенки от „Радклиф“ побегнали панически. Някой повикал университетските полицаи, но и те се уплашили до смърт. Единственият човек, проявил смелостта да се справи със ситуацията, бил старшият надзирател Уитни Портър. Бавно доближил Уиг и с желязно спокойствие го попитал дали е свършил със секирата.

Невинният въпрос, зададен толкова прямо, накарал, Уиг да спре на място и да се замисли. Не отговорил веднага. Изглежда, постепенно е започнал да осъзнава какво смъртоносно оръжие държи в ръката си, а не знае защо.

Със същото неестествено спокойствие Уитни отново попитал Майкъл за секирата.

Уигълзуърт винаги е бил изключително любезен. Веднага подал оръжието на старшия надзирател с думите:

— Да, сър, доктор Портър.

Тогава се появили двама лекари от медицинската служба и извели Майкъл. Доктор Портър настоял да ги придружи до болницата, за което те му били безкрайно благодарни.

Посетих Майкъл веднага щом ми позволиха да вляза при него. Сърцето ми се късаше, като гледах нашия харвардски Херкулес толкова безпомощен. И непрекъснато ту се смееше, ту плачеше. Според лекарите имал нужда от „продължителна почивка“. С други думи, те не знаеха кога — а вероятно и дори как, — ще оздравее.

Десет дни след неочакваната им раздяла с Майкъл Уигълзуърт, професор Финли покани Андрю да поговорят в кабинета му. Той започна, подобно на много от предишните им разговори, коментирайки фамилията му име с най-различен тон: Елиът — разказвателен, Елиът — съзерцателен, Елиът — въпросителен. След като приключи с встъпителните излияния, професор Финли отбеляза:

— Елиът, смятам те не само за епоним^[20], но и за истински епигон^[21].

(Веднага след разговора Андрю изтича да провери думите в речника и откри, че е бил поласкан първо, като потомък на фамилията, дала името на пансиона, и второ, че е достоен за това име.)

— Елиът, Елиът — повтори професор Финли, — страшно съм огорчен от съдбата на Уигълзуърт. Върнах се мислено назад в търсене на симптоми, които би трябвало да забележа. Но винаги съм го смятал за истински Аякс.

Андрю леко се обърка. Бе чувал единствено за почистващия препарат „Аякс“.

— Знаеш ли, Елиът — продължи професорът, — Аякс, „стената ахейска“ е отстъпвал единствено на Ахил.

— Да — съгласи се Андрю, — Уиг беше като „стена“.

— Наблюдавах го всяка сутрин — сподели Финли, — когато отборът минаваше пред прозореца ми. Изглеждаше в цветущо здраве.

— Ще липсва на отбора.

— И на нас също — професорът тъжно поклати побелялата си глава. — И на нас също.

Следващите му думи изненадаха Андрю.

— Елиът, Елиът — каза той.

— Да, сър?

— Елиът, Майкъл ни напусна без време и остави празнота в дома и в сърцата ни. И понеже не можем да намерим втори Уигълзуърт, може би тук се е намесила съдбата.

Изправи се, сякаш за да разпери риторичните си криле.

— Елиът, кой би останал безучастен към трагичните събития от последните дни? Да, след падането на Троя безброй невинни жители били *iactati aequore toto... reliquae danaum atque immitis Achili...*^[22]

В подготвителното училище Андрю бе изучавал латински достатъчно, та да разбере, че професорът цитира „Енеида“^[23]. Нима

искаше да каже, че мястото на Уиг ще бъде заето от студент от Троя?

Финли крачеше възбудено из помещението и непрекъснато поглеждаше към реката, където никога вече нямаше да види здравия като бик Майкъл Уигълзуърт. Внезапно се обърна и впери блеснал поглед в Андрю:

— Елиът, утре пристига Джордж Келер — съобщи той.

[1] Торквемада (1420–1498) — основателят на испанската инквизиция. — Бел.пр. ↑

[2] Матис, Джон — псевдоним на Джон Ройс (р. 1935) — американски музикант и джазмен, автор на стотици песни-балади. — Бел.пр. ↑

[3] Квинт Хораций Флак (65–8 г. пр.Хр.) — римски поет; трактатът му „Наука за поезията“ се превръща в теоретична основа на класицизма. — Бел.ред. ↑

[4] Гай Валерий Катул (ок. 87 — ок. 54 г. пр.Хр.) — римски поет; любовната му лирика се характеризира с непосредственост и силни чувства. — Бел.ред. ↑

[5] Хайдн, Франц Йосеф (1732–1809) — австрийски композитор, един от основоположниците на виенската класическа школа; въвел нов тип драматична конфликтност, развита от Моцарт и Бетховен; довел до класическо съвършенство симфонията, квартета, сонатата; изключително плодовит творец. — Бел.ред. ↑

[6] Хиндемит, Паул (1895–1963) — немски композитор, твори в неокласически стил. С неговата смърт умира и модернистичният стил. — Бел.ред. ↑

[7] Вагнер, Рихард (1813–1883) — немски композитор и диригент; реформатор; стреми се към органично сливане на музика, текст и сценично действие, към непрекъснато симфонично развитие. Сам пише либретото на многобройните музикални драми, повечето от които имат за сюжет националната митология. — Бел.ред. ↑

[8] Чосър, Джефри (1340?–1400) — Английски поет; „Кентърбърийски разкази“ е един от първите паметници на общоанглийския литературен език. Творчеството му полага основите на реалистичната традиция в английската литература. — Бел.ред. ↑

[9] Елиът, Томас Стернс (1888–1965) — английски поет; оказва влияние върху развитието на англоезичната поезия на XX век; Нобелов

лауреат (1948) за литература. — Бел.ред. ↑

[10] Превод Георги Батаклиев, „Одисея“, 1971. ↑

[11] Terra firma (лат.) — здрава почва. — Бел.ред. ↑

[12] Лакрос — видоизменен вариант на игра с топка, наследена от индианците. — Бел.пр. ↑

[13] Партита — серия от вариации върху народна или религиозна тема. — Бел.ред. ↑

[14] Paideuo (лат.) — възпитавам. — Бел.ред. ↑

[15] „Традиционните епитети в творчеството на Омир“ — Бел.ред. ↑

[16] Pervigilium Veneris (лат.) — Бдението на Венера. — Бел.ред. ↑

[17] Според легенда от XI в. милостивата лейди Годайва помолила съпруга си да намали данъците на жителите на областта около Ковънтри. Графът се съгласил при условие, че тя мине гола на кон през градския площад. Трогнати от нейната самопожертвувателност, всички си останали по домовете с изключение на любопитния Пит, който обаче впоследствие ослепял. — Бел.ред. ↑

[18] Какви дяволи са те обладали? (гр.). — Бел.пр. ↑

[19] Хилел (ок. 60 г. пр.Хр.) — палестински равин и преводач на Мойсеевия закон. — Бел.ред. ↑

[20] Епоним — лице, от чието име е произведено название на народ, местност и пр. — Бел.ред. ↑

[21] Елигон — посредствен подражател на художествено, научно или друго направление. — Бел.ред. ↑

[22] *Iactati aequore toto... reliquae danaum atque immitis Achili* (лат.) — подхвърлени по цялата морска шир... оставени живи от гърците и безмилостния Ахил. — Бел.ред. ↑

[23] „Енеида“ от Вергилий (70–19 г. пр.Хр.) е един от върховете на класическата римска поезия; авторът описва странстванията на троянеца Еней. — Бел.ред. ↑

ДЖОРДЖ КЕЛЕР

*Глас злокобен ми нашепва:
тайната ти е разкрита;
някой е подшушнал,
че в дома си съм самотен,
както и в живота,
че надежда храня само в Бога.*

Робърт

Фрост

Випуск

'01

Будапеща, октомври 1956

Две чудовища господстваха през детството на Гьорг — Йосиф Сталин и собственият му баща. Единствената разлика между тях бе, че Сталин е тероризирал милиони, а баща му — само Гьорг.

В интерес на истината „Ищван Грозни“, както Гьорг често го наричаше, не бе убил или вкарал никого в затвора. Беше дребен функционер на Унгарската народна работническа партия, който използваше марксистко-ленински жаргон, за да вразумява сина си.

— Защо ме бичува така? — оплакваше се Гьорг на сестра си Марика. — Аз съм по-добър социалист от него. Искам да кажа, че вярвам в теорията. И макар да мисля, че партията е прогнила отвътре, станах неин член заради него. Защо е толкова озлобен?

Марика се опитваше да успокои брат си. Да го утеши. Защото, макар и да не го признаваше, Гьорг бе сериозно разстроен от неодобрението на стареца.

— Ами — тихо каза тя, — иска му се да ходиш с по-къса коса.

— Какво? Да се острижа нула номер ли? Много от приятелите ми ходят със зализаната прическа на Елвис.

— Той не одобрява и приятелите ти, Гюри.

— Не знам защо — Гьорг смаяно поклати глава. — Всичките са синове на партийни членове, някои от които — важни клечки. А те не се държат с децата си така строго.

— Искат да си седиш вкъщи и да учиш. Ти излизаш почти всяка вечер.

— Марика, завърших гимназия като първенец на випуска. Следвам съветско право...

В този момент в стаята влезе Ищван Колоджи и като взе нещата в свои ръце, довърши изречението на сина си.

— Следваш в университета заради партийното ми положение, не го забравяй. Ако беше само едно умно еврейче или католическо, нямаше да влезеш, колкото и високи оценки да изкарваш. Щеше да миеш някоя селска улица. Благодарим се, че си син на министър.

— Заместник-министър — поправи го Гьорг — и то в министерството на колективизацията.

— Казваш го, сякаш е нещо срамно.

— Ами, не е демократично правителството да насилва хората да се кооперират против волята си...

— Не насилваме никого...

— Моля те, татко — прекъсна го Гюри с въздишка на отчаяние, — не говориш с наивен идиот.

— Не, говоря с нищо и никакъв хулиган. А що се отнася до тази твоя приятелка...

— Как можеш да осъждаш Анико, татко? Партията смята, че е достойна да следва фармация.

— Въпреки това биеш по авторитета ми, като те виждат с нея. Тя не е здрав елемент. Седи по кафенетата и слуша западна музика.

„Всъщност те тормози, помисли си Гьорг, че и аз седя до нея. Миналата неделя в «Кедвей» слушахме Коул Портър почти три часа.“

— Татко — започна Гьорг с надеждата за разумен диалог, а не за кавга, — щом социалистическата музика е толкова добра, защо в кантатата „Сталин“ няма един свестен мотив?

Разярен, правителственият служител се обърна към дъщеря си:

— Не желая да разговарям повече с този хулиган. Той е срам за цялото ни семейство.

— Ще си сменя името — пошегува се Гьорг.

— Моля — каза баща му. — Колкото по-скоро, толкова по-добре.

Изхвърча навън, затръшвайки вратата.

Гьорг се обърна към сестра си.

— Какво, по дяволите, направих?

Марика вдигна рамене. Откакто се помнеше, се бе превърнала в рефер на двубоите между баща и син. Конфликтът, изглежда, датираше от смъртта на майка им — тогава Гьорг бе на пет години, а тя — на две и половина.

Оттогава старецът се промени и в гневните си изблици изливаше яда си върху голямото дете. Докато тя се опитваше да порасне по-бързо, за да бъде в състояние да успокоява положението — да бъде като майка за брат си и като съпруга за баща си.

— Опитай се да го разбереш, Гюри, имал е труден живот.

— Това не извинява отношението му към мен, но го разбирам донякъде. В работата си се чувства като хванат в капан. Защото, Марика, дори високопоставените социалисти таят амбиции. Програмата за развитие на земеделието е пълен провал. Шефът му, естествено, обвинява него: на кого тогава да излее огорчението си, освен на нас? Понякога съжалявам, задето нямаме куче, та да рита него, вместо да се заяжда с мен.

Марика съзнаваше, че въпреки гневните си протести Гьорг — до известна степен, — искрено съчувства на разочарования си баща. Да, старият се бе справил отлично за човек, започнал от общарски чирак в Капошвар. Най-голямото нещастие на Ищван Колоджи бе, че създаде син, чийто блестящ интелект неизбежно щеше да покаже неговата посредственост.

Някъде дълбоко в сърцата си и двамата мъже го съзнаваха. И се страхуваха да се обикнат.

— Имам страхотни новини! — извика Анико, пресичайки булеварда, за да се срещне с Гьорг в почивката между две лекции в правния факултет.

— Не ми казвай — усмихна се той, — тестът за бременност е отрицателен.

— Няма да разбере преди петък — отвърна тя, — но чуй, полските студенти стачкуват в подкрепа на Гомулка и ние ги поддържаме, като организираме марш.

— Анико, тайната полиция няма да ти прости това. Убийците от АВО^[1] ще ти счупят главата. Или пък приятелски настроените руски „гости“.

— Гюри Колоджи, не само ще маршируваш до мен, но и ще носиш един от плакатите, които направих тази сутрин. Кой си избираш: „Привет на полската младеж!“ или „Руснаци, вълн!“

Гьорг се усмихна. Дали ако баща му го види да носи такъв плакат, това няма да „стопли“ сърцето му?

— Ще взема този — и той посочи „Ново ръководство за Унгария!“

Целунаха се.

Площад „Петнадесети март“ бе наелектризиран от очакване. Хиляди демонстранти, събрали се на тревните площи, носеха плакати и знамена. Тук имаше пратеници на заводи, училища, университети. Млад актьор от Националния театър се изкачи на статуята на Шандор Петьофи и започна да рецитира „Националния химн“ на поета — искрата, запалила Унгарската революция от 1848 година.

Непрекъснато нарастващата тълпа го аплодира особено енергично, когато стигна до думите „*Most vagy soha* — сега или никога!“

За първи път Гьорг почувства, че се случва нещо важно. И той бе част от него.

Най-сетне колоната тръгна, водена от демонстранти, които пееха и носеха венец от червени карамфили. Насочиха се към главните градски улици; навсякъде по пътя си блокираха движението, но никой не проявяваше враждебност. Мнозина шофьори направо заключваха колите си и се присъединяваха към демонстрантите, в чиито редици се вливаха собственици на магазини и работници. На всеки прозорец, на всеки балкон стояха цели семейства и махаха окуражително.

Сякаш с магическа пръчка Будапеща се превърна в безкрайно поле от червено, бяло, зелено. Всички хора се бяха закичили с трикольори — от панделки, от плат, дори от хартия. Когато студентите стигнаха до целта си — площад „Юзеф Бем“, видяха, че статуята в средата му е покрита с огромно унгарско знаме, а съветското е разкъсано.

Привечер много студенти поискаха да продължат демонстрацията пред Парламента. Други предложиха да атакуват огромната статуя на Сталин, която от години стоеше в градския парк и с чугунена ирония се надсмиваше над Будапеща. Гьорг и Анико се държаха за ръце и се оставиха течението да ги понесе към площада пред Парламента.

— Какво според теб ще направи правителството? — попита Гьорг.

— Ще подаде оставка. Няма друг избор.

Тълпата пред Парламента придоби застрашителни размери. Стотици хиляди — но изглеждаха като милиони — бяха обкръжили вековната правителствена сграда с изящни готически кули. Всички настояваха да се върне единственият лидер, комуто вярваха — Имре Наги. Миналата година руснаците го бяха отстранили от поста му.

Вечерта се превърна в нощ, въздухът стана ледено студен. Но мнозина, навили вестници и списания на фунии, продължаваха да викат в подкрепа на Наги. Най-неочаквано на един от балконите се появи слаба фигура. От предните редици се понесе шепот, който отекна и премина назад в кресчендо.

— Наги, Наги!

Някак си немощно, разтърсен от вълнение, сваленият лидер вдигна ръка, молейки за тишина.

— Да не е полудял? — попита гласно Гьорг. — Размахва ръце като лунатик.

Но след миг всичко станаха ясно. Той дирижираше огромната тълпа, която пееше националния химн. Гениална идея!

Песента свърши и Наги изчезна така внезапно, както се бе появил. Множеството — възбудено и въодушевено, — започна да се разотива. Хората инстинктивно почувстваха, че тази нощ няма да се случи нищо повече. Поне на площада пред парламента.

Гьорг и Анико бяха изминали половината път до университета, когато чуха изстрели. Той я хвана за ръка и двамата хукнаха към булеварда. По павираните улици се стичаха хора — възбудени, любопитни, уплашени.

Стигнаха парка. Във въздуха се усещаха следи от сълзотворен газ. Анико извади кърпичка и я постави на лицето си. Очите на Гьорг залютяха. Изпаднало в истерия момиче крещеше, че тайната полиция избивала беззащитни хора.

— Ще избием тези копелета до едно! — ридаше тя.

— На куково лято! — прошепна Гьорг на Анико. — Ще повярвам, когато видя първия обесен от АВО.

Хвана я за ръка и двамата отново се затичаха.

Само след стотина метра спряха ужасени. Над тях, окачени на уличен стълб с краката нагоре висяха кървавите останки на офицер от тайната полиция. На Гьорг му прилоша.

— Гюри — побутна го Анико, — всички знаем какво са правили със затворниците.

На следващата пряка видяха още два трупа на служители на АВО.

— Божичко! — възкликна Анико. — Не мога да понеса това.

— Хайде, ще те заведа у дома.

— А-а, хулигане, виждам, че още не са те арестували.

Беше почти пет сутринта. Капнал от умора, Ищван Колоджи седеше до радиото и пушеше нервно. Марика се втурна да прегърне брат си.

— Гюри, чухме такива ужасни слухове. Страхувах се да не ти се е случило нещо.

— Забрави слуховете, Марика — намеси се главата на семейството. — Току-що по новините казаха истината.

— Така ли? — тихо попита Гьорг. — И каква е версията на радио Будапеща за снощните събития?

— Ограничен фашистки метеж, с който милицията се е разправила жестоко — обобщи Ищван Колоджи. — А ти къде беше цяла нощ?

Гьорг седна срещу баща си, приведе се леко напред и заяви с усмивка:

— Слушах Имре Наги.

— Ти си луд! Наги е никой!

— Опитай се да обясниш това на хилядите, които го приветстваха пред Парламента. Ще го върнем начело на партията.

— А на мен отново ще ми порасне коса. Сбирщина малоумни идиоти!

— Говориш като истински социалист — подхвърли Гьорг, излизайки от стаята. — Отивам да спя. Дори лунатиците се нуждаят от почивка.

Сестра му го събуди само три часа по-късно.

— Ставай, Гюри. Избрали са Наги за премиер! Току-що съобщиха по новините.

Гьорг повдигна с усилие измореното си тяло. Трябваше да види лицето на баща си. Втурна се в хола, закопчавайки ризата си. Старият човек сякаш се бе слял с радиоапарата, заобиколен от препълнени с угарки пепелници.

Марика подаде на Гьорг чаша кафе, а той попита баща си:

— Е?

Мъжът го погледна и без следа от ирония отвърна:

— Никога не си ме чувал да говоря против Имре Наги. Във всеки случай, сигурно има подкрепата на Москва, защото е поискал помощ от Съветската армия.

— Сега вече знам, че ти си фантазьор, татко.

Сетне Гьорг се обърна към сестра си и каза:

— Ако се обади Анико, кажи й, че съм отишъл в университета.

Преметна самото си през рамо и напусна дома си.

През следващите години Гьорг често се връщаше към този миг и се питаше защо пропусна да се сбогува. Не с баща си. Безсрамното му лицемерие го вбеси. Но защо не се отнесе по-нежно с Марика?

Никога не успя да се утеши с мисълта, че в онова студено октомврийско утро на хиляда деветстотин петдесет и шеста година не е имал представа колко далеч отива.

Из университета се носеха всевъзможни слухове. След всяка емисия новини по радиото, хората се втурваха наоколо като глашатаи. Изтощените студенти се ободриха, като чуха че президентът Айзенхауер заявил: „Сърцето на Америка скърби за народа на Унгария!“ Шепнеха си един на друг „Целият свят ни гледа!“

Ала еуфорията достигна своя връх във вторник следобед, когато премиерът Наги обяви, че е започнало изтегляне на съветските войски. Гьорг сигурно събори поне шест души, когато се втурна към другия край на залата, за да прегърне Анико.

На първи ноември Гьорг бе събуден грубо от Геза, негов състудент по право.

— Какво, по дяволите...

Тогава забеляза нещо много странно. Днес слабичкият Геза изглеждаше като дебелак от цирка. Гьорг разтри недоверчиво очи.

— Какво, по дяволите, е станало с теб? — попита той.

— Трябва да се измъкваме — прошепна Геза. — Облякъл съм всичките си дрехи — поне всички, които успях да навлека — и тръгвам за Виена.

— Да не си се побъркал? Руснаците си отидоха. Не слушаш ли „Свободна Европа?“

— Да, но чух и братовчед ми от Гьор. Обади се преди два часа и каза, че на западната граница стоят стотици руски танкове. Просто се регрупират, за да се върнат.

— Сигурен ли е?

— Искаш ли да останеш и да провериш?

Гьорг се поколеба, но само за част от секундата.

— Само да взема Анико — подвикна той.

— Добре, но побързай.

Тя не бе особено въодушевена.

— Защо си *толкова* сигурен, че руснаците се връщат?

— Колко причини искаш да ти изброя? — нетърпеливо попита Гьорг. — Ако Унгария стане независима, поляците и чехите също ще се пробудят. Тогава съветската империя ще се разпадне на парчета.

Лицето ѝ побеля. Тя се уплаши от важността на решението, което трябваше да вземе.

— Ами майка ми — тя не може да се справи без мен.

— Ще се наложи — спокойно заяви Гьорг.

Прегърна Анико. Тя ридаше тихо.

— Нека поне да ѝ се обадя.

— Добре, но, моля те, не се бави.

Тръгнаха пеша. Гьорг и Анико само с дрехите на гърба си, Геза — с целия си гардероб. В покрайнините на Буда Гьорг видя телефонна кабина и изведнъж се сети за сестра си.

— Някой да има дребни? — попита той.

Анико тикна монета в ръката му.

— Гюри — загрижено попита сестра му, — къде си? Дори татко се тревожи за теб.

Тогава Геза надникна в кабината и прошепна:

— Кажи ѝ, че по „Гласът на Америка“ предават кодирани съобщения от бегълците, успели да се измъкнат.

Гьорг кимна.

— Моля те, Марика, не ме разпитвай. Само слушай „Гласът на Америка“. Ако кажат, че... — той се поколеба за миг, — че „Карл Маркс е мъртъв“, значи съм добре.

— Гюри, не разбирам. Струваш ми се уплашен.

— Така е — призна Гьорг и добави — така че, за Бога, моли се той да умре.

Затвори телефона, без да каже дума повече.

— Ами баща ти? — попита Анико. — Няма ли да си има неприятности, когато се разбере, че си избягал?

— Той е опитен политик със силно развит инстинкт за самосъхранение. Ще се оправи, уверявам те.

А в душата си помисли: „По време на цялото ми детство ми бе обърнал гръб, защо сега трябва да ме е грижа какво ще му се случи?“

Продължиха да вървят мълчаливо. От време на време по шосето минаваше някой камион — почти винаги в посока към западната

граница. Понякога тримата се качваха на стоп за по тридесетина километра. Шофьорите нито веднъж не ги попитаха накъде отиват или защо.

По мрак стигнаха покрайнините на Гьор.

Гьорг попита Геза:

— А сега какво ще правим? Много е студено, за да спим навън, а в джоба си имам едва няколко форинта за храна.

— А аз нямам пари и за чиния супа — добави Анико.

Геза само се усмихна.

— Оставете това на мен. Ще съберете ли сили да повървим още час?

— Само ако знаем, че ще стигнем някъде — каза Гьорг.

Анико кимна в знак на съгласие.

— Родителите на Тибор Ковач живеят в Енесе — на десетина километра оттук. Трябваше да тръгне с нас. Майка му и баща му още го очакват.

Анико ахна.

— Не знаят ли, че го убиха преди два дни?

— Не — отвърна Геза — и няма защо да им съобщаваме.

И той ги поведе към Енесе.

След половин час тримата поеха по заледен селски път, осветен само от лунната светлина. Вървяха почти до сутринта и бяха прекалено уморени дори да разговарят.

— Утре денят е подходящ да се опитаме да се прехвърлим оттатък — увери ги Геза. — Задушница е. Пътищата ще бъдат натоварени. Всички ще ходят на гробища...

Семейство Ковач посрещна с радост приятелите на сина си и не изглеждаха обезпокоени от отсъствието му. Той инструктираше групи от новосформираната милиция как да си служат с оръжие, така че лъжата на Гьорг — Тибор трябвало да остане още ден-два в Будапеща, — прозвуча напълно правдоподобно.

Вечерята бе страхотна. За разлика от столичани, селяните разполагаха с много храна и госпожа Ковач ги нагости с пиле и зеленчуци. Отвориха дори бутилка токайско вино.

— Моите уважения — усмихна се широко господин Ковач. — Щях да тръгна и аз, ако бях по-млад. Както е сигурно, че утре ще завали сняг, така е сигурно и че руснаците ще се върнат. Всички, с които разговарях, са видели танковете. Те са встрани от главния път, скрити в гората и дебнат като гладни зверове.

Предложиха на Анико да спи на леглото на Тибор. Макар и вътрешно ужасена, тя знаеше, че трябва да приеме. Двамата младежи се свиха пред огъня в дневната.

На сутринта валеше обилно сняг.

Геза погледна Гьорг и Анико.

— В това време е най-добре да хванем влака за Шопрон. Оттам ще стигнем до дългата и слабоохранявана граница с Австрия. Ако имаме късмет, ще се прехвърлим още тази вечер.

На обяд благодариха на семейство Ковач и потеглиха, като оставиха окуражително съобщение за Тибор.

В покрайнините на селото ги очакваше първата изненада. Руските танкове вече не се криеха сред дърветата. Два от тях стояха насред пътя.

— Е? — попита Гьорг.

— Без паника, Гюри — окуражи го Геза. — Вали сняг и едва ли ще ни проверят сериозно. Не носим никакъв багаж, така че не изглеждаме подозрителни.

— Ти, Геза, с всичките тези дрехи приличаш на самоходна футболна топка — напомни му Гьорг. — Ако възнамеряваш да минеш покрай танковете, като блъфираш, по-добре се съблечи.

Геза внезапно се разтревожи. Не му се искаше да се раздели с пет шести от цялото си имущество.

— Да заобиколим и да видим дали можем да стигнем ж.п. линията от другата страна — нервно предложи той.

И те тръгнаха.

Но там също ги очакваха два танка. Напразно бяха бродили из снега повече от час. Гьорг и Анико погледнаха Геза. Без да каже дума, той започна да разкопчава якетата си. Пръстите му трепереха — не само от студ.

— Кой... кой... кой ще говори?

— Хайде, Геза — подкани Гьорг, — всички сме учили руски поне шест години. Просто трябва да говорим едно и също.

— Твоят акцент, Гьорг, е най-добър — настоя Геза. — Най-добре ти да говориш от името на всички ни. Освен това наложи ли се да лъжеш, ти си гений в това отношение.

— Добре, приятелю — съгласи се Гьорг. — Ще бъда нашият посланик.

Геза свали и последната си излишна дреха, зарови купчината в снега и те тръгнаха към танковете.

— Стой, *кто идёт*?

Един войник ги подкани да се представят. Гьорг направи няколко крачки и отговори на перфектен руски.

— Ние сме трима студенти от университета „Йотвош Лоран“. Бяхме на гости на наш колега, болен от треска. Искаме да вземем влака за Будапеща. Желаете ли да видите документите ни?

— Няма нужда. *Проходи!* — и войникът махна с ръка.

С разтуптени сърца тримата забързаха към селото и гарата.

— По дяволите! — изруга Геза и посочи гарата пред тях. — И там има танкове.

— Не им обръщай внимание — посъветва го Гьорг. — Самите войници едва ли знаят какво става.

Оказа се прав. Никой не ги спря да отидат на перона, където препълненият влак се канеше да потегли. Навсякъде цареше шум и бъркотия. И тримата отчаяно питаха:

— Шопрон? За Шопрон ли е?

Влакът потегли бавно; хората по прозорците започнаха да викат и да махат. Геза пръв се качи във вагона. Гьорг помогна на Анико, сетне скочи и той. След миг вече напуснаха гарата.

В купетата нямаше място, затова стояха в коридора и гледаха през прозореца. Всеки знаеше какво мислят другите двама. След час и половина трябваше да стигнат Шопрон. А сетне и границата.

Върху иначе познатия унгарски пейзаж бяха добавени нови щрихи. Руски танкове. Навсякъде. И оръдията на всички сочеха право към влака.

В продължение на половин час тримата не размениха нито дума.

И тогава дойде шокът.

— Гьорг — попита Геза сякаш около врата му бе затегната примка, — виждаш ли къде отиваме?

Гьорг погледна отвъд съветския танк. Сърцето му едва не спря.

— Пътуваме в обратната посока! Проклетият влак не отива в Шопрон — връща се в Будапеща!

Анико грабна ужасена ръката му.

Влакът внезапно спря. Анико политна върху Гьорг, който запази равновесие само защото се бе хванал за дръжката на прозореца. Пътниците се спогледаха със страх и объркване. Гьорг не можеше да отмести поглед от руските танкове навън.

— Не смяташ, че ще ни застрелят, нали? — прошепна Анико.

— Не бих се обзаложил — отвърна той и прехапа устни.

В другия край на вагона внезапно се появи кондуктор в избеляла синьо-сива униформа и се опита да си проправи път сред тълпата. От всички страни заваляха въпроси. Той събра ръце и обяви:

— Не можем да влезем в Будапеща. Повтарям, не можем да влезем в Будапеща. Руснаците са обградили града и го обстрелват жестоко.

Последва най-учудващата част от съобщението:

— Връщаме се обратно. Отиваме в Шопрон.

Геза, Гьорг и Анико се спогледаха. Очите им ликуваха. След няколко минути влакът започна бавно... да се отдалечава от съветската примка около Будапеща.

Изминаха целия път към границата сред шпалир от танкове. Найсетне пристигнаха и слязоха на гарата в Шопрон. Надеждата им позволи да си поемат дълбоко дъх. Дотук добре.

Беше късно следобяд.

Гьорг попита Геза:

— Накъде е границата?

— Не знам — призна той.

— Какво, по дяволите, очакваш да направим? — сопна се Гьорг.
— Да попитаме някой руски войник?

На Анико ѝ хрумна нещо:

— Тук имаше лесничейско училище. Ще попитаме някой ученик.

Не се наложи да довършва мисълта си. Гьорг вече бе получил напътствия от една възрастна жена и те тръгнаха.

С влизането в голямата зала младеж с барета ги попита:

— Трябва ли ви оръжие, другари?

В училището цареше празнична атмосфера. Десетки патриоти се вьоръжаваха, за да прогонят руските нашественици от родината си.

Всеки получи парче хляб, чаша какао и шепа патрони, изсипани от голяма бъчва.

— Къде е оръжието? — попита Гьорг с пълна уста.

— Ще дойде, другарю, ще дойде.

Тримата седнаха в един ъгъл и обсъдиха следващата си стъпка. Едно бе сигурно. Не бяха изминали целия този път, за да участват в предварително обречено въстание.

— Тези хора са луди — каза Геза, подмятайки половин дузина патрони от едната ръка в другата, сякаш бяха фъстъци. — Гилзите са с различен калибър. Не виждам две еднакви. Какво ще правят с тях — ще ги мятат по руснаците ли?

Сетне стана и излезе да потърси географски ориентир.

Гьорг и Анико се спогледаха. За първи път от няколко дни оставаха сами.

— Как се чувстваш? — попита я той.

— Страх ме е. Надявам се да успеем.

Тя го хвана за ръка.

— Не се притеснявай — успокои я той. И след няколко минути попита: — Между другото, какво каза на майка ти?

— Знам, че ще се изсмее, но ѝ казах единственото, което би повярвала. — Анико се усмихна. — Заминаваме, за да се оженим.

Гьорг се засмя и стисна ръката ѝ.

— Може би не си излъгала.

— Сериозно ли говориш?

Той се поколеба за част от секундата и отвърна:

— Защо иначе да те взимам с мен?

И двамата се облегнаха назад, смълчани и изтощени.

След малко тя се обади тъжно:

— Чудя се какво ли става в Будапеща?

— Трябва да си наложим да не мислим за такива неща.

Анико кимна. Но за разлика от него не можеше толкова лесно да заличи спомените си.

Появи се Геза.

— Австрия е само на няколко километра през онази гора. Ако тръгнем веднага, ще стигнем преди мръкване.

Гьорг погледна Анико. Тя стана, без да каже дума.

Отново валеше сняг — едри безмълвни бели парцали. Скоро и тримата прогизнаха до кости и започнаха да замръзват. С тънките си градски обувки им бе по-трудно, отколкото ако бяха тръгнали боси.

Не бяха сами. През няколко минути задминаваха група възрастни или семейство с деца. Понякога само си кимаха. Друг път разменяха оскъдната информация, с която разполагаха. „Да, смятаме, че границата е в тази посока.“ „Да, чухме, че по-голямата част от Гранични войски е дезертирала.“ „Не, не сме виждали руски войници.“

Дълбоко в гората минаваха покрай бункери, от чиито амбразури зловещо стърчаха картечни дула. Това бяха постове на граничните патрули, за щастие празни. Подминаваха ги, като едва ли не очакваха внезапен дъжд от куршуми в гърба.

Снегът отразяваше светлината по странно зловещ начин. В далечината чува кучешки лай. Спряха вцепенени.

— Граничарите ли са? — прошепна изпадналият в паника Геза.

— Откъде, по дяволите, да знам? — изруга Гьорг.

След секунда-две пътя им пресече мъж с немска овчарка. Но това бе всичко — селянин излязъл на разходка с кучето си. Продължиха отново.

След по-малко от пет минути гората свърши. Отсрещният хълм трябва да бе австрийската граница. Виждаха войници с шинели да спират колите за проверка, да разговарят, да взимат документи и т.н. Някои коли продължаваха напред, други се връщаха.

— Е, стигнахме — заяви Геза с триумфални нотки в изтощения си глас.

— Да — сухо отбеляза Гьорг, — остава ни само да минем покрай граничарите. Някой да може да лети?

Следващите думи бяха произнесени от непознат глас:

— Стойте — горе ръцете!

Обърнаха се и видяха двама мъже в униформи. Единият държеше автомат.

По дяволите — граничен патрул!

— Случайно да отивате на пикник в Австрия?

Никой от тримата не отговори. Стояха вцепенени. Вторият офицер имаше радиостанция, по която се свърза с щаба.

Гьорг знаеше, че няма какво да губят и опита дипломатията на отчаянието.

— Слушайте, ние сме унгарци. След няколко часа ще бъдем руски пленници. Вие, момчета, също. Защо всички не...

— Тишина! — изкрещя мъжът с радиостанцията. — Заловени сте при опит за нелегално преминаване на границата.

Но другият, с автомата, май се опитваше да срещне погледа на Гьорг. Нима халюцинираше или той леко въртеше глава, сякаш казваше „Бягай“?

Всъщност, нямаше значение. Това бе последната им възможност да бъдат свободни и те инстинктивно я почувстваха.

Гьорг докосна леко ръката на Анико. Тя разбра. Хукнаха едновременно. Геза, който искаше не по-малко от тях да оцелее, се втурна наляво; Гьорг и Анико тичаха надясно.

Направиха две-три крачки и куршуми започнаха да пронизват въздуха. Може стрелящият и да не се целеше, но Гьорг не искаше да го проверява. Наведе глава и тичаше, тичаше, тичаше.

Гьорг нямаше представа колко дълго е тичал. Знаеше само, че все още не изпитва умора. Продължаваше да тича в дълбокия до коленете сняг, докато накрая започна да осъзнава, че вече никой не стреля. Всъщност, бе тихо. Внезапно се озова сред огромно пусто снежно поле.

Почувства се по-сигурен и намали темпото. Едва сега усети изтощението. Още малко и щеше да припадне. Единственият шум, който чуваше, бе тежкото му дишане. Обърна се, за да погледне Анико.

Ала не видя нищо. Никого. Постепенно, болезнено, започна да осъзнава, че тя не е с него. Прекалено заангажиран със собственото си оцеляване, не бе помислил за нея.

Дали я бяха заловили? Дали се бе изгубила сред този ослепително бял сняг? Или някой куршум я бе улучил?

Гьорг тръгна обратно по стъпките си. Питаше се дали да извика името ѝ. Отвори уста, но не излезе нито звук. Страхуваше се. Страхуваше се да привлече внимание. А ако продължеше още назад, имаше опасност граниচারите да го хванат. Може би вече са заловили Анико? Имаше ли смисъл да извършва самоубийство?

Не, Анико би желала той да продължи и да се спаси. Обърна се отново. Опитваше се да не мисли за момичето, което го обичаше и

което остави всичко, за да бъде с него.

След няколко минути в далечината видя — или поне така му се стори, — очертанията на кула на фона на вечерното небе. Сетне разбра, че е камбанария.

Осъзна, че в Унгария няма такива черкви. Трябва да бе в Австрия. Продължи към хоризонта.

След половин час Гьорг Колоджи влезе в австрийското селце Нойкирхен. Жителите му провеждаха местен фестивал. Веднага щом го видяха, разбраха кой е. Или поне какъв е. Към него се приближи пълничък червендалест мъж и го посочи с пръст.

— *Bist du ungarisch?* — попита той.

Дори в състоянието на шок, в което бе изпаднал, Гьорг разбираше, че го питат дали е унгарец. И по-важно — говореха му на немски. Беше спасен.

Двама мъже му помогнаха да седне на една пейка. Подадоха му плоска бутилка с шнапс. Гьорг отпи. Сетне внезапно захлипа.

Чувстваше се виновен, че е жив.

На петнадесетина метра от Гьорг със скърцане на спирачки спря микробус на австрийската полиция. При него дойде висок слаб офицер с напълно безизразно лице.

— *Guten Abend* — тихо каза той, посочи към колата и добави. — *Mit mir bitte.*

Гьорг въздъхна съкрушено, стана послушно и бавно последва полиция. Качи се в микробуса и най-лошите му опасения се потвърдиха. Вътре имаше още десетина пътници, всичките унгарци като него.

— Добре дошъл на Запад — поздрави нисък жилав мъж с гъсти бакенбарди, настанил се на едно от задните места.

Гьорг побърза да седне до него.

— Какво, по дяволите, става? — попита нервно той.

— Австрийците събират такива като нас. Казвам се Шандор Миклош. Наричай ме Мики. А ти...?

— Колоджи Гьорг — и бързо се осведоми: — Обратно ли ни връщат?

— Не ставай смешен. Аз отивам в Чикаго.

— Откъде знаеш?

— Защото от тази страна на границата хората са свободни да ходят където пожелаят. Нали затова си избягал?

Гьорг се замисли за миг и кимна:

— Да, предполагам. Но къде отиваме с този микробус?

— Ами, след като качат още няколко риби, проврели се през съветските мрежи, ще ни заведат да си починем. Знам малко немски и поприказвах с капитана.

Гьорг се изкушаваше да изпита облекчение. Но бе преживял толкова разочарования, толкова неочаквани обрати, че не смееше да се отпусне.

И така, продължиха да се возят цяла нощ и някои от бегълците задряха. Но Гьорг остана буден, непрекъснато гледаше през прозореца и се опитваше да прочете имената на градовете и селата. Искаше да се убеди, че не правят никакви отклонения от маршрута на свободата.

Малко преди разсъмване пристигнаха в Айзенщад. Микробусът спря на препълнения паркинг на железопътната гара, която гъмжеше от хиляди унгарски бежанци.

— Какво става? — попита Гьорг, когато Мики се върна от кратката си разузнавателна мисия.

— Организиран влакове — обясни запъхтяно той, — до някакъв изоставен военен лагер, използван от руснаците по време на войната.

— Не ми харесва — сподели Гьорг.

— Да — Мики се съгласи с кимване. — Всичко руско — дори без руснаци в него, — ми е противно. Тръгвам сам.

— Какво имаш предвид?

— Виж, рано или късно, ще отведат тези хора до Виена. Но аз предпочитам да тръгна веднага. Искаш ли да дойдеш с мен?

— Разбира се. Имаш ли карта?

— Тук е — отвърна дребничкият мъж и посочи главата си. — Запомнил съм всичко. Потегляме на север и ще гледаме табелите. Добре, да се разделим и да тръгнем небрежно към далечния изход. Щом се увериш, че никой не те гледа, се измъкни и поеми по главния път. Ще се чакаме в първата бирария от дясната страна на шосето.

Кимнаха си и бавно се раздалечиха. Бързо и възможно по-незабележимо Гьорг достигна края на гарата. Сетне мина,

подсвирквайки си, край въоръжената охрана и тръгна пъргаво на север.

Първата пивница се оказа на около шестстотин метра. По-възрастният мъж вече бе там и седеше спокойно срещу поизтрития дървен надпис идентифициращ заведението като „*Der Wiener Keller*“.

— Това означава „Виенската изба“ — обясни Мики, сочейки табелата. — Предлагам да продължим.

Потеглиха, без да разговарят повече.

— Как си с английския? — попита Мики, докато крачеха енергично.

— Не знам нито дума — призна Гьорг.

— О, да, ти си от онези привилегировани деца на партията, които с години учат руски. Не си бил особено предвидлив, нали?

— Но ще започна да уча английски, щом си купя учебник.

— Аз съм учебник — увери го приятелят му беглец. — Ако внимаваш, преди да стигнем Виена ще говориш добър американски.

— Окей — усмихна се Гьорг. — Започвай да ме учиш.

— Първи урок. Повтаряй след мен: „*I am a cool cat. You are a cool cat. He is a cool cat. She is a...*“.

— Какво означава?

— „*Cool cat*“ е комплимент, значи „готин пич“. Имай ми доверие, речникът ми е напълно съвременен благодарение на вестниците. А сега престани с въпросите и започни да повтаряш.

След два часа Гьорг бе в състояние да води съвсем кратък идиоматичен разговор. Знаеше как да поласкае бъдещите си сънародници; да им каже, че животът в Унгария е „кофти“; че Съединените щати са надеждата за бъдещето на човечеството. В по-практичен аспект, знаеше как да попита къде е мъжката тоалетна.

По едно време пресякоха Дунав и намалиха темпото. Отлично знаеха, че на няколкостотин километра на изток оттук същата река разделя родния им град.

— Оставил ли си семейство в Будапеща? — попита Гьорг.

Мики се поколеба. Изражението му леко се промени.

— Вече не — загадъчно отвърна той. — А ти?

Гьорг съжали, че е повдигнал темата и отвърна със същите думи:

— Вече не.

И отново се опита да прогони мисълта за Анико.

Мики разказваше как ще се свърже с големи американски организации и ще им обясни, че сестра му и зет му живеят в Илинойс, че той има професия. И освен това Чарлз Ланкастър желаел да го издържа.

— Кой, по дяволите, е Чарлз Ланкастър? — попита Гьорг.

— Зет ми, разбира се.

— Ланкастър?

— Слушай, Гьорг, ако името ти е Кароли Лукаш, няма ли да го смениш с нещо по-благозвучно за американския слух?

Гьорг се съгласи. И незабавно приложи наученото към своя случай.

— Мики, а какво ще направят с Гьорг Колоджи?

— Ще направят каша, приятелю. Американецът се нуждае от американско име.

— И какво би предложил?

— Гьорг не е проблем — Мики видимо се наслаждаваше на възможността да покръсти един пълнолетен. — Просто ще се превърне в Джордж. Но Колоджи трябва да се смени с нещо по-кратко и благозвучно.

Гьорг се замисли. Поради някаква странна причина мислите му се върнаха към първата бирария по пътя към свободата. — Как ти звучи Келер?

— Много достойно. Наистина много достойно.

От тази точка на маршрута си вече можеха да вземат трамвай, но Гьорг не искаше да се раздели с приятеля си.

— Дали ще приемат прост студент? Имам предвид, че нямам нито степен, нито нищо.

— Трябва да откриеш нещо, което да ги заинтересува.

— Следвах съветско право. Това цени ли се в Щатите?

— Аха, ето, получил си сериозно партийно образование. Владееш руски почти като майчин език. Кажи им, че искаш да използваш знанията си в борбата срещу световния комунизъм. Кажи им, че желаеш да следваш, за да помогнеш в тази борба.

— В кой университет?

— Двата най-добри са Харвард и Йейл. Но бих ти препоръчал Харвард.

— Защо?

Мики се усмихна.

— Защото за унгарец Йейл е прекалено трудна за произнасяне дума.

Накрая се разделиха на „Рингщрасе“.

— Късмет, Джордж.

— Мики, никога няма да забравя какво направи за мен.

Малко по-късно Гьорг откри в джоба си плик. В него бе бъдещият адрес на Мики в Хайленд парк, Илинойс. И двадесет и пет американски долара.

Комисията на американския Червен кръст изглеждаше впечатлена от образованието на Гьорг. Но вместо да получи самолетен билет, го изпратиха в бараките в покрайнините на града. Това не го устройваше.

Гьорг приближи служител с опознавателна табела на Червения кръст, на която пишеше:

АЛБЪРТ РЕДИНГ

АНГЛИЙСКИ-НЕМСКИ-ФРЕНСКИ

— Извинете, мистър Рединг — любезно започна Гьорг. — Бих желал да отида в Харвард.

— Че кой не би искал — засмя се младият мъж. — И аз подадох молба, но я отхвърлиха без никакви обяснения. А завърших гимназия трети във випуска си и бях редактор на училищния вестник. Но не се тревожи, в Америка има много университети. Ще довършиш учението си, гарантирам ти.

Но Гьорг имаше коз, една от „ключовите американски фрази“, на които го научи Мики по време на марша им от Айзенщад до Виена.

— Мистър Рединг — каза той с леко треперещ глас, — аз... аз искам да пристигна в Америка за... Коледа.

Успя! Гьорг видя изражението на Рединг, който се трогна от желанието на самотния беглец.

— Ти си добро момче, знаеш ли? — възкликна той искрено. — Виж... кажи ми името си и ще видя какво мога да направя.

Гьорг Колоджи изрече за първи път наскоро измисленото си име.

— Келер, Джордж Келер.

— Добре, Джордж — каза Албърт. — Не ти обещавам нещо, но ела при мен утре сутринта, о'кей?

— О'кей.

— И ако междувременно имаш нужда от нещо...

— Да — Джордж прекъсна любезния опит на Рединг да се освободи от него. — Доколкото разбрах, има възможност да се изпращат съобщения по „Гласът на Америка“?

— Ъ-ъ... да. Това не е в моя ресор, но ще го направя.

Извади тефтерче и молив от джоба на самото си и Джордж му продиктува.

— Бих желал да съобщите, че... „Карл Маркс е мъртъв“.

— Това ли е?

— Да.

Младият мъж погледна Джордж и попита колебливо:

— Отвъд Желязната завеса не го ли знаят?

— Може да шокира някои хора — усмихна се Джордж. — Е, благодаря ви, господине. Ще дойда утре сутринта.

В седем и половина на следващото утро Албърт Рединг бе изпаднал в състояние на шок.

— Не знам — промърмори той, държейки телеграма в лявата си ръка. — Вероятно е трябвало да се родя унгарец.

— Какво има?

— Не мога да повярвам на късмета ти — повтори смаяно младият мъж. — Слушай: „До директора на поделението на Американския червен кръст във Виена. Харвардският университет е

назначил комитет, които да издири и подпомогне един-двама образовани бегълци, студенти от унгарски университети. Ще ви бъдем благодарни, ако ни изпратите повече подробности за всеки потенциален кандидат. Моля, отговорете ми най-подробно. Подпис, Збигнев Бжежински.“

Рединг погледна Джордж с широко отворени очи:

— Вярваш ли на това?

— Кой знае? Но нека бързо изпратим доклад на този човек.

Отговорът дойде след двадесет и четири часа. Младият беглец бе търсеният кандидат. Останалото бяха бюрократични дреболии.

Осем дни по-късно Джордж Келер взе автобуса за Мюнхен. Там се качи на самолет и след двадесет и шест часа кацна на летище Нюарк, САЩ. Изобщо не се чувстваше уморен от дългото пътуване. То му бе дало време да запамети по-голяма част от най-новата си придобивка, книгата „Да обогатим речника си за 30 дни“.

Митическата проверка на летището мина бързо. Така и трябваше да бъде. Джордж носеше само две книги, три вестника и малко чисто бельо, което му дадоха от Червения кръст.

Докато с неуверена стъпка напускаше имиграционната служба, блед, кокалест мъж с късо подстригана коса му протегна ръка.

— Джордж Келер?

Кимна, все още несвикнал с новото си име.

— Аз съм професор Бжежински. Добре дошъл в Америка. Уредихме да преспиш тази вечер в Харвард клуб в Ню Йорк.

Андрю се запозна с Джордж Келер един следобяд в кабинета на Финли. Професор Бжежински току-що бе довел младия беглец, когото посрещна на Юниън стейшън. Представи ги един на друг и даде на Андрю двеста долара с молба да обиколи с Джордж Харвард скуеър и да му купи най-необходимите дрехи. Всъщност, трябваше да го облече от глава до пети, защото унгарецът нямаше дори пижама. И за да не остане Андрю с погрешно впечатление, Бжежински го предупреди.

— Бюджетът ни е ограничен, мистър Елиът. Затова ви съветвам да направите по-голямата част от покупките в „Кууп“.

В мига, в който се озоваха на площада, Джордж започна да чете билбордовете на глас, след което нетърпеливо питаше:

— Правилно ли произнасям думите, Андрю?

Четеше абсолютно всичко: от реклами като „Лъки Страйк означава добър тютюн“ до „Осем минути до «Парк стрийт»“ (неоновият надпис на входа за метрото). След което мигновено се опитваше да включи думите в изречения от рода на „Какво ще кажеш, Андрю? Да си купим ли «Лъки Стайк»? Чувал съм, че тютюнът е добър и са много приятни за пушене.“ Или „Чувал съм, че от Харвард скуеър до Парк стрийт, която е разположена в сърцето на Бостън, се стига само за осем минути.“ Така ли е?

Сетне изслушваше напрегнато каквито и глупости да му отговореше Андрю и веднага го питаше за значението на думите, които не разбираше.

— Моля те, Джордж — не издържа най-сетне Андрю, — чувствам се като ходещ речник.

Не че Джордж не беше благодарен. Той непрекъснато повтаряше изрази от рода на „Андрю, ти си готин пич.“

Американецът се чудеше къде ли беглецът е усвоил подобен жаргон. Накрая реши, че сигурно си превежда от унгарски.

В „Кууп“ Джордж започна да се държи като дете в склада на Дядо Коледа. Никога през живота си не бе виждал подобно изобилие от стоки. Това, което го поразя най-силно, бяха учудващо ярките цветове.

— У дома... в бившия ми дом, искам да кажа... всичко е сиво — отбеляза той. — И доста по-грозно.

Въпреки блясъка в очите, който наведе Андрю на мисълта, че той ще пожелае да изкупят целия магазин, Джордж прояви изключителна придиричивост дори при избора на най-обикновени неща. Застанаха край щанда за бельо и се впуснаха в протяжен „диалектически“ спор дали мнозинството от студентите в Харвард носят обикновени боксерки, или най-„готините“ предпочитат „жокейския“ тип. (Джордж държеше да се превърне в модерен американец до най-незначителната подробност.)

Същото се случи и при избора на чорапи и вратовръзки. Андрю го насочи към тези с емблемата на Харвард, разбира се.

С тетрадките и останалите пособия положението бе далеч по-лесно. Джордж просто взимаше всичко, на което бе изобразена емблемата на колежа (дори и химикалките, които всъщност бяха туристически сувенир).

Прояви известна подозрителност, когато Андрю му обясни, че студентите в Харвард предпочитат да носят учебниците си в зелени чанти.

— Защо зелени? Официалният цвят на университета не е ли винено-пурпурен?

— Да — заекна Андрю и затърси подходящото обяснение, — но...

— Тогава защо ме караш да си купя зелена?

— Хей, Джордж, наистина нямам представа. Това е отдавнашна традиция. Искам да кажа, че всички готини пичове...

— О, така ли?

— Дори доктор Пъзи — добави Андрю с надежда ректорът на Харвард да не възразява срещу замесването на името му.

Прекараха цяла вечност край щандовете с учебници. Във влака Бжежински бе помогнал на Джордж да си изработи план на лекциите, съобразен с перфектното му владение на руски. Все пак, в допълнение към нужните учебници, Джордж си купи всевъзможни английски речници и граматики. Всичко, което щеше да му помогне да покори езика.

Докато мъкнеха покупките си към „Елиът“ Джордж изведнъж попита шепнешком:

— Сега сме сами, Андрю, нали?

Дънстър стрийт беше опустяла, така че очевидният отговор бе утвърдителен.

— Значи можем да говорим откровено?

Андрю бе напълно объркан.

— Не те разбирам, Джордж.

— Имай ми доверие, умея да пазя тайна — продължи да шепне той. — Ти шпионин ли си?

— Какво?

— Моля те, не съм наивник с жълто около устата. Правителството има шпиони във всеки университет.

— Не и в Америка — възрази Андрю, опитвайки се да прозвучи убедително. Но все пак, подобно на герой на Кафка, изпита известна вина. — Джордж, приличам ли ти на шпионин?

— О, не, разбира се — увери го унгарецът. — И това е най-основателната причина да те заподозра. Моля те... нали няма да докладваш това?

— Виж какво — раздразни се Андрю, — не докладвам на никого. Аз съм най-обикновен студент в Харвард.

— Името ти наистина ли е Андрю Елиът?

— Разбира се. Какво странно намираш в това?

— Ами — започна Джордж, — общежитието, в което ме разпределиха, се нарича „Елиът“. Твърдиш, че това е твоята фамилия. Не намираш ли съпадението за необичайно?

Призовал цялото си търпение, Андрю се опита да обясни, че сградите в Харвард носят имената на видни възпитаници на университета от по-далечна епоха и че семейството му е доста забележително. Това изглежда задоволи Джордж за момента. Всъщност дори повдигна настроението му.

— Значи си аристократ?

— И така може да се каже — откровено призна Андрю. Беше приятно изненадан да открие, че поради някаква неведома причина това сякаш правеше Джордж щастлив.

Сетне се развихри истинският ужас.

Бяха излезли от „Елиът“ към един и половина по обяд, а се върнаха около пет.

За щастие, Андрю влезе първи в апартамента. Кой знае защо хвърли поглед към спалнята и установи в паника, че появата им е прекъснала нещо.

Събитията от изтеклия ден го бяха накарали съвсем да забрави! Трябваше му половин секунда, за да реагира. Първо нареди на Джордж да изчака в коридора, сетне спринтира към вратата на спалнята и я затръшна рязко.

Накрая се обърна, за да види, че подозрението в погледа на беглеца се е превърнало в параноя.

— Елиът, какво става?

— Нищо, нищо, нищо. Мои приятели използват временно мястото...

Докато Андрю стоеше на стража пред вратата на спалнята, отвътре се чу трескава суетня.

— Не ти вярвам — гневно заяви Джордж с разтреперан глас. — Искам незабавно да разговарям с твоите началници!

— Ей, Келер, почакай малко, нека ти обясня, а?

Погледна чисто новия си часовник „Таймекс“ и отвърна подобно на офицер от армията:

— Добре, разполагаш с пет минути. След което ще позвъня на Бжежински да дойде и да ме измъкне оттук. — С тези думи Джордж седна и скръсти ръце.

Андрю нямаше представа как да започне.

— Виж какво, Джордж, имам двама приятели, които... — като не знаеше какво да каже, Андрю започна да прави безсмислени жестове с ръце.

— Дотук нищо смислено не чух — отбеляза Келер неодобрително. Погледна отново часовника си и добави: — След четири минути и двадесет секунди се обаждам на Бжежински.

Изведнъж вдигна поглед и изразът му коренно се промени. Скочи на крака и заяви с широка усмивка:

— Здравсти, сладурче, аз съм Джордж. Ти как се казваш? Андрю се обърна и видя Сара да излиза от стаята, леко позачервена.

— Сара Харисън — отговори тя дотолкова дружелюбно, доколкото ѝ бе възможно при създалите се обстоятелства. — Добре дошъл в Харвард.

Джордж протегна ръка и двамата се ръкуваха. После от стаята се появи Тед и също се представи. Трансформацията на Джордж бе направо чудодейна.

— Значи всички живеем заедно тук, а? — попита той с новопридобит оптимизъм.

— Хм... всъщност не — заекна Андрю. — Но, нали разбираш, Сара и Тед нямат квартира...

— Моля, моля — галантно го прекъсна Джордж, — няма нужда от обяснения. В Унгария имаме същите жилищни проблеми.

— Ей — заизвинява се шепнешком Тед на Андрю, — съжалявам за объркването, но ти изобщо не ни предупреди.

— Не е нужно да ми се извинявате. Грешката е моя. Трябваше да ви звънна, когато разбрах с кой влак пристига.

— Няма страшно — успокои го Тед. — Виж, става късно. Трябва да изпратя Сара до тях и после да отивам на работа. Благодаря ти, Елиът, беше страхотно, докато продължаваше.

Сара целуна Андрю по бузата и последва Тед към изхода. Андрю подвикна след тях:

— Ей, нали знаете, всичко си остава по старому. Така де... и занапред сте добре дошли... на гости.

Сара подаде обратно глава през вратата.

— Ще видим — усмихна му се тя. — Но ми се струва, че и без нас си имаш предостатъчно ангажименти.

Бяха избрали трапезарията на Елиът хаус да работи по коледните празници, за да предоставя храна — твърде ласкателно определение за произведенията на готварското изкуство, доставяни от Централната кухня срещу съответното заплащане, — на нещастниците; останали в Кембридж по време на ваканцията.

Сега тук се виждаха не толкова обичайните обитатели на общежитието, колкото пъстра смесица от студенти, прииждащи от всички краища на университетското градче. Мнозина бяха пред завършване (от Випуск '57) и работеха трескаво по дисертациите си. Други — първокурсници — не разполагаха с необходимите средства дори за автобусен билет, та да се върнат по твърде отдалечените си родни места.

Сред посетителите на трапезарията се срещаха все пак и неколцина от истинските обитатели на Елиът хаус, решили поради най-различни причини да останат за Коледа в арктично студения Кембридж.

Един от тях бе Дани Роси. Той приветства горещо освобождаването от курсови занимания и се потопи изцяло в композирането на „Аркадия“. Общежитието тънеше в тишина. Откъм

заснежения парк не долитаха грубовати викове, които да го разсейват. И това бе добре дошло за него, защото в желанието си да впечатли Мария той прибързано обеща балетът да бъде изцяло завършен до навечерието на Новата година.

Дани работеше бясно от ранни зори до тъмна нощ. Една от темите се появи сякаш по вълшебство — жалната песен на пастирите. Мелодия, породена от неговия копнеж по Мария. С останалите обаче доста се поизпоти. Въпреки всичко петолинията постепенно се запълниха.

Дани оценяваше „Аркадия“ като най-доброто от всичко, което бе писал до момента.

Всеотдайният му труд бе твърде уместен и поради още една причина. В последните си писма майка му настоятелно го молеше да се върне у дома и да се възползва от присъщия за празника дух на прошка. Така че първата значима поръчка, която бе получил, му предоставяше достатъчно оправдано извинение да отбягва и занапред срещата с баща си.

Дани прекара коледните празници като в затвор — не само физически, но и душевно, защото натрапчивото увлечение по новия балет му помогна да заглуши в себе си всяка емоция наред с естественото желание да прекара Коледата със семейството си и поспециално с майка си, наред с чувствата му към Мария — толкова мила, толкова желана, толкова напълно недостижима.

По дяволите — мислеше си той, — ще излея мъката си върху нотната хартия. Страстта може и да вдъхновява за изкуство. В неговия случай обаче всички опити да въздигне страстта си до изкуство само я възпламеняваха още повече.

Джордж Келер също избра да остане в Кембридж. Андрю Елиът любезно го покани да му гостува, ала Джордж предпочете да прекара празниците в усамотение и да усъвършенства още своя и без това бързо подобряващ се английски.

На Бъдни вечер в трапезарията сервираха ястие, чийто вкус почти наподобяваше печена пуйка. Джордж Келер дори не забеляза. Седнал в единия край на дългата правоъгълна маса, жадно поглъщаше словесния запас на един речник. В другия край на същата маса

неговият състудент Дани Роси съсредоточено препрочиташе композираното през деня.

Двамата, твърде вгълбени в заниманията си, не се забелязваха един друг, нито дори факта, че всеки е самотен.

С приближаването на полунощ детето у Дани Роси изплува от дълбините на подсъзнанието му. Побутна настрани нотите на балета и поради някаква атавистична причина се зае да импровизира на пианото коледни песни.

През открития му прозорец музиката леко прелиташе над потъналия в мрак парк и стигаше до слуха на Джордж Келер, който, разбира се, все още учеше настървено.

Бежанецът се отпусна назад и затвори очи. Дори в Унгария мелодията на „Тиха нощ, свята нощ“ винаги го беше затрогвала дълбоко. Сега, на хиляди километри далеч от родния дом, отново потъна в носещата се приглушено из ледения въздух на Кембридж песен.

И в съзнанието му изплуваха спомени, които смяташе, че е потиснал завинаги.

ДНЕВНИКЪТ НА АНДРЮ ЕЛИЪТ

18 януари 1957

Този Джордж Келер направо ме подлудява. Вероятно поради емигрантския си манталитет. Всъщност, постепенно откривам все по-категорични примери в подкрепа на теорията ми, че американците са толкова по-амбициозни, колкото по-отскоро са стъпили по тези места.

Така де, навремето си мислех, че Ламброс има щръклица в задника. При това той е роден тук. Океана е прекосило поколението на баща му. Но нищо, абсолютно нищо не е в състояние да надмине френетичната амбиция на този унгарец, дошъл в Америка едва преди два месеца. Да беше локомотив, като нищо би избухнал, толкова силно е нагнетена парата в него.

Когато сутрин се събуждам в осем — безбожно ранен за мен час, — той вече учи усилено, отдавна приключил със закуската. Почти всеки ден ми заявява с нещо като самодоволна гордост, че се е появил пръв в трапезарията. (За разлика от Нюал, който пък се гордее, защото

за цялото си пребиваване в Харвард нито веднъж не е станал навреме за закуска.)

Джордж взе назаем от мен петдесет долара (обеща да ми ги върне, щом си получи стипендията) и си купи портативен магнитофон, който носи на всички лекции, за да ги записва.

Следобед прослушва записите — и то не по веднъж, — докато не научи буквално всичко наизуст. Много от лекциите са на руски. За него това може и да е добре дошло, но аз имам чувството, че изведнъж са ме пренесли да живея в Кремъл. Излишно е да споменавам, че денем целият апартамент е почти изцяло на разположение на Джордж.

Имахме обаче известен проблем с Тед и Сара. При цялото разбиране към тяхната потребност да разполагат с интимно местенце, Джордж заяви, че нямам нищо против да използват моята стая, докато той учи в хола.

Наложи ми се да му обяснявам възможно по-тактично, че те двамата биха имали нещо против, при това много. В крайна сметка се съгласи да учи в библиотеката на общежитието от четири до шест и половина следобед в дните, когато Тед и Сара се нанасяха временно в апартамента.

Впрочем, случи ми се твърде шокиращо изживяване с Джордж. Нямах никаква представа по кое време си ляга. Дори смътно го подозирах, че изобщо не спи! И ето какво стана онази нощ. След солиден запой в „Порк“, някъде към два след полунощ, неотложен зов на природата ме събуди и изстреля от леглото към банята. Докато стоях над тоалетната чиния и удовлетворявах природните си нужди, дочух иззад завесата на душа задгробен глас да повтаря нещо от рода на „бегин, беген, бегън; байт, бит, битън; синг, сенг, сънг“^[2].

Извиках Джордж по име, но не получих отговор. Глухият глас продължаваше да повтаря глаголите, отеквайки злокобно в облицованото с плочки помещение.

Дръпнах завесата на душа. Джордж стоеше облегнат на стената в сухата кабинка само по новите си жокейски шорти, наскоро излезли на мода като бельо, с английска граматика в ръка. Изобщо не ме забеляза и продължи вгълбено и монотонно да набива новите думи в главата си.

Предупредих го, че по този начин като нищо ще се докара до умиращка. А той ми отговори:

— Драйв, дROUP, дривън^[3].

Обърнах се към умивалника, напълних чаша студена вода и я излях върху главата му. Той се разтресе целият, изгледа ме с коматозно изумление, изтръгна края на завесата от ръката ми, рязко я затвори и продължи глаголните си упражнения.

— Шоу, шоуд, шон; спийк, споук, спокън^[4].

Майната му, помислих си аз. Негова си работа. Ако ще да се докара до смърт, изобщо не ми пука.

На излизане затворих плътно вратата на банята, за да не събуди и Нюал, мушнах се в леглото и заспах.

Или както би казал Джордж — слийп, слепт, слепт^[5].

Здравей, татко. Аз съм, Джейсън. Имам страхотна новина.

— Не те чувам, сине. При теб е страхотна олелия. Откъде звъниш?

— Олелия е меко казано. Целият университетски отбор по скуош се е събрал в стаята ми. Току-що гласувахме кой да е капитан за следващия сезон и избраха мен. И аз не знам защо.

— Синко, това е направо страхотна новина! — възкликна въодушевено Гилбърт-старши. — Горя от нетърпение да я съобщя на майка ти. И знаеш ли? Сигурно ще станеш и капитан на отбора по тенис.

Затваряйки телефона, Джейсън изпита смътна, необяснима тъга. Макар баща му да беше повече от очевидно доволен, съвсем недвусмислено заяви очакванията си неговият син да му донесе още повече слава. Нямаха ли край неговите очаквания?

— Ей, капитане! — подвикна му Нюал, като се кикотеше. — Още ли си трезвен?

— Още — разсмя се Джейсън. — Не можех да допусна баща ми да ни помисли за банда пияндета, каквито всъщност сме си.

Съквартирантите му нададоха одобрителен рев. В малката му стаичка се бяха натъпкали цяла дузина, плюс още неколцина обитатели на други пансиони, сред които Тед и Сара. Доведе ги Андрю Елиът, за да им даде възможност да хвърлят едно око на най-атлетичните създания в харвардската зверилница.

Първоначално Нюал смяташе купонът да бъде изненада за Джейсън, но Джордж Келер категорично отказа да използват стаята им

за тази цел и Ньюал се видя принуден да уведоми предварително Джейсън, така че да се съберат при него.

— Как я кара онзи откачалник? — попита Джейсън, наливайки им бира. — Сигурно вече е научил наизуст почти цялата „Енциклопедия Британика“.

— Хич не е смешно — подхвърли Андрю. — Не само учи като побъркан по всички предмети, но редовно четете открай докрай и всеки брой на „Ню Йорк Таймс“, включително обявите за недвижими имоти и кулинарните рецепти... И си записва всяка непозната дума!

— И не само ежедневника, ами и неделното му издание — добави Ньюал, — което е дълго, колкото „Война и мир“, по дяволите!

— Е, такъв човек заслужава възхищение — отбеляза Джейсън.

— Бих му се възхищавал и още как — възкликна мрачно Ньюал, — стига да не живееш в една стая с него.

Изведнъж членовете на отбора по скуош започнаха едновременно да чукат чаши и да подвикват с пиянски гласове за тишина. Било време да произнесат тост за новоизбрания си капитан. Думата взе Тод Андерсън — бивш капитан на отбора по скуош в колежа „Андовър“, а понастоящем номер трети в университетския отбор, — който се славеше като най-речовит от тях.

Вдигна чаша и отправи към новоизбрания капитан пожелания, подходящи за сборището от грубовати шегаджии:

— Да прием за нашия възлюбен нов лидер, Джейсън Гилбърт, ненадминат майстор на ракетата и несравним сваляч. Дано ударите му на корта са толкова силни и точни, колкото и тези, когато си свали шортите и скочи с някое маце в леглото.

Малко след седем вечерта гостите на Джейсън започнаха да се разотиват, а отборът по скуош пое — както се бяха уговорили предварително, — по улиците на Кембридж към Клуб „Качамак“. Всеки четвъртък там сервираха пържоли на възможно най-ниската за Кембридж цена от долар и седемдесет и пет едната.

Докато се спускаха шумно по Маунт Обърн към Холиоук стрийт, рицарите на скоуша от университетския отбор на Харвард зареваха с пълно гърло еуфоричен вариант на най-популярната бойна песен на колежа:

*С наш Гилбърт начело
триумфално вървим,
противниците жалки
от бой ще посиним...*

Не бяха кой знае колко по-кротки и влизайки в сградата на клуба, която се намираше на номер дванадесет. Нито пък после, когато изтрополиха нагоре по стълбите край окачените по стените театрални афиши, събирани в продължение на две столетия, и се изсипаха в салона-трапезария. Там Нюал беше запазил дълга маса, та да се настани цялата компания.

Сложиха, естествено, Джейсън начело на масата. Това го въодушеви неимоверно, защото престижното му място привличаше вниманието на всяка жена, поканена на вечеря от някой друг от членовете на „Качамак“. И за огромно неудоволствие на тези простосмъртни, техните дами непрекъснато поглеждаха и се усмихваха на обгърнатия с почести мъж на вечерта. А и той им отвърщаше с очарователни усмивки.

Към десет вечерта Джейсън, Андрю и Дикий Нюал се отправиха със залитане към Елиът хаус. Изведнъж новоизбраният капитан се сети за нещо.

— Ей — възкликна той, — не видях Андерсън в клуба. Не зачита компанията ни или какво?

— Стига бе, Джейсън — възкликна Нюал с пиянска веселост, — много добре знаеш, че Тод не е член на „Качамак“!

— Как така? — Джейсън се изненада безкрайно от мисълта толкова изтъкнат спортист като Андерсън да не е приет в престижното дружество на гастрономите, в което членуваха почти една трета от всички представители от мъжки пол на висшата университетска класа.

— Да си забелязал случайно, че Андерсън е негър? — сопна му се Нюал.

— И какво от това? — недоумяваше Джейсън.

— Стига бе, Гилбърт! — възмути се Дикий. — „Качамак“ не е чак толкова либерален клуб. Така де, нормално е да не приемаме някои).

По този начин за пореден път напомниха на Гилбърт Джейсън, дори в деня на неговия личен триумф, че макар в Харвард всички

студенти да са равни, някои са по-равни от други.

Професор Самюъл Елиът Морисън, адмирал от флота, бе сред изтъкнатите членове на харвардското преподавателско тяло и несъмнено един от най-плодовитите му представители, прочут с трудовете си по история на средните векове и с хрониките си за Харвард. А както подсказваше и част от името му, забележителният джентълмен беше и далечен роднина на Елиът от Випуск '58.

Вече близо три години Андрю прелиташе като пчеличка от курс на курс (английска литература, дори американска история за няколко седмици на умопомрачение) и все не успяваше да реши окончателно в каква специалност да се дипломира. Неотдавна обаче неговият наставник по учебната част му изпрати ултиматум: да избере нещо и да се придържа към него до края. Андрю и без това знаеше, че се налага да се дипломира с някаква специалност от Харвард, но сега се паникьоса истински и реши да потърси професионален съвет.

Събра кураж и написа бележчица на професор Морисън с молба за среща. Приятно се изненада от незабавния отговор на великия мъж с покана да го посети в облепения му с исторически карти кабинет, разположен навътре в еркерното крило на колежа „Уайдънър“.

— Удоволствие е да видя пред себе си живо доказателство, че родовата линия на стария Джон Елиът е непрекъсната и жизнена — отбеляза професор Морисън, докато се ръкуваха. — Познавах баща ти още преди да си избере окончателно специалност и дори се опитах да го примамя да ми помогне малко с моята колониална история. Но банкерството се оказа по-съблазнително за него.

— Да — съгласи се Андрю учтиво. — Би могло да се каже, че татко обича парите.

— Няма нищо лошо — любезно вметна Морисън. — Особено като се има предвид, че щедрата филантропия на мнозина Елиът спомогна за изграждането на този колежа. Със средства на моя съименник, например, Самюъл Елиът още през хиляда осемстотин и четиринадесета година е открита първата професура по история на Древна Гърция. Кажете ми, Андрю, каква специалност си избрал?

— Точно в това е въпросът, сър. Вече съм в горния курс, а още не мога да реша.

— Какво смяташ да правиш след завършването на колежа?

— Ами ще трябва, естествено, да служи известно време в армията...

— Открай време мъжете от фамилията Елиът са смятали за чест да служат във флота — напомни професорът.

— Да, сър, адмирал Морисън — съгласи се Андрю, но не добави, както вероятно се очакваше от него, че именно поради тази причина и той също мисли за военна служба.

— А после?

— Очакванията на татко, предполагам, са да бъда своего рода banker. — Същевременно Андрю си помисли: „След четири години ще стана пълнолетен и ще получа такова богатство, че е редно поне да посещавам мястото, където парите се множат и съхраняват. А то си е пак нещо като bankerство, нали?“

— Много добре, чудесно поприще — отбеляза Морисън. — Сега остава само да ти изберем специалност и тема за дипломната работа, която да обогати изявата ти в това отношение. Мислил ли си някога за историята на твоята фамилия?

— Татко не би позволил да я забравя — отвърна Андрю откровено и с леко притеснение. — Бях още в пелени, когато започна да ми изнася лекции за нашето благородно потекло. И да ви призная, сър, това до известна степен изглежда охлади ентусиазма ми. Всеки ден по време на хранене да слушаш за Джон Елиът, Апостола на индианците, и за праядо Чарлз, прочутия харвардски ректор... Буквално съм смазан от клонаците на фамилното ни дърво.

— А при това прескочи няколко столетия — обърна му внимание адмиралът. — Какво ще кажеш за войната по време на индустриалната революция? Знаеш ли какво са правили мъжете от фамилията Елиът в онези тежки времена, подложили на изпитание човешките души?

— Не, сър. Но сигурно са стреляли с мускети около Бънкър хил.

Професорът се усмихна.

— Мога да те осветля по въпроса. През осемнадесети век мнозина представители на фамилията Елиът са били великолепни автори на дневници. Благодарение на техните записки днес знаем какво са видели и правили по време на Революцията.

Професорът направи кратка пауза и добави:

— Андрю, едва ли има нещо по-вълнуващо, особено за един Елиът, от проучване върху заниманията на завършилите Харвард по онова време. Това е чудесна тема за дисертация.

Сега вече Андрю бе принуден да си признае.

— Сър, налага се да ви го кажа. Оценките ми не са особено високи. Съмнявам се дали ще ме допуснат да пиша дисертация.

Великият историк се усмихна.

— В такъв случай би се докоснал до същината на истинското образование, Андрю. Ще уредя да стана твой наставник и заедно ще изследваме дневниците на различните представители на фамилията Елиът. При това положение оценките ти ще са без значение. Самото разчитане на дневниците е достатъчно възнаграждение за усилията.

Андрю напусна кабинета на професор Морисън, останал почти без дъх от въодушевление. Откриваше му се шанс не само да получи диплома, но и истинско образование.

Дани Роси бе раздвоен.

На моменти отчаяно му се искаше репетициите на „Аркадия“ да приключат и проклетият балет най-сетне да бъде изпълнен пред публика, та никога повече да не му се налага да вижда Мария.

Друг път обаче желаше подготовката да продължава до безкрай. През февруари и март трябваше часове наред да седи на пианото. Шест следобеда седмично, докато Мария поставя хореографията на балета — определяше мизансцена, репетираше с балетистите, показваше движенията и често идваше до него, облягаше се върху капака и търсеше съвета му на композитор.

Проблемът беше в нейното синьо трико. Впрочем не — как да вини дрехата, когато всъщност го подлудяваше тялото, така съблазнително очертано от нея.

Но най-лошото настъпваше след репетиция — тогава отиваха да хапнат и да обсъждат как върви работата по балета. Мария се държеше толкова сърдечно и дружелюбно, а разговорите им се проточваха с часове. Тези техни вечери измъчваха Дани, защото все повече му заприличваха на любовни срещи. А знаеше, че не са.

По едно време азиатски грип поваля Мария и ѝ се наложи да постъпи в лечебницата. Дани отиде да я посети. Занесе ѝ цветете.

Приседна на крайчеца на леглото и се опита да повдигне духа ѝ с глупави вицове. Тя се заливаше от смях, а когато си тръгна, му каза:

— Благодаря ти, че дойде, Дани. Ти си истинско другарче.

По дяволите, за нея той беше само някакво си другарче и нищо повече! Но и как да бъде другояче? Тя беше красива, самоуверена... и висока. На Дани му липсваха и трите.

А най-много го измъчваше невъзможността да измисли претекст, за да продължи да я вижда и след края на репетициите и представленията.

Най-сетне настъпи и вечерта на премиерата. Всички самопровъзгласили се за ценители на балета обитатели на Харвард се събраха в залата на театър „Агасис“ в колежа „Радклиф“, за да кажат тежката си дума за хореографията на Мария Пасторе и музиката на Дани Роси.

Дани, прекалено вгълбен в дирижирането, не забелязваше какво всъщност става на сцената, но на няколко пъти чу публиката да избухва в аплодисменти. Но дали обаче бяха за музиката, или за танца?

Понеже повечето от изпълнителите бяха на строга диета и въздържатели, партито след премиерата се състоя в една от репетиционните зали, където бе сервиран измислен пунш от газирани безалкохолни, а по-дръзките пиеха бира.

Театралните изяви в Харвард копираха Бродуей в едно отношение: изпълнителите седят и чакат първите отзиви за спектакъла в пресата. Разлика е, че в Кембридж нямаше какво друго да чакат, освен присъдата на „Кримсън“.

Към единадесет вечерта сценичният директор се втурна в репетиционната и задъхано оповести коментарите на Соня Левин, които щяха да излязат във вестника на следващия ден. За издание, чиято политика по принцип е да оплюва високомерно всичко и всеки, отзивът започваше с доста ентусиазирани думи относно хореографията на Мария, наречена „динамична и осъществена с въображение, с елементи на непретенциозно новаторство.“

После мис Левин насочваше вниманието си към Дани Роси. Или по-точно насочваше спусък към него. Според нейното мнение: „Макар амбициозна и енергична, музиката е най-меко казано неоригинална.

Подражателството може и да е най-искрената форма на ласкателство, но Стравински и Арон Коплан имат всички основания да поискат от Роси да им плати авторски права.“

За ужас на Дани сценичният директор четеше материал на висок глас. Личеше му, че се чувства все по-неудобно с всяка излязла от устата му дума.

Дани остана потресен. Защо тази саркастична устатница от „Кримсън“ иска да се самоизтъкне за негова сметка? Нима не знае колко болка ще му причини?

Изведнъж му се прииска да избяга. Но тъкмо понечи да се изправи, и нечия ръка го хвана за рамото. Мария.

— Ей, Дани...

— Хич не се и опитвай — измънка той с горчивина.

Нямаше сили да се обърне и да я погледне в лицето. Забравяйки, че си е оставил палката на един стол зад сцената, Дани бавно излезе от репетиционната.

Навън обаче ускори крачка и все по-забързано тръгна към стълбите. Да се махне оттук! Да избяга от всички тези съчувствени погледи.

На партера погледът му попадна върху стрелка към обществен телефон и се сети за обещанието да се обади на доктор Ландау след края на представлението.

О, не, по дяволите! Как да повтори съкрушителните думи, написани от онази кучка? Всъщност, как изобщо вече ще се обади *когато и да било* на учителя си? Провали се. Той, Дани Роси, се провали учебно, недвусмислено и жалко пред всички. Точно както навремето, на онова спортно състезание в училище.

Отвори остъклената врата на сградата и излезе в студената мартенска нощ, без изобщо да усеща острия вятър, бръснещ лицето му. Терзаеше го тревожната мисъл, че неочакваният обрат на събитията ще го лиши от уважението на любимия му учител.

Дани открай време знаеше, че ще бъде последният ученик на Ландау. И искаше да е най-добрият.

Изведнъж силите го напуснаха. Отпусна се на каменните стъпала и зарови глава в ръце.

— Ей, Роси, какво правиш тук? Ще настинеш и ще се разболееш.

Мария стоеше на най-горното стъпало зад него, току-що излязла през вратата.

— Върви си, Пасторе. Нямах работа с бездарници.

Без да обръща внимание на думите му, тя слезе и седна на стъпалото под него.

— Виж, Дани, изобщо не ме интересува мнението на Соня. Според мен твоята музика е блестяща.

— Утре сутринта всички в колежа ще го прочетат. И копелетата от „Елиът“ ще се скъсат да ми се смеят и подиграват.

— Я не изглупявай! Повечето от тях дори не знаят да четат — скастри го Мария остро, а после добави по-меко: — Дани, повярвай, на мен ми е също толкова болно, колкото и на теб.

— Защо? Тя се изказва повече от добре за твоята работа.

— Защото те обичам.

— Няма начин да ме обичаш — отвърна ѝ той полушеговито. — Прекалено си висока.

Абсурдната му реакция накара Мария да се разсмее.

След миг и той се разсмя. Присегна се и я привлече към себе си. Целунаха се.

— Сега е твой ред — Марта го гледаше усмихната.

— За какво?

— Добре де, искам да знам дали чувствата ми са споделени, или не.

— Да — отвърна Дани тихо. — И аз те обичам, Марта.

Двамата продължиха да се прегръщат и целуват, без изобщо да усещат режещия вятър.

Харвардската пролетна ваканция означава различни неща за различните хора.

Студентите последна година остават в колежа, за да завършат дипломната си работа, защото срокът за предаването е първият ден след ваканцията. По-заможните студенти от долните курсове хващат самолета за Бермуда — за прочутата ежегодна екскурзия, известна под името „Колежанска седмица“. Програмата включва излежаване на слънце, каране на яhti и водни ски, танцуване на калипсо и — поне

хипотетично — съблазняване на момичета, дошли със същите намерения.

Пролетта идва в Кембридж обикновено само на думи. А за мускулите на спортистите е необходима лятна жегата, та да се подготвят за предстоящите решителни състезания.

За целта отборът по бягане се натоварва на самолета за Пуерто Рико. Звучи обаче по-екзотично, отколкото е в действителност. Защото, за разлика от туристите по бреговете на Бермуда, членовете на отбора стават в пет сутринта, бягат пет мили преди закуска, после спят цял ден до времето за следобедната тренировка. Малцина имат енергията, а дори и желанието, вечерта да свалят сеньорити.

Отборите по тенис, голф и бейзбол обикалят южните щати да тренират — състезават се с някои от тамошните университети. Режимът, не така аскетичен като на бегачите, оставя на момчетата предостатъчно енергия за нощни забавления. След вечеря обикалят из красиво оформените градини на университетските градчета, облечени в неустойимо привлекателните за южняшките красавици пуловери с благородното Х на гърдите.^[6]

След спечелената с труд победа срещу Университета на Северна Каролина, Джейсън Гилбърт и неговите съотборници се готвеха да излязат и да покорят сърцата на женското население на Чапел хил. Момчетата се къпеха и обличаха, а треньорът им Дейн Оливър ги обсипваше с градивна критика — включително и към Джейсън, който въпреки победата му се стори някак вял на корта.

— Защото съм *уморен*, тренер! — запротестира Джейсън. — Цялото това непрекъснато пътуване, тренировки и мачове едва ли може да се нарече пикник.

— Я стига, Гилбърт — добродушно го скастри Оливър. — Просто влагаш прекалено много усилия в купоните след срещите. Да ти напомням ли, че не сме тръгнали на ваканция?

— Ей, тренер, а ти забрави ли днешната ми победа?

— Помня я, помня я, ама вървиш и спиш. Вземи се стегни, за да не ти наложи вечерен час. Ясно ли е, Гилбърт?

— Ясно, сър. Няма да правя вече така, мила мамичко!

Думи му предизвикаха неистов смях на момчетата и гласовете им отекнаха извън стените на съблекалнята, към която в момента

приблужи някакъв академичен на вид тип с посивяла коса, в костюм и с вратовръзка, и пожела да размени няколко думи с тренъора.

— Кой е този? — обърна се шепнешком Джейсън към Нюал, който се бършеше в съседната кабинка.

— Вероятно от ФБР идват за теб, Гилбърт — изхили се Нюал. — Тази седмица май вече наруши четири-пет пъти Манския акт.

Преди Джейсън да му отговори, тренъорът призова момчетата за внимание и ги привика да се съберат.

Макар и недооблечени, послушно се струпаха край него.

— Момчета — обърна се към тях тренъорът Оливър, — този джентълмен е равин Явец, директор на дружеството „Хилел“ към Университета на Северна Каролина. Съобщи ми, че днес е първата вечер от празненствата по случай Пасхата^[7] и всички евреи от отбора са добре дошли на службата, която ще изнесе.

— Ще бъде кратка и наистина празнична — вметна равинът с южняшки акцент. — Ще кажа една обикновена молитва, а после ще има доста добра храна за почерпка и ще попеем песните, които, надявам се, знаете от дядовците си.

— Кои ще отидат? — попита тренъорът.

— Аз ще отида с удоволствие — обади се Лари Векслер, студент първа година и нов в отбора — играеше под номер седем. Тъкмо ще изгладя нещата с родителите ми — бяха доста разочаровани, че няма да съм си вкъщи за празника.

— Друг? — попита тренъорът, поглеждайки към Джейсън Гилбърт.

Той обаче отвърна невъзмутимо на погледа му и каза:

— Много благодаря, но всъщност... не ме интересува.

— Винаги си добре дошъл, ако промениш решението си — обади се равинът; а после се обърна към Лари Векслер. — Към шест и половина ще изпратя някой от нашите членове да те вземе от общежитието, където сте настанени.

Свещенослужителят си тръгна, а Нюал попита с нехайно любопитство:

— Ей, Векслер, какъв е този празник всъщност?

— Много е просто — отвърна младежът. — С него отбелязваме излизането на евреите от Египет. Нали се сещате, когато Мойсей казал: „Пусни народа ми да си отиде.“

— Нещо като купон на цветнокожи, а? — подхвърли Нюал.

— Виж какво — сопна му се Векслер, — ще ти отговоря с думите на Дизраели. Веднъж казал на някакъв тесногръд английски фанатик: „Когато моите деди са чели Библията, твоите още са се люлеели по клоните на дърветата.“

Час по-късно, докато оправяше възела на университетската си клубна вратовръзка, Лари Векслер мярна нечие отражение в огледалото.

Джейсън, облечен необичайно официално в тъмносин блейзер, попита с явно неудобство:

— Ей, Векслер, ако дойда на това нещо, няма ли да изглеждам като пълен глупак? Искам да кажа, че изобщо не знам какво да правя.

— Не се коси, Гилбърт. Няма какво да правиш, освен да седиш, да слушаш, а после да ядеш. Аз дори ще обръщам страниците на молитвеника вместо теб.

Петдесетина души седяха на дълги маси в една от трапезариите на Студентския съюз.

Равин Явец каза няколко встъпителни думи:

— По своята същност празникът Пасха е един от ключовите празници в нашия еврейски календар. Олицетворява основата на нашата вяра, както е казано в „Изход“, глава тринадесета — да напомняме на нашите деца от всяко поколение, че Бог ни е отървал от игото в Египет.

Джейсън слушаше мълчаливо как присъстващите четяха поред от споменатата глава на Библията и пееха хвалебствени псалми. По едно време попита шепнешком Лари:

— Как така всички знаете мелодиите?

— Ами те са от Топ Десет на петхилядната година преди Рождество Христово. Но твоите предци май са се влачили на опашката върху най-бавната камила и не са ги чули.

Джейсън посрещна с облекчение поднасянето на храната — разговорът стана по-светски и колегиален, съвсем в духа на двадесети

век, и той вече не се чувстваше като неук натрапник. Докато се хранеха, Лари му прошепна:

— За теб има ли някакво значение това, което чу... нали разбираш, от културна гледна точка?

— До известна степен — отговори Джейсън учтиво, макар и не особено убедено.

Всъщност той изобщо не разбираше какво общо има този древен ритуал с него, живеещият в хиляда деветстотин петдесет и седма година човек.

Но преди края на вечерта разбра.

По едно време равинът прикани всички да станат и да се помолят за идването на Месията. И каза няколко думи във връзка със съвременното:

— Ние всички сме наясно, разбира се, че не само египтяни са се опитали да унищожат нашия народ. Последният героичен пример от нашата многовековна борба за оцеляване е от съвсем неотдавна. През хиляда деветстотин четиридесет и трета смелите евреи във варшавското гето, изгладнели до смърт и почти с голи ръце, се опълчват срещу нацистите, които ги обсаждат с намерението да ги изтребят. И това не се е случило с нашите прадеди, а с непосредствените ни роднини. С нашите чичовци, лели, дядовци и баби... а за някои от нас с братята и сестрите ни. За тях — както и за шестте милиона други евреи, избити от Хитлер, — мислим в този момент.

Изведнъж настана гробна тишина.

Джейсън видя как млад мъж на първата маса сведе глава и тихичко заплака.

— Ти изгубил ли си твои близки... там? — прошепна той на Векслер.

Лари го погледна и отвърна мрачно:

— Нима всеки от нас не е изгубил?

После всички отново седнаха и запяха празнични песни.

Скоро след това официалната част приключи и последва съвсем непринудено общуване с присъстващите привлекателни девойки. Явно, водени от разбирането, че като студентки в университета на Северна Каролина и членки на дружеството „Хилел“ трябва да проявят

двойно повече гостоприемство, те се стекоха да поздравят и поговорят с двамината гости от Харвард.

Малко преди единадесет вечерта Лари и Джейсън се отправиха през потъналото в мрак университетско градче към общежитието, където бяха настанени.

— Не знам за теб, Гилбърт — обади се по едно време Лари, — но аз се радвам, че отидох на тази сбирка. Така де, не мислиш ли, че е добре да знаем повече за корените си?

— Да, предполагам — отвърна Джейсън тихо.

И си помисли, че неговите корени стигат не по-далеч от двадесет години назад, когато в някаква съдебна зала отзивчив съдия дал на баща му ново, нееврейско име.

И тогава, за да осигури бъдещето на децата си, баща му ипотекирал цялото им многовековно минало.

Двамата продължаваха да вървят, а Джейсън се питаше: „Добре де, какво е принудило баща ми да го направи? Защото, както и да го погледнеш, Векслер с нищо не е по-зле от мен. Всъщност, дори е по-добре. Има идентичност.“

Джейсън се върна от пролетните тренировъчни обиколки променен и то съвсем официално. След мач срещу сборен отбор от бивши спортни звезди на различни колежи, служещи сега във военноморските сили в Куантико, Вирджиния, се поддаде на увещанията на сладкодумен и убедителен мобилизационен служител и се записа в курса за строеви офицери.

Джейсън реши, че това е идеален начин да поотложи малко постъпването си в армията, защото — за разлика от редовната програма за строева подготовка, — занятията в този курс се провеждаха само през лятото, по три месеца, две лета поред. А после, след като се дипломира, ще постъпи направо във Военноморските сили, където да служи две години, но вече като офицер. Мобилизационният служител му направи и някои доста прозрачни намеци, че след края на курса може да бъде прехвърлен към

Специалните служби, където да изкара цялата си военна служба с ракетата за тенис в ръка.

Първо обаче му предстоеше друга битка. През май трябваше да се пребори с Йейл. А ордите от Ню Хейвън, на бойна нога, жадуваха възмездие.

— Не.

— Моля те.

— Не!

Мария Пасторе седна рязко в леглото, цялата скована и с пламнало лице.

— Моля те, Дани, за Бога, трябва ли непрекъснато да повтаряме едно и също?

— Мария, държиш се неразумно.

— Не, Дани. Ти се държиш жестоко и нетолерантно. Толкова ли не разбираш, че си имам принципи?

Дани Роси не можеше да стигне доникъде с Мария.

През първите няколко седмици живяха сякаш в рай за двама, в блажена самота сред тълпите на Кембридж, ала много скоро стана ясно, че между тях има сериозни етически различия.

Мария беше най-милата, най-нежната, най-умната и най-красивата млада жена, която бе срещал през живота си. И освен всичко друго, Мария го обожаваше. Проблемът обаче беше, че — поради причини, които Дани отказваше да разбере, или поне да приеме, — тя не се съгласяваше да спи с него. Всъщност, позволяваше му дори значително по-малко волности от това.

Двамата се прегръщаха и целуваха страстно, легнали на леглото му, но щом Дани дори само се опита да пхне ръка под пуловера ѝ, целият ѝ плам изведнъж се изпаряваше и отстъпваше място на скована паника. Така стана и сега.

— Моля те, Дани. Недей, моля те.

— Мария, нашата връзка не е мимолетно увлечение — търпеливо се опитваше да я вразуми той. — Ние наистина държим един на друг. И ако искам да те докосвам и галя, то е само защото те обичам.

Тя се изправи, придърпа надолу пуловера си и започна да го моли да зачита чувствата ѝ.

— Дани, и двамата сме католици. Толкова ли не разбираш, че е грешно да се правят такива неща преди брака?

— Какви неща? — отчаяно попита той. — Къде в Библията е казано, че мъжът не бива да докосва гърдите на жената? В действителност Песен на песните...

— Моля те, Дани — прекъсна го тя тихо и с привидно спокойствие, но си личеше как агонизира вътрешно, — знаеш, че не става дума за това. И нещата не биха спрели дотам.

— Кълна ти се, Мария! Няма да искам нищо повече!

Цялата изчервена, тя го погледна и възкликна с невинна непосредственост:

— Ей, виж, даже да си вярваш, че ще спреш насред път, аз се познавам много добре и знам, че стигнем ли веднъж *дотам*, аз няма да мога да спра.

За момент Дани се почувства на седмото небе от нейното признание.

— Значи и на теб ти се иска да стигнем до края?

Тя кимна и го погледна засрамено.

— Дани, аз съм жена. И съм влюбена в теб. И в сърцето ми има много страст. Но съм и вярваща католичка. А сестрите в училище ни учеха, че да го правиш е смъртен грях.

— Чуй, Мария — разпали се Дани, сякаш участваше в научен дебат, — възможно ли е ти, образовано момиче от колежа „Радклиф“, живеещо в хиляда деветстотин петдесет и седма година, да ми разправяш как най-искрено вярваш, че ще гориш в ада, ако легнеш с мъж, когото обичаш?

— Ако го направя, преди да се омъжа, да, вярвам го — без секунда колебание отвърна Мария.

— Боже мили, умът ми не го побира! — извика Дани, чието търпение се беше изчерпало. А също и доводите му.

Обзет от изгарящо желание да сломи съпротивата на тази чувствена, но безкрайно консервативна млада жена, той я погледна настойчиво и заяви тържествено:

— Виж, Мария, рано или късно ние с теб ще се оженим. Това не е ли достатъчно?

Вероятно беше твърде разстроена, защото май изобщо не забеляза, че той спомена за брак, а отговори:

— Дани, моля те, повярвай ми, кълна ти се във всичко най-свято, не го правя нарочно! Просто не мога да превъзможна начина, по който съм възпитана. От моя религиозен наставник, от родителите ми... Всъщност не, няма да бягам от отговорност и да стоварвам вината върху тях... Това си е лично *мое* убеждение. Искам да отдам девствеността си на моя съпруг.

— Господи, колко архаично! Ама ти не си ли чела Кинси? В днешно време едва десет процента от жените постъпват по този начин.

— Дани, не ми пука, дори да съм единствената на света. Ще си остана девствена до първата си брачна нощ.

На което — изчерпал докрай реторичния си арсенал, — Дани отговори с едно почти неволно:

— Мамка му!

А после се опита да овладее собствената си страст и добави припряно:

— Добре де, добре, дай да я забравим цялата тази работа и да излезем да вечеряме.

Вече си връзваше вратовръзката, когато с изненада я чу да отговаря:

— Не.

Извърна се рязко от огледалото, погледнал и почти изляз:

— Сега пък какво?

— Нека си го кажем откровено, Дани. Нито ти, нито аз можем да продължаваме по този начин. Защото почваме да се дразним и да изпитваме гняв един към друг. Което пък означава, че всичките ни нежни чувства неминуемо ще се изпарят.

Мария се изправи. Сякаш искаше да го постави в неизгодна позиция както морално, така и физически.

— Дани, наистина страшно много държа на теб, но не искам да се виждаме...

— Завинаги ли?

— Не знам дали завинаги — тихо рече тя. — Но със сигурност поне за известно време. Виж, това лято те чака фестивалът в Тангълуд. Аз пък ще работя в Кливланд. Дано раздялата ни се отрази добре. И двамата ще имаме време да размислим.

— Ама ти не ме ли чу, че искам да се ожения за теб?

Мария кимна. А после отвърна тихо:

— Да, чух те. Но не съм сигурна наясно ли си дали действително го искаш. Ето, точно затова ни е необходимо да се разделим за известно време и да поразмислим.

— Може ли поне да си пишем? — попита Дани.

— Недей, моля те.

Мария тръгна към вратата, на прага спря и се обърна. За момент го изгледа мълчаливо, после прошепна:

— Никога няма да разбереш колко мъчително ми е това, Дани.

И излезе.

Докъм пролетта на хиляда деветстотин петдесет и седма Джордж Келер, вече подготвен, колкото и всеки друг от випуска, можеше да слуша лекции наравно с останалите и да се явява на изпити на езика и то с научния стил, възприет в колежа Харвард.

И едва ли бе изненадващо решението му да специализира държавно управление. Пък и Бжежински вече му беше обяснил, че с неговия руски и с познанията му от първа ръка на политиката отвъд Желязната завеса, би бил изключително полезен във Вашингтон.

Сред курсовете, които Келер избра за пролетния семестър, беше и „Държавно управление: принципи на международната политика“, въпреки че името на професора събуди в него част от някогашната му параноя — Уилям Палмър Елиът, поредният (далечен) роднина на съквартиранта му Андрю.

И все пак изборът се оказа съдбовен, защото асистент на професор Елиът бе бузест млад мъж, който говореше английски с чуждестранен акцент, много по-силен от акцента на Джордж. Казваше се Хенри Кисинджър. И поради някаква невероятно силна взаимна телепатия двамата усетиха влечение един към друг.

Подобно на Джордж и Кисинджър беше бежанец, макар и от военновременна Германия. И той се беше дипломирал в Харвард. (А и също като Джордж бе избрал английски вариант на малкото си име.) Хенри притежаваше изключителен усет и познания за политиката — и на теория, и на практика. Доктор Кисинджър (с което ласкаво прозвище бе известен) вече ръководеше програма, наречена

Харвардски международен семинар. И беше в рядколегията на вероятно най-значимия в света вестник за политически анализи — „Форин аферс“.

Първоначално Джордж си въобразяваше, че е избрал да се запише в ръководения от Кисинджър дискуссионен клуб благодарение на собствената си съобразителност. След време обаче откри, че преподавателят му е положил всички необходими усилия, за да го привлече именно в своята група. Никой от двамата не се разочарова.

Освен всичко друго, Кисинджър се заинтересува и от факта, че Джордж владее до съвършенство руски език. Но истината е, че личната му амбиция да е номер едно в Харвард (а после и в целия свят) го накара да привлече младия унгарец в своя екип, защото знаеше, че неговият най-върл съперник Збиг Бжежински се стреми непременно да задържи Джордж в своята сфера на влияние.

След сбирка на дискуссионния клуб още в началото на пролетния семестър, Кисинджър се обърна към Джордж:

— Мистър Келер, бихте ли останал за момент? Искам да ви кажа още нещо относно есето, което ми предадохте неотдавна.

— Но да, разбира се — отвърна Джордж учтиво.

Изведнъж обаче го обзе съмнение дали анализът му по темата е чак толкова оригинален и задълбочен, колкото си мисли.

— Есето ми... добро ли е, професоре? — попита Джордж, когато и последният от състудентите му си тръгна.

Умел академичен стратег, той хитро удостои Кисинджър с титлата професор, макар отлично да знаеше, че е само асистент. Удостоеният бе очевидно поласкан. Или най-малкото поне се усмихна широко.

— Мистър Келер, есето ви е не просто добро, то е изключително добро. Досега не съм срещал разработка, в която толкова проникновено да са разгледани тънките разлики в политическите идеологии на различните източноевропейски страни.

— Благодаря, професоре — отвърна Джордж въодушевено.

— Вие сте една от новите ни придобивки, внесена от Унгария. Какво следвахте в Будапеща?

— Право. Съветско право, естествено. С това едва ли бих могъл да съм полезен за някого.

— Зависи. Като се имат предвид моите изследвания, лично аз бих приветствал експерт в тази област, който чете свободно руски.

— Сър, бих искал да поясня нещо — каза Джордж. — Не успях да се дипломирам, преди да замина, така че едва ли би могло да се каже, че съм експерт.

Очите на Кисинджър проблеснаха закачливо зад дебелите стъкла на очилата му в черни рамки.

— Възможно е в Унгария и да не ви квалифицират като експерт, но тук, в Кембридж, хора дори с вашия опит са изключително рядко явление.

— Като сняг през юли например? — подхвърли Джордж, желаяйки да изтъкне познанията си в сферата на английските идиомы.

— Точно така — усмихна се доктор Кисинджър. — Та ако разполагате със свободно време, бих желал да ви взема на работа като мой асистент по проучванията. Центърът за европейски изследвания дава по два долара на час — доста добро заплащане. А като допълнителен стимул е и възможността в работата, която извършвате за нас, да открием и тема за докторската ви дисертация.

— Да не искате да кажете, че ще приемете да сте мой научен ръководител?

— Млади момко, бих се обидил, ако не ме поканиш — отвърна Кисинджър с покоряваща любезност. — И така, Джордж, да смятам ли, че приемаш предложението ми? Или искаш да поразмислиш? Евентуално да се посъветваш с твоя наставник по учебната част? Кой е той, впрочем? Да не е онзи млад поляк Бжежински?

— Няма проблем, аз ще обясня на Збиг как стоят нещата. Кога бих могъл да започна работа, доктор Кисинджър?

— Ела в кабинета ми днес, след като обядваш. И още нещо, Джордж, отсега нататък, когато не сме в клас, можеш да ме наричаш Хенри.

И така, третата учебна година приключи.

Докато във външния свят Айзенхауер бе преизбран за президент от любящото го американско семейство, един от випуска стана лидер на милиони души в името на Всевишния. Защото на смъртното си

ложе Ага-хан неочаквано посочи за свой наследник като духовен водач на мюсюлманите исмаилити^[8] внука си принц Карим^[9] от Випуск '58.

Мнозина от випуска видяха в това предзнаменование, че и те ще бъдат благословени от небесата.

Джордж Келер измина дълъг път — и в географско, и в интелектуално отношение. Само за седем месеца напълно овладя английския. Структурата на изреченията се подчиняваше на волята му. Думите се превърнаха в пешки, които оборваха умело противника и го караха да признае поражението.

Сега нищо не му пречеше да се изкачи на върха на академичната планина. Тук му помагаше авторитетен наставник. Ако Харвард не му донесе друга полза, поне го сближи с Хенри Кисинджър. Умовете на двамата работеха в необикновен синхрон.

Така той бе награден с привлекателната длъжност на специален помощник на доктор Кисинджър през лятото в организирането на международния семинар и в редактирането на списанието му „Обединение“.

Програмата на семинара събра десетки правителствени служители и влиятелни интелектуалци от двете страни на Желязната завеса за серия от разговори и лекции с цел избистряне на новите следвоенни конфигурации на световното семейство. Част от задълженията на Джордж бе да се сприятели с представители на страните от Източния блок и да разбере истинското им мнение за Харвард, за семинара... и дори за самия Кисинджър.

Въпреки първоначално проявената бдителност, те напълно отстъпиха пред европейския чар на Джордж и при един или друг случай говореха далеч по-откровено, отколкото си бяха представяли, че ще го правят на вражеската територия на университет от капиталистическия Запад.

Разбира се, нищо в инструкциите на Хенри към Джордж не изискваше от него да стигне до физическа близост с някой от участниците. Той го направи по собствена инициатива.

Причината вероятно бе в кембриджската жегата, във внезапния стимул, породен от множество непознати момичета, които се разхождаха из Харвард с възможно най-късите шорти и най-тесните блузи.

Или защото чувството за вина, поради което Джордж сам си бе наложил целомъдрие — и своеобразно подсъзнателно покаяние, — бе излекувано от времето. В началото на август преспа с водеща полска журналистка. Тя приближаваше четиридесетте и бе космополитна личност. Коментарът ѝ за любовната техника на Джордж бе доста точен.

— Младежо — прошепна тя, — ти си най-опитният любовник, когото някога съм имала...

Джордж се усмихна.

— ... и най-студеният — бързо добави тя. — Вършиш всичко сякаш си го научил от учебник.

— Съмняваш се в искреността на чувствата ми? — попита весело той.

— Не, разбира се — отвърна тя с лукава усмивка. — Нито за миг не повярвах, че изпитваш такива. Ти си техният шпионин, нали?

— Естествено — ухили се Джордж. — Директорът иска да разбере коя делегатка е най-добра в леглото.

— И?

— Ако давах Ленинска награда^[10] за секс, щеше да я получиш ти.

— О-о, Джордж, говориш така елегантно, както се и чукаш. Очаква те блестящо бъдеще.

— В какво поприще, според теб? — попита той искрено заинтригуван да чуе мнението на една жена.

— Очевидно е. Има само една професия, за която са необходими по равно и от двата таланта. Имам предвид политиката, разбира се.

И тя го притегли към себе си, за да се впусне отново в диалектиката на Ерос.

Маршът на Джейсън Гилбърт към спортната слава продължи без нито едно препятствие. Той спечели турнира „Ай Си“ за втора поредна година. И сякаш тази слава не бе достатъчна, съотборниците му демонстрираха изключителното си уважение като го избраха за капитан на отбора по тенис — какъвто вече бе на тима по скоуш. Макар по природа да не бе отмъстителен, не се сдържа и изпрати на мистър Тръмбъл, директора на гимназията, обширната статия в

„Кримсън“, която изброяваше множеството му победи. Възхвалата завършваше с „кой смее да прогнозира до какви висоти ще достигне Гилбърт след още една година?“

Любовта между Тед и Сара се бе разгоряла до степен да намират за непоносима мисълта да прекарат два месеца разделени. Затова тя убеди родителите си да ѝ позволят да се запише в Харвардското лятно училище и да наеме апартамент в северната част на Кембридж. Майка ѝ остана изненадана от внезапното желание на дъщеря си да се натовари с още академична работа. Но баща ѝ, с когото можеше да сподели, че подозренията на майка ѝ са напълно основателни, ѝ оказа щедра поддръжка и ѝ помогна да постигне своето.

Прекараха дълго и страстно лято (една звездна нощ дори се любиха в самия двор, на поляната зад Севър хол). Раздялата им в Деня на труда бе мъчителна. Сара плака цялата последна седмица, преди да се наложи да освободят апартамента.

За Дани Роси лятото на хиляда деветстотин петдесет и седма година бе своеобразна увертюра към върха — засега — в музикалната му кариера.

Мънк го ангажира да свири с Бостънския симфоничен оркестър на дванадесети октомври, когато щяха да изпълнят Третия концерт за пиано на Бетовен. Тези трели в увертюрата щяха да отекнат в целия музикален свят. Когато ликуващият Дани се обади на доктор Ландау, за да му съобщи новината, младежът потръпна от вълнение, щом чу, че учителят му е спестил пари за самолетен билет и възнамерява да присъства на концерта.

И все пак предстоящият дебют на Дани му донесе по-малко радост, отколкото бе мечтал. Защото изминалата година взе от него повече, отколкото му даде. Още не бе забравил унижението от критиката в „Кримсън“ относно балета. А сетне и мъчителната връзка с Мария.

Надяваше се раздялата им през лятото да му позволи да проясни мислите си и евентуално да прелъсти няколко момичета в Тангълуд, за

да подхрани мъжкото си самочувствие. Но една неочаквана трагедия хвърли тежък покров над всичко.

С пристигането му в Тангълуд майка му го извести по телефона, че доктор Ландау е починал от сърдечен удар. Замаян от мъка, Дани си събра багажа и отлетя за погребението на любимия учител. На гроба той плака неудържимо.

След кратката служба опечалените започнаха да се разотиват. Майка му, която не бе виждал цели три години, го помоли да дойде у дома. Тя увери Дани, че последното желание на доктор Ландау е било двамата с баща му да се сдобрят. И така, най-сетне, блудният син се завърна в дома, където бе прекарал толкова нещастно детство.

Артър Роси, изглежда, се бе променил не само външно. Сега бе някак си смирен. По лицето си имаше бръчки, а слепоочията му бяха посивели. За един съвсем кратък миг, Дани бе обзет от пристъп на покаяние. Сякаш той бе причината за видимото остаряване на баща си.

Но докато през тези неловки първоначални мигове двамата стояха и се гледаха мълчаливо, Дани си припомни колко безсърдечно се отнесе с него баща му. Ала в себе си вече не таеше омраза. Не можеше обаче и да го обикне.

— Добре изглеждаш, сине.

— И ти, татко.

— Отдавна не сме се виждали, нали?

Не каза нищо повече. Отдавна бленуваната мечта на Дани за бащино извинение бе просто плод на детското му въображение и желание.

Тогава с мълчаливо великодушие, породено от тъга и непознато до момента чувство за безразличие, Дани протегна ръка, за да сложи край на враждата им. Двамата дори се прегърнаха.

— Много се радвам, сине — промълви Артър Роси. — Да забравим миналото.

„Да, по дяволите!“ помисли си Дани. „Сега то няма значение. Единственият човек, който се отнасяше бащински с мен, е мъртъв.“

ДНЕВНИКЪТ НА АНДРЮ ЕЛИЪТ

8 август 1957

През цялото лято стоях с единия крак в бъдещето, а с другия — в миналото (не ме питайте кое предпочитам).

Понеже — ако имам късмет, — ще завърша през юни следващата година, баща ми реши тази година да пропусна задължителния физически труд и вместо това да се запозная със семейния банков бизнес.

Татко, естествено, се намираше в Мейн и даваше нареждания по телефона. Повери ме на „добрия стар Джони Уинтроп“, чиновник, съвсем точно описан от тези две прилагателни.

— Дръж си очите и ушите отворени, момче — обясни ми той сутринта на първия ми работен ден. — Наблюдавай ме кога купувам, наблюдавай ме кога продавам, наблюдавай ме кога задържам. Бързо ще му хванеш цаката. А сега защо не донесеш по чаша чай?

Офисите ни в центъра на Бостън са съвсем близо до Историческото дружество, от другата страна на „Комън“. Там натрупах истинските си знания, докато се рових в дневниците на преподобния Андрю Елиът, Випуск 1737, и сина му Джон, Випуск 1772.

Това ми позволи да вникна в историята на моята страна (и на моето семейство). И освен това разбрах, че с изключение на някои подобрения във водопроводната инсталация, животът в Харвард не се е променил от самото му начало. Заснех любопитни подробности от дневника на Джон Елиът като първокурсник.

„2. IX. 1768 Джон заминава за колежа. Събира най-важните си неща. Синьо палто, триъгълна шапка и тога. Също и вилица, лъжица и нощно гърне (първокурсниците трябва да си носят свои).“

„Татко настоява да вземем ферибота от Чарлстаун. Най-евтиният път. И най-важното — Харвард плаща разноските.“

„Таксата за обучение може да се плати в натура — тоест с картофи или дърва за огрев. Едно момче водеше овца.“

„Харвардският пунш се нарича «флип». Две трети бира, меласа, добавя се и ром. Сервира се в огромни, високи кани наричани «бъмпърс».“

„6. IX. 1768 Описание на гадната храна.

Всеки студент получава по фунт месо на ден — бе записал Джон. — Но след като то няма никакъв вкус, никой не може да определи от какво животно е. Много рядко сервират зеленчуци. На празници — глухарчета. За маслото нямам думи — на няколко пъти стана повод за бурни студентски протести.“

„Поне няма да умрем от жажда. Консумацията на сайдер е неограничена. На всяка маса има големи оловни кани: предаваме си ги от уста на уста като английски бокал за гуляй.“

Ако се изключи ябълковото вино, храната в Елиът хаус си е същата. Да не говорим за разговорите на маса. Глупостите, които си говорят студентите, са вечни. Не всичко обаче е било игри и развлечения. Когато отношенията с Британия се влошили, атмосферата в университетското градче станала напрегната. Сигналило се до яростни сблъсъци между студентите, привърженици на торите, и патриотите. Сетне избухнала войната. В края на хиляда седемстотин седемдесет и трета година, веднага след размириците в Бостън, в трапезарията се сбили патриоти и тори. Това било не просто хубав бой, а битка на живот и смърт. Надзирателите едва прекратили кръвопролитие.

Един следобед открих нещо интересно. Научих, че по едно време британската армия възнамерявала да заличи Харвард от лицето на света.

На осемнадесети април хиляда седемстотин седемдесет и пета, според прочутата поема на професор Лонгфелоу, Пол Ревийър минал в галоп през Лексингтън и Конкорд, за да предупреди гражданите за идването на „червените куртки“.

Но друга тяхна част напредвала към Кембридж. Според дневника на Джон Елиът от деветнадесети април паника обзела Харвард. Защото както било добре известно, англичаните смятали университета за „гнездо на изменници“.

Обзети от страх, че врагът ще мине по големия мост на река Чарлз, група студенти го разрушили, за да не могат англичаните да стигнат отвъдния бряг. Сетне се скрили в храсталаците, за да видят какво ще стане. Малко след дванадесет часа на западния бряг се появила военна част, предвождана от самия лорд Пърси, облечен в блестяща униформа, яхнал прекрасен бял кон. Като видял какво сме направили ние — имам предвид момчетата от Харвард, — за да му попречим, изпсувал. Но хитрото английско копеле водило със себе си дърводелци, които възстановили моста за по-малко от час.

После преминали точно през центъра на града, чиито прозорци били здраво залостени.

Пърси бил тръгнал да подсили войските край Лексингтън. Не знаел обаче пътя. Затова се насочил към най-подходящия източник на информация — Харвард. Хората му стигнали площада и започнали да викат към пустите на вид сгради някой да излезе веднага и да ги упъти.

Никой не се показал. Онези студенти били смелчаци.

Джон Елиът и съквартирантите му надничали нервно през процепите в капациите и се боели, че Пърси ще нареди на войниците си да открият огън. Вероятно щял да го направи, но преди това опитал друг подход. Отново попитал — този път на латински.

Тogaва от Холис хол внезапно излязъл преподавателят Айзак Смит и отишъл при англичанина.

Студентите не чули разговора им, но видели Смит да сочи към Лексингтън. Пърси махнал с ръка и всички се впуснали в галоп.

Почти веднага обсипали преподавателя с викове „некадърен драскач“ и „идиот“. Човекът доста се объркал. Бил от онези, които могат да цитират целия Цицерон или Платон и същевременно не са способни да запомнят името на някой студент.

Запелтечил, че му поискали информацията в името на краля. Как можел той, верен поданик, да откаже? Добавил, че лорд Пърси възнамерява да почете Харвард с ново посещение.

Студентите се вбесили. Генералът, изглежда, обещал на Смит по-късно вечерта „да пият по чаша хубава мадейра край огъня“. Идиотът не разбрал, че под „огън“ англичанинът има предвид опожаряване. Някои предложили да овалят този прекомерно образован глупак в катран и перушина. Но, типично за Харвард, всеки предлагал различен начин на действие.

И докато се надприказвали, Смит се измъкнал тихомълком. Никой не го видял повече.

Същата вечер Пол Ревийър пристигнал в Кембридж с ужасни новини от Лексингтън и Конкорд.

Някои студенти се присъединили към опълченците, които трескаво заиздигали барикади по „Кембридж комън“ в очакване на британската атака. Англичаните никога не се върнали.

Бруклинската милиция, водена от Айзак Гарднър, випуск '47, издебнали приближаващите се „червени куртки“ в засада край „Уотсън'с корнър“. Макар Айзак да загинал, храбрият му отряд разпръснал британците, които решили, че целия път до Кембридж е осеян с такива пламенни патриоти.

Благодарение на мъже като него в Харвард не се водили никакви битки.

Онзи горещ следобед, когато за първи път прочетох думите на Джон Елиът, се запитах как бихме постъпили ние, днешните студенти, ако университетът ни се окаже под въоръжена обсада. Какво ще направим — ще хвърляме фризби по враговете?

Беше почти пет, когато се върнах от „обяд“. Отидох право при мистър Уинтроп, за да се извиня. Той ме изгледа зад бюрото си и заяви, че въобще не е забелязал отсъствието ми.

Това е историята на моя живот.

Когато Випуск '58 се върна в Кембридж за последната си година, студентите мъчително осъзнаха, че времето в университета изтича като пясък между пръстите. Точно след девет месеца щяха да ги изхвърлят от топлата утроба на Харвард в студения жесток свят.

Всичко, изглежда, вървеше в заплашително бърз ритъм. Студентите от последния курс приличат на скиори, които се спускат по хълма. Някои се плашат от набраното ускорение и макар финалът да е съвсем близо, още не могат да пазят равновесие.

До момента във випуска бяха извършени три самоубийства, повече или по-малко повлияни от напрежението и усилията на

студентите да останат в Харвард. Сега, през тази последна година още двама от тях щяха да посегнат на живота си. Но този път поради страх от бъдещето.

В някои отношения дипломирането е тъжен акт. Цинизмът, толкова динамичен през първите три години, бавно и неочаквано се превръща в носталгия, а до юни поражда чувство на съжаление. Или за изгубено време. Или за пропилен шансове. Или безгрижни чувства, каквито никой от нас няма да изпита отново.

Има и изключения. Оцелелите през пресата на последната година най-вероятно ще донесат слава на випуска.

Един от тях дебютира като солист с Бостънския симфоничен оркестър на дванадесети октомври хиляда деветстотин петдесет и седма година.

Да, Дани Роси, който с нервна стъпка отиде до пианото в препълнената зала, дори физически се различаваше от очилатия младеж, напуснал Елиът хаус през пролетта.

Вече не носеше очила.

Не че зрението му се бе подобрило — макар външният му вид рязко да се бе променил.

Дани дължеше преобразяването си на влюбена почитателка от екипа на летния фестивал в Тангълуд. Тя видя лицето му при обстоятелства, при които той не се нуждаеше от очила и отбеляза колко са привлекателни пронизващите му сивозелени очи — „жалко, че очилата ги скриват от публиката“. На следващият ден той отиде и си постави контактни лещи.

Щом стъпи на сцената на Симфони хол, Дани си даде сметка колко правилен е бил съветът на обожателката му. Сред любезните приятелски аплодисменти долови коментари от рода „О, симпатичен е!“

Изпълнението му бе почти свършено. Свири с незатихваща страст. Накрая няколко кичура паднаха на челото му.

Бурни овации.

Нямаше представа колко продължи преклонението на публиката. Всъщност приливната вълна понесе Дани и той изгуби всякакво

чувство за време. Щеше да остане на сцената безкрайно дълго, ако Мънк не го бе прегърнал приятелски и не го бе отвел зад кулисите.

Малко след като се прибра в гримьорната, се появиха родителите му. И, новите планети, които започваха да гравитират около звездата на Дани Роси — журналистите.

Първо, блясъкът на светкавиците, докато се ръкуваше с Мънк. Сетне няколко снимки с майка и татко. А след това цял куп снимки с музикални величия, мнозина от които пристигнали от Ню Йорк.

Накрая дори Дани се отегчи.

— Хей, момчета — помоли той. — Току-що почувствах страхотна умора. Както навярно си представяте, снощи почти не съм спал. Затова нека ви помоля да си вървите. Свършихте каквото искахте.

Повечето представители на пресата бяха доволни и започнаха да се разотиват, но един фотограф осъзна, че не е направил една-единствена комерсиална снимка.

— Дани — извика той, — какво ще кажеш да те щракна как се целуваш с приятелката ти.

Дани погледна към ъгъла, където скромно се бе свила Мария. (Бяха му нужни цели две седмици, за да я убеди да дойде на концерта просто като „приятелка“.) Повика я с ръка, но тя поклати глава.

— Не, Дани, моля те. Не искам да ме снимат. Това е твоята вечер. А съм тук просто като човек от публиката.

Двойно разочарован, защото желаше светът да го види с такова сексапилно момиче, Дани мълчаливо се съгласи и каза на журналиста:

— Не е свикнала с подобни неща. Някой друг път, а?

Представителят на четвъртата власт неохотно се оттегли. А семейство Роси и Мария се качиха на лимузината, която ги откара в „Риц“. Там управата на оркестъра бе запазила апартамент.

Дани се взеше в колата, изпаднал в унес. Потънал в меката кожена седалка, си повтаряше наум: *„Не мога да повярвам, аз съм звезда! Проклета звезда!“*

Дани никога не си бе представял, че ще изпадне в такава еуфория, затова настоятелно помоли родителите си празненството да се проведе в тесен кръг. Предполагаше, че след представлението ще потъне в тъга, породена от отсъствието на човека, комуто дължеше

кариерата си. Ала овациите тази вечер така го замаяха, че в момента не мислеше за никого, освен за себе си. Мънк и концертмайсторът се отбиха само за да изпият по чаша шампанско и си тръгнаха бързо. На другия ден имаха матине и трябваше да се приберат по домовете си, за да си почина. Изпълнителният директор на Бостънския симфоничен оркестър бе довел със себе си една изключително известна личност, която нямаше търпение да разговаря с Дани.

Неочакваният гост бе не някой друг, а самият С. Хюрък, най-прочутият импресарио в света. Той заяви на младия пианист, че не само е останал възхитен от изпълнението му, но и се надява Дани да позволи на неговата агенция да го представи. Стигна дотам, че обеща до една година Дани да свири с най-големите оркестри.

— Но, мистър Хюрък, аз съм абсолютно неизвестен.

— Но аз не съм — усмихна се възрастният мъж. — А повечето директори на оркестри, с които работя, вярват на ушите си.

— Искате да кажете, че някои от тях са били сред публиката тази вечер?

— Не — отново се усмихна Хюрък, — но маестро Мънк предвидливо реши да запише днешния концерт. С твое позволение ще използвам ролките по възможно най-добрия начин.

— Господи!

— Мистър Хюрък — намеси се Артър Роси. — Аз съм бащата на Дани. Ако желаете, можем да закусим утре сутринта.

Дани хвърли смразяващ поглед на баща си и се обърна към импресариото:

— Много съм поласкан, сър. Ако можем да поговорим някой друг път...

— Естествено, естествено — енергично отвърна Хюрък с разбиране. — Ще си поприказваме отново, когато си по-свободен.

Сбогува се любезно и си тръгна заедно с директора. Останаха само четиримата. Дани, родителите му и Мария.

— Е — пошегува се Артър Роси, като се усмихваше на Мария, — събрали сме се само италианци. — Избягваше погледа на Дани, защото съзнаваше, че преди минута престъпи наскоро очертаните граници на тяхната бащино-синовна връзка. И се боеше от гнева на Дани.

— С ваше позволение — каза Жизела Роси, — бих желала да пием за човека, който тази вечер е с нас само духом...

Дани кимна и те вдигнаха чаши.

— За Франк Роси... — подхвана баща му.

После внезапно млъкна, чул по-малкия си син да шепне с невероятно самообладание:

— Не, татко, *не и тази вечер*.

Настана тишина. Мисис Роси се обади:

— В памет на Густав Ландау. Да се помолим на Господ да издигне музиката на Дани до небесата, така че добрият човек да изпита гордост.

Изпиха шампанското опечалени.

— Това бе учителят на Дани — обясни мисис Роси на Мария.

— Знам — тихо отвърна тя. — Дани ми е разказвал всичко за него — колко много го е обичал.

В последвалата внезапна пауза никой не знаеше какво да каже.

Накрая Мария се извини:

— Не искам да развалям празненството, но стана късно. Най-добре да взема такси и да се прибера в „Радклиф“.

— Почакай минутка — предложи Дани. — Ще те откарам с удоволствие и после шофьорът ще ме остави в „Елиът“.

— Не, не — възрази тя. — Оркестърът ти е предоставил този страхотен апартамент. Тук ще ти бъде далеч по-приятно, отколкото на железното легло в Харвард.

Мария внезапно се смути от последната си забележка. Дали семейство Роси нямаше да остане с впечатлението, че е била в спалнята на Дани?

Във всеки случай, преди да го разбере, Артър и Жизела ѝ пожелаха лека нощ и се отправиха към стаята си в дъното на коридора.

Дани и Мария стояха един до друг в слизания асансьор и гледаха право пред себе си.

Тръгнаха към вратата, ала Дани я спря нежно.

— Мария — прошепна той, — моля те да не се разделяме тази нощ. Искам да бъда с теб. Желая да прекарам тази специална вечер с някого, когото обичам истински.

— Уморена съм, Дани, честно — тихо каза тя.

— Мария, изслушай ме — помоли я Дани, — качи се горе с мен. Да споделим стаята... и да бъдем истинска двойка.

— Дани — кротко отвърна тя, — разбирам какво означава всичко това за теб. Но ние наистина не принадлежим един на друг. Особено след днешната вечер.

— Какво искаш да кажеш?

— Видях те как се промени. Щастлива съм от големия ти успех, но ти току-що навлезе в съвършено нов свят, където не се чувствам комфортно.

Той се опита да сдържи гнева си, но не успя.

— Това поредното ти извинение, за да не легнеш с мен ли е?

— Не — разчувствана прошепна Мария. — Тази вечер видях, че в живота ти няма място за друг човек. Светлината на прожектора не е достатъчно ярка.

Тя се обърна и закрачи през мрачното фойе към изхода.

— Мария, почакай — извика той. Гласът му отекна леко в мраморния коридор.

Тя спря и то погледна:

— Дани, моля те, не казвай нищо повече. Ще запазя най-нежни спомени за теб.

Сетне едва доловимо промълви:

— Довиждане.

И излезе през въртящата се врата.

Дани стоеше в празното фойе в нощта на най-големия си триумф, разкъсван от чувство на въодушевление и усещане за голяма загуба. Но накрая, там в мрака, си каза, че това е цената, която трябва да плати.

За славата.

Тед и Сара бяха абсолютно неразделни. Посещаваха почти едни и същи лекции и разговорите им — освен когато се любеха, — се свеждаха предимно до класическата литература.

Дори избраха сродни теми за дипломна работа. Сара помоли професор Уитман да напътства разработката ѝ върху елинистичните описания относно Ерос, като се спираше най-вече на творчеството на Аполон Родоски^[11]. А Тед ангажира самия Финли да наглежда сравнението му между два противоположни женски образа в творчеството на Омир — Елена и Пенелопа.

Всеки следобед седяха в библиотеката един срещу друг, четяха усилено и прекъсваха учението с размяна на глупави бележки на латински или гръцки. Към четири часа излизаха със спортистите, които отиваха на тренировка, само че тяхното игрално поле бе новата стая на Андрю.

И така, след като се върнаха в Харвард за последната си година, те все по-ясно осъзнаваха, че неизбежно ще настъпи край на идилията им и на щастливите дни в колежа. Или може би някакво изчерпване.

Тед бе подал молба за следдипломна специализация по класическа литература и Сара се изкушаваше да го последва, макар родителите ѝ да бяха намекнали, че ще финансират специализация по европейски науки.

Това несъмнено изразяваше тяхното неодобрение към връзката ѝ с Тед. Никога не го бяха виждали и знаеха малко, да не кажем нищо, за него.

От друга страна, Сара бе станала редовен гост на неделните вечери на семейство Ламброс и се чувстваше почти като член на семейството — каквато мама Ламброс всяка седмица се молеше да стане.

Тед и Сара нямаха колебание относно бъдещето си, страстната си любов към класическата литература и взаимното си обожание. Не говореха за брак. Не защото някой от тях се съмняваше в желанието на другия да се оженят, а защото и двамата смятаха, че отдаването им един на друг за цял живот се разбира от самосебе си. Церемонията щеше да бъде просто формалност.

И двамата знаеха, че гръцките думи за мъж и жена означавала също съпруг и съпруга. И така, семантично, както и духовно, те вече бяха женени.

Джордж се върна в Елиът хаус за последната си година, чувствайки се американец и харвардски възпитаник в много по-голяма степен от състудентите си. След като жаждата му за знания се оказа толкова голяма, той се раздели дружески със съквартирантите си и се премести в самостоятелна стая.

— Сега можеш да будуваш цяла нощ — се бе пошегувал Нюал.

Джордж се чувстваше като артилерийски офицер. Миналата година прекара в Харвард, ориентирайки се в обстановката. Лятото премина в прицелване — избор на идеалната дипломна работа. В края на краищата, кой бе по-подготвен от него да напише „Унгарската революция, отразена от съветската преса“? Както недвусмислено му намекна доктор Кисинджър, имаше изгледи да публикуват работата. Сега Джордж бе готов да използва натрупаните муниции, за да разбие всички прегради по пътя към политическия триумф.

Но към какво всъщност се стремеше той? Въпроса му зададе Кисинджър един следобед след края на семинара, докато седяха в кабинета му и пиеха чай с лед.

— Можеш да станеш професор в Харвард — увери го Хенри.

— Знам — усмихна се Джордж, — но това ли е таванът на *твоите* амбиции, Хенри?

Бяха си разменили ролите. Учителят се засмя неловко и се опита да се измъкне с шегата.

— Е, не бих имал нещо против, разбира се, да стана император. А ти?

— Не бих имал нищо против да стана президент — усмихна се Джордж, — но дори ти си неизбираем на този пост. Така че, Хенри, ще изпитаме едни и същи разочарования. Осъдени сме никога да не достигнем върха.

— Извинете ме, мистър Келер — Кисинджър вдигна показалец. — Изглежда сте жертва на фалшивата илюзия, че хората в Белия дом управляват страната. Позволете ми да ви отворя очите. Това са просто изтеглени напред защитници, силно зависими от указанията на треньора. Двамата с теб, Джордж, имаме възможност да се превърнем в незаменими съветници. Би било вълнуващо, нали?

Джордж кимна с усмивка и вдигна чаша:

— Повече власт за теб, Хенри.

Джейсън Гилбърт се върна в Кембридж от летния лагер на Корпуса на морската пехота загорял и в отлична — форма, по-мускулест от всякога.

Веднага щом пристигна, отиде да види Елиът и Ньюал в новата им двойна стая, отървали се от лудия унгарец. Очакваше го леденостудена бира и любовни и военни истории. Ньюал се бе включил в Корпуса за подготовка на запасни офицери и бе прекарал лятото на борда на самолетоносач кръстосващ Тихия океан. Преди да се върне у дома, прекарал в Хонолулу „бясна“ седмица, както се изрази, която самодоволно пресъздаде с най-малки подробности.

Лятото на Джейсън под изгарящото южно слънце бе минало по по-различен начин — попадна на сержант-инструктор, който имаше зъб на всички момчета от елитните университети. Заради някакво дребно провинение го накара цял час да тича около плаца в пълно бойно снаряжение под изпепеляващите лъчи на слънцето.

— Могло е да те убие — отбеляза Елиът, докато отваряше втора бира.

— Не беше чак толкова зле — спокойно отвърна Джейсън. — Не забравяй, че бях във форма. Но, разбира се, се държах все едно щях да получа инфаркт.

— Хубав номер — обади се Ньюал. — Чувал съм, че онези типове от морската пехота са садисти.

— Всъщност, го съжалявам — неочаквано каза Джейсън.

— Как така? — учуди се Ньюал.

— Донякъде разбирам защо ни тормозеше в лагера — обясни той, някак разстроен. — Извън базата животът във Вирджиния не е толкова розов, ако не си бял. — Една събота ни пуснаха в отпуск с момчетата и отидохме в града, да се натъпчем със сладолед. Седяхме си в „Хауард Джонсънс“, когато същият този сержант мина покрай нас. И, проклет да съм, махнах му да дойде при нас.

— Какво лошо има в това? — попита Андрю.

— Няма да повярвате, но той остана отвън и ни показва среден пръст. А в понеделник направихме толкова лицеви опори, че направо се сраснахме със земята.

— Не разбирам — учуди се Андрю. — Държали сте се приятелски, нали?

— Разбира се, но наивният Джейсън Гилбърт не е съобразил, че извън базата Куантико е сегрегиран както преди Гражданската война. Ще повярваш ли, че на този американски военен не му е позволено и

да изяде един сладолед с нас? Ето защо се ядоса толкова. Взел го е за подигравка.

— Без майтап? — възкликна Нюал. — Това е изумително за нашето съвремие. Господи, Гилбърт, обзалагам се, че си се почувствал щастлив, задето си само евреин.

Джейсън изгледа съотборника си и мним приятел, посрещайки неволната обида като опитен боксьор:

— Нюал, ще ти простя последната забележка само защото знам, че си глупак по рождение.

Вечният умиротворител Андрю Елиът ловко смени темата.

— Ей, момчета, разполагаме с новия „Албум на първокурсниците“. Защо не прегледаме новото попълнение и не направим избора си отрано, а?

— Звучи ми добре — съгласи се Нюал, щастлив да стъпи на неутрален терен. — Какво мислиш, Гилбърт? Да хвърлим ли поглед на красавиците от Випуск '61?

Джейсън се усмихна.

— Последователен си, Нюал — пошегува се той, — пак си последен на старта. Аз си подготвих домашното още вчера. Цветът на новото попълнение е Морийн Макейб. Довечера ще я водя в Норумбега парк.

ДНЕВНИКЪТ НА АНДРЮ ЕЛИЪТ

24 ноември 1957

Символично, а и буквално, започваме студентския си живот в позора на Крайната зона. Нашето развитие ни води до щастливата развръзка. През последната година седим на петдесетметровата линия близо до ректора и до най-видните възпитаници на университета, които Харвард удостоява с това почетно място.

Иронично, разбира се, защото следващия семестър, като току-що завършили, ще се върнем отново в Крайната зона. Затова част от нас решихме да превърнем тазгодишния мач Харвард — Йейл в огромна прощална експлозия.

Двамата с Нюал се свързахме с някои от старите си приятели от подготвителното училище, които живеят в Ню Хейвън, и направихме подиум, на който поставихме дивани, за да се настаним по-удобно.

Осигурихме място дори за Гилбърт, а той ни се отплати, като убеди сестра си Джули да ни запознае с някои от най-привлекателните й (и надяваме се най-отстъпчиви) приятелки от Брайърклиф.

Брайърклиф, за разлика от „Радклиф“ в Кембридж, Масачусетс, е далеч по-прагматичен дамски колеж и поставя ударението където трябва — върху красотата и чара. Няма нищо лошо едно момиче да е умно с мярка, но онези в „Радклиф“ са такива проклети интелектуалки, че понякога те карат да забравиш защо Бог е създал жената.

Не че имам нещо против „Радклиф“. Ако след време имам дъщеря, бих желал тя да отиде точно там. Но стане ли въпрос за женитба, предпочитам някоя от „Брайърклиф“.

Джули Гилбърт доведе за мен и Ньюал истински сладурани. А ние я запознахме с домакина ни в Йейл, Чарли Кушинг, много симпатично момче. Това е учтив начин да кажем, че има отлични маниери, но не и мозък в главата. (В сравнение с него се чувствам истински Айнщайн.)

Местата ни на стадиона в Йейл бяха сензационни. Седяхме на петдесетметровата линия, а светила от световен мащаб бяха разпръснати около нас като конфети на рожден ден.

Четири реда под мен седяха ректорът Пъзи и деканите и любезно ръкопляскаха, когато нашите момчета отбележеха някоя точка (а това ставаше рядко).

На десет метра вляво от мен седеше сенаторът ни от Масачусетс, Джон Кенеди с красивата си съпруга Джаки. Те не бяха така спокойни като повечето възпитаници на университета в този почетен сектор: крещяха до прегракване в подкрепа на Харвард срещу подивелите, хипертрофирани и, за съжаление, прекалено добри играчи на Йейл.

За нещастие, в този ден дори енергичните крясъци на един американски сенатор не помогнаха на нашите момчета. Йейл ни разгроми с 54:0.

Е, какво, по дяволите, мислех си аз, по време на празненството в Бронфорд след срещата, тия от Йейл няма с какво толкова да се гордеят, та поне ги оставихме да спечелят проклетия мач.

Един следобед в началото на декември Сара погледна към другия край на възглавницата и се усмихна:

— Тед, не е ли време да поискаш ръката ми от моите родители?

— И ако кажат „не“?

— Тогава на сватбеното тържество ще има двама гости по-малко.

— Не те разбирам. Не те ли интересува мнението им?

— О, нищо няма да ме раздели от теб — отвърна тя. Сетне добави със свенлива прямота: — Но бих се радвала, ако баща ми те хареса. И съм сигурна, че това ще стане. Мама не би одобрила никого.

Притеснението на Тед бе обяснимо. Много му се искаше да зарадва Сара, като спечели благоразположението на баща ѝ. Затова прекара деня преди срещата им в опити да научи възможно повече за човека, когото тя обожаваше.

„Кой кой е“ съобщаваше, че Филип Харисън е завършил Харвард през 1933 година, многократно награждаван морски офицер и един от най-преуспелите банкери в страната.

Нещо повече, името му редовно се появяваше в „Ню Йорк таймс“ като гост на сегашния обитател на Белия дом, когото съветваше по някои деликатни финансови въпроси.

Бе отгледал трима синове, но любимка му бе дъщерята. И според Сара възпяваше всички добродетели.

„Божичко — помисли си Тед, — ако работата опира до Едип, трябва да си прочета молитвата.“

— Намирам, че синьото подхожда за коледната вечер, Тед.

— Какво ще кажеш за сивия костюм, а синьото да остане за църквата.

Ровеха из гардероба на Андрю в търсене на най-модерно празнично облекло, така че Тед да направи възможно най-добро впечатление.

— Виж, Ламброс, всъщност няма значение какво ще избереш, старият Харисън няма да те оценява по дрехите ти.

— Искаш да кажеш по *твоите* дрехи — усмихна се Тед и попита нервно: — Ами майка ѝ — или смяташ, че нямам шанс?

Като приятел Андрю реши за най-добре да разсее илюзиите на Тед.

— Не, Ламброс, на сватбата на дъщеря си тя най-вероятно ще гледа на теб като на сервитьор, но в никакъв случай не като на младоженец. Опитвам се да ти кажа, вземи *всичките* ми дрехи — дори проклетата вратовръзка с клубната емблема, ако от това ще ти стане по-добре. Но се боя, че няма да успееш да впечатлиш Дейзи Харисън, освен ако нямаш корона на главата. А с такава не мога да ти услужа.

— Вършиш чудеса с моето самочувствие — измърмори Тед. Андрю се наведе над приятеля си и постави ръце на раменете му.

— Хей, тези три години и половина в Харвард не те ли научиха, че не е важно *кой* си, а *какъв* си?

— Ти можеш да говориш така, Елиът. На куфара ти сигурно още стоят лепенките от „Мейфлауър“^[12].

— Стига, Тед, готов съм да си разменим местата. Каква полза, че прадедите ми са стъпили първи на тази земя, щом не мога да си намеря момиче, с което да прекарам новогодишната вечер. Ясен ли съм?

— Да, предполагам...

— Добре. А сега взимай костюмите и върви да смаеш родителите й.

На двадесет и трети декември се качиха на „Мърчант лимитед“. Макар прекалено отопления влак да бе пълен със студенти, които весело бърбеха или ревяха коледни и други църковни песни като „Само една хрътка“ и „Сини кожени обувки“, Тед и Сара седяха и четяха кротко, като рядко разменяха по някоя дума.

— Кой ще ни чака в Гринич? — попита най-сетне Тед, когато потеглиха от Стамфорд.

— Вероятно някой от братята ми. Баща ми обикновено работи до късно преди празник.

— Какви са шансовете да ме харесат?

— Трудно е да се каже — отвърна Сара. — Фини и Евън ще почувстват известна завист, защото учиш в Харвард, а тях не ги приеха.

— Шегуваш ли се? При цялото влияние на баща ти?

— Баща ми не е вълшебник — усмихна се Сара. — Оценките им не бяха отлични. Не, Ламброс, на масата двамата с него ще бъдете единствените възпитаници на Харвард. Това не те ли кара да се чувстваш по-добре?

— Да — призна Тед. — Всъщност, да.

Малко след осем слязоха на слабо осветения перон. Сара обходи с поглед тълпата посрещачи, опитвайки се да открие някой от братята си. Изведнъж извика от радост:

— Тате!

Тед остана неподвижен, докато тя се хвърли в прегръдката на висок мъж с кожух. Посребрените му коси отразяваха светлините на близкия паркинг. След няколко минути двамата дойдоха при него, хванати за ръка.

Филип Харисън протегна ръка.

— Приятно ми е да се запознаем, Тед. Сара ми е говорила много за теб.

— Надявам се да е казала и добри неща. — Тед се усмихна възможно най-лъчезарно. — Благодаря за поканата.

Движеха се по Мерит паркуей, после по тесни улички с дървета отстрани и накрая свиха по алеята към — съпоставено с фантазиите на Тед — скромна бяла къща в колониален стил.

Дейзи Харисън ги посрещна на прага. Държеше се приветливо. Целуна дъщеря си и се обърна към госта:

— Ти трябва да си Теодор — каза тя, докато се здрависваха. — С такова нетърпение очаквахме да се запознаем с теб.

Не бе в състояние, въпреки усилията, да изиграе убедително ролята на любезна домакиня.

След няколко мига Тед се озова седнал пред камината с чаша топъл пунш в ръка, заобиколен от семейство Харисън. Почти като карикатура в „Ню Йоркър“. Всички бяха облечени небрежно и Тед изглеждаше прекалено официален в костюма на Андрю Елиът.

Двамата по-големи братя се държаха приятелски, макар Фини да го посрещна със „здрасти“, а Евън с „приятно ми е“, което едва ли бе

израз на възторга им.

Поздравът на четиринадесетгодишния Нед бе далеч по-топъл:

— Божичко, Тед, не беше ли ужасно как Йейл разби Харвард на футбол тази година!

Поради честите си посещения в Елиът хаус Тед бе станал специалист в подобни разговори.

— Разбери, Неди, наш обществен дълг е да губим понякога от Йейл. Така избиват комплекса си за малоценност.

Това харвардско самохвалство напълно плени най-младия Харисън.

— О-у — възкликна Нед, — но не отидохте ли твърде далеч, като паднахте с 54:0?

— Съвсем не — намеси се Сара. — Момчетата от Ню Хейвън са доста неуверени тази година. Харвард ги победи в конкурса за стипендията Роудс.

— Който е малко по-важен от футбола — добави развеселен Филип Харисън, Випуск '33.

— Всъщност, Тед — отбеляза мисис Харисън с толкова сладък глас, че всеки диабетик би изпаднал в шок, — цялото ми семейство е учило в Йейл. А твоето в Харвард ли е било?

— Разбира се — отвърна добре подготвеният Тед.

Сара се усмихна вътрешно и си каза: Гърците водят на англосаксонците с 1:0.

Последвалата седмица представляваше копие на първата вечер. Мистър Харисън бе загрижен и приятелски настроен. Когато не преследваха местните момичета, по-големите братя се държаха с хладна учтивост. Младият Нед, чиято най-съкровена мечта бе да влезе в Харвард, бе очарован от госта на сестра си. А след като Тед отдели цял час, за да му помогне с домашното за Вергилий, той с удоволствие би разменил батковците си за него. Но оставаше Дейзи.

Една нощ Тед се събуди от гласовете на мистър и мисис Харисън, които се носеха от съседната стая. Тонът на разговора им бе с няколко децибела над обичайното. За негово неудобство предмет на спора бе той — макар нито веднъж да не споменаха името му.

— Но, Филип, семейството му държи ресторант.

— Дейзи, дядо ти е разнасял мляко.

— Но е вкарал баща ми в Йейл.

— А той сам е влязъл в Харвард. Не разбирам какво те притеснява. Момчето е напълно...

— Той е обикновен, Филип. Обикновен, обикновен, обикновен. Не те ли е грижа за бъдещето на дъщеря ти?

— Да, Дейзи — сниши глас мистър Харисън. — Много ме е грижа.

Разговорът им стана недоловим за ухото на Тед и той остана да лежи объркан в тъмнината на своята спалня.

На сутринта на първи януари, последния ден преди да се върнат в Кембридж, Филип Харисън помоли Тед да го придружи на разходка в гората.

— Редно е да бъдем откровени — започна той.

— Да, сър — отвърна спокойно Тед.

— Не съм сляп за чувствата, които дъщеря ми изпитва към теб. Но сигурно си доловил, че мисис Харисън...

— ... е абсолютно против — тихо довърши Тед.

— Е, това е малко пресилено. По-скоро Дейзи не желае Сара да се омъжи толкова рано.

— Ъ-ъ, разбираемо е — съгласи се Тед, опасявайки се да не каже нещо обидно.

Изминаха няколко метра в мълчание, докато Тед събра кураж да попита:

— А какво смятате вие, сър?

— Лично аз, Тед, смятам, че си умен, скромен и зрял младеж. Но в случая моето мнение е без значение. Сара ми каза, че те обича и иска да се омъжи за теб. За мен това е достатъчно.

Спря, сетне продължи бавно; гласът му леко потрепери.

— Дъщеря ми е най-скъпото ми същество на този свят. Не искам нищо друго от този живот, освен щастието й...

— Ще направя всичко възможно...

— Тед — настоя мистър Харисън, — искам да се закълнеш, че никога няма да причиниш болка на моето момиче.

Тед кимна, неспособен да изрече нито дума.

— Да, сър — прошепна той, — обещавам.

Двамата стояха и се гледаха. Макар никой да не помръдна, Тед и мистър Харисън се прегърнаха мислено.

ДНЕВНИКЪТ НА АНДРЮ ЕЛИЪТ

2 февруари 1958

В края на краищата вероятно имам някакво бъдеще. Мога да стана сватовник. Единствената връзка, на която помогнах през живота си, завърши с брак.

Церемонията се състоя миналата събота в Първа унитарна църква на Сиосет, Лонг Айленд. Прелестната младоженка бе не друга, а Джули — сестрата на моя приятел Джейсън Гилбърт. Щастливецът е старият ми съученик Чарли Кушинг, когото до момента бях смятал за пълен некадърник.

Очевидно съм сбъркал, защото Джули забременяла още при първата им вечер в леглото.

За щастие открили бъдещото майчинство достатъчно рано, та нещата да се уредят *comme il faut*^[13]. Снимката ѝ се появи в „Ню Йорк таймс“, а мисис Гилбърт уреди разточителна церемония с такъв финес — и бързина — че внучето ѝ да се роди „преждевременно“, без да дава повод за приказки на местните клюкарки.

Всъщност смятам, че двамата си подхождат. Джули е умна, но определено не е мадам Кюри. Сигурно в Брайърклиф е специализирала „Как да си хванем съпруг“. И явно е завършила с отличие.

В края на краищата Куш, както любезно го наричахме в подготвителното училище, е истински бостънски аристократ, с родословие стигащо до колониалната епоха. А пък Гилбъртови наваксват с енергия това, което им липсва като патина. Бащата на Джейсън е истински пионер в областта на телевизията и непрекъснато лети до Вашингтон.

Освен това, дори между двете семейства да е възникнало напрежение, породено от обстоятелствата, довели до сватбата, то определено не си личеше. Двамата бяха хубава двойка и за тяхна радост, старият Гилбърт ги настани в просторна къща в Уудбридж, та Куш да се дипломира в Йейл със стил.

Най-много ме изненада, че на сватбата щях да се задавя от вълнение. Пръв от компанията ни напуснаше Куш. Което ме наведе на мисълта, че един ден нищо чудно и аз да го последвам. Макар че кое ли разумно момиче би пожелало да се омъжи за мен?

След сватбената церемония Нюал и Андрю се качиха в корвета на Джейсън и потеглиха бързо към Кембридж. Постепенно Андрю започна да забелязва, че Джейсън изглежда мрачен. Всъщност той не се бе усмихнал нито веднъж по време на щастливото събитие.

— Хей, Гилбърт — подхвърли Андрю, когато приближиха Хартфорд бридж — нещо си намусен.

— Да — лаконично отвърна Джейсън и натисна педала на газта.

— От това съдя, че не одобряваш брака.

— Може и така да се каже — скръцна със зъби той.

— Поради какви причини? — поинтересува се Нюал.

— Поради причината, че Кушинг е най-големият скапаняк, когото познавам.

— Ей, Джейс — възрази Нюал, — не си ли малко жесток?

— Не, по дяволите. Сестра ми е само на осемнадесет! Този глупак не може ли да внимава малко повече?

— Вероятно се обичат — предположи Андрю, верен на житейската си роля във всяко зло да открива и нещо добро.

— Стига бе — избухна Джейсън и удари арматурното табло с ръка, — та те едва се познават.

— Според мен и двете семейства изглеждаха доволни — намеси се Нюал.

— Разбира се — кимна Джейсън. — Единственото общо между тях е алергията им към скандали.

— Ако вярвам на очите си — продължи Нюал, — баща ти хареса Куш.

— Да — потвърди Джейсън саркастично, — най-вече защото предците му са се били на Бънкър хил.

— Моите също — добави Нюал. — Затова ли ме харесваш, Гилбърт?

— Не — отговори той полушеговито. — В действителност въобще не те харесвам.

— Дани, мисля, че правиш голяма грешка.

Професор Пистън бе поканил най-добрия си ученик в кабинета си, за да обсъдят плановете за следващата година.

— Съжалявам, професоре, но не си представям да уча още цяла година.

— Но часовете при Надя Буланже са истинско удоволствие. Според някои тя е синоним на съвременна музика. Не забравяй, че повечето от големите композитори на нашето време са учили в „Буланжерията“.

— Но какво ще стане, ако я отложа за една година, примерно? Мистър Хюрък ми предаде фантастични предложения от най-големите оркестри...

— А-а, значи си жаден за аплодисменти, Дани — многозначително констатира Пистън. — Съжалявам, че си толкова нетърпелив. Качиш ли се веднъж на този керван, никога няма да спреш, за да продължиш учението си.

— Но това е шанс, който не искам да изпусна. Във всеки случай, дори да ви прозвучи малко дръзко, но смятам да започна да композирам.

Професор Пистън се поколеба. Дани долови, че е готов да отстъпи и продължи:

— Да разбирам ли, сър, че според вас не съм подготвен за композитор?

— Ами — бавно започна Пистън, като търсеше думи, за да се изрази по-деликатно — повечето, които отидоха при Надя, Коплан например, бяха вече в апогея си, и въпреки това тя ги научи на нови неща, обогати всичко, което написаха впоследствие...

— Все пак не отговорихте на въпроса ми — любезно настоя Дани.

— Ами... — Пистън сведе поглед, — учителят е длъжен да казва истината. Това е закон на образованието.

Замълча за миг, преди да произнесе присъдата си.

— Дани, всички са единодушни, че си велик пианист. И не се съмнявам, че с годините ще се превърнеш в добър диригент. Но на този етап композициите ти са все още — как да се изразя? — груби. Идеите

ти са добри, но ти липсва дисциплина. Затова настоявам да изкараш една година при Надя.

Самочувствието на Дани бе засегнато. Професорът говореше почти като онази журналистка от „Кримсън“.

Погледна Уолтър Пистън и си помисли: „Каква полза си имал *ти* от Буланже? Симфониите ти не са толкова велики. И кога за последен път някой оркестър те е канил за солист? Не, Уолтър, просто ревнуваш. Ще пропусна Буланже.“

— Сигурно те засегнах — загрижено се обади Пистън.

— Не, не. Съвсем не. Споделихте каквото мислите и аз оценявам вашата искреност.

— Ще размислиш ли още веднъж? — попита професорът.

— Разбира се — дипломатично отвърна Дани.

Сетне стана и напусна кабинета.

Нямаше търпение да се върне в стаята си. Затова позвъни в Ню Йорк от телефонна кабина на Харвард скуеър.

— Мистър Хюрък, готов съм да свиря където и да е, стига пианото да е акордирано.

— Браво — възкликна импресариото. — Очаква те вълнуваща година.

И така, дали от смелост, дали от глупост, Дани Роси реши да поведе випуска. Да бъде първият, който напуска уюта и сигурността на Харвард и да се потопи в студените, пълни с акули води на реалния свят.

Като стрето^[14] във fuga пролетният семестър ускори темпото подобно на мелодия, чийто финал вече приближаваше. Струваше им се, че май настъпи преди още април да свърши. На тези, които току-що бяха завършили дипломните си работи, едва им остана време да си поемат дъх преди държавния изпит.

Неколцина от випуска не пропуснаха последната възможност да рухнат психически.

Един следобед по време на изпита по история и литература откриха Норман Гордън от Сиатъл, Вашингтон, да се шляе по брега на Чарлз — за щастие откри го неговият преподавател.

— Хей, Норм, толкова бързо ли разви темата?

— Не — отвърнал с лудешки блясък в очите пълният отличник.
— Реших, че този предмет не ми харесва. Всъщност няма да се дипломирам. Заминавам на запад и ще се захвана с отглеждане на свине.

— О! — възкликнал преподавателят и внимателно го отвел в амбулаторията.

Психиатрията се намесила там, където образованието се предавало.

В известен смисъл обаче младият Гордън успял в подсъзнателните си стремежи — напускането на уютната патриархална институция.

— Брилянтна работа — констатира Седрик Уитман, когато Сара Харисън дойде в Бойлстън хол за последна консултация. — Едва ли ще проявя недискретност, ако заявя, че цялата катедра споделя мнението ми. Всъщност няма да прозвучи пресилено, ако кажа: работата ти е на ниво докторат.

— Благодаря ви — свенливо се усмихна Сара. — Но, както знаете, няма да специализирам.

— Жалко. Имаш много оригинално мислене.

— Намирам един специалист по класически езици и литература в семейството за достатъчен.

— Какво възнамеряваш да правиш, Сара?

— Да бъда съпруга — и майка, евентуално.

— Нима това изключва всичко останало?

— Е, мисля да помагам на Тед колкото мога. Най-добре е да имам по-спокойна работа. През лятото ще изкарам курс по стенография в „Кейти Гибс“.

Уитман не успя да прикрие разочарованието си.

Сара го долови и започна да се оправдава:

— Тед няма нищо против. Просто...

— Моля те, Сара — прекъсна я професорът. — Не е необходимо да ми обясняваш. Напълно те разбирам. — И същевременно си помисли: „Тед очевидно е имал нещо против.“

Стана, за да се сбогува с нея и да ѝ пожелае всичко най-хубаво.

— Радвам се, че двамата с Тед ще бъдете близо до Кембридж. Дано все пак се върнеш при нас. Във всеки случай ще рискувам с едно пророчество. Сигурен съм, че съвсем скоро и двамата ще бъдете приети във „Фи бета капа“.

Предсказанието на Уитман се сбъдна. На двадесет и осми май най-старото почетно академично дружество в Америка обяви годишния списък на новоизбраните членове, Тед и Сара бяха сред щастливците.

Сред тях място намериха Дани Роси (не бе изненада, защото той завърши с пълно отличие) и Джордж Келер, към когото не бяха приложени някои от обичайните критерии. Неговата дипломна работа обаче спечели наградата „Елиът“ за най-добро есе за годината в областта на обществените науки. А д-р Кисинджър написа възможно най-ласкателно писмо, подчертавайки главозамайващите постижения на Джордж за толкова кратко време.

Джейсън Гилбърт не спечели академични лаври, но продължи блестящата си кариера на тенис корта. Вдъхнови съотборниците си за трета поредна съкрушителна победа над Йейл. И като доказателство за връзката между спортните и интелектуалните постижения избраха почти без конкуренция Джейсън за президент на випуска. Като такъв щеше да води процесията в деня на дипломирането.

Освен това Джейсън спечели и наградата „Бингам“ за най-добър спортист.

Но става ли въпрос за харвардски възпитаници, жаждата за слава никога не се уталожва. Никой не се изненада, когато Джейсън спечели и стипендията „Шелдън“, давана за специални постижения. Тя финансира едногодишно пътешествие, но при условие през това време стипендиантът да не учи. Мистър Шелдън знаеше как да осъществява студентските мечти.

Дори Корпусът на морската пехота остана впечатлен от наградите, спечелени от Джейсън, и охотно отложи призоваването му, та първо да се наслади на стипендията „Шелдън“.

(В действителност моментът е много подходящ — пошегува се командирът му. — Изглежда, сме между две войни.)

Благодарение на цялата тази известност някои студенти, които обикновено не четяха спортните страници на „Кримсън“, забелязаха името на Джейсън. Дори стана причина една вечер на вратата му да почука неочакван гост.

— С какво мога да ви помогна?

— О-о, какво води човека-речник насам? Свърши ли думите?

— Не се подигравай — сръза го Джордж Келер. — Идвам да те помоля за услуга.

— Мен? Но, Джордж, аз съм един тъп спортист!

— Знам — отвърна Келер с възможно най-леката си усмивка. — Точно с това можеш да ми помогнеш.

— Как? — поинтересува се Джейсън.

— Ще ме научиш ли да играя тенис? Ще ти бъда признателен.

Джейсън изглеждаше леко объркан.

— Защо тенис? И защо точно аз?

— Очевидно е. Миналото лято установих, че това е най — как да се изразя? — най-изгодния от социална гледна точка спорт. А ти, разбира се, си най-добрият в Харвард.

— Много съм поласкан, Келер. Но, за съжаление, съм решил да разбия всички противници на турнира на Националната студентска спортна асоциация. Наистина не разполагам с време.

Разочарование замени изпълнения с надежда поглед на Джордж Келер.

— Ще ти платя с удоволствие, Джейсън. Колкото кажеш.

— Не става въпрос за пари. Бих те учил така...

— Кога? — бързо попита Джордж.

— За Бога, не знам — Джейсън се почувства притиснат до стената. — Да речем, през последната седмица.

— На десети, неделя, в пет часа? Тогава нямаме никакви ангажименти.

Знаеше цялата програма наизуст.

— Добре — капитулира с въздишка Джейсън. — Имаш ли ракета?

— Разбира се. И топки.

— Никога не съм се съмнявал — промърмори Джейсън, докато затваряше вратата.

Джордж Келер остана пред прага, сияещ от доволство. Сарказмът убегна дори на надутия, новоизпечен специалист по английски.

Андрю Елиът стоеше пред факултета по история в очакване на оценките от държавните изпити. Това бе един от редките случаи в живота му извън спортното поле, когато се потеше.

От кабинета на декана излезе секретарка, за да окачи резултатите на таблото и рояк студенти се втурна напред.

За щастие Андрю бе достатъчно висок, за да види над тълпата. Прочетеното го учуди. Върна се вцепенен в Елиът хаус и телефонира на баща си.

— Какво има, синко? Този разговор ще ми струва доста пари.

— Татко — промълви замаяният Андрю. — Просто исках да си първият, който...

Младият мъж се поколеба.

— Хайде, момчето ми, говори. Това ще ти струва цяло състояние...

— Татко, няма да повярваш. Изкарал съм държавния изпит. Ще взема диплома.

В първия миг новината лиши бащата на Андрю от дар слово.

Накрая каза:

— Синко, това наистина е добра новина. Честно казано, никога не съм се съмнявал, че ще успееш.

ДНЕВНИКЪТ НА АНДРЮ ЕЛИЪТ

10 юни 1958

Като своеобразно болкоуспокояващо за травмата при символичното ни прераждане, през седмицата на дипломирането Харвард организира серия от най-различни церемонии, чиято кулминация е във вторник сутринта.

Религиозната служба в чест на бакалаврите в неделя в Мемориалната църква бе доста безсмислено мероприятие. Поне така сподели едно от присъствалите момчета. Не е имала кой знае какъв успех.

Балът в понеделник — неизвестно защо наречен Пир на абсолвентите — бе далеч по-посетен. Почти половината випуск изпълни двора на Лоуел хаус. Всички, пременени в бели и черни сака, танцуваха до зори под веселите звуци на саксофоните на оркестъра на Лес и Лари Елгарт.

Ако балът е бил организиран с образователна цел, както всичко останало в Харвард, тя, предполагам, е била да добием представа какво е да си на средна възраст. От време на време оркестърът правеше реверанси към съвременната музика с някое и друго ча-ча-ча — модата в танцовата музика — или мелодия на Елвис. Но това бяха тихи и кротки парчета като „Обичай ме нежно“.

О, да излизахме с момичета. Срамувам се да кажа, че подобно на практиката ми за размяна на дрехи с Тед Ламброс, двамата с Нюал имахме уговорка с Джейсън да получаваме старите му гаджета. Когато Гилбърт ти прехвърли някое момиче обаче, то все още е в отлично състояние. Както би се изразил Джо Кизър — „малко употребявано“. Единственият проблем бе, че все още тъгуваха по Джейсън.

В резултат, докато той танцуваше с една ослепителна блондинка (спортна журналистка, с която се запознал на някакъв турнир), Луси, така наречената ми приятелка, и Мелиса, която трябваше да бъде с Нюал, непрекъснато се навъртаха пред очите му с надежда да спечелят някой танц с него.

Излишно е да казвам, че с нашите момичета двамата с Дики не успяхме да стигнем до първа база, въпреки немалкия ни чар. Но поне държахме красавици в прегръдките, което подозирам, бе целта на повечето двойки тази вечер. Мисля, че Тед и Сара бяха сред едва десетината двойки, между които наистина имаше романтична връзка.

Утре вечер ще присъстваме на поредното весело събитие — Гилбърт вече ми бе осигурил компания, — круиз на лунна светлина из Бостънския залив. Нюал ще го пропусне, защото изпитва неоправдан страх от морска болест. И как би изглеждал на сутринта, когато го произведат в чин морски офицер.

Но докато тече този превзет карнавал, непрекъснато се питам защо никой не изпитва истинско удоволствие от него.

Накрая стигнах до мъдрия, според мен, извод. Випускът всъщност не е випуск. Искам да кажа, не сме братство, нищо не ни свързва.

Всъщност годините, които прекарахме тук, бяха своеобразно временно примирие. Прекратяване на огъня във войната за слава и власт. Само след два дни оръжията ще загърмят отново.

Макар през последните дни преди официалното ни дипломиране да бе валидно почти непрекъснато, връзките на Харвард по най-високите върхове осигуриха вторник, дванадесети юни хиляда деветстотин петдесет и осма, да е горещ и слънчев ден — идеален за триста двадесет и втората церемония по връчването на дипломите.

Всички бяха костюмирани — от взети под наем шапки и тоги за студентите до яркорозовите мантии на кандидатите за докторат или униформата от осемнадесети век на шерифа на окръг Мидълсекс, който откри тържеството, яхнал кон.

Воден от Джейсън Гилбърт и двамата му подгласници, Випуск '58 влезе под строй на площада и мина край Юнивърсити хол и през обширното пространство между Мемориалната църква и библиотеката „Уайденьър“. Всяка година в продължение на няколко часа тук се издигат дървени трибуни и тази поляна магически се превръща в „Тристагодишния театър“.

Според практиката през тези три века тържествата започват с реч на латински — която разбират не повече от шестнадесет души, а всички останали само се преструват.

Тази година ораторът — избран преди две седмици от факултета по класически езици и литература — бе Теодор Ламброс от Кембридж, Масачусетс. Речта му бе озаглавена „De optimo genere felicitas“ — За най-благородния вид щастие.

Латинското обръщение изисква най-напред да бъдат поздравени в йерархичен ред присъстващите видни личности: първо, ректора Пъзи, после губернатора на Масачусетс, деканите, духовниците и т.н.

Ала множеството очаква най-вече традиционния поздрав към момичетата от „Радклиф“ (който, естествено, е последен).

Nec vos ommittamus, puellae pulcherrimae
Radcliffianae, quas socias studemus vivendi,
ridendi, bibendi...

Не ще ви пропуснем, прелестни девици от
„Радклиф“,
които усърдно преследваме като другарки
в живота, смеха и гуляите...

Аплодираха го двадесет хиляди чифта ръце, но не по-пламенно
от изпълненото с гордост семейство Ламброс (което не разбра и дума).

След всички поздрави ораторът произнася кратка проповед.

И Тед бе избрал темата, че най-висшата форма на щастие може
да се открие в безкористното приятелство.

Веднага след това ректорът Пъзи накара Випуск '58 да стане на
крака, а представителите му един по един да изкачат стъпалата на
Мемориалната църква, за да се присъединят към „братството на
образованите“.

Пръв на подиума стъпи Джейсън Гилбърт и прие символичната
диплома на целия випуск.

Седнал близо до подиума, в сектора, запазен за роднини на
абсолвентите, бащата на Джейсън чу женски глас да възкликва:

— Прилича на герой на Скот Фицджералд.

Мистър Гилбърт се обърна, за да смърми съпругата си да говори
по-тихо, но видя, че Бетси плаче, а комплиментът е направен от жена,
седнала на техния ред. Той се усмихна и си каза: „На цялото това
проклето място няма по-щастлив баща от мен.“

Не беше прав, разбира се. Сред присъстващите имаше поне
хиляда бащи на студенти от Випуск '58 и всички те изпитваха
върховно чувство на еуфория и гордост или поне така си мислеха.

Преди четири години хиляда сто шестдесет и двама младежи от
бъдещия Випуск '58 бяха прекрачили прага на Харвард. Днес хиляда
тридесет и един от тях получаваха дипломи. Малко под десет процента

не успяха да завършат. Ако се изразим с езика на древните римляни, те бяха платили кървав десятък.

Някои пропаднали на изпитите вероятно щяха да се върнат следващата година и тогава да получат дипломи. Други се бяха отказали от амбицията да завършат Харвард — или като загубиха разсъдъка си, или като посегнаха на живота си. Но днес никой не мислеше за тях. Сега бе време за поздравления, а не за съчувствия.

Дори Джейсън не се сети за Дейвид Дейвидсън, съквартирантът му в първи курс, който все още лежеше в Масачусетската клиника за душевно болни, и неразколебан от временното си отстъпление, мечтаеше за бъдеща научна слава.

След половин час випускът се разпръсна на малки групи, които щяха да обядват в пансионите си.

Обядът на Арт И Жизела Роси с Дани в Елиът хаус бе същевременно и сбогуване. Защото на следващата сутрин той заминаваше за Тангълуд като солист през лятото. А после започваше турне из Европа, уредено от Хюрък.

Майка му не се сдържа да не попита защо Мария не е сред тях. Тя искрено бе харесала момичето.

Баща му прояви повече такт.

— Стига, скъпа — прошепна той, — сигурно е било краткотрайно увлечение. Дани е прекалено млад и умен, за да позволи да го обвържат толкова рано.

Дани се усмихна, макар вътрешно да се чувстваше огорчен, защото когато я помоли да му прави компания „в името на миналите времена“, Мария отказа.

Джордж Келер се бе примирил, че ще обядва сам на някое стъпало в двора на пансиона. Нито един от хората, които му бяха мили и драги, не бе днес с него. Андрю Елиът отиде при него и каза:

— Хей, Джордж, направи ми една услуга? Ела на масата да си поприказваш с някоя от доведените ми сестри. Не си спомням имената им, но сред тях има и хубави.

— Благодаря ти, Андрю, много мило. Ще бъда пленен да се присъединя към вас.

Когато Джордж стана и тръгна към масата на семейство Елиът в двора на пансиона наречен „Елиът“, заедно със съученика си Андрю, носещ същата фамилия, последният му прошепна:

— Джордж, английският ти е страхотен. Но не казвай „пленен“. Можеш да кажеш, че сестрите ми — всяка от тях — са пленителни.

По-късно следобед раздялата свърши. Сега вече бяха разделени на хиляди атоми, втурнали се с различна скорост в различни посоки.

Дали някога щяха да се съберат отново в едно цяло? А дали някога са били такова?

[1] АВО (унг.) — Управление за държавна сигурност в Унгария по онова време. През събитията от 1956 г. разправата с тях е била жестока. — Бел.ред. ↑

[2] Begin-began-begim; bite-bit-bitten; sing-sang-sung (англ.) — формите на неправилните глаголи започвам, хапя и пея. — Бел.пр. ↑

[3] Drive-drove-driven (англ.) — формите на неправилния глагол карам, докарвам. — Бел.пр. ↑

[4] Show-showed-shown; speak-spoke-spoken (англ.) — формите на неправилните глаголи показвам и говоря. — Бел.пр. ↑

[5] Sleep-slept-slept (англ.) — формите на неправилния глагол спя. — Бел.пр. ↑

[6] Х (Харвард); на английски Н (Harvard). — Бел.пр. ↑

[7] Пасха — при евреите празник, възкресяващ спомена за излизането им от Египет, Великден — при християните. — Бел.ред. ↑

[8] Исмаилити — секта, възникнала през VIII в. Смята за законен имам седмият имам — Исмаил. Представителите ѝ в Индия нямат догматична литература сама по себе си; смятат Корана за седмата Веда. — Бел.ред. ↑

[9] Карим-шах Ага-хан IV приема имамата през 1957 г. — Бел.ред. ↑

[10] Най-високата държавна награда в бившия Съветски съюз. — Бел.ред. ↑

[11] Аполон Родоски (III в. пр.Хр.) — елински автор, чието най-известно произведение е „Аргонавтика“. — Бел.пр. ↑

[12] „Мейфлауър“ с корабът, с който са пристигнали първите заселници в Америка. — Бел.ред. ↑

[13] Comme il faut (фр.) — както трябва; както е редно. — Бел.ред. ↑

[14] Стрето — заключителен дял във фугата, основан на съгъстено провеждане на темата като средство за развитие на полифоничната форма. — Бел.ред. ↑

ИСТИНСКИЯТ ЖИВОТ

*Човешкият род
не се справя добре с реалността.*

Т. С. Елиът
Випуск '10

ДНЕВНИКЪТ НА АНДРЮ ЕЛИЪТ

14 юни 1958

Днес Тед и Сара се ожениха. Аз бях шафер — сигурно защото дълго време им бях хазяин. („Ако живеехме в Средновековието, щеше да получиш *droit du seigneur*^[1]“ — шегуваше се Сара.)

Церемонията бе семпла по ред причини. На първо място Сара принадлежи към епископалната църква, а Тед, разбира се — към гръцката православна. Не че семейство Ламброс имаше някакви претенции относно вярата, но Дейзи Харисън, изглежда, бе решила за най-добре церемонията да се състои на повече или по-малко неутрално място: в параклиса на гърба на Мемориалната църква, под егидата на преподобния Джордж Лайман Бътрик, проповедник в Харвард.

Това, както си обяснявах стратегията на Дейзи, разрешаваше множество проблеми, а същевременно бе достатъчно изискано.

Тя, естествено, винаги бе мечтала да омъжи единствената си дъщеря в църквата на Христа, в Гринич, този необикновено внушителен храм, издигнат в прослава на Господа със значителната подкрепа на местните поклонници на Мамон.

Но две неща осуетиха пищната церемония. Първо, тя не изгаряше от желание да покаже новите си роднини пред *le tout* Гринич. Второ, Сара заяви, че ще я омъжат там само през трупа ѝ (което щеше да помрачи донякъде радостното събитие).

И така се стигна до интимността — но и до безспорната аристократичност на харвардския параклис, — до божественото пеене на университетския хор и може би най-важното, до малкото поканени гости, предимно студенти.

Нека бъдещите поколения отбележат, че *не* забравих пръстена. Всъщност през двадесет и четирите часа, докато стоя у мен, го пазих като зеницата на окото си, защото е семейна реликва на рода Ламброс, донесена от старата им родина.

Имах уникалната възможност да наблюдавам и участниците, и публиката и така да забележа по-силните прояви на чувства. Не се изненадах, че най-много плака мисис Ламброс. А от цялата фамилия на Сара единственият, който едва сдържаше сълзите си, бе самият Фил Харисън.

Предполагам, не би трябвало да очаквам майката на Сара да се разчувства. Тя не го и направи. Всъщност се държеше, сякаш семейството на Тед са просто бедни роднини, поканени по задължение. Чух я да подхвърля на мисис Ламброс: „Надявам се оценявате, че синът ви се жени за потомка на една от най-старите фамилии в Америка.“

Дафне преведе тези думи на майка си, сетне предаде отговора ѝ на мисис Харисън:

— Мама казва, че изглеждате много добре за възрастта си. При превода вероятно се бе изгубило нещо, но то със сигурност не бе любов.

За приема Дейзи бе наела разкошен апартамент в „Риц“, а за да засили църковната страна на събитието, бе избрала „Дом Периньон“, отдавайки почит на католика, изобретил шампанското. Както и да е, благословените мехурчета на откритието на Дом изпълниха всички чаши, а много скоро и всички глави.

Според мен този следобед мисис Харисън остана изненадана от няколко неща. Първо, всички от семейство Ламброс бяха облечени според западната мода благодарение на Джо Кийзер (дрехите им бяха предимно от „Брукс брадърс“). Сара сподели, че майка ѝ очаквала те да се появят в гръцки носии.

Второ, от всички присъстващи най-просташки се държаха големите ѝ синове. Фини и Ев доста неразумно решиха да се

състезават с мощните пиячи от Елиът хаус в спорт, в който сме непобедими.

Откриха, за свое огорчение (впоследствие несъмнено и главоболие), че в цяла Франция, да не говорим за Бостън, няма достатъчно шампанско, което да повали под масата бездънна бъчва като Ньюал. Стане ли въпрос за шампанско, дори Джейсън Гилбърт, който обикновено спазва режим, се превръща в същински сюнгер.

Смятайки, че задълженията ми на шафер са пречка за редкия шанс да пия неограничено, останах трезвен (относително), за да изпълня ангажиментите си докрай.

Това ми даде възможност да побъбря със стария Харисън, който по щастлива случайност празнувал двадесет и петата си годишнина от дипломирането в Харвард едновременно с нашето завършване. Каза, че цялото тържество го разчувствало дълбоко.

За мен лично е невъзможно дори да си помисля къде ще бъда след двадесет и пет години. Все още съм объркан и не знам какво искам да правя с живота си.

Никой не знаеше къде ще прекарат медения си месец. Освен мен, разбира се. Понеже въпреки възраженията им, настоях младоженците да се възползват от празната ни фамилна вила в Мейн. Приятно ми бе домът да се използва за такава смислена цел.

Сигурно ще останете с погрешното впечатление, че единствено Ламброс са ми задължени. Всъщност, когато букетът на Сара бе уловен от братовчедка й Кит от Чикаго, тя ми извика да се погрижа за нея.

Изпълних заръката и с удоволствие я забавлявах през следващите няколко дни. И нощи.

Сватбите водят до такива неща.

Дани Роси никога не бе предполагал, че астматичните пристъпи от детството му ще се окажат от голяма полза за музикалната му кариера.

Докато повечето от харвардските му състуденти, които не бяха получили отсрочка, маршируваха и козируваха, изпълнявайки военския си дълг, той бе обявен за негоден. И следователно, свободен да обикаля света и да го *приветстват* като изгряваща звезда.

На пръв поглед изглеждаше, че Хюрък е осигурил безразборно ангажиментите на младото си откритие — направо хаотично — с всеки оркестър, с който е успял. Опитният импресарио обаче бе съставил добре обмислен план.

Искаше да представи Дани пред взискателни диригенти и придилични аудитории, та да привикне със суровото критично отношение. С две думи, да усъвършенства музикалната си техника и да закали психиката си.

Възрастният човек не осъзнаваше, че Дани се държи виртуозно с репортерите. Пресата бе винаги благосклонна към него.

Той покори Лондон с изпълнението си на Брамс заедно с Бийгам и Кралската филхармония, сетне отлетя за Амстердам, където свири Моцарт с Хейтинк и Концертгебоу.

Последва Париж със соло концерт в Зала „Плейе“ (Бах и Шопен, плюс Купрен и Дебюси за удоволствие на местната публика). Според „Фигаро“ Роси е „un nouveau Liszt en miniature“^[2], „Монд“ споделяше същото мнение, само метафората бе друга: „pas seulement un géant pour son âge mais un géant de son âge“^[3].

Вечерта след последния концерт на Дани в Берлин, Фон Караян го покани на среднощна вечеря в „Кемпински“ с генералния директор на „Дойче грамофон“. На следващата сутрин Дани подписа договор за пет албума.

— Е? — попита младия пианист, седнал гордо в отрупания с портрети кабинет на Хюрък, наблюдавайки импресариото да прелиства папката с рецензии. — Какво мислите?

Старецът вдигна поглед и се усмихна.

— Мисля, момчето ми, че покори Ню Хейвън.

— Не ви разбирам.

— Не си запознат с театралния жаргон? Когато някой продуцент иска да постави пиеса в Ню Йорк, той винаги отива първо в градче като Ню Хейвън.

— Искате да кажете, че Лондон, Амстердам и Париж са градове за репетиции?

— Точно така — отвърна Хюрък, без да му мигне окото. — За Ню Йорк всеки друг град по света е Ню Хейвън. Успееш ли и *тук*,

значи наистина си успял.

— Кога, според вас, ще бъда готов за това?

— С удоволствие ще ти съобщя точната дата — спокойно отвърна импресариото и взе някакъв документ от бюрото си — 15 февруари 1961 година с Лени и Филхармонията. Той предлага да свириш Бетовен.

— Но това е след една година. Какво да правя дотогава — освен да си гризя ноктите?

— Дани — отвърна бащински Хюрък, — аз импресарио ли съм, или гувернантка? Ще обикаляш и ще свириш.

Рекламната кампания преди концерта мина толкова успешно, че публиката, изпълнила Карнеги хол във вечерта на нюйоркския дебют на Дани, бе предразположена да се възхищава, а не да съди.

Докато траеха нескончаемите овации след концерта, Бърнстейн издърпа Дани на подиума и вдигна високо ръката му като на победител в боксов мач. Дани наистина бе станал световен шампион. Бе спечелил най-трудната победа.

Приемът се състоя в разкошната мансарда на един от членовете на управата на Филхармонията. Макар Дани несъмнено да бе звезда, без преувеличение той бе най-голямата знаменитост сред присъстващите.

Там бяха и прочути актьори, които само преди няколко години свенливо би помолил за автограф. Сред гостите имаше и световно известни музиканти, и влиятелни политици. Изобилстваше от фотомодели, както и от черен хайвер, поднасян от сервитьори в униформа.

И най-невероятното — всички бяха дошли, за да се запознаят с него.

Не се изненада от молбата да посвири. В средата на салона го чакаше „Стейнуей“ с отворен капак.

Дани се опасяваше, че по това време на нощта, след толкова тежко изпитание, няма да е в най-добрата си форма да изпълнява класика. Затова бе подготвил *jeu d'esprit*^[4].

Преди да седне пред рояла, произнесе кратка реч.

— Дами и господа, моите благодарности могат да се проточат безкрайно. Затова ми простете, ако спомена само двама души. Първият е мистър Хюрък за неговата вяра и подкрепа през цялото това време...

— Извини ме, скъпо момче — пошегува се импресариото, — но ти си този, който ме подкрепя.

— А, ако Лени позволи, бих желал да изразя благодарността си към него на клавишите.

Дани започна с фортисимо — интерпретация на увода на концерта, който изнесе вечерта. После бързо превключи на джаз потпури от „Уестсайдска история“ на Бърнстейн.

Очарованата публика не му позволи да стане от рояла.

— А сега какво? — чистосърдечно попита Дани. — Останах без материал.

Бърнстейн се усмихна и предложи:

— Защо не направиш и с други това, което направи с мен?

Дани кимна и в продължение на почти половин час мелодии от „Моята прекрасна лейди“, от Коул Портър, Роджърс, Харт и Ървинг Берлин. Накрая се извини и каза, че е изтощен.

Малко по-късно елегантен бизнесмен размаха визитната си картичка и измърмори нещо за албум, съставен от тазвечершните импровизации.

След като се оттегли, при Дани дойде изключително елегантна брюнетка и каза с нежен глас:

— Мистър Роси, очарована съм от изпълнението ви тази вечер. Двамата с Джак се надяваме да дойдете и да посвирилите пред тесен кръг в Белия дом.

Уморен и малко високомерен, Дани за първи път кимна любезно:

— Много мило. Благодаря за поканата.

Едва след като дамата се обърна грациозно и се отдалечи, той осъзна, че е разговарял със съпругата на президента на САЩ.

ДНЕВНИКЪТ НА АНДРЮ ЕЛИЪТ

10 март 1959

След като завърших, очаквах да се озова — метафорично, а не буквално — в морето.

А сега прекосявам Атлантика на борда на американски боен кораб. Знаейки фамилните успехи в това поприще, бях решил да не вървя по стъпките на предците си.

Но когато неочаквано получих повиквателна от армията, изпаднах в паника и реших, че не искам да прекарам следващите две години в маршировки около някой кенеф. Затова постъпих във флота. Мислех си, че на кораба едва ли е толкова зле. Поне няма къде да марширувам.

Оказа се обаче, че съм сбъркал. Животът на моряка може да бъде същински ад. Старият ми приятел Нюал е мичман втори ранг — стои си в Сан Франциско и очаква кораб, пълен с момчета, по които да започне да крещи заповеди, докато кръстосват тропиците. А аз пожелах да видя какъв е истинският живот без привилегии. Затова съм във флота като най-обикновен юнга.

Както и да е, след първоначалното обучение ме разпределиха на разрушителя „Сейнт Клер“ в качеството ми на прост моряк. Задачата ни е да придружаваме „Хамилтън“ като морска бавачка. Основните ми задължения са две. Първо, да поддържам добрия вид на „Сейнт Клер“. С други думи, да търкам палубата. И второ, да служа за футболна топка на старшината, който ме намрази от първия миг. Не разбрах защо. На никого не съм казвал, че идвам от Харвард или дори, че съм учил в колеж. (По-късно някой сподели, че според старшината съм бил „неприятно любезен“ — каквото и да означава това.)

Но той бе твърдо решен да ми стъжни живота. И когато не бях зает с множеството допълнителни задачи, които ми поставяше, или не бях на вахта, нахлуваше в каютата и конфискуваше като „боклук“ книгата, която четях, независимо коя е.

Веднъж реших да му скроя номер.

На вечеря подказах, че ще си легна рано, за да почета. Прибрах се бързо в каютата и взех... Светата Библия. Естествено, след няколко минути той нахлу и без дори да погледне книгата, я изтръгна от ръцете ми и изкрепя: „Юнга, ти тровиш съзнанието си!“

Тогава пред още двама моряци му показах, че само прочиствам душата си с помощта на Светото писание.

Едва успя да каже „О!“, да постави книгата на пейката и да излезе.

И така спечелих битката, но за нещастие загубих войната.

След тази случка той ме преследваше денем и нощем. По едно време толкова се отчаях, че мислех да дезертирам, но се намирахме на хиляди мили от най-близката суша. Значи, все пак, армията има някои предимства.

Ако това бе истинският живот, дойде ми до гуша от него. И ако исках да се измъкна жив, трябваше да напусна кораба.

Веднъж, сигурен, че старшината е на другия край, отидох при старши лейтенанта и го помолих да ме премести. Не му разкрих истинската причина, просто му изразих мнение, че мога да съм полезен на флота по друг начин.

„Например?“ попита той.

„Да, като какъв например?“ — помислих си аз. И изведнъж ми хрумна да кажа, че имам писателска дарба. Това, изглежда, му направи впечатление. И така, за голямо разочарование на моя старшина, че няма да ме принуди да скоча зад борда, ме прехвърлиха в информационната служба.

Тук съм нещо като редактор и журналист — пиша за различни флотски вестници и освен това изпращам по-интересните материали във Вашингтон за да получат по-широк отзвук.

Работата се оказа доста приятна. Но капитанът прекрати почивката ми в информационната служба. Според мен историята бе добра. Става въпрос, че в нея имаше напрежение, вълнение, изненадващи образи и така нататък — дори малко хумор. Но явно висшестоящите не споделяха същото мнение.

Миналата седмица навлязохме в Средиземно море през една адски мрачна и мъглива нощ. (Драматично начало, а?) И в тъмнината се сблъскахме с друг кораб. Никой не пострада, но се наложи да направим ремонт в най-близкото пристанище.

Стори ми се забавно, че ударихме нашия собствен разрушител. Случката, според мен, представлява известен интерес.

Но капитанът не смяташе така. С американските кораби — възрази той, — никога не се случват подобни неща.

Като имах предвид каква е работата на журналиста — а именно да оповестява истината, — изтъкнах, че всъщност съм направил точно това.

Тогава той побесня и ме обсипа с куп синоними за липса на интелект. Основната му идея бе, че дори в американския флот да

стават случайни грешки, те никога не стигат до пресата.

Ще се уволня след една година, три месеца и единадесет дни. Ако имам късмет, това ще стане с почести.

Във всеки случай, остава много време.

Сара завърши курса като първенец.

В действителност нищо от предишния ѝ образователен опит не подсказваше, че ще надмине състудентките си от „Радклиф“ в областта на стенографията и машинописа. Но в края на лятото тя пишеше под диктовка със завидната скорост от сто и десет думи в минута, а печаташе със седемдесет и пет.

— Не допускам никакви други курсове да увеличат шансовете ти за намиране на работа — посъветва я мисис Холмс, ръководителка на летния курс. — С твоята бързина на писане и с образованието, което имаш, ти си напълно готова за секретарка. Препоръчвам ти да започнеш да следиш обявите за работа.

Насърчени от тези думи, Сара и Тед се заеха да четат вестниците. В Кембридж, изглежда, имаше толкова много свободни места, че тя вероятно щеше да си намери работа на няколко минути път от апартамента им на Хурон авеню.

Още първите ѝ две интервюта завършиха с предложения за назначение и я изправиха пред истинска дилема. Работата при вицепрезидента на „Харвард тръст“ щеше да ѝ носи примамливите седемдесет и осем долара седмично, докато „Юнивърсити прес“ предлагаше по-дълго работно време и мизерните петдесет и пет. Ясно накъде клонеше семейството.

Първо, „Юнивърсити прес“ се намираше по-близо. Второ, предлагаше възможност за развитие („С вашето владение на езици може скоро да ви прехвърлим в редакторския отдел“ — отбеляза мисис Нортън, шефката на „Личен състав“, когато видя първата реакция на Сара на предложената заплата).

Сигурно най-голямото предимство, което и двамата осъзнаваха, бе вероятността „Юнивърсити прес“ да се превърне в богат източник на първокласна информация за античния свят. Едни от първите щяха

да научават кой пише книга и на каква тема, и дали ще я одобрят, или отхвърлят. Тази информация би се оказала безценна, когато дойде време Тед да си търси работа.

Следдипломната квалификация се оказа по-трудна, отколкото бе очаквала. За да получи докторска степен, Тед трябваше да издържи адски трудни семинари по лингвистика, сравнителна граматика, метрика, гръцка и латинска стилистика и т.н. За щастие, той разполагаше с другар, с когото вечер обсъждаше подобна езотерика.

Още от първото им лято, когато заживяха заедно, Тед винаги бе настоявал да приготвя вечерята, но сега, след като смяташе, че готвачът трябва да си научи уроците, преди да влезе в кухнята, пред Сара се разкри мъчителната перспектива да чака до десет часа, та съпругът ѝ да се залови с тяхната вечеря.

Това поставяше деликатни проблеми пред дипломатичността. Коя разумна жена би възразила професионален сервитьор да ѝ поднася под звуците на музика и под нежната светлина на свещи вкусно ястие и отбрано гръцко вино и като седне на масата, да ѝ казва колко я обича, а след вечеря да ляга при нея в леглото?

Как е възможно жена да каже на такъв съпруг, че въпреки очарователните вечери на сутринта едва стои будна над пишещата машина? Тогава Сара реши, че единственото решение на проблема е, да изучи тайните на кухнята на семейство Ламброс от самата „мама“. Така, докато Тед се бореше с индоевропейската етимология, тя щеше да приготвя вечерята.

Таласа Ламброс се почувства поласкана от интереса на снаха си и направи възможното за да ускори кулинарното ѝ образование. То включваше подробни рецепти, които Сара усърдно изучаваше.

В началото на януари тя се почувства достатъчно уверена, за да претендира да поеме приготвянето на вечерята. И точно навреме. Защото в края на пролетния семестър Тед щеше да се изправи пред цял куп изпити по различни езици.

Немският направо го съсипваше. „По дяволите“, често си мислеше той, „защо толкова трудове върху класическата литература са написани на този безсмислено труден език?“ Тук отново Сара, която бе учила три години немски в училище, му помогна да добие усет за структурата на изречението. И след като анализира няколко статии

заедно с него, му показва как да извлича основната идея от пасажа с цитати от класиката.

След една от тези миниконсултации Тед я погледна с неподправено обожание и възкликна:

— Сара, какво, по дяволите, щях да правя без теб?

— О, вероятно щеше да прелъстиш някоя очарователна колежка.

— Не си прави такива шеги — прошепна Тед и протегна ръка да я погали.

С помощта и насърчението на Сара, Тед взе изпитите успешно и започна дисертация върху Софокъл. За награда го назначиха като преподавател в курса на Финли по класически езици и литература.

Въртеше се в леглото, но не успяваше да заспи.

— Скъпи, какво има? — попита го Сара, нежно поставила ръка върху рамото му.

— Няма да помогне, мила. Притеснявам се за утре.

— Е — успокой го тя, — обяснимо е — първите студенти, на които ще преподаваш. Нямахте да е нормално, ако не си изнервен.

— Не съм нервен — отвърна той. — Това е кататония^[5].

— Но, скъпи, става въпрос само за обсъждане. Хлапетата ще бъдат по-уплашени от теб. Не си ли спомняш какъв си бил като първокурсник?

— Да, сигурно си права. Бях уплашен, но разправят, че днешните студенти ставали все по-умни. И изпитвам абсурдния страх да не би утре някой световноизвестен професор да влезе без предупреждение.

Сара хвърли поглед към будилника. Наближаваше пет и нямаше смисъл да убеждава Тед да заспи отново.

— Искаш ли да направя кафе и да те изслушам какво възнамеряваш да им кажеш? Ще бъде нещо като генерална репетиция.

— Добре — въздъхна той, доволен, че се измъква от леглото-затвор.

Тя бързо приготви две големи чаши нескафе и двамата седнаха на кухненската маса.

В седем и половина тя започна да се смее.

— Какво има? Какво сбърках? — нервно попита Тед.

— Побъркан грък — усмихна се тя. — Говориш брилянтно за Омир в продължение на близо два часа. Сега, след като разполагаш само с петдесет минути, не смяташ ли, че си напълно подготвен да застанеш пред твоите първокурсници.

— Хей — засмя се Тед, — ти си отличен психолог.

— Съвсем не. Просто познавам съпруга си по-добре, отколкото той се познава.

Датата, часът и мястото на първата лекция на Тед се запечатиха в паметта му. Петък, двадесет и осми септември хиляда деветстотин петдесет и девета, в десет и една минута той влезе в дискуссионната зала на „Олстън Бър“. Остави пред себе си учудващо много книги, всяка от които с грижливо отбелязани откъси, които да прочете на глас, ако изпадне в затруднение.

В десет и пет написа името и приемните си часове на черната дъска и се обърна лице в лице със своите студенти.

Те бяха четиринадесет. Десет момчета и четири момичета с отворени тетрадки и моливи, готови да запишат всеки звук. „Исусе — внезапно си помисли той, — те ще записват *моите* думи! Ами, ако направя непростима грешка и хлапетата я покажат на Финли? Или по-лошо, ако някой от тях е учил класически езици в подготвителното училище и ме хване още тук? Да става каквото ще, Ламброс, време е да почваш.“

Отвори жълтата си папка с педантично подчертани бележки, пое дъх и вдигна поглед. Сърцето му биеше толкова силно, че Тед се почуди дали студентите не го чуват.

— Ъ-ъ, ако някой от вас си мисли, че е в час по физика, ще започна с това, че изучаваме класически езици и литература и аз ще водя разискванията. Докато записвам имената ви, може да научите моето. Записано е на дъската. Между другото, на гръцки означава блясък, надареност, но ще ви оставя да прецените след няколко седмици.

Разнесе се лек смях. Май го харесваха. Започна да ги подготвя за темата.

— Този курс ще ви разкрие корените на западната култура, защото двата епоса, приписвани на Омир, са първите шедьоври на

западната литература. В близките седмици ще видим, че „Илиада“ е първата трагедия, а „Одисея“ е първата комедия...

Оттук насетне Тед нито веднъж не погледна в предварително подготвения си текст. Заговори възторжено за величието на Омир, за стила му, за устната традиция и древногръцкото разбиране за героизма.

Преди да се усети, часът почти изтече.

— Е — усмихна се той, — изглежда, съм се увлякъл малко. Трябва да спра дотук и да попитам имате ли въпроси.

Някой от последния ред вдигна ръка.

— Чели ли сте Омир в оригинал, мистър Ламброс? — попита млада студентка от „Радклиф“ с очила.

— Да — гордо отвърна Тед.

— Бихте ли ни прочели кратък откъс, просто за да добием представа за звученето му?

Тед се усмихна:

— Ще направя каквото мога.

Сега, макар на бюрото пред него да стояха текстовете, той започна вдъхновено да рецитира наизуст началото на „Илиада“, поставяйки ударение върху думите, които студентите можеха да разберат, например *heroon* — герой в четвърта строфа. Достигна кресчендо на седма строфа, като наблегна на *dios Achilleus*, божествения Ахил. Сетне направи пауза.

За негово смайване класът го аплодира. Звънецът удари. Тед почувства неочаквана вълна на облекчение, въодушевление и умора. Нямаше представа как се е справил, докато не дочу различни коментари на студентите, които излизаха от залата.

— Господи, имаме късмет — възкликна един от тях.

— Да, този е истински динамит — добави друг.

Последно Тед чу — или поне така му се стори, — женски глас:

— По-добър е дори от Финли.

Но сигурно това бе плод на изтощеното му въображение. Защото Джек Х. Финли-младши бе един от най-великите преподаватели в историята на Харвард.

Джейсън Гилбърт прекара първите месеци в пътуване по добре балансиран график, съчетаващ култура и спорт. Взе участие в толкова

турнири в Европа, в колкото можа, но раздели времето си поравно между тениса и музеите.

Макар условията на наградата да му забраняваха да извършва формална академична дейност, прекара зимата в събиране на материал за сравнително изследване на международния ски-спорт, като отдели специално внимание на пистите в Австрия, Франция и Швейцария.

Когато спортният му ентусиазъм започна да се топи, замина за Париж, градът на хилядите атракции. Не знаеше френски, но отлично владееше международния език на чара и не се затрудняваше да открие дама, която да му служи за гид.

Само за няколко часа се сприятели със студентка по история на изкуствата на име Мартин Пелетие.

Докато се разхождаха по булевардите, Джейсън се възхищаваше от начина на живот на французите. Внезапно спря, за да разгледа множеството плакати, разлепени по павилионите, които рекламираха културни събития. Остана поразен от едно съобщение:

SALLE PLEYEL

POUR LA PREMIÈRE FOIS EN FRANCE

LA JEUNE SENSATION AMERICAINE

DANIEL

ROSSI

PIANISTE^[6]

— Хей — обърна се гордо към Мартин. — Та аз го познавам. Искаш ли да отидем на концерта му?

— С удоволствие.

И така, мелодичният ритъм на съдбата доведе Джейсън Гилбърт в залата, където се състоя парижкият дебют на Дани Роси.

Зад кулисите Джейсън и Мартин успяха да си проправят път сред тълпата репортери и почитатели и да привлекат вниманието на Дани. Звездата на вечерта се зарадва да види свой състудент и приветства привлекателната приятелка на Джейсън на безпогрешен и елегантен френски.

Джейсън предложи да вечерят заедно, но Дани отвърна, че ще присъства на частен прием, на който, за съжаление, не може да ги покани.

По-късно, докато вечеряха лучена супа в Халите, Мартин попита Джейсън:

— Мислех, че този Дани Роси ти е приятел.

— Защо смяташ, че не е?

— Защото ме покани да го придружа — без теб.

— Самонадеяно джудже, въобразява си, че е неотразим.

— Не, Джейсън — усмихна се тя. — Ти си неотразим. Него го бива единствено в музиката.

До началото на април хиляда деветстотин петдесет и девета година Джейсън вече се бе наситил на забележителностите на миналото и изгаряше от нетърпение да се върне на тенис корта. На завръщането си той гледаше като на своеобразен прощален тур, затова се записа във възможно повече турнири.

И дори в това отношение, пътуването му се оказа образователно. Защото разбра колко далеч е от най-добрите тенисисти в света. Нито веднъж не премина четвъртфинал и започна да смята за успех всеки спечелен сет срещу играч от основната схема.

На международния турнир в Гщаад в средата на юли при жребия му се падна съмнителната чест да се срещне в първия кръг с австралиеца Род Лейвър. Джейсън отстъпи пред непобедимия левак, без да спечели нито гейм, но посрещна загубата достойно.

— Род — каза той, докато го поздравяваше след срещата, — за мен бе чест да бъда разгромен от теб.

— Благодаря, американецо.

Джейсън напусна бавно корта, клатейки глава: чудете се защо този следобед е толкова бавен — или топката е много бърза.

Висока млада жена с кестенява конска опашка дойде до него и предложи приятелските си съчувствия.

— Днес нямаше късмет, нали? — Тя говореше английски със странен, но очарователен акцент.

— До този момент, да — съгласи се той. — Състезателка ли си?

— Да. Утре следобед ще играя в женския турнир. Искях да ти предложа да участваме заедно на смесени двойки в петък.

— Защо? Току-що видях колко слабо играя.

— И аз не съм много добра — откровено сподели тя.

— Значи вероятно ще загубим.

— Но ще си направим удоволствието. Това не е ли най-важното?

— Възпитан съм с мисълта, че най-важно е победата — чистосърдечно призна Джейсън. — Но в момента ревизирам възгледите си. Така че, защо не? За мен ще бъде удоволствие да ме разгромят в твоята компания. Между другото, как се казваш?

— Фани ван дер Пост — отвърна тя и протегна ръка. — Студентка от Холандия.

— Джейсън Гилбърт, който, както сама се увери, е достатъчно добър само да подава топките на Род Лейвър. Може ли да обсъдим стратегията ни на корта на вечеря по-късно?

— Да. Отседнала съм в „Боо хотел“ в Заанек.

— Какво съвпадение — отбеляза Джейсън. — Аз също.

— Знам. Видях те снощи в бара.

Вечерта двамата отидоха с взетия под наем фолксваген костенурка на Джейсън в една тристагодишна страноприемница в Хлоецерли.

— Божичко! — възкликна Джейсън, докато се настаняваха. — Това е много по-старо от Америка.

— Джейсън — усмихна се Фани, — почти всичко в света е по-старо от Америка. Не си ли забелязал?

— Да. Цялото това пътуване смаза самочувствието ми като с валяк. Сякаш съм роден вчера и съм висок две педи.

— Уверявам те — каза тя с искра в очите, — ако наистина искаш да се почувстваш дребен, ела в Холандия. Едно време сме били световна сила. Притежавали сме дори Сентръл парк. А сега претенциите ни за слава се изчерпват с факта, че сме дали на човечеството Рембранд и английската дума за „бисквити“.

— Всички холандци ли са с толкова ниско самочувствие?

— Да. Това е хитър начин да бъдеш арогантен.

В продължение на часове, чак до ранни зори, разговаряха, без да спрат. Още преди да дойде време да си пожелаят лека нощ, Джейсън вече знаеше, че това момиче е много специално.

Фани бе родена във ферма близо до Грьонинген в началото на Втората световна война и бе живяла в ужасен глад, опустошил страната ѝ към края на бойните действия. Въпреки трудното детство, имаше жизнерадостно чувство за хумор и оптимизъм, които очароваха Джейсън.

И макар Фани да имаше амбиции, те не бяха прекомерни. Следваше медицина в Лайден, учеше, колкото да стане добър лекар, и тренираше тенис, колкото да остане добър играч.

От разговорите им тази вечер Джейсън стигна до извода, че Фани е най-уравновесената личност, която някога е срещал. Не приличаше нито на прекомерните интелектуалки от „Радклиф“, които се бореха за професура, нито на празноглавите момичета от Лонг Айлънд, чиято единствена цел в живота бе годежният пръстен.

Фани притежаваше талант, който не бе срещал у нито една от приятелките си в Америка. Бе щастлива да е това, което е.

На другия ден, докато седеше на трибуната и наблюдаваше играта ѝ, уважението му към нея нарасна. Тя не само бе легнала късно вечерта, но и бе пила доста вино. Джейсън бе сигурен, че противничката ѝ от Флорида бе изпила чаша топло мляко и бе заспала в девет.

Фани обаче бе в достатъчно добра форма, да накара американката да се потруди за победата. До втория сет имаше точен и силен, и най-важното — непробиваем сервис. Едва тогава упоритата тийнейджърка от Флорида започна да преодолява съпротивата ѝ. Фани загуби с 5:7, 6:3, 6:1. Джейсън я посрещна на изхода на корта с хавлиена кърпа и чаша портокалов сок.

— Благодаря — запъхтяно отвърна Фани, — но бих предпочела студена бира. Агресивен малък дявол, нали?

— Да. Обзалагам се, че при загуба баща й щеше да я напляска. Божичко, виковете му не те ли влудиха?

— Не, когато играя, не чувам нищо. Както и да е, направих си удоволствието.

Тръгнаха заедно към съблекалните.

— Знаеш ли — каза Джейсън, — от теб ще излезе страхотна тенисистка, ако се потрудиш повече.

— Не ставай глупав, тенисът е само игра. А ако наистина се потрудя повече, ще се превърне в работа. А сега, къде би желал да вечеряме?

— Не знам. Някакви предложения?

— Какво ще кажеш да хапнем в „Rougemont“. И без това е мой ред да те поканя.

Вечерта обсъдиха накратко стратегията за мача си на двойки. Понеже Фани бе по-ниска (макар и с малко), тя щеше да играе на мрежата.

— Разчитам на теб да връщаш всички топки, преди да са стигнали до мен — пошегува се Джейсън.

— Моля те, не храни големи надежди. Според мен някъде в амбициозния си американски мозък си въобразяваш, че утре имаме шанс.

— Да — съгласи се той, — мислех си го, признавам. Онези пуяци, с които играем, може да се окажат по-слаби от нас.

— На този турнир няма по-слаби от нас.

— Господи, ама че партньор си ти. Разбиваш самочувствието ми.

— Нищо не може да разбие самочувствието ти, Джейсън — многозначително се усмихна тя.

Малко не им стигна, за да спечелят.

Никой от испанската двойка нямаше силен удар, но въпреки това спечелиха първия сет с лекота. Сетне противниците им започнаха да

изпращат все по-точно дълги бавни удари — те минаваха покрай Фани и караха Джейсън да тича до изнемогване.

След маратонската битка той бе вир вода потен и остана без дъх от слънцето и разреждения швейцарски въздух.

— Благодаря на Бога, че загубихме — въздъхна тя, докато бършеше лицето си с кърпа. — Не ме блазни идеята за още един дълъг следобед като този. Но ще ти кажа нещо, Джейсън. Като за първи път играхме добре. Следващата година вероятно ще изгубим с по-малка разлика.

— Да, но тогава не мога да участвам. Имам ангажимент.

— Ангажимент — объркано попита тя. — Да не си сгоден?

— Да — удължи заблудата й той. — Любовницата ми се казва Американски боен флаг. Ще разполага с тялото ми в продължение на две години, считано от септември.

— Жалко за хубавото тяло — усмихна се тя. — Кога се връщаш?

— О, имам още три седмици — погледна я в очите. — И бих искал да ги прекарам с теб. Нямам предвид да играем тенис.

— Ще се уреди, струва ми се.

— Разполагаме с фолксвагена. Къде искаш да отидем?

— Винаги съм мечтала да видя Венеция.

— Защо?

— Защото има канали като Амстердам.

— Не се сещам за по-основателна причина — усмихна се Джейсън.

Поеха по планинските пътища на Швейцария. Оттам се спуснаха към Италия и прекараха няколко дни на брега на езерото Комо. През цялото време разговаряха.

Скоро Джейсън започна да изпитва чувството, че познава отблизо всичките й приятели и може да изреди имената им. А Фани откри, че зад русия тенисист, привлякъл погледа й в препълнения бар, се крие нещо повече.

— Какъв американец си? — попита тя, докато закусваха на брега на езерото.

— Какво искаш да кажеш?

— Е, освен ако не си индианец, семейството ти трябва да е дошло отнякъде. Гилбърт английско име ли е?

— Не. Ние сме го избрали. Когато дедите ми дошли на Елис Айлънд, се казвали Грюнвалд.

— Немци?

— Не. Руснаци. По-точно, руски евреи.

— А, значи си евреин — каза тя с нараснал интерес.

— Не се чувствам като такъв.

— Как така?

— Ами Америка е свободна страна. И баща ми решил да се влее в общия поток, щом религията не означава нищо за него, както той се изразява.

— Но това е невъзможно. Един евреин не е нищо друго освен евреин.

— Защо не? Ти си протестантка, но ако искаш можеш да станеш католичка, нали?

В погледа ѝ личеше недоверие.

— Това е прекалено наивен аргумент за интелигентен човек като теб, Джейсън. Дали Хитлер би пощадил теб и семейството ти, защото сте се отказали от вярата си?

Той започна да се ядосва. Какво целеше тя?

— Защо всички намесват Хитлер, когато се опитват да ме убедят, че съм евреин?

— За Бога, Джейсън, не разбираш ли, че в детството ти те е спасил Атлантическият океан? Израснах в сянката на нацистите. Видях да отвеждат наши съседи. Семейството ми дори кри една малка еврейка през цялата война.

— Наистина ли?

Тя кимна.

— Да. Ева Голдсмит. Израснахме като сестри. Родителите ѝ притежаваха фабрика за порцелан и бяха — или поне така си мислеха, — стълб на холандското общество. Но това не впечатли войниците, които ги отведоха.

— Какво се случи с тях? — тихо попита Джейсън.

— Същото, което се случи с милиони евреи из цяла Европа. След войната Ева ги търси с години. Ходи във всевъзможни агенции, но не откри нищо. Намери само някакъв далечен братовчед в Палестина.

Завърши училище там, но още поддържахме връзка. Всъщност, през година-две ѝ ходя на гости в кибуца ѝ в Галилея.

Разказът ѝ и разговорите, последвали през седмиците, които прекараха заедно, породиха у Джейсън горещото желание да научи нещо повече за своя народ. По ирония на съдбата дължеше това решение не на друг евреин, а на холандка, християнка, в която се влюбваше все повече с всеки изминал ден.

Джейсън предложи да я откара обратно до Амстердам и да вземе самолета оттам. Но и двамата, очаровани от Венеция, останаха в града до последния момент, когато той трябваше да се яви във флота.

Раздялата им на летището го разстрои. След като се целунаха и прегърнаха десетина пъти, Джейсън се закле пламенно да ѝ пише поне веднъж седмично.

— Моля те, няма нужда да ми казваш такива неща. Беше много мил и винаги ще мисля за теб с обич. Но е доста глупаво да си въобразяваме, че в продължение на две години ще седим и ще чезнем от мъка един за друг.

— Говори за себе си, Фани — възрази Джейсън. — Ако чувствата ти към мен са толкова силни, колкото моите...

— Джейсън, ти си най-милият мъж, когото някога съм срещала. И никого не съм чувствала толкова близък. Защо просто не изчакаме да видим какво ще се случи — без да храним напразни илюзии.

— Чела ли си „Одисея“, Фани?

— Да, разбира се. Двамата били разделени цели двадесет години.

— И какво са двадесет и четири месеца в сравнение с това?

— „Одисеята“, скъпи, е само приказка.

— Добре, цинична малка холандке — отвърна Джейсън, подражавайки на Джон Уейн^[7], за да я впечатли, — обещавай само да отговаряш на всяко мое писмо и ще видиш какво ще стане.

— Обещавам.

Прегърнаха се за последен път. Той пое към самолета. Миг преди да влезе, се обърна към нея.

Дори от това разстояние видя сълзите, които се стичаха по лицето ѝ.

Дани Роси се събуди и леко се обърка от непознатата, макар и луксозна хотелска стая. Поради претоварената си концертна програма бе свикнал да сменя спалните си като носни кърпички. Но винаги бе сигурен къде точно се намира. Коя страна. Кой град. Кой оркестър. Кой хотел.

Докато се опитваше да проясни съзнанието си, забеляза петте блестящи златни статуетки, поставени върху скрина до леглото. Едва сега започна да си спомня.

Снощи се състоя годишната церемония по връчване на наградите „Грами“, с които се отличават най-големите постижения в областта на звукозаписната индустрия. Пищното празненство протече в голямата бална зала на „Сенчъри плаза хотел“ в Лос Анжелис. Той долетя навреме, колкото да се регистрира в „Бевърли Уилшир“, да се преоблече в смокинг и да се качи бързо в лимузината, където го очакваха двама мазници от „Връзки с обществеността“ и го придружиха до церемонията.

Триумфът на Дани като най-добър солист на класическа музика не бе неочакван. В края на краищата наградите се присъждат не само заради умението да свириш на даден инструмент, а и заради умението да общуваш с медиите. А Дани бе виртуоз и в двете.

Беше спорно дали интерпретацията му на концертите за пиано на Бетовен е най-добра плоча за последните дванадесет месеца, но рекламната кампания, която Дани провеждаше, нямаше равна на себе си.

Снощи духовете разбунни втората „Грами“ за най-добър солоджаз албум. Той представляваше кулминацията на приятните музикални шегички, започнати от Дани вечерта след дебюта му с Нюйоркската филхармония, когато на приема импровизира тези мелодии.

Джентълменът, пожелал да разговарят, наистина се срещна с Дани на другия ден. Оказа се Едуард Кайзър, президент на „Калъмбия рекърдс“. Бе абсолютно убеден, че има огромна публика, която ще погълне изпълненията му като захарен памук.

В началото „Роси на Бродуей“ се продаваше бавно, но постоянно — главно поради растящата популярност на Дани. Появата му в шоуто на Ед Съливан обаче го изстреля по-високо от астронавта Джон Глен:

ускори продажбите от три хиляди на седемдесет и пет хиляди „парчета“ седмично.

Предаването на Съливан случайно съвпадна с много важен момент. Излъчи се вечерта, когато бюлетините за „Грами“ вече бяха изпратени на получателите по пощата. Ден преди това никой не бе се усъмнил в победата на Каунт Бейси. След монотонното, но хиперболично представяне, което Ед направи („най-големият нов музикален гений на Америка“), нещата се обърнаха на сто и осемдесет градуса.

Така Дани написа нова страница в историята на музиката: в един ден спечели „Грами“ и за класика, и за джаз. Всъщност, както подхвърли Каунт Бейси, той е „щастливо копеленце“.

Кой знае колко плочи седмично щяха да се продадат след награждаването!

Дани подреждаше парчетата от мозайката в съзнанието си, без още да е в състояние да си обясни откъде се взеха всички златни статуетки, огрени от първите слънчеви лъчи.

Откъде, по дяволите, се бяха появили другите?

Но това, естествено, щеше да разбере тутакси щом разкрие мистерията на събуждането си в тази непозната хотелска стая.

От банята се носеше шум на течаща вода. Някой си правеше утринния тоалет. Явно, снощи Дани бе споделил с някого стаята — а както изглеждаше — и леглото. Защо отличната му по принцип памет сега е в такава мъгла?

Точно тогава се разнесе мелодичен женски глас:

— Добро утро, скъпи.

От банята, с безупречна прическа и полупрозрачна нощница се появи трикратната носителка на „Грами“ Карла Аткинс.

— Здравей, Карла — оживи се Дани, — снощи ти беше хитът.

— И ти не се представи зле, малкия — изгука тя и се мушна под завивките до него.

— Предполагам, нямаш предвид наградите? — попита Дани с усмивка.

— По дяволите — изсмя се Карла в най-ниския регистър на гласа си, — тези статуетки не стават за нищо в леглото. Ние двамата заслужаваме специална награда, нали?

— Радвам се, че мислиш така — искрено отвърна Дани. — Бих желал да си спомня нещо повече от вечерта с най-добрата певица в Америка. Пихме ли нещо?

— О, малко шампанско долу. Сетне се качихме тук и схрускахме няколко амита.

— Амита?

— Да, скъпи. Амил нитрит. Сещаш ли се, онези малки хапчета с освежаващ аромат. Не ми казвай, че ти е било за първи път.

— Така е — призна Дани. — Защо не си спомням дали ми е харесало, или не.

— Защото, бейби, беше пощурял. Наложил се да те натъпча с успокоителни, за да не затанцуваш по тавана. Какво ще кажеш да закусим?

— След като става въпрос за това — отвърна той, — да поръчаме пет-шест яйца с бекон и препечен хляб.

Карла Аткинс се усмихна.

— Ясно! — тя позвъни на „Обслужване по стаите“ за да поръча закуска за „квинтета“.

— Квинтет? — учуди се Дани.

— Да, бейби, онези дребосъци ей там.

И тя посочи петте блестящи статуетки, наредени в една редица.

Стюардесата му предложи шампанско.

— Не, благодаря — любезно отказа Дани.

— Но, г-н Роси, трябва да отпразнувате триумфа си — усмихна се тя подкупващо. Беше много красива. — Е, повикайте ме, ако промените решението си. И... поздравления.

След като се помота неловко още секунда, надявайки се Дани да поиска телефонния ѝ номер, тя се отдалечи неохотно, за да обслужи някои от другите звезди, които този следобед също летяха в първа класа от Лос Анжелис до Ню Йорк.

Но Дани бе потънал в мислите си. Ровеше в съзнанието си, за да възстанови какво се бе случило в стаята на Карла Аткинс.

Малко по малко сглоби мозайката. Първо, възбудата от факта, че се оказа безспорната звезда на вечерта. После възбудата от близостта с нея. И накрая усещането, породено от онези хапчета.

Да, спомни си, че изпита дива еуфория. Като се сети за това, сърцето му затуптя по-бързо. От тях се бе почувствал по-жизнен. Но след това успокоителните размътиха мозъка му.

А той забрави да я попита какво е използвала.

ДНЕВНИКЪТ НА АНДРЮ ЕЛИЪТ

20 декември 1960

Утре се женя. Трябва да е много интересно.

Нюал е на Хаваите с флота и няма да дойде, но останалите ми приятели ще бъдат тук — включително Тед и Сара Ламброс, и дори онзи откачалник Джордж Келер.

Може би заради уважението, което изпитвам към Джейсън Гилбърт, го помолих да ми стане кум. Той се съгласи, но отказа да облече морската си униформа, въпреки че това щеше да придаде блясък на тържеството.

Църковната церемония ще бъде последвана от прием с шампанско в Бикън хил клуб. После ще отлетим до Барбадос за медения месец. Сетне се връщаме в Ню Йорк и започвам като стажант в инвестиционната банка „Даунс&Уиншип“.

Сигурен съм, че прекарваме весело — особено ако успея да си обясня защо всичко се случи толкова бързо.

От една страна, бих го нарекъл родителски натиск, макар в нашето семейство подобни неща да не съществуват. Баща ми просто *предлага* едно или друго.

Когато през лятото ме освободиха от флота навреме, за да се присъединя към всички останали в Мейн, той небрежно подхвърли, че ми било време да се ожения, а аз покорно се съгласих. Разговорът продължи в същия дух, с изключение на забележката му, че „в края на краищата, мъжът не бива да чака, докато превали билото“.

След като престанах да търкам палуби и да изпращам съобщения от корабния живот, често казано, не знаех какво да правя. Освен това продължителният престой в морето само изостри желанието ми да общувам по-отблизо с другия пол. Предполагам, че „по-отблизо“ от женитбата няма.

До тази година имах романтичното усещане, че сватбата има нещо общо с любовта. Но тогава, изолиран — първо, от Харвард, а

сетне и от огромния океан — нямах, разбира се, реална представа за живота.

Всъщност любовта е сред малкото неща, към които баща ми изпитва толкова силни чувства, че ги изразява с псувня. Веднъж отидохме на езерото да ловим риба и му споменах колко съм се развълнувал на сватбата на Тед и Сара и че те са идеалът ми за влюбена двойка.

Баща ми ме погледна, повдигна вежди и каза:

— Андрю, не знаеш ли, че любовта е... простотия?

Не твърдя, че във флота не съм чувал по-груби думи, но никога — изречени от устата на баща ми. Търпеливо ми обясни как, когато бил момче, най-хубавите бракове не се сключвали по любов, а по сметка. Жалко, че вече не се правело така.

Например, съученикът му Лайман Пиърс, президент на „Бостън Метрополитън“ имал „страхотна дъщеря“, за която, в доброто старо време, щял да уреди прекрасен годеж.

Признах си, че нямам нищо против „страхотните“ жени и с удоволствие бих се обадил на подобна дама, стига да е на приятелска основа — и без ангажименти.

На което баща ми отвърна, че няма да съжалявам. И продължи да лови риба.

Не хранех особени надежди, когато позвъних на Фейт Пиърс във Фонда за защита на дивите животни, където тя работеше на доброволни начала. Очаквах да видя празноглава, разглезена особа. До известна степен беше разглезена, но в никакъв случай — празноглава. А когато се срещнахме, останах очарован, защото Фейт изглеждаше *прекрасно*.

Искам да кажа, тя бе едно от най-красивите момичета, които някога бях виждал. Помислих си, че би накарала дори Мерилин Монро да се поизпоти за парите си (като изключим, че тя имаше повече пари).

Нещо повече, аз я харесах. Тя бе уникално създание сред така наречените аристократи — изпитваше неподправен ентузиазъм. Всяка дейност за нея представляваше „забавление“, независимо дали ставаше въпрос за футбол по бреговете на Чарлз, изискан обяд в „Maitre Jacques“ или секс преди брака. Целият ѝ предишен живот се вписваше в тази единствена дума.

Майка ѝ и баща ѝ не се разбирали много. Но когато се развели и на шестгодишна възраст я изпратили в пансион, това се оказало „забавление“. Както и гимназията в Швейцария, където се сдобила с ужасния си френски акцент.

Ските, ветроходството, ездата и сексът (май че вече го споменах) също влизаха в тази категория.

Освен това тя е страхотен градинар.

Бих оприличил ухажването ни на вихрушка и съм абсолютно сигурен как би го определила тя. Във всеки случай, поради оказалият се огромен брой общи познати, се боях, че единственото, което би попречило на брака ни е, да не се окаже кръвосмешение.

Държа да отбележа, че не се женя за Фейт само защото родителите ни са си го навили на пръста.

Като знам дълбоко критичните възгледи на баща ми, никога не бих му го признал, но все още съм романтик.

Ще се ожения за Фейт Пиърс, защото тя каза нещо, което никой друг преди нея не ми го е казвал през целия ми живот.

Миг преди да ѝ направя предложение, тя прошепна:

— Андрю, мисля, че те обичам.

Една сутрин в края на лятото на хиляда деветстотин шестдесет и втора година Дани Роси се събуди сам. Не просто сам в леглото, а с чувството за всепроникваща празнота в целия му живот.

„Как е възможно?“ — запита се той. „Ето ме в новия ми мезонет с изглед към Сентръл парк. След минута ще се появи икономът и ще донесе закуската ми на сребърен поднос. Ще донесе също и сутрешната поща, в която ще съдържа поне една дузина покани за коктейли из целия свят. И изведнъж се чувствам нещастен.“

„Нещастен? Каква абсурдна мисъл. Та аз съм любимецът на критиката. Сигурно, ако кихна по време на концерт, ще помислят, че е вълнуваща нова интерпретация. Не мога да отида оттук дори до офиса на Хюрък без непознати хора да ме поздравяват приятелски или да ме молят за автограф.“

„Нещастен? Та в целия свят няма оркестър, който да не копнее да ме привлече за солист. А вече започват да пристигат и поръчки за симфонични композиции. Изглежда, всички се стремят към моя талант

и към моята личност — да не говорим за многобройните красавици, които желаят тялото ми.“

„Тогава защо, когато лъчите на платиненото зимно слънце огряват фантастичния ми апартамент, се чувствам по-зле от времето, когато свирех в отвратителната си стаичка за репетиции в мазето на родителите ми?“

„Всъщност, не за първи път ме налягат подобни мисли. Но сега те идват по-често.“

Положението се влошаваше от обстоятелството, че този ден Дани нямаше никакви официални ангажименти, никакви концерти, никакви репетиции, нито дори час при фризьора.

Това, разбира се, бе така по негово настояване, защото искаше да посвети деня на композирането на оркестрова сюита, поръчана от симфоничния оркестър на Сейнт Луис. А сега перспективата да стои сам сред празните нотни листове го потискаше.

Коя ли бе причината за тази меланхолия?

Дани закуси, obu си джинсите, облече пуловера с лика на Бетовен (подарък от обожаваща го почитателка) и се качи в кабинета на горния етаж. Там, на пианото, където я остави предната вечер, лежеше недовършената му композиция. А на фотьойла — списанието, което разглежда, за да си отпочине и да изчака действието на приспивателното.

Само и само за да не се залови за работа, го разлисти отново. Беше Бюлетин на възпитаниците на Харвард, който снощи остави отворен на страниците с бележки за випуските.

Защо, запита се той, само най-скучните личности пишат за своите „постижения“? И защо, по дяволите, смятат, че тяхната сватба или дори раждане на дете интересува някого?

Въпреки безразличието си, се отпусна на фотьойла и препрочете списъка с бракосъчетания и раждания, който го бе приспал предната вечер.

Сетне сам в прекрасния си мансарден кабинет той направи едно признание пред себе си: „Всъщност, това не е отегчително, това е равностетка на всички радости в живота, които съм пропуснал. Аплодисментите ме опияняват. Но колко продължават. Пет, десет минути най-много. Когато всичко свърши, се прибирам у дома, където не ме чака никой, освен прислугата. Естествено, доведа ли жена, се

забавлявам. Но след физическото удоволствие дори не *разговаряме*. И това някак ме кара да се чувствам още по-самотен.“

„Мисля, че искам жена.“

„Разбира се, че искам жена. Но такава, която да споделя живота и мислите си. И най-вече — ако е възможно — жена, която да ме хареса заради самия мен, а не заради имиджа ми, изграден от моята пропагандна машина.“

„Като се замисля, кой в живота ми ме е обичал такъв, какъвто съм?“

„Само... Мария.“

Господи, колкото глупаво постъпи, като позволи на единствения истински шанс за връзка да му се изплъзне между пръстите. И то поради възможно най-лошата причина: защото Мария не се държа като всички други и не поднесе тялото си пред олтара на неговото его.

Кога я видя за последен път? Преди две години? Преди три?

Би трябвало вече да е завършила „Радклиф“, да се е омъжила за някой хубав католик и да се грижи за децата си. Да, подобно фантастично създание не би седяло в очакване Дани Роси да се обади. Не, прекалено е умна за това.

Сега знаеше съвсем точно защо е така потиснат. И освен това, че не е в състояние да промени нищо.

Дали пък не греши?

Мария трябва да е на двадесет и три или най-много на двадесет и четири. Не всички жени се омъжват на тази възраст. Може би е специализирала след университета. Кой знае? По дяволите — ами ако е станала монахиня?

Странно, още пазеше телефонния ѝ номер в Кливланд. Полусъзнателно напомняне, че не е губил надежда.

Дани пое дълбоко дъх и набра номера.

Обади се майка ѝ.

— Може ли да говоря с Мария Пасторе, моля? — нервно попита той.

— О, тя не живее вече у дома...

Дани изтръпна. Страховете му се сбъднаха — беше твърде късно.

— ... но бих ви дала телефона в нейния апартамент. Мога ли да попитам кой се обажда?

— Ъ-ъ... ъ-ъ... Даниел Роси.

— О, Боже! Знаех си, че гласът ми е познат. Следим кариерата ти с огромно възхищение.

— Благодаря. Ъ-ъ... Мария добре ли е?

— Да. Преподавател е по танци в едно девическо училище и е доволна от работата си. Сега е там.

— Ще ми дадете ли адреса? — прекъсна я Дани.

— Разбира се — отвърна мисис Пасторе, — но ми се иска да ѝ съобщя...

— Моля ви, недейте. Ще ви бъда благодарен, ако не ѝ кажете, че съм се обаждал. Искам... да я изненадам.

— Едно-две-три — plié. Сега четвърта позиция, момичета. Мария водеше клас по балет на дузина десетгодишни момичета в Шеруудското девическо училище. Погълната от работата си, едва усети отварянето на вратата зад гърба ѝ, но нещо я накара да хвърли поглед към огледалото и да види отражението на позната някога фигура.

Беше изумена. Невероятно! Преди да се обърне обаче, се съвзе достатъчно, за да каже на децата:

— Упражнявайте движенията, момичета. Лори, тактувай ти. Завъртя се кръгом и отиде да поздрави посетителя.

— Здравей, Дани.

— Здравей, Мария.

И двамата се почувстваха доста неловко.

— Ъ-ъ... дошъл си в града за някой концерт? Пропуснала съм го във вестниците.

— Не, Мария. Долетях специално, за да те видя.

И двамата замълчаха.

В продължение на няколко секунди се гледаха безмълвно, докато зад тях малката Лори броеше стъпките на начинаещите балерини.

— Чу ли ме, Мария? — тихо попита Дани.

— Да. Просто не знам какво да си мисля. Искам да кажа, защо след толкова много време...?

Вместо да отговори на въпроса ѝ, Дани ѝ зададе друг, който изгаряше душата му по време на полета до Кливланд.

— Успя ли някой щастливец да грабне сърцето ти?

— Е, излизам с един архитект...

— Сериозно ли е?

— Ами той иска да се оженим.

— Сещаш ли се понякога за мен?

Тя замълча, сетне отвърна:

— Да.

— Аз също. Не ми излизаш от ума.

— Кога ти остава време за това, Дани? — попита тя с тънък сарказъм. — Любовните ти афери са публично достояние. Докато чакам на касата в супермаркета, чета за тях от заглавията на вестниците, без дори да ги купувам.

— Това е друг човек. Истинският Дани Роси още е влюбен в теб. Копнее за жена на име Мария и цял куп деца. Може би половин дузина малки танцьори като онези момичета ей там.

Тя го погледна подигравателно.

— Защо мен?

— Мария, ще ми трябва адски много време, за да ти обясня.

— Може ли да чуя резюме от двадесет и пет думи или дори по-малко?

Дани осъзна, че ако не спечели сега, няма да получи друга възможност.

— Мария — разпалено подхвана той, — последния път, когато ме видя, бях опиянен от аплодисменти. Няма да те лъжа, че вече са ми неприятни. Но разбрах, че това не е всичко. Концертните зали може да са претъпкани, но животът ми е невероятно пуст. Разбираш ли?

— Все още не си отговорил на първия ми въпрос. Защо мен?

— Не ми е лесно да ти обясня, но след като станах — точната дума, предполагам, е *известен* — всички, с които се срещам, ме убеждават колко ме обичат. А аз въобще не им вярвам. Единственият човек, на когото съм имал доверие, си ти.

Спря и я погледна.

— Това са малко повече от двадесет и пет думи — прошепна Мария.

— Вярваш ли ми?

Дани трудно чу отговора ѝ, защото тя едва удържаше сълзите си.
— Напълно.

Макар с никого да не бе споделял, единствено този учебен курс достави на Джейсън удоволствие, по-голямо дори от Харвард. Двадесет и една седмичният курс във Флотската школа в Куантико, Вирджиния предлагаше обучение по такива неакадемични предмети като командване, техники на военното обучение, ориентиране по карти, тактика на пехотата, устройство на различни видове оръжия, както и история и традиции на Корпуса на морската пехота. Освен всичко това изучаваха и оказване на първа помощ, разузнаване, танкови и амфибийни операции и любимата му физическа подготовка.

Докато повечето от другите колежански възпитаници се задъхваха, стенеха или се молеха да свършат по-скоро, Джейсън, с всяка лицева опора, коремна преса или пробяган километър, се чувстваше все по-въодушевен. *Обожаваше* преодоляването на препятствия и прекарваше някои от редките си свободни моменти в усъвършенстване на техниката си. Оpozна карабината си по-добре от ракетата за тенис.

Макар в университета да бе далеч от най-добрите студенти, твърдо реши да завърши като първенец на този випуск.

В стрелбата с пистолет и карабина показва изключително високи резултати, но половин дузина селянчета, които бяха стреляли от деца, се класираха преди него. Все пак остана ненадминат в тестовете за физическа подготовка и това му послужи като известно утешение.

Младши лейтенант Джейсън Гилбърт използва първата си отпуска, за да напише писмо до Фани с обяснение защо е мълчал толкова дълго. Отговорът ѝ бе кратък, но сърдечен.

„Останах изненадана, че ми писа. Може би все пак,
«Одисеята» не е само приказка.

Сега е мой ред да те помоля за търпение, защото уча
за държавните изпити. После, когато започна работа в
някоя болница, ще имам време да ти пиша.

С обич, Ф.

P.S. Споменах ли, че ми липсваш?“

За Коледа Джейсън нарочно облече униформата си (синя куртка с позлатени копчета до врата и бяла фуражка), за да впечатли максимално майка си и баща си.

За нещастие, тъжно събитие помрачи радостта от пристигането му.

Когато влезе с целия си блясък вкъщи, завари баща си, майка си и сестра си седнали около масата в трапезарията. Приведена напред, Джули бе заровила лице в дланите си. От съседната стая се чуваше плачът на малката Саманта.

Еlegantният морски офицер остана, меко казано, разочарован, когато баща му го посрещна с разсеян поглед и „Здравей, сине, идваш точно навреме.“

Джейсън целуна майка си и щом седна на масата, попита:

— Ей, какво има?

— Чарлз и Джули имат малък проблем — отвърна майка му.

— Проблем? — внезапно избухна баща му. — Кучият му син я зарязал! Събра си багажа и се изнесе. Да зарежеш жена и дете на годинка, не може да се нарече разумно поведение.

— Е, никога не съм смятал Чарлз за разумен — обади се Джейсън. — Каква е причината?

— Бракът не му харесвал — изхлипа Джули. — Никога не бил искал да се жени.

— Трябваше да те предупредя и да си спестиш куп неприятности — отбеляза Джейсън. — И двамата бяхте прекалено млади.

— Престани с поученията си — изръмжа баща му.

— Добре, извинете ме. — И добави: — Е, Джули, съжалявам, че се забърка с този идиот.

Тя реагира на съчувствените думи на брат си с нов пристъп на плач.

— Явно Коледата няма да бъде много весела — констатира Джейсън, стана и закрачи нервно из трапезарията.

В този миг влезе Джени, икономката, и при вида на младия Гилбърт възкликна:

— О, мистър Джейсън, изглеждате страхотно!

Празничната вечеря премина в доста мрачна атмосфера, но Гилбърт-старши, преодолял вече първоначалния шок от неуспеха на дъщеря си да живее според родителските очаквания, насочи вниманието си към традиционния източник на неговата гордост.

— Искаш да ме увериш, че началното ти обучение е било развлечение, Джейсън? — изрази учудването си той.

— Да, в известен смисъл, но май че се престарах. Командирът ми иска да остана като ръководител на една от програмите за физическа подготовка.

— Какво лошо има в това?

— Ами перспективата да прекарам още година и половина в Куантико не ме блазни. Но има вероятност да ме пуснат за няколко турнира по тенис. Все пак съм много по-добре от Андрю, който, както чух, търка палубата на някакъв разрушител.

— Не разбирам защо той не стана офицер — отбеляза мистър Гилбърт.

— Аз пък разбирам. Мъжете от семейство Елиът винаги са били големи клечки във флота — адмирали и т.н. Вероятно е преценил, че това не е по силите му. Затова в сравнение с него съм в по-изгодна позиция по отношение на кариерата.

— Как така? — попита баща му, който сега бе вицепрезидент на втората по големина електронна корпорация в света.

— Защото, за разлика от Андрю, който виси несигурно на един от клоните на великото си родословно дърво, ние сме излезли от гетото преди едно поколение.

— Представяш нещата доста грубо — укори го баща му. Доколкото Джейсън Гилбърт-старши си спомняше, в дома им за пръв път се произнасяше думата гето. Това го накара да се почувства неловко. Думите на родния му син му се сториха крайно неподходящи за Коледна вечер.

Той премина на по-приятна тема.

— Имаш ли някакви скорошни новини от холандската си приятелка?

— Не толкова скорошни, колкото бих желал. Всъщност, с твое позволение, татко, искам да ѝ се обадя след вечеря.

— Разбира се — отвърна Джейсън Гилбърт-старши. Изпита облекчение, че разговорът отново се насочва към бъдещето, далеч от неудачното минало.

Джейсън се уволни от морската пехота през август хиляда деветстотин шестдесет и първа година, точно навреме, за да замине на север и да се запише в правния факултет на Харвард.

Отслужи воинския си дълг първо като инструктор в начално училище, а впоследствие, най-вече защото изглеждаше съвършен в униформа, като вербуващ офицер. Задълженията му се състояха да обикаля университетски градчета и да убеждава студентите да последват пътя му към воинска слава, като се присъединят към морската пехота или, ако не успеят, към флота.

Вътрешно Джейсън сравняваше тези мисии за набиране на новобранци със състезание по риболов. И, верен на спортния си дух, бе твърдо решен да хване най-големия улов. Остана доволен, но не и изненадан, когато научи от командира си, че е спечелил и това състезание.

Все пак с облекчение се уволни. Желаше да се заеме с правото.

Изгаряше от желание и да види Фани. През тези двадесет и четири месеца не бяха спирали да си разменят писма, но не се бяха виждали.

Флотът не му даде няколкоседмична отпуска, за да посети жената, за която бе твърдо решен да се ожени. Връзката им щеше да бъде подложена на изпитанието на още една учебна година.

Нови писма. Нови телефонни разговори. Но далеч по-малко търпение.

Стара поговорка за правния факултет в Харвард гласи: първата година те плашат до смърт; втората те карат да се трудиш до смърт; третата те отегчават до смърт.

Двете години военна служба, откъснали Джейсън от състудентите му, се оказаха полезни, когато се изправи лице в лице срещу страховитите професори по право. Въобще нямаше място за сравнение със страшните сержанти, ръководещи началното обучение. И ако не успееше да отговори правилно в час по договорно право, да речем, подигравателната усмивка на преподавателя бе далеч по-приятна от сто лицеви опори.

Облагодетелстваше го фактът, че неколцина от Випуск '58, отложили военната си служба, сега завършваха и с радост му помагаша.

— Специализирай наказателно право — посъветва го Гари Маквей. — С твоята външност ще печелиш съдебните заседателки, без да си отваряш устата. А те ще се погрижат за мъжете. Няма да изгубиш нито едно дело.

— Не — възрази Симор Хършър, — трябва да се захване с разводите. На тълпи ще идват при него, с надеждата да го получат като част от сделката.

Но Джейсън вече си имаше план. Двамата с баща му го бяха обсъждали с години.

Първо, ако завърши наравно със супермозъците от правния факултет, ще се опита да постъпи като секретар в някой съд или адвокатско бюро. Сетне, няколко години практика в престижна нюйоркска или вашингтонска кантора. И всичко това щеше да му послужи само като трамплин към върховната му амбиция — политиката.

— Джейсън — пошегува се веднъж баща му, — толкова съм сигурен в успеха ти, че ми се иска още сега да купя къща във Вашингтон.

Ала младежките фантазии за кариера бяха изместени от нова и по-приятна мечта, която поддържаше Джейсън по време на тежките практически изпити през януари и през напрегнатата пролет преди последната сесия.

Това бе мисълта, че независимо дали ще си вземе изпитите, или не, най-сетне ще се срещне с красивата холандка, чиято снимка му се усмихваше от бюрото.

През двете и половина години от последната му среща с Фани не бе живял като монах. Момичетата, с които бе излизал обаче, само му напомняха колко различна е връзката му с нея.

И макар тя да не го споменаваше в писмата си, Джейсън понякога изпитваше чувството, че и Фани отброява времето до деня, когато отново ще бъдат заедно.

Поради тази причина Джейсън посрещна сесията с ентусиазъм. Докато повечето студенти ставаха все по-отпаднали и по-изнервени с всеки изминал изпит, той приемаше всяка нова оценка като пореден печат в паспорта, който ще му позволи да мине през вратите на правния факултет. И да прегърне своята любима.

По време на полета до Амстердам Джейсън се притесняваше от срещата с нея. Толкова отдавна не се бяха виждали. Дали не бе надценил магията на връзката им по време на отегчителното воинско ежедневие? Дали срещата им на летището няма да завърши с фиаско?

Още щом я видя сред посрещачите, разбра, че опасенията му са напразни. Когато се целунаха, Джейсън изпита същото вълнение.

Прекараха първите няколко дни във фермата на родителите ѝ. Там Джейсън се потопи в топлината и сърдечността на семейство Ван дер Пост. Брат ѝ, студент в Хага, и омъжената ѝ сестра — да не говорим за многобройните братовчеди и лели, — дойдоха да се запознаят с американския приятел на Фани.

Последната нощ той стоеше пред камината в гостната и разглеждаше снимките над лавицата.

— Невероятно — възкликна Джейсън. — Срегнах се с всички тези хора за по-малко от седмица.

Спря пред фотография на тъмнокосо момиче.

— Освен с нея.

— Това е Ева — обясни мисис Ван дер Пост. — Предполагам, Фани ти е разказала за нея.

— Да — кимна Джейсън.

— Прекрасно момиче — добави бащата на Фани. — Винаги е малко тъжна, но това е разбираемо.

Фани заведе Джейсън в дома на Ане Франк на „Принсенграхт“ №263, близо до Вестеркерк. Искаше нагледно да му покаже на какво са били подложени събратята му по религия по време на Втората световна война.

Той стоеше мълчаливо и оглеждаше тясната таванска стаичка, където малката холандка и семейството ѝ се укривали от окупационните войски в продължение на повече от година, докато били заловени и поведени към смъртта.

— Въпреки всичко, тя нито за миг не изгубила своята човечност — отбеляза Фани. — Трябва да прочетеш дневника ѝ. Вярвала, че хората по природа са добри. И са отвели това невинно момиченце в газовите камери само защото било еврейче.

Историята не бе съвсем непозната за Джейсън. Дневникът на Ане Франк бе драматизиран в пожънала успехи пиеса на Бродуей и той знаеше, че родителите му са я гледали.

Като се връщаше към детството си, се чудеше защо майка му и баща му не я бяха обсъждали с него и със сестра му. Нима наистина вярваха, че тя *изобщо* не ги засяга?

Отпътуваха за Венеция, за да продължат любовта си, където я бяха оставили преди три годни.

— Фани, дали сме първата двойка, която се люби в гондола?

— Не, скъпи, закъснели сме с хиляда години.

— Е, ще сме първите, които се любят толкова добре.

Тяхната радост и страст не се бяха променили. Фани притежаваше уникалната дарба да отваря очите на Джейсън за веселите неща в този свят. Но сега във връзката им имаше и нещо повече.

Джейсън бе излизал с много жени и нерядко бе оставал заплепен и дори безумно влюбен в тях. Но чувствата му към Фани бяха съвсем различни. Никога преди не е бил готов да се раздава. Не само плътски, но откъм нежност. Копнееше да я закриля, да се грижи за нея.

А тя, силният независим лекар, се оставяше да се превръща отново в дете и да се наслаждава на неговото покровителство.

Но поемаше ли инициативата, го караше да се чувства уязвим. За първи път Джейсън срещаше женска любов, разпалена не само от

неговата физика.

И така, един за друг те бяха и родител, и дете, и любовник, и приятел. Неземно съвършенство, което искаха да трае вечно.

Ваканцията им бе прекалено кратка и двамата отново се изправиха пред раздяла.

— Ще се върна веднага щом взема изпитите през юни — обеща Джейсън.

— А какво ще правя аз дотогава? — отчаяно попита Фани.

— Не е толкова далеч. Предишната ни раздяла продължи три години.

— Да — съгласи се тя, — но тогава няхах представа колко те обичам.

Джейсън я погледна.

— Фани, трябва да ти призная нещо.

— Какво? — попита тя леко притеснена.

— Вчера следобед, когато пожелах да изляза сам, имах причина. — Бръкна в джоба си и извади малка кадифена кутия. — Ако стане на някой от пръстите ти, ще трябва да се оженим.

— Джейсън — усмихна се тя. — Ще се оженим дори да стане на някой от пръстите на краката ми.

Бъдещите младоженци се прегърнаха.

Андрю се срещна с Джордж Келер на автобусната спирка на „Трейлуейс“ в Бангор.

— Изглеждаш блед, Джордж. Не си ли бил на почивка през лятото?

— Аз съм специалист, а не спасител, Андрю. Трябва да завърша дисертацията си до пролетта.

— Защо бързаш толкова?

— Защото искам да получа научната си степен до юни.

— И какво ще правиш после?

— Не знам още.

— Тогава закъде си се разбързал?

— Няма да разбереш. Но аз трябва да се придържам към графика си. Както и да е, благодаря ти, че ме покани за уикенда.

— Уикенда? Мислех, че ще останеш цял седмица.

— Не, не, не. Налага се да пиша.

— Добре — предаде се Андрю. — Но ако през следващите два дни видя, че пишеш нещо, ще те изхвърля, дори да е пощенска картичка. Съгласен?

— Нямам избор — усмихна се Келер. — Как върви бракът, старче?

— О, ако питаш мен, много е забавно. Не е зле да пробваш.

— Всяко нещо с времето си. Но първо трябва...

— Замълчи — прекъсна го състудентът му. — Забранявам ти да споменаваш дисертацията си този уикенд. И, тъ-тъ, за Фейт ще е по-добре да разговаряш на по-обща теми. Тя е страхотно момиче, но силата ѝ не е в науката.

Докато приближаваха, прекрасната мисис Елиът им махаше от пристана. Дори прекомерно замисленият Джордж Келер не пропусна да забележи колко добре изглежда тя в бански. И как се почувства, когато Фейт го прегърна за добре дошъл.

Тя ги поведе към терасата, където ги очакваше кана с мартини.

— От момента, в който се запознахме на сватбата, с нетърпение очаквах да си поговорим повече — отбеляза Фейт, поднасяйки чаша на Джордж. — Според Андрю умът ви е остър като бръснач.

— Той ме ласкае.

— Знам — засмя се тя. — Мен също. Но ми е приятно.

Джордж ѝ подаде пакет, увит в подаръчна хартия.

— О, нямаше нужда — възкликна Фейт, докато го отваряше. Сетне, с леко пресилена веселост добави: — О, книга. Виж, Андрю, Джордж ми е донесъл книга.

— Страхотно — възкликна съпругът ѝ. Обърна се към госта и продължи: — Фейт много обича да чете. Коя е, скъпа?

— Изглежда интересна — отвърна тя и му показа корицата. Беше „Необходимостта да направим избор“ от Хенри Кисинджър.

— За какво става въпрос, Джордж — попита домакинята.

— За американо-съветската надпревара във въоръжаването. Това безспорно е най-сериозното изследване до момента по въпроса.

— Той е един от преподавателите на Джордж — поясни Андрю.

— Голям човек — бързо добави Джордж. — Хенри е консултант на дисертацията ми. От мига, в който пристигнах в Америка, се държи като истинско татенце.

— Искаш да кажеш странно? — попита Фейт.

Джордж предпочете да не отговаря. Затова добави:

— Споменава ме в предисловието. Може ли да ви го прочета?

— О, колко вълнуващо — възкликна Фейт, докато му подаваше томчето. — Досега не съм познавала човек, когото да споменават в книга.

Джордж бързо намери страницата и прочете на глас:

— Нямам думи, с които да изразя своята благодарност за съветите и интуицията на моя студент и приятел Джордж Келер.

— Божичко! — изненада се Андрю. — Той те нарича приятел. Това е страхотно.

— Да. И не само ме назначи за свой асистент, но дори уреди да водя рубрика във „Форин аферс“.

— О, Джордж — засмя се Фейт. — Това звучи много неприлично.

Джордж остана очарован от чувството й за хумор.

— Елиът — усмихна се той, — ти си истински късметлия.

— Е, Фейт — попита Андрю, когато се върна вкъщи, след като изпрати приятеля си до автобуса, — какво ще кажеш за стария Джордж? Смахнат гений, а?

— Доста е привлекателен — замислено отвърна тя. — Но нещо в него ме безпокои. Не мога да определя какво точно. Начинът му на говорене, струва ми се. Забелязал ли си, че няма и следа от акцент?

— Разбира се. Това е забележителното в него.

— Андрю, не бъди наивен. Ако някой говори без акцент, значи се опитва да скрие нещо. Според мен, бившият ти състудент може да е шпионин.

— Шпионин? И за кого, по дяволите, работи?

— Не знам. За врага. Може би дори за демократите.

Списание „Тайм“, 12 януари 1963, страницата за важни събития:

Сватби: **ДАНИЕЛ РОСИ**, 27, вундеркинд на пианото и **МАРИЯ ПАСТОРЕ**, 25, студентската му любов; и за двамата това е първи брак; в Кливланд, Охайо.

След меден месец в Европа (там Роси ще свири на някои отдавна очаквани концерти), двойката възнамерява да се установи във Филаделфия, където Роси току-що бе назначен за помощник-диригент на градския симфоничен оркестър.

Мария успя да изтръгне едно-единствено обещание от Дани: рязко да ограничи френетичните си турнета, та да се установят някъде и да изградят семейно огнище.

Първоначално Дани не желаше да се отказва от многоезичните изрази на хвалебствия, които му доставяха огромно удоволствие, но предложението от Филаделфия реши въпроса като с магическа пръчка.

Купиха си просторна къща в стил „Тюдор“ с градина от акър и половина в Брин Мор. Беше достатъчно голяма, за да преустроят целия горен етаж в студио за Дани. И да отделят едно светло просторно помещение за Мария, където Дани настоя да монтират станка, ала тя искаше час по-скоро да го превърнат в детска стая.

Прекараха първата си брачна нощ в хотел „Шератън“ в центъра на Кливланд, където господин Пасторе даде богат прием.

По време на празненството Дани бе странно унил, макар да се опитваше да го прикрие. Съзнанието му бе заангажирано от мисълта, че въпреки спечелената слава на Дон Жуан от световен мащаб, няма да се прояви както подобава в най-важния случай.

Не се изненада от молбата на гостите да посвири. За него това се оказа зловещ предвестник. Независимо че ги очарова с интерпретацията си на „Роси на Бродуей“, вероятно единствен той в залата забеляза, че не свири така добре, както обикновено.

Може би причината бе в шампанското. Цялата вечер отпива по малко, за да успокои нервите си, макар да съзнаваше, че не бива да го прави. Негово желязно правило бе преди концерт да не пие нищо по-силно от кока-кола. Ако изпитваше нервност, трябваше да вземе милтаун или фенотбарбитал. Но вече бе твърде късно за това.

Сега се чувстваше малко пъян и се питаше дали не саботира самия себе си. Защото след броени минути предстоеше да влезе в спалнята на най-сексапилното момиче, което някога бе срещал, *а тя цял живот бе чакала този момент.*

В младоженския апартамент имаше „негова“ и „нейна“ спалня. Докато Дани си миеше зъбите (бавно и продължително), той се погледна в огледалото и видя уплашен младеж.

Дали ще се справи? „Разбира се“, рече си Дани. „Стига, не преувеличавай чак толкова. Освен това тя е девствена. Дори да не се представиш в най-добра форма, как ще разбере?“

Дани отново се погледна в огледалото. Собственото му изражение му каза, че не може да влезе в спалнята при Мария.

Не и сам, във всеки случай.

Дръпна ципа на един от джобовете на несесера си и постави на полицата над умивалника половин дузина шишенца с хапчета. Подреди ги, както често се шегуваше, от *largo* е *pianissimo* (успокоителните) до *allegro* е *presto* (стимулаторите, които използваше след продължителни полети).

„Благодаря ти, Господи, за медицинската наука“, каза си той и взе шишенцето с етикет „Мет“. Изсипа едно хапче на изпотената си длан, затвори капачката и върна „аптечката“ в скривалището ѝ. От спалнята се провикна игрив глас:

— Дани, още ли си там, или си ме изоставил в първата брачна нощ?

— Веднага идвам, скъпа — отвърна той с надежда гласът му да не издаде колко е нервен.

Строши хапчето в дланта си, като очакваше така да ускори действието му и го погълна с чаша вода.

Почти мигновено настроението му се подобри. Макар сърцето му да заби ускорено, това вече не бе от страх. Облече си халата и закрачи бавно към спалнята.

Мария го очакваше с грейнало лице.

— О, Дани — нежно каза тя, — сигурна съм, че ще бъдем толкова щастливи заедно.

— И аз съм сигурен, скъпа — отвърна той и легна до нея.

До този момент, Дани Роси никога не бе изнасял представление — музикално или от друг характер, което да не е вдъхновено и безпогрешно. Тази нощ не бе изключение.

Но за малко да го направи.

Фани и Джейсън, вече прекалено възбудени, не се задоволяваха с писма. Налагаше се да изразяват силните си чувства чрез по-динамично средство като телефона. Започна се със седмичен ритуал, но бързо се превърна в ежедневие. Сметките бяха астрономически.

— По-евтино ще ни излезе, ако единият долети, за да бъде с другия — отбеляза Джейсън.

— Съгласна съм. Но нито ти можеш да вземеш изпитите си тук, нито аз моите — при теб. Ако изтърпиш още няколко месеца, ще бъдем заедно толкова дълго, че ще ти омръзна.

— Никога няма да ми омръзнеш.

— Така казват всички — пошегува се тя. — Понякога ми се иска просто да живеем заедно и да не минаваме през всички тези церемонии.

— Фани, ти ще живееш в Бостън. Той все *още* е пуритански град. Освен това искам да подпиша доживотен договор с теб и да не ти оставя шанс за измъкване.

— Това ми харесва — отвърна тя.

Сватбата трябваше да се състои през юли във фамилната черква на Фани в Грьонинген. Понеже тя възнамеряваше да посети отново Ева през лятото, решиха да го направи за три седмици в края на пролетта — веднага щом Фани си вземе изпитите.

На петнадесети май тя се обади на Джейсън, за да му каже: „Сбогом за три седмици“. Кибуцът на „сестра“ й Ева в Галилея представляваше доста спартанско селище и комуникациите бяха почти невъзможни.

— Доколкото знам, в цялото село има три телефона — обясни Фани. — Едва ли ще останат във възторг от нескончаемите ни

разговори. Ще издържиш ли да не се чуем цели двадесет и един дни, как мислиш?

— Не — отвърна Джейсън.

— Тогава ела в Израел след последния изпит. Време е да посетиш земята на твоите предци.

— Може да дойда, ако се почувствам достатъчно отчаян. Хей, за малко да забравя, как минаха устните ти изпити?

— Добре — скромно отвърна тя.

— Значи си истински доктор. Поздравления! Защо не се вълнуваш?

— Защото — отвърна с обич тя, — защото ще стана нещо много по-важно — твоя съпруга.

Тези думи горяха като буен огън в паметта на Джейсън Гилбърт. Защото бяха последните, изречени от Фани ван дер Пост.

Десет дни по-късно го събудиха в шест часа сутринта. Търсеха го по телефона от Амстердам. Звънеше Антон, брат й.

— Джейсън — трепереше гласът му. — Боя се, че имам ужасни новини за Фани.

— Да не е катастрофирала?

— Да. Не съвсем. Убили са я.

Джейсън се изправи в леглото, сърцето му биеше обезумяло.

— Как? Какво е станало?

— Не знам всички подробности — заекваше Антон. — Току-що се обади Ева и каза, че било атака на терористи. Изглежда, някакви араби са прекосили границата през нощта и са хвърлили ръчни гранати в спалнята на децата. Фани се е грижила за болно момиченце и... — той не издържа и заплака.

В първия момент Джейсън онемя.

— Не мога да повярвам — промълви той. — Просто не мога да повярвам, че това се случва.

За двадесет и шестте безгрижни години от своя живот на Джейсън никога не бе му се случвало нещо, което дори малко да прилича на трагедия, а сега новината го порази като куршум в сърцето.

— Ева казва, че тя е била много смела. Хвърлила се е върху една от гранатите, за да защити децата.

Джейсън не знаеше какво да каже. Или да си помисли. Или да направи. Чувстваше, че всеки момент ще заплаче. Изведнъж в душата му експлодира гняв. Сега бе вцепенен от шока. Сетне осъзна, че трябва да каже нещо на брат й.

— Антон — прошепна той. — Нямах представа колко съжалявам.

— И ние съжаляваме за теб, Джейсън. Двамата с Фани се обичахте толкова много.

И добави едва доловимо:

— Решихме, че може да пожелаеш да дойдеш на погребението.

Погребението. Божичко, мисълта за него предизвика тъпа болка. Още един горчив факт, който го накара да осъзнае, че Фани наистина е мъртва. Че никога вече няма да чуе гласа й. Нито да я види жива.

Бяха го попитали нещо. Дали желае да присъства на церемонията, на която тялото на неговата любима ще бъде спуснато в земята и зарито с пръст?

— Да, Антон. Да, разбира се — отвърна той, а гласът му трепереше като тръстика на вятър. — Кога е погребението?

— Щом пристигнем там. Но, естествено, ако ще идваш, ще те изчакаме.

— Не разбирам — учуди се Джейсън. — Няма ли да е в Холандия?

— Не — отвърна Антон. — Семейството реши другояче. Знаеш, че сме доста религиозни и се чувстваме обвързани с Библията и Свещената земя. След като Фани умря... там... смятаме за най-добре да я погребем в протестантското гробище в Йерусалим.

— О!

— Пътуването ще бъде много дълго за теб — любезно напомни Антон.

— Не говори глупости — тихо възрази Джейсън. — Ще се обадя в бюрата на авиокомпаниите веднага щом отворят и ще взема първия самолет. Ще телефонирам да ти съобща кога пристигам.

Още след първата си среща с Фани, той държеше паспорта си под ръка, в случай че необходимостта да я види стане непреодолима. Така сега му предстоеше само да събере багажа си в един куфар, да намери най-ранния полет и да се качи на самолета.

Тази сутрин той имаше изпит, за който се бе готвил няколко седмици и след като първият полет до Израел бе от летище „Кенеди“ чак вечерта, Джейсън имаше възможност да се яви на изпита.

Ала вече всичко губеше смисъл. Не даваше пет пари за нищо.

Отиде до пътническата агенция на „Скуеър“, взе билета и прекара остатъка от деня в безцелно шляене из Кембридж. Слънцето грееше ярко, студенти се смееха щастливо и отиваха на пикник край реката.

Смехът им предизвика тиха ярост у Джейсън. Как така се усмихват и вървят по улиците, сякаш животът е същият като вчера? Как може проклетото слънце да свети толкова ярко? Целият свят трябва да спре и да зариде.

В четири часа самолетът от Бостън кацна на „Кенеди“. Джейсън се насочи към гишетата на авиокомпания „Ел Ал“. Родителите му го чакаха там.

— Джейсън — проплака майка му, — толкова е ужасно.

— Можем ли да направим нещо? — попита баща му.

— Не мисля — отвърна объркано Джейсън.

Към тях се приближи енергичен младеж с къдрава черна коса, с наполовина разкопчана риза и с радиостанция в ръка. Попита ги с лек акцент:

— И тримата ли сте пътници?

— Не — отвърна Джейсън. — Само аз.

— Боя се, че останалите трябва да си тръгнат — любезно ги уведоми той. — Тук е разрешено само за пътници. От съображения за сигурност.

Това разстрои Гилбърт-старши.

— Погледни този терминал — оплака се той, принуден да си тръгне, — пълно е с полицаи и с поне дузина типове като този. Това сигурно са най-опасните авиолинии в света.

Преди Джейсън да успее да отговори, агентът се обърна:

— Извинете, но според мен това са най-безопасните авиолинии в света, защото взимаме най-много предпазни мерки.

— Винаги ли подслушвате чужди разговори — заяде се бащата на Джейсън.

— Само когато съм на служба. Това е част от задълженията ми.
Мистър Гилбърт не се сдържа и помоли сина:
— Обещай ми да се върнеш с американски самолет.
— Татко, моля те. Ще ви бъда благодарен, ако ме оставите сам.
— Да, синко — кимна той. — Разбира се.
Прегърнаха сина си и бързо си тръгнаха.

Джейсън въздъхна, наблюдавайки как двете служителки на службите за сигурност внимателно изсипват върху масата съдържанието на малката му чанта — три ризи, бельо, две вратовръзки, тоалетни принадлежности — и го изследват педантично. Едната дори провери тубите с паста за зъби и крема за бръснене.

Накрая събраха и подредиха багажа му доста по-старателно от него.

— Мога ли да вървя? — попита Джейсън, като се опита да прикрие нетърпението си.

— Да, сър. Към онази будка. Ще ви обискират.

Полетът бе дълъг, а самолетът — пълен. Деца се гонеха по пътеката между креслата. Възрастен мъж с брада и неколцина младежи — и те с бради — също се разхождаха напред-назад; без съмнение разсъждаваха върху някоя мисъл от Талмуда или върху пасаж от Пророците.

Непонятно защо, Джейсън стана и закрачи заедно с тях. Изненада го разнообразието от лица на пасажерите. Освен еднотипните на вид достолепни мъже на почтена възраст, слезли сякаш от страниците на Стария завет, в самолета имаше и загорели, мускулести младежи. Той почувства, че повечето от тези атлети, с наполовина разкопчани ризи са от охраната. Но имаше и неколцина чернокожи, не по-различни от негрите, които бе срещал. (По-късно научи, че са йеменци.).

Най-много обаче го поразиха това, че позна самия себе си. Навсякъде имаше русокоси, синеоки пътници, които бързо се превръщаха в юдеи.

Всички бяха толкова различни. И същевременно всички бяха евреи. И той бе сред тях.

Четиринадесет часа по-късно пилотът обяви предстоящото кацане на летището в Тел Авив и Джейсън дочу, че някои от пътниците около него ридаят. Всъщност из целия самолет се разнасяше плач. И когато слязоха и тръгнаха по пистата покрай редици тежковъоръжени войници, видя как един възрастен мъж се наведе и целуна земята.

Джейсън забеляза, че с пристигането си на това горещо и душно място пътниците изпитват чувства, които изразяват с една от двете крайности: сълзи или смях. Самият той бе прекалено объркан, за да чувства нещо.

Митничарят подпечата паспорта му усмихнат и каза:

— Добре дошли у дома.

Джейсън отвърна инстинктивно:

— Аз съм само турист, сър.

— Да, но сте и еврейн. И сте дошли у дома.

След като взе багажа си, излезе от митницата и се насочи към плъзгащите се врати. Те се отвориха и разкриха възторжена тълпа; всеки викаше и приветстваше пристигащите си роднини на всевъзможни езици.

Джейсън се надигна на пръсти и видя Антон ван дер Пост да го чака, застанал до дебел, оплешивяващ мъж на средна възраст. Бързо отиде при тях.

Сред гълчавата тихо си размениха само обичайните баналности.

— Как мина полетът?

— Добре, Антон. Как го приемат родителите ти?

— Нормално, като се имат предвид обстоятелствата. О, този господин е Йоси Рон, секретарят на кибуца.

Джейсън и по-възрастният мъж се здрависаха.

— Шалом, мистър Гилбърт — поздрави той. — Не мога да ви кажа колко съжалявам...

И на него не му стигаха думите. Качиха се мълчаливо в стар камион на кибуца и потеглиха.

След около час заизкачваха стръмен хълм, където пътят завиваше надясно. В далечината се видя Йерусалим. Бяло-жълтите му камъни блестяха от лъчите на ранното утринно слънце. Тогава, за първи път през цялото пътуване, Антон заговори:

— Решихме, че би искала да я погребем с твоя пръстен, Джейсън. Нали нямаш нищо против?

Той кимна. И във внезапен пристъп на тъга, мислите му се сблъскаха с жестоката истина, довела го в това така наречено свещено място.

Погребаха я със скромна церемония отвъд високите дървета на протестантското гробище на Емек Рефаим.

През нощта от кибуца пристигна делегация, която сега се бе събрала край гроба. Всички бяха загорели и с разкопчани ризи. Джейсън се почувства малко неудобно в тъмния си костюм и вратовръзка. В първата редица до родителите стояха Антон, прегърнал майка си, и ниско тъмнокосо момиче, което стискаше ръката на мистър Ван дер Пост. Явно това бе Ева.

Лицата на гостите от Холандия носеха белезите на скръбта. Хората от кибуца оплакваха открито загубата на приятел.

Но за тях тя е била само това. Нямаха представа какво означаваше Фани за Джейсън Гилбърт. Когато спуснаха ковчега в гроба, сякаш с нея погребяха и част от него.

Мъката му бе прекалено силна, за да заплаче.

Службата свърши и опечалените започнаха да се разотиват. Дватамата с Ева инстинктивно пристъпиха един към друг. Не бе необходимо да се представят.

— Фани често говореше за теб — каза тя с дрезгав глас. — Ако някой човек заслужава щастлив живот, това бе тя. — При тази експлозия аз трябваше да умра.

— И аз се чувствам по същия начин — промълви Джейсън.

Продължиха да вървят, минаха през портала на гробището и свиха вдясно. Когато стигнаха пътя към Витлеем, той каза:

— Бих желал да видя къде се е случило.

— Кибуца ли имаш предвид? — попита тя.

Джейсън кимна.

— Ела с нашия рейс днес следобед.

— Не. Искам да остана със семейството й, докато заминат утре сутринта. Ще наема кола и сам ще дойда в Галилея.

— Ще кажа на Йоси да уреди необходимото. Колко дълго ще останеш?

Джейсън Гилбърт погледна към покривите на Стария град и отвърна:

— Не знам.

В пет сутринта на следващия ден Джейсън откара хората, които допреди няколко дни щяха да му стават роднини, до летището.

Макар взаимно да си обещаха да поддържат връзка, и двете страни знаеха, че рядко ще си пишат или ще се чуват, ако изобщо го направеха — бяха изгубили единствения човек, който свързваше съдбите им.

Джейсън разгъна на седалката до себе си карта и продължи на север. Отначало се движеше покрай средиземноморския бряг — синьото море остана от лявата му страна. След Цезарея пое на изток, през Назарет и Галилея, докато накрая достигна езерото, където преди две хиляди години Христос бе вървял по водната повърхност. Отново подкара на север през Кирият Шмона — река Йордан остана отдясно.

По обяд стигна портите на Веред Ха-Галил, влезе и паркира колата.

Като се изключи буйната растителност, мястото напомняше малко военно поделение. Ограждаше го бодлива тел. Едва когато погледна към река Йордан, усети нейното спокойствие.

Кибуцът изглеждаше безлюден. Джейсън хвърли поглед към часовника си и разбра защо. Беше време за обяд. Сигурно единствената голяма постройка в края на редицата бунгала бе столовата.

Вътре разговаряха оживено. Огледа масите и откри Ева, облечена като всички останали с блуза и шорти.

— Здравей, Джейсън — любезно поздрави тя. — Гладен ли си? Едва сега си даде сметка, че не е хапвал нищо. Преди шест часа изпи само чаша кафе в Йерусалим. Храната бе проста: отгледани тук зеленчуци, сирене и кисело мляко.

Ева го представи на жителите на кибуца, насядали около нея. Всички го поздравиха с добре дошъл и изразиха съболезнованията си.

— Бих искал да видя къде се е случило — помоли Джейсън.

— Сега е време за обедна почивка — отвърна Рути, една от детските учителки. — Ще почакаш ли до четири?

— Да.

След обяда Ева го съпроводи покрай редиците от абсолютно еднакви дървени къщурки до бунгалото, където Джейсън щеше да остане.

— Ще спиш на леглото на Дов Леви — осведоми го тя.

— А той къде ще спи?

— Дов е *miluim* — запас. Ще се върне след три седмици.

— О, не смятам да остана толкова дълго.

Ева го погледна и попита:

— Бързаш ли да се върнеш заради нещо?

— Не — призна той, — всъщност, не.

Джейсън си събу обувките и се излегна на проскърцващото желязно легло. Замисли се за случилото се през последните седемдесет и два часа.

В началото на седмицата се разхожда с приятели из Харвард. Тогава мислите му бяха заети с женитба, изпити, бъдеща политическа кариера. А сега е тук, сам, в така наречената земя на предците му и животът му няма никакъв смисъл.

Най-сетне се унесе в неспокоен сън. Събуди се от лекото побутване на Йоси. Придружаваше го широкоплещест мъж, около четиридесетгодишен, когото представи като Ариех, шеф на охраната.

Джейсън бързо прогони съня от главата си и тримата тръгнаха към детската градина.

— Струва ми се странно — изрази удивлението си той, когато наближиха спалнята на децата. — Защо всички деца спят на едно място? Не е ли по-сигурно, ако са при родителите си?

— Това е част от философията на кибуца — обясни Йоси. — Отглеждаме малките деца заедно, за да развият чувство за другарство. Не им липсва любов. Всеки ден те виждат родителите си.

В продълговатата стая имаше две редици легла, а стените бяха украсени с рисунки на някои от малчуганите. Не се забелязваха видими признаци на разрушение. Явно бързо бяха възстановили щетите.

— Значи тук се е случило? — тихо попита Джейсън.

— Да — потвърди Ариех с болка в гласа и дръпна от евтината си цигара. — Едно момиченце имаше възпаление на сливиците и Фани се грижеше за него когато...

— Нямате ли охрана? Имам предвид, че сте толкова близо до проклетата граница...

— Всеки жител на кибуца дава по едно нощно дежурство месечно и обикаля района. Но районът е толкова голям, че ако федаините проявят търпение, а те са направили точно това, могат да изчакат патрулт да отmine, да срежат телената ограда, да си свършат гадната задача и да избягат.

— Искате да кажете, че не сте хванали никого?

— Да — уморено кимна Ариех. — Експлозиите предизвикаха голяма паника, а и те хвърлиха гранати от водната кула. Първо трябваше да се погрижим за ранените. Освен Фани пострадаха и три деца. Докато организирам отряд да ги преследва, вече имаха голяма преднина и прекосиха границата.

— Защо не продължихте да ги преследвате?

— Армията пое нещата в свои ръце. Трябва да бъдем сигурни, че следващия път ще ги спрем.

— Смятате, че ще се върнат?

— Или те, или други като тях. Ще продължат с опитите си да ни прогонят, докато ги убедим, че това е нашият дом.

Джейсън помоли да го оставят сам. Двамата мъже кимнаха.

Представи си как терористите нахлуват през вратата и хвърлят гранати върху спящите деца. Инстинктивно посегна към пистолета, който някога бе носил на кръста, за да застреля нападателите. В душата му избухна гняв. Яд го беше на самия себе си.

„Трябваше да съм тук, за да я защита“, помисли си той. „Да я защита. Ако го бях направил, щеше да е жива.“

Нещо задържаше Джейсън във Веред Ха-Галил. „Изглежда — помисли си той, — тежкият физически труд е единственото болкоуспокояващо срещу обсебилата ме тъга.“ А вечерните разговори с жителите на кибуца представляваха катарзис за изтерзаната му душа.

Седмица след пристигането си успя да се обади до Щатите от телефона в гостната. Връзката бе лоша и се наложи да вика. Баща му съобщи, че е разговарял с декана на правния факултет и му е обяснил обстоятелствата. На Джейсън ще му бъде разрешено да се яви на пропуснатите изпити през следващата пролет.

— Кога се прибиращ у дома, Джейсън?

— Не знам, татко. Много съм объркан.

Кибуцът, един от най-старите в страната, бил основан от еврей-мечтатели, отдавна напуснали Европа. Вярвали, че и те като всички други народи трябва да имат родина. Всъщност винаги смятали Палестина за своя родина. И техният идеализъм ги вдъхновил да поведат, както се надявали, масово завръщане в земята на предците.

— Ако намиращ тези сгради за примитивни — отбеляза една вечер Йоси, — представи си какво е било, когато са дошли първите заселници. Живели са цяла година в палатки, разоравали са нивите без трактор.

— Трябва да е било непоносимо — каза Джейсън.

— Некомфортно да, но не и непоносимо. Наслаждавали са се на всеки миг, дори на студения дъжд. Защото, както и земята, която напоявал, този дъжд е бил техен.

— Втората световна война увеличи броя на преселниците. Първо, онези, които се измъкнали преди палачите да се доберат до тях. А по-късно и оцелелите от лагерите. Някои от тях все още са тук и работят по цял ден на полето редом с младежи като теб.

Джейсън вече бе забелязал татуираните по ръцете им сини номера, които те не се опитваха да скрият.

Братовчедът на Ева, Ян Голдсмит се спасил от газовите камери и достигнал Палестина тайно, с лодка. Но бил заловен от англичаните и интерниран като незаконно пребиваващ чужденец.

— Представяш ли си как са се опитвали да му обяснят, че той не принадлежи на собствената си страна? — изсмя се Йоси. — Както и да

е, затворили го в друг лагер. Не толкова лош, колкото немския. Англичаните не ги малтретирали. Но оградата от бодлива тел била същата. Успял да избяга навреме, за да се включи във Войната за независимост. Така се срещнахме с него. Деляхме една и съща пушка.

— Какво? — изуми се Джейсън.

— Добре ме чу, американски ми приятелю. На двама души се падаше една пушка. И, повярвай, не разполагахме с много патрони, затова вторият винаги броеше изстрелите съвсем точно. Когато всичко свърши, доведох Ян у дома.

— Така го открих — намеси се Ева. — След като се установил на постоянен адрес, дал името си на HIAS, които се опитваха да съберат оцелели роднини. Свързахме се чрез холандския филиал.

— Сигурно ти е било трудно да напуснеш страната, в която си израснала — предположи Джейсън. — Имам предвид, да учиш нов език и т.н.

— Да — призна Ева, — решението не беше лесно. Изпитвах такава привързана към семейство Ван дер Пост. Нека не ти прозвучи странно, но именно те ме убедиха.

— Не те ли обзема носталгия? — попита Джейсън и веднага съжали за въпроса си.

— Понякога ми домъчнява за Амстердам. Това е един от най-красивите градове в света. Връщах се няколко пъти, за да гостувам на Фани. Но преди Ян да умре, ме убеди, че има само едно място, където всеки евреин може да се чувства у дома си.

— Като американски патриот — възрази Джейсън, — изразявам несъгласието си.

— Искаш да кажеш като щраус — намеси се Йоси. — Джейсън, кога са се заселили евреите в Америка?

— Доколкото си спомням от историята, която учих в основното училище, Питър Стайвесънт довел неколцина в Ню Амстердам около хиляда и седемстотната година.

— Добре, но не си вади прибързани изводи, момчето ми — отвърна Йоси. — Евреите са живели в Германия много по-отдавна. И са били също така преуспели...

— ... и се интегрирали също така добре в обществото — бързо добави Ева.

— Докато лудият бояджия решил, че те са зараза за арийската нация и трябва да бъдат унищожени. Така изведнъж фактите, че Хайне и Айнщайн са евреи, че повечето от музикантите, които свирят Менделсон, също са евреи, престанали да означават нещо. Трябвало да ни унищожат. И за малко да успеят.

Джейсън помълча няколко минути и се опита да си внуши, че това просто е част от пропагандата, с която посрещат всеки чужденец в Израел.

Освен това израсна с убеждението за съществуването на друг начин евреите да се спасят от погромите и преследванията, белязали дългата им и мъчителна история. Този, използван от баща му. Асимилацията.

През деня береше портокали, през нощта разговаряха и в края на първата седмица той все още не изпитваше желание да си тръгне. Всъщност, едва когато му напомниха, че Дов Леви скоро ще се върне от запас и ще си поиска леглото, Джейсън осъзна, че е време да вземе някакво решение.

— Слушай — убеди го Йоси, — не те карам да прекараш тук целия си живот. Но ако искаш да останеш през лятото, ще те настаня в едно бунгало с още шест-седем доброволци. Какво ще кажеш?

— Съгласен — отвърна Джейсън.

Седна и написа на родителите си:

Скъпи мамо и татко,

Съжалявам, че не ви се обадох след последния ни телефонен разговор, но целият свят, в който живеех, сякаш се разпадна внезапно.

Идния месец трябваше да се състои сватбата. Изпитвам такава болезнена тъга, че единствената утеха, която откривам е, да стоя край мястото, където е умряла.

Освен това се нуждая от време да обмисля какво да правя през остатъка от живота си. Загубата на Фани ме промени много. Сега никак си не съм така амбициран да стана „преуспял“ човек — каквото и да означава това.

Харесва ми начинът на мислене в този кибуц. Естествено, някои от младежите искат да станат доктори или професори. Но когато повечето от тях завършат, ще се върнат и ще споделят знанията си с останалите.

Любопитно е, че сред всички, с което се срещнах тук, не открих нито един, чиято цел в живота е да стане известен. Те просто искат да живеят в мир и спокойствие и да се наслаждават на истинските радости. Като усиления труд. Децата. Приятелството.

Бих желал да съм в състояние да кажа, че умът ми е спокоен, но той не е. Тъгата не е единственото чувство, което изпитвам. В мен има нещо първобитно, което жадува за отмъщение. Знам, че не е хубаво, но не мога да се освободя от него.

Затова реших да прекарам лятото като доброволец и да работя рамо до рамо с другите от кибуца.

Понеже боравя с оръжие, редовно давам дежурство като караул и ако някой терорист прояви неразумието да атакува това място отново, ще съжалява.

Все пак, благодаря ви, че ми позволявате да се справя сам със ситуацията.

Любящ ви син,
Джейсън

Из „Бюлетин на възпитаниците на Харвард“, юни 1963

Теодор Ламброс получи докторска степен по класически езици и литература. „Харвард юнивърсити прес“ ще публикува преработената му дисертация под заглавието „Тлемосин: трагичният герой на Софокъл“. Този семестър той ще бъде назначен за преподавател във факултета по класически езици и литература.

25 юни 1963 г.

Обадих се на Ламброс, за да го поздравя със сбъдването на мечтата му — да преподава в Харвард. Освен това одобриха неговата книга за издаване. Това момче е истински гений.

Той омаловажи нещата, като ми каза, че назначаването не е кой знае какво постижение. Истинското предизвикателство било да се утвърдиш във факултета. Ламброс е истинска фурия. Не се съмнявам, че ще се изкачи на върха. Надявам се само да прояви малко повече търпение.

Сетне Сара взе слушалката, за да ме поздрави.

Възразих, че поздравления заслужава Фейт. Искам да кажа, единственото, което направих, бе една вечер да се прибера по-рано от работа, за да задействам нещата. А тя носи малкия Анди цели девет месеца.

Сара искаше да обсъдим пелените, кърменето и всички други подробности от майчинството. Това ме навежда на мисълта, че двамата с Тед имат намерение да създадат потомство. Разумно е. Той е достигнал етап от живота си, когато има право да се гордее с постигнатото. Следователно, настъпил е моментът да създаде истинско семейство.

Когато Фейт бе бременна, ние се изфукахме и купихме голяма къща край Станфорд. Така облекчих пътуването си до офиса. Всъщност, след като в „Даунс&Уиншип“ не се занимавам с планиране на акции, понякога използвам времето за срещи, та да накарам било съученик, било състудент от друга финансова институция да финансираме съвместно някоя нова емисия.

През последните години научих много за банковото дело. Необходими са огромни познания, но почти всичко зависи от разговорите със стари приятели по време на обяд в клубовете им на Уол стрийт.

Подобна дейност не представлява никаква трудност за мен. Затова все още не са ме изхвърлили от работа. Онзи ден един от вицепрезидентите дори ме похвали, че се справям добре.

По-добре не мога, освен ако не започна да обядвам по два пъти на ден.

Бракът ми харесва. Не само е приятен, но и ефикасен от гледна точка на време и движение. Всички ергени в службата ми са заети с мисълта да си намерят нова приятелка. А аз знам, че след тежкия ден ще слеза от влака и след единадесет минути път с кола една страхотна блондинка ще ме посрещне с най-сухото мартини в Кънектикът. Можете ли да си представите по-пълно блаженство, а?

Естествено, ходим на всички футболни срещи на Харвард, спазваме целия ритуал — от пикника край реката преди мача до коктейлите след него. Понякога, след работа, оставам в Ню Йорк и гледам записи на срещата от предишната събота в „Харвард клуб“. После седим с момчетата и правим разбор на грешките.

Фейт няма нищо против. В това отношение е страхотна.

Всъщност, мечтая някой ден да заведа сина си на мач. Той ще бъде от Випуск '84.

Несъмнено, най-интересното нещо, което се е случвало с мен през целия ми живот, е бащинството.

За мен, разбира се, все още няма много работа. Всъщност, и за Фейт няма, защото сме наели чудесна бавачка-англичанка. Но очаквам с нетърпение миговете, когато ще започна да разговарям с Анди, да го уча да плува, да играе футбол и — поне за известно време — да се отнася с уважение към мен.

А аз ще се опитам да му спестя тежестта на „традицията на рода Елиът“.

Вече приказвам с него. Понякога, когато бавачката отсъства, се промъквам крадешком в стаята му и му говоря глупости от рода на: „Ей, приятелче, защо не изпием по една бира в «Кронин»?“

Струва ми се, че се усмихва на тези неща — дали пък не разбира повече, отколкото допускам.

Общо взето, животът ми май е „забавление“.

Оптимист съм за бъдещето.

Първата неделя на юли доброволците пристигнаха във Веред Ха-Галил и Джейсън се премести в малките бараки, предназначени за тях. Дойдоха от Скандинавския полуостров, Франция, Англия,

Съединените щати и Канада. Повечето бяха по-млади от Джейсън. И за негова изненада мнозина бяха християни.

Сутрин ставаха в пет и без много да се оплакват, работеха в портокаловите горички до осем. След закуска, когато другите продължаваха да работят, те сядаха в класната стая и учеха езика. Макар да се чувстваше прекалено възрастен сред тях, Джейсън се справяше добре.

Но вечер, докато другите се развличаха, той работеше сам в гаража на кибуца и поправяше колите и камионите им. Някогашното приятно хоби се превърна в необходима дейност. За да не му остава време за размисли.

Понеже кибуцът не бе религиозен, в съботните дни доброволците се качваха в раздрънкания автобус и обикаляха страната в безкрайни екскурзии.

Като една от учителките по английски, Ева играеше ролята на екскурзовод при тези пътувания. Веднъж се изкачиха до планинската крепост Масада, високо над Мъртво море. Тук, в първи век след Христа малък отряд юдейски зелоти удържаха двегодишна обсада на римските легиони. И когато се озовали пред прага на поражението, предпочели да се самоубият, вместо да станат роби.

Ева им разказваше тази история, а около тях археолози — включително стотици доброволци — продължаваха разкопките.

— Тези останки от древен Израел — посочи тя, — се превърнаха в обединяващ символ за нас. Той показва решимостта ни никога да не се предадем на агресора.

Джейсън погледна каменните стени под себе си и си представи как ли са се чувствали малобройните зелоти пред вида на настъпващия тежковъоръжен враг. „Господи, трябва да са били много смели!“, помисли си той.

Но освен това, не е имало накъде да отстъпват.

Ако Масада им подежда окуражително, то следващата екскурзия им подежда унищожително.

Посетиха Яд Вашем, мемориалът в Йерусалим в памет на шестте милиона жертви на Холокоста.

На пода в мрачната постройка имаше табелки с гравирани имена на концентрационните лагери, където бяха загинали жертвите. Мащабите на катастрофата бяха прекалено чудовищни, за да могат да се осмислят.

Вечният огън в памет на злочестите мъченици изглеждаше срамно малък. Но невероятно ярък.

Ева се спря на темата по време на мрачното пътуване към кибуца.

— В сравнение с милионите загинали, ние тук, които поддържаме огъня жив, сме много малко. Едва ли някой е в състояние да разбере какво означава тази страна, докато не види това, което видяхме днес.

Галилейското езеро блестеше под лъчите на залязващото слънце, а автобусът вече приближаваше крайната точка на екскурзията. Почти цял час пътуваха в гробно мълчание. По едно време се обади Джонатан, доброволец от Америка.

— Ева, нещо ме притеснява. Заговоря ли у дома за Холокоста с приятели, които не са евреи, ми задават един и същ въпрос — защо са отивали в газовите камери без никаква съпротива? Защо не са се борили?

Сред пътниците в автобуса настъпи леко оживление. Приведоха се леко напред, за да чуят отговора на Ева.

— Някои са се борили, Джонатан. Храбрите защитници на Варшавското гето са се сражавали с нацистите до самия край. Но истина е, че малцина са били като тях. За това си има обяснение. Когато светът открил — и повярвай ми, всеки го е разбрал, включително вашият президент Рузвелт, — че Хитлер възнамерява да унищожи евреите в Европа, нито една страна не отворила границите си и не им е предложила убежище. Напротив, мога да ви разкажа ужасяващи истории за цели кораби с бегълци, които са били връщани обратно в Германия. Евреите осъзнали, че няма къде да отидат и голяма част от тях се отчаяли. Не са имали воля за борба, защото не са имали за какво да се бият.

За миг настъпи тишина. Млада датчанка вдигна ръка и попита:

— Как мислиш, възможно ли е това да се случи отново?

— Не — отговори Ева. — Никога. И можете да видите през прозорците кое ме кара да съм толкова сигурна. Сега евреите най-после имат държава.

— Хубава реч произнесе — похвали я Джейсън, докато двамата с Ева се разхождаха след вечеря. Беше краят на лятото, въздухът бе натежал от аромата на цветя.

— Разбра ли я? — попита тя.

— Да. И ме разстрои много.

— Кое по-точно?

— Внушението ти, че евреите никога няма да бъдат приети на друго място, освен тук. Израснал съм с друго убеждение.

— Извини ме, но в моето семейство бяхме също толкова холандци, колкото и вие — американци. Когато избухна войната обаче, учудващо бързо се превърнахме в евреи и чужденци.

— Баща ми не смята така.

Тя го погледна и отвърна тихо, но разпалено:

— Тогава баща ти не е научил нищо от историята на своя народ.

— И бързо добави: — Прости ми, ако съм нелюбезна.

— Няма нищо — увери я той искрено. — Но съм израснал с убеждението, че Америка е особена страна. Страна, където всички са равни — както е записано в конституцията ни.

— Все още ли вярваш в това?

— Донякъде — отвърна Джейсън, забравил за момент дребните спънки, породени от произхода му.

— Искам да те попитам нещо.

— Разбира се.

— Можеш ли да станеш президент на Съединените щати?

Той се поколеба и отвърна:

— Не.

Ева се усмихна:

— Разликата е, че можеш да станеш президент на Израел.

Към средата на август Джейсън вече поназнайваше иврит. По това време той натрупа и цял куп писма от родителите си, които

настояваха да им съобща кога точно възнамерява да се върне. А не знаеше какво да им отговори, защото не беше в състояние да определи чувствата си. Искаше ли наистина да продължи образованието си, или предпочиташе да остане да живее в Израел?

Накрая взе решение. Изчака до полунощ, когато връзката с Щатите е по-ясна, и позвъни на родителите си.

— Виж — обясни той, опитвайки се гласът му да прозвучи едновременно весел и убедителен, — мисля да отложа връщането си в училище още малко.

— Синко — помоли го баща му, — никога досега не си ме подвеждал. Защо не се стегнеш и да превъзмогнеш това? Очаква те блестяща кариера.

— Виж, татко — търпеливо отвърна Джейсън. — Вече съм голям. Сам взимам решенията.

— Джейсън, не е честно. Дадох ти най-доброто от всичко.

— Татко, ти ми даде най-доброто. Но не съм сигурен, че ми даде всичко.

Затвори телефона и излезе от канцеларията. Ева седеше на една от дългите маси в празната столова. Джейсън отиде и се настани до нея.

— Искаш ли лимонада? — попита тя.

— Предпочитам бира.

Донесе му една бутилка от кухнята и отново седна.

— И така, кой спечели?

— Беше ми трудно да взема решение — призна Джейсън. — Да кажем, и двамата загубихме.

— Оставаш ли?

— Още една година. Бих могъл да науча езика, нали? Може би ще стана Джордж Келер на Израел.

— Не те разбирам. Кой е Джордж Келер?

— Луд унгарец и мой състудент от Харвард.

— От това, което си ми казал, съдя, че всичките ти състуденти от Харвард са луди.

— Така е — усмихна се той, — и доказателството е, че аз — един потенциален американски сенатор — стоя тук и бера портокали в

малка блискоизточна държава.

— Напротив — възрази весело Ева, — доказва, че си единственият разумен човек сред тях.

За първи път в живота си Джейсън Гилбърт започна да учи усилено.

С помощта на Ева откри най-интензивния курс за обучение по иврит. Провеждаше се в университета в Тел Авив и бе предназначен за високопоставени професионалисти, които искат да овладеят езика бързо.

Програмата включваше четири часа обучение сутрин, обедна почивка и още четири часа следобед. После той бягаше на университетския стадион, връщаше се в стаята си в Бейт Бродецки и учеше, докато му се доспи от умора. Позволяваше си почивка само от девет до девет и половина вечерта, за да гледа новините по телевизията.

След месец и половина самоналожено мъчение се окуражи, защото започваше да разбира какво се случва в света около него.

Приглушени звуци от съседната стая събудиха Сара Ламброс. Погледна сънено към часовника на нощната масичка. Едва минаваше шест сутринта.

— Тед, какво по дяволите, правиш?

— Обличам се, скъпа. Извинявай, че те събудих.

— Знаеш ли колко е часът?

— Да и трябва да побързам.

— Но къде отиваш по това време?

— На площада. Искам да стигна до вестникарската будка, преди студентите да са се събудили.

— Защо?

Тед влезе в спалнята. Беше небръснат и облечен небрежно с маскировъчно яке и вълнена шапка.

— Така ли ще излезеш? Приличаш на скитник.

— Идеално, Сара. Това е целта. Много е важно никой да не ме познае, когато купувам „Конфи гайд“.

Сара се изправи и се разсмя.

— Това ли било? Стига, бе, Тед. Знаеш, че всички във факултета го четат.

— Да, да. Но да си го видяла в ръцете на някой професор?

— Не. И проклета да съм, ако знам как се сдобиват с него. Подозирам, че изпращат съпругите си. С удоволствие бих ти го донесла през обедната почивка.

— Божичко, не мога да чакам дотогава. Трябва да науча присъдата. Отивам сега.

Целуна я бързо по бузата и излезе. Докато крачеше забързано по площада, Тед започна да се изпотява. Все пак беше септември, първият ден от новия семестър. А той се бе облякъл като за най-големия зимен студ.

С крайчеца на окото зърна огромния куп лъскави списания с черни корици. Явно, току-що ги бяха докарали. Огледа се наляво-надясно, за да се увери, че наоколо няма никой, небрежно взе „Ню Йорк таймс“, бързо грабна броя на "Харвард Кримсън конфиденшъл гайд" и го пхна във вестника. През цялото време бе стискал в ръка точно приготвената сума, затова плати бързо и се отдалечи. Нямаше сили да издържи на напрежението, докато се прибере у дома. Сви зад будката и влезе в една телефонна кабина. Извади списанието и нервно го запрелиства — търсеше отзивите за факултета по класически езици и литература.

Първо погледна в раздел „Гръцки“. Началото бе многообещаващо: „Д-р Ламброс е превъзходен водач в лабиринта на този труден език. Успява да превърне отегчителното учене в удоволствие.“ Отвори и на „Латински“: „Съветваме студентите, изучаващи този език, да изберат за преподавател д-р Ламброс. Той е една от най-ярките личности във факултета.“

Тед затвори списанието, пхна го пак в „Таймс“ и излезе от кабината, окрилен от щастие. До края на деня всички в Харвард — също така скришно — ще са прочели студентските отзиви. Ако някой се колебаеше дали напролет Тед ще стане доцент, това щеше да разсее всички съмнения. Дългите часове, прекарани в подготовка, не бяха отишли напразно.

„Почакай само докато Сара прочете написаното.“

Забърза към вкъщи. Внезапно го повика познат глас.

— Теодор.

Спря и се обърна. Оказа се Джон Финли, който — ама че късмет — вероятно правеше редовната си сутрешна разходка.

— Ъ... здравейте, професор Финли. Аз... ъ-ъ... тичах покрай реката, за да съм във форма през новия семестър.

— Прекрасно, прекрасно — възкликна професорът. — Да не те прекъсвам тогава.

— Благодаря ви, сър — изтърси Тед и тръгна да си върви.

— О, Тед — извика Финли след него, — поздравления за чудесните отзиви.

ДНЕВНИКЪТ НА АНДРЮ ЕЛИЪТ

23 ноември 1963

След утрешния ден едва ли ще бъда същият човек. Вестниците наричат случилото се в Далас „гръцка трагедия“, но за мен то е американска трагедия. Всъщност чувствам го толкова близко, че почти мога да го нарека смърт в семейството.

Мисля, че всички — бедни и богати, черни и бели, но особено онези от нас, които се отъждествяваха с него, защото той бе млад и е завършил Харвард — са потресени от убийството на Джон Кенеди.

Подготвихме се за предстоящия мач между Харвард и Йейл с надеждата в последната минута президентът да кацне с военен хеликоптер и изведнъж научаваме, че е мъртъв.

Не само аз го смятах за своеобразен благороден рицар. Неговото излъчване промени атмосферата в цялата страна. Накара ни да се почувстваме горди. Динамични. Изпълнени с надежда. Това приличаше на начало на нова и славна глава от нашата история.

Останах потресен най-вече поради липсата на явна причина за убийството му. През войната катерът му е бил потопен и той не само оцелял, но и спасил един от екипажа си. Ако бе загинал, защитавайки някаква кауза, поне щеше да има известен смисъл.

Според мен от днес нататък цялото поколение, към което принадлежа, ще промени възгледите си за живота. Съмнявам се дали успехът може да стори същото с когото и да е от тях.

Вижете — Кенеди спечели всички почести. Насладата на светската корона. И ще бъде погребан, когато пред него бе половин

ЖИВОТ.

Дани Роси се намираше в Тангълуд, когато научи, че Мария е родила момиченце.

Възнамеряваше, разбира се, да стои край леглото и се отклони само за двадесет и четири часа, за да дирижира един-единствен концерт. Но малката Силви (бяха обсъдили името предварително) бе решила да се появи на бял свят по-рано.

Господин и госпожа Пасторе бяха вече при Мария, когато Дани влезе в болничната стая с огромен букет.

Прегърна родителите ѝ, целуна сияещата майка, прошепна няколко любовни думи в ухото ѝ и се втурна към отделението за новородени, за да зърне през широкия прозорец малката си дъщеря.

В първия миг не я откри. Подчинени на несъзнателен рефлекс, очите му обходиха креватчетата със сини одеяла. Накрая, услужлива сестра взе Силви и я донесе до прозореца. Сега Дани установи прилики с Мария — и със себе си — в чертите ѝ.

— По-приятно е, отколкото да композирате симфонии, а, мистър Роси?

Думите подхвърли акушерът, който случайно минаваше на редовната си обиколка.

— О, да — съгласи се бързо Дани и разтърси ръката на лекаря.
— Благодаря ви за всичко. Мария каза, че сте били страхотен.

— Благодаря. И не се притеснявайте, ще свикнете.

— С какво?

— С това, че имате дъщеря. Повечето мъже тайничко желаят момчета — поне първия път. Но съм убеден, че Силви ще ви донесе много щастие.

Дани се замисли върху думите на лекаря и почувства облекчение. През целия полет към дома не успя да потисне лекото разочарование, че Мария не е родила син. Той се надяваше на наследник, който да продължи музикалната традиция, установена от него. Все пак имаше толкова малко пианистки от световна величина. А единствената възможност жена да ръководи музиканти, бе като размахва диригентската палка. Не се бе сетил, че едно момиче може да стане и прима балерина.

Кръстиха Силви след три седмици и семейство Роси покани у дома си над двеста гости на обяд с шампанско. Вестниците във Филаделфия публикуваха големи снимки на известния помощник диригент на техния оркестър заедно с красивата му съпруга и малката му дъщеря. Дани бе въодушевен. Бащинството сякаш го издигаше в очите на хората.

Но в същото време нещо го озадачи. Мария не желаше бавачка. Съгласи се единствено на медицинска сестра за първите няколко седмици. След което смяташе да отгледа Силви сама.

— Дани, прекарах девет месеца да чета книги как се гледат деца. Не желая някой бабишкер с колосана престилка да ми обяснява, че не знам как да се грижа за детето си.

— Но ти ще се умориш.

— Не и ако ми помагаш по малко.

— Разбира се — усмихна се той, — но концертната ми програма е много натоварена.

— Държиш се сякаш си роб на съдбата си. Искам да кажа, че не е необходимо да обикаляш като гост-диригент толкова много градове, нали?

Как да ѝ обясни?

— Мария, скъпа, знаеш ли онзи стар виц, че музиката е като международен език? Е, сега тя е международен бизнес. Налага се да пътувам, за да запазя договорите си.

Мария го погледна. Лицето ѝ се зачерви.

— Дани, надявах се бракът да те промени. И когато той не успя, се надявах бащинството да го направи. Защо, по дяволите, не можеш да пораснеш?

— За какво говориш?

— Защо продължаваш да летиш по света като пчеличка от цвят на цвят? Още ли имаш нужда от толкова много хвалебствия. Ако аз не ти стигам, наоколо има достатъчно твои поклонички.

Дани не се почувства длъжен да защити начина на живот на един музикант.

— Мария, това избухване, предполагам, е плод на следродова депресия.

Малко по-късно Дани осъзна, че я е обидил, дойде и коленичи до леглото ѝ:

— Беше глупаво да го казвам. Моля те, прости ми. Обичам те истински, Мария. Вярваш ли ми.

Тя кимна.

— Просто ми се иска да обичаш само мен.

Само след пет месеца Мария забременя отново. И на следващата година роди втора дъщеря.

Този път, когато влезе в родилното отделение, Дани се намираше в Ню Йорк и пристигна в болницата, преди детето да се появи на бял свят.

През януари хиляда деветстотин шестдесет и четвърта година Джейсън завърши шестмесечното си езиково обучение в Улпан. Подчинил се на най-строга дисциплина и използвал английски единствено в ежеседмичните писма до майка си и баща си, той овладя иврит доста добре.

Родителите му бяха упражнявали постоянен натиск да го накарат да се върне у дома за Коледа. Джейсън отказа с оправданието, че курсът му е без почивка с изключение на еврейските празници през септември. Сега отново избегна възможността да се върне в Щатите, дори за кратко, като обясни, че ще се захване с „много важна работа“.

Обсъди въпроса с Ева и Йоси — на иврит — при първото си посещение в кибуца от лятото насам.

— Ще се запиша в армията — обяви Джейсън.

— Браво — възкликна секретарят на кибуца. — Ще имат полза от човек с твоя опит.

Ева не каза нищо.

Йоси забеляза строгото ѝ изражение и попита:

— Какво има, не си ли доволна от решението му?

— Доволна съм, че остава, но имам чувството, че го прави, воден от погрешни подбуди.

— И какви са те? — попита Джейсън.

— Лична вендета — да отмъсти за смъртта на Фани.

— Не ме е грижа какви са подбудите му — защити го Йоси. — Освен това в Библията не пише ли „око за око“?

— Това е примитивно и ти го знаеш — възрази Ева. — Метафора е и не бива да се приема буквално.

— Арабите го приемат буквално — прекъсна я Йоси.

— Хей, да прекратим спора. Имам ли вашата благословия, или не? — попита Джейсън.

— Моята не — твърдо заяви Ева.

— Е, имаш моята — подкрепи Йоси — и благословията на целия кибуц.

— Но аз не съм член на кибуца.

— Ще станеш след събранието тази седмица — осведоми го секретарят. — Ако желаяш, разбира се.

— Да. Желая го искрено — отвърна Джейсън.

Макар да бе зима, Джейсън прекара следващите седмици в изтощителна предвоенна подготовка. Ставаше рано, за да тича в студения дъжд, вдигаше тежести в примитивния физкултурен салон на кибуца и отново тичаше преди вечеря.

Прекарваше голяма част от времето си в разговори с Ева. Опитваше се да я убеди, че решението му е продиктувано от искрени подбуди. Умоляваше я да му разказва историята на тази страна. Понякога, нощем, разговорите им колебливо приемаха личен характер.

Разпитваше я за детството ѝ. Как е изкарала войната заедно със семейството на Фани. Как е успяла да се възстанови от травмите на Холокоста и откритието, че родителите ѝ са мъртви.

Тя му разказа колко е била потресена, когато научила съдбата на родителите си. Все пак сега смяташе, че е имала повече късмет от другите. През войната е била щастлива под любящата закрила на семейство Ван дер Пост. А създаването на Израел след това означавало, че децата ѝ никога няма да изстрадат мъките, през които е минала тя.

Като стана въпрос за деца, Джейсън плахо я попита защо не се е омъжила. Отначало Ева му отговори, че както и у мнозина други Холокоста е унищожил всички емоции в нея. Джейсън обаче долови, че тя крие нещо. И една нощ Ева му сподели истината.

Когато служила в армията, се запознала с млад офицер на име Мордехай. Станали много близки. Но той загинал през последния

месец от военната си служба. И то не от вражески куршум, а по време на учебна стрелба с бойни мунции.

— Аз ще се върна — увери я Джейсън, в опит да разсее опасенията, на които тя не смееше да даде гласност.

— О, знам, че ще се върнеш — отвърна неуверено Ева. — Никой не умира като служи в склад за униформи.

— Защо смяташ, че ще отида в интендантския корпус? — попита той.

— Казах ти, била съм в армията. Повечето новобранци постъпват на осемнадесет години. Мъж като тебе на практика се смята за старец. Ще извадиш късмет, ако не те изпратят да проверяваш дамски чанти на входа на някое кино.

— Служил съм в американската морска пехота — усмихна се Джейсън. — Завърших обучението пети по успех в моя батальон. Искаш ли да се обзаложим?

— Ще изгубиш — засмя се Ева, — защото ще се изправиш срещу най-доброто в Израел — неговата армия. И срещу най-лошото — неговата бюрокрация.

В един мразовит февруарски ден Джейсън Гилбърт слезе от автобуса пред Келет, армейския център за набиране на военнослужещи край Тел Авив. Лагерът бе разположен на огромна площ. Тук-там сред бараките с покриви от гофрирана ламарина и множеството палатки се издигаха евкалиптови дървета.

В северната част на страната, в местното военно окръжие, определиха Джейсън за зимния набор и го подложиха на поредица от предварителни тестове, за да определят физическото и психическото му състояние.

Сега стоеше в редицата заедно с още един член на кибуца, осемнадесетгодишния Тувия Бен-Ами, който не успяваше да скрие притеснението си. Не толкова от армията, а от това, че за първи път се намира далеч от дома си.

— Спокойно, Туви — окуражи го Джейсън, като посочи дългата опашка от младежи, които чакаха реда си. — Ще намериш много нови приятели в тази детска градина.

Докато разпределяха новобранците на малки групи, Туви се хвана за колана на Джейсън, за да е сигурен, че няма да ги разделят.

Всички влязоха в „кланицата“, за да бъдат безмилостно остригани. За някои от градските Казанови това се оказа трагедията на живота им. Джейсън се смееше, наблюдавайки как някои едва сдържат сълзите си, докато прическите им в стил Елвис падаха по пода.

Дойде редът на Джейсън. Той просто седна и остави армейската косачка да окоси къдриците му.

Като стигнаха до личните знаци, офицерът, който ги раздаваше, му предложи да помисли дали да не смени името си с някое по-библейско и по-патриотично.

— В елинистичната епоха, когато евреите се гърчели, всеки Якоб се прекръстил на Язон. Помисли си, войнико.

Получиха и униформите си в цвят таки. После ефрейторът, отговарящ за тях, ги отведе до палатките, където щяха да прекарат следващите три дни.

Тувия прошепна на Джейсън:

— Ще познаеш кои идват от кибуци и кои са изнежени градски момчета само по погледите, които хвърлят към спалните чували. Някои са очаквали пухени легла.

След вечеря се разходиха из лагера, за да огледат бараките, където щяха да бъдат интервюирани кандидатите за специалните части. Над една от тях се мъдреше самохвален надпис: „Смелчаците стават авиодесантчици.“

— Утре заран ще дойда тук — посочи Джейсън.

— Ти и още хиляда други — уточни Тувия, — включително и аз. *Всеки* се стреми към червената барета. С риск да ти прозвучи глупаво, но имам по-големи шансове от теб.

— Така ли? Каква оценка получи на медицинските тестове миналия месец?

— Деветдесет и едно — гордо отвърна Тувия.

— Е, моята е деветдесет и седем. Това е най-високата оценка.

А когато ги попитах за другите три точки, ми отвърнаха, че Супермен не е евреин.

— Чуй ме — усмихна се Тувия, — дори Супермен да е евреин, пак нямаше да стане авиодесантчик. Защото е прекалено възрастен.

Още в седем сутринта пред бараките, подслонили елитните части, се изви дълга опашка.

Джейсън убиваше времето, като правеше упражнения за разтягане. Най-сетне влезе в палатката на офицера, набиращ авиодесантчици. Той бе жилав тъмнокос мъж между тридесет и четиридесет години. Думите му едва ли можеха да се нарекат окуражителни:

— Откажи се, янки. Уважавам желанието ти, но вече си възрастен.

— Аз съм само на двадесет и седем и имам две години военна служба.

— Двадесет и седем означава, че е трябвало да дойдеш при нас преди десет години. Да влезе следващия кандидат. Джейсън го хвана за ръката.

— Моите уважения, но няма да си тръгна, преди да ме подложите на тест за физическо състояние.

Офицерът стана и се подпря с двете си ръце върху бюрото.

— Слушай какво, ще ти прилошее само като погледнеш учебната ни програма. А сега трябва ли да те изхвърля оттук?

— Боя се, че да, сър.

— Добре — той бързо протегна ръце и хвана Джейсън за яката. Бившият морски пехотинец мигновено разтвори хватката с рязко вдигане на събраните си ръце и прикова офицера към бюрото.

— Моля ви, сър — изключително любезно настоя Джейсън. — Умолявам ви да размислите.

— Добре — задъха се той, — ще ти дам шанс.

След като Джейсън си тръгна, интервюиращият офицер седна и започна да разтрива натъртванията си, като същевременно се чудеше дали да повика военна полиция.

„Не — реши той, — нека това арогантно копеле издъхне на полигона.“

— Следващият — смело извика офицерът, но с дрезгав глас.

Джейсън крачеше бавно към полигона, когато чу стъпки зад гърба си. Обърна се и видя Тувия.

— Е — усмихна се Гилбърт, — явно и ти си успял. Грубо ли се отнесе с теб?

— Съвсем не. Погледна документите ми, видя, че идваме от един и същ кибуц и ме записа. Какъв беше този шум вътре?

— Просто двама евреи сближаваха гледните си точки — скромно се усмихна Джейсън.

Първото изпитание бе два километра бягане нагоре по хълма. Кандидатите трябваше да тичат в групи по четирима и да носят катушки.

Тувия попадна в една четворка с Джейсън. Но когато изкачваха последния склон, един от карето им получи криза и падна на колене. Останалите трима спряха рязко, едва удържайки да не изпуснат стълба.

— Хайде — окуражи, го Джейсън, — можеш да го направиш. Остават ни само четиристотин метра!

— Не мога — изстена момчето.

— Трябва да го направиш — извика Джейсън. — Ще провалиш и нас. Стани, по дяволите!

Гласът му — като на командущ офицер, — стресна момчето и то се изправи.

Успяха да финишират и пуснаха огромния си товар на земята, а той потъна няколко сантиметра в зимната кал.

Джейсън и Тувия, понесли основната част от носенето и заради другите двама, дишаха тежко и разтриваха ръце.

Един офицер дойде при тях.

— Не е зле. — Посочи момчето, което бе паднало: — По-добре се върни в пехотата, синко. Останалите продължават тестовете.

Офицерът погледна Джейсън.

— Добре, дядо — ухили се той. — Готов ли си да продължиш?

— Веднага ли? — попита Джейсън, но бързо прикри изненадата си. — Ъ-ъ, разбира се, щом кажете. Същият маршрут?

— Да, същият маршрут. Същият стълб. Но този път аз ще седна върху него.

След два часа остана малка, но отбрана група, също като армията на Гидеон^[8].

— Добре — изкрещя офицерът. — Ако днес ви е било трудно, ви съветвам да отидете в друга бригада. Това е детска игра в сравнение със следващите изпитания. Така че, помислете си. Може да си спестите някое нервно разстройство. Свободни сте.

Джейсън и Тувия се дотъртриха, олюлявайки се, до палатката и се строполиха на матраците.

— Ти си най-издръжливият от всички ни — сподели Тувия. — Видях как те гледаха офицерите. Усмиваха се доволно. Беше страхотен, затова ще разделя най-ценното си притежание с теб.

Джейсън усети как Тувия му пъха нещо в ръката. Погледна го. Беше половин швейцарски шоколад.

Двадесет и четири часа по-късно кандидатите за парашутната бригада се качиха в автобус, който щеше да ги отведе в базата в Тел Ноф. По време на пътуването при Джейсън дойде един мъж — офицерът, който набираще кандидатите.

— Здравей, деденце — поздрави той. — Учудвам се, че все още си при нас. Но те предупреждавам, през следващите шест месеца няма да спреш да тичаш.

— Няма проблем, сър — отвърна Джейсън.

— И още нещо, не ме наричай „сър“. Казвам се Зви.

Единственото, което Джейсън запомни от следващите шест месеца бе, че тичаше дори насън.

През първата си двадесет и четири часова отпуска отиде на автостоп до Веред Ха-Галил. Бе щастлив да види Ева, която веднага разбра, че Джейсън се нуждае най-вече от сън.

Когато най-сетне той се събуди, Ева му съобщи новините.

— Баща ти се обади няколко пъти. Казах му къде си и той остана объркан. Поиска да му обещае, че в мига, в който те видя, ще те накарам да му се обадиш.

Джейсън стана, отиде до телефона и позвъни на баща си за негова сметка.

— Виж какво, синко — изрази недоволството си Гилбърт-старши. — Проявих достатъчно търпение спрямо теб, но това с армията е вече прекалено. Искам да се върнеш там, където ти е мястото. Това е заповед.

— Татко, получавам заповеди единствено от командира си. А къде ми е мястото, решавам аз.

— А кариерата ти? В името на която учи в Харвард?

— Татко, ако Харвард ме научи на нещо, то е да си съставя ценностна система. Чувствам, че тук съм необходим. Чувствам се полезен. Чувствам се добре. Какво още, по дяволите, му трябва на човек в този живот?

— Джейсън, обещавай ми, че ще отидеш на психиатър.

— Ще ти кажа нещо, татко. Ще отида на „психар“, ако дойдеш в Израел. Тогава ще седнем и ще решим кой от двама ни е луд.

— Добре, Джейсън. Не желая да споря повече. Само обещавай да се обаждаш при всяка възможност.

— Разбира се, татко. Обещавам. Кажи на мама, че я обичам.

— Липсваш ни, синко. Мъчно ни е за теб.

— И вие ми липсвате, татко — тихо каза той.

Джейсън бе сред петдесетте процента, издържали курса на обучение и получили своите криле и барети.

Веднага продължи в курса за напреднали. Там овладя техниката на хеликоптерните атаки и изучи топографията на страната сантиметър по сантиметър. Но не от карта. През следващите шест месеца кракът му стъпи на всяка педя от Свещената земя. Хареса му да спи под открито небе.

После прекара една седмица в кибуца — с часове се разхождаше с Ева и пишеше дълги писма на родителите си. След края на отпуската постъпи в училището за кандидат-офицери в Петах Тиква. Единственото ново, което научи там, бе израелският принцип на командване, съдържащ се в две думи: „Следвай ме“. Офицерите винаги бяха начело на своите части.

Ева и Йоси пристигнаха на церемонията по завършване на училището и видяха как Джейсън марширува покрай командващия и козирува. Отдясно на командващия стоеше Зви, офицерът, който го бе

приел в Парашутната бригада. Когато Джейсън мина покрай тях, той прошепна нещо в ухото на генерала.

— Прякорът ми, предполагам, ще остане — сподели Джейсън, когато по-късно се присъедини към Ева и Йоси. — Сега всички ме наричат *саба* — Старче.

Когато се връщаха в кибуца, Йоси попита Джейсън как възнамерява да прекара десетте си свободни дни преди началото на активна служба.

— Искам да се върна и да огледам всеки сантиметър от земята, която обходих. Но този път ще го направя с кола... и с гид.

— Библията е най-подходяща за целта — подсказа му Йоси.

— Така е — съгласи се Джейсън и добави плахо, — но се надявах Ева да е мой гид.

През следващите дни Ева и Джейсън избродиха четири хиляди годишна история. От рудниците на цар Соломон във вътрешността на Синайския полуостров през голата пустош на Негев до Беершеба, дома на Авраам, Исаак и Яков.

Напускайки Содом, чиято някогашна позорна слава е описана в Библията, Джейсън подхвърли провокативно:

— Не поглеждай назад, Ева. Спомни си за жената на Лот.

— Никога не гледам назад — отвърна тя с тънка усмивка.

Отидоха и до Еин Геди, най-ниската точка на земята, където плуваха — или по-точно се носеха по повърхността на соленото Мъртво море. Продължиха към Кумран, където са били открити ръкописите от Мъртво море. Стигнаха до Йерихон, чиито стени се срутили от звуците на тръбите на Иисус Навин и чиито балсамови градини Антоний принесъл в дар на Клеопатра.

И най-накрая, Йерусалим, градът, превзет от цар Давид десет века преди Христа, градът, който все още е духовна столица на света.

Всеки негов камък излъчваше святост, която дори Джейсън усещаше. Нямаше как да посетят руините от свещения храм на Соломон, защото се намират в йорданската част на разделения град.

— Един ден ще ги видим — каза Ева, — когато настъпи мир.

— Ще доживеем ли дотогава? — попита Джейсън.

— Аз имам това намерение — отвърна Ева и добави: — А ако не успея, децата ми ще го доживеят.

През цялото пътуване Джейсън и Ева бяха спали на няколко педи един от друг. Първо, под открито небе в пустинята Негев, сега — в евтиния хан. Но единственият им физически контакт бе, когато той ѝ помагаше да се изкачи на някоя скала или паметник.

Прекарваха дните и нощите си в такава духовна близост, че между тях се създаде връзка и същевременно приятелството им остана платонично.

В края на първия ден от престоя им в Йерусалим Джейсън пожела да поиграе тенис. Ева отвърна, че ще се поразходи и ще го чака за вечеря.

Въобще не и мина през ума, че той не носи ракета. Мисълта ѝ бе изцяло заета с посещението, което възнамеряваше да направи.

В късния следобед, когато сенките започнаха да се удължават, тя влезе в гробището на „Емек Рефаим“ и се насочи бавно към парцела, където бе погребана приятелката ѝ от детските години. На стотина метра от мястото тя спря внезапно.

Джейсън я бе изпреварил. Той стоеше неподвижно, с наведена глава. Дори от това разстояние го виждаше, че плаче.

Ева се обърна и си тръгна тихо, отстъпвайки пред неговата мъка.

От раздела „Бележки за Випуска“ в "Харвардски бюлетин на студентите", октомври 1965:

Раждания: На 6 септември 1965 година на **Теодор Ламброс** и **Сара Харисън Ламброс** (Радклиф '58) им се роди син, Теодор-младши. Наскоро Теодор Ламброс-старши бе издигнат за асистент професор по класическа филология в Харвард.

ДНЕВНИКЪТ НА АНДРЮ ЕЛИЪТ

12 октомври 1965

Ама че ирония, нали? Точно когато Тед и Сара, моята Идеална двойка, достигат нови върхове на своето семейно щастие с раждането на първото им дете, аз се превръщам в статистическа единица.

За огромна радост и солидна печалба на адвокатската професия Фейт и аз се развеждаме.

И макар да не сме обзети от гняв, душите ни са преизпълнени с нещо, което би могло да се нарече дълбоко потискано безразличие. Както се оказва, тя всъщност никога не е смятала за „забавно“ да бъде омъжена за мен. Адвокатите ни изтъкват аргумента „непримирими различия“, но то е само защото доводът на Фейт „да бъдеш женен е ужасна досада“ не е достатъчно основание за развод.

Да си призная, не разбирам как изобщо може да твърди, че животът ѝ в провинцията е бил скучен. Та тя въртеше толкова много любовни афери, че графикът ѝ трябва да е бил повече от запълнен.

При първите ми подозрения за набезите ѝ по извънбрачните бойни полета се разтревожих какво ли ще си помислят приятелите ми. Е, не е трябвало да се тревожа. Впоследствие разбрах, че е имала забежки почти с всеки от тях.

Донякъде ми се иска изобщо никога да не бях узнавал каквото и да било. Защото, да си кажа правичката, въобще не си давах сметка, че нещо не е наред. Прекарвахме си доста приятно уикендите. А и тя изглежда се забавляваше. Но за жалост, един от моите приятели от „Лънч к्लъб“ сметнал — понеже и двамата сме учили в Харвард, за свой дълг да ме информира какво става, при това достатъчно словоохотливо, та да се превърна в посмешище за цял южен Кънектикът.

Същата вечер пътят с влака за вкъщи ми се видя прекалено кратък. През цялото време обмислях по какъв начин да повдигна въпроса пред Фейт. Когато обаче я видях да ме посреща на вратата, не ми стигна смелост да я попитам дали това, което са ми казали, е истина.

Майната му — повтарях си непрекъснато, — сигурно са клюки.

И така, с привидно спокойствие минах през обичайния ни ритуал на питието за отпускане, а после и на вечерята. Легнахме си, но не мигнах през цялата нощ. Лежах с разтуптяно сърце и се чудех какво да направя.

Най-сетне разбрах какво се крие зад моето хамлетовско колебание. Всъщност, изобщо не се съмнявах, че Фейт ми изневерява. Сега си спомних колко интимно се държеше тя с мнозина от мъжете в клуба по време на танцовите вечеринки в събота и неделя.

Потрисаше ме до дън душа обаче предстоящата загуба на децата ми.

Имам предвид, че независимо от всички доказателства за лековатото поведение на жената, съдът винаги ѝ присъжда настойничеството. А на мен ми беше напълно непоносима мисълта занапред, прибирайки се вечер вкъщи, да не чувам малкият Анди да вика „Татко си дойде“, сякаш съм цар на вселената. Или да ме няма, когато Лизи каже първото си цяло изречение.

Децата не само придадоха смисъл на живота ми, но и открих колко добре се справям да съм баща.

Обзет от тези мисли, ме налегна ужасно отчаяние. Някъде към четири през нощта ми хрумна налудничавото желание да грабна децата, да ги кача в колата и да ги отвлеча някъде далеч. Но това, разбира се, не би решило нищо.

На сутринта се обадох в службата с извинението, че съм болен (което не беше пълна лъжа) и останах у дома, за да си изясня нещата с Фейт. Тя не отрече нищо. Дори останах с впечатлението, че изпитва желание най-сетне да го знам. И в отговор на въпроса иска ли развод, определено много бързо отговори „да“.

Помолих я да ми каже кога по-точно е открила, че вече не ме обича. Никога не е била влюбена в мен, отговори тя, само по едно време си е въобразявала, че изпитва подобно чувство. Но вече се била осъзнала колко се е самозалъгвала, затова било по-добре да се разделим.

— Доста е безотговорно да имаш две деца от мъж, когото всъщност не харесваш — обърнах ѝ внимание аз.

Тя ми се сопна:

— Ето, именно това не понасям у теб, Андрю. Толкова си сантиментален!

Осведоми се имам ли нещо против да си събера нещата в една чанта и още сутринта да се изнеса от къщата, защото имала много натоварен ден. Остро възразих. Ще остана, казах ѝ, докато Анди се върне от забавачката, за да поговоря с него. Фейт ме остави да съм

правел каквото ща, стига да напусна къщата, преди да стане време за вечеря.

Разсеяно нахвърлях няколко ризи и вратовръзки в един куфар и същевременно се питах как, по дяволите, се обяснява на четиригодишно дете защо баща му си отива. Знам, не бива да лъжеш дете. Но формулировката „Отивам си, защото мама вече не ме обича“ ми се стори не особено здравословно послание за детската му психика.

Докато детегледачката доведе Анди, вече бях измислил обяснението: налага ми се да живея в Ню Йорк, за да съм по-близо до работата си. А той не бива да се тревожи, защото всеки уикенд ще идвам да ги виждам — него и Лизи. И съм съвсем сигурен, че пак ще прекарваме летата заедно в Мейн. Или поне част от всяко лято.

Сервирайки му тази измислица, наблюдавах израза му. Много добре виждах, че той разбира истината. Това съкруши сърцето ми. Едва четиригодишен, синът ми беше разочарован, защото не съм напълно искрен с него.

— Може ли да дойда с теб, тате? — попита умолително той.

Цялата ми душа ме подтикваше да го отвлека със себе си. Но му напомних колко ще му липсва забавачката. А също и приятелите му. И че трябва да е добро момче и да се грижи за малката си сестричка.

Той ми обеща и — подозирам, защото не искаше да ме натъжава още повече, — не заплака, докато ме гледаше как хвърлям куфара в колата, преди да потегля за Ню Йорк. Стоеше мълчаливо на прага и лекичко ми махаше с ръка.

Децата са много по-умни, отколкото си мислим. Не го съзнаваме и в крайна сметка ги нараняваме толкова много.

При обявяване на наградите „Пулицър“ за хиляда деветстотин шестдесет и седма година в пресофиса на Харвардския университет настана необичайно оживление. Без да е прецедент, двама възпитаници на Харвард да спечелят награда в една година, бе изключително рядко — ако не и за първи път, — двама от един и същи випуск да са отличени едновременно.

Медиите бързо разпространиха приятната новина. Тазгодишният носител на наградата за поезия бе Стюарт Кингзли от Випуск '58, а

носителят на „Пулицър“ за музика бе вече многократно отличаваият с други награди Дани Роси от същата „добра реколта“.

Всъщност, двамата не се познаваха в колежа. Стюарт Кингзли прекара годините си в Харвард като почти невидим обитател на Адамс хаус. Емоционалните му стихове в „Едвокът“ рядко предизвикваха одобрение сред читателите на „Кримсън“.

Дори до самата сутрин, когато му позвъниха от комисията „Пулицър“, Стюарт продължаваше да живее в относителна анонимност. Той, съпругата му Нина (колежа Брин Мор, Випуск '61) и двете им деца обитаваха леко занемарен апартамент в Ривърсайд, близо до Колумбийския университет, където той преподаваше творческо писане.

Това, което развълнува Стю не по-малко от самата награда, бе възможността да срещне прочутия си състудент на церемонията по награждаването.

— Помисли си, Нина — палеше се той, — ще публикуват снимката ми заедно с Дани Роси.

За свое огорчение Стюарт научи обаче, че „Пулицър“ не връчват наградите на специална церемония. Едно телефонно обаждане, една снимка в „Ню Йорк таймс“ и... това е всичко.

— Голяма работа! — възкликна Нина, за да прогони разочарованието на съпруга си. — В твоя чест ще дам най-голямото парти, което някога си виждал. Ще леем шампанско „Тейлър“ все едно е газирана вода.

Той я прегърна.

— Благодаря, ще ми хареса. Досега, струва ми се, не съм бил в центъра на някой купон. Нищо чудно някой от групата да напише хумористично стихче или нещо подобно.

— Ако не стане, ти ще го напишеш тайно, а аз ще прочета. — Усмихна се и едва тогава забеляза, че Стюарт не е толкова радостно възбуден, както е редно за носител на „Пулицър“.

— Слушай, скъпи, ако толкова желаеш да се срещнеш с Дани Роси, ще го покана на партито.

— Да — отвърна Стюарт с иронична усмивка, — и той ще се отзове с удоволствие.

Нина го хвана за раменете.

— Чуй ме, малкия. Не съм гледала този балет „Савонарола“, заради който Роси спечели, но положително му е помогнала и хореографията на Жорж Баланшен. Във всеки случай той трябва да е дяволски добър, за да е на едно ниво с твоите „Събрани стихове“. И ако нямаш нищо против, нормално е да се почувства поласкан от поканата.

— Нина, това няма значение. В Ню Йорк имиджът е по-важен от таланта. А Дани е толкова харизматичен...

— О, за Бога, Стю, прекалено самокритичен си станал! Честно казано, Роси те превъзхожда единствено с няколко рижи кичура.

— Да — усмихна се Стюарт, — и няколко милиона долара. Той е истинска звезда, казвам ти.

Нина го погледна снизходително, но влюбено.

— Знаеш ли защо те обичам толкова много, Стю? Защото няма друг, който да страда от болест, противоположна на мегаломанията.

— Благодаря ти, мила — отвърна той, събра черновите си и ги натъпка в куфарчето. — Но по-добре престани да помпаш самочувствието ми, защото ще закъснея за семинара. Ще се видим към седем. Можем да организираме парти само за нас двамата.

Когато се върна, Нина беше приготвила изненада.

— Настина ли? Сериозно ли говориш?

— Да, скъпи. Утре в един часа ще обядваш със своя „харизматичен“ състудент в „Руска чайна“. Между другото, колкото и невероятно да ти звучи, той очакваше с нетърпение срещата с *теб*.

— Как го откри?

— О, подходах много загадъчно. Оставих му съобщение и той се обади след десет минути.

— Страхотна си, Нина. Ще бъде невероятно!

— Да, Стюарт — нежно отвърна тя, — за него.

„Руска чайна“, разположена на 57-ма улица, на „една октава разстояние“ от Карнеги хол, е любимото нюйоркско убежище на световния музикален и литературен елит. До този следобед Стюарт

Кингзли познаваше заведението само по слухове. Сега стоеше нервно на прага и оглеждаше масите в търсене на Дани Роси.

В един момент кимна на човек, в когото припозна свой стар приятел. Оплешивяващият очилат мъж го поздрави изключително съдържано и му обърна гръб. След около секунда осъзна, че е поздравил погрешка Уди Алън.

Не направи същия гаф, когато забеляза Рудолф Нуреев да ораторства пред куп обожествяващи го почитатели на балета. Стюарт се усмихна вътрешно на възможността да се намира в непосредствена близост с тези живи легенди.

Най-сетне откри своя състудент. Погледите им се срещнаха и Дани му махна от едно ъглово сепаре, чиято маса бе отрупана с партитури.

— Виждам, че не обичаш да губиш дори секунда — отбеляза шеговито Стюарт, докато се здрависваха.

— Да, прав си. Имам вредния навик да се претрупвам с работа. А и човек не може да завърши „Сюита за Четвърти юли“ в навечерието на Коледа, нали?

Дани поръча блини за двамата и те започнаха да си разказват спомени от студентските години. Откриха колко много общи приятели имат сред по-артистичните среди на випуска.

— Често ли идваш тук от Филадельфия? — попита Стюарт.

— Поне веднъж седмично, за нещастие. Така се стекоха нещата, че дори се наложи да наема ателие в „Карнеги хол апартаментс“.

— На жена ти сигурно не ѝ е лесно — предположи Стюарт, неспособен да си представи как би прекарал дори половин ден далеч от обичната си Нина.

— Да — потвърди Дани, — но Мария е достатъчно заета с децата. — После бързо смени темата. — Знаеш ли, радвам се на твоята награда почти колкото и на моята. Винаги съм харесвал стиховете ти.

— Чел си поезията ми?

— Стюарт — отвърна Дани с усмивка, — редовно те печатат в „Ню Йоркър“. Това е любимото ми четиво в самолета. Едва ли съм пропуснал дори едно твое стихотворение, публикувано там.

— Жена ми няма да повярва — промърмори Стюарт. А на глас попита: — Какво композираш в момента, Дани? Имам предвид освен това, което сега използваме за покривка.

— Само това, Стюарт. Започвам да се чувствам обкръжен на композиторския фронт. Затова срещата с теб е нещо като късмет. Мислил ли си някога да напишеш либрето за мюзикъл?

— Искаш ли да знаеш нещо? — призна Стюарт. — Не само е една от най-съкровениите ми мечти, но и от около две години обмислям една идея, макар да се основава на доста интелектуална книга.

— В това няма нищо лошо — отвърна сърдечно Дани. — Не бих проявил интерес към нещо от рода на „Хелюу, Доли“. Кой шедевър на световната литература имаш предвид?

— Няма да повярваш, но става въпрос за „Одисей“ на Джеймс Джойс.

— О, това е сензационна идея. Но смяташ ли, че може да се осъществи?

— Слушай — отвърна Стю, изпаднал в творческа еуфория, — толкова съм обсебен от тази проклета книга, че ако имаш време ще ти напиша либретото още сега, на масата. Но програмата ти сигурно е доста натоварена.

Дани стана, докато Стю продължаваше да се извинява и каза спокойно:

— Поръчай кафе за двама ни, а аз ще отменя ангажиментите си.

Цял следобед Дани слушаше омагьосан, а състудентът му го заливаше с порой от идеи. Естествено, нямаше как да сведат целия епичен роман на Джойс до два часа сценично време, но можеха да се концентрират върху епизода „Нощен град“, където главният герой Лиополд Блум броди из различни екзотични квартали на Дъблин.

Имаше безгранични възможности за музикални инвекции. Налагаше се една-единствена значима промяна. „Едничката отстъпка пред комерсиалното“ по думите на Стюарт.

Трябваше да сменят само мястото на действието Дъблин с Ню Йорк. Стюарт дори изложи вълнуващи идеи за конкретни сцени и песни. Но вече ставаше късно и двамата отложиха подробностите за следващата си среща.

— За днес ми стига толкова, Стюарт — призна Дани. — Но ако утре си свободен, ще се радвам да остана в Ню Йорк, за да продължим обсъждането.

— Утре нямам лекции. В колко часа предлагаш да започнем? — нетърпеливо попита Стюарт.

— Ами, ако дойдеш в ателието ми по-раничко, някъде около осем, аз ще осигуря достатъчно количество отвратително на вкус, но ободряващо нескафе.

— Значи се разбрахме — Стю си погледна часовника. — Господи, приближава пет! Нина ще помисли, че ме е блъснал автобус. По-добре да ѝ се обадя и да ѝ кажа, че съм добре.

— Наистина ли е толкова късно? — учуди се Дани. — Да изчезвам, за да не заваря някой ядосан гостенин пред вратата на апартамента ми.

На втората среща и двамата бяха направо екзалтирани. Работиха през целия ден, обсъждаха проекта дори докато дъвчеха сандвичите, които Дани поръча от „Карнеги Дели“.

За осем часа трескава творческа дейност в пълна симбиоза не само нахвърлиха в общи линии двете действия, но поне и половин дузина варианти за песни, както и балетните сцени.

Нещо повече, те споделяха взаимното убеждение, че когато след раздялата на Блум с младия Стивън Дедалъс падне завесата, ще разплачат всички в залата. Както и че ще спечелят всички възможни награди.

Дани изрази желание да прекарват повече време заедно, за да довършат проекта бързо. Предложи през лятото да наемат съседни къщи на Мартас Винярд. Така можеха да доведат семействата си и — ако намерят продуцент, — да започнат репетиции веднага след Коледа.

Имаше само един проблем. И Стюарт подходи към него с известно неудобство.

— Ъ-ъ, Дан, къща на Винярд не е... ъ-ъ... по възможностите ми.

— Не се притеснявай. С това, с което вече разполагаме, положително ще открия продуцент, който да ни даде солиден аванс. Но първо трябва да намерим агент да се погрижи за авторските ни права. Имаш ли литературен агент?

— Поетите нямат агенти, Дани. За щастие имам съпруга, която обича да говори по телефона.

— Тогава ще поразпитам и ще открия кой е номер едно на Бродуей. Имаш ли нещо против?

— Не.

— Добре. Настина трябва да бързам. Както е казал Лудия шапкар, „закъснявам за една много важна среща.“

„Това е Белия заек“, помисли си Стюарт Кингзли. Но не посмя да поправи по-старшия си партньор.

На следващата вечер Стюарт и Нина слушаха запис на „Савонарола“. Телефонът иззвъня. Обаждаше се самият композитор.

— Хей, Стюарт — леко запъхтян започна той, — ще изпусна самолета, затова говоря бързо. Чувал ли си за Харви Медисън?

— Не. Кой е той?

— Според моите източници най-добрият театрален агент в Ню Йорк. Един приятел от офиса на Хюрък твърди, че е направо извънземен.

— Толкова ли е добър? — учуди се Стюарт.

— Добър? Направо невероятен. Трябва ни някое абсолютно безсърдечно същество, което да защитава интересите ни. А в сравнение с този Медисън Атила прилича на свети Франциск Асизки. Какво ще кажеш?

— Ами — призна поетът, — винаги съм харесвал свети Франциск. Но ти познаваш този бизнес по-добре от мен.

— Страхотно! — възкликна Дани и побърза да си осигури потвърждението на Стю. — Веднага ще се обадя на Харви и ще му кажа да се хваща на работа. Дочуване, Стю.

Лятото на Мартас Винярд винаги е страхотно. Но ако си автор на мюзикъл, предопределен от съдбата да бъде поставен на Бродуей, мястото се превръща в Острова на блажените.

Стюарт и Нина получиха покани за цял куп „звездни“ барбекюта, крайморски пикници и блякави соарета.

Разбира се, ако той бе обикновен поет, макар и носител на „Пулицър“, едва ли някога щеше да влезе в топлистата. Стю обаче живееше в една от най-люксовите къщи във Винярд Хейвън —

сигурен белег, че и банковата му сметка е толкова значима, колкото и поезията му.

Всъщност, за финансовото си благосъстояние той трябваше да благодари на Харви Медисън. Именно техният агент уреди онази съдбоносна среща с Едгар Уолдорф, некоронования крал на бродуейските продуценти. Състоя се в единствено възможно място за подобен род срещи — по обед в „21“.

Стюарт, Харви и Дани чакаха вече двадесет минути, когато топчестият, облечен в крещящи цветове, продуцент се появи в цялото си величие. Преди още да седне, погледна композитора и либретиста и заяви категорично: „Харесва ми.“

Стюарт се обърка:

— Но, мистър Уолдорф, ние още не сме казали нито дума. Имам предвид...

Харви Медисън прекъсна вежливия му отговор по средата със здрав ритник под масата:

— Едгар иска да каже, че е очарован от концепцията — намеси се той.

— Не, това, което обожавам, е химията на авторите. Когато Харви ми се обади, буквално замръзнах на място в кабинета си. Мисълта за двама лауреати на „Пулицър“, които пишат заедно за Бродуей е абсолютно не-ве-ро-ят-на. Между другото, мислихте ли вече за заглавие?

Едгар дипломатично използва множествено число, но въпросът му бе отправен всъщност към Дани, който бе далеч по-прочутият от двамата.

— Ами — отвърна композитора, — както знаете, използваме за основа „Одисей“ на Джойс, като само пренасяме действието в Ню Йорк...

— Харесва ми. Харесва ви — непрестанно мърмореше Едгар.

— Романът, на свой ред, се основава на „Одисея“ на Омир — продължи Дани. — И понеже същината на нашата творба е именно странстването на героя из града, решихме да я наречем „Одисея в Манхатън“.

Едгар се замисли за момент и лапна една скарида, преди да отговори.

— Добро е, добро е. Единственият ми въпрос е дали не е *прекалено* добро?

— Как е възможно нещо да бъде прекалено добро? — попита наивно Дани.

— Говоря относително — обясни Едгар, преминавайки ловко в отстъпление. — Все пак обикновеният бродуейски зрител не е учил в Харвард. Не мисля, че в залата ще се съберат достатъчно хора, които знаят какво означава думата „одисея“.

— Моля ви, мистър Уолдорф — възрази Дани, — това е доста разпространена дума в английския език.

В този момент Харви Медисън реши да насочи разговора другаде.

— Момчета, Едгар има страхотна идея за заглавие. Само имайте търпение да го чуете.

Топчестият продуцент изчака всички погледи да се вперят в него. Сетне изрече:

— Риджойс!

— Какво? — възкликна Дани Роси.

— Не схващате ли? Името на автора е Джеймс Джойс. Ние възкресяваме неговата поезия. Значи е ри-Джойс. Разбира се, ще добавим и удивителна. Това е. Страхотно!

Дани и Стюарт си размениха невярващи погледи.

— Аз го намирам за брилиантно — обади се Харви Медисън, свикнал инстинктивно да подкрепя всяко предложение, идващо от потенциален източник на приходи. — Какво ще кажете, момчета?

— Със същия успех можете да го нарече и „Хелюу, Моли“! — иронично вметна Дани Роси.

— На мен ми харесва „Одисея в Манхатън“ — тихо се обади Стюарт.

— Но нали чухте Едгар Уолдорф! — прекъсна ги Харви Медисън.

— И на мен ми харесва „Одисея в Манхатън“ — присъедини се Дани.

Сетне, съвсем неочаквано дойде изненадващ панегирик:

— Мисля, че „Одисея в Манхатън“ е абсолютно невероятно. И за мен, Едгар Уолдорф, ще бъде чест да го поставя на Бродуей.

После продуцентът изтръгна от авторите обещание за срок, та да започне с планирането на репетициите, уреждането на турнета, ангажирането на театър. Като чу, че момчетата се наемат да завършат произведението още това лято, стига да се усамотят на Мартас Винярд, той щедро предложи на Стюарт да използва една от пищните му вили на острова.

— О, не мога да приема, мистър Уолдорф!

— Моля ви, мистър Кингзли, настоявам. А и така ще ми помогнете да си приспадна разходите по къщата от дължимите данъци.

И без да е прочел нито дума, без да е чул нито нота, се насочи към същността на въпроса:

— Кои звезди ще вземем?

— Очаквам Зиро Мостъл да се справи добре с ролята на Блум — предложи Дани.

— Не добре — възрази Уолдорф, — а не-ве-ро-ят-но. Агентът му е гадно копеле, но още днес следобед ще се заема с този изрод. О, Господи, Зиро ще напълни салона!

Сепна се наред собствения си възторг:

— Но...

— Но какво? — попита нетърпеливо Харви Медисън.

— Зиро е страхотен и ще доведе нийоркските купонджии. Трябва ни обаче друго име, което да привлече хората от провинцията. Някой с по-голяма притегателна сила. Има ли женска роля в това нещо?

— Не сте ли го чели, мистър Уолдорф? — попита Стюарт Кингзли.

— Да, разбира се. Искам да кажа, една колежанка от офиса ми направи нещо като резюме.

— Тогава вероятно си спомняте, че ролята на Моли, жената на Блум, е доста важна — отбеляза Дани Роси, едва прикривайки нетърпението си.

— Разбира се, разбира се, страхотна роля — съгласи се с ентусиазъм продуцентът. — Какво ще кажете за Тиора Хамилтън?

— Невероятно — възкликна Харви. — Идеята ти е гениална, Едгар. Но смяташ ли, че тя ще се съгласи да раздели славата си със Зиро?

— Остави това на мен — похвали се продуцентът и щракна с пръсти. — Първата дама на американския мюзикъл дължи на Едгар Уолдорф една-две услуги и няма да ми откаже.

— Не е ли чудесно, момчета? — въодушеви се Харви. — Мостъл и Хамилтън. Или може би трябва да кажа Хамилтън и Мостъл. Както и да е, опашката за билети ще се проточи оттук до Хобокън.

— Честно казано — скромно призна Стюарт, — не съм я гледал.

— Ако я беше гледал, щеше да я запомниш за цял живот — отбеляза Дани. — Има цици като цепелина „Гудийър“. За нещастие талантът ѝ не е на нивото на природните ѝ дадености.

Едгар Уолдорф се обърна към Дани Роси и го попита откровено:

— Доколкото разбирам, не оценяваш високо певческата дарба на мис Тиора Хамилтън?

— Изобщо не я оценявам — тихо отвърна Дани. — Тя просто няма дарба. Вижте, мистър Уолдорф, двамата със Стюарт искаме да напишем добър мюзикъл, мюзикъл от висока класа, който да е и комерсиален. Но ако не вярвате особено в способността ни да привлечем публика, без при това да я разочароваме, тогава според мен е по-добре да си намерим друг продуцент.

Харви Медисън се покашля неловко.

Едгар Уолдорф обаче превключи скоростите с елегантността на ролс-ройс.

— Моля ви, мистър Роси, да забравим за момент изпълнителката на главната женска роля и да се съсредоточим върху единственото важно нещо за нашия проект — вашия гений.

При тези думи вдигна ръце в знак за опрощение.

— Хайде, момчета. Идете на Мартас Винярд и създайте нещо изключително, което да смае Бродуей и онези копелдаци от „Ню Йорк Таймс“. Напишете шедьовъра си. Мистър Медисън и аз ще се погрижим за плебейските детайли.

Едгар стана от масата, наведе се в поклон, наподобяващ по-скоро реверанс, и заяви:

— Вие, момчета, ми оказвате изключителна чест.

После се обърна и излезе под съпровода на невидими тромпети.

След малко си тръгна и Харви Медисън, оставяйки двамата творци да се наслаждават на успеха си.

— Хей! — възкликна Стю. — Трябва да се обадя на Нина. Ще изчакаш ли да се поразходим заедно из града?

— Съжалявам — отвърна Дани, — но имам важен ангажимент след двадесет минути.

— Не знаех, че и днес свириш.

Дани се усмихна.

— Само камерна музика, Стю. Видя ли корицата на новия „Вог“?

— Не е мой тип списание — сподели той, неспособен да разбере какво има предвид съавторът му.

— Ами, погледни го в някоя квартална будка, приятелю. Този следобед тя ще бъде почетна гостенка в студиото ми.

— О! — възкликна Стюарт Кингзли.

Като изключим спорадичните коктейли, по-младите и по-възрастните членове на харвардския факултет по класически филологии не общуват помежду си, освен служебно. Тук не става въпрос за разлика във възрастта, а за почти калвинистично разделение между висшестоящи и подчинени.

Затова Тед Ламброс се изненада от поканата на Седрик Уитман да обядват в клуба на факултета, макар — според единодушното му мнение със Сара, — той да беше най-хуманният хуманитарист, когото познаваха.

Дадоха поръчките си, професорът прочисти гърло и подхвана:

— Тед, обади ми се Бил Фостър, новият ректор на „Бъркли“. В неговия факултет много са харесали книгата ти и се чудят дали не би се заинтересувал от преподавателско място по гръцка литература?

Тед не знаеше какво да отговори. Просто не съобразяваше какво се крие зад въпроса. Нима това бе намек, че няма да получи катедра в Харвард?

— Ъ-ъ... сигурно би трябвало да се почувствам много поласкан.

— Точно така — кимна Уитман. — „Бъркли“ има един от най-добрите факултети по класически филологии в света. При тях са и някои от най-видните специалисти. Погледнато чисто прагматично, заплащането там е изключително щедро. Позволих си волността да

посъветвам Бил да се обърне директно към теб. Това, предполагам, ще означава най-малкото покана да изнесеш няколко лекции в Калифорния.

Състоянието на Тед наподобяваше прочутото Есхилово описание на Агамемнон, пронизан от „удар гибелен“. Но все пак събра куража да попита:

— Седрик, да не би това да е начинът Харвард да ми подсказе, че няма да поднови договора ми? Моля те, бъди откровен, в състояние съм да го понеса.

— Тед — отвърна Уитман без колебание, — не мога да говоря от името на целия факултет. Знаеш колко много те ценим с Джон. И, естествено, бихме желали да те задържим тук. Но тези неща се подлагат на гласуване и Бог знае какво ще решат историци, археолози и другите, които не са така добре запознати с работата ти. Ако получиш официална покана от „Бъркли“, това би подтикнало колебаещите се да проявят собственическо чувство.

— Значи смяташ, че трябва да отида?

— Приеми съвета на ветеран — усмихна се учителят му, — един университетски преподавател никога не отказва безплатно пътуване до свястно място. А що се отнася до Калифорния, *res ipsa loquitur*^[9].

Сара го посрещна с радост.

— Каква приятна изненада! — възкликна тя, видяла, че съпругът ѝ слиза по каменните стъпала на „Юнивърсити прес“. Той я целуна небрежно, но не успя да крие страховете си.

— По време на обяда Седрик ми съобщи доста неприятни неща.

— Няма да подновят договора ти?

— Възможно е — ядосано отвърна той. — Уитман се изплъзна от коментар на тема Харвард. Каза само, че в Бъркли искали да ме назначат.

— В Бъркли имат страхотен факултет по класически филологии — възкликна тя.

Сърцето на Тед направо спря. Не това очакваше да чуе.

— Значи той е посредник, изпратен да ми предаде съобщението, така ли? — попита мрачно. Не получи отговор и добави: — Искрено се надявах на постоянно място тук.

— Аз също — искрено сподели тя. — Но знаеш как работи системата. Никога не издигат някого от собствените си редици. Предпочитат да го изпратят навън и да видят каква репутация ще си изгради. Ако успее да се наложи, ще си го придърпат обратно.

— Но това е в Калифорния — продължи да недоволства Тед.

— Какво от това? Не можем да оцелеем на три хиляди мили от Харвард ли?

Две вечери по-късно позвъни Бил Фостър и покани официално Тед да изнесе лекция. Уговориха се датата да е около великденската ваканция на Харвард.

— Обикновено нямаме такава практика — добави той, — но бихме желали да поканим и съпругата ви. Колегите от нашето университетско издателство проявяват интерес да се запознаят с нея.

— Ъ-ъ... чудесно — каза Тед, а всъщност си мислеше: „Знаят всичко за мен. Аз съм като баскетболен играч, продаден от своя клуб. Проучили са детайлно стрелбата и дрибъла ми, и дори спортния ми дух.“ Това засили усещането му за провал.

Последната неделя на март Тед и Сара, поверили сина си на грижите на обожаващите го баба и дядо, взеха следобедния полет за Сан Франциско.

— Не е ли вълнуващо? — жизнерадостно бърбреше Сара, докато затагяха предпазните колани. — Първото ни безплатно пътуване благодарение на твоите способности.

Три часа по-късно Тед си погледна часовника. Бяха прекосили едва половината континент.

— Какъв абсурд! — възкликна той. — Искам да кажа, къде, по дяволите, се намира това място. — Помисли само колко е далеч от цивилизацията.

— Тед — укори го нежно тя, — успокой се. Може да направиш някое чудесно откритие.

— Като например?

— Като например, че животът на мисълта не спира отвъд границите на Масачусетс.

На летището в Сан Франциско Тед и Сара бяха посрещнати от университетски преподавател на средна възраст и един по-млад негов колега, който държеше като опознавателен знак, книгата на Ламброс за Софокъл. Настроението на Тед, прераснало от потиснатост към безразличие, се поразведри от този израз на уважение.

Бил Фостър ги посрещна радушно и ги запозна с Ханс-Дитрих Майер, специалист по разчитане на папируси, наскоро пристигнал от Хайделберг в Калифорния. И двамата, изключително сърдечни, настояха да отнесат лично куфарите до колата.

Макар и привечер, главната улица на Бъркли кипеше от живот.

— Виждам доста хипита — отбеляза Тед апатично.

— Чувам приятна музика — каза Сара.

Бил Фостър не пропусна забележката на Тед.

— Не си създавай погрешно впечатление, Тед. Тези студенти може да се разхождат обути в джинси, вместо в панталони от туид, но те са най-умните хлапета, които някога си срещал. Способни са да те подлудят с проникателните си въпроси. Благодарение на тях поддържах страхотна интелектуална форма. Ще посетим някоя лекция, ако пожелаеш.

— Да, с удоволствие — съгласи се Тед.

— И на мен би ми харесало — обади се Сара.

— *Ach, ja* — сърдечно откликна Майер — Разбрах, че си падаш по елинистична поезия, Сара.

Стигнаха края на авенюто и Бил Фостър заяви:

— С Майер ще ви отведем в новия клуб на факултета. Предлагам, ако не сте уморени, да се разходите по Телеграф авеню и да пийнете бира в някое заведение от рода на „Лари Блейк“. Така ще усетите и нощната атмосфера на това място.

— Те са страхотни хора, не мислиш ли? — попита Сара, докато разопаковаха багажа си. — Имам предвид, че са толкова непринудени и дружелюбни. Ако човек го слуша как говори, никога не би предположил, че Майер е станал професор на тридесет и една години.

А и не прилича на типичен германец. Калифорнийците са успели да го натурализират.

— Хайде, стига — възрази Тед, — просто ни омайват. Забелязали, че знаеха дори темата на твоята дипломна работа.

— Забелязах и *ми хареса* — усмихна се Сара. — Не обичаш ли да те ухажват?

— Е, все още не са ме прелъстили — продължи да се чумери Тед.

— Добре, остави оценките за по-късно, а сега да огледаме Телеграф авеню.

В началото нищо не му харесваше — нито оживените улици, нито книжарниците, нито пъстроцветните улични музиканти с техните китари. Ала след една пряка Сара забеляза, че това кипящо от живот място е привлякло вниманието на съпруга ѝ поне в едно отношение.

— Аха — усмихна се тя, — най-последно нещо да ти хване окото.

— За какво говориш?

— Току-що подминахме шест момичета без сутиен и вие ги изгледахте със зяпнала уста, доктор Ламброс. Не ми казвайте, че не съм права, защото наблюдавах лицето ви.

— Грещиш — процеди Тед през зъби. — Бяха поне седем. — И най-последно се усмихна.

Поради трите часа разлика във времето, се събудиха много рано и очакваха да са първи в трапезарията на клуба. Оказа се, че грешат.

На ъглова маса седеше мъж: с едната ръка загребваше корнфлейкс, а с другата държеше класически текст.

— И ти ли виждаш същото? — прошепна Сара. — Споделяме цялата трапезария с професора по гръцки в Оксфорд.

— Божичко, права си! Това е Камерон Уайли! Какво, по дяволите, прави тук?

— Същото като нас — усмихна се Сара, — закусва. Освен това изнася лекция.

— Да, точно така. Нещо за Омир и Есхил. Дали ще имаме възможност да я чуем?

— Защо не се представиш и не го попиташ?

— Не мога — възрази боязливо Тед, — той е такава знаменитост.

— О, стига, смели гръко! Къде се дяна обичайното ти бабаитство? Или предпочиташ аз да се проявя като твой емисар?

— Не, не, не. Ще се справя. Просто не знам как да започна — обясни Тед и се надигна от стола с явно нежелание.

— Опитай със „здравейте“. Това е изпитан начин.

— Да — прие лаконично Тед, чието чувство за хумор помръкна от внезапно появилото се смущение.

Вслушваше се неспокойно в звука от собствените си стъпки, които отекваха из празната трапезария.

— Извинете, професор Уайли, надявам се, не ви безпокоя, но исках само да ви кажа колко се възхищавам от работата ви. Според мен коментарът ви върху „Орестия“ е най-доброто, писано някога върху Есхил.

— Благодаря — англичанинът не скри задоволството си. — Няма ли да се присъедините към мен?

— Всъщност, със съпругата ми се питахме дали вие не бихте закусили с нас. Тя е хей там.

— А, да, нямаше как да не ви забележа още като влязохте. Благодаря, за мен ще бъде удоволствие. — Изправи се, взе оксфордските тестове и чинията с корнфлейкса и последва Тед до масата.

— Професор Уайли, това е съпругата ми Сара. О, пропуснах да спомена, че аз съм Теодор Ламброс.

— Здравейте — каза англичанинът, докато се здрависваше със Сара, след което седна и се обърна към Тед. — Да не би да сте онзи със Софокъл?

— Всъщност, да. — Главата на Тед се замая от факта, че Уайли знае името му. — Тук съм, за да изнеса лекция.

— Намирам книгата ви за страхотна — продължи Уайли. — Предлагате съвсем нов поглед върху творчеството на Софокъл. Вече я включих в списъка със задължителна литература. Зарадвах се, когато видях, че някой с това име е написал книга за Софокъл. Стори ми се толкова уместно.

Тед не разбра връзката, но не искаше да прояви недосетливост пред толкова прочут учен. Сара се претраши да се пожертва пред олтара на наивността.

— Боя се, но не ви разбирам, сър — обади се почтително тя. Английският професор се зае да им обяснява с радостна възбуда. — Ами, както съпругът ви знае, човек на име Ламброс е бил учител на Софокъл по танци и музика.

— Какво съвпадение — възкликна Сара, искрено очарована от забавната случайност. И отпрати въпроса, за който знаеше, че Тед изгаря от желание да зададе. — А бихте ли ми казали източника на тази информация?

— О, това е наистина надежден рог на изобилието — отвърна професорът. — Атений. Този Ламброс трябва да е бил свестен човек. Аристоксен го сравнява с Пиндар. Вие елинистка ли сте, мисис Ламброс?

— Не и професионално — стеснително отвърна тя.

— Жена ми е прекалено скромна. Завърши с отличие класическа литература в Харвард.

— Прекрасно. — Сетне Уайли се обърна към Тед. — На каква тема ще говорите?

— Отскоро се въртят в главата ми няколко идеи за влиянието на Еврипид върху талантливия ученик на Ламброс; още ги обмислям.

— С нетърпение очаквам да ви чуя. Кога ще изнесете лекцията?

Тед се поколеба за част от секундата. Не бе сигурен дали иска толкова известен учен да присъства и да съди все още неясно оформените му теории.

Затова пък Сара не изпитваше подобни притеснения.

— Утре в пет следобед в Дуинъл хол — осведоми го тя.

Англичанинът извади писалка и малък оксфордски бележник, за да си запише часа и мястото.

В този момент се появи Бил Фостър.

— О, какво виждам! Нашите двама гостуващи специалисти по класическа литература вече са се запознали — весело отбеляза той.

— *Трима* — поправи го англичанинът, размахвайки поучително пръст. — И двамата Ламброс са достатъчно начетени и амбициозни.

Възрастният професор стана, взе книгата (оказа се собственото му изследване върху Тукидид) и се отпрати към библиотеката.

Бил Фостър ги разведе из университетското градче. Тед трябваше да признае, че наистина е красиво. И въпреки това сградите в стила на испанската архитектура от края на деветнадесети век не му изглеждаха твърде *университетски*. Винаги бе свързвал стремежа към по-високо образование със стила от епохата на крал Джордж — например внушителните кули на Лоуел или Елиът хаус.

Все пак не отрече какво голямо впечатление му направи библиотеката (както и прочутият автобус, с който се пътуваше до Станфордската университетска библиотека, известен като „Гутенберг експрес“). А и всички тези солидни постройки излъчваха спокойствие и рязко контрастираха с трескавия калейдоскоп на студентската активност, съсредоточена — подобно на древна атинска агора, — на шумния Спраул плаза между сградите на администрацията и студентския съюз.

След като присъства на оживен час по латински, тримата, търсейки обилен обяд, се напъхаха в миниатюрен ресторант за здравословна храна.

Но една мисъл не излизаше от главата на Тед.

— Що за човек е Камерон Уайли? — попита той Бил, опитвайки се въпросът му да прозвучи възможно по-небрежно.

— Нещо средно между тигър и домашно коте. Държи се страхотно със студентите. Но стане ли въпрос за преподавателите, направо съсипва глупаците. Миналата седмица например разби на пух и прах Ханс-Петер Цимсен след лекцията му.

— О, Исусе! — промълви Тед.

Следващите няколко часа прекара, обзет от пристъп на страх. Сара го накара да изнесе цялата си лекция пред нея. Накрая заяви съвсем искрено:

— Готов си, наистина си готов.

— Като Данаил, когато влязъл в леговището на лъва.

— Прочети внимателно Библията, скъпи. Лъвовете не са го изяли, забрави ли?

Дойде време Тед да прекрачи прага на аулата. Беше се оставил изцяло на волята на съдбата.

В залата, побрала стотина души, всичките му се сливаха, сякаш нямаха лица, с три изключения. Камерон Уайли и две колита. Колита?

— Готов ли си? — прошепна Бил Фостър.

— Така мисля. Но, Бил, тези... ъ-ъ... кучета? Това...

— О, това е нещо обичайно за Бъркли — усмихна се Бил Фостър. — Не се притеснявай. Всъщност те са най-внимателните ми студенти.

Качи се на подиума и представи днешния гост.

Разнесоха се сдържани аплодисменти, израз на вежливост. Останал сам самичък, Тед започна с описанието на поразителна картина.

— Представете си Софокъл, утвърден драматург, прехвърлил четиридесетте, който е сразил дори великия Есхил в състезание по драматургия; настанил се в театъра на Дионисий, да наблюдава първото представление на новопоявил се млад автор на име Еврипид...

Аудиторията беше в ръцете му. Думите му ги пренасяха в Атина от пети век преди Христа. Почувстваха се, сякаш всеки момент щеше да започне самото представление. И наистина, когато Тед Ламброс говореше, гръцките трагичи направо оживяваха.

Свърши лекцията и погледна часовника на стената. Беше продължила точно четиридесет и девет минути. Отлично. Всички ръкопляскаха — и очевидно искрено. Изглежда дори двете кучета я одобряват.

Бил Фостър отиде при него, стисна ръката му и прошепна:

— Настина брилянтно, Тед. Ще имаш ли сили да отговориш на един-два въпроса?

Тед се почувства попаднал в капан — ако откаже, би било проява на своеобразно академично малодушие.

Като в оживял кошмар първи вдигна ръка Камерон Уайли. „Е, каза си Тед, едва ли ще е по-зле от всички въпроси, които съм си задавал сам.“

Англичанинът се изправи.

— Професор Ламброс, бележките ви са изключително интересни. Но се питам дали не виждате по-осезаемо Еврипидово влияние в „Антигона“?

Кръвта отново потече във вените на Тед. Уайли всъщност му направи комплимент, а не заби нож в гърба му.

— Хронологично, разбира се, е възможно, но не споделям романтичния поглед към „Антигона“, характерен за края на деветнадесети век.

— Да, да — съгласи се Уайли. — Романтичните интерпретации са истинска безсмислица и не намират никаква обосновка в текста.

Докато Уайли седнаше с усмивка на одобрение, Тед забеляза къдрокосо момиче от задните редове, което отчаяно размахваше ръка.

Тя стана и заговори с патос:

— Всички ние, мисля, пропускаме основното. Имам предвид, каква е връзката между образите, които обсъждате, и настоящето? Не чух нито веднъж да споменавате думата *политика*. Каква например е била позицията на тези гърци по отношение свободата на словото?

Из аудиторията се разнесе всеобщ стон. Тед чу как някой в тълпата възкликна: „О, мамка му!“

Бил Фостър му направи знак, че може да игнорира въпроса, ако желае. Ала Тед, окрилен от всеобщото одобрение към лекцията му, предпочете да удовлетвори любопитството на студентката.

— Да започнем с това: след като всяка гръцка драма се е играла пред цялото население на съответния *polis*, тя несъмнено е носила политически заряд. Злободневните теми са били толкова важни за тях, че поетите-комици не са говорили за нищо друго. И не е имало ограничения какво ще кажат Аристофан и компания — това е елинското разбиране за *parrhesia*. В това отношение техният театър е неоспоримо свидетелство за демокрацията, която са установили.

Студентката се слича. Първо, защото Тед прие въпроса ѝ насериозно — понеже бе възнамерявала да внесе малко интелектуална анархия в залата, — и второ, от нивото на отговора му.

— Страхотен сте, професоре — промърмори тя и седна.

Бил Фостър се изправи сияещ от задоволство заради отговора на Тед.

— След тази много точна забележка — заяви той, — бих искал да благодаря на професор Ламброс за чудесната лекция, пример за логична мисъл и задълбочени литературни изследвания.

Аплодисменти — топли, сърдечни, насърчителни. Тед се почувства изтощен, облекчен, възбуден — и триумфиращ.

Приемът в тяхна чест се състоя в дома на Фостър в Бевърли хилс. Всеки, чието име означаваше нещо в академичните среди, присъстваше, включително и именитият професор от Оксфорд.

Настроението беше празнично и в центъра на разговорите бе Тед.

— Чух, че лекцията ви била далеч по-вълнуваща от последните студентски протести — пошегува се Сали Фостър. — Съжалявам, че се наложи да я пропусна, но някой трябваше да остане тук и да приготви тези вкусотиини. Бил твърдеше, че моето тако ще ви подмами да обикнете Бъркли.

— Вече го обикнах — отвърна Тед с щастлива усмивка.

Долавяйки известно неудобство у Тед от небрежната ѝ забележка, Сали бързо добави:

— Не е редно да говоря така, нали? Голяма съм бърбровка! Както и да е, Тед, получих строга заповед да те запозная с различните литературни светилина...

Тук наистина присъстваше шумна група интелектуалци от Сан Франциско. Тед забеляза Сара да води оживен разговор с човек, който много му заприлича на поета-идеолог на битниците Алън Гинсбърг. Като се вгледа по-внимателно видя, че това наистина е Гинсбърг.

Тед искаше да се срещне с автора на „Вой“ — бясното виене в мерена реч, което предизвика толкова противоречиви коментари в студентските му години. Докато приближаваше, чу Гинсбърг да описва нечие апокалиптично преживяване.

— Погледнах през прозореца право към небето и изведнъж сякаш проникнах в дълбините на вселената. Небето започна да ми се струва толкова *древно*. Това е същото древно място, за което говори Блейк, неговата златна страна. Схващаш ли мисълта ми, Сара?

— Здравей, скъпа — усмихна се Тед. — Дано не ви прекъсвам.

— Съвсем се — отвърна тя и представи съпруга си на братията бард.

— Щели сте да се местите на Запад — каза Гинсбърг. — Надявам се да го направите — тук чувството за *прана*^[10] е много силно.

В този миг се намеси Бил Фостър.

— Извинявай, че те прекъсвам, Алън, но деканът Ротшмид изгаря от нетърпение да размени няколко думи с Тед, преди да си тръгне.

— Чудесно. А аз ще продължа да омайвам жената на Тед.

Деканът на колежа по хуманитарни науки искаше да изрази възхищението си от лекцията на Тед и да го попита дали може да се отбие в кабинета му в десет сутринта.

Тед тръгна да се връща към Сара, но Камерон Уайли го спря за момент:

— Трябва да кажа, професор Ламброс, че лекцията ви беше наистина отлична. С нетърпение очаквам да я отпечатам. Надявам се един ден да имам удоволствието да чуя ваша лекция и в Оксфорд.

— За мен би било голяма чест — отвърна Тед.

— Е, настъпи ли седмата^[11] ви година, с радост ще се заема да уредя нещата. Във всеки случай, ще ми е приятно да поддържахме връзка.

Сякаш мълния запали факела на амбициите на Тед.

Само преди два дни Камерон Уайли се изказа ласкаво за книгата му върху Софокъл. Тази вечер се възхищаваше от лекцията му. Дали едно писмо от професор по гръцка литература в Оксфорд, повтарящо тези комплименти, не би променило несигурния баланс в Харвард в полза на Тед?

Поне няма да загуби нищо, ако се опита да се възползва от удобния случай.

— Професор Уайли, аз... ъ-ъ... питах се мога ли да ви помоля за една много специална услуга...

— Разбира се — любезно отвърна англичанинът.

— Аз... ъ-ъ... очаквам в Харвард да подновят договора ми за следващата година и се чудех как ще погледнете на въпроса да ми дадете препоръка.

— Вече написах истински панегирик за колегите от „Бъркли“. Нямам нищо против да направя същото и за колегите от Харвард. Не ме интересува защо предпочитате студените зими в Кембридж. Така или иначе, става късно и трябва да се прибирам. Моля те, пожелай на Сара лека нощ вместо мен. Тя бърбри с един доста космат тип, не искам да прихвана от бълхите му.

С тези думи той се обърна и си тръгна.

Тед се усмихна блажено. В гърдите му се разгаряше буйният огън на амбицията.

— Беше фантастичен, Тед. Никога през живота си не съм се гордяла повече. Засенчи всички.

По пътя към стаята им във Фекюлти кляб Тед нямаше търпение да сподели със Сара добрите новини.

— Дори Камерон Уайли изглеждаше впечатлен — небрежно подхвърли той.

— Знам. Чух да го обсъжда с поне двама-трима души.

Той затвори вратата зад тях и се облегна на нея.

— Е, мисис Ламброс, слушай сега: може да не ни се наложи да напускаме Кембридж.

— Не те разбирам — обърка се Сара.

— Слушай — продължи трескаво Тед, — Уайли ще ми напише препоръчително писмо до Харвард. Как смяташ? Дали подобно писмо от него няма да ме изпрати в рая на подновените договори?

Сара се поколеба. Тази вечер тя бе толкова възбудена, толкова омаяна от всичко видяно в Бъркли, че тези „добри“ новини всъщност я разочароваха. Даже двойно я разочароваха. Защото в сърцето си тя чувстваше, че факторите в Харвард вече са взели своето решение и нищо не е в състояние да го промени.

— Тед — започна тя с известно неудобство, — не знам как да го кажа, без да те нараня. Но писмата на Уайли могат само да потвърдят, че си добър учен и чудесен преподавател.

— Господи, а какво друго ми трябва? В смисъл, не ми се налага да се подлагам на тест за физическа издръжливост например!

Сара въздъхна.

— Виж какво, на тях не им трябва писмо от Оксфорд да им обяснява това, което вече знаят. Те не те преценяват само като учен. Приеми истината. Те гласуват дали да ти разрешат достъп до техния клуб през следващите тридесет и пет години.

— Опитваш се да ми внушиш, че не ме харесват?

— О, харесват те. Добре. Въпросът е дали те харесват *достатъчно*?

— По дяволите! — възкликна Тед по-скоро на себе си, след като еуфорията му внезапно се сгромоляса в бездната на отчаянието. — Сега не знам какво да правя.

Сара го прегърна.

— Тед, ако ще ти помогне да разрешиш екзистенциалната си дилема, искам да ти напомня, че вече си сключил договор с мен.

Двамата се целунаха.

— Тед — започна деканът Ротшмид на следващата сутрин, — в „Бъркли“ имаме свободно място за преподавател по гръцка литература и единодушно те поставихме на първо място в списъка от евентуални кандидати. Бихме желали да започнеш със стартова заплата от десет хиляди годишно.

Тед се зачуди дали Ротшмид знае, че му предлага близо три хиляди повече от сегашното му възнаграждение в Харвард. Но като се замисли, прецени, че деканът, естествено, знае. Парите бяха достатъчно, за да си купи хубава нова кола.

— И ще покрием всички разходи по преместването ти от Изток — побърза да добави Бил Фостър.

— Ъ-ъ... много съм поласкан — отвърна Тед.

Нещата не свършиха дотук. Ротшилд беше приготвил още една примамка.

— Снощи у Бил беше такава лудница, че не знам дали Сара ще си спомни, но посивелият господин, с когото поговори за кратко, е Джед Роупър, шефът на „Ю Пи прес“. Готов е да ѝ предложи място на младши редактор — заплата подлежи на договаряне.

— Страхотно! — възкликна Тед. — Тя ще се зарадва. — И добави с възможно най-спокоен тон. — Ще получа, предполагам, официална покана в писмен вид.

— Естествено — отвърна деканът, — но тя е бюрократична формалност. Обещавам ти, че това е твърда оферта.

Този път *той* отведе Уитман на обяд в клуба на факултета.

— Сердик, ако все още имам някакви шансове в Харвард, сдобих се, струва ми се, с още муниципии.

Учителят му изслуша със задоволство разказа на Тед.

— Да, това действително придава повече тежест на кандидатурата ти. Ще помоля ректора да подсети Уайли за писмото, за да го представим при обсъждането на твоя договор при следващото заседание на деканата.

„Моят договор, рече си Тед. Чух го да казва моя договор!“

Официалното гласуване се проведе двадесет и четири дни по-късно. Факултетът разгледа библиографията на Тед (четири статии, пет рецензии), книгата му върху Софокъл (и отзивите за нея, вариращи от „сериозна“ до „монументална“), различните препоръчителни писма, някои от които от специалисти, чиито имена Тед никога не бе чувал. Но едно със сигурност бе от професор Уайли от Оксфорд.

Тед и Сара чакаха нервно в апартамента си на Хурон авеню. Бяха много напрегнати. Знаеха, че заседанието е започнало в четири, а вече минаваше пет и половина и още нямаха представа какво става.

— Как смяташ? — попита Тед. — Това добър знак ли е, или лош?

— За последен път, Ламброс — решително отсече Сара, — не знам, какво по дяволите, става! Но изразявам непоколебимото си убеждение като съпруга и като специалист по класическа литература, че ти заслужаваш място в Харвард.

— Ако боговете отсъдят справедливо — бързо добави Тед.

— Точно така — кимна тя. — Но не забравяй, че в академичните среди няма богове, а само професори. Странни, непредсказуеми, податливи на грешки човешки същества.

Телефонът иззвъня.

Тед грабна слушалката.

Беше Уитман. Гласът му не издаваше нищо.

— Седрик, моля те, избави ме от мъките. Как гласуваха?

— Не мога да разкрия подробности, но ще ти кажа, че беше много, много близо до успеха. Съжалявам, но не се получи.

Тед Ламброс изгуби грижливо формираното харвардско лустро, създавано в продължение на цяло десетилетие, и изрече на глас същите думи, както когато колежът му отказа стипендия.

— Мамка му!

Сара веднага отиде до съпруга си и го прегърна, за да го утеши.

Той нямаше намерение да затвори, преди да зададе последния въпрос, който го изгаряше отвътре.

— Седрик — попита го с възможно най-спокойния си тон, — може ли да науча претекста... ъ-ъ... имам предвид причината, най-общо казано, да изгубя гласуването.

— Трудно ми е да я формулирам, но споменах нещо за „втора голяма книга“.

— О! — възкликна Тед и се замисли с горчивина, че поне един или двама от хабилитираните преподаватели все още не са написали *първата* си голяма книга. Но не каза нищо повече.

— Тед — гласът на Уитман изразяваше съчувствие. — С Ан искаме да ни дойдете да гости довечера. Това не е краят на света. Всъщност, това не е краят на нищо. Ще дойдете ли?

— На вечеря днес? — попита разсеяно Тед.

Сара енергично закива с глава.

— Ъ-ъ... благодаря, Седрик. В колко часа искаш да дойдем?

Беше топла пролетна вечер и Сара настоя да извървят пеша разстоянието от километър и половина-два до къщата на Уитман. Разбираше, че Тед се нуждае от време, за да възстанови душевното си равновесие.

— Тед — подхвана Сара, докато тътреше унило крака, — наясно съм колко и какви ругатни и мисли ти се въртят в главата, но ако искаш да запазиш разсъдъка си, изстреляй ги още сега, тук, на улицата. Господ ми е свидетел — и на мен ми се иска да изкрепця. Та теб те прецакаха.

— Не просто ме прецакаха. *Яко* ме прецакаха. Искам да кажа, че шайка копелдаци си играят на лъвове и християни с кариерата ми. Налита ме да разбия проклетите им махагонови врати и да ги размажа.

Сара се усмихна.

— Но не и съпругите им, надявам се.

— Не, разбира се, не — рязко отвърна той.

Сетне, осъзнал колко детинска е реакцията му, избухна в смях.

Двамата се смяха чак до следващата пряка. Внезапно смехът на Тед премина в хлипане. Той зарови глава в рамото на Сара, която се

опита да го успокои.

— О, Божичко, Сара — изхлипа Тед, — чувствам се толкова глупаво. Но го исках така силно. Така силно.

— Знам — прошепна нежно тя. — Знам.

Стюарт и Нина изкараха най-чудесното лято в живота си. Всяка сутрин той яхваше велосипеда и отиваше до дома на Роси. Понякога караше успоредно с комбито, с което Мария и двете ѝ момичета отиваха да се насладят на частния плаж на Едгар Уолдорф, където вече ги очакваха Нина и момчетата.

Стю се връщаше рано привечер изморен, но превъзбуден, хващаше Нина за ръка и я отвеждаше на продължителна разходка край морето.

— Как се справя великият композитор с писането на мюзикъл?
— поинтересува се тя по време на една от крайбрежните им разходки.

— О, талантът му е толкова разностранен, че едновременно може да напише с лявата ръка рондо, а с дясната — рагтайм. Но не отстъпва от нивото си.

— Какво искаш да кажеш?

— Не подценява интелекта на публиката си, това искам да кажа. Някои от мелодиите са... как да се изразя... доста сложни.

— Мислех, че ключът за успеха на Бродуей е в простотата — отбеляза Нина.

— Не се тревожи, скъпа, той не пише „Войцек“^[12].

— Много е вълнуващо. Имам предвид, че либретото ти е страхотно. Очаквам с нетърпение обаче да чуя какво е направил Дани. Изглежда — поне така твърди Мария, — не е изсвирил нито нота пред нея.

— Е, всеки творец има различен темперамент. — Стюарт се наведе, взе парче дърво и го хвърли в морето.

— Както и всеки брак — добави Нина. — Дали са щастливи?

— Хей, скъпа — предупреди я Стюарт, — аз съм негов либретист, а не брачен консултант. Знам само, че е добър партньор за работа.

За уикенда след Деня на труда Едгар Уолдорф долетя с Харви Медисън, за да види плодовете от летния труд на двете млади генийчета.

Повече от щедър, пристигна натоварен с подаръци за синовете на Кингзли, дъщерите на Роси и за съпругите на авторите. Що се отнася до „момчетата“, те трябваше да го зарадват с нещо.

След обилен италиански обяд гостите, творците и съпругите им се оттеглиха в дневната, за да чуят за първи път музиката към „Одисея в Манхатън“.

Дани седна на пианото, а Стюарт вмъкваше тук-таме по някоя реплика от диалозите, за да демонстрира колко умело е приспособил прозата на Джойс към изискванията на сцената. После представи и песните. Текстовете им звучаха съвършено. Музиката бе силна, въздействаща, ритъмът — уверен.

След жизнерадостния октет от митичния бордей на Бела Коен, малобройната привилегирована публика избухна в аплодисменти. Дани отбеляза с гордост:

— Не сте чували много бродуейски мелодии, написани в пет.

— Какво е пет? — попита Едгар Уолдорф.

— Доста труден ритъм, пет-четвърти. Не е толкова важно какво представлява, важното е това, което чувате, да ви харесва.

— Да ми хареса? — възкликна Едгар. — Аз съм влюбен в него. Пет сигурно символизира колко години ще се задържим на сцената.

— Защо да спираме на пет? Защо да не са шест или седем? — намеси се Харви Медисън, неспособен да устои на типичния за музикален агент порив.

Авторите изпяха заедно финалния дует на Блум и Стивън. Сетне погледнаха близките си и арбитрите, за да чуят окончателната присъда. В началото ги посрещна почтително мълчание.

— Е, Нина? — Стюарт попита нетърпеливо съпругата си. — Би ли си купила билет за подобно нещо?

— Всяка вечер! — отвърна тя ликуваща от гениалното творение на своя съпруг.

— А ще получим ли одобрението и на *моята* жена? — попита Дани.

— Аз не съм професионален критик — скромно започна Мария, — но честно казано, това е най-добрият мюзикъл, който някога съм

чувал.

— Бързо — намеси се Харви Медисън, — провери дали не могат да те вземат в „Ню Йорк Таймс“.

Едгар Уолдорф стана, за да направи изявление.

— Дами и господа — и гении, — за мен е голяма чест да чуя безспорно най-невероятния мюзикъл, който ще помете Бродуей.

Обърна се към авторите.

— Единственият ми въпрос е какво ще правите с десетте милиона долара, които той ще ви донесе.

— Девет — поправи го бързо Харви Медисън, останал музикален агент до мозъка на костите дори когато другите се шегуваха.

Беше ред мъжете да се разходят по плажа.

На Едгар му предстоеше да довърши финансовите разчети. Надяваше се записът, който щеше да отнесе със себе си в Ню Йорк, да свърши останалото. Но оставаше да обсъдят името на режисьора и разпределението на главните роли.

След като се възхити толкова от работата на Джеръм Робинс в „Уестсайдска история“, Дани поиска той да е режисьор и хореограф на тяхното шоу.

Стюарт ентусиазирано се съгласи.

Но Едгар, впечатлен от мненията на британските критици, поместени в „Таймс“, настояваше за сър Джон Чалкът, чиито последни представления публиката прие добре.

— В края на краищата — аргументира се продуцентът, — имаме работа с едно от най-великите класически произведения в английския език. Защо не го поверим в ръцете на човек, свикнал да борава с безсмъртното?

— „Безсмъртно“ може да е синоним на „мъртво“ — отбеляза Дани Роси.

— Моля те, Даниел — възрази Едгар, — имам предчувствие. Името на сър Джон ще внесе повече шик.

След още четиристотин-петстотин метра той ги изнуди да приемат предложението му.

Разговорът се насочи към звездите на шоуто. Започнаха с пълно единомислие. Одобряваха Зиро Мостъл, а и звездата бе дала съгласие, макар Зиро да бе чел само романа.

Изборът на изпълнителка на главната женска роля се оказа потруден. Дани предложи — поне така му се струваше — сензационна идея. Той бе написал ролята на Моли — а и в оригинала на Джойс тя е професионална певица, — за актриса с истински вокален талант. Затова предложи да наемат най-добрия глас в момента: Джоан Съдърланд.

— Оперна певица в постановка на Бродуей! — трепна от изненада Едгар Уолдорф. — А и тя никога няма да се съгласи.

— Първо на първо — реагира Дани, — познавам я от времето, когато дирижирах „Лучия“ в Милано. Тя е страхотна жена. И е достатъчно смела, за да приеме ново предизвикателство.

— Виж какво — посъветва го благоразумният Едгар Уолдорф, — последен аз ще отрека таланта на мис Съдърланд, но операта и Бродуей са две несъвместими неща.

— Ами Ецио Пинца в „Южен Пасифик“? — намеси се Стюарт.

— Щастлива случайност, щастлива случайност — уточни Уолдорф. — Освен това, шоуто се крепи на Мери Мартин. Във всеки случай, не можем да си позволим Съдърланд. Не, трябва да се спрем на изпълнителка, способна да издържи по осем представления седмично. Някоя с голямо име в музикъла — магнетична, жизнена, вълнуваща...

— И с големи цици — пошегува се Дани.

— Може да ни е само от полза — подчерта продуцентът с престорена наивност.

Дани Роси спря, постави ръце на кръста и като малък родоски колос застана на плажа на Мартас Винярд.

— Слушай, Едгар, да пукна, ако позволя на Тиора Хамилтън да участва в мое представление! Имам си принципи.

— Същото важи и за мен — подкрепи го Стюарт.

— Спокойно, момчета, спокойно. Никой няма намерение да ви насилва да правите компромиси с принципите си — намеси се умирително Харви Медисън. — В американския театър има милион талантливи актриси. Сигурно ще открием някоя, която да

отговаря на изискванията на всички ни. А сега защо не тръгнем обратно. Закъсняваме за коктейлите с тридесет минути.

Когато квартетът се върна, Мария Роси, заела се да помага на Нина Кингзли в разпалването на дървените въглища, вдигна поглед и попита:

— Е, господа, изгладихте ли всичките си проблеми?

— Абсолютно — отвърна Харви Медисън. — Големите умове работят в синхрон.

В сгъстяващия се здрач на пустия плаж Едгар Уолдорф заяви:

— За мен е изключително удоволствие да обявя, че репетициите на „Одисея в Манхатън“ под режисурата на сър Джон Чалкът ще започнат на двадесет и шести декември. Първата постановка извън Бродуей ще бъде на седми февруари в театър „Шуберт“ в Бостън. Преди нюйоркската премиера на двадесет и четвърти март билетите ще са изкупени за цяла година напред. Мюзикълът е не само гениално написан, но ще се радва и на участието на Зиро Мостъл... — направи пауза, за да подчертае ефекта от думите си — ... и Тиора Хамилтън.

Съпругите на авторите впериха погледи в лицата им, чиито изражения бяха странно смирени.

Разговорите край барбекюто се въртяха около незначителни теми. Всички бързо напуснаха плажа, за да се настанят мълчаливо пред телевизора и да се насладят на виртуозния питчър Санди Куфакс, който надиграваше всички батъри на „Сан Франциско джайънтс“.

— Как успя да ви убеди? — попита Мария, докато караха към дома.

— И аз не знам — призна Дани. — Искам да кажа, така започна да извърта нещата, че главата ме заболя. Почувствах се като генерал Кастър. Щом отбиех някоя от атаките на Едгар, той ме нападна в гръб с друга томахава.

— Но, Дани — настоя Мария, — вие сте творци. Редно е със Стюарт да имате последната дума.

— Аз наистина имах последната дума — усмихна се саркастично той. — Просто Едгар изреди няколко хиляди аргумента след моята

последна дума. Изведнъж се оказа, че Зиро не може да продаде достатъчно билети. Бил некадърник. Омръзнал на публиката още с „Цигулар на покрива“. Доводите му нямаха край. Според Едгар единственото ни спасение е в пищните форми на иначе бездарната Тиора Хамилтън. Виж, ще орежа ролята ѝ така, че да не ни притеснява чак толкова.

— Не можахте да се спрете на някое друго име?

Дани я погледна притеснено и сподели:

— Едгар, изглежда, среща съпротивата на някои от спонсорите срещу Джеймс Джойс. Трудно е да намериш друга певица, чийто съпруг да е готов да вложи половин милион при условие тя да получи главната роля.

— Аха! — възкликна Мария със смесица от изненада и разочарование. — Е, и без друго се говори, че постановките на Бродуей изникват като Афродити сред морето от компромиси.

— Да — каза Дани, вече неспособен да прикрие раздразнението си, — но това е последният компромис. Последният!

В разстояние само на онези един-два часа, последвали отказа на Харвард да предложи постоянно място на Тед Ламброс, във всеки позначим университетски център на Съединените щати започнаха оживени коментари.

Едни изразяваха съжалението си, други се питаха дали е истина. Скрытият подтекст бе: ако Ламброс е отхвърлен, може би в Харвард се открива възможност за *тях*. Но най-поразителните коментари дойдоха от хората, за които се предполагаше, че са в течение и на най-малките подробности от заседанието през фаталния следобед.

След вечерята в дома на Уитман отчаянието на Ламброс премина във фаталистична еуфория — парадоксално чувство на възбуда след разочарование.

От Университета на Тексас позвъни Уолт Хюлет, за да му влее живителна бодрост.

— Теди, знам, че „боклуколозите“ са те прецакали. — Това бе евфемизмът на Уолт за археолозите, които според него се ровеха в отпадъците на древните цивилизации.

— Защо си толкова сигурен, Уолт?

— Слушай, тези типове изпитват невероятна омраза към всичко, записано на книга. Вярват единствено на порнографските графити, надраскани по стените на римските тоалетни. Предполагам, ще отидеш в „Бъркли“, а?

Тед изгуби дар слово. Нямаше представа, че в света на класическата литература всеки знае всичко за всички.

— Не съм сигурен — уклончиво отвърна той. Случилото се днес му даде добър урок по законите на академичната джунгла. — Уолтър, стари приятелю, искрено съм трогнат от обаждането ти, но все пак минава полунощ. А това, че нямам договор не означава да пропусна лекцията си в девет сутринта.

Затвори телефона и се обърна към Сара — тя също изглеждаше весела.

— Това е фарс, Тед. Хайде да изключим телефона и да си лягаме. Точно в тази секунда телефонът иззвъня отново.

Обаждаше се Бил Фостър от „Бъркли“.

След полунощ, когато бе толкова изморен, направо смазан, Тед се бе надявал да чуе този глас.

— Слушай, Тед, при вас е късно, знам, затова ще бъда кратък. Настина искаме да дойдеш при нас и очакваме с нетърпение писменото ти потвърждение, за да те включим в справочника.

— Благодаря, Бил — отвърна Тед, опитвайки се гласът му да прозвучи спокойно и искрено. Трудно му бе да стори и едното, и другото.

Следващият ден се оказа най-мъчителният в живота на Тед — не само защото имаше ужасно главоболие, но и защото трябваше някак си да събере кураж да влезе в Бойлстън хол. Да влезе в катедрата по класическа литература. Да каже „добро утро“ на секретарката сякаш нищо не се е случило.

И — най-лошото: да се изправи пред професорите, да размени любезности, да подтисне напирещото любопитство и буен гняв.

На път покрай статуята на Джон Харвард се притесняваше дори от евентуална среща с Джон Финли, страхувайки се да не би сега, след като се превърна в „неудачник“, неговият кумир да го отблъсне.

Но Тед си даде сметка, че трябва да се държи нормално. Нямаше начин да се скрие като Ахил в палатката си. Не, разбира се, след като вече не е герой — поне в очите на Харвард. Беше отритнат. Прогонен от клуба.

За щастие, във факултета не срещна никого — наложи се единствено да размени поздрави със секретарката. Тед не можа да не се възхити от способностите ѝ да прикрива своята информираност, защото тя *наистина* знаеше всичко за вчерашните събития. Това, пошегува се той, е качество, което секретарките в университета притежават подобно на погребалните агенти. И едните, и другите трябва да са любезни и внимателни дори когато са изправени пред истинско нещастие.

Преди лекцията в единадесет часа нивото на адреналин във вените му отново започна да се покачва. Какво пък, рече си Тед, няма да отегча хлапетата с някоя тъпа лекция само защото онези копелдаци ме изритаха.

За щастие, разполагаше с тема, върху която да се разпростре — Еврипидовата трагедия „Иполит“. Можеше да говори за несправедливостта на боговете.

Тед се качи на подиума и изнесе една от най-вълнуващите лекции в живота си.

Студентите го аплодираха — рядко събитие по средата на семестъра.

Майната им на „боклуколозите“! Искам да видя тези тесногръди типове да развълнуват студентите си по същия начин. Не, по дяволите, в тяхна власт е да пречупят кариерата ми като сламка, но мен няма да пречупят!

На вратата го посрещна синът му. Ето, помисли си Тед, поне един човек ме намира за страхотен.

Целуна Сара и докато тя приготвяше вечерята, мина през ритуалното изпращане на сина си в леглото. Кулминацията бе неговата интерпретация на гръцката приспивна песен „*Нани, миличко, нани, на*“.

Тед седна на масата в кухнята заедно със Сара и постепенно сваля психическата броня, чрез която опази разсъдъка си през този

ден.

— Как се чувстваш — много зле или ужасно зле?

— Е, преживях първия ден от битието си на „господин Никой“, без да ударя някого или да се хвърля в реката.

— Това е добре — усмихна се тя.

Телефонът иззвъня.

— Съжалявам, Тед, но забравих да го изключа, преди да седнем на масата. Остави на мен да отбия топката.

Сара обаче не побърза да затвори.

— Обажда се Роби Уолтън — извика тя. — Добре е да поговориш с него. Искрено се притеснява за теб.

Тед кимна и отиде до телефона. Когато Роб, първият дипломант, чийто научен ръководител бе Тед, завърши Харвард и започна да преподава в колежа Кентърбъри, той изрази вечната си признателност към Тед.

— Как можа Харвард да ти причини това? — попита гневно Роб.

— В тази игра всичко е възможно. Нека ни бъде за урок.

— Както и да е, обзалагам се, че имаш милион предложения. Най-малкото, ги заслужаваш.

— Имам едно-две — уклончиво отвърна Тед. — Как са нещата в Кентърбъри, Роб?

— Не е зле. Някои от хлапетата тук са доста умни, а и мястото е невероятно красиво. Факултетът по класическа литература е тихо и спокойно кътче. В смисъл, нямаме си никой като Тед Ламброс.

— Вероятно защото не сте го търсили — отвърна Тед полушеговито-полусериозно.

— Искаш да кажеш, че би обмислил възможността да дойдеш тук?

— Откровено казано в този момент не съм сигурен какво искам. За известно време ще се оставя на течението.

Изведнъж Роб се оживи.

— Слушай, ако намеренията ти спрямо Кентърбъри са сериозни, още утре сутринта ще разговарям с декана. Господи, той ще полудее от щастие!

— Добре — спокойно се съгласи Тед, — ще ми бъде интересно да видя какво ще се случи. Благодаря ти, Роб.

— Какъв план, достоен за Макиавели, си замислил? — попита го Сара, когато Тед се върна на масата.

— Скъпа, това е малък маньовър с цел привличане на интерес.

— Това е мръсна игра!

— Сара, не разбра ли вече? Академичната игра се играе именно мръсно.

Роби позвъни след два дни. Беше възбуден.

— Знаех си — започна той. — Дадох книгата ти на Тони Тачър, той е деканът на хуманитарните науки, и наистина му допадна. Поиска да уредя дата да ни гостуваш като лектор. Какво ще кажеш за четиринадесети, сряда?

— Добре — прие Тед, опитвайки се да прикрие задоволството си, — звучи ми добре.

През следващите няколко дни Тед поглъщаше цялата достъпна му информация за колежа Кентърбъри. Основан през хиляда седемстотин седемдесет и втора година, той бе един от най-старите колежи в Америка. И за разлика от Харвард и Йейл, кръстени на обикновени американци, имаше благороднически произход. Основали го по заповед на Фредерик Корнуолис, архиепископ на Кентърбъри по времето на крал Джордж III, за да обучава служители за колониите.

За Сара обаче Кентърбъри представляваше само футболен отбор от Върмонтската пустош. Въпреки информираността ѝ за красотите на тамошното университетско градче, никога не бе чувала особено високи оценки за катедрата по класическа литература.

Ако бе събрала смелост да заговори с пределна откровеност, Сара щеше да признае, че предпочита „Бъркли“ дори пред Харвард. Но идеята за посещение в Кентърбъри, изглежда, повдигна духа на Тед. Все пак там никой нямаше да му оспорва палмата на първенството. Единственото опасение на Сара — неизказано на глас, разбира се — бе, че ще ѝ се наложи да живее в подножието на тази планина.

След приятно следобедно пътуване с кола, двамата се настаниха в сепъл, но елегантен хотел „Уиндзор армс“ и побързаха да седнат на пейка отпред, за да се насладят на приказката гледка, ширнала се пред очите им. Точно срещу тях, отвъд потъналите в зеленина паркове, се издигаше библиотеката „Хилиър“, бялата ѝ кула в стил „крал Джордж“ се бе устремила гордо към безоблачното небе.

— Господи, Сара, това е по-внушително от Елиът хаус, нали?

— Не е, но е красиво.

Точно в този момент се появи Роби и ги поздрави възторжено. Беше облечен с оранжев блейзър, бяла риза и вратовръзка.

— Назначиха ме за ваш официален гид — оповести той. — Разполагаме с достатъчно време за обстойна обиколка и чаша чай преди лекцията.

Роби бе страстен привърженик на Кентърбърийския начин на живот.

— Вдишайте въздуха — подкани ги той, — това е най-чистият въздух, изпълвал някога дробовете ви. Тук няма градски смог.

— Няма и град — лаконично добави Сара.

По-късно, приближавайки Кентърбъри хол, Роби започна да се притеснява.

— Ъ-ъ... Тед... надявам се, няма да имаш нищо против да говориш пред по-малобройна публика.

— Няма проблем. Ще се радвам да говоря дори само пред теб и Сара.

— Точно това може да стане — промърмори Роб, очевидно разтревожен. — Искам да кажа, обявих лекцията ти пред моите студенти, но разлепиха плакатите късничко...

— Колко късно? — поинтересува се Тед.

— Ами... тази сутрин, опасявам се — отвърна Роб почти пред главния вход на сградата.

В главата на Сара Ламброс нахлуха мрачни мисли.

Гостите в просторната аула не наброяваха повече от две дузини. Тед трудно прикри разочарованието си.

— Не се тревожи — прошепна Роб, — деканът и ректорът са тук, а те са най-важните.

— А членовете на факултета?

— О, разбира се — бързо отговори Роб, — двама от тях също са тук.

Тед и Сара знаеха какво означава това. Някои от професорите, които не се нуждаеха от плакат, за да научат за лекцията, бяха решили да я бойкотират.

Макар бившият му студент да представи Тед изразително и сърдечно, Сара се запита защо от факултета не бяха избрали някой по-старши да го направи. Все пак ставаше въпрос за автор, чийто труд „Американ джърнъл ъв филолоджи“ определи като най-важната книга на десетилетието върху Софокъл.

Без да обръща внимание на полупразната зала, Тед изнесе лекцията си със завидна увереност.

Накрая малцината щастливци го аплодираха ентусиазирано. Елегантен джентълмен с посивели слепоочия побърза пръв да му подаде ръка.

— Аз съм Тони Тачър, деканът на хуманитарния факултет — представи се той. — Останах очарован от лекцията ви. Може ли да закусим утре в осем сутринта?

— Нямам нищо против — отвърна Тед.

После се обърна към аудиторията, за да отговори на няколко въпроса на студенти, след което Роби му представи младолик университетски преподавател с очила с рогови рамки и мустаци ала Кларк Гейбъл.

— Тед, това е нашият латинист и ректор Хенри Дънстър. Той те кани на вечеря.

— Приятно ми е, професор Ламброс — поздрави Дънстър с плътен баритон, който прозвуча сякаш идваше от дълбока пропаст. — Едно сухо martini ще ви се отрази добре, предполагам.

— Благодаря — отвърна Тед, опитвайки се да игнорира факта, че ректорът не направи дори протоколен комплимент за достойнствата на лекцията му. — Ще доведе Роб и Сара.

— Не, Роб няма да ни прави компания — произнесе с напевния си глас Дънстър. — Вечерята ще бъде в по-тесен кръг. Това е най-добрата възможност да се запознаете с по-старшите колеги. За нещастие, Кен Бънтинг имаше неотложен ангажимент и не успя за лекцията. Но положително ще пожелае да си поговорите.

Докато той извеждаше двамата си почетни гости от аулата, Сара изпита съжаление към Роби.

Влязоха в осветения със свещи ресторант на „Уиндзор армс“. На една ъглова маса ги очакваха останалите професори от катедрата по класическа литература.

— А, професор Ламброс — промърмори Дънстър, — събрали сте цялата катедра.

Когато приближиха, тримата други професори станаха. Дънстър ги запозна.

— Професор и мисис Ламброс, това е Греъм Фоули, нашият археолог...

Изправи се оплешивяващ дебелак, който се здрависа с тях без да промълви дума.

— Дигби Хендриксън, нашият историк.

Жилав дребосък ги дари с първата усмивка за тази вечер.

— Здравейте, наричайте ме Дигби. Може ли да ви викам Тед и Джейн?

— Ако държите на това — усмихна се дипломатично Тед, — но името на съпругата ми всъщност е Сара.

— А това — изрече в заключение Дънстър, посочвайки висок спортно облечен мъж на средна възраст, чиято светлоруса права коса бе сресана към челото, — е нашият елинист Кен Бънтинг, който пропусна лекцията.

— Съжалявам, че не успях да дойда, Ламброс — извини се той. — Но, разбира се, ще я прочета, когато я публикуваш. Нали ще го направиш?

— Не е сигурно — обади се Сара, бързо ориентирала се в ситуацията. — Бяха просто няколко идеи, сглобени набързо от Тед. Имат нужда от доста работа.

В първия момент Тед се изненада защо жена му така подценява способностите му. Това чувство бързо премина в благодарност, когато видя реакцията на задоволство у кентърбърийския елинист, предизвикана от думите на Сара.

— Наистина — съгласи се Бънтинг, — цялата тази трескава бързина да подготвиш нещата за печат... е нещо обичайно за Харвард,

нали?

— Ъ-ъ... да, предполагам.

— Да поръчваме, а? — подкани ги ректорът Дънстър. — Мартини за всички?

Колегите му приеха предложението единодушно, макар археологът само да кимна в знак на съгласие.

Към седем и половина продължаваха да пият мартини и да водят светски разговор. Сара се опитваше да опази Тед и себе си трезви с помощта на солети, бисквити със сирене и с не особено деликатни намеци от рода на: „Чувала съм, че съомгата тук е много вкусна. Какво ще ни препоръчате за вечеря, професор Дънстър?“

Умът на Тед работеше трескаво: опитваше се да установи къде е центърът на властта в групата. Подготвяйки се за посещението си, той изчете всички статии, публикувани от членовете на факултета. А това не му отне много време. Реши да разговори техния елинист за най-важната му статия „Символизмът в творчеството на Омир“.

— Професор Бънтинг, статията ви върху „Илиада“ ме заинтригува. Вашата теория за атическия...

В този миг мелодичният глас на ректора Дънстър го прекъсна, за да направи дългоочаквано съобщение:

— *Mademoiselle* е тук, за да ѝ съобщим избора си за вечеря.

Сара Ламброс благодари наум на Господ.

Неочаквано мълчаливият археолог стана и направо втрещи Тед и Сара, произнасяйки няколко срички.

— Дойде време да си лягам — обяви той, без да се обръща конкретно към никого. — Лека нощ на всички! Благодаря за безплатната пиячка. — Потъна в предишното си безмълвие, поклони се на почетните гости и си тръгна.

— Лъже — подметна саркастично Дънстър. — Прибира се вкъщи да гледа телевизия. Представяте ли си — обърна се той към Сара Ламброс, — този човек гледа телевизия?

— Мнозина го правят — отвърна равнодушно тя.

— Съпругът ви поклонник ли е на този вид медия? — попита той.

— О, ние нямаме телевизор — отговори любезно Сара. А в същото време си мислеше: „Ако иска да го нарече бедност или снобизъм, важното е да го одобрява.“

Изминаха още два часа, без разговорът да се завърти около някой гръцки или латински автор. Тед отчаяно се опитваше да се ориентира в обстановката, но си спомни думите на Сара: „Това е клуб, преценяват дали си достоен да станеш негов член“.

— Играете ли тенис, Ламброс? — поинтересува се Бънтинг.

— По малко. Всъщност опитвам се да подобря играта си. — И Тед реши вътрешно, ако получи тази работа, да помоли някой от братята на Сара да му даде няколко урока.

— Старият Бънтинг е гордостта на целия факултет — намеси се историкът Дигби. — През петдесет и шеста е участвал в университетския шампионат. А днес имаше оспорван мач срещу новия инструктор от факултета по обществени науки. — Обърна се към колегата си и го попита: — Разказа ли ми играта, Кен?

Професор Бънтинг кимна скромно:

— Шест на четири, пет на седем, шест на три, шест на една. Едва не закъснях за вечерята.

— Охо — възкликна Дигби, — да пием за това!

Но докато те вдигаха тост в чест на този незначителен триумф в тениса на Кенет Бънтинг, Сара размишляваше мрачно: „Ти, надут пуяк! Не можа ли да отложиш срещата, за да чуеш лекцията на съпруга ми?“

По-късно, останали вече сами, Тед си позволи да изрече на глас това, което и двамата си мислеха по време на вечерята.

— Господи, какви задници са тези тук!

— Виж, Тед — каза Сара, на която вече й се виеше свят от цялата история, — и в Харвард са задници. Но тези са шайка *незначителни* задници.

Тя се събуди при изгрев слънце и завари съпруга си да се взира през прозореца.

— Какво има, скъпи? — попита грижовно тя. — Да не си разочарован?

— Не — тихо отвърна той, продължавайки да се взира в потъналите в зеленина паркове, — тъкмо обратното.

— Искаш да кажеш, че си доволен за това че вчера се подиграха с теб?

— Не, става въпрос за мястото. Оставам без дъх от красотата му. Мисля, че тук можехме да бъдем щастливи.

— И с кого щяхме да разговаряме? — попита печално тя. — С дърветата? Ромоленето на потоците е по-красноречиво от този археолог!

Тед наведе глава.

— Въпросите на студентите бяха много уместни.

Тя не реагира.

— Библиотеката е фантастична...

Сара отново замълча.

— Има няколко много добри факултета. Френският, например. А и онзи математик Липтън някога е работил с Айнщайн...

— Хей, Тед — вежливо го прекъсна тя, — с мен няма нужда да увърташ. В това място наистина има някакъв исторически дух. А и аз знам, че нещо в теб не смее да погледне света в очите без еполетите на някой реномиран университет от Изтока на раменете ти. Това е нещо, което не мога да разбера, но трябва да приема.

— Местоположението е хубаво, Сара.

— Да, само на три часа и половина път от Харвард...

— Два и половина — тихо я поправи той.

Закусваха в трапезария, наподобяваща портокалова горичка. На всяка маса седяха еднакво облечени възрастни двойки. Мъжете носеха оранжеви блейзъри, жените — кентърбърийски шалове.

— Това да не е събиране на някой випуск — обърна се Тед към Тони Тачър, докато седеше на масата, за да закуси с декана.

— Не — отвърна Тачър, — така е през цялата година. Старите възпитаници не идват само за футболните мачове; непрекъснато правят „сентиментални пътешествия“.

— Оценявам чувствата им — отбеляза Тед.

— Радвам се да го чуя — усмихна се деканът, — защото ми се иска да те видя при нас в Кентърбъри.

— Говорите в единствено число. От това разбирам, че факултетът не е единодушен.

— Не си спомням да са били единодушни дори когато е ставало въпрос за увеличаване на заплатите. Честно казано, трябва ни свързващ център, солиден учен, стъпил здраво на земята. Искам Кентърбъри да е номер едно сред малките колежи в страната. По-добър дори от Дартмут или Амхърст. Не можем да го постигнем, без да привлечем хора от твоя калибър. Затова ректорът ме упълномощи да ти предложи постоянно преподавателско място.

— Какво означава постоянно?

— Договорът ти ще е безсрочен. Как ти звучи?

— Честно казано, мисълта за пробен период малко ме притеснява.

— Това е формалност — увери го деканът. — А хората, чието мнение е от значение тук, знаят какво представляваш.

— Тед, ще положи всички усилия. Наистина.

Караха обратно към дома. Сара няколко пъти повтори, че е негова съпруга в дни на радост и тъга. И след като за последен път каза, че „Бъркли“ е по-добрият, а Кентърбъри — по-лошият вариант, обеща да свикне с чудесната планинска природа.

— Сара — Тед се опитваше да убеди не нея, а по-скоро себе си — един ден ще се завърнем триумфално. Ще използвам тишината и спокойствието, за да напиша книга за Еврипид, която ще е толкова добра, че онези от Харвард ще ме молят на колене да се върна при тях. Спомни си как римляните са умолявали Кориолан, след като са го изритали.

— Да — кимна тя, — и пак е свършил с нож в гърба.

— Туш! — усмихна се Тед. — Защо си взех толкова интелигентна жена?

— Защото искаше умни деца — не му остана дължна тя.

А същевременно си помисли мрачно: ако наистина уважаваше интелекта ми, щеше да се вслушаш в съвета ми.

Джейсън Гилбърт взе две важни решения, които щяха да предопределят жизнения му път. Стигна до прозрението, че направеното от него през последните две години и половина е израз на желанието му да защитава земята на предците си. Това означаваше да остане там и да пусне корени.

И все пак бремето на самотата му тежеше неимоверно много. Гледката на играещите хлапета в кибуца извикваше у него копнежа да стане баща. Но не бе сигурен дали е способен да предложи цялото си сърце и душа. Все още изпитваше гняв. И скръб.

Въпреки това, върнеше ли се в отпуск, двамата с Ева сядаха в огромната празна трапезария и разговаряха до ранни зори. В тези моменти Джейсън се чувстваше жив в най-голяма степен. Късно една вечер ѝ призна:

— Не знам какво ще правя, когато се омъжиш. Кой друг ще седи и ще слуша хленченето ми?

— И аз си мислех същото — свенливо отвърна тя. — Откакто си тук, имам, както би се изразил, рамо, на което да поплача.

— Но ти никога не плачеш.

— Това е просто израз.

— Да. Както аз казвам: Ти си единствената, която държи ръката ми. Просто една метафора.

— Да... и двете са метафори.

Погледите им се срещнаха.

— Наистина бих искал да държа ръката ти — каза той.

— А аз бих искала да поплача на рамото ти.

Прегърнаха се.

— Ева, чувствам те много близка. Искан ми се да кажа, че те обичам, но честно казано, не знам дали все още съм способен на любов.

— И аз изпитвам същото, Джейсън. Но да опитаме.

И те се целунаха.

Сватбената церемония се състоя във Веред Ха-Галил в началото на едномесечния отпуск, който Джейсън получи след като поднови договора си с армията. Жителите на кибуца бяха доволни, че двойката

предпочете да остане сред тях, макар да се очертаваха продължителни отсъствия за Джейсън, ангажиран в армейски операции — предимно секретни — из различни райони на страната.

За Джейсън кибуцът замени семейството. Отчуждаването му от родителите беше почти завършило. Ева го помоли да ги покани на сватбата, но той отказа. Вместо това вечерта преди събитието седна в новото им жилище — двустайно бунгало, обзаведено с някои луксозни предмети като хладилник, котлон и черно-бял телевизор — и написа на родителите си писмо.

Скъпи мамо и тате,

Утре се женя. За Ева Голдсмит, момичето, укривано от семейството на Фани по време на Холокоста. На нея дължа прозрението си какво означава Израел.

При нормални обстоятелства щях да ви поканя. Но знам, че изобщо не одобрявате поетия от мен път, а утрешната клетва само ще придаде святост на това което възприемате като своеобразен бунт.

През първите двадесет и четири години от моя живот следвах плановите ви, едва забелязвайки дребните компромиси, които междувременно трябваше да правя, както, предполагам, и вие едва сте забелязвали вашите. Наясно съм, че ми мислите доброто. Искяхте децата ви да не страдат от стигмата на еврейството.

А аз искам моите деца да знаят, че са евреи.

Да си евреин тук е чест, а не недостатък. Децата ми може да израснат сред опасности, но няма да израснат в срам.

Винаги ще ценя каквото ми дадохте, докато израствах. Но вече пораснах и дори да не приемате убежденията ми, моля, уважавайте правото ми да живея според тях.

Ваш любящ син
Джейсън

Медният им месец, подпомогнат финансово от кибуца, премина в Ейлат, най-южната точка на Израел, на границата с Негев. Цар Соломон основал пристанището на Червено море, за да се товари рудата от неговите мини. Именно тук той посрещнал Савската царица.

Джейсън научи Ева да се гмурка. Прекарваха сутрините сред многоцветните корали. Нощем се разхождаха хванати за ръка из невзрачните (но скъпи) заведения, предлагащи шиш-кебап, и из лъскавите (и още по-скъпи) дискотеки.

Но и двамата бяха щастливи.

— Сигурно така изглежда френската ривиера — каза Ева една вечер, докато се разхождаха по брега.

— Горедолу — отвърна Джейсън, който не искаше да разбива илюзиите на съпругата си. — Единствената разлика тук е, че ако плуваш много навътре можеш да се озовеш в Саудитска Арабия.

— Да — съгласи се тя. — Арабите са малко затворени, нали?

— Вероятно те мислят същото за нас. Но един ден техните и нашите деца може би ще си играят заедно.

— Надявам се — нежно промълви Ева. — Искам да кажа, надявам се да имаме много деца.

Бракът щеше да се окаже добър, здрав, защото бе лишен от илюзии. Двамата обичаха едни и същи неща; едни и същи хора; един — друг. Любовта им бе белязана от сълзите на неизлечима мъка и същевременно — подсилена от обща загуба.

През следващата година арабските оръдия по Голанските възвишения не спираха да обстрелват кибуците в северен Израел. През границите с Йордания и Ливан проникваха успешно все повече и повече терористи, атакуваха граждански обекти и убиваха цивилни — жени в претъпкан пазар в петък сутрин, деца в училищен двор.

Разгневеното израелско население настояваше за ответни действия. Щом не можем да спрем федаините през границата, да направим нещо, което да ги откаже. На елитна група авиодесантчици бе заповядано да започне ответни действия. Джейсън Гилбърт бе

включен в операция, подготвяна седмици наред, за атака отвъд границата.

Нощта преди удара спаха в едно поле на неколкостотин метра от йорданската граница. Още с първите слънчеви лъчи скочиха в бронираните коли и се насочиха към планинското село Самуа, където според разузнаването е разположена база на командосите от „Ал-Фатах“. На около четиристотин метра преди селцето продължиха изкачването пеша, стиснали карабини в ръце.

Над главите им се появи израелски самолет. Прелетя отвъд Самуа, за да хвърли бомби и да отвлече вниманието на йорданската армия от операцията.

Когато стигнаха на по-малко от сто метра от селото, Джейсън хукна напред и сигнализира на хората си да започнат стрелба, за да създадат хаос. Докато си пробиваха път нагоре по склона, от прозорците на къщите се появиха дула и отвърнаха на огъня им.

Войникът отдясно на Джейсън бе улучен в гърдите и падна назад. За момент Джейсън застина, хипнотизиран от червеното петно, появило се върху ризата на човека, когото познаваше просто като Ави.

За първи път виждаше да раняват някого в битка. Не можеше да откъсне очи. Едва когато лекарят, втурнал се към тях, се блъсна в него, Джейсън се обърна и продължи нагоре по хълма, разярен от гняв.

Докато зареждаше, откачи граната от колана си, издърпа шплента и я хвърли към центъра на селото. Тя експлодира върху един покрив.

При влизането на десантчиците в Самуа терористите вече бяха избягали, оставяйки зад себе си неколцина объркани старци. Израелците бързо претърсиха къщите и подкараха уплашените селяни надолу по склона.

Сигнална ракета даде знак, че Самуа вече е празна. С трескава скорост Джейсън и специалистите по експлозиви започнаха да зареждат заряди из къщите. Десет минути по-късно израелската атакуваща част се прегрупира на около двеста и петдесет метра надолу от селището. Един от инженерите детонира първия заряд. Една след друга каменните къщи полетяха във въздуха.

Седемнадесет минути по-късно всички се намираха от другата страна на границата. Джейсън се взеше в бронирана кола заедно с

Йорам Захаир, техният командир.

— Е, операция „Самуа“ пожъна пълен успех — отбеляза Йорам.

Джейсън се обърна към него и промълви с горчивина:

— Опитай се да го кажеш на родителите на Ави.

Офицерът поклати глава и отвърна тихо:

— Слушай, Старче, войната не е футболен мач. Не може да печелиш, без да губиш.

Последваха много други операции от рода на „Самуа“, но израелците все не успяха да спрат надигащата се вълна от тероризъм.

От началото на хиляда деветстотин шестдесет и седма година партизанските удари станаха по-дръзки и по-жестоки. Обстрелът на долината Хулах откъм Голанските възвишения бе по-интензивен от всякога.

На южния фронт радио Кайро предаваше кресливия глас на египетския президент Насър: „Сто милиона араби очакват с нетърпение деня, когато израелските империалисти ще бъдат изтласкани в морето.“

В края на май хиляда деветстотин шестдесет и седма капитан Джейсън Гилбърт тъкмо се прибра у дома при Ева, за да отпразнуват заедно раждането на първото си дете — син, когото кръстиха Джошуа в памет на баща й, — когато по радиото обявиха всеобща мобилизация. Викаха всички запасници.

През следващите двадесет и четири часа „Гласът на Израел“ избълва порой от безсмислени на пръв поглед съобщения като „Шоколадов сладолед върху тортата за рождения ден“, „Жирафи като дини“, „Мики Маус не може да плува“. Това бяха кодови сигнали, уведомяващи гражданите-войници къде да се явят с оръжията си.

Насър бе струпал стохилядна армия, въоръжена по съветски образец, и хиляда танка на Синайския полуостров, близо до южната израелска граница.

Войната беше неизбежна. Стоеше единственият въпрос дали Израел ще оцелее след нея.

От хиляда деветстотин шестдесет и шеста година малки военни части на Обединените нации, разпръснати по протежение на границата, разделяха Египет и Израел. Насър заповяда войските на ООН да разчистят пътя му. Когато се оттеглиха, между двете държави остана само пясък.

Кралят на Йордания постави собствената си армия под египетско командване; пристигнаха военни контингенти и от други арабски страни.

Израел се изправи срещу четвърт милион войници, две хиляди танка и седемстотин самолета. Заплаха откъм три граници надвисна над страната. Четвъртата граница бе морето. И тъкмо там възнамеряваха да ги натикат арабите.

Шансовете съвсем не бяха на тяхна страна и след като всички нации по света призоваваха към сдържаност, но не предприемаха нищо, израелците останаха сами.

Взводът на Джейсън Гилбърт, в състава на 54-ти авиодесантен батальон, мобилизиран преди седмица, бе разположен в маслинова горичка край Тел Шахар.

По заповед на командването на батальона провеждаха безкрайни учения с носилки, за да увеличат бързината, с която да евакуират ранените. Това трудно можеше да повдигне духа им. Нито пък факта, че мнозина носеха портативни радиопредаватели и следяха все по-неблагоприятния развой на ситуацията. Британското и американското посолства посъветваха персонала си да напусне Израел.

Всяка вечер, когато над тях се спускаше мрак, Джейсън се опитваше да повдигне духа на войниците си. Но с течение на времето напрежението ставаше все по-непоносимо, а той — все по-неубедителен. Особено при положение, че имаше толкова малка представа какво се случва.

Най-накрая, вечерта на четвърти юни, той получи комюнике: Подгответе хората си за заминаване в шест часа. Не се споменаваха къде ще ги изпратят.

Взводът му дори се оживи от новината. Поне щяха да правят *нещо*, вместо да очакват да ги засилят с бомби.

— Опитайте се да поспите, момчета — посъветва ги Джейсън. — Утре ни чака работа.

Мъжете се разпръснаха и запътиха към спалните чували. Млад ортодоксален евреин с шапчица на темето се приближи към Джейсън, извади от джоба книжка със синя кожена подвързия и попита вежливо:

— Старче, може ли да се помоля, вместо да спя?

— Добре, Барух — отвърна Джейсън. — Дано Господ те чуе тази нощ.

Младият войник кимна и се усамоти в едно ъгълче, за да не безпокои спящите си другари, и започна тихичко да пее псалм след псалм.

Джейсън лежеше в спалния чувал и се чудеше дали някога ще види жена си и сина си.

Призори на пети юни пристигнаха автобусите — същите таратайки, с които някои от тези мъже ходеха на работа в Тел Авив. Днес обаче щяха да ги отведат в Синай, във военновъздушна база в Негев, където ги очакваше ескадрила от хеликоптери „Сикорски“.

Когато слязоха от автобусите, войниците, почувствали инстинктивно, че войната е започнала, отправиха неспокойни погледи към небето. Понеже се намираха съвсем близо до границата, се бояха от атаките на египетските ВВС.

Джейсън тъкмо разпределяше хората си по осем в хеликоптер, когато един старши офицер го повика за момент. Върна се тичешком, лицето му грееше от радост.

— Имам интересна новина, момчета — извика той. — Тази сутрин в седем и четиридесет и пет нашите военновъздушни сили са нанесли превантивни удари по летищата на противника. Египетските ВВС вече не съществуват. Небето принадлежи на Израел. Наша задача е да се погрижим и за сушата.

Преди мъжете да успеят да изразят радостта си, млад войник вдигна ръка. Беше Барух. Посочи малкия си молитвеник и извика весело:

— Виждате ли, Старче, Господ чу!

Тази сутрин в израелската армия нямаше скептици.

— Добре — продължи Джейсън, — ето задачата ни. Тръгваме всички напред. Танкове, пехота, всички. Прекосяваме канала^[13] и отиваме да разгледаме пирамидите. Но първо се налага да се справим с една дреболия. Египтяните са се окопали здраво в Ум Катиф, входната врата на Синай. Танковете не могат да се приблизят достатъчно,

затова ние трябва да прочистим терена. Понеже като няма място за всички, приемам само доброволци.

Всички ръце се вдигнаха във въздуха. И дори след като Джейсън избра кои войници да го последват, в хеликоптерите се качиха и част от отхвърлените.

Щом се смрачи, започнаха да се спускат сред дюните северно от египетските укрепления. Хеликоптерите сновяха напред-назад и пренасяха войници както метрото — бизнесмени в час-пик. Осъществиха последните кацания под тежък обстрел откъм крепостта.

По предварително решение мъжете се разделиха на атакуваща част и прикриваща група. Джейсън поведе войниците си към египетските оръдия: в движение стреляха от карабини, узита, базуки.

Тяхна ракета внезапно удари склада с муниции. Той експлодира, нанасяйки опустошителни щети и на двете страни. Под светлината на пламтящата кула Джейсън преброи пет неподвижни тела и дузина ранени другари. Заповяда на хората си да прекратят настъплението и да изчакат изоставащите. После те усърдно изпълниха в реални условия упражненията, които толкова пъти бяха отработвали по време на учения. Джейсън взе оръжието и се върна към нечовешката си задача — да убива. В името на мира.

В края на първия ден заплахата от унищожение престана да съществува. Йорданските и сирийските военновъздушни сили споделиха съдбата на египетските. Южният фронт напредваше почти безпрепятствено към Суецкия канал.

Макар Израел да се сражаваше на три фронта, страната не разполагаше с три армии. Единствената му боеспособна армия трябваше да се бие и на север, и на юг. Затова веднага щом изтощеният 54-и авиодесантен батальон прочисти пътя към Синай, го прехвърлиха на север, където се разгаряше битката за Голанските възвишения.

А докато пътуваха, се водеше ожесточена ръкопашна битка за перлата в короната — Йерусалим.

В сряда сутринта достигнаха Голан, посрещнати от новината, че авиодесантчици са овладели Стария град. Там се намира най-святата от всички еврейски светини — Стената на плача.

Междувременно батальонът на Джейсън превзе сирийските позиции източно от Дар Башия. Големите оръдия, които от години обстрелваха северните кибуци, най-сетне замлъкнаха.

Войната свърши за шест дни. Израел се промени. На юг страната разполагаше с цялата Синайска пустиня като буферна зона; контролираше цялата територия на запад до река Йордан, която представляваше лесно охраняема граница, а на север израелците се бяха установили на Голанските възвишения и сега на свой ред заплашваха Сирия.

Това бе успех във всяко отношение, освен в едно. Не донесе мир.

На първи септември срещата на арабските държави в Хартум прие три резолюции: никакви преговори с Израел, никакво признаване на Израел, никакъв мир с Израел.

Джейсън Гилбърт, който полюшваше сина си в ръце, сподели с жена си:

— Може да добавят и: никакво спокойствие за Израел.

Дори в момента, в който говореше, шокираните от разгрома араби, планираха война от нов тип за среща с врага — кампания на терор и саботаж. Създадоха Организацията за освобождение на Палестина, чиято обявена цел бе „национално освобождение“ на хора, които никога не са били нация.

Никакви мерки, изглежда, не бяха в състояние да опазят територията на Израел от набезите на терористите. Те преминаваха река Йордан, криеха се в пещерите, изпълняваха задачите си и се връщаха или тръгваха на север и изчезваха отвъд ливанската граница. Първоначално израелската армия отвърна с наказателни рейдове, оказали се сравнително успешни преди войната. Сега бяха абсолютно безрезултатни.

Блокираха йорданската граница с пояс от минни полета. Заравняваха дори пътеките, та първите сутрешни патрули да могат да преценяват дали някой е минавал през нощта. Но подобно на хидрата от древногръцката митология, щом отрежеха една от главите на нашественика, на нейно място изникваха две.

За да се справят с проблема, най-добрите командоси от всяка част сформираха елитна антитерористична бригада, известна под името Саярет Маткал — разузнавателен отряд към Генералния щаб.

Джейсън бе твърдо решен да стане част от тази група. Отиде в командването, готов да води същата битка — „ти си прекалено стар“, — която води преди пет години.

Но на срещата с интервюиращия офицер си даде сметка, че не е необходимо. Защото това бе не друг, а самият Зви Дорон, на когото толкова убедително демонстрира качествата си на десантник. Този път двамата мъже се посмяха няколко минути, преди Зви да изрази единственото си възражение срещу желанието на Джейсън.

— Чуй ме, Старче, знам че си абсолютно подходящ физически. Но сега си баща и съпруг. А тази работа няма да се отрази добре на брака ти. Като за начало, ще отсъстваш дълго. Няма да можеш да говориш с жена си за нито една от нашите операции. Повярвай ми, в разузнаването на авиодесантчиците съм се нагледал на достатъчно разводи.

— Слушай — възрази Джейсън, — не съм дошъл в Израел да бера портокали. Останах тук, за да върша работа. След като мога да съм полезен, ще поема всеки риск, който се налага. Ще ме вземеш ли?

— Само ако обещаеш първо да говориш с жена си.

— Дадено.

Ева го познаваше прекалено добре, за да спори. Знаеше, че се е омъжила за човек, който носи огън в душата си. И в известен смисъл този огън сгряваше брака им. Тя нямаше да застане на пътя му. Успя да изтръгне от него безсмисленото обещание, че няма да поема неразумни рискове.

В края на краищата, той бе семеен мъж с жена и дете. А след четири месеца трябваше да се роди и второто им дете.

Джордж Келер работеше в Музея на модерното изкуство. Почти. Всяка сутрин през изминалите четири години, по-точно от Деня на труда през хиляда деветстотин шестдесет и трета година, пристигаше на Рокфелер плаза №30 в Ню Йорк, минаваше през различни проверки

и накрая взимаше асансьора за петдесет и шестия етаж. Там влизаше през врата, означена единствено със „Стая 5600“.

На път към луксозния си кабинет минаваше по коридори, осеяни с произведения на Реноар, Пикасо, Сезан, Ван Гог. Да не говорим за също толкова безценните статуи. Защото той се намираше в сърцето на една от най-богатите частни колекции от произведения на изкуството в света.

Именно на тази кота губернаторът Нелсън Рокфелер и братята му бяха установили базата за своите операции, всяка от които, посветена на различни интереси, патронажи, филантропия, политика или комбинация от тях.

По препоръка на Хенри Кисинджър, Джордж се включи в екипа, пишещ меморандума за международното положение, предназначен за губернатора. Както се бе изразил Хенри, „ще полагаш основите на външната политика при бъдещото президентство на Рокфелер.“

Ако изпитваше известни някакви съмнения относно напускането на Харвард, те бяха разсеяни от уверението, че след по-малко от година, като се дипломира, ще получава еквивалента на професорска заплата.

Не липсваха и други примамливи предложения. Понеже всяко лято помагаше при организирането на Международния харвардски семинар, отговорностите му нарастваха право пропорционално с високата оценка, която му даваше Кисинджър. Преди да получи докторска степен по държавно управление, вече бе редактор на „Кръстопът“, водещото издание на семинара.

Хенри се отнасяше изключително лоялно към своето протеже и никога не се колебаеше да включи Джордж в стратегията за собствената си кариера. Мотивите му не бяха подчинени на безкритична привързаност. Джордж се оказа изключително ценен и с брилянтния си академичен ум, и с вродения си усет към дипломатията. И това бе, ако не съюз между равни, то поне равноправно сътрудничество.

Естествено, Харвард искаше да задържи Джордж. Деканът дори се обади на Кисинджър, за да обсъдят как да убедят младия учен да остане в редиците на академичната общност. Кисинджър възрази, че Джордж е човек със силна воля.

— Почувствах, че Вашингтон му е по-близък от Кембридж — сподели Хенри, — но ще направя каквото мога.

Кисинджър не упражни излишен натиск върху Джордж да остане в Харвард. Самият той се нуждаеше от войници за авангарда по пътя към собствената му кариера. Така, изпращайки Джордж при дългогодишните си покровители — Рокфелерови, той си осигури съюзник, на когото да разчита в „реалния“ свят.

През юни хиляда деветстотин шестдесет и трета Джордж Келер не само защити докторат, но и — което може би бе по-важно — се закле в американската конституция. Така официално той стана горд и патриотично настроен американец.

Получаването на гражданство за него бе нещо като закъсняло свидетелство за раждане. Отдавна си бе осигурил бъдещето, но и бе забравил своето минало.

Сякаш никога не е бил унгарец. Сякаш никога не е имал баща или майка. Или сестра. Или приятелка на име Анико. Много рядко сънуваше кошмар, в който се губеше из снежната буря и не намираше пътя към дома. Дори съзнателно избягваше да чете унгарска преса, освен когато не се налагаше за курсовите му работи. Приличаше на Атина от гръцката митология, изникнала направо в зряла възраст от челото на Зевс. Само че в неговия случай създателят му се казваше Хенри Кисинджър.

И така Джордж се установи в Ню Йорк — според някои най-великият град в света, а според него — предградие на Вашингтон.

Решението му да обнови изцяло гардероба си се основаваше на теорията му, че ако една дреха ще е шита по поръчка, трябва да е от висша класа. Откри шивача на покойния президент Кенеди и си поръча няколко нови костюма във всеки „изискан“ цвят.

Всъщност, превърна се в нещо като моден маниак. Укоряваше дори Андрю, с когото от време на време се срещаше в Нюйоркския харвардски клуб на обяд или за игра на скуош: „Елиът, не проумявам защо купуваш конфекция. В края на краищата ти си бъдещ banker.“

„Аз съм обикновен стажант, любезно отвърщаше неговият състудент. Освен това ние, янките от Нова Англия, сме научени на пестеливост.“

Нито той, нито Джордж с безпогрешното си чувство за такт, не споменаваха, че преди две години, с навършването на тридесет и пет, Андрю наследи няколко милиона долара.

Да работиш в организацията на Рокфелерови си имаше и други предимства. Например достъпа до „недостижими“ билети за театър или концерт. Да не говорим за умните и красивите млади жени, които също работеха в „Стая 5600“.

Джордж ентусиазирано се възползваше от всички тези преимущества. Блестеше на оперните премиери и на всички позначими театрални събития. Намираше се в залата, когато Фонтейн и Нуреев изпълниха за първи път в Америка версията на „Лебедово езеро“ на младия руснак. А докато Дани Роси свиреше с Нюйоркската филхармония Втория концерт за пиано на Барток, Джордж седеше в семейната лежа на Рокфелерови в компанията на Сали Бейтс, очарователната и красива помощничка на губернатора по вътрешната политика.

При появяването на Дани на сцената Джордж не успя да се сдържи и прошепна на Сали:

— Чувствам се като у дома. Барток е унгарец, а Роси е от Харвард. С него сме състуденти.

— Познаваш ли го лично? — попита впечатлена тя.

— И двамата бяхме в Елиът хаус — уклончиво обясни Джордж.

— О, колко вълнуващо! Можем ли да отидем зад кулисите и да го поздравим след концерта?

— Ъ-ъ... не мисля — премина той в любезно отстъпление. — Искam да кажа... След концерт Дани винаги е смъртно уморен. Някой друг път.

В дните на хиляда деветстотин шестдесет и четвърта, когато Нелсън Рокфелер се бореше за кандидат-президентската номинация на републиканската партия, обикновено спокойната атмосфера в „Стая 5600“ бе заредена с електричество. Кисинджър прекарваше там толкова време, че Джордж се питаше как смогва с лекциите си.

Официално, Хенри бе член на щаба на Рокфелер в качеството си на съветник по външнополитическите въпроси. Но Кисинджър прехвърли на Джордж писането на речи, а самият той се скри в „светая светих“ на Роки, където двамата обсъждаха стратегията на неговата кампания.

Джордж замина с целия антураж на Рокфелер на конгреса на републиканската партия в Сан Франциско. Макар шефът им да изгуби номинацията, спечелена от Бари Голдуотър, той остана да помогне на Кисинджър в писането на външнополитическата част от партийната платформа.

В нощта на изборите Джордж и Хенри стояха в ъгъла на потъналата в униние бална зала на хотела и наблюдаваха как всеки нов междинен резултат прави загубата на техния кандидат от Линдън Джонсън още по-съкрушителна.

— Е, Хенри, това, предполагам, е краят на играта.

— Съвсем не, Джордж, съвсем не.

— Какво искаш да кажеш? Размазаха ви с две към едно.

— Не *нас* — поправи го Кисинджър. — Само сенатора Голдуотър. Не забравяй, че демократите също ще имат нужда от съветите на специалисти.

Вътрешно Джордж реши, че старият му учител просто си вдъхва кураж. Кисинджър щеше да бъде заточен в университетските зали, а той щеше да се върне в „Стая 5600“.

Три години по-късно, когато Линдън Джонсън затъна безпомощно в гибелните блата на Виетнамската война, очилатият топчест професор от Харвард посети кабинета на министъра на отбраната Робърт Макнамара. Ученият предложи да предаде секретно съобщение до северновиетнамския лидер Хо Ши Мин, използвайки свои френски контакти.

Пентагонът бе впечатлен. И за изненада на мнозина, но определено не и за професора, Макнамара се съгласи да използва Хенри Кисинджър като свой таен емисар.

Джордж, разбира се, веднага се досети каква игра е започнал майсторът-стратег, тълкувайки неговите „случайно изпуснати“ реплики по време на разговор.

Веднъж двамата бърбеха на кулинарни теми и Хенри подхвърли:

— Снощи в „Прюние“ ядох превъзходни *coquilles*^[14].

— Къде е това? — полюбопитства Джордж.

— О, в Париж — небрежно отвърна той. — Бях там за няколко часа, за да... предам един документ.

Джордж внимателно пресяваше всяка информация за късче истина. Кисинджър очевидно бе замесен в тайни преговори от името на американското правителство.

Но все още не разбираше защо администрацията на демократите е избрала сравнително неизвестен професор, който дори бе работил срещу тях по време на предишната кампания. Нима нямаха собствени контакти? Защо Хенри?

Най-накрая ролята на Хенри стана известна на обществеността и Джордж се осмели да го попита какво го е карало да смята, че дръзкото му предложение ще бъде обмислено сериозно.

— Ами — подхвана Хенри, — бих могъл да те залъжа с някой цитат от „За войната“ от Клаузевиц. Но ако искаш да чуеш истината, ще ти призная, че това бе изстрел напосоки. Възможните отговори бяха само два, така че шансът ми бе петдесет на петдесет.

— О! — възкликна едностранно смаяният Джордж Келер. И си каза: „Този човек е гений!“

Наивната сантименталност на харвардския му състудент рязко контрастираше със сложната „реална политика“ на учителя на Джордж. По време на обядите им, Андрю често търсеше мнението на Джордж относно вируса, заразил страната им. В началото на юни хиляда деветстотин шестдесет и осма той бе искрено объркан.

— Джордж, какво става с тази страна? Нима войната е прогонила здравия ни разум? Защо се избиваме? Няма и два месеца, откакто застреляха Мартин Лутър Кинг, а сега и Боби Кенеди. Можеш би да ми обясниш тази лудост?

Джордж отговори със студена академична безпристрастност:

— Във всичко това виждам признаци, че през ноември ще спечелят републиканците.

Каквото и да правеше Кисинджър по време на тайните си пътувания до Париж, то очевидно не бе достатъчно. Виетнамският

конфликт се разрастваше. Сред жертвите му се озова и самият Линдън Джонсън, който, изтощен от нескончаемите протести, реши да не се кандидатира на изборите. По този начин остави бомбардировките в ръцете на лидер с по-добро здравословно състояние.

В този смисъл Ел Би Джей поднесе на тепсия президентството на Ричард Никсън. Този хитър политик не се нуждаеше от съвета на брилянтни стратегии като Кисинджър и младия му помощник Келер. Здравият разум му подсказваше, че простичкото обещание да сложи край на войната ще го изпрати в Белия дом.

Така и стана.

А Джордж Келер напусна Рокфелер сентър. Разочарованието му, че вече няма да вижда всяка сутрин произведенията на Реноар и Ван Гог намери компенсация. Новият му офис — макар претъпкан и без прозорци, — щеше да се намира на по-добро място. В мазето на Белия дом, на петдесетина метра от кабинета на съветника по въпросите на националната сигурност Хенри Кисинджър.

Най-подходящият ден за посещение на бродуейски мюзикъл е денят на първата репетиция. Тогава самите автори четат либретото и пеят песните в техния най-свеж и неподправен вид.

Когато Стю и Дани завършиха своето шоу, целият актьорски състав ги аплодира възторжено. Сър Джон Чалкът, режисьорът, стана на крака да ги поздрави.

— Всички ние оценяваме каква превъзходна постановка чухме току-що. Наш дълг като професионалисти е да се издигнем до нивото на авторите очаквания. Всичките ни усилия през следващите шест седмици ще бъдат насочени към тази цел.

Вежливи аплодисменти.

Дойде редът на Зиро Мостъл.

— Това не е обикновена бродуейска постановка. Съвсем искрено мисля, че и самият Джойс би останал доволен от постиженията на Стю и Дани. Затова, момчета... ще ви скъсаме задниците от репетиции.

Още аплодисменти.

Сър Джон се обърна към звездата на мюзикъла:

— Мис Хамилтън, ще кажете ли една-две думи?

Тя реши да окаже почит на режисьора, заговаряйки на нещо, което според нея бе английски акцент, и попита:

— В състояние ли са мистър Кингзли или прочутият мистър Роси да ми обяснят защо мистър Мостъл пее финалната песен?

Сър Джон изобщо не очакваше подобна реакция. Но актьорите не изглеждаха ни най-малко изненадани. Просто завъртяха глави, за да чуят обяснението на авторите.

Дани стана от пианото и пристъпи няколко крачки към масата, около която се бяха събрали актьорите.

— Вижте, мис Хамилтън, ето нашата концепция... Със Стю искаме да акцентираме върху представата на Джойс: Стивън търси изгубения си баща, а Блум търси мъртвия си син. Смятаме, че това е същинският емоционален център.

— Но самият роман, мистър Роси, завършва с монолога на Моли. Защо осакатявате един шедьовър заради егото на мистър Мостъл?

Преди Дани да отговори, другата звезда в мюзикъла направи лаконичния си коментар:

— Глупости!

Тиора Хамилтън се обърна и с възможно най-аристократичния си акцент процеди неумолимо:

— Мистър Мостъл, подобна вулгарност е недостойна за професионалист, за какъвто се представяте.

На което Зиро само повтори:

— Глупости!

Сър Джон Чалкът отново се изправи:

— Мис Хамилтън, дами и господа, несъмнено всички тук познаваме шедьовъра на Джойс. Поради това сме в състояние да оценим умението, с което нашите автори са уловили неговия дух. Песента „Рози, огън и залез“ в предпоследната сцена е музикална версия на вашия монолог. Леката промяна, извела като финал дуета със Зиро, е по-подходяща за сцена. Това е напълно оправдано творческо решение.

— Все пак си мисля, че аз трябва да пея, преди да се спусне завесата — настоя тя. — В края на краищата, заради кого идва публиката, ако не заради Тиора Хамилтън?

При което Зиро Мостъл се обади:

— Зиро Мостъл.

Първата дама на американския музикален театър обърна гръб на партньора си и изрече с акцент, който несъмнено можеше да се определи като английски:

— Глупости!

Така започнаха репетициите.

Шест седмици по-късно, преди да заминат за Бостън направиха предварително прослушване в Ню Йорк. След приключването му Едгар Уолдорф оповести ласкавите изказвания на групата специалисти, поканена в залата, за постановката. Някои дори признали, че били трогнати до сълзи от прекрасния финален дует.

Дани и Стюарт се прегърнаха сърдечно.

— Мисля си — възкликна ентусиазирано поетът, — че започваме нашия триумфален марш в сянката на Харвард. Това не ти ли дава допълнителен стимул?

— Разбира се.

— Хей — предложи Стюарт, — защо двамата с Мария не вземете влака и не пътувате с мен и Нина? Така ще прекараме по-дълго заедно.

— Благодаря, но Мария ще отседне във Филадельфия. Тези неща малко я изнервят. Ще се прибера у дома за уикенда, ще дирижирам два концерта и пристигам тук в неделя вечерта. Да се срещнем за по едно питие в апартамента ми в „Риц“.

— Чудесно! Дани, чуй ме. Повтарял съм ти го и преди, но както казва Хамлет, искам да го запиша в плочката на твоята памет. Винаги ще ти бъда благодарен, че ме покани да работим заедно...

— Стю, ти си невероятно талантлив...

— Моля те, Дани, можеше да наемеш който си искаш поет, но избра човек без никакъв опит зад гърба си. Никога няма да забравя твоята щедрост.

— Хей, Стюарт, сега е мой ред. Работата с теб ми достави истинско удоволствие. Вече не сме колеги. Вече сме почти братя.

В света на театъра цари неизменно правило — един мюзикъл никога не е завършен. Той се донаписва непрекъснато.

— За това съществуват градове като Ню Хейвън и Бостън — за своеобразна репетиция — обясняваше Едгар на Дани и Стю. — Жителите на Бостън са същите интелектуалци като нийоркчани, но са по-толерантни. Те съзнават факта, че пристигаме в града им, за да доизкусурим представлението. Дори критиците понякога ще ти дадат един-два полезни съвета.

— А ако допуснем, че мюзикълът е съвършен? — попита Стюарт.

— Тогава ще го направим още по-съвършен. Дори „Моята прекрасна лейди“ оправи недостатъците си в движение. И нека ви уверя, момчета, че вашето шоу е хиляда пъти по-добро.

Бостънската премиера на „Одисея в Манхатън“ се състоя на дванадесети февруари хиляда деветстотин шестдесет и осма. Първите отзиви не бяха толкова ентусиазирани, както бе предсказал Едгар Уолдорф. Всъщност, дори не бяха благосклонни. За да бъдем съвсем точни, критиките бяха унищожителни.

Единственият „полезен съвет“, който „Бостън глоуб“ предложи, бе този „безспорен провал да си събере реквизита възможно по-бързо и да се изпари в нощта“. Критикът намираще текстовете за прекалено претенциозни, а музиката — за нелепа. Другите вестници бяха още по-язвителни.

Дани изпадна в шок. За първи път от времето, когато „Харвард Кримсън“ нападна „Аркадия“, получаваше злонамерени отзиви.

Когато чу за катастрофалната реакция, Мария му предложи да дойде, за да го подкрепи морално.

— Не — отказа и той по телефона. — Имам усещането, че ще работим денонощно. По-добре стой далеч от фронтовата линия.

— Дани — успокои го тя, — подобни неща са се случвали с много мюзикъли, поставяни извън Ню Йорк. Разполагаш с достатъчно време, да коригираш каквото трябва.

— Така е. Освен това намирам бостънската критика за прекалено снобска. Ще изчакам коментарите на „Варайъти“. Имам доверие само на неговото мнение.

Уважаваното издание „Варайъти“, посветено на света на шоубизнеса, изрича голата истина по собствен идиоматичен начин. И

самото заглавие „Никакъв повод за радост“ подсказваше унищожителен коментар.

Дани прегледа набързо неблагоприятните бележки относно текста на Стюарт, режисурата на сър Джон, героичните усилия на звездите да превъзмогнат слабия материал и се насочи право към параграфа, който се отнасяше тъкмо за неговата работа:

Що се отнася до партитурата, Роси просто не знае какво прави. Сякаш е композирал шум, а не музика. Песните са изключително немелодични — направо е алергичен към мелодията, което в неговата среда от дългокоси творци може и да се възприема за модерно, но едва ли ще накара средностатистическия зрител да се нареди на опашка пред касите.

С две думи, „Одисея в Манхатън“ се нуждае от много работа, за да постигне нещо на Бродуей.

Седнал сред тихия лукс на апартамента си в „Риц“, Дани прочете коментара няколко пъти, неспособен да повярва на очите си.

Защо критиците са толкова злобни? Никога не е писал по-добра музика. Не се съмняваше в това. Поне до момента.

На вратата се почука. Погледна часовника си крадешком. Двадесет минути след полунощ. Но, както често му напомняха неговите нюйоркски приятели, поставили мюзикъл, все едно постъпваш в спешно отделение — няма ден, няма нощ.

Среднощният посетител се оказа Едгар Уолдорф, техният доскоро преизпълнен с ентусиазъм продуцент.

— Събудих ли те, Дан?

— Не, тъкмо се канех да скоча през прозореца.

— Значи си видял „Варайъти“?

— Да.

Едгар се отпусна тежко на дивана и въздъхна театрално.

— Знаеш ли, Дан, имаме проблем.

— Едгар, много добре знам, че имаме проблем. Нали за това са тези постановки извън Ню Йорк?

— Трябва да сменим Стю — побърза да уточни Едгар. — Много е талантлив, невероятно талантлив, но е прекалено неопитен. Никога не е работил върху подобно нещо.

Дани не знаеше как да реагира. Неговият приятел и състудент — талантлив и интелигентен творец — щеше да бъде уволнен по бързата процедура.

Замисли се за момент и промълви:

— Той е чувствителен, това ще го съсипе...

— Не — възрази продуцентът. — Той е голямо момче. След време отново ще пропише. А ако спасим шоуто, ще живее от отчисленията за авторски права. Но точно сега се нуждаем от доктор — някой, който да пише интересно, забавно и бързо.

— Ъ-ъ, кого имаш предвид? — попита Дани, изпълнен с опасения какво ще се случи с елегантните диалози на Стюарт.

— Съпругата ми звъни в Ню Йорк да провери кой е свободен в момента.

— Но Стю си остава автор на текстовете...

— Бог ми е свидетел, те също трябва да се преработят — настоя Едгар с напълно осезаема неловкост. И побърза да добави — Стю е в Ню Йорк. Не искам той да работи върху текста.

— По дяволите, Едгар, най-малкото, което можеше да направиш, е да ми позволиш аз да му го кажа! Не си ли прекалено жесток?

— Не аз съм жесток, Дани, а този бизнес. На Бродуей или започваш да плуваш веднага, или се давиш. Между нас и „Ню Йорк таймс“ се води истинска война!

— Добре, добре, разбрах — подчини се Дани. — С кого ще работя върху текста?

Едгар пое дълбоко въздух. Сякаш целият апартамент изведнъж се бе превърнал в кислородна камера. Той започна да се гърчи неловко на дивана, постави ръка на сърцето си и произнесе с възможно най-сладкия си глас:

— Даниел, трябва да поговорим и за музиката.

— Какво за музиката?

— Тя е страхотна, сензационна, брилянтна. Но може би е прекалено брилянтна.

— Това какво означава?

— Ами, не всеки е в състояние да оцени подобно съвършенство. Искам да кажа... чел си отзивите.

„Не, помисли си Дани, това не може да ми се случи. Той не иска да ме уволни!“

— Нуждаем се от няколко песни — обясни Едгар. — Разбираш ли, мелодии.

— Прочетох „Варайъти“, Едгар. Ще опростя нещата. Ще напиша завладяващи мелодии. — Облада го паника, гласът му изведнъж прозвуча умолително.

— Дани, ти не си обикновен композитор. Бог ми е свидетел, от теб може да излезе съвременен Моцарт!

Дани се хвана за хилавичкия комплимент и реши да го използва като оръжие за собственото си оцеляване.

— Точно в това е работата, Едгар. Моцарт е композирал във всеки стил — от „Реквием“ до приспивни песнички.

— Да — съгласи се продуцентът, — но не можем да го наемем. И освен това, послушай ме, и ти имаш нужда от помощ.

Настъпи заплашителна пауза. Какво ли щеше да предложи този невежа?

— Трябва да разбереш, че в това не се крие никакво лично отношение, Дан. Правим го заради представлението. Правим го, за да спасим постановката.

— Правим какво?

— Чувал ли си някога за Леон Ташкенян?

Да, за свое безкрайно удивление, Дани беше чувал това име. Ташкенян бе известен в средите на сериозните музиканти като *Трашкенян*^[15].

— Той е пълен бездарник, Едгар, истинско лайно!

— Пет пари не давам как ще го наречеш — контрира Едгар. — Имаме нужда от Леон и той вече е част от екипа. Чу ли ме? Реалността успява ли някога да докосне невъобразимото ти его? Както полята се нуждаят от торене, така и това шоу има *нужда* от малко лайна!

Даниел Роси се задави от гняв и унижение.

— Едгар, знам си правата по договора. Не можеш да включиш друг композитор без моето съгласие. А аз няма да ти го дам!

— Добре, мистър Роси — произнесе спокойно Едгар. — Аз също си знам правата. Това шоу е скапано. Твоята музика е ужасна. Хората

не я понасят. Така че, ако отхвърлиш помощта на Леон Ташкенян, имаш един-единствен изход: да пукнеш в Бостън и да те погребат в любимия ти Харвард. Защото, ако откажеш да приемеш Леон, ще отида в театъра и ще уведомя всички, че с представлението е свършено.

Гневното му напускане бе придружено от мелодраматично пуфтене, макар добре да съзнаваше, че Дани вече се е пречупил.

Всъщност, щом се озова долу във фоайето, Едгар позвъни по телефона на Леон Ташкенян, който от ранни зори вече работеше върху музиката, настанен в апартамент в „Статлър“.

Дани взе успокоително, но то не оказа никакъв ефект. Започна да търси утеха от всеки, който можеше да му я предложи. Обади се първо на агента си Харви Медисън. Той очакваше позвъняването и побърза да увери видния си клиент, как по време на продължителната словесна битка с Едгар Уолдорф тази вечер е защитил интересите му по възможно най-добрия начин. Леон Ташкенян нямаше да получи никакви авторски права.

— Чуй ме, Дан — обобщи философски Харви, — така стават нещата на Бродуей. Шоуто се скърпва от дузина различни *shmatas*, от дузина различни хора. И ако имаш късмет, нищо чудно Клайв от „Таймс“ да реши, че е свястно, а не обичайният бълвоч.

Дани кипна от гняв заради предателството.

— Харв, у теб не е останала нито капка почтеност — изкрещя той.

— Дани, събуди се! В театъра думата „почтеност“ не означава нищо. Престани да си играеш на добряк и бъди доволен, че Ташкенян ще свърши цялата работа, а ти ще обереш лаврите. Пак ще поговорим, малкия. Щом новият материал е готов, ще долетя до Бостън, ще вечеряме на някои тихо местенце и ще си поприказваме откровено.

Дани затръшна слушалката и обмисли възможността да се напие. В този момент обаче осъзна че, въпреки цялото си морално възмущение, е забравил верния си приятел Стюарт Кингзли, така жестоко изхвърлен от мюзикъла.

Обади се в Ню Йорк. Нина го уведоми, че съпругът ѝ не може да се обади.

— Дани, ти си безскрупулно, безсърдечно копеле — просъска тя.
— Има ли нещо или някого, което да не можеш да продадеш? Той те имаше за приятел. Бог ми е свидетел, той щеше да те защити...

— Нина...

— Надявам се това шоу да се провали, а и ти покрай него. Мястото ти е на боклука!

— Моля те, Нина, нека поговоря със Стюарт! *Моля!*

Настъпи кратка пауза. Сетне тя отвърна с едва овладян гняв.

— Той е в Хартфорд, Дани.

— Какво, по дяволите, прави в...? — Преди да довърши изречението, проумя какво се опитва да каже Нина. — Имаш предвид санаториума?

— Да.

— Какво се е случило?

— Един приятел му заби нож в гърба.

— Искам да кажа... какво е направил?

— Глътна половин дузина хапчета и ги прокара с цяла бутилка уиски. За щастие, прибрах се по-рано...

— Слава Богу! Нина, аз...

— О, Даниел, успокой се! Докторите добре разбират случая и...

— Радвам се — искрено облекчен въздъхна Дани.

— ... и смятат, че ще успее следващия път.

За щастие, Дани прекара следващите няколко дни извън Бостън. Първо издирижира два концерта в Лос Анджелис и се върна в Ню Йорк. Пристигна в шест сутринта, дремна в гримьорната, глътна два антидепресанта и отиде на репетиция, която продължи три часа.

Вечерта изпълни изключително сложния концерт за пиано на Шонберг така виртуозно, че няколко пъти го извикаха на бис.

Изборът на Дани — пълен музикален контраст — разкри, че мислите му продължават да са насочени към Бостън. Той изсвири вариации на Моцарт в до мажор. Всъщност, широко известната приспивна детска песничка „Блести, блести, звездичке“^[16].

Прибра се в Бостън в един без двадесет и пет. При влизането му в апартамента в „Риц“, телефонът иззвъня.

— Да? — въздъхна той уморено.

— Добре дошъл, Дани, имаш ли малко време? — Беше Едгар.

— Не, изтощен съм до смърт. Може ли да поговорим утре сутринта?

— Не! Насрочили сме репетиция за единадесет. Искam преди това да размножат партитурите.

— Какви партитури?

— Новите песни на Леон. Може ли да дойдем?

О, не, нима трябва да срещне своята Немезида^[17]?

— Едгар, изобщо не се нуждаеш от моето одобрение. Вече капитулирах. Сигурен съм, че е отворително и без да го слушам...

— Тогава позволи на Леон да го изсвири и вероятно ще промениш мнението си. Може дори да направиш една-две поправки.

Даниел Роси бързо се учеше от грешките си. Макар да се отказа от правото си на вето върху допълнителната музика на Леон Ташкенян, той си запази една привилегия, която можеше да се окаже и безплоден жест.

Според договора все още имаше пълно право да оттегли името си от цялото начинание. А нима това не означаваше нищо? Нима името му не придаваше известна класа на целия мюзикъл? Нима репутацията му на сериозен музикант не му гарантираше доза уважение от страна на онзи палач от „Ню Йорк таймс“? Едгар бе длъжен да се съобразява с него.

— Добре. Но трябва да свършим бързо.

— Ще ти отнемем само една минутка — и Едгар побърза да затвори телефона.

Дани едва успя да глътне едно „Алегро“, когато на вратата се почука. Отвори с трепет. На прага стоеше странна двойка. Елегантният, закръглен като пъпеш Едгар Уолдорф и мургав младеж, зализан с брилянтин. Непознатият бе облечен в черен костюм от рипсено кадифе и бяла риза, достатъчно разкопчана, за да разкрива необезпокоявано златния медальон върху косматите му гърди.

— Здравсти. — Леон Ташкенян се усмихна и подаде ръка.

— „Болинджър“ — Едгар Уолдорф посочи голямата бутилка шампанско в ръката си.

Дани не отвърна нищо. Когато си под обсада, винаги пести мунициите. Двамата мъже влязоха в стаята, а зад гърба им мигновено изникна сервитьор, който носеше табла с три охладени чаши. Пое бутилката от Едгар, отвори я и разля съдържанието ѝ.

— Тази вечер беше страхотен — отбеляза Ташкенян.

— Благодаря — измърмори саркастично Дани, приемайки думите му за обичайна размяна на любезности в света на шоубизнеса. — Значи днес си бил в Ню Йорк?

— Не, но предавах концерта директно по радио WGBH.

— О!

— Да пием — прекъсна ги Едгар и постави в ръцете на двамата музиканти по чаша шампанско. После вдигна своята и произнесе следния емоционален тост: — За представлението!

Леон вдигна чаша, но дори не я допря до устните си. Дани едва отпи една глътка и седна.

— Добре, да видим какво си свършил — протегна той ръка към партитурите, които носеше Леон.

— Остави го да ги извири — настоя Едгар.

— Мога да чета музика — сопна се Дани.

— Не бих очаквал нещо друго от възпитаник на Харвард, Даниел — не се предаваше Едгар, — но за съжаление аз не съм толкова грамотен в това отношение. Освен това, харесвам как свири Леон. Хайде, Леон, давай. — Обърна се към Дани и каза многозначително: — Страхотно е! Стра-хот-но!

Бум-бам, бум-бум-бам! Леон свиреше като дървосекач, който се опитва да направи един „Стейнуей“ на трески.

Дани вдигна ръка:

— Добре, чух достатъчно.

— Чакай, чакай — възпря го Едгар, — той просто загрява!

Дани капитулира с въздишка и се обърна, за да си долее още шампанско.

В някои моменти от живота си Дани бе копнял да се превърне в Бетовен. Сега не искаше нищо друго освен да оглушее. Защото сред другите си достойнства, Леон Ташкенян притежаваше и глас на ранена хиена.

От време на време Дани улавяше по някоя дума от текста. Дочу нещо като „Марс“, което означаваше, че ще последва и римата

„старс“^[18]. Така и стана естествено, а след „копнеж“ дойде ред и на „летеж“. На края, на самия ръб на музикалния оргазъм, Леон изграчи „нагоре“ в ми мажор.

Наближаваше краят — толкова отчайващо предсказуем, — че Дани едва се сдържаше да не изрече неизбежната заключителна дума — „любов“.

В този момент Едгар правеше пируети из стаята. Когато Ташкенян свърши, той се втурна към него, целуна го по бузата и тържествено заяви:

— Той го хареса, Дани го хареса!

Плувнал в пот и останал без дъх, Леон вдигна поглед към ренесансовия човек на съвременната музика.

— Какво мислите, мистър Роси? — попита напрегнато той.

— Леон, ти си придал ново измерение на думата „боклук“.

— Той се шегува, шегува се — нервно се изсмя Едгар.

— Не, не се шегува — произнесе тихо и още по-неуверено младият мъж край пианото. Обърна се към Дани и попита: — Бихте ли конкретизирали критиката си?

— Конкретно, Леон, възразявам срещу клишираното използване на „едно-шест-четири-пет-едно.“

— Вие го превръщате в клише, мистър Роси — отвърна Леон. — Ричард Роджърс го използва чудесно в „Синя луна“.

— Ти не си Ричард Роджърс^[19] и твоята безсмислена последователност от ноти не е музика.

Макар и млад, Ташкенян добре осъзнаваше собствената си цена, особено в момент като този. След последния залп от обиди сметна, че не дължи на маестро то повече уважение.

— Виж, Роси, имам си достатъчно работа, за да седя тук и да ме обижда прехвален, надут задник като теб. Отлично знам, че мелодиите ми са познати. Точно това обаче е целта на играта. Клишетата ги карат да мислят, че е нещо, което са чували преди. Ще започнат да ги тананикат, преди да са чули края. А *това* в света на музикалния театър означава успех. Нямах нищо против успеха, нали?

В този миг обаче Едгар Уолдорф се почувства задължен да защити звездата, която — образно казано, — даряваше шоуто ако не с топлина, поне със светлина.

— Мистър Роси е един от най-великите композиторите на нашето време — вметна той.

Но Ташкенян, стигнал прекалено далеч, нямаше как да започне отстъпление.

— На какво? — озъби се той. Погледна Дани: — Теб дори не те бива в класиката. В „Джулиард“ изучавахме последното действие от твоя балет „Савонарола“ — някаква имитация на Стравински, — като пример на прекомерно тежка оркестрация. Ти не си нищо друго освен едно харвардско нищожество!

Леон спря също така внезапно, както бе започнал тази тирада, обладан от страх, че е прекрачил всякакви граници.

Дани не бе в състояние да каже нищо, защото някои осколци от шрапнелите на Леон бяха попаднали в целта.

Двамата просто стояха един срещу друг, гледаха се в очите, всеки от тях уплашен да не би другият да експлодира от гняв.

Странно, но първи от това състояние излезе Леон Ташкенян. Той се разплака. Извади кърпичка от джоба си, изтри сълзите от лицето си и промълви:

— Съжалявам, мистър Роси, не бях на себе си.

Дани не знаеше какво да отговори.

— Хайде де — подкани го Едгар, — той ти се извини.

— Наистина не го мислех — смирено добави Ташкенян.

Дани прецени, че единственият начин да се измъкне с достойнство, е да прояви великодушие.

— Няма нищо, Леон, сега е време да помислим за шоуто.

Едгар Уолдорф изникна като феникс от огъня на отчаянието.

— О, Господи, обичам и двама ви! Вие сте две прекрасни човешки същества!

Като по чудо и двамата музиканти не обърнаха внимание на страстните му словоизлияния. Тогава той взе партитурите на Леон и ги подаде на Дани.

— Ето, излъскай ги с класическата си виртуозност.

— Какво?

— Трябва да ги изсвириш на репетицията утре сутринта!

Що за ново унижение бе това? Нима щеше да „излъска“ музикалния бълвоч на Леон, чиито космати гърди се издуваха триумфално?

— Защо аз трябва да ги изсвиря?

— Защото се предполага, че ти си ги писал, Дани.

— Те не знаят ли за Леон?

Едгар поклати категорично глава:

— И никога няма да узнаят!

Дани изгуби дар слово. Обърна се към младия мъж, чиито очи бяха почервенели от сълзи, и попита:

— Не искаш ли името си върху афиша?

Леон се усмихна скромно:

— Това е част от бизнеса, мистър Роси. Сигурен съм, че бихте направили същото за мен.

— Те тананикат! Чуваш ли ме, Дани? *Тананикат!*

Едгар Уолдорф се обаждаше от директорския кабинет на театър „Шуберт“. Това бе първият антракт, след като включиха песните на Леон в шоуто. Добавиха дори реприз на „Да стигнеш звездите, не стига“, който Тиора Хамилтън щеше да изпее, преди да се спусне завесата (сър Джон Чалкът, заплашил да напусне, ако тази промяна бъде наложена, вече се намираше на борда на самолета за Лондон).

Дани не отиде до театъра поради страх от... и той не знаеше от какво. Да види, че не харесват и новите му песни? Или по-скоро да стане свидетел на успеха им?

— И, Дани, още нещо — продължи да се пали Едгар, — подушвам успеха. Ще станем хит! Довери се на Едгар Уолдорф, имаме хит!

Някъде към полунощ на вратата се почука съвсем лекичко.

Беше прочутата — поради това леко надменна — звезда на представлението. Мис Тиора Хамилтън носеше бутилка от газираната вода на шоубизнеса, както наричаха шампанското.

— Мистър Роси — загука тя, — дойдох да вдигна тост за един гений. Новата балада, която написахте за мен, е истински шедьовър. Когато завесата падна, видях сълзите в очите им.

Дани никога не бе взимал мнението ѝ насериозно, но винаги бе проявявал определен интерес към гърдите ѝ. Зарадва се, че не си бе

направила труда да прикрие прелестите си.

— Може ли да вляза, или ще пием в коридора?

— *Madame* — поклони се галантно Дани Роси, — *je vous en prie*^[20].

И така, легендарната Тиора влезе с царствена осанка. Първо бутилката, после гърдите и накрая сърцето, което страстно туптеше между тях. Тази нощ всичко това му принадлежеше.

Да, музиката има своите плюсове. Дори те да се дължат на Леон Ташкенян.

В нощта преди нийоркската премиера Дани поръча на шофьора си да вземе Мария от Филадельфия и да я докара направо пред театъра. Докато тя гледаше мюзикъла, Дани и Едгар крачеха нервно в празното фойе. Дочуеха ли смях или аплодисменти, те се споглеждаха и промърморваха нещо от рода на: „Мислиш ли, че онзи тип от «Таймс» ще го хареса?“

След представлението на път към коктейла Дани попита Мария за мнението ѝ.

— Ами, честно казано, предпочитам оригиналната версия. Но зрителите, струва ми се, харесаха тази, а това всъщност е по-важно.

— Не, по-важно е какво ще каже критиката.

— Проверих навсякъде — продължи тя, — но никъде не видях Стюарт и Нина.

— Й двамата са прекалено нервни — импровизира Дани. — Всъщност, съмнявам се дали ще дойдат дори на коктейла. Вероятно ще си останат у дома и ще гледат отзивите по телевизията.

Към единадесет и половина почти всички по-значими критици вече бяха тук. Всички големи телевизии се изказаха благосклонно. Всички обсипаха с комплименти либретото на Стюарт Кингзли (след като Нийл Саймън отказа да се захване с тази задача, с редакцията му се зае съпругата на Едгар, но нейното участие остана в тайна). И всички похвалиха „стегнатата, мелодична музика“ (Си Би Ес). Никой не се съмняваше, че и „Таймс“ ще се произнесе възторжено.

Така и стана. Всъщност, в този момент Едгар стоеше на подиума зад оркестъра и прочувствено четеше думите, които щяха да ги направя богати и прочути.

— Страхотно! — изкрещя той, размахвайки вестникарската страница над главата си, — наистина страхотно! Чуйте само заглавието: „Мелодията се завръща триумфално на Бродуей“

Всички актьори, продуценти и гости избухнаха в аплодисменти. Едгар вдигна ръка и помоли да запазят тишина. Най-сетне те се поукуротиха и той продължи да чете. Чувахе се само звънът на чашите, прекъсван единствено от мелодраматични женски въздишки и възторжен шепот от рода на „Клайв, обичам те! Искam да те нацелувам целия!“

Междувременно Едгар продължаваше да чете безценната статия:

„— Тази вечер в «Шуберт» Даниел Роси потвърди извън всякакво съмнение, че е майстор на всички музикални форми. Каква по-добра демонстрация на невероятно широкия му композиторски спектър от сравнението между сложния, изпълнен със заряд и почти атоничен балет «Савонарола» и невъзмутимо семплите мелодии на «Одисея в Манхатън». Песни като «Тази вечер, подобно на всички други» и особено «Да стигнеш звездите, не стига» несъмнено ще се превърнат в образци в жанра.

Поетът Стюарт Кингзли също демонстрира магическа дарба за театър...“

Веднага след заключителните думи на критика („Надявам се това представление никога да не слезе от сцената на Бродуей“), оркестърът засвири „Да стигнеш звездите, не стига“. И всички запяха: стари и млади, пияни и трезви. Всички, с изключение на Дани Роси.

Докато гостите пееха куплет след куплет, Мария прошепна в ухото на съпруга си:

— Толкова е хубаво, Дани!

Той я целуна по бузата. Не за да ѝ благодари за коментара, който тя наивно бе сметнала за комплимент, а защото фотографите не ги изпускаха от очи.

При раздаването на наградите „Тони“ през март следващата година, определиха „Одисея в Манхатън“ за най-добър мюзикъл на годината. Съвсем естествено Дани Роси бе отличен като най-добър композитор. Приемайки наградата от името на Стюарт Кингзли, който спечели в категорията най-добър текст, Едгар Уолдорф произнесе прочувствена реч, подчертавайки, че задълженията на Стю като преподавател са го възпрепятствали да дойде на церемонията.

След трескаво наддаване „Метро Голдуин Майер“ откъснаха правата за филмиране срещу рекордната сума от близо седем милиона долара.

Не след дълго снимката на Дани Роси се появи на корицата на списание „Тайм“.

Дълго време Дани се срамуваше от тайното унижение на „Одисея в Манхатън“. Макар в случая да бяха посветени само още двама души, вътрешно той носеше усещането за провал. Болезнено осъзнаваше, че не е толкова добър, колкото всички си въобразяват.

Душата обаче притежава необикновени способности за възстановяване. След няколко години и близо двеста записани версии, Дани постепенно започна да вярва, че наистина той е композирал „Да стигнеш звездите, не стига“.

Какво толкова! Ако му бяха дали възможност, вероятно наистина щеше да я композира.

ДНЕВНИКЪТ НА АНДРЮ ЕЛИЪТ

15 май 1968

Понеже на практика живеях в нюйоркския Харвардски клуб, сигурно съм първият човек извън Кембридж, в чиито ръце попадна броя на „Дисениъл рипорт“, бележещ прогреса на нашия випуск през първите десет години след дипломирането.

Направи ми впечатление тенденцията не чак толкова успелите да пишат по-дълги истории в сравнение със състудентите си, които се бяха превърнали в звезди.

Имам предвид как един разказва надълго и нашироко за службата си в армията, за избора си на жена, колко тежали децата им

при раждането и т.н. Или пък колко вълнуващ е животът в обувната фабрика на тате (*„Трябва да прехвърлим производствените мощности от Нова Англия в Пуерто Рико и да проучим възможностите за навлизане на далекоизточните пазари“*).

Съобщаваше съвсем лаконично единствено за развода. Точно тук бих проявил известно съчувствие. Както и да е, през гъстите облаци на неговата многословност прозира опитът му да прикрие един живот на тихо отчаяние. Той завършва с философското наблюдение: *„Ако обувките ти стават, ще си ги носиш.“*

С други думи, били са му необходими четири страници, за да ни уведоми, че се е устремил към успешен провал.

От друга страна, Дани Роси просто изброява датите на сватбата и ражданията на дъщерите си; нещата, които е композирал; наградите, които е спечелил. И това е всичко. Не предлага дори лаконични заключения от рода на: *„животът е добър“* или *„извадих голям късмет“*, или *„дължа всичко на...“*, или нещо подобно.

И същевременно кой не е виждал лицето му във всички вестници и не е прочел поне половин дузина статии, които не правят нищо друго, освен да го обожествяват?

Обзалагам се, че много от момчетата, които го смятаха за малко смахнат, сега се хвалят пред жените и децата си какви приятели са били с Дани в колежа. Признавам, дори и аз преувеличавам дружбата си с него.

Тед Ламброс е написал изключително кратък текст и по същество. Двамата със Сара изкараха едно приятно десетилетие в Харвард. Той изразяваше благодарност, че книгата му върху Софокъл е получила толкова добри отзиви и очакваше с нетърпение новите предизвикателства, които щяха да му поднесат животът и преподавателското място в Кентърбъри.

Нито Джейсън Гилбърт, нито Джордж Келер са изпратили писма до алманаха — и двамата, ръководени от причини, свършено ясни за мен. Джейсън, с когото редовно си пишем, преживя ужасно много.

Джордж пък си е същият стар параноик и маниак — подозира всички около себе си. Дори откъслечната информация, която споделя с мен, ми съобщава под секрет, докато обядваме.

За разлика от мнозина състуденти, се опитах да бъда честен в моята миниистория.

Споменах мимоходом двете години, изкарани във флота, без да ги възхвалявам. Отбелязах кратко, че след седем години в „Даунс&Уиншип“ ме избраха за вицепрезидент.

Накрая споделих коя е най-голямата ми радост — да наблюдавам децата ми да растат, а най-голямото ми разочарование е провалът на брака ми.

Не споменах, че не съм постигнал кой знае какво в инвестиционното банкиране. Дълга издигането си на факта, че заедно с двама приятели подпомогнахме „Кинтекс“, който се превърна в най-големия производител на противозачатъчни хапчета в света. Това изстреля кариерата ми като ракета. (Чист късмет ли е, или подсъзнателно съжаление, че допуснах да имам деца от толкова неподходяща жена?)

Не споменах, че въпреки хилядите новооткрити барове за самотници по цялото Първо авеню, предназначени за преуспяващи мъже като мен, които търсят приятни жени, животът ми е отчайващо самотен.

Прекарвам уикендите в опит да възстановя връзката с децата ми (Анди сега е на седем, а Лизи на четири), но ми се отдава трудно. Фейт изглежда е зарязала секса, но за сметка на алкохола — и й личи по лицето. Трезва е явно единствено, когато обяснява на децата какво копеле съм. Разполагам само с няколко часа всяка събота, за да се боря срещу тази клевета.

Едничък източник на утеха все още ми е Харвард. Макар да си купих шикозен апартамент на Източна шестдесет и първа улица, прекарвам по-голямата част от времето си в игра на скуош в Харвард клуб и в разговори с момчетата. Мисля да се кандидатирам за Съвета на бившите възпитаници, което ще ми даде добър претекст да се разходя отново из студентското градче.

С две думи, не съм по-щастлив от онзи словоохотлив продавач на обувки. Но от друга страна, смятам, че прикривам по-добре от него този факт.

Тед Ламброс се подготви за новия си живот в Кентърбъри с привичния си ентусиазъм. Прекара лятото на хиляда деветстотин шестдесет и осма в опаковане на книги и записки, в преработка на

стари лекции и — най-важното — вземане на уроци по тенис в клуба „Солджърс фийлдс“.

Докато се настаняваха на Норт Уинсдор стрийт, в наетата паянтова къща, собственост на колежа, Сара го предупреди:

— Знаеш ли, скъпи, ако наистина победиш Бънтинг, той никога няма да гласува да те направят професор.

— Ей, не забравяй с кого говориш — подвижна й шеговито Тед. — Насреща си имаш велик тактик. Ще бъда само дотолкова добър, че да пожелае да ме има постоянно за спаринг партньор... или както там му викат.

Всъщност, не тенисът ги тревожеше. Ставаше дума за нещо много по-сериозно — за утвърждаването на Тед като пълноправен професор с постоянно преподавателско място. А освен декана на факултета по класическа цивилизация, там имаше още трима утвърдени старши професори... с влиятелни съпруги.

Налагаше се, естествено, да вечерят с всички — поотделно с всяка двойка. Хенри Дънстър пръв повлече крак и ги покани в дома си. Настоящата мисис Дънстър бе трета съпруга на Хенри, а редица белези подсказваха, че навярно няма да е последна. Както можеше и да се очаква, по време на вечерята той направи нещо като свалка на Сара, което обаче изобщо не я поласка.

— Не че се държа вулгарно — оплака се тя на Тед, докато се връщаха с колата, — беше по-скоро един такъв... омерзително пробващ. Дори не е достатъчно мъж, за да флиртува откровено. Господи, ама че плужек!

Тед се пресегна и я хвана за ръката.

— Единия го отметнахме — прошепна й той, — остават още трима.

Предстоеше да изкачат следващото социално стъпало към утвърждаването му за професор — вечеря със семейство Хендриксън — Дигби, професор по история, и Амелия, негова любяща съпруга. Техният брак бе наистина съюз на сродни души: двамата мислеха по един и същ начин, обичаха едни и същи неща — споделяха примерно еднакво силно и увлечението по колоезденето, и планинското спускане с колела, и параноята, че всеки в катедрата по история иска да отмъкне от Дигби специализираните му курсове.

— Намирам го за ужасно — отбеляза Сара по време на вечерята, — но в известен смисъл ревността на колегите ви е разбираема. Така или иначе, историята е основата на древната култура и на науката за нея.

Дигби се съгласи със становището ѝ и дори го подсили.

— Не само основата, Сара. Историята е всичко. Литературата е хубаво нещо, но в крайна сметка при нея има само думи. Думи и нищо друго. Докато историята борава с факти.

— Да, така е — подкрепи го специалистът по литература Тед Ламброс, преглъщайки гордостта си.

Сара, от своя страна, премина към активни действия спрямо останалите влиятелни университетски дами, от чиито съпрузи зависеше утвърждаването на Тед на постоянен пост в катедрата. „Приятелството“ ѝ със съпругата на Кен Бънтинг разцъфна до срещи веднъж седмично — обядваха заедно в „Дънтсман“ супа и сандвичи.

Доти, самообявила се за социален арбитър, стриктно делеше кентърбърийските университетски съпруги на две категории: „от класа“ и „простолюдие“. И за нея нямаше две мнения по въпроса, че Сара Ламброс от нюйоркската банкерска фамилия Харисън, принадлежи към каймака на обществото. А понеже Доти беше — според собствените ѝ думи, — аристократка от Сиатъл, смяташе Сара за сродна душа. Тя виждаше една разлика между тях: мъжете, за които се бяха омъжили.

— Кажи ми, Сара — попита я тя веднъж, избягвайки погледа ѝ, — какво е да си омъжена за... е, нали разбираш... за латинотип?

Сара се опита да запази сериозно изражение и търпеливо ѝ обясни, че макар гърците да са тъмнооки, тъмнокоси и — поне според някои, — леко мургави, това не е повод да ги определят като „латински тип“. И защото ѝ беше пределно ясно за какво всъщност намеква Доти, добави, че всички мъже са общо взето еднакви.

— Да не искаш да кажеш, че си... познавала много мъже? — попита Доти любопитно.

— Не — отвърна Сара спокойно. — Искам да кажа, че... са екипирани еднакво.

Доти Бънтинг се изчерви като домати.

Сара побърза да смени темата и я помоли за съвет относно местните детски зъболекари за „висшето общество“.

Едно бе ясно. Ако нещата зависеха от мисис Бънтинг, Сара — следователно и Тед, — щеше да спечели гласуването. Оставаше да се види доколко влиянието на Доти се простира над съпруга ѝ. Щеше да си проличи обаче едва когато двете двойки се срещнат на вечеря. Спазвайки общоприетия колегиален тон, първо семейство Бънтинг покани новодошлите.

Както и можеше да се очаква, разговорът се въртеше около тениса. Кен Бънтинг шеговито обвиняваше Тед, че непрекъснато отклонява поканите му да се срещнат на корта, за да „ударят няколко топки“. Тед се оправдаваше: при цялото това местене и подготовка за курсовете техниката му била толкова закърняла, че направо било смешно да се състезава с Бънтинг.

— О, сигурно скромничиш! Нали, Сара? — подхвърли Доти. — Сто на сто е бил дори в университетския отбор.

— Не, не, не — запротестира Тед. — Не бях достатъчно добър за тях. Тенисът е един от малкото спортове, в които Харвард се представя доста успешно.

— Така е — съгласи се Кен. — Именно играч от Харвард ме победи на студентския турнир през петдесет и шеста.

Тед неволно бе отворил най-болезнената рана в душата на Бънтинг, свързана със спомените за миналите му спортни изяви.

— Грабна ми титлата изпод носа — със съживена горчивина възкликна Кен. — Онзи тип, Джейсън Гилбърт, се оказа адски изобретателен нюйоркски хитрец. Прилагаше ми разни подли къси сервиси.

— Виж ти, не знаех, че нюйоркчани са подли хитреци — обади се Сара най-невинно, — макар и самата аз да съм от Манхатън.

— Не, Сара, права си, разбира се — побърза да замаже положението Бънтинг. — Но Гилбърт... тази фамилия, предполагам, му е сравнително отскоро... Е, той... нали разбирате... евреин.

Настана неловко мълчание. Сара се въздържа от коментар, давайки възможност на съпруга си да защити техния състудент от Харвард. Видя обаче, че той не намира думи за подходящ отговор и подхвърли уж между другото:

— Джейсън беше във Випуск '58, заедно с Тед и мен.

— О! — възкликна Доти Бънтинг. — Познаваш го, така ли?

— Не отблизо — уточни Сара. — Излизаше с някои момичета от моето общежитие. Беше много хубав.

— О! — повторно възкликна Доти, пламнала от любопитство.

— Я кажете, какво всъщност стана с него? — прекъсна я Кен. — Името му май изчезна от страниците на „Тенис уърлд“.

— За Джейсън последно чух, че се преместил да живее в Израел — отговори Тед.

— Сериозно? — изненада се Бънтинг и добави с усмивка: — Е, там би трябвало да е щастлив.

Тед погледна Сара с мълчалива молба за помощ. Този път обаче и тя не знаеше какво да каже. Най-доброто, което й хрумна, бе да се обърне към Доти:

— Десертът е фантастичен! На всяка цена *трябва* да ми дадеш рецептата.

За последно оставиха съвместната вечеря със семейство Фоли — археолога с каменно лице и неговата също толкова непроницаема съпруга, — защото от всички нови колеги на Тед те им се струваха най-костеливия орех. Сара нееднократно се опита да уговори дата за среща, но все се оказваше, че семейство Фоли вече имат друг ангажимент. Накрая тя се предаде и предложи:

— Моля ви, кажете вие коя вечер сте свободни да се видим. За нас е все едно.

— Съжалявам, скъпа — отвърна мисис Фоли ведро, — но точно тогава сме заети.

Сара побърза да приключи учтиво разговора, затвори телефона и се обърна към Тед:

— Много важно. Вече сме спечелили три от четирите решаващи гласа за професурата. Би трябвало да са достатъчни.

Настрани от колегиалните взаимоотношения, Тед започваше да харесва все повече начина на живот в Кентърбъри. Радваше го, че Сара, изглежда, се приспособяваше с лекота към провинциалната непретенциозност и постепенно оценяваше все по-високо богатия

класически отдел на библиотеката „Хилиър“. Тя четеше от кора до кора всеки новоизлязъл брой на получаваните там вестници и списания и по време на вечеря дори го информираше накратко за новостите в изследванията на древната култура.

Студентите му бяха ентусиазирани, а и той им отвърщаше със същото. Балсам за егото на Тед бе, разбира се, и фактът, че от всички курсове във факултета неговият по древногръцка драма привличаше най-големи тълпи слушатели.

Много скоро хвалбите за преподавателските му умения стигнаха и до кабинета на декана. И Тони Тачър прецени момента като подходящ да попита колегите на Тед Ламброс дали са съгласни да го утвърдят за професор с постоянно преподавателско място в катедрата по класическа филология. Тримата други професори от факултета — по древногръцка култура, по римска култура и по история — отговориха утвърдително. Дори от археолога Тачър получи кимване в знак на съгласие.

И всичко щеше да мине безпроблемно, ако не беше историята с младия Крис Джастроу.

При определени обстоятелства гледката би била направо трогателна — мускулест Адонис в оранжев пуловер с монограм „К“^[21] на гърдите, заспал като могъщ лъв на слънце.

За жалост, младежът спеше по време на лекцията по латински, така че Тед бе всичко друго, но не и трогнат.

— Събудете се, Джастроу! — скастри го той:

Кристофър Джастроу надигна бавно красивата си глава и го погледна сънено.

— Да, сър... професоре — промърмори той с преувеличена почтителност, сваляйки крака от предната банка, където ги беше изпружил.

— Съжалявам, че прекъсвам следобедната ви дрямка. Но ще бъдете ли така любезен да спрегнете глагола *vocare*^[22] в сегашно страдателно наклонение?

— *Vocare* ли?

— Да, *vocare* — повтори Тед. — Това, вероятно си спомняте, е глагол от първо спрежение. И бих искал да го спрегнете в сегашно

страдателно наклонение.

— Боя се, че не съм готов за днес, сър — измънка Крис след кратка пауза.

— Значи миналия път сте отсъствал и не сте си дали труда да попитате какво сме взели, така ли?

— Ами...

— Мистър Джастроу, днес следобед ще ви чакам в кабинета си в приемния ми час между четири и пет.

— Съжалявам, сър, но не мога да дойда — отговори Крис учтиво. — Имам тренировка...

— Не ме интересува, ако ще да имате среща с президента на Съединените щати — сръза го Тед сухо. — Или се явявате в кабинета ми между четири и пети, или...

Оставаха още десет минути до края на часа, но той разпусна класа, защото се чувстваше прекалено ядосан, за да продължи с урока.

Докато студентите излизаха бавно от залата, второкурсникът Том Херман спря пред катедрата и се обърна към Тед със съчувствени нотки в гласа:

— Извинете, професор Ламброс, бих искал да ви кажа нещо, като се надявам да не ви засегна.

— Том — отговори Тед, — едва ли ще ми кажете нещо, което да ме засегне повече от поведението на Джастроу.

— Точно за това става дума, сър — почтително поясни Херман. — Вероятно не знаете кой е той.

— Редовно чета студентския вестник — отбеляза Тед. — Много добре знам, че Джастроу е нашият най-добър куортърбек. Въпреки това обаче, ако не се вземе в ръце и не започне да учи, ще го отстраня от курса си.

— Не бих искал да ви засегна, сър, но не бива да го правите — настоя Том смело. — Имам предвид, че... без него няма да спечелим футболния шампионат между колежите от Айви Лигата^[23] — обърна се и бързо напусна аудиторията.

Същия следобед Тед седя в кабинета си в Кентърбъри хол от четири до пет и половина. Няколко студенти се отбиха да поговорят с

него. Едни — с въпроси по изучавания материал, които действително ги вълнуваха, други — за да му направят добро впечатление.

Крис Джастроу така и не се появи.

Тед си облече палтото, праметна през врата си шала (с емблемата на Харвард) и пое по коридора към изхода. Пътъом забеляза, че вратата към канцеларията на факултета по класическа цивилизация е отворена и чу отвътре секретарката Лиона да работи на пишещата си машина. Надникна от прага и попита:

— Здравей, Ли, имаш ли малко време да ми натракаш нещо?

— Разбира се — усмихна му се тя, бързо пхна нов лист хартия в машината и подкани: — Диктувай.

— „До Антъни Тачър, декан на факултета по класическа цивилизация към Колежа по хуманитарни науки. Кристофър Джастроу от Випуск '69 системно пренебрегва курса по латински. Поведението му в часовете граничи с арогантност. Освен ако не стане чудо, не виждам възможност да запази мястото си в курса за втората половина на семестъра. С уважение и тъй нататък.“

Диктуваше устремно, сякаш да излее гнева си, закрил лице с длани. Когато свърши и вдигна очи, видя, че Лиона го гледа притеснено.

— Да, да, *знам* кой е — побърза да поясни Тед. — Но като университет от Айви Лигата, трябва да се придържахме към високите си стандарти. — И за да я освободи от всякаква отговорност, добави, докато тя надписваше плика: — Сам ще го пхна под вратата на декана.

На другия ден нямаше часове и реши да се възползва от богатите възможности на университетската библиотека в Кентърбъри, за да продължи проучванията си.

Прекара там цели осем часа — прегледа целия обемист том, посветен на Еврипид, издание на фондацията „Хард“, като си водеше подробни записки. Тръгна си, натъпкал зелената си чанта с безценни броеве на европейски списания, които двамата със Сара щяха да изчетат от кора до кора през уикенда.

Неволно хвърли поглед към възвишението, където се намираше Кентърбъри хол. Прозорците на катедрата не светеха. „Все едно — помисли си той. — Ще мина да си взема пощата.“

Освен обичайната кореспонденция в купчинката откри и адресирано на ръка писъмце от катедрата по физкултура:

„Скъпи Тед,
Ще съм ти много благодарен, ако наминеш към мен
възможно най-скоро.

Обикновено съм в кабинета си докъм седем и
половина всяка вечер.

Твой приятел
Чет Бигълоу
(Главен треньор по футбол)“

Трудно е да се каже, че писмото го изненада. Погледна часовника. Имаше време още тази вечер да постави наглото копеле на място. Решително се отправи към залата за тренировки.

Лицето на Чет Бигълоу, набраздено с белези от стари рани, изглеждаше така, сякаш то е поводът за фалангата от трофеи, грижливо подредени върху бюрото между двамата мъже.

— Да видим сега, професоре — започна Чет, — доколкото разбирам, нашето момче Джастроу има затруднения с твоя курс по латински. Вероятно не си даваш сметка под какво напрежение са момчетата от отбора по време на активния футболен сезон.

— Да си призная, мистър Бигълоу, това въобще не ме засяга. Всъщност, любопитно ми е защо изобщо се е записал в курса по латински.

— Е, Теди, сигурно познаваш правилата на колежа не по-зле от мен. Всеки студент трябва да има завършен курс по чужд език, за да се дипломира, нали?

— Да, но защо латински? Откъде накъде, за Бога, ти е хрумнало вашият безценен куортърбек да се захваща с един мъртъв език, който е двойно по-труден от всеки жив?

— Латинският не е никак труден, стига да имаш подходящ учител — невъзмутимо обясни Бигълоу.

— Моля?

— През изтеклите години повечето твои колеги от катедрата бяха страхотни учители за нашите момчета — подчерта Бигълоу. — Хенри Дънстър например беше направо фантастичен. Но пък и ние, естествено, винаги връщаме топката.

— Треньоре, боя се, че не разбирам...

— Добре, Теди, ще ти го кажа по-простичко. Какво става, ако към катедрата ви изведнъж нахлуят много студенти, желаещи да изучават латински език? Назначават се много *учители*. Прав ли съм?

— Не ми харесват намеците ти — отбеляза Тед с отвращение.

— За какво по-точно си въобразяваш, че намеквам, професоре?

— Аз, естествено, не съм нищо повече от един харвардски глупак. Но както ми се струва, намекаваш, че ако отборът по футбол увеличава бройката на записалите се към катедрата студенти, като ежегодно ни зарежда със свежа плът, ние трябва да сме толкова благодарни, че да им позволяваме да завършват курса, без изобщо да си дават зор да учат. Прав ли съм?

Известно време треньорът гледа мълчаливо Тед. После се усмихна:

— Очевидно познаваш играта, Теди. Сега обаче те съветвам да вземеш да я играеш по правилата, защото, доколкото разбирам, твоето професорско място в катедрата още не е сигурно. Имаме нужда от добър сезон, но това е валидно *също и за теб*.

Тед се изправи.

— Щом искаш война, треньоре, ще я имаш — тихо му обеща той. — Утре е междинният изпит по латински. И ако Джастроу се провали, ще го изрита от курса.

— Така да бъде, професоре. Но не забравяй, че си имаш работа с човек, който не е бил побеждаван през последните шест сезона.

На другата сутрин Джастроу изобщо не се появи на изпита. Веднага след края му Тед Ламброс влетя ядосано в Барнис хол и поиска да говори с декана на факултета по класическа цивилизация.

— Тони, извинявай, че нахълтвам така.

— Няма проблем — отвърна деканът. — Всъщност, би могло да се каже, че бях известен за визитата ти.

— От треньора Бигълоу, предполагам?

Деканът кимна.

— Да. Понякога Чет малко прекалява с грижите за момчетата си. Както и да е. Седни и ми разкажи за какво става дума.

Тачър слушаше внимателно, а Тед говореше разпалено като прокурор в съдебна зала. Постепенно лицето на декана се смръщи. След настаналото кратко мълчание той отбеляза:

— Виж, Тед, изключването на Джастроу от курса не ми се вижда най-разумния подход към въпроса.

— А каква алтернатива имам?

Деканът извъртя стола си на деветдесет градуса и се загледа през прозореца към парка Уиндзор грийн. По едно време отрони:

— Ще ти отговоря с прекрасните думи на Джон Милтън: „И онези, които на поста си остават и само чакат, също служат.“

Извъртя обратно стола и погледна Тед, който каза:

— Милтън е бил *сляп*, когато го е писал. Но аз не съм.

Миг-два Тачър обмисля съсредоточено отговора му, усмихна се доброжелателно и подхвана:

— Тед, ще ти кажа нещо, но да си остане между нас. Знаеш колко високо те ценя. И смятам, че тепърва те очаква изключително многообещаваща академична кариера.

— Не разбирам. Каква е връзката между проблема с Джастроу и моето професионално бъдеще?

Деканът отвърна на секундата с категоричен тон:

— Огромна.

— Би ли ми обяснил, моля?

— Виж, Тед, ти май наистина не разбираш — започна Тачър търпеливо. — Според правилата на колежа, ако Джастроу бъде отстранен от някой курс, той се лишава от правото да играе в отбора. А ако Джастроу бъде лишен от правото да играе, и *моята* глава ще хвъркне заедно с твоята.

— Защо? Ти си професор с постоянна и стабилна позиция.

— И с три деца и ипотека за изплащане. Могат да ми замразят заплатата завинаги. Разбери, Тед, бившите студенти от Кентърбъри, които ни спонсорират, са доста могъща група. И са силно привързани към своя университет.

— И към неговия футболен отбор — добави Тед саркастично.

— Да, по дяволите, и към неговия футболен отбор! — с отчаяние в гласа повиши тон деканът. — Толкова ли не схващаш? Щом бием на мач Йейл или Дортмут, нашите спонсори го тълкуват като белег за превъзходство и в други области. И нека ти кажа още нещо: в понеделника след някоя футболна победа при нас заваляват чекове като манна небесна. Футболен сезон без загуба може да ни донесе буквално милиони долари. Затова изобщо не си въобразявай, че ще позволя един закостенял моралист като теб да сложи прът в колелата ни. Май не си особено благодарен, че си тук.

— А защо трябва да съм благодарен, по дяволите? — повиши тон и Тед. — Още преди да дойда, вече имах повече публикации, отколкото всички други в тукашен факултет, взети заедно.

Деканът поклати невярващо глава:

— Удивляваш ме, Тед. Все още не схващаш какво е нужно, за да напреднеш в академичните среди.

— Добър преподавател съм и съм автор на книга с принос в науката. Бих казал, че това стига.

Тони Тачър се ухили:

— Но за Харвард не стигна, нали? Така де, там изглежда не са изгаряли от желание да дадат пълноправна професура на възпитаник на Кембридж. И да ти кажа честно, някои от нашите момчета също не одобряват подобен жест.

Тед беше участвал в улични сбивания, бе понасял ритници, юмручни удари и наранявания. Сега обаче се почувства буквално размазан. Макар вече да беше наясно, че в малък провинциален университет като Кентърбъри оценяват научната работа според социалните контакти, той нито за миг не си позволи да се усъмни, че в Харвард го отхвърлиха по академични, а не поради някакви други критерии.

Сега обаче изведнъж се почувства безкрайно неуверено по отношение на всичко. Не знаеше дали да остане, или да си тръгне. Седеше като замръзнал на стола и чакаше — със страх, — да чуе какво още ще каже Тачър.

Деканът му заговори спокойно, с бащински тон:

— Тед, нека ти кажа какво ще се случи. Ще пуснеш Крис Джастроу да мине успешно изпита. А той на свой ред няма да пусне ни една топка на противниковия отбор... за радост на нашите

великодушни спонсори. И ти, и аз, разбира се, сме наясно, че момчето си няма и понятие от латински. Но също така сме наясно, че — погледнато в перспектива, — това е абсолютно без никакво значение. От значение е единствено никой да не клати лодката. Така бъдещето на всички ще е ясно и безоблачно — включително и твоето.

Деканът стана и протегна ръка за сбогуване с жест на приятелско опрощение.

— Съжалявам — промърмори Тед, — но не успя да ме убедиш.

— Професор Ламброс — отвърна Тачър сърдечно, — на раздяла ще ти изтъкна един довод, върху който да размислиш. Ако в края на семестъра откажем да утвърдим професурата ти и да те назначим на редовна работа, нищо чудно впоследствие изобщо да не можеш да си намериш друго преподавателско място...

— Доста нереалистично предположение.

— Не, Тед, това е факт, а не предположение. Защото независимо от всичките ти публикации, деканът на който и да е факултет, където кандидатстваш, ще се обърне към нас за референции относно характера ти. Нали разбираш, за да разбере дали имаш колегиално чувство. — Замълча, а после додаде почти шепнешком: — Нужно ли е да добавям още нещо?

— Не — отвърна Тед, но толкова тихо, че едва чу собствения си глас.

Сара беше поразена.

— Не могат да постъпят така с теб. Това е жестоко, варварско... и крайно неетично!

— Права си. Но също и съвсем реална, и плашеща възможност.

Тед седеше, вяло отпуснат на оръфания им диван, напълно обезверен. Никога досега Сара не го беше виждала толкова отчаян.

Седна до него и го прегърна.

— Тед, Кентърбъри не е крайт на света. Много други колежи са готови дори да убият, за да те получат, колкото тези типове тук и да им разправят, че не ставаш за нищо.

Тед остана няколко минути с наведена глава.

Най-сетне заговори:

— А ако не блъфират? Ако Тони Тачър разполага с достатъчно власт, за да ме вкара в черния списък? Тогава какво правим, а?

За миг Сара се замисли, внимателно преценявайки всяка сричка от онова, което се канеше да му отговори.

— Тед, обичам те, защото си смел, добър и почтен човек. И ще съм до теб, независимо от всичко. Това не е ли достатъчно?

Вдигна глава и я погледна:

— Не мога да те лъжа, Сара. Никога, през целия ми живот, не съм бил толкова уплашен.

Преди да си кажат каквото и да било друго, в стаята влетя малкият им син.

— Тате, тате — изписука момченцето и се втурна в прегръдките на баща си. — Джейми Емерсън пак искаше да ме бие.

— Пак ли? — попита Тед невярващо, прегръщайки сина си.

— Да — отвърна детето. — Ама този път направих както ти ми каза. Ударих го право в корема. И той се разплака.

Тед се усмихна и си помисли: „Е, в семейството имаме поне един боец.“

Докато вечеряха, не размениха почти нито дума. Сара предполагаше, че съпругът ѝ е емоционално изтощен и има нужда да си отдъхне на тишина и спокойствие. Затова леко се изненада, когато по едно време той стана и взе парката си.

— Къде отиваш? — попита тя.

— И аз не знам. Ще се поразходя до Кентърбъри хол. Там е толкова приятно, когато няма хора. Ще ми се още тази вечер да прегледам и оценя изпитните работи... да спра да мисля за цялата тази история.

— Чудесно — насърчи го тя, доловила, че Тед си е възвърнал част от увереността. — Аз пък ще поседя тук и ще аотирам един-два раздела от „Трактат върху Еврипид“.

Той се наведе и я целуна по челото.

— Сара, ти си Десетата муза!

— Благодаря, приятелю, но съм щастлива и в ролята си на най-обикновена мисис Ламброс. А сега върви, направи си домашното и после се върни в любящите ми прегръдки.

Тед седеше в тесния си кабинет и гледаше навън към Уиндзор грийн. Скреж покриваше парка, който искреше на лунната светлина. Сред царящата тишина дочуваше от време на време далечните смехове на минаващи през парка студенти.

Часовникът от кулата на сградата отброи десет удара и му напомни да довърши работата си. Зае се с купчината сини тетрадки върху бюрото и започна да нанася оценките във формуляра, предназначен за канцеларията на декана. Резултатите не бяха лоши. Няколко шестици, две четворки, останалите — петици. Като цяло, успех, с който всеки учител по чужд език би се гордял.

Е, един известен футболист не се беше явил на изпита, но това бе свършено друга история.

За не повече от две минути нанесе оценките във формуляра. Само мястото след името на Кристофър Джастроу от Випуск '69 остана празно — бяло, чисто, неопетнено, като сребристия скреж навън.

Какво да впише... дали единица (недовършена работа) или НИ (неявил се на изпита)? И едното, и другото би сложило край на футболната кариера на младия негодник.

Том седеше, нерешително загледан в листа.

Отначало нямаше ни най-малка представа какво ще направи. Постепенно обаче си даде сметка, че е излязъл от дома си и е дошъл тук, в малкия, неотоплен кабинет, поради съвсем определена причина — да се махне от Сара, да избяга от изобличителната светлина на нейната съвест.

Сара бе неспособна да разбере обхваналия го страх. Нейната фамилия притежаваше обществен статус, финансови средства и сигурност, той все още се чувстваше имигрант, който изпитва отчаяна необходимост от корени в новата страна. Вероятно и предците на Сара са правили компромиси, но те вече са погребани под непоклатимите основи на постигнатото от фамилията обществено уважение.

От него се изискваше да направи нещо толкова дребно и незначително. И ако не го направи, след време сигурно щеше да съжалява, че се е оставил да го води някакво фалшиво чувство за смелост. Така де, не живеят в древна Атина. Нито пък той е Сократ.

Защо да изпива горчивата чаша отрова^[24] заради някаква си нищо и никаква футболна звезда? На какъв жалък принцип ще принесе дан, като не допусне Джастроу да мине изпита?

„Не — каза си Тед. — На карта е заложено цялото ни бъдеще. В случая става въпрос за оцеляване.“

Взе писалката и в празното място след името на Джастроу припряно написа четворка.

На път за вкъщи остави формуляра с нанесените оценки в Барнис хол.

Когато се прибра, Сара говореше по телефона от спалнята. В този късен час?

Влезе през отворената врата. Тя бе дотолкова потънала в разговора, че изобщо не го забеляза.

— Просто не знам какво друго да направя — чу я да казва жално. — Това е страшен удар за Тед, а аз май не му помагам кой знае колко...

Сара замълча, заслушана в отговора. Тед не издаде присъствието си.

— Наистина ли ще го направиш? — възкликна тя въодушевено по едно време. — Дано помогне.

С кого говори? С кого споделя най-интимните им тайни?

— Прибрах се, Сара — най-сетне тихо се обади Тед.

Тя вдигна поглед, усмихна му се и веднага побърза да приключи разговора.

— О, току-що влезе мъжът в семейството. Благодаря за всичко. Ще ти се обадя утре сутринта. — Затвори телефона и изтича да го целуне. — Как си, мили? Да ти приготвя ли нещо за хапване?

— Не, но бих изпил една бира — отвърна Тед сухо.

Тръгнаха към кухнята и той попита спокойно, но с явно неодобрение:

— С кой член на харвардското общество сподели дребната ни нравствена криза?

— О, Тед, толкова се радвам, че ме питаш и не е нужно да изчаквам удобен момент, за да ти кажа! Току-що проведох дълъг разговор с татко.

Сара отвори хладилника, извади две бири и му подаде едната.

— И защо беше нужно да го намесваш? — попита Тед.

— Защото си помислих, че евентуално би ни помогнал. И се оказа, че наистина може. Познава се с Уитни Вандербилт... най-влиятелният от всички бивши студенти и настоящи спонсори на Кентърбъри. Татко е сигурен, че Вандербилт няма да му откаже да ни помогне. Не е ли страхотно?

Тед усети как го обзема все по-силен гняв.

— И какво? Тичаш при татенцето с *нашия* проблем, така ли? Или по-точно с *моя* проблем. Това ми се струва най-малкото нелоялно.

Сара го погледна изненадано.

— Нелоялно ли? За Бога, Тед, та когато излезе тази вечер, ти беше на прага на самоубийството! Бих направила всичко на света, за да ти помогна... Дори бих удушила с голи ръце Тони Тачър, стига това да реши въпроса. Не разбирам защо не се радваш, че баща ми разполага с достатъчно власт, за да ни помогне...

Сара млъкна, внезапно осъзнала колко много е ядосан съпругът ѝ.

— Не биваше да го правиш, без да ме попиташ, Сара. Ще ми се да знам аз ли съм, или не съм мъжът в тази къща?

— Какво общо има това, по дяволите, с половата принадлежност? — възкликна Сара. — Да не би да си готов да пламнеш и да изгориш, само и само за да съхраниш мъжкото си его?

— Да те вземат мътните, Сара! — избухна Тед и с такава сила тресна бутилката с бира върху кухненския шкаф, че тя стана на парчета.

От стаята на малкия Теди се разнесе уплашено хлипане и вик „Мамо! Мамо!“

Един миг Сара и Тед останаха мълчаливо загледани един в друг. Накрая тя прошепна:

— По-добре да ида при него.

Отне ѝ близо двадесет минути да успокои и отново да приспи уплашеното шестгодишно момченце. Когато се върна в кухнята, видя, че Тед е измел и изхвърлил в боклука натрошените стъкла. Отиде в хола. Той седеше, загледан в горящия в камината огън, с чаша уиски в ръка. Чу я да влиза, но не се обърна.

— Искаш ли да поговорим? — попита Сара спокойно.

Все така с гръб към нея той отговори сковано:

— Писах на Джастроу четворка.

Вече се бе досетила, че е направил нещо подобно. И си даваше сметка, че му трябва време да потисне — или поне да поотложи, — гневното си избухване.

— Тед, само ти можеш да вземеш едно или друго решение по въпроса — започна Сара тихо. — Но ми се щеше да ми имаш достатъчно доверие и да споделиш с мен терзанията си относно този компромис.

Той седеше неподвижно като статуя, мълчаливо загледан в огъня.

— Виж, преди ти казах, че ще съм до теб, независимо от всичко — продължи Сара. — И ако оставането в Кентърбъри означава толкова много за теб, какво пък... ще платим цената. Навсякъде можем да сме щастливи, стига да сме заедно и да държим един на друг.

— Мислиш ме за страхливец, нали? — прошепна той.

— Не, Тед — възрази Сара. — И аз бях не по-малко уплашена от теб. Не биваше да се опитвам да те превърна в герой на Софокъл. Искам да кажа... животът е пълен с компромиси и това, което си направил, е незначително дребно в общата схема на нещата.

Той продължаваше да седи с гръб към нея. Сара приближи и нежно сложи длани в основата на скования му врат. Докосването ѝ го изпълни с облекчение.

— Сара — заговори Тед шепнешком, — седях там цялата вечер и се чудех какво по дяволите да направя. А после изведнъж почувствах, че всеки мой опит да се разбунтувам срещу системата би бил като безумния ропот на крал Лир срещу вилнеещата буря. Би означавало да изложи на риск всичко, за което сме работили... всичко, което искаме да направим...

— Въпросът е приключен, Тед — каза Сара тихо. — Просто забрави за станалото.

— Знаеш, че не мога да го забравя. И че винаги ще го помня. — Тед замълча за миг и добави: — Както и ти.

Сара мълчаливо се съгласи, че е прав.

Съветът за национална сигурност съществува — поне на хартия, — от хиляда деветстотин четиридесет и седма година. Но едва след хиляда деветстотин шестдесет и девета, когато Ричард Никсън назначи Хенри А. Кисинджър за негов ръководител, Съветът започна да взема

надмощие и постепенно да узурпира част от властта на Държавния департамент.

Това се приписваше предимно на блестящия ум и изобретателност на Кисинджър. Но той се ползваше и от нещо, което — в смисъл на геополитика, — би могло да се нарече първостепенна възможност за достъп до президента.

Щабквартирата на държавния секретар се помещаваше във внушителна сграда на Двадесет и първа улица и Вирджиния авеню, а тази на шефа на Съвета за национална сигурност представляваше лабиринт от вътрешни стаи, разположени в сърцевината на Белия дом. Така че Уилям Роджърс може и да имаше най-високия пост в кабинета и великолепни офиси, но Хенри Кисинджър пък се ползваше с непосредствен достъп до ухото на президента.

Воден от желанието да си изгради собствена база на власт в Съвета за национална сигурност, Хенри доведе със себе си и редица свои студенти от Харвард, мнозина от които подготвя дълго и грижливо. От всички тях най-надареният за тази работа като че ли се оказа Джордж Келер. Парадоксът бе, че при него проверките за сигурност минаха най-трудно.

Едва ли някой от многострадалните герои на Кафка е бил въртян на шиш толкова безмилостно, колкото Джордж по време на разпитите, проведени от агентите на ФБР. Те го правеха изключително учтиво, разбира се. Но, както подчертаваха нееднократно, когато проверяваш някого за най-високата степен на сигурност, съдбините на нацията зависят от твоята педантичност.

Най-напред Джордж попълни обширен въпросник. Трябваше да впише името си, а в случай на промяна — и предишните имена, както и всички адреси, където е живял от раждането си до момента. От него се изискваше да посочи и всички източници на доходи, каквито бе имал през живота си. В заключение оставаше да посочи и възможно повече имена на американци, които да засвидетелстват неговата лоялност. Джордж вписа имената на Кисинджър, професор Финли и Андрю Елиът. Впоследствие разбра, че служител на Бюрото е посетил лично и тримата.

Но по време на устните разпити, когато двамата агенти на ФБР повтаряха въпросите си отново и отново, до безкрай, Джордж изпадна в нарастващо раздразнение.

— Господа — възкликна по едно време той, — на този въпрос вече ви отговорих поне десетина пъти. Как да съм сигурен дали съм живял на дадено място, или не, когато съм бил двегодишен. Надявам се да ме разберете.

— Да, сър, разбираме ви — безизразно отвърна старшият агент на ФБР. — Но се надявам и вие да разберете деликатното положение, в което се намирате. Когато някой кандидат все още има живи роднини от другата страна, вероятността за изнудване не може да бъде пренебрегната. А вие, доктор Келер, сте оставил там... баща?

— И сестра — побърза да добави Джордж, сигурно за хиляден път. — И както вече ви казах нееднократно, джентълмени, не съм ги виждал от октомври хиляда деветстотин петдесет и шеста година.

— Но знаете, че баща ви е висш служител от народното правителство на Унгария, нали?

— Знам само това, което съм прочел във вестниците — натърти Джордж. — А четенето на вестници, джентълмени, е част от задълженията ми като експерт по въпросите на Източна Европа. — Да, наистина, от пресата узнах, че Ищван Колоджи — (Беше неспособен да произнесе „баща ми“.) — е бил един вид изритан нагоре. Но също така и че е заемал абсолютно незначителни постове.

— Понастоящем обаче той все пак е заместник партиен секретар — вметна старшият агент.

Джордж се разсмя пренебрежително:

— Вие, сър, също може да бъдете заместник партиен секретар. В Унгария тази титла се раздава наляво и надясно като бонбонки.

— Тоест, искате да кажете, че баща ви не е значителна личност, така ли, доктор Келер?

— Именно. Би могло да се каже, че той е „успешен провал“.

Някои от въпросите не бяха неочаквани.

Един от тях, „Какво мислите за комунизма?“ даде възможност на Джордж да се впусне в многословна тирада срещу различните аспекти на марксистките режими в Източна Европа. Долови колко силно неговата реч впечатли интервюиращите го агенти на ФБР.

И все пак, след цял ден разговори, те му зададоха въпрос, който го изненада:

— Обичате ли баща си, доктор Келер?

Джордж изведнъж се напрегна. Направо изгуби дар слово.

— Обичате ли баща си? — повторно попита агентът.

Реши да им даде възможно най-подходящия отговор:

— Той подкрепя репресивна политическа система, а аз съм посветил живота си да се боря срещу нея. Мога единствено да ненавиждам такъв индивид.

Служителите на ФБР се размърдаха нетърпеливо на столовете. Заговори старшият агент:

— Доктор Келер, зададохме ви личен въпрос, а вие ни отговорихте с политическа декларация. Наистина става късно, разговаряме от часове, но ако не възразявате, сър, бих искал отново да ни отговорите на същия въпрос. Обичате ли баща си?

Защо му беше толкова трудно да им отговори просто и категорично: „Не“?

— Вижте — започна Джордж с доверителен тон, — възможно ли е това, което ще ви кажа, да си остане само между нас?

— Но да, сър, разбира се.

— Истината е, че го мразя. Винаги се е отнасял с мен като с куче, още от деня на раждането ми. Дълбоко ненавиждам Ищван Колоджи като човешко същество. А сега, ето и официалният ми отговор: не изпитвам никакви чувства на нежност и привързаност към своя баща. Този отговор задоволява ли ви, джентълмени?

— Да, доктор Келер. Вече можем да приключим. Благодарим ви за търпението.

След като служителите на ФБР си тръгнаха, Джордж изведнъж изпадна в депресия. Не че се разтревожи особено много от направената проверка. Кисинджър го беше предупредил за изключително строгия подход към родените в чужбина кандидати за работа в системата.

Потисна го последният им въпрос. Мислеше си, че отдавна вече не изпитва каквито и да било чувства към баща си. Но пък до този момент не му се бе налагало да признае официално: „Кълна се, че не обичам баща си.“

А дали наистина не го обичаше?

Изведнъж в съзнанието му изплува отдавна забравен детски спомен — изненада го съвършено неподготвен.

„Защо плачеш, татко? За мама ли?“

„Да, сине. Ужасно е да обичаш някого. Обичта носи болка.“

„Но, татко, аз те обичам.“

„Значи си един малък глупчо. Бягай да си играеш навън и ме остави на спокойствие.“

Кабинетите на повечето висши служители към Съвета за национална сигурност са просторни, добре осветени и проветрени помещения във външната страна на лабиринта от коридори на втория етаж в сградата за високопоставената администрация — историческа постройка в колониален стил, вградена в комплекса на Белия дом. („Сякаш сме отново в студентско градче“, подхвърли веднъж Джордж на един от асистентите.)

Откъм вътрешната страна на коридорите са стаичките, предназначени за „мозъците“ — умните млади специалисти по въпросите на дипломатията, отбраната и различните географски области по света. Там те се трудят часове наред в служба на родината и на собственото си издигане.

Но от самото начало разграничиха Джордж от останалите. Предоставиха му кабинет, макар и малък, в самия търбух на Белия дом, откъдето шефът му Кисинджър можеше да го помъкне за съвещание по всяко време на деня. А често и късно през нощта.

Освен това Джордж се намирал само на няколко крачки и от двете най-жизненоважни сцени за решаване на значимите държавни въпроси — Овалния кабинет и Залата за извънредни ситуации (неголямо, задушно помещение, наричано понякога „сауна за световни кризи“).

Годишното възнаграждение на Джордж от двадесет и пет хиляди долара, макар и по-ниско от заплатата му в Ню Йорк, му позволяваше да наеме малък апартамент в Таун скуеър тауърс, само на няколко минути път с кола от Белия дом — особено в седем сутринта, когато обикновено пристигаше на работа.

Дори влиянието на Кисинджър не се простираше дотам, да осигури места за паркиране на всичките си служители. И понеже

Джордж беше само негов младши асистент, налагаше му се да оставя колата си на общия правителствен паркинг в подножието на Паметника на Вашингтон, да върви известно време на север и да прекоси Авенюто на Конституцията, за да стигне до вратата в металната ограда, заобикаляща комплекса на Белия дом.

Всъщност, при дългото си и натоварено работно ежедневие Джордж много рядко се виждаше с някой от другите служители на Съвета за национална сигурност, чиито кабинети се намираха в отсрещната административна сграда. Хенри имаше огромни изисквания към хората от своя екип. Неутолимият му глад за информация от всякакъв род рядко им даваше възможност да напускат кабинетите си, пък било само и да слязат до служебното кафене за обяд.

Но и никой не оставаше да работи до по-късно от самия Кисинджър. А Джордж си беше създал правилото никога да не си тръгва, докато Хенри не мине на излизане край кабинета му и не му пожелае лека нощ.

Джордж не водеше никакъв социален живот. В действителност всички от Съвета за национална сигурност и висшата администрация работеха до пълно изтощение — до степен вечер едва да съберат сили да се приберат с кола до домовете си. Мнозина напускаха, изтощени до краен предел — такива имаше дори сред младите умници, ненавършили още тридесет години.

Една от задачите на Джордж бе да помага на Кисинджър да привлича в състава на Съвета за национална сигурност нови умни глави, чиито лица много скоро пребледняваха и се издължаваха от умора.

В началото на първата си пролет като асистент на Кисинджър, Джордж интервюира за работа в отдела за Латинска Америка абсолвентка от университета в Джорджтаун. Младата жена притежаваше отлични квалификации — дипломи за научна степен по испански и португалски и няколко препоръки от лидери на Републиканската партия, в които те настоятелно напомняха на момчетата от Белия дом колко важен вашингтонски адвокат е баща ѝ.

Въпреки това обаче Джордж твърдо реши да я разпъне на кръст по време на интервюто. Твърде силната лоялност към Кисинджър изключваше да позволи на партийните политици да накърнят по някакъв начин значимата дейност на Съвета. Ако това момиче се окажеше рожба на повърхностния живот във висшето общество, щяха да я пренасочат към кабинета на някой сенатор.

Външният вид на русата и привлекателна Катрин Фицджералд само подсили подозренията на Джордж, че се опитват да им натрапят нечия празноглава дъщеричка. Тя обаче успешно опроверга всичките му опасения — не само с университетските познания и с безспорния си интелект, но и с натрупания си опит. Младата жена бе работила две години с Корпуса на мира в Латинска Америка, а по време на следването си три лета поред бе стажувала в банка в Сау Паулу, за да усъвършенства португалския си.

Джордж даде положително мнение за нея и така назначиха Катрин Фицджералд на работа към Съвета за национална сигурност.

Впоследствие, когато отиваше в административната сграда по някаква работа на Хенри, я срещаше от време на време по коридорите, но, прекалено погълнат да помага на Кисинджър в подредбата на пъзела, наречен световна политика, в останалото време изобщо не се сещаше за нея.

И така продължи до една леденостудена зимна вечер. Джордж излезе от Западното крило на Белия дом и се отправи към изхода в оградата. Пътьом хвърли поглед към административната сграда, за да види чиї прозорци светят още и точно в този момент я мярна да излиза от входа.

— Мис Фицджералд, не ми казвайте, че си отивате толкова рано — подхвърли ѝ той шеговито.

— О, здравейте, доктор Келер — поздрави го момичето и добави с въздишка: — Много добре знаете, че няма място за шеги. Днес за първи път си тръгвам преди полунощ.

— На всяка цена ще уведомя шефа.

— Няма нужда, не гоня повишение — отвърна тя. — Но много ми се иска да назначи още един-двама асистента към моя отдел. Някои хора тук смятат Южна Америка за предградие на Мексико.

Джордж се усмихна и попита:

— Колата ви при Паметника ли е?

Тя кимна.

— И моята. Ще ви изпратя дотам. Ще се пазим взаимно от крадците.

Докато пресичаха Авенюто на Конституцията, Джордж хвърли поглед към Кати и изведнъж си помисли изненадано: „До мен върви момиче. При това не изглежда никак зле. Напротив, дори е много хубава. А аз какво? Откакто съм във Вашингтон, не съм провел ни един неслужебен разговор.“ Давайки си сметка за всичките дълги часове на усилен труд, останали зад гърба му, съвестта на Джордж му позволи да попита Кати дали иска да пийнат по нещо.

— С удоволствие — прие тя, — но само ако е кафе.

Изреди ѝ имената на няколко заведения в модния район на Джорджтаун, за които бе чувал, и му се искаше да види какво представляват.

— О, не — възкликна Кати мило, — не съм в настроение за лъскавите клубове на Вашингтон. Какво ще кажеш у нас да прием кафе?

— Чудесно — съгласи се Джордж. — Карай напред, ще те следвам.

Кати живееше сама на Саут ройъл стрийт в Александрия, стария град на Вашингтон, а приятният ѝ тристаен апартамент се намираше в старинна сграда с привлекателна архитектура и без асансьор.

Тя се зае с машината за еспreso, а Джордж — да разглежда плакатите по стените в хола ѝ. Сред пъстрите сувенири от латиноамериканските ѝ пътувания един събуди любопитството му.

— Ей, Кати, това да не е някакъв майтап? — посочи той плакат в бяло и синьо, окачен на централно място над дивана.

— О, имаш предвид плаката против ядреното оръжие ли? — възкликна тя ведро. — Не, не е майтап. В колежа бях доста активна в антивоенното движение. Дори съм участвала в няколко големи протестни демонстрации.

— В такъв случай не разбирам.

— Какво по-точно? Как съм получила работата в Съвета за национална сигурност? Или защо изобщо съм кандидатствала?

— И двете, предполагам.

— Ще ти обясня — отвърна Кати, като седна на дивана до него и му подаде чаша с кафе. — Като начало, живеем в свободна страна и не се срамувам да заявя, че според мен нямаме работа във Виетнам. От

друга страна, повече от ясно е, че не съм привърженичка на яростната опозиция на правителството, защото в противен случай не бих минала успешно интервютата за сигурност и лоялност. Следователно, би могло да се каже, че съм идеалист, който иска да допринесе с труда си за позитивни промени в системата.

— Благородно желание — кимна Джордж. — Има ли много други като теб във вашия коридор на Съвета?

— Един-двама — усмихна му се Кати. — Но определено няма да цитирам имена пред сянката на Кисинджър — добави тя и изведнъж млъкна, очевидно смутена.

— Така ли ми викат — сянката на Кисинджър?

— Ами... двамата сте почти неразделни. Това, мисля, е израз на известна ревност от наша страна... хората, които работим в другата сграда. В смисъл... говори се, че си най-младият сътрудник със самостоятелен кабинет в Белия дом.

— И какво друго се говори? — любопитно попита Джордж.

— О, поставяш ме в неудобно положение. Нека сменим темата.

— Да, но само ако ми позволиш да отгатна какво друго разправят колегите ни за мен. Интуицията ми подсказва, че ме смятат за самонадеян, арогантен и безскрупулен — изреди той, гледайки я очаквателно.

— Без коментар — отрони умолително тя.

— Не е нужен, защото е истина. Действително съм такъв.

— Не ти вярвам — усмихна се Кати. — Под този твой вечно строг костюм сигурно бие сърце на Дядо Коледа.

— Благодаря за детската ти вяра в мен.

— Всъщност, смятам, че и шефът е същият. Хенри просто обича да се прави на суров тип. Вероятно затова двамата се разбирате толкова добре. Сигурно се дължи на европейския ви произход.

— Какво знаеш за моя произход?

— Каквото и всички останали, предполагам. Искам да кажа... заклели сме се да пазим в тайна държавните работи. За какво друго ни остава да клюкарим, ако не за личния живот на колегите?

— Но аз нямам личен живот — отвърна Джордж остро.

— Толкова по-зле. А би могъл да направиш някое момиче безкрайно щастливо.

— Съмнявам се. Аз съм най-неромантичният мъж във Вашингтон.

— Но вероятно и най-блестящият. Чела съм статиите ти във „Форин аферс“ и според мен... макар да не съм съгласна с голяма част от изводите, които правиш... те са удивително умни и прозорливи.

— Поласкан съм. — Джордж я докосна леко по рамото и попита тихо: — Имаш ли някой, който да те прави щастлива?

— Не понастоящем. Нямам.

— Може ли да се кандидатирам за този пост?

— Да — усмихна се Кати. — Но ще трябва да те интервюирам.

— Какво ще кажеш за вечеря в петък?

Тя кимна.

— Чудесно. Ще гледам да приключа до девет. Този час устройва ли те?

— Прекрасно — отвърна Джордж. — Малко е ранен за мен, но пък отсега го очаквам с нетърпение.

— Кала Христугина!^[25]

— Честита Коледа!

През декември хиляда деветстотин шестдесет и осма година кланът Ламброс имаше много поводи за празнуване. Бяха се събрали край празничната трапеза в семейната къща в Кембридж.

Седмица преди това Тед получи официалното съобщение, че го назначават от първи юли следващата година на постоянно професорско място. Колкото и да не беше за вярване, всички бяха гласували единодушно за него.

Преподавателските успехи на Тед се множаха забележимо, — през зимния семестър небивал брой нови студенти се записаха във водените от него курсове. Ако тенденцията продължеше, членовете на университетската управа имаха готовност да гласуват постоянно преподавателско място за нов професор, така че факултетът да се разрасне.

От друга страна, малкият Теди се приспособи напълно към новото си училище и дори започна да се изявява успешно в хокея на трева. И най-сетне, Сара убеди Ивлин Ънгар, директора на издателство „Харвард юнивърсити прес“, да ѝ повери да редактира на хонорар

някои от подготвяните за печат класически произведения, като си разменят коректурите по пощата.

Прииждаха все повече и повече дарения от страна на бивши студенти, в не малка степен резултат от забележителните успехи на непобедимия отбор по футбол на Кентърбъри. На финалите за сезона той срази своя традиционен съперник от Дартмут с 33:0. Провъзгласиха Крис Джастроу за най-добрия куортърбек в Айви Лигата и се очакваше да го привлекат в професионалния футбол. Дори издигнаха Тони Тачър за ректор на Кентърбърийския колеж по хуманитарни науки. Тед вече имаше приятели по върховете.

О, вести за утеха и радост!

Веднага щом се върнаха в Уиндзор, Тед и Сара започнаха да си търсят къща. И да вземат уроци по ски бягане. Вездесъщата снежна белота обгръщаше университетското градче с вълшебен ореол.

След неколкоседмично търсене си харесаха солидна стара къща на Барингтън роуд. От прозорците се откриваше великолепен изглед към планините. Стаите имаха нужда от ремонт и декориране, но според Тед това беше дори добре дошло — щеше да позволи на съпругата му поне донякъде да даде воля на творческата си енергия.

Защото, макар и да не се оплакваше, пързаянето по заледени зимни пътеки не беше точно *summa felicitas*^[26] за Сара Ламброс. Вече обмисляше идеята за следдипломна квалификация и проучваше информационната брошура на Харвард за курсове, на които да посещава по два дни от седмицата в Кембридж.

Тед не я обезкуражаваше. Същевременно обаче и не криеше тревогата си да не би отсъствията ѝ, макар и толкова краткотрайни, да се отразят зле на малкия Теди.

Но после много скоро Сара потъна изцяло в ремонта и обзавеждането на новия им дом.

При цялото това свиване на гнездо, зимна летаргия, пускане на корени в снега и тъй нататък, двойката съвсем естествено почувства желание да се плоди и размножава. („Теди би бил щастлив да си има сестричка, не мислиш ли?“) Всеки месец обаче им носеше поредното разочарование.

— По дяволите — възкликваше Сара. — Наистина съжалявам, Тед.

— Виж, Сара, сигурно сме объркали изчисленията — успокояваше я той. — Имай търпение, мила.

— Да, добре — усмихваше се пресилено тя. — Само ми обещавай, да не изгубиш търпение с мен.

Той я прегръщаше.

— Чуй какво ще ти кажа: за второ хлапе като Теди съм готов да чакам и десетина години.

Думите му звучаха утешително, но след всеки безплоден лунарен цикъл ги изричаше все по-малко убедено.

Тед писа на Камерон Уайли в Англия, за да му съобщи добрата новина за назначаването си. В отговор професорът от Кралската академия отново го покани настойчиво да посети Оксфорд.

Макар и отскоро утвърден, Тед прояви дързостта да поиска от колежа едногодишна творческа отпуска. Обоснова се с довода, че освободен за известно време от преподавателска работа, ще довърши изследването си върху Еврипид. И деликатно намекна, че то би донесло нова слава на колежа. Изпълнителният комитет, разгледал молбата му, даде твърде неочакван отговор.

— Ламброс — заяви председателят на комитета — готови сме да удовлетвориш твоето донякъде подранило желание за отпуска при условие да изпълниш едно наше искане.

— Но да, разбира се, каквото и да е то — побърза да откликне Тед със съзнанието, че щом преподавателското му място вече е сигурно, няма да го уволнят, дори впоследствие да не удържи на обещанието си.

— Ще те пуснем да заминеш за Оксфорд — поде един от по-старите членове на комитета, — ако след завръщането си приемеш да оглавиш факултета по класическа цивилизация... поне за пет години.

Тед не повярва на ушите си. Действително ли го молеха като за услуга да стане декан на факултета по класическа цивилизация? Колко припираха вече да окичат гърдите му с академични лаври!

Тед обаче имаше вече достатъчно опит в административните игри, затова умело прикри готовността си да удовлетвори искането им.

— Приемам, но само за три години — отвърна той с усмивка. — После ще видим.

— Договорихме се, професор Ламброс — заключи председателят на комитета. — Във ваше лице колежът има нова звезда, която тепърва ще засиява все по-ярко.

ДНЕВНИКЪТ НА АНДРЮ ЕЛИЪТ

16 октомври 1969

Вчера беше Денят на мораториум.^[27] Из цялата страна имаше протести против войната във Виетнам.

Никой не се учуди на демонстрациите във Вашингтон, Ню Йорк и Беркли. Но мнозина сред най-яроствните защитници на идеята се изненадаха от протестите дори в такива не особено бунтарски настроени градове като Питсбърг, Минеаполис и Денвър.

Това, което наистина подтикна хората да се включат, бе антивоенната демонстрация, организирана не къде да е, ами на Уолстрийт.

Положих неимоверни усилия да насърча хората от финансовите среди да намерят кураж и да се присъединят към нашата демонстрация за мир, която щеше да се проведе по обяд. Посветих почти цялата предишна седмица да звъня по телефона на кого ли не от всички управленски нива, опитвайки се да ги убедя, че войната във Виетнам е грешка — не само от морална, но и от икономическа гледна точка. (Последният аргумент се оказа изключително полезен.) Отнесох сума псувни, мнозина ми тряснаха телефона, но привлякох и доста симпатизанти.

И все пак, дори в най-смелите си мечти не съм допускал, че ще съберам тълпа от почти десет хиляди души. В днешния „Таймс“ пише, че това е било най-масовата демонстрация, провеждана някога на Уолстрийт.

Беше ясен, слънчев ден. Докато вървахме бавно по улицата — повечето от нас с черни траурни ленти през ръкавите, — самолет, нает от организационния комитет, изписваше с плътен пушек в небето над главите ни „За мир“. Демонстрацията приключи при старинната църква „Тринити“, чиито скамейки скоро се запълниха до краен предел. Един след друг на каменния амвон се изредиха близо стотина от най-значимите корпоративни лидери в страната, които четяха

дългия списък с имената на младите американци, убити в Югоизточна Азия.

Сред тях бяха и доста от бившите членове на Кабинета, както и удивително голям брой съдружници в инвестиционни банки. Според мен именно тези хора проявиха най-много кураж, защото компаниите, с чиито акции те търгуват, са пряко замесени във войната.

Незнайно защо — вероятно заради фамилното ми име — и мен ме поканиха да прочета част от списъка. Оказаната ми чест накара сърцето ми да се свие болезнено.

Днес, естествено, усетих последиците. Понеже по природа обичам конкурентната борба, изпитах огромно удоволствие от съобщенията в сутрешния вестник, че нашата демонстрация на Уолстрийт е била много по-многолюдна от тази в Сентръл Парк. Надявам се онези с дънките и китарите също да го чуят и да осъзнаят, че и ние, с деловите костюми, имаме съвест.

После пристигнах в службата и бурята се разрази. Повечето от съдружниците в „Даунс&Уиншип“ не бяха особено доволни от моята гражданска активност. Дадох ми да разбере — някои с доста малко думи, — че предишния ден съм се проявил като непатриотичен кучи син и съм демонстрирал нелоялност както към родината си, така и към тях. Приех укорите им възможно по-учтиво, в очакване до няколко дни ядът им срещу мен да се изпари.

Изобщо обаче не бях подготвен за телефонното обаждане, което ми се стовари като гръм от ясно небе точно в девет и половина. Викът „Тъп идиот!“ само дето не ми спуга тъпанчето. Беше баща ми.

В продължение на двадесетина минути той ме руга почти, без да спре да си поеме дъх. Знам ли какъв глупак съм? Не си ли давам сметка какви поразии ще причинят подобни „дяволии“ като вчерашната демонстрация? Не съм ли достатъчно грамотен, та да прочета, че в собствения ми инвестиционен портфейл има няколко хиляди акции на „Оксико“, чиито бизнес до голяма степен разчита на поръчки от департамента за военна отбрана?

Не му отговорих нищо, защото не ми даде възможност да си отворя устата. По едно време обаче прозвуча въпрос и то съвсем не риторичен. Не съм ли помислил, че по този начин петня името Елиът?

Обикновено подобен негов въпрос ме изравняваше със земята. Този път обаче си имах готов отговор.

Дали през хиляда седемстотин седемдесет и шеста година преподобният Андрю Елиът е проявил нелоялност към крал Джордж, или е следвал пътя на собствената си съвест?

Така затворих устата на баща ми.

Явно, не можеше да измисли подходящ отговор. След минута мълчание му припомних:

— Ето, това е бил смисълът на Революцията, татко.

После учтиво се сбогувах и затворих телефона.

За първи път през целия ми живот се опълчих на баща си и имах последната дума.

Случаят с Андрю далеч не бе изолиран. Военният конфликт във Виетнам разкъсваше Америка на всички нива. „Ястреби“ срещу „сърни“, богати срещу бедни, родители срещу деца.

Той породил и почти нетърпимо напрежение във взаимоотношенията между Джордж Келер и Катрин Фицджералд.

На петнадесети октомври хиляда деветстотин шестдесет и девета година тя дръзна да си вземе един ден отпуска, за да се присъедини към протестната демонстрация във Вашингтон. А когато на другата вечер се срещна с Джордж, Кати бе „забравила“ да свали траурната лента от ръкава на палтото си.

— Желаете ли мадам да отнесе палтото и на гардероба? — попита салонният управител, докато ги водеше към масата им в „Сан Суси“.

— Да, разбира се — побърза да отговори Джордж.

— Не, благодаря — учтиво възрази Кати. — Все още ми е леко студено.

И остана с наметнато на раменете палто, излагайки демонстративно на показ ръкава с лентата.

— Кати, съзнаваш ли какво правиш, по дяволите? — нервно попита Джордж.

— Да — отвърна невъзмутимо тя. — А ти? Виж, Джордж, ако искаш да се виждаме, налага се да приемеш и принципите ми. Те са неделима част от мен.

— Но хората се заглеждат — прошепна той. — А тук са все важни личности.

— Не ставай параноичен, Джордж. Де да можех да привлека вниманието им! Този ресторант е много по-близо до властта, отколкото портата в оградата на Белия дом.

Той поклати разтревожено глава и попита:

— Не може ли да сключим примирие поне докато вечеряме?

— Аз определено не съм привърженичка на войната — усмихна се Кати. — Този път ще направя компромис и ще те избавя от терзанията ти.

Придърпа ръкава на палтото си и бавно започна да разпаря черното парче плат.

Дори до момента хората от околните маси да не бяха забелязали предизвикателната траурна лента, сега вече я видяха. Особено след като Кати я подаде през масата на Джордж, усмихвайки се най-невинно.

— Заповядай, доктор Келер, използвай я както намериш за добре.

Подчертала по този начин отношението си по въпроса, тя великодушно смени темата, като заговори за нещо, което интересуваше и двамата. Хенри Кисинджър ще се ожени ли за Нанси Магинес, или не?

— Защо ли изобщо те търпя? — подхвърли полушеговито Джордж, докато пътуваха с колата на връщане от ресторанта.

— Защото... ще парафразирам твоя любим герой сенатор Голдуотър... „в сърцето си знаеш, че съм права“ — отвърна Кати.

— Но всички знаят, че аз нямам сърце — възрази той.

— Не съм съгласна. Сърцето ти е добре прикрито, но си е на мястото. Именно поради тази причина те търпя аз.

Не само Катрин Фицджералд от младшите и старшите служители на Съвета за национална сигурност се опитваха да убедят правителството да се откаже от самоубийствения си според тях политически курс.

Съвсем естествено, бидейки „сянката на Кисинджър“, Джордж Келер не само застъпваше противоположно мнение, но и активно участваше в нагнетяването на враждебния конфликт. Никсън

продължаваше да иска победа и приближените му бяха твърдо решени да му я осигурят. За целта не жалеа усилия. Нито бомби.

— Не можеш ли да убедиш Хенри, че тази война е безумие? — обърна се Кати към Джордж една вечер.

— А ти не можеш ли да забравиш за войната поне докато сме в леглото? — сопна ѝ се той.

— Не. Не мога. Моля те, Джордж. Той зачита мнението ти.

— Не съм в състояние да го накарам да я спре ей така, изведнъж.

— Поне опитай — настоя тя тихо. И добави: — Нещата ще стават още по-лоши, нали?

— Не знам.

— Знаеш, знаеш. Но ми нямаш доверие. Защо? Аз не съм вражески агент под прикритие. Защо не ми се довериш?

— Кати, кълна се, не знам повече, от теб.

— А ако знаеше, щеше ли да ми кажеш?

— Ти как мислиш? — попита той и отново я целуна.

На двадесети април хиляда деветстотин и седемдесета президентът Никсън оповести, че през пролетта на следващата година сто и петдесет хиляди американски войници ще бъдат изтеглени от Южен Виетнам. Това повдигна духа на „сърните“.

Два дни по-късно Никсън започна серия от тайни срещи с Кисинджър и неколцина доверени сътрудници. Предвиждаше се да се обсъди *разширяването* на военния конфликт чрез нахлуване и завземане на неутрална Камбоджа, с цел врагът да бъде лишен от продоволствените си бази и складове за муниции.

Джордж се гордееше, че е сред хората, на които Кисинджър има достатъчно доверие, за да ги включи в тези стратегически сесии. Гордостта му нарасна дори още повече, когато разбра, че дори секретарят по отбраната не присъства на тях.

Никсън бе гневен.

— Проклетите северовиетнамци навлизат в Камбоджа. Трябва да се намесим решително, за да покажем и на тях, и на руснаците, че с нас шега не бива.

— Не всеки в Държавния департамент ще се съгласи с вас, господин президент — дръзна да направи учтив коментар Джордж.

— Копелета — изруга полугласно Никсън.

В неделя, на двадесет и шести април хиляда деветстотин и седемдесета година, президентът взе решение тридесет и две хилядна войска да навлезе в Камбоджа. Както той се изрази: „Изритайте ги натам.“ Доуточниха планове за операцията с военното ръководство на армията в Югоизточна Азия без знанието на мнозина ключови фигури от кабинета.

Същия следобед Съветът за национална сигурност обсъди плюсовете на евентуалното навлизане в Камбоджа. Само няколко души знаеха, че решението вече е взето. Предстоеше атаката да започне след четиридесет и осем часа.

Кисинджър представи „обективно“ пред своя екип доводите в полза на такава операция.

— Алтернативата е ясна — завърши той изтежко. — Да позволим на северовиетнамците да завземат Камбоджа, или да изпратим войски и да се опитаме да ги спрем. Успешната атака може да стане крачка към постигането на извоюван с чест мир. Някакви коментари?

Мнозина изказаха дълбоки съмнения относно подобна потенциална ескалация на военния конфликт.

Макар и най-млада от присъстващите, Катрин Фицджералд смело поиска думата.

— При цялото ми уважение, имам една забележка. Ако правителството вземе решение за такава инвазия, абсолютно всички студентски градове в Америка ще избухнат в протести.

Кисинджър ѝ отговори спокойно:

— Решението ни не бива да се влияе от настроенията на група неориентирани, самомнителни младежи, без капчица усет и разбиране за политическите реалности.

Катрин не успя да се въздържи:

— Думите ви не са ли твърде остри, доктор Кисинджър?

— Може би само леко преувеличени, за което се извинявам, мис Фицджералд.

Дебатите се разгорещиха, ставаше все по-малко вероятно да се стигне до решение.

— Радвам се, че засече Хенри относно забележката му против студентите — отбеляза Джордж същата вечер, докато пиеха бяло вино в апартамента на Кати. — Но ако не си толкова хубава, едва ли щеше да ти се размине така лесно!

Тя подмина комплимента и подхвърли:

— Днес ти беше доста мълчалив.

— Нямах какво да добавя — отвърна Джордж уклончиво. — Пък и всеки знае на каква позиция съм.

— Да, наистина. Плътено до Кисинджър. Въпросът е каква е неговата позиция.

— Не знам — излъга Джордж.

Президентът съобщи официално за нахлуването на Съединените щати в Камбоджа едва на тридесети април, но Съветът за национална сигурност бе информиран за операцията още на двадесет и осми април.

Някои от неговите членове се почувстваха дълбоко засегнати, защото си дадоха сметка, че дебатът в неделя не е бил чисто и просто упражнение на ума. Мнозина от по-старшите членове се втурнаха гневно в кабинета на Хенри и незабавно подадоха оставката.

Още по-бурно недоволство се разрази сред по-младите асистенти. Някои напуснаха работата си в Съвета в знак на протест и така сложиха завинаги край на многообещаващата си кариера в правителствената система.

Катрин Фицджералд напусна сред първите. Остави при една от секретарките на Кисинджър заявлението си, където излагаше с доста остър тон мотивите си, и решително извървя десетината крачки до кабинета на Джордж Келер.

— Копеле! — избухна Кати, преди той да успее да затвори вратата зад гърба ѝ. — Безскрупулно, безсърдечно копеле! Нямах и капчица уважение към нищо и никого! Ти и този твой Свенгали^[28] си играете с живота на хората...

— Кати, успокой се, моля те...

— Не, остави ме да свърша, Джордж. Защото днес излизам от Белия дом и от живота ти завинаги...

— Кати, бъди разумна. Аз не нося отговорност за...

— Но си *знаел*! Знаел си, но не си ми имал достатъчно доверие, за да го споделиш с мен!

— Е, прав съм бил, съдейки по тази твоя истерична реакция — вметна Джордж.

— Не е истерична... по дяволите! Реакцията ми е *човешка*! Страхотно си усвоил английския речник, Джордж, но май така и не си научил истинското значение на *тази* дума.

Преди да успее да ѝ отговори, Кати вече бе изчезнала. Няколко минути Джордж седя замислен на бюрото, разсъждавайки над станалото.

„Беше неизбежно, предполагам — мислеше си той. — Пък и нещата между нас едва ли щяха да продължат кой знае колко дълго при тази наша лична война. Хенри, изглежда, е прав. Жените трябва да са само хоби в живота на мъжа.“

Шест дни по-късно, четирима студенти бяха убити по време на протестна демонстрация в Кентския щатски университет. Вечерта един шофьор на такси позвъни на вратата в дома на Джордж Келер и му връчи охлузен стар куфар.

Вътре видя купчина ризи, вратовръзки и разни други дрехи, които бе оставил в апартамента на Кати. А също и лист хартия, върху който тя бе залепила грижливо изрязаната от вестник снимка на четирите жертви.

Под снимката имаше простичко и прямо послание: „Тези деца са рожба на *твоята* дейност, доктор Келер.“

Ако Алиса бе открила своя Вълшебен свят, влизайки в едно огледало, то Тед Ламброс за първи път мярна своя, когато надникна през прашния прозорец на вагона на Британската железница, докато влакът намаляваше ход, приближавайки оксфордската гара.

През този студен есенен ден Камерон Уайли разведе тримата Ламброс из университетския град, където се бяха водили занятия цели

три века преди Колумб да открие Америка. Някои части от сградите на първите колежи — „Миртън“ и „Сейнт Едмънд“ например — датираха още от края на шестдесетте години на тринадесети век. Следи от Средновековието имаше и в архитектурата на „Екситър“, „Орайъл“ и „Ню Колидж“.

Със своите прелестни градини по брега на река Черуел колежът „Магдалин“ — сравнително нова сграда, едва от петнадесети век, — бе бижутото на Оксфорд. Към него имаше дори парк за сърни. Малкият Теди се чувстваше като във вълшебна приказка.

Стигнаха и до колежа Кристофър Чърч, над чиито комплекс се извисяваше огромната осмоъгълна кула „Том“, построена от Кристофър Врен (нейна имитация красеше и сградата „Дънстър“ в Харвард). Това бе колежът на Камерон Уайли, в чиято столова той издейства за Тед привилегията да се храни по време на престоя си.

— Какво ще кажеш, момчето ми? — попита Тед сина си в квадратния вътрешен двор, заобиколен от величествените сгради на колежа.

— Всичко е толкова старо, татко!

— Възможно най-вдъхновяващата атмосфера за нови идеи — отбеляза Сара.

— Съвсем вярно — съгласи се професорът от Кралската академия.

Качиха се в малкия му „Морис майнър“ и отидоха до терасираната къща в квартала Адисън Кресънт, която щеше да бъде техен дом в продължение на една година.

При вида на избелелите зелени и кафяви тонове на обзавеждането и овехтелите мебели, потресената Сара успя само да каже:

— О, професор Уайли, какво старинно очарование!

— Дължите го на жена ми — отвърна той галантно. — Хедър откри тази къща. Нямаме представа какви мрачни дупки са повечето апартаменти тук, в Оксфорд. Хедър ви е заредила и хладилника с най-необходимото. Утре сутринта ще дойде да ви покаже магазините. Сега обаче ми се налага да ви оставя. Чакат ме куп коректури за четене.

Сара пригответи за вечеря яйца с наденички, попя на малкия Теди, докато заспи и слезе в дневната.

— Тук е адски студено — отбеляза тя.

— И трите реотана са включени — Тед кимна към оранжевите отблясъци на изкуствения огън в камината.

— Прилича ми на тостер без капак — смръщи нос Сара. — И точно толкова топли.

— Хайде, хайде, скъпа — подхвърли успокоително Тед, — какво става с приключенския ти дух?

— Замръзна — сопна му се Сара, отваряйки бутилката шери, предвидливо оставена от мисис Уайли. — Хедър не можа ли да ни намери квартира с парно?

— Виж сега — опита се да я вразуми Тед, — това тук не е Бъкингхамският дворец, признавам, но е само на две минути от училището на Теди и е толкова близо до центъра, че можем да ходим и пеша. — Изведнъж забеляза как е облечена Сара и попита изненадано: — Ей, защо си с шапка и ръкавици? Къде се каниш да ходиш?

— В леглото. Не съм полярна мечка.

На другата сутрин Тед се срещна с Уайли пред входа на библиотеката „Бодлиън“, а после професорът го представи на възрастен библиотекар, който го накара да изрецитира на глас стародавната „Читателска клетва“:

„Задължавам се да не изнасям от Библиотеката книги, да не си водя бележки по страниците, да не драскам, да не късам, да не повреждам по никакъв начин книга, документ или предмет, собственост на Библиотеката или намиращ се под нейна опека; да не внасям и да не паля вътре огън, независимо под каква форма...“

И дума не можеше да става, естествено, да се изнасят за ползване книгите, внесени в дълбокото хранилище на библиотеката. Тази привилегия е била отказана дори на самия Оливър Кромвел по времето, когато е бил управник на областта.

Поради тази причина Тед използваше за по-голямата част от ежедневната си работа книжния фонд на музея „Ашмоулин“. Всяка сутрин той минаваше покрай музейната сбирка от внушителни древногръцки скулптори, за да стигне до претъпканото помещение, подслонило класическите произведения върху класиката, както и някои от учените — техни автори.

Още първата седмица Тед си купи от магазин на Брод стрийт шалче с цветовете и емблемата на „Крист Чърч“. Искаше му се да прилича на възпитаниците на колежа и дори нещо повече — да бъде като всеки друг в Оксфорд.

Няколко пъти седмично обядваше в „Крист Чърч“ с Камерон — двамата вече си говореха на малко име. По време на тези обеда се запозна с мнозина учени не само от своята област, но и от редица други дисциплини.

Много скоро на специалистите по класическа филология от различните колежи им стана ясно, че младият американец е протеже на Уайли. По тази причина всички се стекоха да чуят първата лекция на Тед пред Филологическото дружество, готови за атака.

Лекцията му беше забележителна — никога не беше изнасял по-добра. Когато свърши да говори, Уайли скочи и извика:

— Току-що чухме представяне на изключително високо ниво. Професор Ламброс, надявам се, не е прекалено изморен и ще отговори на няколко въпроса.

Четири ръце, стиснали невидими ножове, незабавно се вдигнаха във въздуха.

„Въпросите“ всъщност целяха да проверят доколко задълбочено разсъждава Тед като учен. Но подобно Хораций на моста, той ги удържаше непоколебимо, обезглавявайки войник след войник армията на Тарквиний^[29]. При това без нито за секунда да загуби пленителната си усмивка.

Топлите аплодисменти бяха само блед знак за спечелената от Тед победа — после всеки от маститите учени, присъствал на лекцията, се нареди търпеливо на опашка, за да му стисне ръката — и да го покани на вечеря!

Няколко часа по-късно Тед и Сара си тръгнаха пеша, хванати за ръка, опиянени от неговия триумф.

— Да се слави името Божие! — възкликна по едно време Сара, обичливо имитирайки майката на Тед. — Беше невероятен! Ще ми се и колегите ти от Харвард да те бяха чули тази вечер!

— Не се безпокой — отвърна Тед с новопридобита самоувереност, — много скоро ще научат как е минала лекцията.

През януари започна вторият семестър. Тед Ламброс вече представляваше постоянна величина на оксфордската сцена. Дотолкова, че при различните университетски събирания директорът на „Оксфорд юнивърсити прес“ винаги се стараше да сяде на неговата маса, за да спечели следващата му книга за своето престижно издателство.

Междувременно Уайли подготвяше ново издание на произведенията на Еврипид. Хрумна му идеята да организира семинар върху пиесата „Алцеста“ за студенти, на които предстоеше да се дипломират, или посещаваха курсове за следдипломна квалификация в различни университети из страната. И покани Тед за сътрудник в провеждането на начинанието.

Погледнато в ретроспекция, в избора точно на тази пиеса имаше известна ирония. В нея Еврипидовата героиня от драмата благородно се жертва в името на съпруга си и така спасява и брака им. А семинарът по „Алцеста“ нанесе смъртоносен удар върху връзката на Тед и Сара.

Но, изглежда, това беше неизбежно. Големият успех в Оксфорд възбуди мозъка на Тед до луд екстаз. Той изпитваше своеобразно интелектуално сладострастие.

Обектът на желанието му — на подсъзнателно ниво той го възприемаше като награда за постиженията си, — бе Фелисити Хендън, деветнадесетгодишна брюнетка.

По време на семинара Фелисити изпъкна с две неща. Първо, с отличното владение на древногръцкия — изключително дори според високите стандарти на Оксфорд. И второ, с тялото си, чиято гъвкава и стройна чувственост си личеше даже под меко падащата — и къса — академична дреха. Тед не можеше да откъсне очи от краката ѝ.

Фелисити бе дошла в Оксфорд с желанието да опознае отблизо най-благородните умове в страната. Всъщност, основна причина да се

запише за участие в семинара бе намерението ѝ да се опита да съблазни самия професор от Кралската академия.

На място обаче вниманието ѝ привлече Тед — учен, на достатъчно години, за да го класифицира като „стар“, но при все това притежаваше и „остатъчни белези за младежка сила“.

А Тед си въобразяваше, че *той* я съблазнява.

Цялата авантюра започна с непретенциозно събиране: Фелисити и съквартирантката ѝ Джейн поканиха на вечеря в квартирата си деветима студенти и двама преподаватели, участници в семинара. Подобно на почти всяка друга оксфордска покана за студентски купон, и тази изключваше автоматично съпругите.

С течение на времето Сара постепенно свикна с тази дискриминация, макар че я дразнеше. Знаеше обаче с какво удоволствие Тед ходи по сбирки в различните колежи, особено стане ли дума за официални вечери, за които се изисква фрак. Той, който навремето се мръщеше, докато връзваше папийонката си, за да изкара някоя пара като сервитьор, сега я нагласяше с радостно вълнение, преди да тръгне за поредната академична вечеря в компанията на своите колеги, облечени като пингвини.

Сара действително се радваше, че Тед се забавлява. Пък и знаеше, че той ще ѝ се реваншира със същото разбиране следващата година, когато се върнат в Кентърбъри и тя започне да работи над доктората си в Харвард.

Фелисити и Джейн бяха студентки от колежа „Сейнт Хилда“, но не живееха в пансиона към него, а в апартамент на Гришам роуд. Въпросната февруарска вечер празненството започна с евтино бяло вино. Последва дори още по-евтино червено като допълнение към долнокачествената храна, която според двете домакини представляваше изискано меню.

Както винаги, Камерон си тръгна пръв. Взаимоотношенията му с Хедър бяха прочути в цял Оксфорд. Двамата си бяха старомодно верни един на друг. Той оставаше на сбирките само колкото изискваше доброто възпитание и бързаше да се прибере. Постепенно се разотидоха и другите, изтъквайки разни причини — да учат, да пишат

курсови работи, да свършат някакви домашни задължения или просто да спят.

Малко след десет се появи як тип в кожено яке и с шлем на мотоциклетист. Тед се притесни, но въздъхна с облекчение — оказа се приятелят на Джейн — Ник, студент трети курс медицина в „Тринити“. Тя се втурна да си вземе шлема и двамата излетяха с гръм и трясък. Отиваха в „Перч“ да пийнат по нещо набързо, на път към неговата квартира.

Тед и Фелисити останаха сами.

Той я погледна, като се питаше дали тя се досеща какъв глад изпитва към младото ѝ тяло.

— Ще ти помогна да разчистиш — предложи Тед галантно.

— Благодаря.

За момент го обзе паника и се почувства неуверено. Изведнъж си даде сметка, че вече близо десетилетие не е докосвал друга жена, освен Сара.

„Каква е първата стъпка към подобно нещо?“ помисли си Тед. Докато Фелисити слагаше мръсните чинии в мивката, той пристъпи зад нея и колебливо я прегърна през кръста. Тя хвана ръцете му и ги премести нагоре, върху гърдите си. После мълчаливо се обърна и двамата се вкопчиха в яростна прегръдка.

Тед се прибра доста след полунощ. Мушна се в леглото, а Сара се протегна и промърмори:

— Как мина, скъпи?

— Не беше зле — отвърна той тихо.

Сара заспа отново.

Тед остана дълго буден, размишлявайки върху значението на онова, което започна тази вечер.

На сутринта, докато закусваха — както и впоследствие, по време на много следващи хранения, — Тед непрекъснато се питаше дали му личи. Дали Сара, която го познава толкова добре, разчита по лицето му йероглифите на чувството му за вина?

Смяташе, че благородството го задължава да ѝ засвидетелства любовно внимание. Опита се да проявява повече страст, когато прави любов с нея, но постепенно започна да изпитва неприязън към това брачно задължение.

Сара, разбира се, заслужаваше уважение. Беше лоялна съпруга. Беше майка на сина му. И истински приятел. *Но не беше възбуждаща.* Особено сега, когато си бе позволила да понапълнее. Пък и доколкото си спомняше, Сара никога не е била чак толкова чувствена.

Изглежда, именно това го привличаше толкова силно към Фелисити. Тя събуждаше у него задрямали чувства, за които си мислеше, че са си отишли завинаги. Фелисити беше динамична — не само физически, но и интелектуално.

Но имаше и още нещо, което първоначално Тед не осъзнаваше. Най-голямата тръпка идваше от това, че беше... непозволено.

След време се увери, че Сара не забелязва нищо. И все пак, самото ѝ присъствие създаваше неудобства. Правеше срещите си с Фелисити в по-ранния или по-късния следобед. Много рядко успяваха да се видят вечер.

Веднъж измисли пореден академичен банкет. И вярната Сара доверчиво (каква скука!) изобщо не си направи труда да провери. Наивната ѝ пасивност дори започна да го дразни.

Фелисити непрекъснато настояваше да прекарат заедно цял уикенд. Но какъв предлог да измисли, за да се откъсне от дома.

В събота и неделя академичният живот в Оксфорд сякаш се изключваше автоматично.

Но ето, Съдбата му даде жълта светлина — знак да продължи напред, но внимателно.

Филип Харисън, възпитаник на Харвард от Випуск '33, а понастоящем много висш служител в Комисията на Съединените щати по международно банково дело, пристигна в Лондон на десетдневна командировка. Великодушен както винаги, той нае апартамент в „Кларидж“, точно до неговия, та дъщеря му, зетят и обичният му внук да избягат за малко от академичната скука.

Щом баща ѝ съобщи за посещението си, Сара започна да чете в „Таймс“ програмата на театрите. А съпругът ѝ се чудеше какво

достоверно оправдание да си намери, за да заведе в петък жена си и детето до Лондон, а после да се измъкне и да прекара уикенда, обикаляйки с колата романтичните селца из Глочестършир.

Двамата с Фелисити щяха да нощуват в някое историческо ханче в градчето Котсуолд. И да обогатят собствената си история.

Сара Ламброс се радваше на възможността да отседне в „Кларидж“. Не че изпитваше някаква особена слабост към елегантните хотели, а просто защото можеше да се наслади на парното отопление.

И на топлата обич на баща си.

Филип Харисън не успя да се въздържи да не отбележи колко бледа изглежда дъщеря му. Помисли си, че вътрешният ѝ огън едва тлее. Тя изглеждаше така, сякаш светлината на направляващия живота ѝ фар се е изтощила до краен предел. Сара обвини за вида си студения климат на Оксфорд. Баща ѝ кимна, но поиска да узнае на какво в такъв случай се дължи цветущият вид на Тед?

Вероятно усилената работа му се отразявала добре, отговори Сара. И разказа на баща си за триумфа на Тед пред Филологическото дружество, осведоми подробно баща си и за успехите на малкия Теди в местното начално училище, и за първите му тренировки по европейски футбол.

— Ей, ама ти си станал страхотен мъж, а? — подхвърли с топла усмивка Филип на внука си.

— Доста добре се справя и с латинския също — добави Сара гордо. — Англичаните подхващат сериозното образование на децата отрано.

— В културно отношение сигурно са още по-напред от нас — отбеляза баща ѝ. — Поне за театъра им е сигурно. Наложил ми се да използвам връзките си в Американското посолство, за да осигуря четири места за „Отело“ с Лоурънс Оливие.

— О, татко! Умирам от желание да го гледам! Кога отиваме?

— Успяха да уредят билети единствено за сутрешното представление в събота.

— О, колко съжалявам! — възкликна Тед с нажалена физиономия. — В събота ми е абсолютно невъзможно. Привършвам първата редакция на книгата за Еврипид и...

— Да, Сара ми каза. Поздравления.

— Снощи Камерон Уайли се обади — настоява през уикенда да прегледаме заедно целия материал. Дори не ми даде възможност да го обсъдя със Сара.

— Ама, тате! — проточи нажалено малкият Теди. — На мен ми харесва в Лондон.

— Е, ти ще останеш тук с мама и дядо — успокои Тед сина си. После се обърна към мистър Харисън и добави: — Наистина съжалявам, но нямаше как да откажа на това предложение. Съгласна си с мен, нали, скъпа? — попита той Сара.

Макар и дълбоко засегната, тя се насили да покаже разбиране.

— Тед е прав — отвърна Сара лоялно. — Колко време ще отсъстваш?

— О, не се тревожи. Ще се върна в Лондон навреме за вечерята в неделя.

Седемстотингодишният хан „Джордж“ в градчето Котсуолд, разположено в областта Уинчкомб, навремето е давал подслон на богомолци, дошли да посетят гроба на свети Кенелм.

Този уикенд ханът подслони една двойка от двадесети век, предприела изключително потайно пътуване.

— За какво си мислиш? — попита Фелисити, като извади от пътната си чанта малка бутилка водка и започна да сипва в хотелските чаши.

— Този хан ми прилича на средновековна версия на мотел — отвърна Тед.

Той определено се чувстваше неудобно. Уинчкомб, относително близо до Оксфорд, ако се пътува с кола, криеше опасност някой да ги засече. По-важното обаче беше, че първоначалните угризения на съвестта сега прераснаха в смазващо чувство на вина.

Тед не успяваше да заглуши вътрешния си глас, който непрекъснато повтаряше: „Ламброс, това, което правиш, се нарича извънбрачна връзка. И е грях. Имаш жена и дете. Какво стана със свещената брачна клетва?“

На което Тед си отговаряше: „Е, да, но то беше толкова отдавна. И в друга страна. Пък и жената, на която се клех, вече не е същата. По

дяволите, времената също се промениха.“

— Тед, къде си? — изтръгна го от етичните му размисли гласът на Фелисити.

Едва сега Тед си даде сметка, че междувременно ръцете ѝ са започнали да изследват интимни части от неговата анатомия.

— Да не би да размисли... или се уплаши? — погледна го тя кокетно.

— Нищо подобно — възрази той с надеждата да убеди поне нея, ако не себе си.

— Хей, защо не се съблечеш и не ми дадеш поне малко доказателство за ентусиазма си? — измърка глезено тя.

След миг циповете бяха свалени. Фелисити се изправи съблазнително пред него. Афродита в средновековен хан.

И когато тя го поведе към леглото, Тед вече мислеше единствено за нея.

Потеглиха обратно в неделя следобед и стигнаха в Оксфорд на смрачаване. Едва ли бе плод на случайност, че я накара да го остави на Фоли бридж^[30], откъдето щеше да стигне дискретно до дома си под прикритието на вечерния сумрак.

Защото през целия този техен уикенд на дива плътска наслада, при всяко макар и леко уталожване на изживявания екстаз, Тед не успяваше да се пребори с терзаещите го демони на угризението. Вътрешно призоваваше на помощ духа на Новата нравственост, ала съвестта му бе здраво вкоренена в етиката на петдесетте години на века. И той вече предугаждаше, че му предстои да плати цената за тази своя кратка чувствена авантюра. Изобщо обаче не допускаше колко скоро ще стане това.

С отварянето на входната врата вкъщи, Тед видя вътре да го чака възпльщението на Фуриите.^[31]

— Оставили сте къщата отключена — уведоми го Камерон Уайли, чието лице бе скрито наполовина в сянка.

— Аха — отвърна Тед разсеяно. — Тъж... извинявай, загдето съм те накарал да чакаш, но не знаех, че ще идваш...

— Нито пък аз — прекъсна го рязко професорът, с нотки на неудоволствие в гласа. — Опитах се да се свържа с теб по телефона, после реших да мина да ти оставя бележка. Тогава видях, че вратата не е заключена, помислих си, че сигурно скоро ще се върнеш, и влязох да изчакам.

Настъпи тягостно мълчание. В следващия момент Уайли избухна:

— Проклет глупак! Тъп идиот такъв!

— Извинявайте, професоре, не ви разбирам — измънка Тед, изведнъж принизявайки се неволно до статуса на ученик.

— Не ме интересува твоята нравственост, Ламброс, но очаквах повече здрав разум от теб. Наясно съм, че и в Оксфорд има извънбрачни връзки, както навсякъде другаде по света, но тук повечето от мъжете, които се отдават на подобни авантюри, не го правят със студентки от началните курсове. Та това момиче е два пъти по-младо от теб!

Укоризненият и снизходителен тон на професора започна да дразни Тед. Той насъбра кураж за овладяна контраатака.

— По този въпрос ли си дошъл да говорим?

— Не — сръза го Уайли. — Това е само прологът. Сара ми се обади от Лондон, искаше да говори с теб.

„Мамка му! — помисли си Тед. — Знаех си, че трябва да й позвъня.“

— Извини се, че те търси при мен — продължи професорът, — но случаят бил спешен.

Сърцето на Тед изведнъж се сви тревожно.

— Да не се е случило нещо с баща й?

— Не. Става дума за сина ви. Разболял се внезапно. Откарали го в болница. Когато се обади, Сара беше като обезумяла.

Тед усети, че се смразява от ужас.

— Той... жив ли е? — попита, впил умолителен поглед в Уайли.

— Ще се оправи. Спестили са ти най-тежките моменти. За щастие на Сара, баща й е бил там.

— Къде е? Къде е синът ми?

— В детската болница в Падингтън грийн.

На Тед му се искаше веднага да изхвърчи навън, ала една мисъл го накара да замръзне за миг на мястото си.

— Сара... знае ли къде съм бил?

— Не. Не сметнах момента за подходящ, за да ѝ кажа. — Професорът замълча за момент, после добави. — Оставям ти да го направиш.

Беше неделя и влаковете за Лондон се движеха едва-едва. През целия път Тед си мислеше: „Господи, ами ако умре, преди да стигна?“

Той, който се сещаше за Бога само по Коледа и Великден, сега подхвана разговор с него. Започна да води преговори за оцеляването на малкия Теди. „Умолявам те, Господи, ще си платя цената. Каквото искаш ми вземи, само той да е жив.“

Потънал в мрачни мисли, Тед влетя през вратата в болничното фоайе. Беше голо, зле осветено и му се стори зловещо пусто.

Откри Сара и баща ѝ на втория етаж, пред отделението „Луис Карол“.

— Той добре ли е? — попита Тед задъхано.

— Да — отвърна Сара. — Уайли не ти ли каза подробности?

— Не.

Сара започна да му разказва какво е станало, но толкова припряно, сякаш изпитваше желание да изхвърли всичко навън възможно по-бързо — като че за свой собствен катарзис.

— Миналата нощ се събуди с ужасно висока температура...

— Над четиридесет градуса — вметна баща ѝ, все едно и той искаше да се отърси от мъчителните моменти. — Когато го докарахме тук, слава Богу, дежурният лекар веднага разбра за какво става дума. Тя му сложи...

— Жена ли е? — не успя да сдържи атавистичното си неодобрение Тед, но побърза да добави: — Извинявай, че те прекъснах. Но какво му е, все пак?

— Вирусна пневмония — осведоми го Филип Харисън. — Успокой се, Тед. Кризата вече отмина.

„По дяволите — изруга се Тед мислено. — А аз не бях при сина си!“ В този момент по коридора се зададе доктор Рама Катерджии.

— Лекарката идва — възкликна Сара. — Дано позволи да видим Теди.

Доверието на Тед към лекарите от женски пол изобщо не се повлиява благотворно от откритието, че синът му е под грижите на индийка.

— Детето вече спи спокойно. — Лекарката се усмихна окуражително и после се обърна към новодошлия близък: — Вие сигурно сте професор Ламброс. Синът ви пита за вас.

— Незабавно искам да го видя — заяви Тед категорично. — Както и да говоря с шефа на отделението.

— Веднага може да направите и двете — отвърна доктор Катерджи добродушно. — Аз съм шеф на педиатричното отделение.

През следващите дни Сара почти не се откъсваше от сина си. Дори спеше до него на походно легло, осигурено от болницата.

Тед също прекарваше по-голямата част от деня в болницата. Двамата със Сара седяха заедно в малката остъклена стаичка и се редуваха да забавляват сина си, но рядко разговаряха един с друг.

Тя изглеждаше лишена от всякакви емоции. Тед отдаваше нейната привидна безчувственост на опит да прикрие тревогата за болното им дете. Вече бе успял да си внуши, че притеснявайки се за Теди, е забравила неговото отсъствие през зловещия уикенд.

Извън времето за посетители Тед и тъст му отиваха да вечерят някъде заедно, а после и да се поразходят из Хайд парк.

Много бързо обаче изчерпваха общите теми за разговор. Затова една вечер Тед се впусна в подробно описание как веднъж в Харвард го нападнали с нож — инцидент, който в собственото му въображение бе придобил митичната величина на убийството на Юлий Цезар.

Мистър Харисън маркираше интерес с по едно „хъм“ от време на време или отронваше по някое и друго вяло възклицание.

Върнаха се в „Кларидж“ и харвардският наблюдател и спонсор побърза да каже „лека нощ“ и да се затвори в стаята си.

Рано в петък сутринта огромен „Даймлър“ пристигна да вземе мистър Харисън.

Предстоеше му напрегнат ден. Първо заедно с Тед щеше да придружи Сара и внука си от Падингтън грийн до болницата „Джон

Радклиф“ в Оксфорд, а после се налагаше бързо да стигне до летището Хитроу, за да хване последния самолет за Женева.

Така или иначе, той бе пристигнал с мисия от правителството на Съединените щати и не можеше да отлага повече задълженията си.

В „Радклиф“ ги очакваше доктор Вивиън Стоун. Тя се погрижи незабавно да настани малкия си пациент в удобно легло.

Поглеждайки изнуреното лице на Сара, лекарката отбеляза:

— Рама Катерджии ми каза, че цяла седмица сте била неотлъчно до леглото на Теди. Съветвам ви сега да се приберете и добре да се наспите, мисис Ламброс. Не бихме искали изведнъж да се озовем с двама пациенти.

Прибраха се вкъщи. Едва тогава Тед си даде сметка, че откакто синът им се разболя, със Сара не бяха разговаряли един с друг. През изминалите дни той отдаваше мълчанието ѝ на умора и тревога, но сега се почувства длъжен да направи опит да възстанови общуването им.

— Слава Богу, че Теди е добре — избра той възможно най-подходящата реплика за начало на разговора.

Сара не отговори нищо — с гръб към него разопаковаше багажа.

— Сигурно ти е било много тежко. Сама в такъв момент. Добре че татко беше в Лондон.

Тя се извърна рязко, зачервена от гняв.

— Той не е твой баща, по дяволите, за да го наричаш така! — извика Сара. — И ми писна да се държа любезно с теб заради него. Сега отивам в болницата. А като се върна, искам да те няма тук. Не само теб, но и дрехите, и всичките ти книги. Само внимавай да не вземеш и някоя от моите.

— Сара, защо е всичко това?

— Виж какво ще ти кажа — въздъхна тя горчиво, — бях до теб дванадесет години. Грижех се за теб. Свърших половината работа по проучванията ти. Поддържах крехкото ти самочувствие. Изслушвах те, съчувствах ти. Превърнах се буквално в човешка носна кърпичка, с която да бършеш сълзите си...

— Сара...

— Не, по дяволите, Ламброс, остави ме да свърша! Нямах нищо против да го правя. Нямах нищо против да бъда и майка, и баща за сина ни. Стигаше ми да знам, че означавам нещо за теб. Ти обаче избра Оксфорд — най-големия типичен малък град на света, — за да ми зашлевиш плесница. Боже мили, *всички* тук знаят, че чукаш онази малка кучка! И сякаш не ми стигаше това унижение, ами реши да го демонстрираш и пред баща ми! Досега Тед не я беше чувал да говори така яростно.

— Сара, моля те, не прави от мухата слон. С изключение на тази моя... недискретност, винаги съм ти бил верен. Това момиче не значи абсолютно нищо за мен. Чуй ме, Сара, сбърках. Направих грешка. Случва се почти на всеки.

— Тед, може би бих преглътнала твоята „недискретност“, както лицемерно я наричаш, ако бракът ни е наистина стабилен. Но ти просто вече не ме обичаш. Стига сме се престрували. От доста време бракът ни не е истински.

— Да не намекваш, че искаш развод?

— Да. И то колкото по-бързо, толкова по-добре.

— А малкият ни син? Не можем да постъпим така с него. Не е честно.

— Виж, Тед, той вече не е толкова малък. Пък и усеща, че нещата между нас не вървят. Така че, хайде не ми излизай с този изтърган номер: да останем заедно в името на детето.

— Сара, няма да ти позволя да го направиш — натърти Тед.

— Няма да ми позволиш ли? — изглежда го тя с безкрайна обида и гняв. — Независимо какво си мислиш, знай, че аз не съм ти нито домашно животно, нито кукла на конците. Ако предпочиташ, ще ти го кажа с достопочтената мъглявост на един научен език: *aparte te, tuas res habeto!*^[32]

Сара съзнаваше, че е успяла да го засегне. И че коронният удар, с който го е сразила окончателно, е изричането на древноримската формула за развод. Защото, както и двамата отлично знаеха, това нещо казва *мъжът на жената*.

Малко след пет следобед Тед позвъни на вратата на Гришам роуд. Фелисити се зарадва да го види, но и се изненада от куфарите му.

— Да не се каниш да напускаш града? — попита тя.

— Не — отвърна Тед мрачно. — Боя се, че Сара ме изрита. Ще ме подслониш ли за през нощта?

— Влизай — усмихна се широко тя. — Ще се намери място и за теб, и за книгите ти.

В дневната обаче Фелисити побърза да уточни условията за престоя му.

— Виж, Тед, ще се радвам да ти помогна в това твоє малко житейско затруднение, но се надявам, че не се каниш да останеш тук дълго.

— Дали ще изтърпиш присъствието ми да речем за около две-три седмици?

— О, Тед, моля те, най-много за два-три дни — възкликна тя.

— Твърде хладен прием. Така де, като се има предвид, че твоята съквартирантка и нейният мотоциклетист...

— Да, но то е различно — натърти Фелисити.

— Защо?

— Защото не обичам заплетени ситуации.

На следващата сутрин в болницата Тед и Сара внимаваха да не изпуснат някоя дума, която би разстроила оздравяващия им син.

Когато излязоха обаче от стаята му по обяд, Сара подхвърли студено:

— Дай да отидем някъде, за да поговорим на спокойствие.

В отчаянието си Тед възприе предложението ѝ като шанс за евентуално сдобряване, но много скоро се убеди колко греши.

Сара искаше само да уточнят условията по развода. Единствено емоционалното изтощение, подсилено от физическата умора поради неудобния диван на Фелисити, възпря Тед да не я обвини в това, че командва, вместо да разговаря. Сара не обсъждаше и не преговаряше, а диктуваше условия.

Тя не искаше издръжка за себе си, но смяташе за редно Тед да поеме справедлива част от разходите за детето — впрочем, щяха да са в границите на разумното, защото нямаше училищни такси. Сара възнамеряваше малкият Теди да продължи да учи в сегашното си държавно училище и през следващата година.

— Искаш да останеш в Оксфорд, така ли?

— Да — отвърна тя студено. — Пък и това вече не ти влиза в работата.

— Извинявай, Сара — възрази Тед с неприязън, — но няма да допусна синът ми да живее през един океан от мен. И освен това, какво, по дяволите, ще правиш тук?

— Какво правят в Оксфорд хората, които не работят в автомобилните заводи? — попита тя саркастично. — Колкото и нагло да ти се струва, ще започна да готвя докторат. И нека ти припомня, защото явно си забравил, че имам магистърска степен по средновековна литература от „Радклиф“. Ще можеш да посещаваеш Теди по Коледа и през лятото.

— Имаш ли изобщо представа колко струва презокеанският самолетен билет, Сара?

— Не се тревожи. С Теди ще прекарваме коледните ваканции при родителите ми в Кънектикът. И преди да продължим, държа пределно ясно да подчертая нещо. Няма да позволя Теди да се превърне в психологическа развалина заради цялата тази история. Никога няма да му кажа и една лоша дума за теб. Заклевам се. И ще имам грижата двамата да прекарват възможно повече време заедно.

— А ако реша да оспорвам условията ти в съда? — опита се да блъфира Тед.

— Излишно е да си хабиш усилията — отвърна Сара съвършено спокойно. — Адвокатите на баща ми ще те смелят на кайма.

През целия обратен полет през Атлантика Тед Ламброс пи без прекъсване. Имаше си интелектуално мотивиран претекст. Основаваше се на прочутата фраза на Вергилий „*Varium et mutabile semper femina*“^[33]. Или както звучеше в собствения му доста свободен превод: „Всички жени са непредсказуеми кучки.“

ДНЕВНИКЪТ НА АНДРЮ ЕЛИЪТ

6 август 1970

Тед днес ми съобщи невероятната вест, че със Сара се разделят. Господи, бракът е институция без бъдеще, щом и тези двамата не

успяха да го запазят. По телефона не ми каза никакви подробности, но когато ми дойде на гости следващия уикенд очаквам да ми даде пълен отчет за всички удари, които са си разменили. (Просто трябваше да покана горкото момче. По гласа му личеше колко е самотен.)

Тед си няма ни най-малка представа какъв ад го чака. Разводът е кофти работа независимо от обстоятелствата. Въпреки широко разпространеното мнение, че се отразява най-зле върху децата, лично аз смятам, че при развод най-много страдат бащите.

Наистина съдът отреди да се виждам с децата си всеки уикенд, но понастоящем това мое право е свършено безсмислено — те са в училище с пансион и в действителност мога да прекарвам известно време със сина и дъщеря си единствено през летните ваканции.

А и открих, че е невъзможно да си родител само почасово. Родителят е по-скоро като акробат на трапец: веднъж изпуснеш ли захвата — край, строполясваш се и отпадаш от играта.

През зимните месеци изготвям планове за всеки летен ден. Искам на Анди и Лизи да им е интересно с мен през ваканцията. Чертая маршрути на евентуални екскурзии — примерно пътуване до Канада; установявам връзки с други родители от квартала, за да осигуря на децата си приятели за през лятото. И най-вече — през лятото се превръщам в главен консултант, увенчан с чисто почетната титла „татко“.

Анди още е тийнейджър, но вече твърди, че неговото поколение е отвратено от американската военна намеса във Виетнам. И незнайно защо, но сякаш ме обвинява за това. Човек би си помислил, че лично хвърлям напалмови бомби върху невинното цивилно население там.

„Всички в училище разправят, че тази война е в интерес на Уолстрийт“, казва той. Все едно аз съм Уолстрийт, а не само незначителен банков чиновник.

Опитвам се да го накарам да разбере, че съм на негова страна и дори съм помогнал за организирането на значима антивоенна демонстрация. Той обаче непрекъснато повтаря, че това било „шибана работа“. Направя ли му бележка да не използва подобни думи, ми се озъбва: и аз съм го правел понякога, следователно съм бил лицемерен колкото и цялото ми поколение. (Вече съм не само Уолстрийт, но и цяло поколение!)

Мисля си колко ли дълбоко страда Анди от липсата ми, защото — според мен, — всичките тези стойки на мъжкар са опит да ми демонстрира, че изобщо няма нужда от баща.

Правя всичко възможно, за да разчупя враждебната му броня, но единият летен месец в Мейн просто не е достатъчен. Не мога да го убедя, че ме е грижа за него.

С Лизи също имам проблеми. Тя почти постоянно е нацупена, често изчезва на дълги самотни разходки — категорично отказва да я придружавам. Опитвам се да разговарям с нея, но и тя също ми демонстрира неприязнено отношение. Нейните причини поне са лични, а не политически. „Ако наистина ни обичахте, нямаше да се разделите. Мразя училището и пансиона, където ме пратихте да уча. Прилича на сиропиталище със засукани униформи. В класа ни едва ли има повече от пет момичета, чиито родители не са разведени.“

След няколко подобни разговора поведох адска битка с Фейт, за да ми позволи да взема Лизи да живее при мен, да има нещо подобно на дом и да ходи на обикновено училище.

Но върна на себе си, Фейт категорично отказва. Не разбирам защо е толкова враждебна към предложението ми. Тя вече е сгодена и ще се омъжва за някакъв баровец от Сан Франциско (искрено желая късмет на бедното копеле).

Изгарям от желание да получа родителските права над децата си. Дори обмислям възможността да се ожения повторно, но още не съм срещнал жена, която да ми вдъхне достатъчно увереност, за да поема риска.

Тед ми изплака по телефона колко много му било мъчно, но смятал, че раздялата със Сара е за добро. И представа си няма колко греши. Защото губи не само съпругата си. Губи сина си — мога да му се закълна, че това е абсолютно сигурно.

Губи и единственото, което придава смисъл на всички други неща, които правим през живота си.

Беше краят на януари хиляда деветстотин седемдесет и трета година. Келер стоеше на стълбите пред входа на Юридическия факултет в Джорджтаун.

Точно по обяд студентите започнаха да излизат от сградата. Сред тях беше и Катрин Фицджералд. Келер приближи почтително към нея.

— Кати...

— Сбогом, Джордж — подхвърли тя и се обърна на другата страна.

— Почакай, моля те. Може ли да поговорим няколко минути?

— Не съм в настроение дори за шестдесетсекундно въстъпление, доктор Келер — отвърна тя и с устремна крачка тръгна в противоположната посока.

Той забърза след нея.

— Моля те, Кати! — настойчиво повтори той. — Америка и Виетнам успяха да се разберат, защо и ние да не можем?

Тя се извърна рязко и попита:

— Джордж, ти и Хенри постигнахте прекратяване на огъня. Двамата вече сте международни герои. Защо си правиш труда да разговаряш с единствения човек на света, който все още те смята за червей?

— Именно защото си единственият човек на света, който е от значение за мен.

— Наистина ли очакваш да повярвам на подобна глупост?

— Надявам се поне да ми дадеш шанс да те убедя, че наистина е така. Хайде, Кати! Ти вече си почти завършен адвокат. На тебе ли да обяснявам, че дори на криминалните престъпници позволяват да кажат нещо в своя защита. Ще изпиеш ли чаша кафе с мен?

Тя въздъхна:

— Добре, но само една.

— Как разбра къде да ме намериш? — попита Кати. — Да не би да подслушваш телефона ми?

— Стига, Кати! — поклати той глава отчаяно. — Попитах една от старите ти приятелки от Съвета.

— Ако наистина ми е приятелка, трябвало е да ти каже, че изобщо не искам да те виждам.

Но подобно на своя ментор в дипломатията, Джордж бе готов да води неуморно преговори, за да постигне своето.

— Виж, Кати — промени тактиката той, — постъпих лицемерно, съзнавам. Дори непочтено. Но си научих урока, наистина го научих. През всички тези самотни месеци непрекъснато се укорявах горчиво, загдето ти нямах доверие.

— Нека си го кажем честно, Джордж — отбеляза тя и за първи път, откакто я заговори, тонът ѝ не беше враждебен, — ти нямаш доверие и на самия себе си. Това ти е проблемът.

— Не си ли способна да повярваш, че човек може да се промени за три години?

— Трябва да видя, за да повярвам.

— Ще ми позволиш ли поне да се опитам да ти го докажа? — умолително попита той.

Кати допи бързо кафето и стана:

— Виж, имам да уча за няколко доста тежки изпита. Ако намеренията ти са наистина сериозни, обади ми се в началото на другия месец. Ще се срещнем и ще поговорим, без съзнанието ми да е обременено с мисли за разни закони и договори.

— Разбирам — кимна той и попита: — Може ли да те изпратя до библиотеката?

— По-добре не го прави, Джордж. С Хенри все още сте персона нон грата в университетското градче.

Джордж и Катрин започнаха отново да се срещат. В началото веднъж седмично. И двамата се стараеха да не дават воля на емоциите си. Постепенно обаче Кати призна пред себе си, че Джордж действително полага усилия да не повтаря миналите си грешки.

За първи път говореше открито за детството си; какво означава да напуснеш страната, която обичаш; да пристигнеш в друга, напълно непозната и чужда държава, където нямаш ни един близък или приятел и да знаеш едва десетина думи на местния език. Говореше за отчаяното си желание да се „впише“ в новата среда. И все пак, внимаваше с откровенията си — само мимоходом подхвърли за „доста лошите“ взаимоотношения с баща си и не спомена нито дума за Анико.

За да ѝ помогне да разбере неговата инстинктивна предпазливост в общуването с хората, Джордж ѝ разказа за първите си дни в Америка, изпълнени с безкрайно удивление и огромен стрес; за тогавашния си

постоянен страх; за все още латентната си параноя, че навсякъде гъмжи от шпиони.

Накратко, каза ѝ истината — макар и не цялата. Тази негова частична откровеност отприщи у Кати желанието отново да го допусне в сърцето си.

— Кой е най-добрият ти приятел, Джордж? — попита тя при една от разходките им в неделя следобед.

— Не знам — отвърна той с неудобство. — Май никога не съм имал наистина близък приятел.

— Дори като малък ли?

— Да, дори тогава. Винаги съм бил вълк единак. Явно, гледам прекалено сериозно на живота, а и не си падам особено много по забавленията.

Тя замълча за миг, а после каза тихо:

— Знаеш ли, има нещо парадоксално при нас двамата. От доста дълго време сме любовници, а още не сме приятели. Или поне ти не ме смяташ за приятел.

— Нищо подобно! Смятам те! — възрази той.

— От теб няма да излезе надежден свидетел в съда, доктор Келер. Току-що промени показанията си, когато те подложих на кръстосан разпит. Първоначално каза, че нямаш близък приятел.

— Ама чакай сега! Аз да не съм морско свинче, върху което си тренираш адвокатските техники? — възкликна той шеговито.

— Не, Джордж, ти си *моят* приятел. И много ми се иска и ти също да ме възприемаш като приятел.

— Кати, ти си най-невероятното момиче, което съм срещал. Но умът ми не го побира защо изобщо се интересуваш от айсберг като мен.

— Ами първо, защото си потресаващо умен. А по една случайност и си много привлекателен мъж. Но най-вече, защото събуждаш в мен желание да те правя щастлив.

Той спря, прегърна я и каза нежно:

— Кати, обичам те.

— Не — прошепна тя. — Още не ме обичаш. Но ще ме обикнеш.

През юни Кати завърши и взе диплома на юрист, а шест месеца по-късно издържа и изпита пред съда в Мериленд, който ѝ даваше право да практикува във Вашингтон, окръг Колумбия^[34]. Тя получи редица примамливи и интересни предложения както в правителствения сектор, така и в частния бизнес (през 1973 година жените специалистки бяха много търсени), но Кати предпочете да се присъедини към групата адвокати, работещи в защита на потребителите, популярна под името „Нейдър’с Рейдърс“^[35].

— Защо изобщо искаш да работиш с подобна абсурдна организация? — попита Джордж шеговито учуден. — Без никакви затруднения ще получиш работа и в екипа на министъра на правосъдието.

— Виж, Джордж — обясни Кати, — макар да съм родена и израснала във Вашингтон, още съм оптимист. Но вече не съм толкова луда да си въобразявам, че мога да допринеса за подобряването на нещата в глобален мащаб. Моята ера на Дон Кихот свърши, когато напуснах Съвета за национална сигурност. С групата на Ралф можем да направим поне някакво осезаемо добро, а от време на време виждам и лицата на хората, на които помагам.

— Ти си удивителна! — възкликна Джордж с обич и възхищение. — Най-големият идеалист, когото съм срещал.

— А ти пък си най-големият прагматик, когото съм срещала.

— Точно затова сме толкова подходящи един за друг. Двамата сме като Пижо и Пенда.

— Само че те са женени — напомни му Кати.

— Нямам какво да кажа на това — усмихна се Джордж.

— Не е и нужно. Някоя сутрин ще се събудиш, ще осъзнаеш каква ценна придобивка бих била за кариерата ти и ще ми направиш предложение за женитба.

— На такава ли база смяташ, че основавам всичките си решения?

— Да. И това вероятно е единственото, поради което ще се въздържиш да ми направиш предложение.

— Кое по-точно?

— Фактът, че те познавам така добре.

Успехът обгръщаше Дани Роси като ярко хало. Беше богат и известен. Животът му гъмжеше от възхвали, килерът — от трофеи, леглото — от красавици. Имаше всичко, което един мъж би могъл да желае.

Освен щастлив брак.

Една вечер в ранната пролет на хиляда деветстотин седемдесет и трета година, когато шофьорът му дойде да го вземе от летището, Дани му заръча да кара максимално бързо към дома му на „Брин Маур“. С пристигането той влетя в къщата, изгарящ от нетърпение да съобщи за последния си голям удар: бяха му предложили да стане главен диригент на Лосанджелската филхармония. Всъщност, от оркестъра го искаха толкова много, че се съгласиха да запази и работата си във Филадельфия. Щеше да бъде трансконтинентален диригент!

— Страхотно, татко! — възкликна Силви. — Значи ли, че ще се преместим да живеем в Калифорния?

— Е, ще бъде чудесно да се махнем от снега и леда, но решението зависи изцяло от майка ти.

Погледна Мария. Тя седеше с каменно лице. Не му отговори нищо.

— Какво има, скъпа? — попита той, когато децата станаха от масата за вечеря.

— Дани, трябва да поговорим — бавно изрече Мария.

— Имаш предвид за Калифорния ли?

— Не. За мис Рона.

— За кого?

— Моля те, Дани, не се прави, че не разбираш за какво става дума. Нейната авторска колонка се публикува дори във вестниците на такава дупка като Филадельфия.

— Добре де, и каква е жалката клюка, която разпространява този път?

— О, нищо особено скандално — подхвърли Мария саркастично.

— Просто кратка информация за „известен диригент и пианист, който прегърнал Ракел Уелч в някакъв ресторант в Малибу и й шепнел любовно на ушенце.“

— Ама ти наистина ли вярваш на подобни дивотии?

— Колебанията ми са само дали идеята се е породила в главата на нейния, или на твоя агент по печата.

— Чакай сега малко...

— Не, маестро — прекъсна го тя рязко. — Този път ще ме изслушаш. През изминалите години непрекъснато се стремях да не забелязвам всичките ти истории, защото се самообвинявах за това, което става. В смисъл, че търсиш други жени, защото съм неопитна и не те задоволявам. Добре, но защо, по дяволите, го правиш толкова *публично*? Вече доказва мъжествеността си на целия свят... още ли не си я доказал и на себе си?

Настана тягостно мълчание. После Дани попита спокойно:

— Какво те предизвика така изведнъж, за да ми говориш по този начин?

— Не е изведнъж. Просто търпението ми най-после се изчерпи, въпреки че не беше никак малко.

— Мария, и друг път сме говорили по въпроса. Никога не съм претендирал за ролята на невинен ангел, но все пак си мисля, че съм добър съпруг. Искам да кажа, грижа се за теб и децата, нали?

— Да, наистина, удовлетворяваш всичките ни потребности... освен емоционалните. Дъщерите ти умират да им обърнеш поне мъничко внимание, но ти, предполагам, изобщо не си го забелязал. А аз изпитвам ужас от момента, когато ще видят името ти в някоя клюкарска вестникарска рубрика.

На другия ден на Дани му предстоеше да дирижира два концерта. Искаше му се да си почине, затова се опита да умилостиви Мария.

— Скъпа, знаеш, че на света обичам истински един-единствен човек, нали?

— Разбира се. Самия себе си — отвърна тя остро и добави уморено: — Виж, Дани, не издържам повече.

Замълчаха за миг.

— Развод ли искаш? — попита най-сетне той.

Мария усети как отново я обзема гняв.

— Точно това би направила всяка разумна жена, не мислиш ли? Но ние сме католици... аз поне все още съм. А и един развод ще съсипе момичетата.

— Добре, и какво правим в такъв случай?

— Спим в отделни стаи.

Дани я изглежда невярващо:

— Не го мислиш сериозно, нали? Да не искаш да кажеш, че това е краят на сексуалния ни живот?

— Е, поне на съвместния ни сексуален живот.

Намекът ѝ изкара Дани от равновесие.

— Какво?! Каниш се да развъртиш любовни афери?

— Би ли ми посочил една основателна причина, която да ме възпре?

Понечи да ѝ отговори: „Ти си майка и съпруга“, но се сети, че и той е баща и съпруг. И все пак Дани беше бесен.

— Мария, не можеш да постъпваш така с мен. Нямах право!

— Дани, не ти ще ме съдиш дали мога, или не мога. И не ти влиза в работата дали ще го направя, или не.

До пролетта на хиляда деветстотин седемдесет и втора година Джейсън Гилбърт участва в толкова много операции на „Саярет Маткал“, че Зви настоятелно му предложи да се оттегли за известно време и „да си припомни какво означава нормален живот.“

Джейсън се върна в кибуца и най-сетне започна постепенно да се сближава с двамата си сина — Джошуа, вече на пет години, и тригодишния Бен.

Откри, че семейният живот и дори мотаенето в гаража му доставят радост.

— Какво му оправяш на този камион, татко? Много ли е повреден?

Джейсън подаде глава изпод капака и се усмихна на първородния си син.

— Всъщност, изобщо не е повреден, Джош. На това в Америка му се вика „пришпорване“.

Момченцето се разсмя.

— Звучи смешно. Камионът да не е кон! Как може да се пришпори?

— Не, хабиби^[36]. Просто така се казва, когато правиш някой мотор да върви по-бързо. Искаш ли да те науча как става?

— Искам! Искам!

Джейсън вдигна сина си на ръце и го наведе над открития двигател на камиона.

— Виждаш ли това тук? Казва се карбуратор. Той смесва въздуха и бензина...

Следващите три следобеда Джейсън търпеливо и с много обич продължи да въвежда по-големия си син в тайните на автомобилното устройство. И шеговито подхвърляше на Ева: „Ще стане най-младият и страхотен автомонтьор в цяла Галилея.“

Като дете поредица професионалисти обучаваха Джейсън, затова сега изпитваше особено удоволствие, че е наставник на синовете си във всичко.

С помощта на Джош като „асистент преподавател“ той научи малкия Бен да плува в басейна на общинския плувен комплекс.

— Ритай, Бен, ритай, страхотно се справяш. Скоро ще си истинска риба.

— Ама аз не съм риба, татко, а момче.

Ева седеше в сянката на едно близко дърво, усмихваше се доволно и се молеше това идилично лято да не свършва никога.

Понякога тя приготвяше в бунгалото им простичка вечеря само за двамата. Поделяха си бутилка червено вино от тези, които Йоси получаваше на близкия пазар срещу кош портокали. Бракът и майчинството промениха Ева изключително много. Сега тя беше спокойна откогато и да било в живота си. Усмихваше се. Дори дръзваше да е щастлива.

По средата на юли цигуларят Исак Щерн посети Веред Ха-Галил и изнесе концерт в трапезарията. Дари на местната библиотека няколко от най-новите си дългосвирещи плочи.

Ева зае една, за да я послушат на домашния си грамофон. Тогава Джейсън прочете на обложката, че Концертът за цигулка от Менделсон е записан с Филадельфийската филхармония под диригентството на Даниел Роси.

Това отприщи в съзнанието му порой от спомени за дните в колежа.

Ева се присегна и хвана ръката му.

— Домъчнява ти за дома, нали, любими?

— Да, от време на време — призна той. — За разни глупави неща като футболното първенство за световната купа, за шампионата

по бейзбол... дори за мачовете между Харвард и Йейл. Един ден ще те заведе на някой, Ева. Би било приятно разнообразие... битка до смърт, само дете никой не умира.

— Кога тръгваме? Ще събера багажа за петнадесет минути.

— Когато настане мир — отвърна той сериозно. — Тогава и четиримата ще идем да посетим Харвард...

— И Дисниленд, надявам се.

— Естествено. Ще обиколим всички забележителности. — И Джейсън повтори замислено: — Когато настане мир.

— Двамата с теб тогава ще сме вече твърде стари да пътуваме, мили.

— Голяма си песимистка, Ева.

— Не, реалистка съм. Затова и настоявам да ми посочиш поне някаква приблизителна дата.

— Добре, добре. Аз съм „Главен церемониалмайстор на випуска“. Така че съм длъжен да отида за двадесет и петгодишнината от завършването ни.

— Кога е тя?

— О, само след единадесет години.

— Прекрасно — усмихна се Ева доволно!

Липсата на каквато и да било ирония в тона ѝ го изненада.

— Какво?! Нямах нищо против да чакаш толкова дълго, така ли?

— Не, нямам. Наистина е чудесно. Пада се точно една година преди Джош да влезе в казармата.

— Да не би да мислиш за това още отсега? — възкликна Джейсън удивено.

Ева кимна.

— Всяка израелска майка пресмята кога синът ѝ ще отиде войник още в деня на раждането му. На Джош му остават още дванадесет, а на Бен — четиринадесет години.

Двамата потънаха в мълчание, опитвайки се да осмислят потресаващото значение на това, да знаеш съвсем точно кога малките ти синове ще се включат във войната.

След малко Джейсън се изправи и прегърна Ева.

— Скъпа, помни този разговор, когато отново замина в „Саярет“. Искам нашите момчета да размахват ракети за тенис, а не оръжия.

— Бих искала това и за съпруга си.

Зви не постави срок за връщането на Джейсън. Той си правеше сметка да почине шест месеца от активна военна служба. Но стана така, че прекара със семейството си по-малко от деветдесет дни.

Сутринта на пети септември хиляда деветстотин седемдесет и втора година осем терористи от организацията „Черния септември“ проникнаха в олимпийското градче в Мюнхен, където бяха настанени израелските състезатели, убиха двама, а девет взеха за заложници.

Още щом чу първите откъслечни съобщения по радиото, Джейсън веднага хукна към ротата си. В тази кризисна ситуация несъмнено щяха да са необходими експертните умения на „Саярет“.

За часове сформираха групата и се подготвиха да излетят. Германските власти обаче отхвърлиха искането на Моше Даян израелските командоси да освободят сънародниците си. Заявиха, че Bereitschaftspolizei^[37] можели и сами да се справят с кризата.

Новината за неуспешната спасителна акция на германските командоси — всички израелски заложници бяха убити от терористите, — хвърли бойците от „Саярет“ в отчаяние и ярост.

Само изключителното самообладание на Зви му помогна да запази спокоен тон, когато заяви:

— Ще открием кои са терористите, планирали това нападение. И ще им отмъстим, като ги изтребим до крак.

На което Джейсън отвърна кратко:

— На линия съм.

Израелската разузнавателна служба бързо разкри кой стои зад мюнхенското клане. Един от главните организатори бе Абу Юсуф — шеф на разузнаването на „Ал-Фатах“ и най-близък съратник на Ясер Арафат. Тайните служби локализираха дори апартамента в Бейрут, където понастоящем се намираше щабквартирата му.

Зви и сътрудниците му се заеха да изготвят план за залавянето на Абу Юсуф. Възнамеряваха да се възползват от краткия си престой в ливанската столица, за да си разчистят и някои други сметки с терористите, убили толкова много израелски граждани.

В нощта на десети април Джейсън бе един от няколкото дузини командоси на патрулния кораб, който премина бързо покрай средиземноморското крайбрежие и хвърли котва в залива на Бейрут. Всички бойци бяха облечени като типични туристи, тръгнали да прекарат една нощ на „Ривиерата“ на Средния изток.

Прехвърлиха се на гумени лодки и безшумно стигнаха до потъналия в мрак яхтклуб, където Тайните служби бяха оставили коли под наем за тях. После се пръснаха по съответните направления.

Джейсън подкара към улица „Халид бин ал-Уалид“. Паркира близо до сградата, която бе идентифицирана чрез снимки като резиденция на Абу Юсуф.

Петимата излязоха от колата и се вмъкнаха във входа. Апартаментът на третия етаж се охраняваше от двама въоръжени телохранители, които Джейсън и Юри, също от командосите, смятаха да обезвредят, преди да вдигнат и най-малък шум.

Не бяха обаче достатъчно бързи. Единият телохранител успя да стреля, преди да се стовари безжизнен на пода. Докато разбият вратата и нахлуят в апартамента, водачът на терористите се барикадира в спалнята.

Джейсън и другарите му направиха вратата ѝ на трески с откосите на автоматите си. Пристъпиха в спалнята — откриха, че куршумите са покосили Абу Юсуф... и ранили смъртоносно жена му.

Джейсън едва се огледа, когато Юри извика:

— Идват полицейски коли.

— Добре — отвърна той, докато отваряше бързо чекмеджетата на бюрото на Абу Юсуф и грабеше колкото може повече документи. — Да се махаме.

Тичаха надолу по стълбите. В това време някаква старица подаде глава от вратата на апартамента си. Стреснат, един от командосите стреля и тя се свлече.

Изхвърчаха на улицата, хвърлиха няколко ръчни гранати, за да объркат приближаващите полицаи, скочиха в колата и с бясна скорост потеглиха към брега.

Командосите от другите групи вече ги чакаха в яхтклуба. Виждайки, че идват, всички се втурнаха към гумените лодки. Джейсън и хората му ги последваха и енергично загребаха навътре в морето, към кораба.

Няколко часа по-късно вече се намираха в щабквартирата на „Саярет“, в сърцето на Израел.

Командирът на една от другите групи докладва, че те са нападнали щабквартирата на терористите, взривили са част от нея и междувременно са застреляли мнозина от охранителите. Командирите на останалите групи отчетоха успешни удари върху различни възлови сгради на Организацията за освобождение на Палестина, включително и цех за производство на бомби.

Но Зви се интересуваше най-много от акцията на Джейсън.

— Е, Старче, как минаха нещата при теб? — попита той нетърпеливо.

Джейсън отговори бавно и отчетливо:

— Ликвидирахме мъжа, планирал мюнхенското клане.

— Поздравления!

— Но убихме и няколко невинни хора — добави той, след което потъна в мрачно мълчание.

— Във война сме, Старче! — възкликна Зви. — Когато бомбардировачите атакуват някой военен обект, дори да ударят право в целта, неминуемо има засегнати и цивилни граждани.

— Да, но бомбардировачите са на хиляди метри високо в облаците. Не им се налага да виждат отблизо лицата на хората.

Зви го сграбчи за раменете, стисна го силно и каза твърдо:

— Чуй ме добре. Ти си войник, който защитава родината си. Онези хора са убили много израелци и планират да убият още повече. Ти спаси живота вероятно на стотици хора. А може би дори на хиляди. Трябва да се гордееш с постъпката си.

Джейсън мълчаливо поклати глава, излезе от сградата, качи се в колата си и подкара на север към кибуца.

Пристигна рано сутринта — децата тръгваха за училище. Малките му синове го видяха, че си идва и се втурнаха да го прегърнат.

Докато ги притискаше към гърдите си и ги целуваше, Джейсън си мислеше: „Вие двамата сте единственото ми оправдание за тези убийства. Дано когато пораснете, светът най-сетне да се е вразумил.“

Две седмици по-късно Зви го извика в кабинета и му каза със спокойна усмивка:

— Планирам операция, надявам се наистина да ти хареса.

— Съмнявам се — отвърна Джейсън язвително.

— Не, изслушай ме. Идеята положително ще привлече харвардската ти душа. Свързана е с пътуване до Америка. Правителството ни е разтревожено от влошаващия се имидж на Израел там, особено сред по-младите, в средите на така наречената Нова левица. Нужни са ни неколцина образовани красноречиви оратори, които да обиколят университетските градчета, а евентуално да говорят и пред евреи, за да повдигнат духа им.

— Не ме бива много за оратор — отвърна Джейсън.

— Но все още си запазил чудесния си американски акцент. Това ще е от полза. Пък и си спомням, че навремето, когато се запознахме, ти притежаваше известно очарование.

— Много точно го каза: „навремето“.

— Както и да е. Вземи Ева в Йерусалим за седмицата, докато те инструктират. Мисли за това пътуване като за ваканция, Старче. Разчитам кратката ваканция с жена ти да ти помогне да възвърнеш част от някогашното си очарование.

Джейсън и Ева обикаляха из улиците на Йерусалим, Ева си припомни, че през първите дни от пребиваването на Джейсън в Израел градът беше разделен и те разгледаха само едната му половина.

— Ето какво би могъл да споменеш в сказките си — предложи тя. — Когато река Йордан ни делеше от Стария град, те не само спираха достъпа на евреите до техните свещени места, но бяха превърнали синагогите ни там в конюшни. Светът трябва да ни признае, че тук ние гарантираме свобода на религиозните изповедания.

— Ева, светът не ни признава абсолютно нищо.

— Все едно, аз се гордея с постиженията ни — настоя тя.

— Чудесно — усмихна се Джейсън. — В такъв случай замини да им говориш там вместо мен.

Джейсън пристигна в Ню Йорк в края на май. За първи път от близо десет години стъпваше на американска земя. И това го караше да

се чувства добре. Поне отчасти. Отново се намираше в страната, където се бе родил, и която понякога му липсваше болезнено много. Тук беше и домът на неговите родители, от които сега го делиха само някакви си десет цента за телефон.

Последните няколко дни преди заминаването си той изтормози Ева с мъчителните си колебания как да постъпи с тях. И не стигна до никакво задоволително решение. Според нея той трябва да отиде до Лонг Айланд. Беше убедена, че една лична среща ще допринесе много за разрешаването на конфликта им. Лице в лице, родителите щяха да го погледнат в очите и да прочетат в тях неговата твърда решимост и всеотдайност към израелската кауза. Това би могло да промени всичко.

На Ева ѝ беше лесно да го каже, но за Джейсън бе извънредно трудно да го направи. Знаеше, че с постъпката си причини голяма болка на родителите си. И независимо от основанията му, още се чувстваше виновен пред тях.

И все пак Ева му каза нещо, което заседна дълбоко в съзнанието му:

— Няма да постигнеш душевен покой, докато не се помириш с тях. Независимо как, но трябва да се освободиш от тези окови на миналото, ако искаш да пораснеш.

— Но аз съм вече почти четиридесетгодишен! — възрази Джейсън.

— Още една причина най-сетне да станеш истински зрял човек — подчерта Ева.

Но въпреки всичко в този майски следобед Джейсън седеше в хотелската си стая, напълно неспособен да вдигне телефона и да се обади на родителите си. По едно време стана, облече новия си летен костюм и излезе да се поразходи. Искаше му се просто да се помотае по Пето авеню, за да позяпа по витрините изобилието от луксозни стоки, за които нито един израелец не можеше и да мечтае. Неусетно се озова на пресечката с Четиридесет и четвърта улица. Тогава си даде сметка какво всъщност го е привлякло насам — Харвард клуб.

Не беше плащал членски внос от години, но убеди портиера да го пусне под измисления претекст, че има уговорена среща с Андрю Елиът горе, в гимнастическия салон.

Качи се с асансьора до петия етаж и провери книгата за резервации на корта за скуош. И действително откри, че за този

следобед един от кортовете е запазен за пет часа на името на „А. Елиът, Випуск '58“. Погледна часовника си — трябваше да изчака само двадесет минути.

Андрю не повярва на очите си. В първия момент изгуби и ума, и дума от изненада и радост, че го вижда. После се втурна да го поздрави и се провикна:

— Господи, Гилбърт, ама ти изобщо не си се променил! Да ни видиш всички останали... оплешивяваме, с шкембета, а ти изглеждаш като първокурсник, по дяволите! Каква е тайната ти?

— Ами пробвай активна военна служба в продължение на десет години, Елиът.

— А, не, благодаря. Предпочитам да съм си дебел, но в безопасност. Искаш ли да изиграеш партия скуош? Ще ти отстъпя и корта, и опонента си — стига да нямаш нищо против един затлъстят борсов брокер.

— Благодаря, с удоволствие ще приема... стига да ми намериш нещо да се преоблека.

— Нямаш проблеми, стари ми приятелю — радостно отвърна Андрю. — А какво ще кажеш после да вечеряме заедно?

— Жена ти няма ли да те чака? — попита Джейсън.

— Не бих казал. Но това е друга история.

ДНЕВНИКЪТ НА АНДРЮ ЕЛИЪТ

2 юни 1973

Наистина беше страхотно да видя отново Джейсън Гилбърт след всичките тези години. И в същото време това леко ме смути.

От една страна, той почти не се е променил на външен вид! Все още прилича на двадесетгодишен спортист, което ме накара повече от обикновено да се почувствам отпуснат и занемарен физически мъж на средна възраст.

От друга страна обаче, у него има и нещо особено, нещо различно. Опитвам се да намеря подходящо определение, но в главата ми се върти единствено „мрачен“. Гилбърт очевидно е щастлив в брака и обожава децата си, но определено бе изгубил доста от някогашната

си joie de vivre^[38]. Той например се усмихва, когато си говорим за различните ни изпълнения като студенти, но не се смее. Сега, изглежда, вече нищо не го забавлява истински.

Давам си, разбира се, сметка за ужасите, в които е, макар категорично да отказва да говори. Искам да кажа, че ако годеницата ти е била зверски убита, а ти самият си участвал в истинска война, това определено е достатъчна причина да си мрачен. Все пак долових, че и още нещо тревожи Гилбърт. Направих възможното да разбере какво е. По едно време ми сподели:

— Чувствам се наистина объркан и изгубен, Анди.

Думите му ме шокираха. Ако някой във випуска знаеше какво прави и защо го прави, това според мен бе именно Джейсън. Ами да, той се посвети на една кауза и жертва всички примамливи награди, които неминуемо щеше да спечели, ако беше останал в американското надбягване на плъхове^[39]. В крайна сметка, той беше най-добрият плъх в цялата ни проклетата глутница.

Схванах донякъде какво му тежи на сърцето, когато споменах за възхищението на пресата — а и на хората от улицата, — от подвизите на израелската армия по време на Шестдневната война. Това бе битка на Давид с Голиат, която действително заплени въображението на американците.

А той се усъмни дали пък пресата не ги е прославила прекалено много. И добави, че независимо колко силно вярваш в каузата, за която се бориш, винаги е ужасно да отнемеш чужд живот и му е трудно да живее със съзнанието, че на света сигурно има деца, останали сираци по негова вина.

Изразих мнение колко ли е тежко да си войник, ако мислиш по този начин.

Той ме погледна с толкова много мъка в очите, колкото изобщо не съм виждал, и тихо отговори:

— Невъзможно е да си войник и истинско човешко същество. До момента бях убеден, че върху мен и другите ни състуденти от випуска лежи цялото бреме на света — замрели кариери, ипотeki, разводи, битки за настояничество, непокорни деца... всичко, от което е съставена кризата на средната възраст.

Но ето на — за разлика от всички нас, все още преследващи слава и богатство, — Джейсън иска от живота единствено да е човешко

същество.

И изобщо не е сигурен дали е в състояние да го постигне.

През първата седмица в Ню Йорк на Джейсън му се наложи да говори пред дванадесет различни аудитории — като се почне от неколцина политически лидери и се стигне до над хиляда членове от дружеството „Приятели на Израел“, събрани в конферентната зала на хотел „Балтимор“.

Сред присъстващите обаче имаше и не само „приятели“. Във времето, отделено за въпроси, неколцина симпатизанти на Новата левица го нападнаха яростно с обвинения, че защитава една „империалистическа нация“. Той отговори спокойно, че Израел изобщо няма имперски ламтежи, а само иска да е демократична страна като всяка друга. И — по негово лично мнение, — несъмнено би се отказал от някои териториални претенции, стига арабите да признаят правото му на съществуване.

Дълго след края на словото му хората се тълпяха край подиума. Говореха с него. Стискаха му ръка. Пожелаваха му всичко най-хубаво. Накрая остана само една двойка.

Джейсън стоеше лице в лице с майка си и баща си.

Всеки от тримата се боеше да заговори пръв. Но разменените погледи бяха достатъчно красноречиви. В техните очи се четеше възхищение и обич; в неговите — облекчение и любов. Горещо желание за помирение и от двете страни.

— Здравейте, мамо, татко. Много... се радвам да ви видя.

— Изглеждаш прекрасно, Джейсън — отбеляза майка му нежно.

— Да, опасностите, изглежда, ми се отразяват добре. Вие също изглеждате чудесно. Как е Джули?

— Добре е — отговори баща ми. — В Калифорния е. Омъжи се за адвокат от Санта Барбара.

— Щастлива ли е?

— Всъщност, двете със Саманта ще се преместят тук това лято. Когато Джули приключи с развода.

— Пак ли?

— Не се е променила — кимна баща му и добави дрезгаво: — Ти... много ни липсваше, сине.

Джейсън скочи от подиума и обгърна родителите си с ръце. Тримата дълго останаха така прегърнати.

— Ще имаш ли време да ни дойдеш на гости? — попита майка му.

— Разбира се. С удоволствие.

Отиде на другия ден, за вечеря, и тогава им показа снимки на Ева и двамата им внука. Майка му и баща му силно се развълнуваха да ги видят и бяха щастливи, че бракът му е толкова успешен.

— Може ли да задржим някои от снимките? — попита майка му.

— Задръжете всичките — отвърна Джейсън, а после призна: — Донесох ги за вас.

Малко след единадесет майка му отиде да си легне под предлог, че е уморена. Така за първи път от десет години Джейсън и баща му останаха сами.

— Татко, знам колко много нараних теб и мама — започна Джейсън.

— Не — прекъсна го баща му. — Ако ще се извиняваме, нека аз да съм пръв. Не бях прав тогава, като не проявих уважение към убежденията ти.

— Татко, моля те...

— Позволи ми да довърша. Ти ми помогна много да осъзная какво наследство сме получили от дедите ни; разбрах, че може да си едновременно и сто процента американец, и евреин. Шестдневната война послужи като катализатор за мнозина като мен. Такъв неочакван прилив на гордост...

Баща му замълча за миг.

Джейсън не знаеше какво да каже. Баща му продължи с глух глас:

— Знаех, че си в центъра на събитията и това ме тревожеше до смърт. — Вдигна глава и го погледна. — Господи, синко, щастлив съм да те видя жив и здрав и да водим този разговор.

Двамата се прегърнаха.

Самолетът се приземи в Тел Авив. Ева и синовете им го чакаха на летището. Докато се прегръщаха и целуваха, малкият Бен попита:

— Татко, донесе ли ни подаръци?

— Разбира се, Бени. А най-хубавият ще пристигне през октомври.

— Какъв е той?

— Една баба и един дядо.

— Хайде, влизай — подвикна Ричард Никсън към Джордж Келер. — Няма да ти навреди да поспортуваш.

Беше горещ августовски ден на хиляда деветстотин седемдесет и трета година. Намираха се в правителствената резиденция в Сан Клементе, Калифорния. Президентът обсъждаше нещо с Кисинджър. Двамата се намираха до кръста във водата откъм плиткия край на басейна. Джордж Келер седеше недалеч от тях и прилежно записваше в бележника си нарежданията, които Хенри му подвикваше от време на време. („Напомни ми да се обадя на Помпиду в седем часа средноевропейско време“)

Никсън отново прикани Джордж да влезе да поплува.

— Боя се, че не мога, господин президент, благодаря — отвърна той притеснен. — Всъщност, дори не си нося бански.

Никсън се обърна към Кисинджър и подхвърли шеговито:

— Хенри, само не ми казвай, че това твоє момче не може да плува.

— О, повече от сигурно е, че може, господин президент. Истината е, че нямаше да си получи дипломата от колежа, ако не можеше да преплува петдесет метра.

Доктор Кисинджър винаги педантично избягваше да споменава думата „Харвард“, освен ако не беше абсолютно наложително. Към тази институция Никсън изпитваше фобия, датираща от времето, когато беше член на основаната от Джо Маккарти Следствена комисия^[40] (тогавашният председател, Дерек Бо, понастоящем фигурираше в „списъка на враговете“ на Белия дом).

— Е, хубаво — махна президентът. — Но, Джордж, искам да ми обещаеш, че преди вечеря ще минеш няколко дължини. Държа екипът ми да е в първокласна форма.

— Да, сър — отговори Джордж. — Но сега ще ви помоля да ме извините, ще се прибера в стаята си да напечатам част от тези бележки.

Джордж прилежно събра записките, пъхна ги в дипломатическата си чанта, дръпна ципа и забързано тръгна към вилата за гости, където пребиваваха различни сътрудници към Белия дом.

Не минаха и пет минути, откакто седна на бюрото, и Кисинджър, по хавлия, влезе в стаята му дори без да почука.

— Джордж, няма да повярваш какво направи президентът току-що! — развълнувано подвикна Хенри.

— Добро или лошо?

— Е, зависи от гледната ти точка, момчето ми. — По лицето на Кисинджър се разля усмивка. — Покани ме да стана държавен секретар.

— О, Хенри, поздравления!

— Може ли да ползвам телефона ти? Искам да съобщя на родителите си.

В единадесет часа и шест минути на двадесет и втори септември, в Източната зала на Белия дом, доктор Хенри Кисинджър се закле пред американското знаме и пое длъжността на петдесет и шести държавен секретар на Съединените щати.

Джордж Келер бе сред малцината извън журналистите, присъстващи на събитието — беше включен в екипа на новия държавен секретар като негов асистент със специални функции.

Кисинджър каза от сърце кратките благодарствени думи:

— Съединените щати са единствената страна в света, където е възможно човек с моя произход да застане редом до президента...

Джордж си помисли с надежда, че Америка би предоставила неограничени възможности и на човек с *неговия* произход.

— Хенри, мога ли да ти отнема няколко минути?

Новият държавен секретар вдигна поглед от документите върху бюрото и отзивчиво отвърна:

— Разбира се, Джордж. Каква е поредната кризисна ситуация, която би искал да предоставиш на вниманието ми?

— Е, не е чак криза, по-скоро шарада. Знаеш, че винаги съм поддържал тесни контакти с Андреев от Съветското посолство...

— Да, естествено. Ти си нашият най-близък приятел с врага.

— Та той ме покани на обяд в „Сан Суси“.

— Хубаво — усмихна се Кисинджър. — Така поне спестяваме малко средства от бюджета си за продоволствени нужди.

— Говоря ти сериозно, Хенри. Иска да ме запознае с новия им аташе по културата.

— А, да, казва се Якушкин — включи веднага Хенри, който имаше почти фотографска памет.

Джордж кимна и попита:

— Какво мислиш, че иска?

— Точно това очаквам от теб да научиш, момчето ми. Но ще приемеш ли един съвет от твоя някогашен преподавател?

— Разбира се.

— На всяка цена опитай техните *aiguillettes de canard*^[41]. Приготвят ги с касис.

Това е един от парадоксите на Вашингтон. При други обстоятелства подобно действие — в случая с Джордж покана за ресторант с първокласна кухня, — би било окачествено и порицано като оказване на помощ и подкрепа на врага. Но в американската столица на това му се вика „гастрономическа дипломация“.

Някои от хората на президента, Холдман и Ърликман например, бяха редовни клиенти на „Сан Суси“ — без съмнение най-добрият ресторант в района на Белия дом, до който се стигаше и пеша. Персоналът на заведението бе свикнал да вижда високопоставени правителствени служители (а даже и с ранга на Джордж, сътрудници от средния ешелон) да седят на една маса с представители на нацията, за която се предполагаше, че е техен смъртен враг.

В практиката му на правителствен служител за Джордж Келер това не беше първият подобен обяд. И представа нямаше защо, но Съветското посолство, изглежда, питаеше особено топли чувства към него. Отначало го отдаваше на факта, че владее руски. Всичките

разговори обаче се водеха само на английски. При това съвсем открито и на висок глас.

И все пак Джордж неизменно следваше основните правила за подобни срещи и всеки път предоставяше на ФБР „Меморандум на разговора“ с подробно описание на засегнатите теми и въпроси.

Уважението, което представителите на Съветския съюз явно питаеха към Джордж, не само не будеше подозрения към него от страна на работодателите му, но дори повишаваше статута му. Защото в Държавния департамент и ЦРУ някои стратегии очакваха някой ден да се окаже полезен при привличането на потенциален отстъпник на комунизма.

Денят бе ясен и свеж. Джордж тръгна пеша към ресторанта. Прекося Пенсилвания авеню и после пое по Седемнадесета улица.

Андреев — плешив мъж на средна възраст, в типичния сив, безформен руски костюм, — му махна откъм масата, на която седеше. Колегата му — по-млад от него, облечен в блейзер и с раирана вратовръзка, — се надигна, за да се ръкува с американеца.

— Дмитрий Якушкин, това е Джордж Келер — представи го Андреев, а после подхвърли шеговито: — Бъди мил с него. Този човек знае за Източна Европа повече от нас.

— Обещавам да се държа безукорно — отвърна дипломатът на съвършен английски.

Джордж си помисли с лека завист: „Господи, акцентът му е почти толкова добър, колкото и моят.“

— Какво предпочиташ за пиене? — попита Андреев. — „Блъди Мери“ или коктейл с шампанско?

— Тук имат отлична руска водка, така че ще взема „Блъди Мери“.

Андреев вдигна три пръста към салонния управител, който кимна, без да се нуждае от допълнителни разяснения.

Разговорът беше изключително сърдечен и удивително повърхностен. Джордж с интерес очакваше кога ще разкрият картите си.

Но дори след поднасянето на *creme brulee*^[42] Якушкин продължи да го пита разни баналности, например кани ли се да посети Унгария,

нещо напълно осъществимо, след като вече е станал американски гражданин.

Джордж се впусна във въодушевено, но не и прекалено шовинистично, описание на удоволствията, съпътстващи съществуването в капиталистическото общество. Сподели колко много му допада социалният живот във Вашингтон, където има истинско стълпотворение на прелестни жени, и подхвърли, че Дмитрий скоро ще се убеди и лично в това.

На Джордж му се стори, че при този намек очите на младия мъж припламнаха. И си помисли дали не е кандидат да го вербуват. Ами ако разпитва по заобиколен начин доколко добре би живеял един бивш комунист, в случай че мине на другата страна.

Това поне бе единственото заключение, което Джордж предложи в своя „Меморандум на разговора“, диктувайки на секретарката си, след като се върна от обяда с руснаците.

Малко след три следобед държавният секретар надникна в стаята на Джордж и подхвърли:

— Е, какво ще кажеш?

— Прав беше, Хенри. Патешките шишчета наистина са фантастични.

След пет дни Якушкин позвъни на Джордж на служебния му телефон — да не губели връзка, както се изрази, и за да му кажел още веднъж колко приятно му било да се запознаят. И че всъщност би искал да го покани на вечеря.

Уговориха датата и мястото — любимия ресторант на руснаците, с многозначителното наименование „Ла Рив гош“^[43] на Уисконсин авеню. Както се шегуваха помежду си служителите на Държавния департамент, това бе най-ексклузивното заведение в цял Вашингтон — клиентелата му почти изцяло се състоеше от агенти на ЦРУ и на КГБ, които взаимно се следяха как всеки следи други хора.

И този път водеха съвсем безобиден разговор. С тази разлика, че сега пиеха отлежало „Бордо“ — при това в немалки количества. И Джордж, и Дмитрий седяха нехайно отпуснати, и двамата се преструваха, че са мъничко по-пияни, отколкото бяха в действителност.

— Джордж — поде Дмитрий с небрежен тон, — този град е ужасно скъп. Добри ли са заплатите в Департамента?

— Не са лоши — отвърна Джордж и добави, сякаш след кратък размисъл: — Тридесет и шест хиляди годишно.

— Колко прави в рубли? — попита младият руснак.

— Нямам представа — усмихна се Джордж.

— Да си призная, и аз — разсмя се дипломатът. — Пък и да ти кажа... но да си остане между нас... бих предпочел да ми плащат в долари.

— В Америка върви само тази валута — уточни Джордж, привидно шеговито, но долови, че разговорът се извърта към по-значима тема.

Небрежно прехвърли топката в полето на руснака.

— Я ми кажи, Дмитрий, успяваш ли да свързваш двата края с твоята заплата?

Настана кратка пауза. Двамата grosмайстори се гледаха изчаквателно. Най-сетне руснакът отбеляза невинно:

— Да ти призная, и аз се канех да те питам точно това.

Джордж си помисли възмутено: „Ама че задник. Той се опитва да ме вербува — мен! За толкова ли продажен ме мислят руснаците?“

Но се налагаше да запази самообладание.

— На мен парите ми стигат, Дмитрий — отвърна спокойно. — Житейските ми потребности са много скромни.

— Да, наистина, не личи нещо да ти липсва — съгласи се руснакът и добави с тайнствена нотка: — И все пак, дали не бихме могли по някакъв начин... да ти помогнем?

Джордж съобрази, че не бива да отказва категорично.

— Трогателна загриженост — почти шеговито подметна той. — Но защо Съветското посолство би пожелало да помага на човек като мен?

— Защото си отгледан и възпитан като марксист, а и защото вероятно понякога изпитваш носталгия по...

— Никога.

— Нямах предвид носталгия по системата, а по родината. Не се ли чувстваш макар и леко като дърво без корен?

— Аз съм американец — твърдо заяви Джордж.

Дмитрий обмисли миг-два отговора му, бръкна в джоба си и извади две тънки, дълги сребърни цилиндърчета.

— Пура? — предложи той. — Хавански. Получаваме ги с дипломатическата поща. Никога не си ги опитвал, нали?

— Не, благодаря — отказа Джордж учтиво. — Не пуша.

Искаше агентите на ФБР да видят и да си отбележат, че дори не би докоснал комунистическа пура.

Якушкин запали едната и започва да издишва тънки колелца дим.

— Доктор Келер — подхвана той преднамерено бавно, — разполагам с известна информация, която, предполагам, ще представлява интерес за теб.

Рязката смяна в тона на руснака накара Джордж да се почувства неудобно.

— Винаги се радвам да получавам информация от Съветското, посолство — направи той нервен опит за хумор.

— Става дума за положението на баща ти. — Дипломатът го гледаше в очите. — Помислих си, че вероятно ще искаш да знаеш...

— Знам, че баща ми е бил издигнат по партийна линия — прекъсна го Джордж с лека досада в гласа.

— Имам предвид здравословното му състояние.

— Да не би да е болен?

— Да. Рак на белия дроб.

— О, съжалявам да го чуя — отвърна Джордж мрачно.

— Несъмнено ще бъде много болезнено — добави руснакът.

— Какво разбираш под „болезнено“?

— Виж, Джордж — в тона на Дмитрий прозвуча братска утеха, — ти си експерт по Източна Европа и си съвсем наясно в какво състояние са болниците в Унгария. Ние не разполагаме с изобилието от лекарства, което имате вие тук, на Запад. Не е известно колко дълго ще живее баща ти. Може би година. А по-вероятно само няколко месеца...

Якушкин въздъхна изтежко — като лекар, който е наясно с цялата мъка на света, — и продължи:

— Джордж, тази ненормална надпревара във въоръжаването понякога изтиква хуманитарните грижи на заден план. Ако баща ти беше в Америка, щеше да се чувства много по-добре. Вие тук сте

толкова по-напред от нас в областта на... как се казваше?...
аналгетиците.

— Партийните служители положително не страдат от липса на западни лекарства, Дмитрий.

— Така е — съгласи се руснакът. — Но както знаеш, постът на баща ти не е толкова висок...

Дипломатът замълча и издуха ново колелце дим.

— Не разбирам какво общо има с мен всичко това — тихо възрази Джордж.

— Е, бащата си е баща — поусмихна се Дмитрий. — Искам да кажа, на твоё място бих проявил желание да му помогна. Ако не за друго, то поне да си отиде от този свят спокойно, без страдания. Може би съм в състояние да му помогна.

— Ами направи го тогава.

Настана пауза като паузите между рундовете при боксов мач.

Якушкин отговори лаконично:

— Нещата не стават по този начин.

— Какво, по дяволите, се опитваш да постигнеш?

Дмитрий сипа поредната чаша вино на Джордж и подхвана дружелюбно и насърчително:

— Виж, Келер, много грешиш, ако смяташ, че се каня да те вербувам за шпионин.

— Но определено искаш нещо от мен — настоя Джордж.

— Да. Но нещо съвсем легално. Става дума само да ни помогнеш да преодолеем безсмислените бюрократични спънки на вашия правителствен апарат. Вече месеци наред се опитваме да придобием част за една апаратура...

— Която искате да открадна за вас — прекъсна го Джордж.

— Не, не. Става дума за малък уред, който се опитваме да купим. Нали ме чуваш какво казвам? *Да купим!* Това е устройство за подобряване качеството на снимките, получавани от спътниците за следене на климатичните условия. Нищо кой знае какво, но вашият Департамент по търговията се е запънал като магаре на мост.

— И искаш да ги натисна за разрешение, така ли?

— „Натискам“ е твърде силна дума — укори го дипломатът. — По-скоро „леко побутване“. Виж, Джордж, можеш да бъдеш напълно сигурен, че „Тейлър RX-80“ не представлява абсолютно никакъв

интерес за военните. Не е нужно да бързаш, просто ми звъни, когато разбереш как стоят нещата. Беше ми много приятно да се срещнем тази вечер.

— Да, и на мен — отвърна Джордж в опит да запази душевно равновесие. — Много благодаря.

В предназначения за ФБР „Меморандум на разговора“ от втората среща с Дмитрий Якушкин, аташе по културата при Съветското посолство, Джордж Келер написа лаконично:

„Аз се опитах да го вербувам.
Той се опита да ме вербува.
Играта завърши с цайтнот.

Дж. К.“

В действителност обаче през следващите няколко дни Джордж го преследваха мисли за бащата, когото мразеше. И мисли за същия този баща, който агонизираше от болки в будапещенска болница. И когото той вече не можеше да мрази.

След три мъчителни дни и нощи на размисъл, Джордж все още тънеше в тревожни догадки. По едно време дори си помисли, че руснаците блъфират. Нищо чудно баща му да си е в цветущо здраве и да се радва на живота в някой елегантен санаториум за ръководни партийни кадри. Как да е сигурен каква е истината?

Дмитрий Якушкин очевидно бе предугадил тази насока на мислите му. На четвъртата сутрин след срещата им, прибирайки пощата си, Джордж видя плътен плик, доставен чрез куриер.

В плика имаше две рентгенови снимки и кратка бележка от дипломата:

„Скъпи Джордж,

Помислих си, че това ще представлява интерес за теб.

Д.“

ДНЕВНИКЪТ НА АНДРЮ ЕЛИЪТ

30 септември 1973

Боя се, че нещо ужасно е сполетяло Джордж Келер. Днес следобед ми се обади да ме попита дали, след като поддържам активни контакти с бившите ни състуденти, не познавам и някои добри лекари в покрайнините на Вашингтон.

Това ме озадачи по две причини. Първо, защо се обръща към мен? Та аз съм пълен лаик в сферата на медицината. И второ, защо не пита някои от колегите и приятелите си, които живеят в неговия район?

Джордж обаче ми обясни, че ставало дума за нещо наистина много сериозно и се налагало да остане в тайна. Приех, разбира се, да направя опит да му помогна, но за целта са ми нужни малко повече подробности — например какъв *по-точно* лекар му трябва.

Отначало ми отговори нещо много странно. Трябвал му лекар, на когото може да му се има „пълно доверие“.

Това ме наведе на мисълта, че Джордж вероятно страда от вид нервно разстройство. Така де, наясно съм под какво ужасяващо напрежение работят хората от свръхсекретните служби.

Но не. Оказа се, че иска да го свържа с възможно най-добрия *онколог* извън Вашингтон, на сравнително неголямо разстояние с кола.

Това наистина ме разтревожи. Защо му е необходим специалист по ракови заболявания? Не смятах обаче, че имам право да му задавам въпроси.

Обещах да поразпитам дискретно приятелите си лекари и да му се обадя. И ето нова изненада: Джордж припряно настоя *той* да *ми* се обади.

В този момент автоматичният телефонен оператор предупреди, че трите минути са изтекли. Чух го да пъха нова монета само за да ми каже, че ще ми се обади на другия ден точно по същото време.

Веднага звъннах в офиса на дружеството на бившите възпитаници на Харвард и помолих един близък приятел там да потърси в компютъра човек, какъвто трябваше на Джордж (без да споменавам имена, разбира се). Скоро открихме, че наш състудент, Питър Райдър, сега е професор по онкология в „Джон Хопкинс“ в Балтимор, град недалеч от Вашингтон.

Освен голямата ми тревога за здравето на Джордж още нещо ме притесняваше.

Защо ми звънеше от уличен телефон?

Питър Райдър, професор по онкология в медицинската академия „Джон Хопкинс“ стресна Джордж с поздрава си.

— Как поживяваш? — попита той.

— Не разбирам. Защо ми говорите на руски?

— Ей, не ме ли позна? — възкликна разочаровано високият лекар. — Седях точно до теб в курса по славянски езици. Но ти явно си слушал много внимателно лекциите и не си забелязвал нищо и никого, а?

— Ами да, предполагам — отвърна Джордж разсеяно. — Бих искал да поговорим някъде насаме.

— Да, разбира се. Каза, че носиш рентгенови снимки. Можем да ги видим в кабинета ми.

Докато вървеше по коридора след облечения в бяла престилка специалист онколог, Джордж стискаше здраво плика със снимките. Но дори когато влязоха в кабинета и вратата вече беше затворена, той не бързаше да се раздели с плика.

— Доктор Райдър — започна той доверително, — първо се налага да обясня нещо.

— Наричай ме Пит, моля те — настоя Райдър.

— Е, Пит, знаеш, че работя за Държавния департамент. Тези рентгенови снимки са строго секретни.

— Не те разбирам, Джордж. За какво става дума?

— Те са на високопоставен комунистически лидер и са изнесени тайно на Запад. Искam уверение, че от нашия разговор няма да остане никакъв писмен документ. И още нещо: не мога да ти давам обяснения защо ми е необходима тази информация. Разбра ли?

— Няма проблем — успокой го Райдър. — Достатъчно ум имам да се досетя, че за вас там е важно да знаете какво е здравето на големите клечки от другата страна. При всички положения разчитай на моята дискретност.

Най-сетне Джордж му подаде плика и онкологът закачи снимките на осветеното пано. И още щом ги погледна, каза:

— Не разбирам защо е било необходимо да търсиш онколог.

— Какво искаш да кажеш? — попита Джордж.

— Всеки студент по медицина от пръв поглед ще ти обясни случая. Виждаш ли това черно петно тук, в горния дял на белия дроб? Изключително голямо злокачествено туморно образувание. На този пациент му остава съвсем малко живот... най-много няколко месеца. — Райдър се обърна към Джордж: — Това искаше да знаеш, нали?

Джордж се поколеба за миг и попита:

— А дали пациентът изпитва... дискомфорт?

— На този въпрос ще ти отговоря съвсем точно. — Райдър се обърна пак към снимките: — Карциномът притиска нервните окончания в бронхиалния плескус. Това предизвиква остра болка в горната част на гръдния кош, ето тук, и се разпространява надолу по цялата ръка.

За момент Джордж направо онемя.

— Искаш ли да знаеш още нещо? — попита лекарят.

— Ммм... да. Малко теоретична информация, ако нямаш нищо против... Пит. Ако това е твой пациент, какъв метод на лечение би предприел?

— Е, в случая шансът за излекуване е нулев, но вероятно бихме удължили малко живота му посредством лъчетерапия и с някои нови медикаменти от рода на адриамицин, цисплатин и цитоксан. Двата метода се прилагат и поотделно, и комбинирано.

— Облекчават ли болките? — поинтересува се Джордж.

— В редица случаи — да. И разполагаме с богата фармакопоя от наркотици и седативи.

— Как мислиш, има ли начин дори толкова тежко болен човек да... да умре безболезнено и спокойно? — попита Джордж тихо.

— Това е до голяма степен част от работата ми — внимателно отвърна Райдър.

— Много ти благодаря, Пит — измънка Джордж, полагайки неимоверни усилия да запази самообладание, докато излезе.

— Няма защо. Но бих искал да ти задам един въпрос. Можеш да разчиташ изцяло на моята дискретност.

— Какъв?

— За Брежнев ли става дума?

— Съжалявам, но не мога да ти отговоря — отвърна тихо Джордж.

Джордж помоли секретарката си да го свърже по телефона със Стивън Уебстър от Департамента по търговията — експерт технолог, наскоро завършил прочутия Масачусетски технологически институт. Неотдавна младежът му се беше представил на някакво парти. Както всички амбициозни млади мъже, дошли да правят кариера във Вашингтон, Уебстър гореше от желание да оказва услуги на повисшестоящите от него в управленческата йерархия.

— О, доктор Келер! — възкликна той радостно. — Каква приятна изненада е за мен да чуя гласа ви. С какво мога да ви бъда полезен?

— Стив — започна Джордж с овладян тон, — всъщност става дума за нещо съвсем дребно. Запознат ли си с тази история около „RX-80“?

— Имате предвид фотографския филтър на Тейлър ли? — уточни технологът, доволен да покаже, че е на гребена на вълната.

— Точно така. Би ли обяснил на лаик като мен за какво по-точно служи това нещо?

— Разбира се. Използваме го в нашите метеорологически спътници, за да получаваме по-контрастни снимки, та хора като вас да не бъдат изненадани от дъжда без чадъри.

— Хм, звучи съвършено невинно — отбеляза Джордж. — Точно поради това и ние в Департамента се чудим защо го стискате толкова. Това устройство може ли да се използва за военни цели?

— Е, почти всичко става и за военните. Зависи как се използва. В смисъл, по-ясната спътникова снимка теоретически може да послужи за по-точно насочване на въздушни ракети.

— Добре, и какво смятате да предприемете по въпроса за този уред?

— Вижте, доктор Келер, на практика аз съм само едно стъпало по-високо от момчето за всичко в офиса. Но ако държите да чуете моето мнение, решението вероятно зависи изцяло от Департамента.

— От Кисинджър, така ли?

— Ами да, от кого друг?

— Благодаря, Стив. Впрочем, я кажи, играеш ли тенис?

— Малко — отвърна технологът, обладан от щастливо външение.

— В такъв случай ще ти звънна по някое време другата седмица, за да ударим няколко топки.

Беше ред Джордж да покани Якушкин на вечеря. Избра „Кантина д’Италия“ — друг елегантен вашингтонски ресторант, предпочитан от руснаците за „гастрономическа дипломация“ с цел намаляване на международното напрежение посредством непринудена атмосфера и добра кухня. Веднага щом поръчаха, Джордж мина на въпроса.

— Дмитрий, направих някои предварителни проучвания в Департамента по търговия. Има изгледи да поускорим искането ви да купите този малък филтър.

— Прекрасна новина — усмихна се широко младият дипломат. — Безкрайно съм ти благодарен. Ще се радвам, ако мога по какъвто и да било начин да ти върна жеста.

Джордж хвърли крадешком поглед наоколо, за да се увери, че от околните маси няма да ги чуят.

Якушкин обаче явно бе наясно какво му се върти в главата, защото веднага подхвърли:

— Знаеш ли, Джордж, няма да познаеш родния си град. Днес в Будапеща има модерни небостъргачи, съвременни болници с всички удобства и най-новите лекарства.

— Най-добрите ли?

— Готов съм да се обзаложа, че разполагаме с всички лекарства, които имате и вие тук, на Запад. Я да видим, изброй някои.

Якушкин определено улесняваше Джордж, който, естествено, знаеше наизуст имената на препоръчаните от Райдър медикаменти.

— Дали имате адриамицин, цисплатин и цитоксан например?

— Категорично могат да бъдат осигурени, когато обстоятелствата налагат използването им.

— Впечатлен съм — отбеляза Джордж.

И двамата grosмайстори съзнаваха, че вече е време да минат на други теми.

В качеството си на асистент със специални функции, отговарящ за Източна Европа към Държавния департамент, Джордж изготвяше купища служебни паметни записки съобразно политическата философия на своя началник. Пишеше ги той, а в края на седмицата ги представяше на Кисинджър за подпис.

Така се беше усъвършенствал в тази си задача, че вече дори имитираше до съвършенство специфичните за Хенри обрати на речта. В купчината паметни записки до различни отдели и кабинети този петък имаше и една, адресирана до офис на средно ниво в Департамента по търговията:

„Няма смисъл да се задържа продажбата на «Тейлър RX-80». Стойността му за военни цели е в най-добрия случай нищожна. Пък и е по-добре да им го продадем и да вземем парите, преди да са го откраднали.

Ваш,
ХАК.“

Джордж запозна накратко държавния секретар със съдържанието на купчината документи, донесени за подпис. Бяха предимно политически директиви и бележки до различни експерти (Кисинджър искаше да е сигурен, че държат на мушка проучванията в съответните области). Имаше и едно-две нареждания по разни не толкова стратегически въпроси. Например паметна записка до Департамента по отбрана във връзка с охраната по време на панаира на бойни оръжия, както и бележка до Департамента по търговия относно

някакво безобидно фотографско устройство, което Съветите искаха да купят.

— С кого говори, за да си сигурен, че е „безобидно“? — поинтересува се Кисинджър.

— А, с един млад умник от Масачусетския технологически институт, сега работи в Департамента по търговия. Казва се Уебстър — отвърна Джордж небрежно.

— Май не го познавам. Нов ли е?

Джордж кимна и добави:

— Проверих го. Никой, изглежда, не знае повече от него за този филтър.

— Дали не е добре да поговоря лично с него?

Умът на Джордж се замята трескаво.

— Тъж... в този случай, мисля, не е нужно.

— Прав си, предполагам. Знам, че винаги изпипваш нещата както трябва, Джордж. Добре, хайде сега, тръгвай си. Аз ще остана да ги подпиша.

— Благодаря, Хенри.

Кисинджър вдигна глава и го погледна:

— Приятен уикенд, Джордж. И не се претоварвай много с работа.

Хенри Кисинджър остана на бюрото още два и половина часа. За това време подписа шестдесет и пет различни директиви, включително и всички документи, донесени му от Джордж Келер.

Родителите на Джейсън Гилбърт не пристигнаха в Израел както беше планирано за началото на октомври хиляда деветстотин седемдесет и трета година, защото, докато страната бе замряла за Йом кипур — свещения Ден на помирението, — египетската и сирийската армии предприеха масирана атака.

Нападението изненада Израел и в продължение на няколко дни страната едва не беше унищожена.

Докато вестите за синхронизирани атаки по границите стигнаха до централното командване, египетските танкове прекосиха

Суецкия канал и започнаха да премазват поделенията по най-южните охранителни пунктове. Сякаш щяха да стигнат до Тел Авив, без да срещнат никаква съпротива.

Положението на север беше още по-лошо. Стотици сирийски танкове прегазиха границата и само след броени часове щяха да стигнат до населените места.

Шепата израелски поделения, дежурни по време на свещения празник, се хвърлиха да спрат нападението с ясното съзнание, че ще дадат много жертви и че нямат алтернатива.

Радиостанциите нарушиха тишината на свещения ден с френетични кодирани послания, за да мобилизират резервите на нацията. Джейсън го потърсиха по телефона в кибуца.

— Какво става, по дяволите? — тревожно попита той.

— Слушай, Старче, не задавай въпроси. В централната щабквартира е пълен хаос. Мобилизираме хората като побъркани, но междувременно трябва да забавим нахлуването на сирийците. Събери възможно повече бойци и тръгвайте към Голанските възвишения да подсилите поделениято там. Трябва да удържите, докато прехвърлим повече подкрепления. Иди по най-бързия начин в Нафа и се представи на генерал Етан. Той ще ти даде правомощия да командваш.

— Кого да командвам?

— Който е останал жив, по дяволите! Хайде, бягай!

Джейсън и още петима бойци от кибуца взеха един камион и поеха на север по изровените пътища. На всеки няколко километра спираха, за да се качат още войници, тръгнали към фронтовата линия, някои все още по дънки и тениски, понесли единствено оръжията и амунициите си. По време на пътуването почти не размениха дума.

Сирийците обаче, стигнали до Нафа преди тях, бяха принудили генерал Етан да отстъпи. Откриха го в импровизиран лагер извън града, до самия път. Джейсън се потресе от гледката на големия брой убити и ранени. Имаше нищожно малко живи и боеспособни. До тук бяха стигнали малцина запасняци.

Генерал Етан запознаваше накратко пет-шест офицери с положението. Джейсън видя сред тях Йони Нетаняху, член на елитната

Саярет маткал. Двамата си кимнаха мълчаливо, слушайки генерала да изрежда пораженията.

— Бронираната бригада на Барак е почти изцяло унищожена. Те ни превъзхождат и по численост, и по въоръжение. Разполагат с последния модел руски танкове Т-62. Налага се да ги удържим, докато пристигнат нашите танкове. Съберете и организирайте хората си. Разпределете им противотанковите ракети. И пестете мунициите!

— Кога ще дойдат подкрепления? — попита Джейсън.

— Бог знае — отвърна генералът. — Засега разполагаме само с наличното.

— Ще се справим — заяви Йони Нетаняху с почти мистична убеденост. — Ще бъдем като армията на Гидеон.

— Дори Гидеон е имал повече хора от нас — подхвърли Джейсън мрачно.

След срещата с генерала двамата млади офицери тръгнаха към малката група запасници, чакайки нервно заповедите им.

— Знам, че доста те бива с двигателите, Джейсън — отбеляза Йони. — Ще оправиш ли някои от почитавите ни танкове?

— Предполагам. И какво от това? Дори да ги накарам да тръгнат, техните към нашите са петдесет към един.

— Е, това свежда тактическите ни алтернативи до една — уточни Йони. — Щом танковете са техни, на нас ни остава времето. Гледай нашите танкове да са готови за атака утре в шест сутринта.

— За атака ли? — не повярва Джейсън. — Ти, Йони, май наистина вярваш в Бог.

— Ще си говорим по въпроса, когато това тук свърши. А междувременно ще се моля да успееш да оправиш танковете.

— Чуй, Йони, там, откъдето идвам, на това му се вика да имаш яки топки. Което означава...

— Знам какво означава — прекъсна го младият командир. — Когато цялата проклетия тук приключи, отивам да следвам в Америка. В своята алма матер, между другото.

— Я стига! — възкликна Джейсън. — Да не искаш да кажеш, че съм тук, в Долината на смъртта, с друг възпитаник на Харвард?

— Бъдеш възпитаник на Харвард — поправи го Йони. — А сега си размърдай задника и върви да ми осигуриш няколко танка.

Първите известия за арабското нападение стигнаха до Белия дом привечер.

Никсън поиска от Кисинджър да го информира накратко за положението. Кисинджър от своя страна нареди на Джордж да събере възможно повече информация от Пентагона и израелския посланик.

— Добре, момчета, да чуем цифрите — предложи президентът, преди двамата мъже да седнат.

Кисинджър посочи към Келер, който държеше купчина документи.

— Заключениеята от събраната информация са доста потискащи, господин президент — започна Джордж.

— Зарежи харвардските коментари, Джордж — сръза го Никсън. — Просто докладвай проклетите цифри.

— Редовната египетска армия е една от най-многочислените в света — продължи Келер. — Наброява поне осемстотин хиляди души. Не е известно със сигурност колко от тях вече са прекосили Суецкия канал.

— С какво разполагат израелците, за да ги спрат? — попита Никсън.

— С висока доза увереност можем да допуснем, че египтяните вече са сломили всякаква съпротива — обади се Кисинджър загрижено.

— А на север? — попита президентът.

— Сирийците разполагат с около хиляда и четиристотин танка... — започна Джордж.

— Достатъчно — Никсън махна с ръка. — Става дума за касапница, нали? Като при Аламо^[44], прав ли съм?

Вместо отговор Кисинджър довърши думите на Келер.

— Джордж не успя да спомене най-важното. Руснаците са въоръжили до зъби Египет и Сирия. Освен старите зенитни системи „САМ“ вече са им предоставили и стотици от новите олекотени установки „САМ-7“.

— Противовъздушни ракетни устройства, които да използват и сухопътните войски — поясни Джордж.

— Изобщо нямам намерение да седя и да чакам Съветите да превърнат Средния изток в свой кънтриклуб — удари с юмрук по

бюрото Никсън. — Налага се да осъвременим израелското въоръжение. Момчета, от вас двамата искам да предадете на Департамента по отбраната да задейства канала за снабдяване.

— Господин президент — предупреди Кисинджър, — масираното превъоръжаване на Израел няма да се хареса на някои членове на Конгреса.

— Няма да им се хареса и да видят Брежнев да си пие водката в Тел Авив. Вървете да задвижите машината, пък после ще обсъждаме каквото и да било.

Излязоха от Овалния кабинет и Джордж не се въздържа да прошепне на Кисинджър:

— Не знаех, че Никсън толкова харесва евреите.

— Изобщо не ги харесва. Но повече мрази руснаците.

— Е, Хенри, аз по-добре да се захващам с телефона. Тази сутрин ще трябва да убедя куп генерали.

— Остави на мен да се оправя със Секретаря по отбраната, Джордж. За Шлезинджър е нужен специален подход.

— Добре. Но ако нещата се закучат, винаги можеш да му изпееш на ухо няколко харвардски песнички.

Хенри се усмихна и потупа протежето си по гърба.

— Дай да се видим следобед в пет в Залата за извънредни ситуации. Дотогава ще имаме по-ясна представа какво е положението в Израел.

— Ако още има такава държава — отвърна Джордж.

Джейсън изтормози безжалостно механиците, но осигури на Йони десетина танка, които поне се движеха. Младият командир незабавно предприе контраатака срещу сирийските танкове.

Междувременно Джейсън поведе малка група млади паникьосани запасняци да си възвърнат лагера Нафа. Вече приближаваха целта, когато на хоризонта се появиха три огромни хеликоптера „Илюшин“, руско производство, натъпкани с вражи войници.

— Момчета, най-важното е да ги изненадаме — настойчиво извика Джейсън към своите хора. — Да ги притиснем, преди да реагират. Щом кацнат, започнете да стреляте и ще им разкажем играта.

Запасняците кимнаха мълчаливо.

Щом първият хеликоптер докосна земята, Джейсън извика „След мен!“ и хукна напред, стреляйки в движение.

Излизащите от първия хеликоптер сирийци отвърнаха на огъня им и убиха неколцина израелци. Джейсън обаче продължи устремно напред. Тичайки, измъкна граната от колана си и я запокити към хеликоптера. Тя избухна близо до машината и сирийците се разбягаха панически във всички посоки.

Това обаче бяха елитни сирийски командоси и доста от тях запазиха самообладание, готови за ръкопашен бой.

Джейсън отдавна бе натрупал солидна подготовка за подобни битки, но сега за първи път се биеше на живот и смърт. За първи път ясно виждаше лицата на мъжете, които щяха да станат негови жертви... или убийци.

Най-сетне израелците взеха надмощие. Изпаднали в нерешителност, другите два хеликоптера отлетяха. Земята бе покрита с телата на мъртви и умиращи войници и от двете страни.

Джейсън огледа окървавената си риза. В първия момент се поколеба дали не е ранен, но бързо съобрази, че това е кръвта на онези, с които се беше бил и ликвидирал.

Един от неговите войници приближи:

— Видяхме сметката на тридесет сирийци, Старче. Едва ли ще се решат да завземат отново Нафа.

— Колко от нашите загинаха?

— Четирима. И още двама-трима са тежко ранени. Обадох се по радиостанцията да пратят лекарски екип.

Джейсън кимна мрачно, загледан към хоризонта.

Постепенно вълната на битката се обърна.

Редиците им набъбнаха от придошлите мобилизирани войски и те започнаха да навлизат в Сирия. Скоро се прегрупираха за артилерийски обстрел на Дамаск.

До събота, тринадесети октомври — седмица след Йом кипур — сирийският фронт утихна достатъчно и част от израелските войски беше прехвърлена към Синай, където още се водеха яростни битки.

Джейсън се качи в един от хеликоптерите, видя вътре Йони и седна до него.

— Ей — подвикна му той шеговито, — хайде на бас на по една бира, че през последната седмица съм спал по-малко от теб.

— Аз изобщо не съм спал — отвърна младият офицер.

— Съжалявам — предаде се Джейсън. — Миналата нощ откраднах два великолепни часа сън. Дължа ти една бира.

— Няма да забравя — усмихна се Йони.

И полетяха да се присъединят към битката на Синай. Притежаваха кураж в излишък. Липсваха им единствено муниции.

Ричард Никсън нареди на Джордж Келер да се яви незабавно в кабинета му.

— По дяволите! — беснееше президентът. — Руснаците стоварват като бесни въоръжения в Египет и Сирия. Къде блеят нашите прихващачи?

— В Пентагона, изглежда, спорят дали да използват частни, или държавни самолети. Въпрос на формалност — обясни Джордж.

Президентът стана и ядосано се подпря на бюрото си.

— Слушай, Келер, вдигни телефона и им кажи да използват всеки проклет самолет, с който разполагаме. Искam ги всичките във въздуха! Незабавно!

Същата вечер по новините в единадесет часа излъчиха кратка пресконференция: говорителят на Държавния департамент доктор Джордж Келер събщи, че първите транспортни самолети с въоръжение за израелците вече летят към Тел Авив.

Петнадесет дни след началото на войната Хенри Кисинджър и Джордж Келер отлетяха със самолет за Москва, където договориха прекратяване на огъня между Израел и Египет и то влезе в сила на следващия ден. Египетският президент Садат изрази благодарността си за техните усилия, като установи нова и директна връзка с Вашингтон.

Историците дълго ще спорят коя страна всъщност е спечелила войната, останала в анализите под името „Йом кипур“. Едно обаче не подлежи на съмнение — победител в битката за световен престиж е Хенри Кисинджър.

Джордж Келер страдаше от угризения на съвестта. Постъпката, която първоначално смяташе за дребна хитринка, постепенно придоби в съзнанието му размери на върховно предателство, но беше прекалено уплашен, за да го обсъжда с когото и да било, включително и с Кати.

Внимателно изчете купища научни списания, където се споменаваха за „RX-80“, но никъде не откри дори лек намек, че устройството би могло да представлява стратегическо предимство.

И все пак Джордж живееше в постоянен страх, да не би да разкрият постъпката му. Отлично знаеше, че тогава ще бъде свършено безсмислено да се оправдава с каквито и да било човешки съображения. Ако си правителствен служител, оставяш баща си да умре в мъки, щом е на противниковата страна.

Не знаеше нищо за по-нататъшната съдба на Ищван Колоджи. Не смееше да се обади на Якушкин в Съветското посолство — страхуваше се да не би наблюдателите да си помислят, че двамата стават малко прекалено близки.

Опитваше се да притъпи пристъпите на чувството за вина: самовнушаваше си, че от правна гледна точка не е извършил никакво престъпление, повтаряше си, че при пороя от документи, разменяни ежедневно между Държавния департамент, Пентагона, Департамента по търговия и Овалния кабинет, шансовете постъпката му да бъде разкрита са нулеви. Само така успяваше да си осигури малко сън.

Световните събития обаче непрекъснато подклаждаха искрата на страха му. Ето, през май хиляда деветстотин седемдесет и четвърта година дори човек като Вили Бранд, канцлерът на Западна Германия, бе принуден да се откаже от поста си, след разкритията, че негов близък сътрудник е комунистически шпионин.

Понякога си въобразяваше, че го следят... А пък и отдавна подозираше, че подслушват домашния му телефон. Дори когато придружаваше Кисинджър при неговите обиколки из Средния изток,

Джордж не се чувстваше в безопасност. И нямаше никакво доверие на телефоните в хотел „Цар Давид“ в Йерусалим или „Нил-Хилтън“ в Кайро.

В един късен следобед, след целодневни и неползотворни преговори със сирийските власти, Държавният секретар взе самолета обратно за Израел.

Кисинджър направи знак на Джордж да седне до него.

— Слушай, момчето ми — започна той доверително, — напоследък много ме притискат от Вашингтон. В някои среди си мислят, че прекарвам тук прекалено много време и за сметка на това пренебрегвам други задачи. Така и не разбират, че няма как да съм на двадесет места едновременно. Налага ми се да прехвърля повече отговорности върху младите ти плещи.

— Какво имаш предвид?

— Както знаеш, президентът се кани да направи обиколка из Средния изток, а после да замине на посещение в Русия. Добре е мой доверен човек предварително да подготви почвата в Москва. Но, Джордж, на никой друг не вярвам повече, отколкото на теб.

— Ласкаеш ме, Хенри.

— Налага ми се, иначе не би работил за мен при това ниско заплащане — пошегува се държавният секретар. — И така, искам утре сутринта да отлетиш до Париж. Брент Скоукрофт и Ал Хейг ще се срещнат с теб там след три дни и после заедно ще отидете в Москва.

— Чудесно — Джордж искрено се зарадва, че му възлагат толкова престижна отговорност. — Но Хенри, какво ще правя, докато ги чакам?

Отговорът на Кисинджър разтърси Джордж така, сякаш буреносен вятър удари самолета.

— Ще отидеш до Будапеща.

Не знаеше как да реагира.

— Чуй ме, Джордж — продължи държавният секретар тихо, — на баща ти не му остава да живее дълго. Редно е да се помириш с него.

— Откъде знаеш? (А на ум се зачуди: „Колко ли знае?“)

— Това ми е работата, да знам. Можеш да приложиш моя номер при първото ми отиване в Пекин. Мярваш се в посолството,

преструваш се на настинал, заявяваш, че отиваш да поспиш в хотела, после тихичко се измъкваш към летището. Оттам полетът ти е само два часа. Имаш време спокойно да отидеш и да се върнеш, без никой да разбере.

Джордж, все още изгубил ума и дума, успя само да измънка:

— Тъъ... не знам какво да кажа.

— Нищо не кавай — потупа го Кисинджър по ръката. — Дълга ти поне това за всички тези години, през които ми помагаше.

Докато военният самолет вече се спускаше към летище „Бен Гурион“, Джордж си мислеше: „Дали да му кажа колко не ми се ходи в Будапеща? И че нямам какво да казвам на баща си преди смъртта му? Не, не мога. Защото не е истина. В действителност искам да видя баща си за последен път. Трябва да го видя и да говоря с него.“

Митническата проверка в Будапеща мина съвсем отгоре-отгоре, с изключение на това, че служителят, пред когото спря Джордж, разгледа обстойно червения му дипломатически паспорт, а после каза:

— Добре дошли в родината, доктор Келер.

Странно е чувството да си отново в родния си град. Въпреки че сега имаше повече светлини — а и магазините бяха по-пълни, — отколкото през онези мрачни дни, когато избяга, всичко му изглеждаше почти непроменено. Улица „Ракоши“ си беше все същата. Само тук-там някоя ултрамодерна постройка се вместваше удобно между старите сгради.

Терасата на „Хилтън“ — *невероятно, хотел „Хилтън“ в Будапеща!* — гледаше към вековната черква „Свети Стефан“. Огромният „Дуна Интерконтинентал“, където се канеше да отседне Джордж, представляваше бетонна имитация на който и да е нов американски хотел.

Бързо приключи с регистрацията, изми се, смени си костюма. И се прекръсти за срещата, заради която бе дошъл.

Преди Джордж да отлети от Йерусалим, Кисинджър му обясни най-подробно точно в коя болница е баща му — даде му дори телефонния номер.

Сега обаче Джордж се чудеше как да постъпи. Дали да звънне по телефона и да предупреди, че е пристигнал, или направо да отиде?

Изненадата от внезапната му поява би могла да убие баща му. Не, по-добре е да се обади предварително на някой лекар, да обясни кой е и да помоли за съвет как да постъпи.

След няколко минути вече говореше с доктор Тамаш Рожа, завеждащ медицинското обслужване в Общинската народна болница.

На три пъти лекарят повтори каква огромна чест е за тях подобно посещение. Най-сетне Джордж се вреди да попита за повече подробности относно състоянието на Ищван Колоджи.

— Ах, какво ли има за казване! — въздъхна с философско примирение доктор Рожа. — Толкова малко е по силите ни да направим нещо в случай като този на...

— Давате ли му лекарства? — настойчиво го прекъсна Джордж.

— Да. Да, разбира се. Всичко най-ново... направо от Швейцария.

— Има ли болки? — поинтересува Джордж.

— И да, и не.

— Какво означава това?

— Много е просто, доктор Келер. Ако му даваме високи дози обезболяващи, за да не изпитва болка, изпада в коматозно състояние и не може да общува. Но за през нощта, разбира се, му даваме достатъчно, за да спи спокойно.

— С други думи, за да разговаря, трябва да бъдат намалени обезболяващите, така ли?

— Убеден съм, че баща ви предпочита този вариант — обясни доктор Рожа. — Когато се събуди, ще му съобщя, че сте тук и ще ви звънна в хотела — навярно към пет следобед.

— Сега има ли някой при него?

— Разбира се. Другарката Донат буквално спи в болницата.

— Коя е тя?

— Дъщерята на другаря Колоджи. Вашата сестра, доктор Келер.

— О! — възкликна тихо Джордж, оставяйки слушалката.

Помисли си, че тук, в Будапеща, явно му се очертава още един сблъсък.

Имаше няколко часа за убиване. Събра кураж да излезе и да се поразходи из родния си град, да посети отново местата, където бе ходил Гьорг Колоджи.

Първото му потапяне в Будапеща напомняше топване на плувец в леденостудена вода. Но веднъж озовал се в града и тръгнал по улиците му, Джордж почувства как го обзема все повече топлинота, — изпита радост и се въодушеви. Наслаждаваше се на звученето на майчиния си език навсякъде около него.

„О, Господи! — помисли си той. — Колко отдавна не съм изживявал това невероятно усещане действително да съм си у дома! Вероятно от преди петдесетина хиляди английски думи.“

С приближаването на пет часа еуфорията му се изпари. Побърза да се върне в хотела, за да чака позвъняването на доктор Рожа.

Лекарят позвъни към шест без петнадесет:

— Сега е буден, съобщих му, че сте тук.

— И?

— Искате да ви види. Вземете такси и елате веднага.

Джордж грабна шлифера си и хукна надолу по стълбите. Беше вечерният час пик и дори модерният тунел под улица „Лайош Кошут“ не облекчаваше кой знае колко задръстванията. Пътуването до болницата му се стори безкрайно.

Джордж изкачи бавно стъпалата към входа на болницата, опитвайки да успокои бясно биещото си сърце.

На външен вид сградата представляваше нечие изкривено схващане за модерна архитектура — огледални стъкла на прозорците и стени от сиви каменни плочи. Нямаше и помен от трескавата дейност, присъща на американските болници.

Приближи до възрастната дебела жена, седнала зад бюро във фойето, и тихо обясни целта на посещението си. Явно предупреждена, тя веднага вдигна телефона и след миг при тях се появи червенобузестият и дребен доктор Тамаш Рожа, който го поздрави сервилно.

Забързаха по коридорите към самостоятелната стая, където бе настанен бащата на Джордж („Изключително рядка привилегия за социалистическа страна, повярвайте ми“, подчерта лекарят.) Доктор Рожа настойчиво обясняваше, че болницата е само частично оборудвана и колко много завиждал за всички медицински

ултрамодерни медицински технологии, разработени от Западните страни.

„Какво иска, по дяволите? — мислеше си Джордж. — Дарение ли? Да не си въобразява, че мога просто ей така да кажа на Конгреса да му изпратят апаратура на стойност няколко милиона долара?“

Завиха по тесен, слабо осветен коридор. В далечния му край Джордж забеляза силуета на самотна жена.

Инстинктивно се досети, че това навярно е сестра му. Но Марика беше три години по-малка от него, а тази изглеждаше категорично на средна възраст.

Наближиха. Тя вдигна глава и погледна Джордж.

„Очите! — помисли си той. — Това са очите на сестра ми, но на едно много по-възрастно лице.“

— Марика? — колебливо се обади той. — Това съм аз, Гюри.

Жената продължи да го гледа с остър като лазер поглед.

— Марика, няма ли да ми кажеш нещо?

За момент двамата се гледаха мълчаливо. Най-сетне тя проговори с едва сдържан гняв:

— Не биваше да идваш. Мястото ти вече не е тук. Помолих лекарите да не те пускат вътре.

Джордж погледна доктор Рожа.

— Така е — потвърди той. — Другарката Донат възрази категорично. Но баща ви настоя да ви пуснем.

Марика извърна глава.

— Да влизаме ли? — попита доктор Рожа.

Джордж кимна. Усещаше гласните си струни парализирани. Влязоха в болничната стая. Той спря за момент до вратата и се вгледа в крехката фигура между белите чаршафи, леко повдигната върху няколко възглавници.

Възрастният мъж усети присъствието му и попита хрипливо, задавайки се от кашлица:

— Ти ли си, Гюри?

— Да, аз съм — обади се Джордж, все още откъм вратата.

— Ела по-насам. Не се бой. Смъртта не е заразна.

Джордж пристъпи нервно.

— Ще ви оставя насаме — подхвърли доктор Рожа и излезе от стаята.

— Седни. — Баща му посочи с костелив пръст дървения стол до леглото.

Джордж мълчаливо се подчини.

До този момент не смееше да погледне баща си в лицето. Успяваше някак да избегне визуалния контакт. Сега обаче погледите им се срещнаха и двамата приковаха очи един в друг.

Лицето на Ищван Колоджи изглеждаше все така непреклонно, макар и вече безкрайно отслабнало и бледо. Джордж го гледаше и си мислеше: „Това е демонът, от който съм се страхувал цял живот. Виж го само. Толкова е дребен и крехък.“

Слушаше мъчителното дишане на баща си.

— Гюри, имаш ли деца? — попита хрипливо възрастният мъж.

— Не, татко.

— Но кой тогава ще дойде да те утеши, когато легнеш като мен?

— Е, все някой ден ще се ожения — отвърна Джордж.

И се почуди: „Затова ли е искал да ме види? Да ми поръча да се ожения?“

Настана тягостно мълчание.

— Как се чувстваш, татко?

— Не толкова добре, колкото ще бъда, когато всичко свърши — изсмя се мимолетно баща му и веднага се смръщи от болка. — Слушай, Гюри, радвам се на този шанс да поговорим. Искам да ти кажа нещо...

Замълча, колкото да събере сили и да си поеме мъчително дъх.

— Всъщност, като си помисля... не е нужно да ти го казвам — добави той. — Просто отвори ей това чекмедже. — Посочи сивото нощно шкафче до леглото. — Отвори го, Гюри.

Джордж се приведе да изпълни повелята на баща си.

В чекмеджето откри голяма купчина изрезки от вестници на няколко езика. Извади ги. Някои бяха пожълтели от времето, други — разпокъсани.

— Виж ги. Виж ги! — настоя възрастният мъж.

Бяха статии от световната преса, в които се споменаваха за него. За Джордж Келер! Имаше дори материал със снимки, публикуван миналата година в „Интернашънъл хералд трибюн“. Само Бог знае как всички тези вестници се бяха озовали в една социалистическа страна. Джордж ги гледаше озадачен.

— Е, какво виждаш? — попита баща му.

— Куп стари боклуци, татко — отвърна той, опитвайки се гласът му да прозвучи шеговито. — А ти какво виждаш?

С неимоверно усилие старият мъж се надигна на лакти и се поприведе към Джордж.

— Виждам *теб*, Гюри! Виждам лицето ти във всеки вестник по света. Съзнаваш ли как ми се отрази?

През цялото време Джордж бе очаквал с мъчителна боязън този въпрос.

— Татко, аз... аз...

— Не — прекъсна го баща му. — Изобщо нищо не разбираш. В света ти си голяма клечка, Гюри.

— От погрешната страна — подхвърли Джордж пренебрежително.

— В политиката няма погрешна страна, момчето ми. Страната е една — на победителите. Имаш всички данни за голям политик. Кисинджър евентуално ще се препъне и тогава... тогава *ти* ще станеш държавен секретар!

— Напразни мечти, татко — усмихна се Джордж, като се стремеше да запази самообладание.

Не повярва на ушите си. За първи път през целия му живот Ищван Колоджи изричаше похвална дума за сина си.

— Ти си два пъти по-умен от Кисинджър — настойчиво продължи баща му. — И още по-важното: не си евреин. Жалко! Няма да доживея да го видя.

Джордж усети как в очите му напират сълзи. Насили се да ги преглътне, казвайки с лека усмивка:

— Смятах те за ортодоксален социалист.

Смехът на стария мъж прозвуча като стържение на гласпапир.

— Ах, Гюри! Само една философия управлява света: успехът — изхриптя той.

Изглежда продължително Джордж и го поздрави със светнало в усмивка лице:

— Добре дошъл у дома, синко.

След двадесетина минути Джордж Келер излезе от стаята на баща си, притваряйки внимателно вратата. Марика все още седеше неподвижно в коридора. Седна на стола до нея.

— Виж, Марика, имаш пълното право да ми се сърдиш — подхвана Джордж нервно. — Дълга ти обяснение за доста неща. Цялото това време... трябваше да ви пиша...

— И много други работи трябваше да направиш — уточни тя механично.

— Знам. Знам.

— Наистина ли, Гюри? Помислял ли си някога какво ни причини, когато ни изостави? Опитвал ли си се изобщо да разбереш какво става с баща ни? Или с мен? Или дори с Анико?

Джордж усети, че изведнъж се смразява. Точно както се чувстваше онази зима преди толкова много години. През всичкото това време, колкото пъти си помислеше за онези моменти, или когато сънищата го принуждаваха да си спомня, изпитваше изгарящ срам. Единствената му утеха бе, че това е негова и само негова лична тайна. Сега обаче внезапно стана ясно, че и други я знаят. Но как са я научили?

— Опитах се да я намеря — безпомощно възрази Джордж.

— Ти си я *изоставил*! Изоставил си я да ѝ изтече кръвта, докато умре.

— Къде... къде е погребана?

— В един мизерен общински апартамент.

Отговорът на сестра му го потресе.

— Искаш да кажеш, че е... жива? — попита Джордж невярващо.

— Едва, Гюри.

— Какво прави?

— Седи — отвърна Марика. — По цял ден само седи. Не може да прави нищо друго.

— Как да я открия?

— Не, Гюри, достатъчно мъки ѝ причини. Няма да ти позволя отново да я нараниш.

— Моля те, Марика! Трябва да я видя. Трябва. Искам да ѝ помогна.

Но сестра му поклати отрицателно глава и тихо приключи разговора:

— Да го беше направил преди осемнадесет години.
Обърна му гръб и не му проговори повече.

На следващата сутрин Джордж Келер отново отиде в болницата. Съобщи му, че през нощта баща му е починал спокойно в съня си.

Той хвана първия самолет за Париж. Никога, през целия си живот, не се беше чувствал по-самотен.

В мига, когато мина митническата проверка на летище „Дълес“ във Вашингтон, Джордж се обади на Катрин Фицджералд в офиса на „Нейдър’с Рейдърс“.

— Здравсти. Как мина пътуването? — попита тя. — Във вестниците пише, че в Москва си се представил много добре.

— Дълга история — избегна отговора той. — В момента имам спешна необходимост да ми окажеш една услуга.

— Звучи ми тревожно, доктор Келер. Ти никога не предприемаш нещо, без да имаш скрит мотив. Е, какво по-точно преследваш този път?

— Съпруга — отвърна Джордж.

От другата страна на линията настана дълбоко мълчание.

Най-сетне Катрин попита:

— Това някаква шега ли е?

— Знаеш, че нямам чувство за хумор. Сега кажи, ще се омъжиш ли за мен?

— Няма да ти отговоря „да“, преди да ми съобщиш дата и място.

— Какво мислиш за петък, дванадесет на обяд, в Общинския съвет?

— Ако закъснееш дори една минута, да знаеш, че ще си тръгна — подхвърли Кати закачливо.

— Ако ти закъснееш — отвърна той, — да знаеш, че ще те чакам. Е, споразумяхме ли се?

— Да обобщим, че приключихме преговорите успешно. — И точно преди да затвори, Кати добави с неочаквана нежност: — *Наистина* те обичам, Джордж.

След разписването Кати позволи на родителите си да устроят малък прием в тяхна чест в семейната къща в Маклийн, Вирджиния. Присъстваха няколко нейни стари приятелки от училище, неколцина колеги от „Нейдър’с Рейдърс“, съдружници на баща ѝ в адвокатската кантора заедно със съпругите си. Джордж бе поканил само една двойка — Хенри и Нанси Кисинджър.

Държавният секретар вдигна остроумен тост и така обезоръжи и очарова булката, която цялата предишна нощ се терза при мисълта как ще мине срещата с някогашния ѝ мъчител.

— Дано сега вече можем да бъдем приятели — усмихна се Хенри и я целуна.

— По дяволите! — възкликна тя щастливо. — Вярно е каквото казват за теб, Хенри. Наистина си неустойимо очарователен.

— Надявам се, чу това, Нанси! — подвикна държавният секретар към своята отскорошна съпруга.

За републиканец, работещ във Вашингтон, окръг Колумбия, краят на юли хиляда деветстотин седемдесет и четвърта година едва ли бе време за меден месец. Макар веднага след като се ожениха, Кати да се премести в градската къща на Джордж, тя рядко го виждаше — и то само късно през нощта.

Защото сега вече ставаше пределно ясно, че поради скандала „Уотъргейт“^[45] Никсън ще трябва да напусне президентския пост.

Докато Хенри Кисинджър метафорично — а понякога и съвсем буквално — държеше утешително ръката на изтерзания президент, Джордж помагаше на Ал Хейг да сложи ред в Белия дом.

И ако на сватбата му нямаше конфети, то сега липсата им бе многократно компенсирана от купищата ситно нарязана хартия — напоследък те буквално извираха късно през нощта откъм крилото на висшите президентски служители, където Джордж „кълцаше“ документите, които различни членове на „дворцовата стража“ му носеха.

Унищожаваше листовите с такава скорост, че не разполагаше дори със секунда, за да види какво точно му подават. После

натъпкваше нарязаната хартия в книжни чували; други се грижеха да ги изгорят.

Една нощ се прибра чак в три. Кати беше будна.

— Не знам какво да ти предложа: питие за лека нощ или закуска — пошегува се тя. — Ако не беше ти, а който и да е друг мъж, щях да си помисля, че имаш любовница.

— По дяволите, Кати, това там прилича на надбягване със смъртта. Ал Хейг смята, че е въпрос на дни, ако не и на часове.

— Защо Никсън просто не напусне поста и не избави всички, и особено страната, от целия този ад?

— Такова решение се взема дяволски трудно — отбеляза тихо Джордж.

— Е, да, а и той има дяволски много прегрешения, за които да му търсят отговорност.

— Така е с всеки политик — подхвърли Джордж. — Всички ние имаме по някой и друг скелет в гардероба.

— С изключение на теб, Джордж. — Тя го прегърна. — Ти все още си високо съзнателен служител на обществото, нали?

— Разбира се — Джордж се опита гласът му да звучи ведро и убедително.

— Защо тогава не напуснеш, преди да те забъркат в мръсотиите си? Когато Никсън си тръгне, напусни и ти.

— Не говори глупости, Кати. Точно сега президентската администрация има най-голяма нужда от мен — възрази Джордж.

Но не добави, че настоящата ситуация представлява и рядко срещана възможност да направи гигантски скок напред в кариерата си.

— Ах, моят патриотичен съпруг! — възкликна Кати и го целуна по бузата.

В единадесет и половина сутринта на девети август Хенри Кисинджър повика Джордж в кабинета си. Там беше и началникът на кабинета Ал Хейг.

— Добро утро, Ал — шеговито му козирува Джордж и тракна с токове.

Хейг само кимна мрачно към държавния секретар, седнал зад бюрото с малък лист в ръце.

— О, това е, нали? — отрони Джордж сериозно.

Кисинджър кимна и му подаде документа, който съдържаеше само няколко думи:

„Уважаеми държавен секретарю,
С настоящето се отказвам от поста президент на
Съединените щати.

Искрено ваш,
Ричард М. Никсън“

Джордж прочете написаното няколко пъти, погледна Хейг и попита:

— Къде е президентът сега?

— Ако трябва да сме точни — обади се Кисинджър, — в момента страната няма президент.

Хейг добави:

— Да. Само си помисли, Джордж. В този момент тук, в тази стая, са събрани тримата най-могъщи мъже на Съединените щати, а следователно и на света. Е, какво ще кажеш? Приятно усещане, нали?

— Не съм сигурен — отвърна той лаконично.

Но в действителност наистина беше приятно, много приятно.

— Както и да е — надигна се Кисинджър от стола. — Освен ако не искаме да управляваме като триумвират, по-добре да идем в кабинета на Джери да му се закълнем.

Джералд Форд прекара по-голямата част от зрелите си години като доволен конгресмен от Мичиган. Никога не бе ламтял за Белия дом. А сега стана най-могъщият лидер на Запада — и то в заредена с напрежение ситуация, което не му допадаше.

Отговорностите, съпътстващи поста му, не тежаха особено на Форд. Имаше сили да се справи с това предизвикателство, но пък не понасяше кръвожадната ярост, с която сътрудниците му се боричкаха за неговото внимание и близост.

Дългогодишен играч в отбор по американски футбол, Форд безпогрешно разпознаваше кога някой се хвърля да отнеме топката и

да стигне до куортърбека. И също така много добре знаеше, че се налага да поразчисти терена, за да си отвори място да тича и самият той.

Кисинджър очевидно трябваше да остане — така се осигуряваше приемственост в политиката, а също щеше да допринесе за имиджа на нацията пред света:

Колкото до Хейг — независимо от твърденията му, че новият президент има „страхотна необходимост“ от него, — на Форд му се искаше да отпрати от Вашингтон поне този от придворните на Никсън. За щастие, намери си великолепен претекст да се отърве от него.

Назначи Ал Хейг за Главнокомандващ на въоръжените сили на НАТО — така го разкара чак в Брюксел. Хейг щеше да остане във Вашингтон само докато приключат преговорите по издействие на прошка за Никсън.

После — за да утвърди собствения си глобален статус — Форд потегли заедно с Кисинджър за една среща на високо равнище с Брежнев. Естествено, Джордж Келер бе неотлъчно до тях. И се оказа толкова невероятно ефективен, че по време на обратния полет за Вашингтон с „Еър Форс Уан“ Форд го покани насаме в президентската кабина.

— За какво си говорихте? — попита Кисинджър с известна доза ревност, когато Джордж се върна на мястото си.

— Няма да повярваш, Хенри! — възкликна Джордж. — За футбол!

— Ама как така! Та ти не разбираш абсолютно нищо от футбол.

— Виж, Хенри, ако изобщо съм научил нещо в Харвард, то е да се преструвам, че винаги знам за какво говоря.

Семейство Келер бързо стана най-популярната двойка на социалната сцена във Вашингтон.

А Джордж много скоро разбра, че съпругата му притежава невероятна дарба да води „парти политика“. Тя съумяваше да завърже непосредствен разговор с абсолютно всеки, от когото той се интересуваше. Особено я биваше в общуването с Четвъртата власт. Не след дълго журналистите „откриха“ изгряващата звезда на доктор Келер и започнаха да пишат за него с възхищение.

Имаше само един проблем. Джордж не можеше да се приспособи към брака.

Не всяка вечер имаше партита. Понякога се случваше да се прибере вкъщи след работа и единственият му събеседник се оказваше Кати. Той обсъждаше задълбочено и с разбиране темите на деня, но всъщност не разговаряше с нея, а ѝ изнасяше лекции.

Оставаше си все така сдържан и затворен. Брачната клетва не го направи по-щедър откъм емоции. Джордж можеше да дава, но не умееше да *споделя*. Можеше да прави любов, но не умееше да направи така, че тя да се чувства обичана.

Въпреки всичко Кати не се отказваше. Чакаше търпеливо. Вярваше, че с течение на времето той ще овладее изкуството на интимността, както бе преодолявал всяко друго предизвикателство в живота си.

Междувременно тя водеше свой живот. Джордж си имаше своята кариера, но Кати имаше кауза.

Три години по-рано Конгресът бе гласувал двадесет и седмата поправка към Конституцията, забраняваща дискриминацията на жените, базирана на пола. И ако две трети от щатите ратифицираха тази поправка, равенството на мъжете и жените щеше да стане закон за цялата страна.

Кати се канеше да си стегне куфара и да се присъедини към групата активисти, защитници на Поправката за равни права, които обикаляха щатите, където все още не беше приета.

— Но, Катрин, това е смешно! — разубеждаваше я Джордж. — Та ти си последният човек на света, който има нужда от конституционна поправка за равни права. Ти си силна. Ти си независима. Ти си талантлив адвокат. Господи, само да пожелаеш, като нищо ще станеш съдия във Върховния съд.

— Нима думичката „алтруизъм“ не фигурира в огромния ти речников запас, Джордж? Не го правя за себе си. Искам да защита правата на милионите хора, които вършат мъжка работа, а получават женско заплащане.

— Кати, започваш да ми звучиш като агитационен памфлет.

— Значи сме квит. Защото всички твои разговори по време на вечеря приличат на междуведомствена паметна записка. Да не би да ги

намираш за вълнуващи, само защото става дума за места като Афганистан, например?

— Ама ти какво, обвиняваш ме, че съм скучен и досаден ли?

— Не. Обвинявам те за друго — според теб нищо на този свят не е от значение, ако не става в твоята служба. — Кати въздъхна отчаяно. — Толкова ли не можеш да разбереш и зачиташ нечий други интереси и каузи?

Джордж реши да насочи нещата към по-лична основа.

— Виж, Кати, аз всъщност се притеснявам, защото ще бъдем разделени.

— Разбирам — отвърна тя саркастично и добави: — Ами защо в такъв случай не си вземеш отпуска и не дойдеш с мен на тази обиколка?

Каквито и доводи да ѝ изтъкваше Джордж, не успя да я разубеди. В края на краищата тя дори го склони да я откара с колата до летището.

Кати вече изгуби бройката колко речи държа. А най-парадоксалното беше, че жените се поддаваха на убеждаване много по-трудно, отколкото мъжете. Повечето жени се бояха да не изгубят статуса си на „втора класа“. Кати разбираше за какво става въпрос и им съчувстваше: свикнали с подчиненото си положение, те се страхуваха дали ще се справят сами. Тя имаше за задача да им вдъхне кураж и вяра в собствената им стойност. А това беше безкрайно уморително.

В продължение на три месеца Кати и други активисти обиколиха — убеждавайки, дебатирайки и примамвайки — Илинойс, Оклахома и Флорида в героично, макар и безплодно, усилие да спечелят тези щати за своята кауза.

Кати и Джордж се чуваха редовно по телефона, но се видяха едва в Деня за почит на загиналите във войните^[46], когато гостуваха на Андрю в лятната къща на фамилията Елиът в Мейн.

В самолета за Вашингтон Кати отбеляза:

— Този твой някогашен състудент и съквартирант е чудесен. Как смяташ, защо мъж като него не се е оженил повторно?

— Боя се, че му липсва самоувереност — отвърна Джордж.

— Забелязах. Но не разбирам защо. Толкова мил и внимателен е. И има страхотно чувство за хумор. Трябва му една сваятна жена, която да му оправи самочувствието.

— Доста ще ѝ се наложи да се потруди, Кати. Познаваш ли някоя, която би се нагърбила с подобно бреме?

— Десетки биха го направили с радост. Дори аз. — Усмихна му се и добави: — Само че вече съм заета.

— Късметлия съм аз! — отвърна той на усмивката ѝ и взе ръката и в своята.

— Прав си, мили. Доволна съм, че най-сетне го забеляза.

Един късен ноемврийски следобед през хиляда деветстотин седемдесет и пета година Джордж записваше на диктофон бележките си по един регионален доклад. Кисинджър отвори вратата на кабинета му.

— Какво има, Хенри? Изглеждаш потиснат.

— Да си призная, леко съм депресиран. Държавният секретар се отпусна в едно от креслата.

— Защо?

— Защото мистър Форд е на мнение, че не бива един човек да е едновременно и държавен секретар, и съветник по националната сигурност.

— Но ти винаги си се справял блестящо и с двете работи.

— Да, и аз така си мислех. Но той иска да подам оставката от Съвета по национална сигурност. Да ти кажа честно, струва ми се, че това ще се отрази неблагоприятно върху начина, по който се възприема позицията ми.

— Съжалявам, Хенри — искрено изрази съчувствието си Джордж. — Но това съвсем не означава, че отпадаш от властта.

— Така е, прав си. Всъщност, по този начин вероятно дори ще ми е по-лесно да провеждам различните операции, защото съм в изключително добри взаимоотношения с човека, който ще наследи поста ми.

— Кой е новият Съветник по национална сигурност?

Кисинджър изгледа безизразно някогашния си ученик от Харвард и отвърна:

— Ти.

ДНЕВНИКЪТ НА АНДРЮ ЕЛИЪТ

3 ноември 1975

Днес в „Ню Йорк Таймс“ видях снимката на някогашния ми съквартирант.

Джордж Келер е наследил Кисинджър като шеф на Съвета за национална сигурност. Местят го обратно в Западното крило на Белия дом, откъдето ще има достъп до президента, когато пожелае, и наистина ще върти кормилото на управлението.

По новините в седем вечерта някакви политически коментатори подхвърлиха идеята, че подготвят Джордж дори за още по-висок пост.

Обясниха колко по-сигурно би се чувствал Джери Форд с някого, избран от самия него за държавен секретар. Ако го преизберели — което изглеждало напълно възможно, — при втория си мандат щял да си доведе изцяло нов екип, начело с Джордж. Какъв невероятен успех! Джордж наистина е хванал Бога за брадата. Слава, власт... и страхотна жена за съпруга. Някои хора действително не си знаят късмета.

Сега се сещам нещо. Ами ако потърся Джордж в Белия дом, дали ще пожелае да вдигне телефона, за да говори с мен или...?

В Белия дом пристигнаха купища поздравителни телеграми и писма за Келер по случай новото му назначение. В края на деня секретарката му ги натъпка в две големи пазарски торби и ги подаде на Джордж да си ги прочете вкъщи заедно с Кати.

— Ще приличам на глупак, ако се появя с тях на паркинга на Белия дом — възрази той неуверено.

В същия миг обаче си помисли: „По дяволите, с огромно удоволствие ще ги прочета всичките. Пък и сега вече колата ми не е отвън, а вътре, на подземния паркинг в президентското крило.“

Кати го посрещна и поздрави още на прага.

— Подготвила съм ти празненство — оповести тя, като го прегърна.

— Кого си поканила? — попита Джордж.

— Никого. Е, готов ли си вече за едно питие?

— Абсолютно.

Кати го поведе към хола и му прошепна:

— Имам изненада за теб. Нещо, което от дълго пазя за по-специален случай. Виж!

Тя посочи към масичката за кафе, където бе сложила две чаши и бутилка...

— Унгарско шампанско! — възкликна Джордж изумено. — Откъде го намери!

— Не беше никак лесно, да ти призная.

Леко пийнаха, хапнаха малко, любиха се на дивана в хола, после продължиха с пиенето.

— Ей! — възкликна по едно време Кати. — Ама ти си донесъл купища телеграми и писма!

— Не знаех, че имам толкова много приятели — отбеляза Джордж.

— Не се тревожи, любими. Сега, когато си само на крачка от Овалния кабинет, ще се окаже, че имаш *адски* много нови приятели. О, хайде да отворим няколко плика, да видим кой иска да ти се подмаже.

Двамата се разкикотиха като палави деца и започнаха да отварят пликовете и да четат.

Естествено, поздравителни телеграми имаше от губернаторите на абсолютно всички американски щати, както и от кметовете на поголемите и значими градове. Не само републиканците, но и демократите^[47]. Всъщност, от всеки, който проявяваше аспирации към дипломатическа или политическа кариера.

Поздравителни телеграми бяха изпратили дори известни личности на Холивуд.

— Е, едно поне е сигурно — засмя се Кати. — От днес нататък няма да те оставям да пътуваш сам. Ами някои от тези кинозвезди почти ти се предлагат!

Джордж изпитваше истинска наслада от цялото това внимание. Още повече, защото знаеше, че това е само началото. Най-хубавото тепърва предстоеше.

— Ей, това тук е абсолютно шантаво! — подвикна подпийналата Кати. — Кой, по дяволите, е „Майкъл Сондърс от доброто старо време?“

Джордж я погледна озадачено:

— Я дай да го видя.

Зачете телеграмата и постепенно смисълът му се изясни:

„Доста дълъг път от виенчанчето Келер, а? Твоят пръв учител по английски, Мики, ти пожелава успех. Ако някога минеш през Чикаго, потърси телефона ми в указателя.

Майкъл Сондърс от доброто старо време“

— Има ли някакъв смисъл според теб? — попита Кати любопитно.

— Вече не — Джордж смачка телеграмата и я хвърли в огъня на камината.

*„Два рая са в един
в рая живееш ли самин.“^[48]*

На третата година от повторния си ергенски живот, Тед Ламброс се възприемаше като олицетворение на прочутото стихотворение на Андрю Марвъл. Действително, мислеше си той, поетът несъзнателно е изложил формулата за академичен успех. Самотният професор наистина може да свърши изключително много работа.

Веднага след завръщането си в Кентърбъри, Тед продаде къщата на Барингтън роуд и се премести в апартамент на последния етаж от сградата „Марлборо“ — най-доброто жилище, което да му предложи факултетът.

Третата му година като декан на факултета по класическа цивилизация беше белязана с особено внушителни изяви. Записаха неимоверно много студенти, бройката на кандидатите за магистърска степен се удвои, дори убеди колегите си да публикуват едно-друго. Успя да издейства и преподавателско място за своя бивш студент Роби

Уолтън — същият млад мъж, който навремето го уреди в Кентърбъри. Ламброс винаги плащаше професионалните си дългове.

Беше пак въпрос дали някога Тед е бил „сърдит млад човек“^[49], но нямаше и капчица съмнение, че сега е яростен мъж на средна възраст. Именно тази ярост го зареждаше с енергия да работи ден и нощ — „serenas noctes vigilare“^[50], както го е казал Лукреций.

Приключеше ли със служебните преписки във факултета, той се прибираще право вкъщи, набързо излапваше стоплена порция готова замразена храна със съмнителни питателни качества и незабавно сядаше зад бюрото.

След няколко часа напрегнато и съсредоточено четене и размисъл, Тед си сипваше чаша рецина. Малко по малко националната напитка на съвременна Гърция опияняваше ума му и го просветляваше относно най-великия драматург на Древна Гърция. Проучванията на Тед върху Еврипид придобиваха дионисиева окраска. А той самият се изпълваше с твърда решимост да разкрие всички тайни на този енигматичен автор.

Не водеше почти никакъв социален живот. Отказваше всякакви покани, освен ако не беше абсолютно сигурен, че ще присъства и някой от висшите университетски администратори. Защото се носеха слухове, че когато мандатът на Тони Тачър изтече, Тед Ламброс ще го наследи като ректор на Кентърбърийския колеж по хуманитарни науки.

В това свое състояние на постоянен гняв Тед продължаваше да избягва жените. Но само емоционално. Иначе биологичните потребности си изискаха удовлетворението. Тук, в Кентърбъри, това вече не беше особено трудно. Освен обичайния избор от изоставени първи съпруги и от млади, привлекателни европейки, назначени в колежа като учителки в курсовете по начално езиково обучение, седемдесетте години бяха белязани и със свеж приток на зрели жени в преподавателското тяло.

Във връзка с назначенията на жени като старши преподаватели в университетите правителството вдигаше силен шум около „Закона за професионално утвърждаване“. За да не изгуби федералните субсидии, администрацията на колежа прилежно издирваше подобни редки женски птици.

Сред ятото от нови преподавателки не една и две нямаха нищо против да започнат сантиментална връзка с Тед Ламброс. И не само

защото беше привлекателен мъж. Не, тези жени, амбициозни колкото и колегите си мъже, също желяеха горещо да напреднат в кариерата.

Ламброс заемаше важен пост, беше член на управителните съвети на редица комитети, а един хубав пролетен ден — както и се очакваше, — избраха Теодор Ламброс за ректор на Кентърбърийския колеж по хуманитарни науки.

След като бе узнал голямата новина за новото си издигане, Тед се прибра вкъщи и неочаквано му се прищя да извика: „Ей, Сара, вече съм ректор на колежа!“

Вътре, разбира се, нямаше никого. Той живееше сам. Твърдо и решително сам. И при това успя да си внуши, че така му харесва повече.

Сега обаче го обзе странно чувство на празнота. В миналото, когато нещата вървяха на зле, Сара винаги беше до него, за да сподели болката му. Изведнъж осъзна, че тя му е необходима, за да сподели и радостта му. Защото така, в тази пуста стая, радостта нямаше никакъв смисъл.

Тед си даде сметка, че навсякъде из университетското градче приветстват ректора на Кентърбърийския колеж. Веднъж прибрал се у дома си, той губи скиптъра и короната и се превръща в обикновено човешко същество. С обикновени потребности.

Преди време беше съпруг и баща. И сега, в момента на триумф, осъзна колко много му липсват тези живи, от плът и кръв, измерения на неговия живот.

Една събота преди две-три седмици Роб и жена му убедиха Тед да отиде да покара зимни кьнки заедно с тях — надяваха се раздвижването да подобри настроението му. Двамата изобщо не допускаха, че ефектът ще бъде точно обратен.

Защото на пързалката Тед виждаше единствено бащи, които се пързаят със своите деца; бащи и техните деца, които ги държат за ръка; бащи, които вдигат в прегръдките си и утешават своите по-малки деца, когато падат на леда.

Изгаряше от желание отново да прегърне сина си. И макар да му беше мъчително да си го признае — Тед жадуваше и за Сара.

Понякога, посред нощ, той се будеше със свито от самота сърце. И тогава намираше едничкото спасение да седне на бюрото и да заглуши болката си с работа. Тед беше емоционално мъртъв.

Само една част от съществото му — неговия интелект — бе все още жива и то благодарение на интравенозните инжекции под формата на научни проучвания. Наближаваше да завърши тази проклетата книга, която се надяваше да се превърне в негов академичен паспорт към един дръзновен нов свят.^[51]

Какво пък, ако това е самотата, той е готов не само да я плати, но и да се възползва максимално от нея.

Само веднъж през цялото това време Тед се поддаде на емоции. Една вечер през втория семестър, откакто бе ректор на колежа, брат му Алекс се обади, за да съобщи, че баща им е починал.

Тед стоя на гробището, прегърнал през раменете майка си и сестра си и плака с глас.

От другата страна на гроба Алекс му прошепна:

— Той се гордееше много с теб, Теди. Ти беше славата на неговия живот.

Тед само кимна, задавен от сълзи.

Късно същата вечер се върна в Кентърбъри, седна зад бюрото и отново потъна в работа.

Телефонът иззвъня. Беше Сара.

— Тед, защо не ми се обади? — тихо попита тя. — Щях да взема самолета и да дойда за погребението.

— Как разбра?

— Обадиха ми се от канцеларията на Харвард. Много съжалявам за смъртта му. Беше прекрасен човек.

— Той също те обичаше — увери я Тед. И се възползва от момента да добави: — Жалко, че толкова рядко виждаше най-големия си внук.

— Видяха се съвсем наскоро, по Коледа — възрази Сара сдържано. — Пък и сам знаеш, че всеки месец пиша на родителите ти. Редовно им изпращам и снимки. Както и да е. Ако ми се беше обадил,

сях да доведе Теди на погребението. Мисля, че това щеше да е от значение за него.

— Как е той?

— Доста разстроен от новината, но по принцип е добре. На първо място е в класа си по латински.

Тед изпитваше отчаяна нужда да я задържи на телефона.

— А твоята работа как върви?

— Не зле. В „Харвардски бюлетин за научни публикации“ вече приеха първата ми статия.

— Поздравления. На каква тема е?

— За Аполоний. Един вид есенция от дипломната ми работа.

— Чудесно. С нетърпение очаквам да я прочета. А как върви работата по дисертацията ти?

— Добре. Ако имам късмет, ще я завърша до края на пролетта. Камерон чете първата част, а Франсис Джеймс — втората.

— Имаш предвид новия ръководител на учебната част към Болиол^[52], така ли? Предай му, че много ми хареса книгата му за Проперций^[53]. На каква тема пишеш, впрочем?

— Май съм лапнала по-голяма хапка, отколкото мога да преглътна — разсмя се Сара. Темата ми е твърде амбициозна: „Калимах и латинската поезия“^[54].

— О, това е изпратило мнозина силни мъже без време в гроба — пошегува се Тед. И веднага побърза да добави: — Ъъъ... нямам предвид нищо антифеминистко. Трябваше да кажа „личности“. Все още ми е трудно да свикна с новата терминология.

Трескаво затърси на ум други теми, за да удължи разговора.

— Значи смяташ да защитиш през юни, така ли? — попита Тед.

— Надявам се.

— После, предполагам, ще си дойдеш, нали?

— Не съм сигурна, Тед. Все едно, по-добре да обсъдим въпроса очи в очи, когато дойдеш тук следващия месец.

— Наистина с нетърпение очаквам да дойда.

— И Теди също — каза Сара мило. — Ако имам възможност, ще гледам да те посрещна на летището.

— Благодаря ти, че ми се обади, Сара. Наистина ми беше много приятно да чуя гласа ти.

Затвори и си помисли: „И толкова бих искал да видя и лицето ти!“

— Не, не мога да повярвам! — възкликна Тед. — Хлапето говори с английски акцент.

— А ти какво очакваш? — попита Сара. — По-голямата част от живота му е минала тук.

Седяха в хола (сега вече преобзаведен) на някогашния им общ дом в Адисън Кресънт, Оксфорд, и пиеха айс-кафе.

— И май не е особено дружелюбно настроен към мен — отбеляза Тед. — Само ми подхвърли мимоходом едно „Здрасти, татко“ и изчезна.

— Синът ти вече си има свои приоритети — усмихна се Сара. — А за днес следобед това е решаващ мач по крикет^[55] срещу училището „Сейнт Джордж“.

Тед не издържа и се разсмя:

— Какво?! Синът на един типичен представител на републиканския Кембридж да играе крикет?! Нищо чудно следващия път да чуя, че е посветен за рицар.

— О, това едва ли ще стане в близките няколко години — отвърна шеговито Сара.

Тед отпи от кафето и попита:

— Реши ли вече кога ще се върнете в Америка?

— Няма да е поне още една година.

— По дяволите.

— Моля те, Тед. Имам поне няколко основателни причини за това, уверявам те.

— Добре де, нека чуя поне една.

— Искаме Теди да завърши средното си образование тук. Справя се отлично. Директорът е убеден в способността му да превземе без проблем всеки колеж по света, стига да не го объркаме със смяна на учебната система.

— Стига, Сара! Мислех, че поне по един въпрос нямаме разногласия, а именно Теди да следва в Харвард.

— Той сам ще го реши... когато му дойде времето. Но все едно, разполагаш с няколко години, за да се опиташ да го убедиш за

Харвард.

За момент двамата замълчаха.

— Спомена за няколко причини да останеш.

— Е, предложиха ми да стана ръководител на учебната част към катедрата по класическа филология в колежа „Самървил“.

— В професионален план те поздравявам, но в личен възразявам.

— И кое ти дава право да възразяваш срещу каквито и да било мои действия? — попита Сара по-скоро озадачена, отколкото ядосана.

Той се поколеба и каза с явно неудобство:

— Защото... защото ми липсваш. Липсва ми семейният живот с теб... И се чудех дали... дали и ти не съжаляваш, че...

— Но разбира се, Тед. Разбира се, че съжалявам. Денят, в който разводът ни стана окончателен, беше най-черният ден в живота ми.

— В такъв случай не мислиш ли, че бихме могли... че има някакъв шанс да... е, нали разбираш... да опитаме отново?

Тя го изгледа тъжно и мълчаливо поклати отрицателно глава.

Вероятно Тед трябваше да заподозре, че в живота на Сара се е появил друг мъж, когато му предложи да остане в Адисън Кресънт заедно с Теди през целия юли, а тя да замине на ваканция. Особено като се има предвид колко лаконично и неохотно говореше за плановете си. Много предпазливо спомена само, че ще попътува из Гърция, „за да посетя местата, за които пиша.“

— С кого? — дръзна да попита Тед.

— О, с няколко милиона гърци — отвърна уклончиво тя.

Но Тед много скоро се досети кой ще придружава Сара в това пътуване. Защото при разговорите със сина си Теди често-често споменаваха някой си Франсис. И понеже очевидно не ставаше дума за прочутото говорещо магаре от поредицата анимационни филмчета от детството на Тед, несъмнено се отнасяше — за Франсис Джеймс, ръководителя на учебната част към катедрата по класическа филология в колежа „Болиол“.

— Ще се радвам да се запозная с него някой ден — подхвърли Тед при поредното споменаване на името му.

— О, да! — възкликна Теди. — Ще ти хареса, сигурен съм. Той е абсолютно потресаващ!

„Господи, синът ми е станал истински англичанин“, помисли си Тед, чувайки го да изразява възхищението си по този начин, вместо с типичния за американците израз „страхотен“.

През въпросния юли Тед положи усилия да се прояви като баща. Търпеливо изгледа безброй мачове по крикет. Заведе Теди на сума ти театрални постановки. И непрекъснато се опитваше да води разговори със сина си по време на вечеря.

Но пропастта, която ги делеше, бе по-широка и от Атлантическия океан.

Момчето се държеше учтиво, ведро и дружелюбно. И въпреки това имаха само една обща тема за разговор — обсъждането на далечни планове за висше образование, — при което Тед непрекъснато се опитваше да му втълпи идеята, че трябва да учи в Харвард.

— Теди, искам да ти обясня нещо — настоя той веднъж. — Следването в Харвард е изживяване, което променя завинаги целия ти живот. Точно така стана и с мен.

Момчето изгледа баща си и отбеляза:

— Да ти кажа честно, аз си харесвам живота такъв, какъвто е.

Тед Ламброс прекара месец юли с един подрастващ мъж, който носеше неговото име, но във всяко друго отношение сякаш не беше негов син.

В края на юли от Гърция се завърнаха загорялата от слънцето Сара и също толкова почернелият Франсис Джеймс и съобщиха, че са решили да се оженят.

За огромна мъка на Тед, първото поздравление те получиша под формата на спонтанното възклицание „Супер!“ от устата на собствения му син, който се хвърли да прегърне високия очилат учен.

Тед се постара да прикрие болката си, протегна ръка и също поздрави Франсис.

— Благодаря — отвърна англичанинът и добави с топла и сърдечна откровеност: — Винаги съм бил сред най-големите ви почитатели. Ако се съди по вече публикуваните статии, книгата ви за

Еврипид ще бъде повече от великолепно. Колко още ви остава, за да я завършите?

— Миналата седмица изпратих в Харвард окончателния вариант на ръкописа — отговори Тед, но с усещането за някаква странна пустота при оповестяването на това свое постижение.

— Според мама книгата е абсолютно блестяща! — намеси се Теди.

„А хлапето поне ме уважава още“, помисли си баща му.

Но в следващия миг синът му добави:

— Умирам от любопитство да чуя какво ще кажеш, Франсис.

В този момент Тед разбра, че нищо не го задържа в Оксфорд. Още на другата сутрин взе първия самолет за Бостън и се прибра в Кентърбъри да чака присъдата си от „Харвард юнивърсити прес“.

Не чака дълго. След броени дни, през уикенда, Седрик Уитман му телефонира, преливащ от ентузиазъм. Издателството му бе поверило задачата да е пръв читател на предложения за печат труд, но той не беше в състояние нито да запази анонимност, нито да удържи възхищението си.

— Седрик, след като ще си разменяме конфиденциална информация — поде Тед деликатно, — може ли да те попитам кой ще даде второ читателско мнение?

— Човек, който ти се възхищава почти колкото и мен — успокои го наскоро провъзгласеният почетен професор на Оксфорд по древногръцка култура.

— Камерон Уайли? — Тед усети как въодушевлението му се изпарява.

— Именно! И предполагам, че неговият отзив ще е не по-малко възторжен от моя.

„Не съм убеден“, помисли си Тед, затваряйки телефона.

Прекара цялата следваща седмица на тенискорта — играеше от зори до здрач с всеки професор, студент или служител, до когото можеше да се докопа. Не издържаше на напрежението от очакването.

Най-сетне в канцеларията на факултета пристигна пликът с марка от Оксфорд и написан на ръка адрес. Не посмя да го отвори в присъствието на секретарката. Изтича в мъжката тоалетна, заключи се в една кабинка и разкъса плика.

Прочете написаното няколко пъти, после започна да вие с цяло гърло.

След няколко мига долетя Роби Уолтън, когото уплашената секретарка бе извикала да разбере какво става.

— Роб — изкрещя Тед, все още затворен в своето тясно царство, — приета е! Камерон Уайли все още ме мисли за мръсно копеле, но много харесва книгата ми за Еврипид!

— Ей — подвикна Роб развеселен, — ако излезеш, оттам, ще те черпя едно питие.

Дани Роси започна да се уморява. Не от музиката. Определено не и от аплодисментите, които сякаш се изливаха към него квадрафонично^[56] — и на сцената, и извън нея. Нито от безкрайния парад от жени, които му се предоставяха за неговия сексуален автограф.

Не, той изпитваше умора в най-буквален смисъл. Четиридесетгодишното му тяло се чувстваше изтощено до краен предел. Не му достигаше въздух и при най-лека физическа дейност.

Никога не е бил кой знае какъв спортист, но напоследък — когато гостуваше по разни къщи из Холивуд и го канеха да поплува в басейна, — откриваше, че едва има сили да изкара една дължина. Мислено се шегуваше със самия себе си, че ако сега е в Харвард, за нищо на света не би преплувал задължителните петдесет метра. И още нещо: все по-често се улавяше, че ляга в леглото само за да спи.

Най-сетне се реши да се консултира с един прочут интернист от Бевърли хилс.

След поредица от всевъзможни прегледи и изследвания, при които всеки сантиметър от тялото му и всяка телесна течност бяха най-подробно анализирани, Дани седна пред стъклено-хромовото бюро в кабинета на доктор Стандиш Уитни.

— Казвай сега, Стан — усмихна се той с чувство на неудобство, — ще умра ли?

— Да — отвърна лекарят с безизразно лице, сякаш бяха на масата за покер. И веднага побърза да добави: — Но не в близките тридесет-четиридесет години.

— В такъв случай защо, по дяволите, съм непрекъснато така уморен?

— Ясно защо, Дани. Всеки, който води толкова активен сексуален живот като теб, би бил изтощен до смърт. Но пък нека веднага те уведомя: досега никой не е умрял от прекалено много секс. От друга страна, ти се занимаваш и с още твърде много други неща, освен с чукане. Композираш. Дирижираш. Свириш. А предполагам, че отделяш време и за репетиции. И освен това, да знаеш, че ако някой пилот на самолет е пътувал колкото теб, отдавна да са му забранили да лети. Схващаш ли за какво става дума?

— Да, Стан.

— Доста безжалостно се товариш. Дали не би могъл да се откажеш от едно-друго?

— Не — отвърна Дани на секундата. — Не само *искам* да правя всички тези неща, но съм и *принуден* да ги правя. Сигурно ще ти прозвучи странно...

— Нищо подобно — прекъсна го лекарят. — Това тук е Лос Анджелис, раят на работохолиците и на манияците за бурен живот. Не си първият ми пациент, който иска да умре млад и да остави красив труп.

— С тази разлика, че аз не искам да умра млад — леко троснато отвърна Дани. — А да продължа да *живея* млад. Предписваш ли нещо на другите си „вманиачени“ пациенти? Защото вероятно и те също не забавят темпото на живот.

— Така е — съгласи се доктор Уитни, — но веднъж седмично идват при мен за малка освежителна инжекция.

— Каква по-точно?

— О, предимно силна доза поливитамини. Плюс нещичко за тонизиране. И още нещичко за сваляне на напрежението. Ако си съгласен, ще направим серия инжекции и ще видим дали ще се почувстваш по-добре.

Дани се почувства като Понсе де Леон, когато открил Извора на младостта^[57].

— Има ли някаква пречка да започнем веднага?

— Не, разбира се — усмихна се доктор Уитни и стана да забърка своите вълшебни съставки.

Дани направо възкръсна.

През следващия месец се чувстваше като тийнейджър. Хвърли се в още по-трескава работа и забавления. Отново беше способен вечер да дирижира някой концерт, после да отиде на любовна среща, а след нея да се прибере посред нощ в дома си в Бел-Еър и още няколко часа да се упражнява на пианото.

Всъщност, имаше един проблем: в редките случаи, когато наистина му се искаше да спи, часове наред не можеше да мигне от превъзбуда. Ето защо добрият доктор Уитни му предписа фенотиазин.

През последната година-година и нещо връзката му с Мария постепенно премина от мълчалив антагонизъм в сърдечен пакт за разбирателство. Когато Дани беше във Филаделфия, двамата играеха ролята на щастлива двойка за пред външния свят и на любящи родители за пред дъщерите си. И разбира се, никога не обсъждаха какво става в неговата „ергенска бърлога“ на Холивуд хилс.

Момичетата вече ходеха на училище и Мария взе твърдото решение да си изгради свой живот. Да се заеме с нещо смислено и реално, а не само да поддържа фасадата на един призрачен брак.

И дума не можеше да става за преподавателско място — вратите на училищата стояха здраво залостени пред една тридесет и осем годишна бивша учителка по балет. Беше абсолютно невъзможно да поеме пътя си, откъдето спря навремето. Мария болезнено съзнаваше, че макар да е умна и да има добро образование, на практика не притежава никакви умения, които да предложи на пазара на труда. Някои от приятелките ѝ — също като нея домакини и майки от скъпите градски предградия, — работеха за различни благотворителни организации. Мария обаче възприемаше подобно занимание по-скоро като форма на социално общуване и то едва ли би ѝ донесло истинско удовлетворение.

И все пак се съгласи да помогне при провеждането на годишния благотворителен търг с цел да са наберат средства за местната обществена телевизия. Прекарала толкова много време по телевизионни студия като придружителка на Дани, се надяваше да е

попила известни познания как работи една телевизия. Най-малкото би дала някое и друго полезно предложение.

В качеството си на съпруга на диригента на градския симфоничен оркестър, Мария представляваше своеобразна знаменитост макар и от по-малък калибър. Затова управата на телевизията се постара да я убеди да се появи пред камерата, та да привлече приток на дарения от зрителите.

С тази задача се беше нагърбил Терънс Моран — очарователният, преждевременно побелял президент на телевизията.

— Не, за нищо на света — възрази Мария. — От нерви и притеснение няма да вържа на кръст и две думи.

— Моля ви, мисис Роси — настоя той. — Само ще се изправите пред една маса и ще кажете по нещо за предметите върху нея.

— Съжалявам, мистър Моран. Ще онемеем от страх, знам си. И тогава ще ви се наложи или да наслагвате диалога, или вие да бъдете „глас зад кадър“.

Младоликият президент се усмихна:

— Приемам компромиса.

— Сериозно? — Мария леко се стресна.

— Разбира се. Вие ще седите и ще посочвате предметите един след друг, а извън обсега на камерата аз ще ги описвам. Споразумяхме ли се?

— Не, не още — отвърна Мария напрегнато. — Трябва да уточним и под какви снимачни ъгли вашият оператор ще насочва камерата.

— Мисис Роси, толкова много искам да се появите на екрана дори само за секунда, че съм съгласен вие да ръководите изцяло снимките.

— Добре — предаде се Мария. — Май вече няма измъкване. Щом смятате, че е чак толкова наложително да ме показвате, нека да бъде в панорамен уводен кадър, както стоя пред масата. Но искам да ми дадете честната си дума, че щом започнете да описвате изложените предмети, камерата веднага ще премине на едър план и аз ще остана извън кадър.

— Съгласен — кимна Моран. — Силно съм впечатлен.

— От какво? От моя инат ли?

— Не. От това, че вие май имате повече опит със снимачните камери, отколкото нашите режисьори.

— Не е нужно да продължавате да ме ласкаете, мистър Моран. Вече казах, че ще го направя. Колкото до опита, прекарала съм стотици часове с Дани по разни телевизионни студия. За да го вардя да не прекалява с кафетата и поничките. Седях в контролната кабина и някак от самосебе си попих кое как става, сякаш чрез осмоза.

— Е, както е казал Платон: „Осмозата е майка на знанието“ — позасмя се Моран. — Дали пък не беше Аристотел?

— Не, казал го е Тери Моран — усмихна му се Мария Роси.

— Изглеждахте великолепно, мисис Роси, макар да останяхте в кадър само за частица от секундата. И всичко от вашата маса се продаде на много добри цени — отбеляза президентът на телевизията, докато пиеха подсладен чай от пластмасови чашки в Зелената стая.

— И все пак, радвам се, че свърши — въздъхна с облекчение Мария. — Ненавиждам да ме снимат.

— Но явно обичате контролното табло, нали?

— О, да, толкова е забавно! — възкликна тя. — Обожавам да гледам редицата монитори и да си представям кога коя камера бих използвала, ако съм на мястото на режисьора. И понеже е само игра, чувствам се наистина прекрасно и сигурно.

— Мислила ли сте някога действително да застанете на режисьорския пулт?

— О, от време на време си мечтая за нещо подобно. Но аз си фантазирам и как танцувам па-дъо-дъо с Нуреев. Както и да е. Благодаря ви, че се съобразихте с моите особени изисквания.

Мария се изправи, за да си облече палтото, но Моран ѝ направи знак да седне отново.

— Мисис Роси, съжалявам, че не мога да говоря от името на Рудолф — макар да съм сигурен, че той би бил щастлив от желанието ви да танцувате с него, — но затова пък имам пълното право да говоря от името на нашата телевизия. Искате ли работа?

— Имате предвид истинска работа ли?

— Ами тук при нас предлагаме единствено истинска. Като начало не става дума за нищо високоотговорно. Но винаги ще ни е от

полза още един асистент режисьор. А вие вече имате достатъчно познания за тази работа.

Мария се изкушаваше, но изпитваше и известни опасения.

— Не съм член на никой профсъюз — неуверено възрази тя.

— И нашата телевизия не е — усмихна се Моран. — Е, какво ще кажете за предложението ми?

— Правите го само защото съм съпруга на Дани Роси.

— Да ви призная, във вашия случай това само ме смущава. Защото ако нещата не потръгнат, ще се наложи да ви уволня. И тогава ще си имам неприятности, нали?

— Не, няма — възкликна Мария въодушевено. — Стига да съм си вкъщи навреме, за да вечерям с момичетата... добре, готова съм да се пробвам.

— Няма проблем — отвърна Моран. — О, не съм ви казал обаче лошата новина. Заплатата е направо смешна.

— Прекрасно, мистър Моран. Имам нужда от малко смях.

Късно една нощ телефонен звън събуди Тед. Обаждаше се Уолтър Хюлет, професор от Тексас и най-добре информираната „ключарка“ в света на хуманитаристите.

— Ламброс, узнах нещо сензационно и исках да го чуеш пръв.

— Боже Господи, Уолт, какво е толкова важно, та да ми звъниш в два през нощта?

— За Дитер Хартшорн...

— А, за педантичния немец.

— Значи си чул, че...?

— Да. Наскоро са го наели да преподава в Харвард с професурата „Елиът“ за древногръцка литература^[58].

— Значи *не знаеш*... Слушай сега, току-що ми се обади Руди Рихтер от Мюнхен. Хартшорн е загинал при пътна автомобилна катастрофа. Схващаш ли? Дори вестниците още нямат тази информация, бебчо!

— Боже мили, Уолт, радваш се като лешояд!

— Ей, Ламброс, нужно ли е да ти обяснявам като на малоумен? Сега Харвард вече си *няма* професор по древногръцка литература. Налице са всички шансове — ако шофираш внимателно, — *ти* да

получиш поста! Сънувай сладки сънища с тази добра новина, амиго^[59].

Затваряйки телефона, Тед неволно си помисли: „Това изобщо не е добра новина.“

Новината беше направо фантастична!

Деканатът на Харвардския факултет по класическа цивилизация изчака да мине приличен период от време след трагичната гибел на Дитер Хартшорн, за да публикува кратко съобщение, че приемат заявления за професурата „Елиът“ по древногръцка литература.

В миналото процедурата беше проста: няколко телефонни разговора, най-много няколко писма и се гласуваше кой да наследи освободения пост. Сега обаче федералното законодателство изисква всички университети да оповестяват в пресата свободните работни места, предоставяйки „равни възможности“ за професионален напредък, независимо от пол, раса и вероизповедание.

Колкото и да се спазват разпоредбите на Вашингтон, става ли дума за толкова престижен пост, на практика системата, естествено, работи по стария и добре известен начин. Управата на факултета се събра и изготви кратък списък с имената на най-изтъкнатите изследователи на древногръцката литература от цял свят. И понеже книгата на Теодор Ламброс предизвика възторг и въодушевление още само на ръкопис, името му зае едно от челните места в списъка.

Пак съобразно директивата за „равни възможности“, той — както и всички други кандидати, — трябваше да изнесе една лекция в Харвард.

— Глупаво е — извини му се по телефона Седрик Уитман. — Тук те знаем от години и неведнъж сме те слушали да говориш, но сме принудени да се съобразяваме с новите разпоредби *au pied de la lettre*^[60]. Налага се да изнесеш тази „пробна“ лекция.

— Няма нищо — отвърна Тед, който вече стягаше на ум багажа си за триумфално завръщане в Кембридж.

Определиха дата за лекцията. Официално тя се водеше за „прослушване“, но Тед мислеше за нея като за свое „обръщение при встъпване в длъжност“.

— Сред многото публикации на лектора, който ще чуете тази вечер, две изпъкват особено ярко: „Тлемосин“, блестяща студия върху трагичния герой на Софокъл; и „Поет на парадокса“, оригинален анализ на драмите на Еврипид, който имаше щастието да прочете в ръкопис. Тази вечер лекторът ще разкрие пред вас многозначността на последната пиеса на древногръцкия драматург, „Ифигения в Авлида“. За мен е огромно удоволствие да ви представя професор Теодор Ламброс.

Тед стана, ръкува се с Уитман и остави папката със записките си върху катедрата. Докато си нагласяше микрофона, хвърли поглед към аудиторията. И неволно си помисли, че никога не е виждал зала „Бойлстън“ толкова претъпкана с хора.

Дали са дошли заради неговата изпреварила го вече репутация на учен? Или защото вече всички бяха наясно, че тази вечер имат случай да получат, макар и бегла представа за следващия ръководител на катедрата по древногръцка литература по престижната професура „Елиът“?

Тед се чувстваше необикновено спокойно, въпреки обстоятелствата около това представяне, за което се предполагаше, че е голямо изпитание. Но в мечтите си той се беше подготвял за този момент от толкова дълго време, че изявата му се бе превърнала в негова втора природа.

Колкото повече говореше, толкова по-рядко му се налагаше да прибягва до записките си. Все по-често отправяше поглед към аудиторията, като умело установяваше визуален контакт с най-значимите личности сред присъстващите, сред които беше и самият Дерек Бок, ректорът на Харвардския университет.

Тед току-що се беше впуснал в разсъждения за дръзкия визуален символизъм в сцената с появата на Клитемнестра с малкия Орест на ръце, когато изведнъж дъхът му секна.

Аудиторията, запленена от динамичното му представяне, вероятно не забелязваше нищо. Но самият Тед видя нещо, което го потресе.

Възможно ли е? Или само си въобразява, че бившата му съпруга, Сара, стои в дъното на залата, облежната на една колона?

Макар обзет вътрешно от паника, силният инстинкт за оцеляване помогна на Тед да намери в записките си мястото, до което беше стигнал, и — с леко приглушен глас, — да продължи лекцията, но вече четейки дословно написаното.

Ясно долови обаче как рязката смяна в стила и тона безвъзвратно наруши магията на досегашната му изява. От друга страна, не успяваше да овладее отчаяното си желание по-бързо да приключи с лекцията.

Помоли се да му се е привидяло. Но трябваше да се увери как точно стоят нещата — тогава вероятно ще влезе отново в ритъм. Отгръщайки поредния лист, Тед хвърли крадешком поглед към дъното на залата.

Сара *наистина* стоеше там. И изглеждаше по-красива от всякога.

„Но защо? По дяволите, защо бившата ми жена, която би трябвало да е в Оксфорд, е тук, в зала «Бойлстън»?“

И в следващия миг в ума му проблесна светкавична мисъл и той напрегна сили като някой от легендарните герои на Омир: „Мамка ти, Ламброс! Я се стегни! Това е последният ти шанс да постигнеш всичко, което искаш от живота.“

И действително го направи. Пое си дълбоко дъх, заговори по-бавно и отчетливо, прескочи последните параграфи, вирна глава и ги перифразира вдъхновено. Заключениеите му думи бяха изпратени с гръмки аплодисменти на възхита.

Преди да си тръгнат, ректорът на Харвардския университет и всички декани се изредиха да му стиснат ръката. А после, докато другите преподаватели от катедрата по класическа филология го изчакваха дискретно настрани, Сара приближи към подиума, за да поздрави бившия си съпруг.

— Беше страхотен, Тед — усмихна му се топло тя. — Последната глава е станала изключително силна.

— Ей, май нещо не схващам — възкликна с привидно безгрижие Тед. — Ти не трябваше ли да си в Англия и да водиш занятия?

— Да — кимна Сара и добави и гордо, и същевременно някак срамежливо: — Но от Харвард ме поканиха да се кандидатирам за

тукашната катедра по класическа филология. Утре сутринта ще изнеса лекция върху поезията на Елада.

Той я изглежда невярващо:

— Поканили са те да се кандидатираш за професурата „Елиът“?

Тя сви рамене:

— Глупаво е, знам. Несъмнено ти ще я получиш. Така де, дори само като се има предвид колко публикации имаш...

— Накарали са те да биеш целия този път през океана само въз основа на три статии?

— Всъщност, четири. И книгата ми.

— Книга ли?

— Да. В Оксфорд харесаха дисертацията ми и университетското издателство ще я публикува тази пролет. Явно, комисията по избора в Харвард се е запознала с ръкописа.

— О! — възкликна Тед, вече не толкова въодушевено. — Поздравления.

— Май е по-добре да тръгваш — подкани го Сара мило. — Всички големи клечки чакат да те гощават.

— Да — отвърна той разсеяно. — Тъж... беше ми много приятно да те видя.

Банкетът след лекцията на Тед се състоя в салона за специални гости в клуба на факултета. Той отлично съзнаваше необходимостта да се справи блестящо на тази социална сбирка — да напомни на старите си приятели и да убеди онези, които навремето проявяваха неприязън към него, колко е очарователен, начетен и колегиално дружелюбен. Годишната в Оксфорд изглежда се бе отразила благоприятно не само на статуса му — бе усъвършенствала и уменията му да води увлекателни разговори на масата.

По някое време късно вечерта Норис Карпентър, водещият латинист в катедрата, реши да се позабавлява за сметка на кандидата за престижната професура.

— Кажете, професор Ламброс — подхвърли той с ехидна усмивчица, — какво мислите за книгата на доктор Джеймс?

— Имате предвид книгата на Франсис Джеймс върху Проперций ли?

— Не, не. Имам предвид книгата на бившата мисис Ламброс върху Калимах.

— Е, още не съм я видял, професор Карпентър. Книгата е под печат, нали?

— О, да — продължи латинистът лукаво, — но една толкова проникновена разработка навярно е отнела години за проучвания по темата. Навярно уважаемата колежка е започнала да я пише под ваше ръководство. Във всеки случай, тя хвърля интригуваща нова светлина върху взаимовръзката между древногръцката и латинската поезии.

— С нетърпение очаквам да я прочета — отвърна Тед учтиво, но вътрешно се гърчеше от садистичните словесни стрели на Карпентър.

Целият следващ ден Тед се скита безцелно из Кембридж. Площадът с осъвременена настилка бе променен от времето на неговите дни в колежа, но градината бе запазила вълшебната си аура.

В четири следобед Седрик му се обади по телефона вкъщи и без заобикалки съобщи:

— Предложиха професурата на Сара.

— О! — възкликна задавено Тед, а кръвта му замръзна в жилите му. — Книгата ѝ действително ли е толкова добра?

— Да — призна Седрик. — Великолепна е. Но не по-малко значение има, че тя е подходящият човек в подходящия момент.

— Искаш да кажеш, защото е жена.

— Виж, Тед — зае се да обяснява професорът, — признавам, деканатът наистина желае да се съобразява със закона за „равни права при назначения“. И да ти кажа честно, в случая става дума да се преценят качествата на двама еднакво талантиливи учени...

— Моля те, Седрик — прекъсна го Тед, — не е нужно да ми даваш обяснения. Същественото е, че тя е приета, а аз съм отхвърлен.

— Съжалявам, Тед. Знам какъв удар е това за теб — отбеляза Уитман тихо и затвори телефона.

„Наистина ли знаеш, Седрик? — мислеше си Тед. — Нима си в състояние да разбереш какво е да работиш цели четиридесет години от проклетия си живот с една-едничка цел? Да се откажеш от всичко, да противостоиш на всяко човешко обвързване, което би попречило на работата ти? Наистина ли разбираш какво е да пожертваш младостта

си за *нищо*? И можеш ли изобщо да си представиш какво е да очакваш още от ранно детство вратите на Харвард да се отворят пред теб? А сега да установиш, че това никога няма да стане.“

За момента Тед искаше едно: да се напие до несвяст.

Настани се сам на ъглова маса в дъното на бар „Маратон“ и се погрижи келнерът непрекъснато да пълни чашата му.

От време на време брат му Алекс приближаваше до него и настоятелно го подканяше:

— Стига де, Теди, ще ти прилошее, ако не хапнеш нещо.

— Точно това искам, Лекси. Искам да ми прилошее. Искам тялото ми да се чувства толкова зле, колкото и душата.

Към девет вечерта, когато вече бе затыпяващо замаян, един глас прекъсна самосъжалителното му напиване.

— Мога ли да седна при теб, Тед?

Беше последният човек на света, когото искаше да види точно в този момент — Сара.

— Охоо, поздравления за новото назначение, доктор Джеймс. Най-добрият печели, а?

Тя седна и го сгълча:

— Изтрезней поне малко, за да чуеш какво ще ти кажа. — Замълча за миг и добави: — Няма да приема.

— Какво???

— Току-що се обадох на председателя на комисията и го уведомих, че съм размислила и няма да приема.

— Но защо, Сара, защо? — попита Тед, размахвайки ръце. — Та това е върхът на академичния свят... проклетият връх на самия връх!

— Заради теб — отвърна тя тихо. — Тед, когато снощи те видях там, на подиума, осъзнах, че се намираш на някакво твое много специално седмо небе. Не мога да те лиша от това.

— Ти или си полудяла, или ми играеш някаква отмъстителна и жестока шега. Така де, никой, абсолютно *никой* не отказва професурата „Елиът“ в Харвард!

— Току-що го направих — напомни му все така тихо.

— Но защо, по дяволите, е трябвало да ги караш да си дават целия този труд, пък и средствата по пътуването, щом не си изгаряла

от желание да я получиш?

— Да ти призная, и аз това се питам цял ден.

— Е, и?

— Вероятно, за да си докажа, че наистина представлявам някаква стойност като учен. Имам силно его и исках да видя дали ще се справя в отбора на големите играчи.

— Е, определено се справи, бебче... извинявай за обръщението... и то с гръм и трясък. Но все още не разбирам защо се отказваш от бисерите в короната.

— Защото след като попремина първоначалното ми въодушевление, разбрах, че ще бъде погрешна стъпка да приема. Виж, Тед, за мен кариерата не е всичко на този свят. Искам да успея при втория си опит на брачната арена. Защото, нали разбираш, библиотеките затварят в десет вечерта, но бракът продължава двадесет и четири часа всеки Божи ден. Особено добрият брак.

Той не каза нищо. Поне не веднага. С леко замъгленото си съзнание се опитваше да осмисли какво означава всичко това.

— Ей, Ламброс, поразвесели се бе, човек — прошепна Сара с топла усмивка. — Сигурна съм, че ще предложат професурата на теб.

Погледна през масата бившата си съпруга и отбеляза:

— Знаеш ли, вярвам, че ти наистина ще си щастлива, ако я получа. Но като се има предвид какъв задник бях, просто не разбирам как е възможно да изпитваш подобни чувства.

— Единственото чувство, което изпитвам е остатъчна тъга — отвърна Сара меко. — Искам да кажа... двамата с теб имахме няколко много щастливи години.

Тед усети как стомахът му се свива на топка, когато уточни:

— Най-щастливите години през живота ми.

Тя кимна с тъжно съчувствие. Сякаш оплакваха смъртта на общ приятел.

Няколко минути останаха смълчани. После Сара изпита неудобство и стана.

— Късно е. Трябва да тръгвам...

— Не, почакай само още минутка — умолително прошепна Тед и ѝ направи знак да седне отново.

Имаше да ѝ казва нещо много важно. И ако не ѝ го кажеше сега, никога повече нямаше да има случай да го направи.

— Сара, наистина съжалявам за това, което ни причиних. И ако ми повярваш, готов съм да се откажа от всичко... включително от Харвард... стига да бъдем отново заедно.

Гледаше я с откровен копнеж, напрегнато очаквайки отговора ѝ.

Тя мълчеше.

— Вярваш ли ми? — попита Тед повторно.

— Да — отвърна Сара тихо. — Но сега вече е малко късно за това.

Отново стана и прошепна:

— Лека нощ, Тед.

После се приведе, целуна го по челото и си тръгна.

Тръгна си и го остави сам на върха на света.

През пролетта на хиляда деветстотин седемдесет и четвърта година родителите на Джейсън Гилбърт пристигнаха със самолет в Израел. Първоначално останаха една седмица в кибуца, за да опознаят — и заобичат — внуците и снаха си.

После Джейсън и Ева им показаха всеки сантиметър от страната — от Голанските възвишения до Шарм аш-шейх в окупиран Синай. Последните пет дни от престоя си прекараха в Йерусалим. Мисис Гилбърт го обяви за най-красивия град на света.

— Родителите ти са прекрасни — отбеляза Ева, след като им помахаша за сбогом на летище „Бен Гурион“.

— Дали прекараха добре? Как мислиш?

— Мисля, че ако има нещо по-висше от екстаза, те са точно в това състояние — отвърна Ева. — Но най-голямо удоволствие ми достави, когато тази сутрин баща ти целуна момчетата и не им каза „довиждане“, а „шалом“. Готова съм да се обзаложа на каквото и да е: догодина пак ще дойдат.

Ева се оказа права. Възрастните Гилбърт посетиха Израел и през хиляда деветстотин седемдесет и пета, и през хиляда деветстотин седемдесет и шеста година. Третия път дори доведоха и Джули — за пореден път „между съпрузи“, тя гореше от нетърпение да изпробва доколко отговаря на истината митът за мъжествеността на израелците.

По същото време Джейсън работеше като инструктор. Не би могло да се каже, че е кой знае колко спокойна работата в най-елитното подразделение на специалните части, но все пак не беше толкова опасна, колкото предходните му занимания.

Основната му задача беше да преценява кои от нетърпеливите за изява младежи в новобранския център извън Тел Авив са достатъчно здрави физически и психически, за да отговарят на невъзможно високите изисквания на Саярет Маткал. Пряк началник на Джейсън беше Йони Нетаняху, удостоен с редица отличия заради смелостта му по време на войната „Йом кипур“.

Йони прекара една година в Харвард и се опитваше да намери възможност да довърши обучението си за бакалавър. С Джейсън прекарваха не една лятна вечер в спомени за познатите им места в Кембридж — площада, библиотеката „Уайденьър“, бара „Елси“, алеите за бягане покрай река Чарлз.

Разговорите събудиха копнежа на Джейсън да посети единственото място през живота му, където бе водил неусложнено и щастливо съществуване.

Обсъди с Ева това свое желание. Дали да не прекарат една година в Щатите, след като изтече настоящият му договор с армията? Ако го приемат за студент, макар и вече на тридесет и девет години, би завършил юридическото си образование в Харвард и после да установи частна практика в Израел като представител на американски фирми в страната.

— Как смяташ, Ева? — попита той. — Ще се хареса ли на децата да постоят в Щатите?

— Знам, че на баща им ще се хареса — усмихна му се тя с разбиране. — Пък и през всичките тези години слушам толкова много за Харвард, че вече изпитвам носталгия да го видя. Хайде, давай, Джейсън, напиши им каквито там писма са необходими.

Въпреки дългите години, през които беше като безследно изчезнал за Харвард, Джейсън не срещна никакви затруднения да го приемат отново в Юридическия факултет. Особено пък като се имаше предвид, че сегашният асистент на декана, отговарящ за приема на нови студенти, бе Тод Андерсън, с когото Джейсън се беше

наслаждавал бурно на безгрижни забавления — навремето, в предишния си живот.

В послепис към писмото, с което известяваше, че Гилбърт е приет за студент, Тод бе добавил: „Там може и да си майор, но за мен винаги ще си останеш капитан. Така де, капитан на отбора по скуош.“ След което се мъдреше и после-послепис: „Междувременно положих доста усилия да подобря играта си и се надявам вече да те изместя.“

Приеха Джейсън за студент по право трети курс за учебната година 1976–1977. С Ева възнамеряваха да заминат за Щатите в средата на юли и да оставят децата при родителите на Джейсън, докато намерят апартамент в Кембридж.

През май хиляда деветстотин седемдесет и шеста година той се уволни от Саярет и от активна военна служба. Сега вече задължението му към Израел се свеждаше до един месец служба в запасните войски веднъж годишно, докато навърши петдесет и пет години.

При сбогуването с младия си командващ офицер, Йони не успя да сдържи леката си завист.

— Мисли за мен, когато бягаш край брега на Чарлз, Старче. И ми изпрати няколко картички от Кембридж.

Двамата се разсмяха и се разделиха.

Но после, на двадесет и седми юни, всичко се промени. Терористи отвлесоха самолета на „Еър Франс“ по полет 139 от Тел Авив за Париж малко след като кацна междинно, за да вземе пътници от Атина.

Дори според палестинските стандарти това не беше рутинна терористична акция.

След като спря да зареди с гориво в Либия, самолетът продължи за Ентебе, в Уганда. Там отведоха двеста петдесет и шестимата му пасажери на стария терминал на летище „Кампала“, където ги задържаха като заложници.

На следващия ден похитителите оповестиха исканията си: да им бъдат предадени петдесет и трима от техните другари — четиридесет от които се намираха в израелски затвори, — и няколко милиона долара.

Израел винаги е следвал политика да не преговаря с терористи. Семействата на заложниците обаче обсадиха кабинетите на правителствените служители в Йерусалим с настоятелни молби да се постигне някакво споразумение, та да бъде спасен животът на техните близки. Израелското правителство се огъна.

При нормални обстоятелства справянето с подобна кризисна ситуация щеше да бъде прехвърлено директно към отряда за борба с тероризма. Но този път заложниците се намираха на пет хиляди мили разстояние. Недостижими за каквато и да било военна спасителна операция. Или поне така изглеждаше.

Минути след първото съобщение по радиото за исканията на похитителите, Джейсън влезе в класната стая, където Ева учеше тригодишни дечица да разпознават часовника. Направи ѝ знак да излезе в коридора.

— Отивам — лаконично ѝ каза той.

— Къде?

— В отряда.

— Ти си луд! В случая те не могат нищо да направят. Пък и вече си се уволнил.

— Нямам как да ти го обясня, Ева — настойчиво отвърна той. — Половината ми живот отиде да преследвам някои от убийците, които са в затвора. Ако сега им ги предадем, значи да съсипем всичко постигнато. А светът ще се превърне в детска площадка за игри на терористите.

Очите на Ева се наляха със сълзи.

— Джейсън, ти си единственото нещо на този свят, което съм обичала и не съм изгубила. Не пожертва ли достатъчно от живота си? Децата ти имат нужда от баща, не от герой...

Но в следващия миг замълча, осъзнала, че никакви думи няма да го спрат. И вече изпита болката от отсъствието му, макар той все още да стоеше пред нея.

— Защо, Джейсън? — попита Ева. — Защо винаги все ти трябва да си на предната линия?

— От теб го научих, Ева — напомни ѝ той тихо. — Причината да съществува тази страна е да защитава нашите хора *навсякъде*.

Ева заплака върху гърдите му, осъзнала, че го е превърнала в *прекалено* добър еврейин. Неговата любов към Израел вече

надхвърляше даже обичта към собственото му семейство.

И така, тя го остави да замине. Без дори да му каже, че отново е бременна.

— Разкарай се оттук, Старче. Това е работа за млади мъже.

— Стига де, Йони — възрази Джейсън. — Щом ще има операция, настоявам и аз да участвам.

— Не съм споменавал, че ще има. Поне засега според правителството е твърде рисковано. И за да съм напълно откровен с теб, ще ти кажа, че до момента не сме измислили оперативен план, който да дава поне петдесет на петдесет процента шанс за успех.

— Добре де, защо тогава не ме допуснеш до сбирките за стратегическо планиране? Не съм чак толкова стар да не мога да мисля.

Генерал-майор Зви Дорон, бивш началник на Саярет, а понастоящем шеф на разузнаването на цялата Отбранителна армия на Израел, прекъсна разговора им.

— Ей, момчета — подвикна грубовато той, — не му е времето да се джавкате. А ти пък какво правиш тук, Гилбърт?

— Явявам се да поема службата си, Зви.

— Слушай, Джейсън — започна Йони остро, — изправени сме пред дебела стена, а губим ценно време в излишни приказки. Давам ти тридесет секунди да ме убедиш защо охраната не бива да те изгони. Така че, говори бързо.

— Добре. — Джейсън отчаяно търсеше достатъчно убедителен довод. — Когато ти набираше екип за залавянето на Адолф Айхман, нарочно избра хора, оцелели от концлагерите. Защото няма по-смел или по-малко склонен на компромиси човек от жертвата, която има шанс да си отмъсти. — След миг мълчание обясни: — Аз също съм жертва. Тези зверове убиха първата ми истинска любов. И в този отряд никой не би дал повече от мен, за да спести на други живот с подобна мъка в душата.

Без да се срамува от сълзите си, Джейсън избърса лице с ръкава на ризата си. И в заключение подхвърли:

— Пък и в отряда си все още нямаш по-добър боец от мен.

Зви и Йони се спогледаха колебливо.

— Виж, цялата операция е абсолютно откачена — обърна се младият командир към генерал-майора. — Ако ни пуснат да я проведем, не е изключено да ни потърбва лунатик като Гилбърт.

Докато Саярет полагаха усилия да изработят боен план, израелското правителство продължаваше да преговаря с похитителите — най-малкото, за да печели време.

След още четиридесет и осем часа пасажерите-неизраелци бяха освободени и отведени със самолет до Франция, където разказаха ужасяващи неща. Също като в нацистките концлагери имало „селекция“ — заложниците-израелци били затворени отделно от другите.

Общественото мнение подложи на силен натиск правителството на Израел да приеме исканията на терористите и така да спаси сто невинни живота. Кабинетът беше на ръба на капитулацията. В този момент генерал-майор Зви Дорон информира министрите, че неговият екип е разработил план да освободи заложниците със сила. Разясни им го най-подробно, след което те се съгласиха да го обмислят.

Междувременно Дорон отпътува обратно, за да тренира кацането на отряда в Ентебе.

В изграждането на стария летищен терминал на Уганда бяха участвали израелски архитекти. Те разполагаха със строителните му планове и съумяха да пресъздадат до най-малки подробности разположението му, а стигналите до Париж очевидци на събитията посочиха съвсем точно къде са затворени останалите заложници.

Като част от групата на присъстващите ветерани на „Саярет“, Джейсън се включи в обсъждането на логистиката на предстоящата операция. Твърде голямото разстояние изключваше транспортиране на многочислени сили със самолети. Всичко щеше да зависи от елемента на изненада.

Разполагаха с огромните транспортни самолети „Херкулес С-130“, бавни наистина, но поне достатъчно мощни, за да стигнат до стария терминал на летище „Кампала“ в Уганда. И пък как, по

дяволите, щяха да освободят заложниците и да ги качат на борда, преди всички войски на страната да се стоварят отгоре им?

Обмисляйки всеки детайл, групата логистици изглежда някои документални филми. Един представяше как Иди Амин, вождът на Уганда, обикаля Кампала с дълъг, черен мерцедес.

— Ето, точно това ни трябва! — възкликна Джейсън. — Ако заблудим охраната, че пристига Амин, ще спечелим двадесет безценни секунди, докато открият истината.

— Идеята е добра — съгласи се Зви. Обърна се към адютанта си и заповяда: — Намери ни един мерцедес.

Решиха ударната им бойна сила да наброява двеста души и да вземат няколко джипа и ландровъра, като ги разпределят в три транспортни самолети. Четвърти „Херкулес“ щеше да служи за полева болница. Защото предвиждаха да има между десет и петдесет ранени — в случай на успешна операция.

Късно същия следобед адютантът се върна с единствения мерцедес, който бе успял да намери. Колата нямаше нищо общо с лимузината на Амин — беше бял дизелов модел, който кашляше и се давеше като астматичен кон.

— Тази бракма няма да ни свърши работа — отбеляза Зви. — Дори да го преобоядисаме, скапаният му двигател ще ни издаде още преди да сме потеглили.

— Слушай, защо не го дадем на Гилбърт да го потегне? — предложи Йони. — Не е чак пък толкова стар, че да не може да оправи един двигател.

— Благодаря, сладурче — намеси се Джейсън язвително. А после добави сериозно: — Дайте ми инструменти и ще го накарам да мърка като най-люксоznата лимузина.

До късно през нощта се мъчи с ремонта на разбрицаното возило, а после проконтролира и работата на други няколко командоси, които преобоядисаха колата черна. Но за да бъде всичко наред, трябваша някои резервни части, чиито списък Джейсън връчи на Йони.

— Да не би да очакваш да пратя някого да ги донесе от Германия? — попита младият офицер.

— От възпитаник на Харвард очаквам по-ефективна мисъл — срязва го Джейсън. — Намери няколко мерцедеса таксито и ги открадни, за да им вземем частите.

Йони се усмихна и тръгна да търси сред хората си най-подходящите за крадци на коли.

В петък отрядът проведе тренировка с пълно бойно снаряжение на изградения дубликат на стария терминал в Уганда. Отчетоха с хронометър времетраенето на операцията — отне им шестдесет и седем минути от предполагаемото кацане до евакуацията на заложниците и излитането.

— Не е достатъчно бързо — заяви Йони на изморените си бойци. — Ако не успеем да сведем времетраенето до по-малко от час, няма смисъл изобщо да тръгваме.

Направиха кратка почивка за обяд и отново изрепетираха акцията. Този път им отне петдесет и девет минути и тридесет секунди.

Йони събра мъжете и им съобщи:

— Ултиматумът на терористите изтича утре вечер. Заявили са, че после ще започнат да разстрелват заложниците един след друг. Задачата е да стигнем там и да ги освободим, преди това да се случи. Но има проблем: кабинетът ще гласува плана ни чак утре сутринта. Затова ще започнем операцията с надеждата междувременно да ни телеграфират, че ни разрешават да я проведем. Естествено, никой няма да напуска базата. Всички телефонни линии са прекъснати. А сега се опитайте да поспите малко.

Младите бойци поеха към пристройката, където бяха спалните им чували. Джейсън остана да поговори с Йони.

— Благодаря ти за помощта — каза младият офицер. — Наистина се радвам, че се включи.

— Това добре, но защо не ме искаш с вас в самолета?

— Виж, Гилбърт, средната възраст на момчетата е приблизително двадесет и три години — отбеляза Йони тихо. — А ти си почти на четиридесет. На тази възраст реакциите дори на най-великите спортисти вече са по-бавни. Изгубили са онази решаваща за успеха частица от секундата.

— Но при мен не е така, Йони. Знам го. И искам да участвам, пък било и само за да поддържам двигателите.

— Слушай, Старче, положението е твърде сериозно, за да позволяваме намеса на емоции. Оставаш тук. И това е окончателното ми решение.

Джейсън кимна мълчаливо и излезе от стаята. Напусна сградата на Саярет и възползвайки се от многогодишния си опит за измъкване от наблюдение, мина незабелязано покрай охраната и изчезна в нощта.

Операция „Мълния“ започна непосредствено след дванадесет на обяд в неделя, трети юли.

Първо натовариха медицинската екипировка, после военните коли, след тях — черния мерцедес. Най-сетне в самолетите се качиха и бойците, за да започнат отдалечената на пет хиляди мили спасителна мисия, която не можеха да си позволят да изпълнят по никакъв друг начин, освен съвършено.

Четири „Херкулеса“ тип „Хипо“ се устремиха по пистата за рулиране, издигнаха се във въздуха и полетяха на юг. По план трябваше да спрат за последно презареждане с гориво в Шарм аш-шейх, най-южната точка на израелската територия, което щеше да им позволи да направят възможно най-дълъг преход.

Пилотите имаха две основни задачи: да избегнат арабските радары и да изразходват максимално икономично горивото. За да пестят керосина, летяха толкова ниско, че пясъчните вихри откъм пустинята непрекъснато блъскаха самолетите насам-натам. И макар че останаха във въздуха само половин час, при приземяването в Шарм аш-шейх неколцина бойци бяха вече недееспособни от повалилата ги морска болест, а един дори припадна.

Щом колесниците докоснаха пистата и самолетът започна да рулира, Йони нареди на лекарите да се погрижат за мъжете, чиито стомаси им измениха, преди куражът им да бъде изложен на изпитание.

Един от лекарите поклати глава и промърмори:

— Трябваше да дадем превантивно на всички таблетки драмамин. Не догледахме нещата.

„Да се надяваме, че това е единственият пропуск“, помисли си Йони, като скочи на пистата и хукна да се посъветва със Зви, който пътуваше във втория самолет. В този момент кабинетът в Йерусалим

провеждаше заседание, за да реши дали да им даде зелена светлина за операцията.

Оказа се, че в екипа на Зви също има заболял от морска болест.

— Ще се наложи да оставим Йов тук, в Шарм — отбеляза Йони.
— Много е зле.

— Каква му е задачата? — попита Зви.

— Да кара мерцедеса — обади се някой зад тях.

Двамата се обърнаха и видяха иззад огромните колесници на самолета да се появява Джейсън Гилбърт, препасал колан с гранати и с „Калашников“ през рамо.

— Как, по дяволите...?! — изръмжа Зви.

— Как ли? Шофирах цяла нощ! — целият вид на Джейсън говореше за неотстъпчива решимост. — По начало не биваше да ме оставяте. А сега просто сте принудени да ме вземете.

Йони и Зви се спогледаха. По-възрастният офицер реагира на секундата:

— Йони, свали Йов. Качвай се на борда, Джейсън.

В три и половина следобед излетяха от Шарм аш-шейх и се понесоха над Червено море между Египет и Саудитска Арабия.

От птичи поглед далеч напред мярнаха върху водната повърхност руски бойни кораби — несъмнено екипирани с радари. Четирите „Херкулеса“ се гмурнаха надолу и полетяха буквално над водата — сякаш бяха летящи риби, а не самолети.

Четвърт час по-късно получиха кратко радиосъобщение: „*Давайте!* Прекъсваме всякаква радиовръзка. Обадете се, когато излетите обратно за дома.“

Йони излезе от пилотската кабина и тихо събщи на бойците:

— Операцията започва. Имаме седем часа до уреченото време, а после четиридесет и пет минути, за да покажем най-доброто, на което сме способни. Проверете оръжията си и гледайте да поспите малко.

Един от бойците, облечен в пищна военна униформа, твърде сполучлива имитация на облеклото на Иди Амин, подаде на Джейсън тубичка тъмнокафяв сценичен грим.

— Дръж, Старче. Щом си ми шофьор, трябва и да приличаш на такъв. Намажи си и косата. Не съм чувал да има руси угандийци.

Джейсън кимна и взе тубичката с боя.

— Това е най-трудното — продължи боецът. — Чакането, имам предвид.

— Свикнал съм — отвърна Джейсън. — Веднъж висях на открито три денонощия, за да дебна една важна клечка от ООП^[61].

— Да де, ама на колко мили беше от израелската граница? — попита младежът.

— На около осем.

— А сега сме на хиляда пъти по толкова.

— Не съм казал, че не ме е било страх — уточни Джейсън.

— Искаш ли да ти дам да почетеш някоя книжка? — попита младият командос.

— Коя?

— „Оръжията на Навароне“^[62].

— Майтапиш се! — разсмя се Джейсън. — В такъв момент е по-добре да четеш Библията.

— Не, Старче, тази е много по-вдъхновяваща.

Джейсън въздъхна, бръкна в левия горен джоб на дрехата си и измъкна няколко фотографии.

— Какво ще правиш? — попита любопитно младият боец.

— Ще поразгледам няколко фотографии.

— На терминала ли?

— Не. На семейството ми.

След шест часа и половина вече летяха в мрака над Кения. Още няколко минути и щяха да бъдат над езерото Виктория, а после да започнат да се спускат към летището на Ентебе. Наближаваше решителният момент.

Йони обикаляше из самолета, за да провери готовността на хората си. Спря и надникна през прозореца на мерцедеса. Зад волана вече чернокожият и чернокос Джейсън проверяваше пистолета си. Вдигна поглед, когато чу стъпките на приятеля си.

— Няма да позволя на никой да ми отмъкне мястото за паркиране — подхвърли Джейсън шеговито, а после попита сериозно: — Как са момчетата? Нервни ли са?

— Не повече от теб и мен — отвърна Йони. И добави: — Късмет, Старче. Да я свършим добре тази работа!

До момента се движеха точно по разписание. Първият „Херкулес“ пристигна в мига, когато английски товарен самолет по редовен полет поиска от контролната кула в Ентебе разрешение за кацане. Водещият „Херкулес“ го последва в дадения му коридор, движейки се почти зад опашката му и се приземи опасно близо на сто метра зад него. Първоначално зарулираха към новия терминал, но скоро небрежно завиха наляво, като пътьом пускаха по пистата подвижни сигнални лампи за приземяване, та другите три самолета да ги последват лесно. Никой не ги беше забелязал. Придвижиха се до един тъмен ъгъл на пистата и започнаха разтоварването.

Дузина командоси изскочиха от самолета и бързо спуснаха рампа за мерцедеса, който се плъзна с тихо мъркащ двигател и управляван от Джейсън, пое към сградата, където бяха затворени заложниците.

Два натъпкани с бойци ландровъра го следваха на близко разстояние, навлизайки в зрителния обхват на контролната кула. Внезапно двама угандийски войници им препречиха пътя, за да установят кой е в мерцедеса. Йони и един командос ги повалиха с два точни изстрела от пистолети със заглушители.

— По-добре да продължим пеша — прошепна Йони.

Изскочиха от колите и се втурнаха към терминала. След броени секунди проникнаха в залата. Заложниците лежаха по пода и се опитваха да спят. Помещението беше ярко осветено, та охраната да наблюдава пленниците. Това обаче улесняваше и техните спасители.

Един от терористите съобрази какво става и откри огън. На секундата беше убит. Двама други се притекоха със стрелба откъм противоположната страна на залата.

Изплашени от неочакваната пукотевица, някои заложници наскачаха. Един командос им закрещя по високоговорител на иврит и английски:

— Ние сме от израелската армия. Залегнете! Залегнете!

В този миг на вратата се появи Джейсън, с приготвено за стрелба оръжие.

Изплашена възрастна жена го погледна и попита:

— Наистина ли сте от нашите?

— Да. Залегнете! — лаконично отвърна той.

— Сигурно Бог ви изпраща — възкликна жената и незабавно се подчини.

В този момент Джейсън забеляза подозрителна фигура да се промъква зад заложниците.

Провикна се на иврит:

— Онзи наш ли е?

Жената, която терористът използваше за щит, смело извика:

— Не, от тях е — и в същия миг се хвърли встрани, измъквайки се рязко от хватката на мъжа.

Терористът светкавично измъкна граната и изтегли предпазителя ѝ. Джейсън насочи пистолета си и стреля. Докато мъжът падаше, гранатата се изплъзна от ръката му и се затъркаля по пода. Джейсън вече се беше устремил инстинктивно към нея. За частица от секундата я сграбчи и запокити в единия ъгъл, където тя избухна, без да нарани никого.

Йони се втурна из помещението, за да се увери, че всички охранители са елиминирани. Отвън се чуваше яростната престрелка между израелските командоси и угандийските войници.

Йони грабна високоговорителя и извика:

— Слушайте всички! Чакат ни готови за излитане самолети. Придвижете се към тях възможно по-бързо. Вън има наши бойци. Ще ви пазят. Който не може да върви, да се качва в някой от джиповете. Тръгвайте!

Замаяните заложници се подчиниха послушно. Бяха твърде уплашени, за да се радват, и прекалено шокирани, за да повярват, че не сънуват.

Докато се изтегляха към самолетите, угандийските войници стреляха яростно от върха на контролната кула. Командосите направиха стена с телата си, за да предпазят заложниците и въпреки това на Джейсън му се наложи да понесе на гръб ранен възрастен мъж, попаднал под кръстосания огън. Стигна до самолета и предаде товара си в ръцете на застаналите до вратата лекари. После и той се качи на борда. Вътре медицинският екип вече превързваше ранените.

Докато помагаше да настанят възрастния мъж да легне на матрака, чу един от командосите, който държеше подвижна

радиостанция, да възкликва тревожно:

— О, не!

— Какво има? — извика Джейсън.

— Йони... улучили са го!

Джейсън направо се наелектризира. Грабна най-близкия автомат, хвърли се към вратата на самолета, скочи на пистата и се втурна към терминала. Видя в далечината да слагат Йони на носилка. Откъм контролната кула продължаваха да свистят куршуми.

Щом стигна достатъчно близко, спря и отвърна на огъня. Водеше го единствената мисъл, че който е улучил Йони, трябва да си плати.

Чу в далечината Зви да вика настойчиво:

— Гилбърт, всички на борда, излитаме!

Джейсън продължи да стреля като обезумял. От кулата надолу политна тяло. Беше улучил един от снайперистите.

Зви извика отново:

— Гилбърт, идвай веднага! Това е заповед!

Ала Джейсън все така продължаваше да стреля с бясна ярост, докато амунициите му не свършиха. Ревът на първия излитащ „Херкулес“ го изтръгна от унеса му. Той хвърли автомата на земята, обърна се и хукна към най-близкия самолет.

И точно тогава го улучи куршум, прониза го под дясната ключица и проникна в гърдата.

Препъна се, но положи неимоверни усилия да не падне. Нямаше да позволи другарите му да рискуват живота си, за да го спасяват. Достигна вратата на самолета и командосите го издърпаха вътре. При вида на окървавените му гърди един от тях възкликна ужасено, Джейсън разбра, че е ранен тежко, но все още не усещаше нищо.

Докато лекарят разрязваше ризата му, чу вратата на самолета да се затръшва и някой извика:

— Успяхме! Отиваме си у дома!

Джейсън погледна лекаря, пребледнял като тебешир.

— Наистина ли? — попита той. — Наистина ли успяхме?

— Отпусни се, Старче, не се напърай — посъветва го лекарят.

— Да, успяхме да спасим всички заложници, освен един. И това не е успех, а чудо.

Самолетът рулира бързо и след миг вече летеше над територията на Уганда. Мисията бе изпълнена.

Джейсън отказваше да мълчи. Сякаш усещаше, че му остава много малко време, а имаше да зададе още един въпрос. И да каже още нещо.

— Йони... мъртъв ли е?

Лекарят кимна.

— Мамка му! Беше най-добрият от всички ни. Най-смелият мъж, когото изобщо някога съм познавал.

— Затова и би казал, че си е струвало да умре в такава мисия, Старче — отбеляза Зви, приближил се неусетно до него.

— Така е — усмихна се Джейсън, замаян от загубата на кръв. — Дори смъртта не може да ни спре, а, Зви?

— Не говори, Джейсън, не се изморявай.

— Я не ме занасяй, Зви! — Имам цяла вечност да мълча и да си почивам. — Думите излизаха от устата му все по-бавно и по-бавно. — Искam само... да съм сигурен, че Ева ще узнае... колко много съжалявам, че й причиних това... на нея и на децата. Предай им, че ги обичам, Зви...

Командирът му, неспособен да отрони и дума, само кимна мълчаливо.

— И още нещо — мъчително си пое дъх Джейсън. — Предай им, че съм намерил покой. Че най-сетне... намерих покой.

Главата му клюмна настрани. Лекарят леко притисна пръсти върху сънната му артерия. Не напипа пулс.

— Беше много смел боец — тихо каза Зви. — Едно от момчетата го видяло как вдига и захвърля встрани задействана граната. Все още беше бърз като спортист в разцвета на...

Гласът на Зви се прекърши. Обърна се и мълчаливо се отдалечи към опашката на самолета.

Обратният им полет към дома бе обвеян с триумф. И пропит с мъка.

На четвърти юли Джейсън Гилбърт-старши стана както винаги в шест сутринта и бързо преплува няколко дължини в басейна. Намъкна халата си и влезе в къщата да се избърсне. Предстоеше му да се

пригответи за гостите, поканени за традиционното барбекю, с което всяка година отбелязваха Деня на независимостта.

Приседна за малко в дневната и включи телевизора, за да види новините. Вече вървяха репортажи за невероятната спасителна мисия, осъществена от израелските командоси.

Коментаторът окачестви акцията като пример, достоен да остане завинаги във военната история — не само заради далечното място на действието, но и заради блестящия план, благодарение на който са били спасени всички заложници с изключение на един, и са загинали само двама бойци.

Мистър Гилбърт се усмихна. „Невероятно наистина“, помисли си той. Джейсън е прав. Израел е готов на всичко, за да защити своите. Тази сутрин сигурно се чувства много горд.

Последва интервю на живо с Хаим Херцог, израелския посланик към Обединените нации. Той обясни по-широкия общочовешки смисъл на операцията, направена от страната му.

— Демонстрирахме, че има алтернатива пред изнудванията на терористите. Тероризмът е общ враг за всички цивилизовани страни. Защото терористите отхвърлят човешката почтеност и норми. Гордеем се с нашите действия. Гордеем се не само, защото спасихме над сто невинни живота, но и заради приноса ни към каузата на човешката свобода.

— Така, така... — промърмори Джейсън Гилбърт-старши и тръгна да се бръсне.

Към единадесет сутринта приятелите им започнаха да пристигат за барбекюто. В дванадесет и половина — точно, когато слагаше първите хамбургери на скарата, — икономката Джени му извика откъм къщата, че го търсят по телефона за международен разговор.

„По дяволите — помисли си той, — ама моите хора и на четвърти юли ли не почиват?!“

Сред купчините чинии и чаши в кухнята вдигна слушалката на апарата с намерението да скастри набързо служителя, който нарушава почивката му.

Щом чу гласа на Ева, разбра. Слуша я мълчаливо няколко минути, после обеща да ѝ се обади скоро и затвори. Пепелявосивото

му лице стресна всички.

— Какво има, мили? — разтревожи се съпругата му.

Дръпна я по-встрани и зашепна. Първоначално твърде потресена от новината, тя дори не заплака. Мистър Гилбърт си пое дълбоко дъх, твърдо решен да не рухне, преди да съобщи на гостите си за станалото. Призова всички за внимание.

— Навярно всички вече знаете за израелската спасителна операция в Ентебе.

Разнесоха се възторжени и възхитени възгласи.

— Тези мъже осъществиха успешно нещо, което никоя друга страна дори не би опитала да предприеме. А са успели, защото са сами. Това прави хората изключително смели. Аз съм особено горд... — продължи той мъчително, — ... защото Джейсън бе сред тези бойци...

Приятелите на семейството зашепнаха помежду си.

— ... и е един от убитите.

ДНЕВНИКЪТ НА АНДРЮ ЕЛИЪТ

5 юли 1976

Тук, в Мейн, получаваме „Ню Йорк Таймс“ с ден закъснение, затова едва днес узнах ужасната вест. Снощи по новините показаха репортаж от пристигането на израелските заложници на летището в Тел Авив и многолюдната тълпа, дошла да ги посрещне. Не показаха никого от спасителите, защото очевидно става дума за свръхсекретен отряд, чиито членове не бива да бъдат снимани.

Понеже през месец юли съдът ми е отредил да прекарвам с децата си, бях повече от зает с планиране на фойерверките и с опитите да съм истински баща. А и в историята с освобождаването на заложниците имаше толкова силен елемент на вълшебна приказка, че някак изобщо не си представях мой познат да е свързан с нея.

И определено и през ум не ми минаваше, че един от двамата убити израелски офицери е моят приятел Джейсън Гилбърт. Явно не е бил толкова известен, че някоя от телевизиите да го спомене по име. След като обаче военните са вдигнали забраната снимката му да бъде публикувана, на пети юли тя се появи в „Таймс“. Същия ден Дики

Нюал ми се обади от Ню Йорк — знаел, че още не съм получил вестника си.

В първия момент изобщо не повярвах. „Не, не и Джейсън“, помислих си. На него не би му се случило такова нещо. Най-малкото защото е невероятно добър.

Трябваше ми известно време, за да се стегна, преди да мога отново да общувам с децата си. Затова ги пратих да обядват в селото. А аз се качих на лодката и загребах към средата на езерото.

Стигнах доста навътре, прибрах греблата и се оставих на водата да ме носи насам-натам. Насилвах се да приема току-що научената истина.

Преди всичко ме поразих чувството колко дяволски несправедливо е станалото: ако има Бог, пред когото да оправдаваме съществуването си на този свят, Джейсън заслужаваше да живее повече от всеки друг мой познат.

Исках да заплача, но сълзите така и не избликнаха. Седях в лодката, опитвах се да осмисля нещата и се питах какво ли би пожелал Джейсън да направи в такъв момент.

След време се върнах на брега. Обадох се по телефона на родителите му в Лонг Айланд. Икономката ми обясни, че миналата нощ заминали за Израел. За погребението. Помислих си, че добре е да отида и аз. Изясни се, че било насрочено за днес. Еврейската традиция изисквала погребенията да се извършват възможно по-скоро след смъртта. Вероятно точно докато мънках замаян по телефона, него го спускаха в гроба. Благодарих на жената и затворих.

Анди и Лизи се върнаха от селото в ранния следобед. Седнах заедно с тях на верандата и се опитах да им разкажа за смъртта на стария ми приятел. Допусках, че го познават по име, защото всички от Харвард помнеха Джейсън като голям веселяк. И щом двама души от випуска се впускаха в спомени, името му неизменно се споменава. Децата слушаха търпеливо за героизма на моя приятел, но ясно виждах колко нереално им звучи — все едно ставаше дума за филм на Джон Уейн.

Опитах се да ги накарам да разберат, че той е пожертвал живота си в името на една кауза. И това не им направи особено впечатление.

Обясних им, че преди войната във Виетнам и в нашата страна е било така. Хората са отивали да се бият в защита на своите принципи.

А после пробвах да направя нещата по-разбираеми за тях, казах им, че именно поради това и нашите предци са се били с англичаните през хиляда седемстотин седемдесет и шеста година.

На Анди определено не му хареса да говоря за такива неща. Всъщност, цялата ми проповед изобщо не го трогна.

Заяви ми разпалено колко не съм наясно с нещата. Светът *трябвало* да се откаже от воденето на войни и *никое* насилие не било оправдано.

Добре, няма да настоявам по този въпрос. Надявам се това да е само етап от развитието му. Пък и какво ли, по дяволите, разбира от принципи едно разглезено хлапе?

Дори Лизи започна да проявява леко нетърпение. Приключих разговора. Обявих, че отивам до града да купя още фойерверки.

Внезапно интересът на Анди се разбуди. Попита ме дали ще превърнем Четвърти юли в двудневен празник.

Отговорих, че случаят е специален.

Тази вечер ще дадем няколко огнени салюта в памет на Джейсън Гилбърт.

Джордж Келер прекара първия си месец като специален съветник на президента по въпросите на националната сигурност почти само във въздуха. Буквално. Придружаваше президента Форд и държавния секретар Кисинджър (заедно с голяма група журналисти) при визитите им до Пекин, Индонезия и Филипините. Кати, естествено, разбираше, че на такива пътувания човек не води и съпругата си. Запълваше времето си с работа в щабквартирата на кампанията за прокарване на Закона за равни права и да прогонва ергенския дух от градската къща на Джордж.

Веднага след това Кисинджър го качи в реактивен самолет на военновъздушните сили и отлетяха за Русия, където да направят последно усилие да спасят преговорите за съкращаване на стратегическите оръжия.

В тяхно отсъствие нападките срещу Кисинджър в Конгреса се увеличиха. Винаги чувствителен към публичните критики, сега държавният секретар направо се отчая. Веднъж Джордж дочу Хенри да

говори с Вашингтон по сигурния телефон в Американското посолство в Москва.

— Моите уважения, господин президент, но щом доверието на моите сънародници към мен е спаднало толкова драстично, аз съм готов да си подам оставката.

Джордж притаи дъх, чудейки се каква ли ще е този път реакцията на Джералд Форд към поредното лицемерно предложение на Хенри да се оттегли от поста. „Някой ден — помисли си той, — неговият блъф няма да мине и така ще отпадне от играта. И тогава друг ще стане държавен секретар. Може би аз.“

След февруари Вашингтон започна все повече и повече да съсредоточава вниманието си върху вътрешните работи на страната. Така Джералд Форд се надяваше едновременно и да спечели общественото благоразположение в навечерието на президентските избори през ноември, и да устои на заплахата Роналд Рейгън да узурпира номинацията на Републиканската партия.

Проблемът на Джордж Келер бе още по-буквално „вътрешен“. Кати искаше дете. И макар той да възразяваше с аргумента, че имат предостатъчно време, тя непрекъснато му напомняше, че времето си тече, а с него изтича и младостта ѝ.

— Нима не чувстваш подтик да бъдеш баща? — увещаваше го Кати.

— Не ставам за тази работа — упорстваше Джордж. — Прекалено голям егоист съм, за да отделям на едно дете необходимото му време.

— Аха, значи си мислил по този въпрос!

— Да, малко.

В действителност беше мислил дори твърде много. От момента, когато се ожениха, той съзнаваше, че Кати жадува да стане майка.

Всичките им приятели имаха деца. Дори Андрю Елиът, който неведнъж му подхвърляше шеговито:

— Трябва да опиташ бащинството, Келер. Така де, щом аз се справям, значи всеки може.

И все пак нещо го караше да отхвърля тази перспектива. Кати усещаше нежеланието му, но ѝ се искаше да вярва, че то е плод на

лошите и изпълнени с горчивина взаимоотношения с неговия баща. Ето защо се опитваше да му вдъхне кураж с уверението, че ще ги компенсира по отношение на детето си.

Донякъде имаше право. Но това бе само част от проблема. Защото дълбоко у Джордж дремеше отмъстителна ярост, която му внушаваше, че е прекалено виновен, за да заслужава да е родител.

На шести октомври хиляда деветстотин седемдесет и шеста година се състоя вторият дебат между президента Форд и неговия опонент от Демократичната партия Джими Картър. Кисинджър и Джордж стояха зад кулисите.

И двамата се смръщиха, когато Форд изтърси необмисленото твърдение, че Източна Европа „не е доминирана от Съветите.“

При тези негови думи Хенри се приведе и прошепна саркастично:

— Няма що, добре сте го информирали, доктор Келер.

Джордж наведе глава. Веднага след края на дебата попита Кисинджър:

— Е, какво мислиш?

Държавният секретар отговори:

— Мисля, че — освен ако в Полша незабавно не избухне революция, — всички оставаме без работа.

Кисинджър се оказа прав. В деня на изборите американските гласоподаватели изпратиха Джими Картър в Белия дом, а Джералд Форд — на игрищата за голф в Палм спрингс. Вашингтон вече щеше да е град на Демократите — поне през следващите четири години. И в него нямаше място за хора, тясно обвързани с републиканската кауза като Джордж Келер. По ирония на съдбата кабинета на Джордж щеше да заеме неговият пръв харвардски наставник, Збигнев Бжежински. (За момент Джордж се почуди дали навремето не е яхнал погрешния кон.)

Кати тайничко се радваше на този обрат на нещата. От една страна, защото ненавиждаше родния си град, от друга, ревнуваше от любовницата на съпруга си — политиката.

След като първоначалното му разочарование попремина, Джордж започна да се оглежда за нова кариера. Отхвърли поканите на няколко университети да преподава държавно устройство. Отхвърли и предложенията от няколко издателства да напише мемоарна книга за дните си в Белия дом — тепърва му предстояха още такива дни, поне според него.

Джордж прие предложението на мощната нюйоркска инвестиционна фирма „Пиърсън Ханкок“ да стане техен консултант по международните въпроси. Заплащането за услугите му надминаваше и най-лудите му мечти.

— Сега съм по-лош и от капиталист. Вече съм плутократ — подхвърли той шеговито на Кати.

Тя се усмихна и си помисли: „А няма ли да е прекрасно, ако станеш и баща?“ И все така водена от мисълта за бъдещо дете, Кати се зае да убеди съпруга си колко по-добре е да се преместят да живеят в провинцията.

Най-сетне Джордж склони. Купиха си великолепна къща в стил „Тюдор“ в Дариън, Кънектикът. За него това означаваше доста продължително ежедневно пътуване, но пък поне щеше да има време подробно да изчита вестниците, преди да стигне сутрин в офиса си, та да е наясно какво става в света, който сега управляваха без негова помощ.

Две години след като напуснаха Вашингтон, Джордж вече разполагаше с повече пари, отколкото знаеше какво да ги прави, а съпругата му — с все същото излишество от свободно време.

Въпреки неговите настоявания, тя отказа да се яви на адвокатски изпит в Ню Йорк и да си потърси работа в някоя от големите юридически фирми в метрополиса. Предпочете да извади разрешително в Кънектикът за работа по професията и се ангажира веднъж седмично да чете лекции в юридическата школа към намиращия се наблизо Бриджпортски университет.

Джордж се правеше, че не схваща значението на нейното желание да си стои вкъщи. А към тъгата на Кати се прибавяше и все по-нарастващо огорчение, защото той очевидно не ѝ вярваше, че редово си пие Хапчето. А подобна липса на доверие едва ли е основа

за добър брак. И действително, техният бързо се превръщаше в много нещастно съжителство.

Джордж долавяше нарастващото недоволство на Кати, но вместо открито да изясняват причините, преднамерено водеше начин на живот, който му позволяваше да избягва темата. Започна да остава в службата до все по-късно... и да се прибира вкъщи все по-пиян.

Влаковете на железопътната компания на Ню Хейвън може и да бяха стари и разбрицани, но уискито в техните вагон-ресторанти помагаше на мнозина редовни пътници да запазват присъствие на духа пред житейските си проблеми. Поне Джордж живееше с тази илюзия.

Когато нямаш деца, животът в предградията е твърде потискащ. Всички съседки на Кати, изцяло погълнати от различните занимания на децата си, говореха само за тях, случеше ли се да се видят с нея на обяд или на кафе. Така тя се чувстваше двойно отхвърлена: извънземна сред майките и напълно чужда за съпруга си.

— Щастлив ли си, Джордж? — попита го една вечер Кати, отишла да го прибере с колата от гарата.

— Що за въпрос? — отвърна той, леко заваляйки думите.

— Искам да кажа... не ти ли омръзна да се преструваш, че всичко между нас е наред? Не ти ли писна да изминаваш целия този път до града и обратно, само за да се върнеш при една стара и скучна съпруга като мен?

— Нищо подобно. Сума ти неща свършвам във влака...

— Стига, Джордж, не си толкова пиян, на колкото се правиш. Защо не обсъдим нашия така наречен брак?

— Какво да му обсъждаме? Развод ли искаш? Нямах проблем, ще ти дам развод. Все още си хубаво момиче. За нула време ще си намериш нов съпруг.

Твърде разстроена Кати, дори не се обиди. Отби към паркинга на един търговски център, за да се съсредоточи върху този жизненоважен за нея разговор, без да се блъсне в някое дърво.

Паркира, обърна се към Джордж и направо попита:

— Значи това е... крайт, така ли?

Той я погледна с едно от редките за него изражения на искрени чувства:

— Наистина не искам да те правя нещастна. Знаеш го, нали?

— Мислех си, че аз те карам да се чувстваш зле.

— Не, Кати. Не. Не. Не.

— Но в такъв случай, какво има, Джордж? Какво става с нас?

За момент той се загледа мълчаливо право пред себе си, после скри наполовина лицето си в длани и промълви:

— Животът ми е тотално скапан.

— В какъв смисъл?

— Във всякакъв. Изкарвам си го на теб, защото се чувствам зле в работата си. Сякаш тичам в омагьосан кръг. И не стигам доникъде. На четиридесет и две години вече съм напълно загубена кауза.

— Не е вярно, Джордж — убедено възрази Кати. — Ти си блестящ. Най-хубавите години от живота ти тепърва предстоят.

Той поклати глава.

— Не, няма начин да ме накараш да го повярвам. Някъде по пътя пропуснах шанса си. И нещата никога няма да бъдат кой знае колко различни от сега.

Кати сложи ръка на рамото му.

— На нас двамата не ни трябва развод, Джордж. Имаме нужда от втори меден месец.

Той я погледна и съвсем ясно прозря нещо, което подсъзнателно винаги бе знаел. Кати беше най-доброто, случило му се през живота.

— Дали имаме шанс? — попита той.

— Както казват момчетата на Уолстрийт, все още залагам на тенденцията към повишаване на акциите на нашето бъдеще — усмихна му се тя. — Имаш нужда от кратка пречистваща почивка, за да си поемеш дъх и да полетиш отново.

— Почивка... от какво?

— От твоята прекомерна и временно помръкнала амбиция, любов моя.

Голямата обиколка на семейство Келер из Европа не се оказва точно желаната от Кати почивка. При все това бе достатъчна, за да подхрани надеждата за бъдещето на тяхната връзка.

Като начало тя преподаде на Джордж първия урок в изкуството да се наслаждава на живота и да изпитва удовлетворение от вече

постигнатото.

Защото във всяка посетена страна висши държавни служители ги посрещаха царски. Фактът, че още го уважават и зачитат, макар да не е на правителствена служба, се отрази като балсам върху егото на Джордж.

В действителност, оказа се, че неговият усет за политиката е по-изострен от когато и да било преди. В Лондон двамата с Кати вечеряха с мисис Маргарет Татчър, премиер и водач на листата на Консервативната партия за следващите общи избори. Тя похвали геополитическите виждания на Джордж и шапката на Кати.

На такова високо ниво и също толкова радушно ги посрещнаха и в Германия, и във Франция. Новоизбраният френски министър на външните работи, Жан-Франсоа Понсе, ги прие и забавлява в собствения си дом — изключителна рядкост за галите.

Последната спирка от европейската им обиколка бе Брюксел. Докато Кати обикаляше магазините, Джордж се среща за обяд със своя стар колега от Съвета за национална сигурност, Александър Хейг, понастоящем върховен главнокомандващ на войските на НАТО в Европа. С присъщата му откровеност генералът изказа критичното си мнение за настоящия обитател на Белия дом.

— Картър наистина оплесква нещата. Външната му политика е катастрофална. Прави си експерименти по сервилничене, докато всъщност ние трябва да се държим като суперсила — каквато сме в действителност. Само така ще накараме Съветите да ни уважават. Казвам ти, Джордж, Картър ще се провали на изборите през 1980-та.

— Кой мислиш, че ще излезе срещу него?

Хейг отвърна с лукава усмивка:

— Е, смятам аз да се пробвам.

— Страхотно! — възкликна Джордж ентусиазирано. — Ще ти помогна с всичко, каквото мога.

— Благодаря. И ще ти кажа още нещо: ако успея, моят държавен секретар седи с мен точно тук, на тази маса.

— Много съм поласкан.

— Не се превземай, Келер — подхвърли Хейг. — Можеш ли да ми посочиш някой по-квалифициран за тази длъжност от теб?

— Да ти кажа честно, не — отвърна Джордж дяволито.

Имаше чувството, че би прелетял обратно през океана без самолет.

Ако през шестдесетте години името на Дани Роси бе всеизвестно, то в края на седемдесетте нямаше човек, който да не познава и лицето му. Очарователната му усмивка редовно засияваше в милиони домове, благодарение на неговите изключително успешни — и спечелили не една и не две награди — серии документални музикални филми, създадени за излъчване в програмите на обществената телевизия.

Всичко започна с дузина кратки филмчета, посветени на различните инструменти в симфоничния оркестър. Последва серия филми за историята на симфоничната музика. Естествено, авторският текст на Дани бе издаден в две отделни книги. Така към многото си бляскави титли той добави и автор на бестселъри.

— Мария, налага се да поговоря сериозно с теб за Дани — заяви Тери Моран.

Двамата седяха в кабинета му в сградата на ръководената от него телевизия.

За трите години, откакто работеше за „WHYY-TV“^[63], Мария се издигна от скромен асистент режисьор до пълноправен продуцент. А се носеха и слухове, че в най-скоро време президентът на телевизията ще я направи програмен директор.

Да изпият заедно по чаша шери в петък следобед вече беше станало техен ежеседмичен ритуал, при който обикновено обсъждаха различни кризисни ситуации и си позволяваха да помечтаят какво биха заснели, ако разполагат с по-голям бюджет.

— Имам право да споделя с теб — продължи Тери. Не си новачка в екипа ни и ще ти го кажа направо: според мен Дани изневерява. В смисъл, изневерява на Филадельфия... и на нас. Виж сега, много добре разбирам защо е пожелал да заснеме първата си серия филми в „КСЕТ“^[64] в Лос Анджелис. Ясно, дирижира тяхната Филхармония, пък и там дават огромни средства, за да привличат

таланти към обществената телевизия. Но защо, по дяволите, му трябваше да направи в Ню Йорк серията за историята на симфоничната музика?

— Тери, нямаш представа колко го натискаха от WNET^[65]. Пък и мисля, че Лени Бърнстейн дърпаше конците зад кулисите. Моран плесна с длан по бюрото и възкликна:

— Мамка му, музикантите в нашия оркестър, абсолютно всички, са също толкова добри, колкото и техните, ако не и по-добри. Тези негови серии докараха цяло състояние на ангажираните със заснемането им телевизии, а на нас, сама знаеш, парите все не ни достигат. Но най-вече ми се струва, че е редно Дани да прояви поне малко преданост към града, който навремето пръв му връчи диригентската палка. Не си ли съгласна с мен?

— Не е честно, Тери. Опитваш се да ме сложиш между чука и наковалнята.

— Виж, Мария, познаваш ме вече достатъчно отдавна, за да си наясно, че винаги играя честно. И сега, в твоє лице, не се обръщам към съпругата на Дани Роси, а споделям огорченията си с моя бизнес партньор. Обективно погледнато, не би ли трябвало да направи следващия си телевизионен проект тук, с нас?

— Обективно погледнато, да. Но аз...

Мария изведнъж се смути и не завърши изречението си. През изминалите месеци получи много повече топлина, разбиране и подкрепа от Тери, отколкото от Дани, но продължаваше да изпитва някаква атавистична лоялност към мъжа, който все още се водеше неин законен съпруг.

— Искам да кажа... от всички тези интервюта по вестниците оставам с впечатлението, че двамата вземате заедно решенията за всяка по-значима професионална стъпка. — Моран се поколеба за миг: — Но дали да вярвам на всичко прочетено?

Мария усети как я обзема безпокойство и се почуди какво ли друго е прочел във вестниците.

Всъщност, на моменти през изминалите месеци — най-вече след някой особено напрегнат ден в монтажната, — Мария бе почти готова да сподели с Тери колко е нещастна в семейството си. Та нали той вече й се бе доверил. Знаеше всичко за развода му и колко тежко са го

изживели неговите родители — старомодни и дълбоко вярващи католици. Знаеше и колко силно тъгува по децата си.

Тези техни разговори след дългия работен ден я накараха да осъзнае, че нито тя, нито той бърза да си тръгне, защото на практика нямаха истински дом, където да се приберат.

И все пак Мария се стесняваше да подеме разговор за нещастния си живот, предполагайки — или по-скоро надявайки се, — рано или късно Тери сам да повдигне въпроса.

И ето сега стигнаха опасно близо до разкриването на някои от най-интимните подробности от нейния личен живот.

— Защо замълча? — попита той дружелюбно. — Или обмисляш как най-добре да уловим мистър Роси в нашата ефирна мрежа?

— Да ти призная — подхвана Мария, — малко ми е неудобно да повдигна въпроса пред Дани, защото в известен смисъл би означавало да прекрача границите между нашите две работи и... брака ни. — Поколеба се за миг и възкликна: — Ей, слушай, всъщност напълно съм съгласна по въпроса за лоялността към Филадельфия. Ще му подхвърля идеята да направи серия филми за нашата телевизия, но трябва да му предложим концепция.

— Е, Мария, при нас ти си изворът на творчески хрумвания. За какво според теб Дани Роси все още не е направил телевизионни серии?

Инстинктивно тя вече знаеше отговора.

— Ами... ако мога така да се изразя, той е един от най-добрите пианисти на своето поколение и...

— *Най-добрият* — натърти Моран.

— Виждам го като най-подходящият човек, който да филмира историята на клавирната музика.

— Нещо от сорта на „от клавесина до синтезатора“ — допълни Тери въодушевено. — Абсолютно фантастично! Ако го убедиш, ще изстискам и последния цент от бюджета, за да му дам най-щедрия хонорар, предлаган някога от тази телевизия.

Мария кимна и стана.

— Естествено, той вероятно ще откаже — тихо каза тя.

— Е, ако откаже — откаже. Аз пак ще те обичам.

За нейно учудване идеята вдъхнови Дани.

— Имам само две твърди условия — отбеляза той. — Първо, записите да са насрочени за дните, когато и без това имам ангажименти във Филадельфия.

— Да, разбира се — съгласи се Мария.

— И второ, искам ти да си продуцентът.

— Защо аз? — изненада се тя. — Няма ли да се получи малко неудобно?

— Виж, искам тези серии да са на нивото на предишните и затова настоявам по тях да работи възможно най-добрият ви екип. А че ти си най-опитният им продуцент няма две мнения по въпроса.

— Да не си чел записките ми?

— Не, но късно нощем съм пускал някои твои видеокасети. И мисля, че работата ти е страхотна.

— Добре, Роси, съгласна съм. — Мария успя да прикрие удоволствието си. — Но те предупреждавам, почнеш ли да ми се правиш на примадона, ще те снимам от възможно най-лош ъгъл.

— Дадено, шефе — усмихна се и добави: — Ей, защо не го поднесем като „дело на творческия екип, който ви даде «Аркадия»“?

През нощта Мария лежеше будна и се питаше какво ли си е наумил Дани. Не преценяваше доводите си като чак толкова убедителни. Пък и да си кажем правичката, колкото и добри да бяха условията и техниката в тяхната телевизия, не можеха да се сравнят с условията в Ню Йорк или Лос Анджелис. И дали споменаването на „Аркадия“ криеше нещо повече от невинна шега?

Навремето в Харвард с Дани бяха толкова щастливи, когато страстната им любов разпалваше творческото им сътрудничество.

— Как го прави, за Бога? — възкликна удивен Тери Моран, докато с Мария седяха в контролната кабина.

— Е, познава клавирния репертоар отпред назад и отзад напред — отвърна тя гордо. — Пък и както виждаш, обича да работи до изтощение.

Дори тя не успя да убеди Дани да посвети по един ден за записването на всяка от тринадесетте серии. За удивление на снимачния екип, не виждал досега подобна свръхестествена енергичност, Дани настоя да запишат сериите общо — в три програми от по един час всяка — и то за един-единствен ден... и нощ.

— Господи, откъде я взема тази издръжливост! — чудеше се тонинженерът. — Така де, в края на деня вече ще се разкапя от умора върху контролния панел, а той продължава да говори и да свири, все едно е виртуозен Питър Пан.

— Да, в него наистина има нещо от Питър Пан — съгласи се замислено Мария.

Но имаше и още нещо — и коктейлът на доктор Уитни. В действителност на Дани вече не му стигаше само по една инжекция седмично. Затова лекарят го снабди и с капсули, които наред с другите съставки съдържаха и метадрин за повдигане на тонуса.

Вторият запис — един час, посветен на Шопен, — бе съвършен и в музикално, и в словесно отношение.

С типичното си дръзко самочувствие Роси бе оставил за последно най-тежкия запис: запознанството с акробата на клавиатурата, Ференц Лист.

Дани дъвчеше сандвич в гримьорната си, когато Мария надникна през вратата.

— Мистър Роси, не мисля, че е възможно да се справиш и с този запис. Защо не приключим за днес и не оставим Лист за следващия път?

— За нищо на света мадам Продуцент. Държа да завършим тази серия с нещо грандиозно.

— Ама никак ли не си изморен? — удивено попита Мария.

— Малко — призна той. — Но щом видя първа камера да светне, това веднага ще ме включи на работни обороти.

— Сигурно ти се иска Лист да е още жив, Дани — усмихна му се тя. — Все ми се струва, че би ти харесало да видиш физиономията му, когато го надминеш по виртуозност на собствените му каденци^[66].

Той стана, приближи до нея и я целуна по бузата.

— Ще се видим в студиото след петнадесет минути.

Дани си взе набързо душ, преоблече се, гримира се отново и точно в осем и половина вечерта се появи на подиума за третия, последен запис за деня.

През първия половин час нещата вървяха с точността на метроном. Дани скицира накратко детството на Лист в Унгария; зверската амбиция на бащата още от най-ранната възраст на момчето; дебюта му на деветгодишна възраст; учителите му — сред тях Салиери (злият дух на Моцарт) и Черни (най-великият ученик на Бетховен, който изпитвал толкова силно възхищение пред таланта на малкото момче, че отказвал да взима пари за уроците).

Наблюдавайки лицето му на монитора в контролната кабина, Мария имаше чувството, че в този момент съпругът ѝ си мисли за своя учител, доктор Ландау.

Живо и увлекателно Дани разказваше как великият пианист покорява първо Париж, а после и Лондон — преди да е навършил шестнадесет години.

— И именно по това време — отбеляза той, — младият музикант започва да усеща все по-силна умора от вечно натоварения график на пътувания и концерти. И то какви пътувания! Да не забравяме, че тогава самолетите още не са били изобретени. Всъщност, дори не е настъпила изцяло и ерата на железниците. Бил изтощен до краен предел. Отишли с баща му да отдъхнат за кратко край морето. Стариият Лист, също изнурен от пътуванията, се заразил с тиф и починал. Последните думи към неговия син били; „Je crains pour toi les fammes“, което в приблизителен превод означава „Тревожа се как жените биха се отразили на твоята музика.“

Загледана втренчено в монитора, Мария изведнъж усети сърцето си да бие учестено. Възможно ли е тези думи на Дани да са предназначени за нея? Възможно ли е по този начин, пред всички, да ѝ признава нещо, което се бои да ѝ каже насаме? Че безсмислено е пропилял младостта си в изневери, но най-сетне се е променил... и е пораснал? И Мария разбра защо Дани остави програмата с Лист за най-накрая. Защото е знаел, че ще говори от сърце — вероятно за първи път през живота си.

На няколко пъти прекъсваха записа по технически причини: да сменят ролките и да презапишат няколко неясно изречени от Дани фрази. Някъде след десет вечерта стигнаха до най-трудната част.

Дани обясняваше защо Лист преднамерено композирал толкова усложнена музика — така единствено той бил в състояние да я изпълнява. А когато подготвял произведенията си за публикуване, се налага да ги редактира и опрости, та да са по силите на ръцете на простосмъртните пианисти.

На Дани му хрумна дяволската идея в този момент от програмата да извири някой опус по първоначалния му ръкопис, за да демонстрира как е звучало изпълнението на великия композитор.

Мария съзнаваше пред какво изпитание е изправен съпругът ѝ, затова даде десетминутна почивка, та екипът да провери най-основно звукозаписната техника и осветлението. Не желаше да има каквито и да било механични гафове, за да не се налага Дани да повтаря свършеното си изпълнение заради провал в техниката. Освен това ѝ се искаше и да му даде възможност да си отдъхне малко и да събере сили за предизвикателството, което го очакваше в този късен час на нощта.

Отново пристъпиха към работа.

— Камера, Дани. Веднага щом си готов — разнесе се гласът на Мария откъм високоговорителя в студиото.

Започнаха със спокоен кадър в среден план на пианиста, който обясняваше какво възнамерява да направи. Камерата се отдалечи бавно назад и го показва от далечно разстояние как сяда на пианото. По-късно, в най-драматичния момент, щяха да я приблизят над рамото му и да покажат в близък план ръцете му.

В десет и четиридесет и пет вечерта Дани Роси атакува Ференц Лист. И беше отблъснат.

Беше избрал като пръв илюстративен пример клавирната солова партия от концерта за пиано и оркестър в ми бемол. Но поради някаква причина — той го отдаде на умората, — докато изпълняваше с шеметна скорост сложните музикални фигури по целия обхват на клавиатурата, лявата му ръка непрекъснато излизаше от ритъм.

След три неуспешни опита, Мария извика в микрофона:

— Ей, Дани, минава единадесет. Защо не се откажеш и да го направим утре рано сутринта, когато си отпочинал?

— Не, не — възрази той. — Искам да приключа проклетия запис тази нощ. Само ми дай кратка почивка.

— Внимавайте всички, петминутна пауза — разпореди Мария. Дани се върна в гримьорната и незабавно бръкна в несесера с гримове за една от „ултравитаминозните“ капсули на доктор Уитни. После седна пред трикрилата тоалетка, вгледа се в отражението си в огледалото, обградено от дузина ярки електрически крушки и започна да прави дълбоки вдишвания, за да се успокои и отпусне.

И тогава ги видя. Палецът и показалецът на лявата му ръка трепереха конвулсивно.

Първоначално го приписа на рефлекса му на пианист — неволен опит да набие проклетата пръстовка на Лист в подсъзнанието си. Но не — дори със съзнателно усилие не успяваше да преустанови треперенето — освен ако не стисне непокорните пръсти с дясната си ръка.

Насочи се към друго обяснение — резултат от прекомерна умора. Така де, работеше усилено вече десет часа почти без прекъсване. Но когато отново се появи на подиума, никак не беше убеден в собственото си твърдение. На път за студиото усети прилив на енергия, която поне щеше да го избута през предстоящото изпитание. Защото, ако действително имаше проблем (а Дани непрекъснато си повтаряше, че няма), изобщо не възнамеряваше да го споделя с екипа на Обществената телевизия на Филадельфия.

— Ей, Мария — подвижна той, — би ли дошла за минутка?

Тя забърза към него.

— Слушай — зашепна ѝ Дани, — можеш ли да накараш режисьора да промени мъничко операторския план?

— Да, разбира се. Какво искаш?

Дани започна да ѝ обяснява, като жестикулираше само с дясната ръка.

— Ами например, когато засвирия, операторът да се отдръпне, да извърти камерата и вместо да снима надолу иззад над рамото ми, да ме заснеме от отсрещната страна, над капака на пианото. Ще стане много драматичен кадър.

— Е, да речем. Но под такъв ъгъл няма да хване в кадър ръцете ти. А нали смисълът е да се види, че използваш цялата сложна пръстовка, с която само Лист е умеел да се справя.

Дани се усмихна уморено.

— Така е. Да. Права си. Но ще ти призная нещо, но да си остане само между нас: чувствам се изтощен. Не съм сигурен, дали ще изсвирия всичко, без да ми се налага да спирам стотици пъти. А ако камерата ме хване под този ъгъл, дори да сгафя, ще озвучим кадъра с някои от записите ни на касети.

— Но, Дани — поде умолително Мария, — би било жалко да го направим! Искам да кажа... знам, че можеш да изсвириш тези пасажки. Толкова пъти съм те чувала да ги изпълняваш в студиото у дома. Защо просто не изчакаме до утре?

— Не, Мария — отвърна той с напрегнат глас, — искам да стане, както ти казвам. Би ли ми помогнала, *моля те*?

Въпреки недоволството на режисьора, довършиха записа с камера, насочена към лицето на Дани.

И следователно в кадъра не влязоха ръцете му, за да се види, че лявата не успява да следва съвсем точно дясната. Никой от екипа не забеляза това леко разминаване. Никой, освен Дани.

ДНЕВНИКЪТ НА АНДРЮ ЕЛИЪТ

9 януари 1978

И представа нямам откъде накъде ми хрумна да го взема за добър знак.

След като прекара Коледата с майка си и нейния баровец в Сан Франциско, Анди се върна тук, на източния бряг, и ми се обади в офиса. Попита искам ли да обядваме заедно. О, чудо на чудесата — синът ми проявява желание да се сприятели с мен! Беше особено окуражително, като се има предвид, че следващия септември постъпва в колеж. И аз се надявам да го убедя да избере Харвард.

Сигурно постъпих необмислено, понеже попитах дали да не обядваме в Харвард клуб. Той категорично отхвърли предложението ми — било прекалено „буржоазно“. Още тогава трябваше да се досетя, че не се очертават добри новини.

Срещнахме се в ресторант за здравословно хранене в Гринич Вилидж и там — над чинии, отрупани с всевъзможни листа и треволяци, — се опитах да прехвърля мост над зейналата между нас пропаст, използвайки всички известни ми думи на обич и съпричастие.

Но — както винаги, — Анди беше този, който се зае да ми отвори очите за истината.

Той подхвана темата за следващата година. Побързах да го уверя, че ако не иска да учи в Харвард, наистина не бих възразил, дори нямам нищо против да се запише в който и да е колеж по света, а с удоволствие ще поема таксите и издръжката му.

Изглежда ме сякаш съм паднал от Марс и търпеливо ми обясни, че американското образование не ставало за нищо. Според него целият западен свят бил упадъчен и единственият изход било да култивираме духа си.

Пак повторих, че ще го подкрепя във всяко негово начинание. Ала Анди изрази дълбокото си съмнение, защото решението му било да се откъсне от цялата ни фамилия.

Подхвърлих нещо от рода на „Не схващам за какво става дума, Анди.“

И тогава той ми разкри, че името му вече не е Андрю, а Гуанананда (наложи се да го попитам как точно се произнася), което на хинди означавало „търсач на щастие и познание“. Постарах се да погледна на нещата с добронамерен хумор и отбелязах, че той ще е първият Елиът с такова малко име.

Той обаче уточни още нещо — вече не бил Елиът. Отказва се от абсолютно всичко, за което толкова милеят хората от моето скапано поколение. Възнамерявал да прекара живота си в медитация. И поради тази причина нито искал, нито му трябвали така наречените „пари на фамилията Елиът“.

На въпроса ми как по-точно смята да живее, ми отговори лаконично, че не съм в състояние да го разбера. Проявих интерес не към философската, а към напълно практическата страна на нещата. Например къде ще живее?

На което той ми отговори: „В стъпките на моя гуру^[67].“ В момента въпросният пророк ръководел някакъв *ашрам*^[68] в Сан Франциско, но неговата карма^[69] била започнала да го подтиква да се завърне в Индия. Попитах го как ще се оправя с парите. Изобщо не му трябвали пари. На още по-конкретния ми въпрос — как възнамерява да се храни, отговори, че щял да проси като всички други последователи на неговия *свами*^[70].

Деликатно изтъкнах колко щедра и великодушна душа съм и му предложих да започне с просята от мен. Той обаче отказа. Вътрешният усет му подсказвал, че съм щял да използвам подобно нещо, за да го обвържа, а той искал „да лети на воля“.

После стана, пожела ми душевен мир и понечи да си тръгне. Настоятелно го помолих да ми даде поне някакъв адрес, някакъв начин да се свържа с него. Но Анди ми заяви, че никога нямало да съм в състояние да се свържа с него, освен ако не се откажа от всичко материално на този свят и не се науча да медитирам, а той отлично знаел, че дори няма и да си помисля за подобно нещо.

За довиждане ми отпрати няколко думи на просветена мъдрост — нещо като благословия.

Прощава ми за всичко — за това, че съм бил непросветен, буржоазен и нечувствителен баща. И не ми се сърдел, защото разбирал, че съм жертва на възпитанието, което съм получил.

Тръгна си, след няколко крачки спря, без да се обръща вдигна ръка за сбогом и повтори: „Мир“.

Да, той е малолетен и вероятно можех да повикам полицаите да го приберат за психиатрично наблюдение. Но съм наясно, че той ще се измъкне по някакъв начин и после ще ме намрази още повече (ако това изобщо е възможно).

Затова си останах на мястото, загледан в чинията с листа пред себе си, и си мислех: „Как успях да оплескам така нещата?“

— Боя се, че имам лоши новини за вас, мистър Роси.

Дани седеше в лекарски кабинет на Парк авеню — в кабинета на доктор Брайс Уейсман, световноизвестен невролог. След неимоверни усилия да изтръгне от лекаря обет за изключителна конфиденциалност, той се подложи на обстоен преглед и изследвания. Доктор Уейсман тепърва щеше да определи името — а вероятно и съдбата, — на състоянието му. Ала Дани си знаеше, че с него става нещо много лошо още от онзи ужасен момент в студиото, когато лявата му ръка изведнъж се разбунтува и отказа да се подчинява на мозъка, неин абсолютен господар в продължение на четиридесет години.

В деня след онази случка той се появи в телевизията с касетките, записани преди време вкъщи. Заедно с Мария и с един единствен

тонинженер наслагах звука от тях върху проблемните моменти в изпълнението му, когато лявата ръка му изневери.

И въпреки че Мария го подкрепи в решението за тази малка измама — нещо толкова неприсъщо за Дани, той не ѝ се довери изцяло. Не ѝ сподели истината, а обоснова желанието си да направят подобен електронен трик с аргументи от рода на претоварен график, изчерпване на търпението и дори икономии за телевизията.

— Пък и в края на краищата, и в двата случая изпълнението си е мое — пошегува се Дани. — Не е като да ползвам запис на Владимир Хоровиц^[71], нали?

Упоритите въпроси на Дани дали на тонинженера „може да му се има доверие“, естествено предизвикаха подозренията на Мария каква ли по-сериозна причина се крие зад това негово желание. Даваше ли си той сметка колко пъти я попита? Какво всъщност го тревожеше?

Именно тези тревоги доведоха Дани в кабинета на доктор Уейсман.

Лекарят изслуша невъзмутимо неговото обяснение защо от време на време лявата му ръка трепери и изглежда отказва да се подчинява на мозъка — и онази вечер, когато го забеляза за първи път, и после, по време на ежедневните репетиции.

— Искам да кажа, очевидно се дължи на умора, доктор Уейсман. А е възможно да е и от нервите. Наистина се натоварвам прекомерно. Но очевидно — както и сам видяхте от всички тези движения с ръцете, които ме накарахте да правя, да си докосвам пръстите и тъй нататък — от физическа гледна точка всичко ми е наред.

— Боя се, че *не е*, мистър Роси.

— О!

— В лявата ви ръка откривам периферен тремор. Наблюдава се и отчетлива брадикинеза. В смисъл, движи се леко по-бавно от дясната ръка. Всичко това издава нарушение в дейността на основните нервни възли. Или с други думи, на лице е увреждане в двигателната област на мозъка ви.

— Искате да кажете, че имам тумор ли? — попита Дани и страхът усили още повече тремора в ръката му.

— Не — отвърна спокойно лекарят. — От направения скенер на главата, не се открива тумор.

— Слава Богу! — въздъхна Дани с облекчение. — Добре, как тогава ще оправим проклетото треперене, та отново да си подхвана работата?

Уейсман замълча за миг, после отговори тихо:

— Мистър Роси, не е почтено да ви обещавам да „оправим“ състоянието ви. Можем само да се надяваме влошаването да прогресира с леки темпове. Това е истината.

— Имате предвид, че има опасност това нещо да се прехвърли и към другата ми ръка, така ли?

— Теоретически е възможно. Но подобен едностранен тремор при сравнително млади хора на вашите години обикновено не преминава и към другата страна. И сигурно ще ви успокоя, ако ви кажа, че загубата на функционалност става много, много бавно и постепенно.

— Но вие сте лекар, по дяволите! Толкова ли не можете да го излекувате това проклето нещо?

— Мистър Роси, повечето механизми на мозъчната дейност все още са загадка за нас. На този етап най-доброто, което предлагаме, са лекарства, маскиращи симптомите. Повярвайте, успяваме да прикриваме с години тремор, лек като вашия.

— Тези лекарства няма ли да ми пречат да свиря на пиано? — попита Дани.

Доктор Уейсман си свали очилата и съсредоточено започна да бърше стъклата им с вратовръзката си, макар те изобщо да нямаха нужда от почистване. Но по този начин нямаше да вижда ясно лицето на Даниел Роси в момента, когато му съобщава най-лошото.

Лекарят подхвана нещо като словесна анестезия:

— Мистър Роси, нека ви кажа, че винаги съм се възхищавал на вашето изпълнителско изкуство. И според мен най-забележителното на вашия талант — което, убеден съм, ще ви помогне да преодолеете и предстоящото ви трудно изпитание, — е неговата разностранност.

Доктор Уейсман замълча за миг, а после произнесе своята присъда, обричаща Дани Роси на смърт приживе:

— Боя се, че занапред няма да можете да изнасяте концерти, мистър Роси.

— Ама как, изобщо ли?

— Да. Дясната ви ръка обаче е съвсем добре и по всяка вероятност ще остане незасегната. Ще можете безпроблемно да продължите да дирижирате.

Дани го гледаше мълчаливо.

— А за утеха ще ви предложи нещо, което научих от вашите телевизионни серии — продължи лекарят. — Титани от величината на Бах, Моцарт, Бетховен... те всички са започнали като изпълнители, но днес ги помним единствено като композитори. Вие също бихте могъл да отдадете на композирането цялата енергия, залагана досега в свиренето.

Дани зарови лице в дланите си и заплака по-горчиво от когато и да било през живота си.

Доктор Уейсман не знаеше какво друго утешително да му предложи. Изобщо не подозираше какъв поразителен ефект ще окажат думите му върху психиката на неговия пациент.

Дани изведнъж скочи и нервно започна да крачи из кабинета. После, обзет от съкрушителна мъка, неочаквано се развика срещу лекаря, сякаш поставената диагноза представляваше акт на съзнателна враждебност:

— Нищо не разбирате, докторе! Аз съм велик пианист. Аз наистина съм велик пианист...

— Да, знам — потвърди лекарят тихо.

— Не, нищо не знаете — сръза го остро Дани. — Не съм особено блестящ диригент. А като композитор съм в най-добрия случай второразреден, неоригинален. Много добре се познавам. Не бих могъл да напиша нищо свястно.

— Мистър Роси, прекалено сте суров към себе си.

— Не, по дяволите, не съм суров, а откровен. Бива ме само да свиря на пиано, а вие ми отнемате единственото на този свят, което умея да правя наистина добре.

— Моля да ме разберете правилно, мистър Роси — настоя лекарят. Не аз ви го отнемам. Имате нарушение на физическите функции.

— Но защо? Каква е причината, по дяволите? — извика Дани яростно.

— Вероятните причини са няколко: да сте се родил с такова заболяване, но да се проявява чак сега; да е резултат от различни

заболявания, например енцефалит, дори има случаи подобно физическо състояние да е следствие от употребата на определени лекарства...

— Какви лекарства?

— Това, мисля, не се отнася за вашия случай, мистър Роси. Много внимателно прегледах списъка на лекарствата, които сте приемал.

— Аз ви излъгах, доктор Уейсман. Списъкът не е пълен. Искам да кажа... при моя натоварен график постепенно свикнах да разчитам и на какви ли не стимуланти, за да ме тонизират за изявите ми. Възможно ли е те да са причина за състоянието ми?

— Да, възможно е. Има ли нещо друго, което сте пропуснал да споменете?

Дани изръмжа яростно:

— Мамка му, ще го убия този доктор Уитни!

— Да нямате предвид прочутия лекар от Бевърли хилс, доктор Страхотен кеф?

— Познавате го, така ли?

— Само по пораженията, които неговият коктейл е оказал върху пациентите, дошли впоследствие в моя кабинет. Тези негови „витамини“ пречат ли ви да заспите?

— Да. Но той ми предписа...

— Фенотиазин?

Дани кимна мълчаливо.

— И от колко време карате на тази комбинация?

— От две... три години. Възможно ли е това да...

Неврологът поклати възмутено глава:

— На този човек отдавна е трябвало да му отнемат разрешителното за работа. Но той, предполагам, има твърде много влиятелни пациенти, които го закрилят.

— Но защо? Защо е постъпил така с мен?! — отново викна Дани с отчаяна ярост.

Отговорът на доктор Уейсман прозвуча малко по-остро от предишните му думи:

— Да ви кажа честно, не смятам, че трябва да стоварвате цялата вина върху неетичността на доктор Уитни. Моят опит показва, че

неговите пациенти поне донякъде са съзнавали какво става. А вие самият сте високо интелигентен човек.

Даниел Роси извървя двадесетте пресечки до офиса на Хюрък в състояние на своеобразен транс. Не бе научил нищо повече от подсъзнателното си очакване. Защото далеч преди да чуе плашещото го заключение на лекаря, предчувстваше сполетялата го катастрофа. Доктор Уейсман само я потвърди.

Все пак Дани бе шокиран до степен да изгуби всякаква чувствителност. И щеше да се възползва от това вцепенение, за да предприеме мъчителния акт, наложен от лекарската диагноза — напълно да се откаже да свири на пиано.

Щом останаха сами, Дани уведоми Хюрък, че е направил мъчителна преоценка на съществуването си, на начина си на живот и на постигнатото досега. И в резултат на тази равностойка е решил да посвети повече време на композирането.

В края на краищата — разсъждаваше Дани, — кой днес си спомня Моцарт, пък дори и Лист като пианисти? Докато техните произведения са вечни.

— Освен това се чувствам длъжник на Мария и на момичетата. Трябва да прекарвам повече време вкъщи с тях. Докато се усетя, те ще пораснат и ще ни напуснат, а аз така и няма да им се порадвам.

Хюрък слушаше търпеливо и без да прекъсва словесните излияния на своя виртуозен пианист. Вероятно се утешаваше с мисълта, че мнозина велики изпълнители също са се оттегляли на по-ранна възраст от сценичния подиум, но след няколкогодишно лишаване от опиянението на аплодисментите са се завръщали към концертната дейност, по-активни от всякога.

— Уважавам решението ти, Дани — заключи той. — Но няма да крия колко много съжалявам... Ти имаш пред себе си още толкова много прекрасни години като пианист. Бих те помолил само да изпълниш двата или трите ангажимента, до края на тазгодишния сезон. Ще го направиш, нали?

Дани се поколеба за минута. След всичките години на разбиране и внимание, които получи от Хюрък, импресариото заслужаваше поне да узнае истината.

И все пак Дани не можеше да се пречупи и да я сподели с него.

— Наистина съжалявам — каза той тихо. — Но искам да прекъсна незабавно. Ще пиша, разбира се, лично на всички оркестри, с които имам ангажимент, и ще им се извиня. А ти би могъл... — Поколеба се за миг: — ... би могъл да съобщиш, че съм болен от нещо. От хепатит, да речем.

— Не бих го направил — възрази Хюрък. — Цял живот съм играл честно. Твърде късно е да се променям. Ще прегледам графиците си и ще видя дали не мога да им предложа за освободените от теб дати друг пианист от твоя ранг.

Искрено натъжен, импресариото запрелиства документите по бюрото си. Изведнъж леко се позасмя.

— Какво има? — полюбопитства Дани.

— Вече открих с когото ще те заменя в Амстердам... Младия Артур Рубенщайн, осемдесет и осем годишен!

Дани се опасяваше, че няма да съумее да запази самообладание още кой знае колко дълго, затова стана да си върви.

— Благодаря, Хюрък. Благодаря ти за всичко.

— Виж, Дани, надявам се да поддържаме връзка. И при всички положения ме очаквай на премиерата на първата ти симфония.

— Благодаря.

Стигна почти до вратата, когато възрастният импресарио подвижна след него, все едно изведнъж си е спомнил нещо:

— Дани, ако проблемът е в излизането пред публика, остава ти възможността да правиш студийни записи. Като Глен Гулд^[72] и Владимир Хоровиц. Каквото и да ми разправяш, знам, че можеш да направиш стотици блестящи изпълнения!

Дани само кимна мълчаливо и излезе. Нямаше как да каже на Хюрък, че споменатите пианисти все още владееха съвършено и двете си ръце.

В два през нощта Дани седеше у дома си в потъналото в почти непрогледен мрак студио на третия етаж. Тих глас прекъсна самотните му мрачни размисли като пламъче на малка свещ, пробляснало в дъното на дълбока, тъмна пещера.

— Какво не е наред, Дани? — попита Мария.

Наметнала халат върху нощницата си, беше влязла, без да я усети.

— Защо мислиш, че нещо не е наред?

— Първо, седиш на тъмно. Значи не пишеш. Второ, вече от часове не чувам никаква истинска музика. Освен ако не смяташ за музика безкрайното повтаряне на „Блести, блести, звездичке“.

— Моцарт е написал серия вариации по тази мелодия — напомни Дани не особено убедено.

— Да, знам. Тя ти е любима. Но не чувам никакви вариации, Дани. Затова се качих. Знаеш, че никога не съм те прекъсвала.

— За което ти благодаря. И ще се радвам, ако и занапред се придържаш към това.

— Няма да си тръгна, преди да ми кажеш какво не е наред.

— Всичко си е наред, Мария. Просто ме остави сам, моля те — настоя Дани, но вътрешно беше доволен, че тя не го послуша, а приближи и коленичи до стола му.

Когато обаче Мария посегна да хване ръцете му, той припряно ги отдръпна.

— Дани, за Бога, виждам, че нещо те терзае. Сега имаш нужда от мен, скъпи, и ето, тук съм. Искам да ти помогна.

— Не можеш да ми помогнеш, Мария — отвърна той горчиво. — Никой не може.

За момента не бе в състояние да сподели нищо повече.

— Тревожи те лявата ти ръка, нали? Виж, още онази вечер в студиото разбрах, че нещо не е наред. Късно онази нощ минах край спалнята ти и те видях да седиш до лампата и да гледаш ръката си с панически ужас.

— Нищо й няма на ръката ми — измърмори враждебно той.

— Виждала съм я да потреперва по време на вечеря, Дани. Виждах и как се опитваш да го скриеш. Не е ли редно да отидеш на лекар?

— Ходих.

— И?

Не й отговори с думи. Заплака.

Тя го прегърна.

— О, Мария — изхлипа Дани, — вече не мога да свиря на пиано.

И после ѝ разказа всичко — за дългия път от доктор Уитни до доктор Уейсман.

Когато завърши изповедта си, двамата дълго плакаха прегърнати.

По едно време Мария избърса сълзите си и здраво го раздруса за раменете.

— А сега чуй какво ще ти кажа, Даниел Роси. Колкото и да е ужасно това, което те е сполетяло, то не е фатално. И занапред ще се развиваш професионално. И занапред ще си свързан с музиката. А най-важното — жив си, за да бъдеш със семейството си. И по-специално с мен. Не се омъжих за теб, защото свириш по-добре от Лист. Не се омъжих за теб, защото си звезда. А защото те обичах и ти повярвах, когато веднъж ми каза, че имаш нужда от мен. Дани, мили, заедно ще преодолеем това изпитание.

Мария продължи да го прегръща, а той плачеше тихо на рамото ѝ.

И за разлика от всички онези хора от претъпканите аудитории, които го аплодираха бурно, а после се разотиваха по домовете си, тя винаги щеше да е до него.

Мария се изправи и го хвана за ръката.

— Хайде, Роси, ела да поспим малко.

Слязоха по стълбите ръка за ръка. Стигнаха на втория етаж, но тя не го пусна, а лекичко го дръпна по коридора.

— В твоята спалня ли? — попита той изненадано.

— Не, Дани. В *нашата* спалня.

ДНЕВНИКЪТ НА АНДРЕЮ ЕЛИЪТ

11 май 1978

Днес беше съкрушителен за егото ден. Пристигна бюлетинът, посветен на двадесетата годишнина от завършването на випуска.

Независимо от миналогодишните публикации в пресата, пак се учудих от изявлението на Дани Роси — потвърждаваше, че действително се е „пенсионирал“ от пианото. Удивлява ме куражът му да обърне гръб на обожанието на публиката. Отказал се е и от диригентския пост в Лос Анджелис. Всичките му дейности вече щели да се съсредоточат във Филадельфия.

Една от причините за решението му е намерението да композира повече, но очевидно водещо е желанието му да прекарва повече време със съпругата и децата си. Защото, както сам подчертава, семейството е най-важното нещо в този живот.

Възхитен съм от неговата човештина. От това как е съсредоточил вниманието си върху своите житейски ценности.

Но бюлетинът ми навя и мрачни мисли. В добавка към няколкото съобщения за починали съвипускници, установих колко много от дългогодишните бракове са се разпаднали напоследък. Сякаш някой от партньорите — или и двамата — не е съумял да превключи настройката си за навлизане в третата декада.

Демократичния Камелот^[73], сътворен от Джон Ф. Кенеди, не промени браковете от ерата на Айзенхауер. Но вероятно — за да продължим с метафората, — ерата на Никсън подтиква партньорите да прослушат „записите“ на своите взаимоотношения, да открият и преосмислят истината за себе си и да се разделят.

Погледнато откъм по-светлата страна, мнозина от моите съвипускници имат деца, които също са постъпили да учат в Харвард.

Но това има и тъмна страна — моят син не е сред тях. По-точно е да кажа „моят бивш син“, защото откакто обядвахме заедно на девети януари, ни съм го чул, ни съм го видял.

Но дори след толкова месеци, при всяко получаване на поща, се моля да има писмо, картичка или каквото и да било от него. А видя ли някой дългокос хипар да проси на улицата, винаги му давам най-малкото долар-два с надеждата, че където и да е Анди, нечий друг баща ще прояви великодушие към него.

Не мога да повярвам, че съм го изгубил завинаги.

В справката за бюлетина по случай годишнината на випуска изобщо не споменавам, естествено, че синът ми се е отказал от мен. Отбелязал съм само колко съм уморен от Уолстрийт, приискало ми се е да променя нещо в живота си и затова съм напуснал работата си. Ръководителят на новата кампания за набиране на средства за колежа Харвард ме покани да отида в Кембридж и да се присъединя към екипа, който се опитва да събере нужните за издръжката на нашата Алма матер три милиона и сто и петдесет хиляди.

Излишно е да казвам, че когато Франк Харви ми се обади с това предложение, на секундата се вкопчих в предоставената ми

възможност — не само да напусна бетонната столица на всичките ми разочарования и съжаления, но и да започна живота си наново на единственото място, където изобщо някога съм бил щастлив.

Същината на работата ми по кампанията е да установя контакт с някогашните си състуденти от випуска, да подновя връзките ни и след като им вляза под кожата, да ги накарам да направят щедри дарения за Харвард.

Искрено вярвам в благородството на каузата, затова не окачествявам кампанията като просене на пари, а вид мисионерско дело. Допълнителен бонус за мен е, че ме включиха в организационния комитет във връзка с двадесет и петата годишнина от завършването на випуска (5 юни 1983). Всички очакват събирането да бъде ярък момент от живота ни — и на мен повериха отговорността тези очаквания да бъдат оправдани.

Преди да приема, говорих, разбира се, с Лизи. С течение на годините тя постепенно се превръща в невероятна личност — не благодарение на мен, предполагам, но определено спомага фактът, че „мама“ живее толкова далеч от нея. С Лизи се виждаме по няколко пъти в месеца и напоследък сякаш ставаме все по-близки.

Каквато си е романтична душа (като татко си), тя непрекъснато ме насърчава да си намеря съпруга. Но аз все го обръщам на шега. И все пак, когато сутрин видя самотната четка за зъби в чашата в банята, си давам сметка колко е права Лизи.

Дано със завръщането в Харвард си възвърна и самоувереността. Макар да не съм сигурен дали изобщо някога съм я притежавал.

Александър Хейг не спечели номинацията на Републиканската партия за хиляда деветстотин и осемдесета година. Но Роналд Рейгън — който я получи и впоследствие бе избран за президент, — го определи за свой държавен секретар.

Хейг, по онова време ръководител на „Юнайтид технолоджис“ в Харвард, незабавно се обади на своя приятел в Кънектикът, Джордж Келер, и му предложи да заеме втория по значимост за международната политика пост в правителството — заместник държавен секретар.

— Кога най-скоро можеш да започнеш, приятелю? — попита Хейг.

— О, незабавно — отвърна Джордж въодушевено. — Но Рейгън ще встъпи в длъжност чак през януари.

— Да, но аз имам нужда от теб доста преди това, за да се подготвя за прослушването по утвърждаването ми пред Комитета по международни отношения. В сенаторската джунгла се спотайват доста подмолни елементи и от години дебнат да ме прострелят.

Хейг не преувеличаваше. Неговото прослушване продължи пет дни. От всички страни го обстрелваха с въпроси. На бял свят бяха измъкнати всички призраци на аферата Уотъргейт. Да не споменаваме Виетнам, Камбоджа, подслушвателната апаратура в Съвета за национална сигурност, Чили, ЦРУ, опрощаването на Никсън.

Седнал до своя бъдещ шеф, прошепвайки му от време на време по някоя и друга дума, Джордж усещаше как постепенно се разбудят всички спящи в душата му демони. Дали по време на предстоящото негово прослушване някой враждебно настроен сенатор или амбициозен млад конгресмен няма да разкрие дребната „услуга“, която оказа на руснаците преди толкова много години?

Притесненията му се оказаха напразни. С огромната злъч, която Комитетът изля върху Хейг, бе изразходил цялата си анти-Никсънова пара. А в представянето си Джордж беше не само убедителен и овладян, но показва и остроумие. И го избраха единодушно.

Екипът по външната политика Хейг — Келер започна дейността си силно и внушително, изпълнявайки даденото от Рейгън обещание да вложи малко повече мускули в утвърждаването на лидерската позиция на Америка.

Но — колкото и парадоксално да беше, — Джордж откри, че в личен план държавният секретар е донякъде неуверен. В края на един дълъг работен ден, той най-сетне повдигна въпроса:

— Ал, какво те тормози?

— Слушай, Джордж — Хейг видимо се зарадва на възможността да сподели тревогата си, — как да я водя тази външна политика, като изобщо не успявам да остана с Рейгън насаме? Край него непрекъснато се въртят поне половин дузина от калифорнийските му

приятелчета и дават мнения и съвети, които никой не им е искал. Ей Богу, ако нещата продължат по този начин, ще си подам оставката.

— Тактика а ла Кисинджър, а? — подхвърли с усмивка Джордж.

— Аха — разсмя се Ал. — И винаги е печелела при Хенри.

Хейг направи решителната крачка една седмица по-късно. След официалния обяд, даден от Белия дом в чест на премиера на Япония, помоли президента за пет минути от времето му, но „изцяло насаме“.

Рейгън с топлота прегърна Хейг през рамото:

— С удоволствие ще ти отпусна десет, Ал.

Докато Джордж наблюдаваше как двамата държавни мъже крачат по моравата на Белия дом, до рамото му изневиделица изникна Дуайт Бевингтън, президентският съветник по въпросите на националната сигурност.

— Слушай, Джордж — поде той, — ако шефът ти е намислил да приложи номера с оставката, напразно си губи времето. Пък и всички тук знаем кой е истинският мозък в Държавния департамент. Всъщност, добре е двамата с теб да установим по-близки контакти помежду си.

Преди Джордж да му отговори, държавният секретар се върна широко усмихнат.

— Не знам как го прави Рони — отбеляза Хейг със светнало лице, докато пътуваха с колата обратно към Държавния департамент, — но определено може да накара човек да се почувства добре. Отхвърли оставката ми и обеща да поддържа пряка връзка. Ей, видях, че Бевингтън те е приклецил. Опитваше се да изкопчи нещо, а?

— Напразно — отвърна Джордж спокойно.

— Добре, добре. Знаеш колко разчитам на твоята лоялност, стари ми приятелю.

Сега вече Джордж Келер беше сигурен, че дните на шефа му са преброени. И се залови да поизмества позицията си, та да скочи от кораба, преди да е потънал.

От време на време започна да обядва с Бевингтън — просто за да предостави на негово разположение опита си, натрупан в Съвета по национална сигурност. Винаги обаче даваше отчет на шефа си за тези срещи.

Никога не прояви открита нелоялност към Александър Хейг. Вероятно защото събитията се развиха толкова бързо, че не му оставиха възможност.

Държавният секретар гореше от желание да докаже своята ефективност пред администрацията на Рейгън и през пролетта на хиляда деветстотин осемдесет и втора година му се предостави рядко подходящ случай.

Аржентинските войски нахлуха на Фолкландските острови. За да защити своя малък колониален преден пост, Англия изпрати огромна армада, готова за военен сблъсък в Южния Атлантис.

Хейг получи одобрението на президента да се опита да предотврати кръвопролитията, предприемайки дипломатическа совалка между Лондон и Буенос Айрес — съвсем в стила на Кисинджър.

Той събуди Джордж посред нощ и му нареди точно в шест сутринта да е във военновъздушната база „Андрюс“.

От този час нататък за двамата дипломати нямаше ни ден, ни нощ. Открадваха си по няколко часа сън в самолета, с който сновяха между Англия и Аржентина през различните часови пояси от разочарование към разочарование.

Но после, непосредствено преди атаката на англичаните, по някакво чудо Хейг успя да убеди аржентинския главнокомандващ, генерал Галтиери, да оттегли войските си и да седне на масата за преговори. Това наистина беше голям дипломатически успех.

Докато се настаняваха на седалките и закопчаваха коланите за дългия полет до дома си, Джордж поздрави своя шеф:

— Ал, смятам, че спечели страхотна победа.

Вече почти бяха затворили вратата на самолета и пристигна пратеник с писмо от аржентинския премиер Коста Мендес.

— Няма ли да го прочетеш? — изненада се Джордж, когато видя Хейг да го прибира неразпечатано.

— Не е нужно — усмихна се уморено шефът му. — Знам, че това е смъртната ми присъда.

И наистина, екзекуцията на Александър Хейг се състоя още докато той беше във въздуха.

Неназован източник от Белия дом подхвърлил пред журналист, че администрацията гледа на безплодната мисия на Хейг като на чисто желание за „показност“ от негова страна. Цялата преса веднага подхвана намека и започна да цитира различни авторитетни източници, според които „Хейг ще трябва да си отиде. И то бързо.“

Джордж Келер започна да обядва по-често с Дуайт Бевингтън.

Седеше на бюрото си и доизглаждаше дълго послание до Фил Хабиб, което после да прехвърлят между Дамаск и Йерусалим. Секретарката му се обади по интеркома:

— Доктор Келер, на телефона е Томас Лейтън.

— Имаш предвид журналиста от „Ню Йорк Таймс“ ли?

— Така мисля, сър.

— Добре, прехвърли го.

Ако действително се обаждаше прочутият Томас Лейтън, известен с журналистическите си разследвания и автор на удостоената с много награди книга за Русия, това бе благоприятен знак.

Вероятно някой му е подсказал, че Келер е потенциалният наследник на Хейг. А подобно на своя харвардски ментор Кисинджър, Джордж възнамеряваше да дърпа виртуозно струните на пресата.

— Благодаря ви, че се съгласихте да говорите с мен, доктор Келер. Бих искал да ви помоля за една услуга. В момента съм в творческа отпускат от „Таймс“, за да напиша книга за бившия ви шеф, Хенри Кисинджър.

— И каква по-точно ще бъде книгата ви, перце или секира? — пошегува се добронамерено Джордж.

— Почтена, надявам се — отвърна журналистът. — Излишно е да споменавам, че съм чувал и някои доста лоши неща за него. Затова ви моля да ми отделите някой и друг час от времето си. Надявам се с ваша помощ да добия по-ясна представа.

— Разбирам какво имате предвид — отговори Джордж, мислейки си колко добре би било да има такъв изтъкнат журналист в бъдещия си екип. — Какво ще кажете да обядваме заедно през другата седмица? В сряда удобно ли ви е?

— Чудесно — прие Лейтън.

— В такъв случай, да се срещнем в „Сан Суси“ в дванадесет на обяд.

Преди всичко го порази младостта на журналиста. Приличаше не толкова на носител на „Пулицър“, колкото на кандидат да пише в „Кримсън“. Когато Джордж му го каза, Лейтън призна:

— Е, аз наистина съм писал за вестника. Завършил съм Харвард Випуск '64.

Известно време си побъбриха сърдечно за дните в колежа. После Лейтън премина към деловия въпрос.

— Наясно сте, сигурен съм, че не всеки възприема Кисинджър като благороден рицар на бял кон.

— Така е — съгласи се Джордж. — Но това е цената, която плащаш за властта. И с какви кални епитети замерват Хенри?

— О, с какви ли не — от „военнопръстник“ до „безскрупулен манипулатор“ с всевъзможен пълнеж по средата. Ще се изненадате, но той още в Харвард имаше доста двусмислена репутация.

— Наясно съм — усмихна се Джордж. — Бях негов студент.

— И това ми е известно. Знам също и за прозвището ви „Сянката на Кисинджър“. Вярно ли е, че повече от когото и да било друг имате пръст във всяко взето от него важно решение.

— Е, това вече е леко преувеличено — постара се да прозвучи скромно Джордж и се пошегува: — Изобщо не се допита до мен, когато се ожени за Нанси. Както и да е. И какво по-точно ви интересува във връзка с вашата книга?

— Имам впечатлението, че вашият бивш шеф е бил... как да се изразя... един вид аморален. Разигравал е световната политика, използвайки човешките същества като пионки.

— Звучи твърде брутално — рязко го прекъсна Джордж.

— Точно затова бих искал да чуя и вашето мнение по въпроса. Ще ви посоча няколко примера. Неколцина вътрешни хора, които

интервюирах, твърдят, че той преднамерено е забавял оръжейните доставки за Израел по време на войната „Йом кипур“, за да „размекне“ израелското правителство и да го принуди да е по-отстъпчиво при преговорите.

— Знам кой ви го е казал — възкликна Джордж ядосано.

— Не коментирам. Винаги пазя в тайна източниците си. Лично направих някои проучвания и открих, че той е нямал нищо против да прави доста любопитни услуги, ако това е помогнало да спечели някоя и друга точка.

— Някакъв по-конкретен пример?

— Да, разполагам с такъв. На пръв поглед случаят изглежда дребна работа, но според мен е типичен за начина му на действие. През хиляда деветстотин седемдесет и трета година е дал разрешение да бъде продаден на Русия един хитроумен филтър за сателитна фотография. Установих, че Департаментът по търговията никак не е искал руснаците да го притежават.

Кръвта на Джордж се смрази. Едва чуваше думите на журналиста.

— Хенри го е направил, за да получи нещо. Сега искам да ми кажете какво е получил *той* в замяна?

Джордж Келер често бе свидетелствал пред различни сенаторски комисии. Много добре знаеше, че желязното правило за всеки свидетел, изненадан от някой въпрос, е да *изчака* малко с отговора. А после да отговори възможно най-просто и прямо.

— В този случай, струва ми се, се движите по задънена улица, Том — каза той тихо.

— Убеден съм, че не.

— Какво ви кара да сте толкова сигурен?

— Изразът ви, доктор Келер.

Лейтън замълча за миг, а после добави учтиво:

— Бихте ли желал да поговорим по въпроса?

Мислите се блъскаха панически в главата на Джордж. Трябваше да се измъкне по някакъв начин или целият му живот щеше да бъде съсипан.

Какво да предложи на журналиста, за да не рови в тази история? Изведнъж му проблесна: съблазнителна сделка с нещо наистина значимо.

За да спаси себе си, трябваше да... продаде Кисинджър.

— Навън времето е прекрасно, Том — подхвърли Джордж възможно най-непринудено. — Какво ще кажете да се поразходим?

Отначало Джордж се спазари поверително с журналиста. Без да му обяснява защо го прави, му предложи да размени незначителната история с филтъра срещу всяка друга информация, която Лейтън би пожелал.

— Мога ли да ви имам доверие, Том?

— Аз държа на репутацията си — увери го журналистът. — Никога не издавам източниците си. И занапред ще бъде така.

— Вярвам ви — каза Джордж.

Беше *принуден* да му вярва.

На двадесет и пет юни гилотината падна. Роналд Рейгън извика Александър Хейг в Овалния кабинет и му връчи плик. В него се намираше писмото, с което президентът приемаше оставката на държавния секретар. На Хейг му оставаше само да я подаде формално.

Във Вашингтон упорито се говореше, че ще назначат Келер на овакантената длъжност. „Вашингтон пост“ дори го окачестви като „най-подходящият кандидат, който Рейгън би могъл да намери“.

Десетки репортери стояха на стража около дома му, в очакване на момента новоназначеният държавен секретар и съпругата му да излязат триумфално, за да ги фотографират.

Големите информационни агенции разровиха архивите и стъкмиха портрета на Келер, който щяха да излъчат след съобщението за назначаването му: сагата за тийнейджъра, избягал от комунистическото иго и успял да се издигне до върха — нещо, възможно само в Америка и тъй нататък.

Джордж и Кати стояха неотлъчно до телефона в дома си. Не смееха дори да си проговорят. Единственото, което Кати каза през цялата вечер — и го повтаряше периодически, — бе, че ще го обича дори да не стане държавен секретар.

Джордж умираше от желание за едно питие, но тя му забрани да изпие дори капка алкохол.

— Умът ти трябва да е съвършено ясен, Джордж. Ще имаш предостатъчно време за пиене, след като цялата тази работа приключи по един или друг начин.

Телефонът иззвъня. Обаждаше се Хенри Кисинджър.

— Я кажи, господин държавни секретарю — подхвърли той шеговито, — ще говориш ли с мен и след като те назначат?

Джордж не можеше да диша от възнание.

— Какво знаеш, Хенри? — попита той припряно.

— Само това, което пише във вестниците. И гледай да ме споменеш в речта си при приемането на поста, нали?

Десет минути преди полунощ телефонът отново иззвъня.

— Е, това е! — каза Джордж на Кати, отиде до телефона и вдигна слушалката.

— Да?

— Джордж?

Обаждаше се Каспар Уайнбъргър, секретар по отбраната... и възпитаник на Харвард от Випуск '38. Добро предзнаменование.

— Здравсти, Кап — поздрави го Джордж едва поемайки си дъх.

— Слушай, Джордж, президентът дълго размисля относно поста. — Уайнбъргър замълча за миг и добави възможно най-внимателно: — Реши да се спре на Шулц.

— О!

При вида на отчаяното му изражение, Кати сграбчи ръката му.

— Разбираш, надявам се, че в избора му няма нищо лично — продължи секретарят по отбраната. — Просто Рон се чувства по-удобно с... е, знаеш... с калифорнийските момчета. И със сигурност знам, че Шулц иска да останеш заместник държавен секретар.

Джордж не знаеше какво да му отговори.

Уайнбъргър се опита да смекчи разочарованието му.

— Ей, Келер — подвикна той, — на колко си години? Четиридесет и шест-седем, нали? Твърде млад си дори за поста, който заемаш сега, за Бога! Ако Рейгън спечели втори мандат, сигурно ще избере теб.

— Да, Кап. Благодаря.
Джордж затвори телефона и погледна Кати.
— Загубих — отрони тихо.
— Не си загубил, Джордж — възрази тя, дълбоко убедена. —
Просто още не си спечелил.

ДНЕВНИКЪТ НА АНДРЮ ЕЛИЪТ

17 ноември 1982

Едно от удоволствията ми да съм организатор на важно мероприятие и активист за набиране на средства, е възможността да посещавам разни интересни места, до които обикновено нямам достъп.

Белия дом например.

Организационният комитет настоя в събитията през празничната седмица да включим и лекция на Джордж Келер. И понеже съм неговият най-стар приятел от Харвард, натовариха ме да осигуря съгласието му.

Първата ми изненада, когато позвъних в Държавния департамент, беше, че ме свързаха направо с него. Втората — той ме покани на обяд във Вашингтон. Третата — щяхме да обядваме не в някое луксозно модно бистро, а в ресторанта на Белия дом, защото искал да ме разведе набързо из президентското крило.

Обиколката беше извънредно интересна. Дори видях прочутата Зала за извънредни ситуации — доста шокиращо изживяване, защото силно ме разочарова. Искам да кажа, че не е нищо особено: стая без прозорци с маса и няколко стола. Но цял настръхвам само при мисълта колко важни за съдбините на света решения са били взети в тази обвеяна със слава телефонна кабина!

И именно тук Джордж ме покани да седна, за да поговорим по въпроса, довел ме чак до Вашингтон.

Попитах го какви чувства изпитва към Харвард.

А той на свой ред ме попита какви чувства изпитват в Харвард към него. Още ли го смятат за „секирата“ на Кисинджър?

Отговорих му възможно по-тактично, че по време на вьетнамската война двамата с Кисинджър може и да са били обект на яростни нападки от страна на колежа, но оттогава все пак са минали

цели десет години. И подчертах, че всички в Харвард горим от желание да каже няколко думи пред випуска. Да ни опише какво е да кръстосаш меч с Брежнев и другите зад Желязната завеса.

— За всички нас ти си голям герой — уверих го аз. — Няма две мнения по въпроса.

Той се усмихна.

Попитах го дали изобщо възнамерява да дойде на събирането.

Призна, че се колебаел. Притеснявал се, понеже още навремето не познавал почти никого от випуска.

Възразих, че сега всички познават *него*. Пък и повечето от бившите ни състуденти, с които съм се виждал, са се променили неузнаваемо на външен вид и на събирането вероятно няма да се познаят, дори да са делили една стая. Нюал например сега е плешив и доста по-дебел.

Не му казах, че напоследък Дики има и проблем с алкохола (явно се опитва да удави терзаещите го съжаления на средната възраст).

Както и да е. Продължих мисията си да го убедя да дойде. След още малко ласкателства, той най-сетне се усмихна и прие.

Дори похвали уменията ми да преговарям. Бил готов да ме вземе на работа, когато пожелае.

Малко по-късно ме изпрати до портала на Белия дом, където ме чакаше кола, за да ме откара на летището.

През целия полет до Бостън се усмихвах до уши.

Аз, Андрю Елиът, постигнах дипломатическа победа над един от най-великите дипломати на света.

Джордж Келер се върна в кабинета си, където завари неочакван посетител — съпругата си.

Кати седеше на дивана, стиснала в ръка дълъг лист с отпечатан на принтер текст.

— Каква приятна изненада — възкликна Джордж.

Тя не му отговори, първо изчака да види как вратата се затваря зад гърба му. Тогава изсъска:

— Подло копеле! Мръсен предател!

— Какво има? — попита той спокойно.

— Защо ти е било да сътрудничиш на този мръсник Том Лейтън?

— Не знам какво ти става, Катрин. Той е важен журналист от „Ню Йорк Таймс“. И съм обядвал с него само веднъж.

— Стига ме баламосва, Келер. Мой приятел от „Нюзуик“ току-що ми прати тези откъси от книгата му, които ще пуснат в списанието. Този тип е наистина голям мръсник. И ми е пределно ясно, че неговият „близък до Кисинджър източник“, който непрекъснато цитира, не може да е друг, освен ти.

— Кати, кълна се, че...

— Няма да търпя повече лъжите ти, Джордж. Знаеш, че никога не съм обичала Хенри особено много, но на теб той ти беше като втори баща. А тази книга тотално го очерна. Каж ми, способен ли си изобщо да бъдеш лоялен към *кого* и *да* било?

— Катрин, правиш прибързани заключения, без да разполагаш с доказателства. Не може ли да обсъдим този въпрос вкъщи?

— Не, Джордж, няма да съм там. Напускам те.

— Само защото си въобразяваш, че съм говорил пред някакъв амбициозен репортер, така ли?

— Не, Джордж. А защото този случай е последното доказателство за глупостта ми да си въобразявам, че ще те променя. Защото ти си едно егоистично копеле. Не само си неспособен да даваш любов, ами си толкова недоверчив, че не можеш и да получаваш. Е, *тази* причина удовлетворява ли те?

— Моля те, Кати, дай ми възможност да ти обясня нещата и от моята гледна точка.

— При едно условие.

— Всичко, каквото кажеш.

— Ще ти дам шестдесет минути, за да изложиш становището си. Но ако не успееш да ме убедиш, веднага подписваш документите за мексикански развод.^[74]

— Искаш да кажеш, че вече си се съветвала с адвокат, така ли?

— Не, миличък — отвърна Кати. — Но така всецяло погълнат от себе си, си забравил, че аз съм адвокат.

ДНЕВНИКЪТ НА АНДРЮ ЕЛИЪТ

2 декември 1982

Ще се ожена повторно.

Това не е решение, взето с лека ръка. Но след седемнадесет години нещастно ергенство, постепенно разбрах защо в Ноевия ковчег животните пътуват по двойки.

През всичките години след първата ми брачна катастрофа се борех с тази перспектива. Неприятното е, че започвам да се чувствам все по-самотен — особено по време на коледните празници. И най-сетне реших да се ожения повторно. Искане ми се да оповестя голямата новина по време на събирането на випуска, през юни.

Само ми остава да си намеря съпруга.

Има богат и разнообразен избор от потенциални съпруги. Като начало Лаура Хартли, виждахме се доста често, докато бях в Ню Йорк. Но тя, опасявам се, е малко силен волтаж за мен — все пак е главен редактор на прочуто женско списание. Аз, разбира се, се възхищавам на жените с кариера, но Лаура определено е повече от динамична. Вероятно именно поради това все още не е омъжена, макар вече да е на тридесет и девет години. В смисъл, така всеотдайно се е посветила на работата си, че дори когато сме в леглото, понякога скача внезапно, за да запише хрумнала ѝ идея за статия или нещо друго за списанието. А това обикновено разваля настроението на момента.

При Лаура има още няколко дребни проблема.

Първо, тя изобщо не яде.

Не че е дебела. Напротив, Лаура е кибритена клечка с ботушки. Но е непрекъснато на диета — живее само на кафе и дъвка без захар. Не ми е ясно как оцелява, но на мен ми е доста трудно, защото налага да излапвам набързо по някой сандвич, докато не ме гледа.

Вторият проблем е, че пуши. Не само от време на време, ами пали цигара от цигара — и то без филтър, — поради което апартаментът ѝ е постоянно обвит в гъста димна завеса. При нейната безплътност и с тази намалена видимост, понякога е трудно човек да разбере дали Лаура е изобщо в стаята.

И все пак определено я смятах за подходяща кандидатка, докато не се преместих в Бостън.

Този град е истинска Мека на момите за женене. Като начало Бийкън хил бъка от клонинги на Фейт — нови, турбореактивни нейни модели, ако мога така да се изразя. Но благодарение на бившата ми съпруга изглежда съм развил инстинктивна неприязън към възпитаничките на частни гимназии. Гледам да съм по-далеч от

средите на дебютантките. Особено при наличието на толкова много други възможности.

Като Кора Ейвъри да речем. Тя е, предполагам, сред най-ярките примери за млада женственост в целите Съединени щати. Запознах се с нея един следобед, докато тичах край брега на Чарлз. Въпреки размъкнатия ѝ анцуг, бе повече от очевидно, че има абсолютно фантастична фигура. Успях да ѝ издържа на темпото само колкото да ѝ взема телефона. После започнахме да излизаме.

По време на първата ни среща научих, че е учителка по физкултура в една бруклинска гимназия. И редовно участва в маратони. И е скиорка. И плувкия на дълги разстояния. А за отмора се занимава с аеробика.

Тя естествено държеше да ме включи във всички тези укрепващи и тонизиращи дейности. И аз отначало се съгласих. Повсеместните болки по тялото ми се компенсираше от умението на Кора да прави наистина страхотен масаж.

За известно време си мислех, че между нас нещата наистина се развиват на добре. Но когато започнах да оставам при нея за през нощта, започнах да изстивам. Съвсем буквално. Тя ме разтърсваше, за да ме събуди в пет сутринта, караше ме да изпия коктейл от мултивитамини и ме помъкваше навън да тичаме. Нито един нюанс на всеизвестното лошо време в Бостън не е в състояние да я възпре. Също като съвестен пощаджия — ни сняг, ни дъжд, ни лапавица, ни нощен мрак са достатъчна причина да я отклонят от предназначените обиколки. Връщахме се около седем, но вместо да ме остави да се потопя във ваната или обратно в леглото, трябваше още половин час да вдигаме гири. Докато да тръгна за работа, вече бях направо парцал.

Кора обаче е страхотно хлапе и наистина ме харесваше. Често ми се обаждаше в службата и предлагаше да прекараме обедната почивка заедно. За жалост, винаги в басейна на Харвард клуб. Там изгълтвахме набързо кутия тонизираща витаминозна напитка и Кора ме бутваше във водата да се плацикам вяло, докато тя преплува задължителната си за деня една миля.

Всичките ми приятели твърдяха, че никога през живота си не съм изглеждал по-добре. Знаех, че ако се омъжа за Кора, ще живея поне сто години.

Но пък има два малки проблема.

Вечер се чувствам крайно уморен и когато тя се връща от курса по аеробика, преизпълнена с романтични желания, нямам сили за нищо, освен да спя. Кора започна да се притеснява, че не харесвам тялото ѝ. Нищо подобно, луд съм по него. Проблемът е в моето тяло.

В края на следващия срок тя възнамерява да замине за Хаваите — там имало по-добри условия да тренира за триатлона (откачена комбинация от плуване, колоездене и маратон).

Така че времето ни изтича.

Причината, поради която ми е трудно да си избира съпруга, са многото нови възможности навсякъде край мен.

Например Роз, разведена, живее в Уестън. Тя е умна, начетена и (за разлика от останалите) страхотно добра готвачка. Роз непрекъснато ме кани на вечеря в дома си, където се сблъсквам с единствената пречка за нашето брачно щастие. Или по-точно многобройната пречка. Нейните пет деца ме мразят. А предполагам, че те ще трябва да бъдат включени в семейната сцена.

Има също и куп други кандидатки. Но никоя не ми се струва напълно подходяща.

Вероятно грешката е в мен. Изглажда, имам твърде високи очаквания. Искане ми се да се ожения за жена, която обича да си седим спокойно (без да правим лицеви опори) и да си говорим за всичко на света — от политиката до децата; жена, която да обича да чете същите книги като мен, а после да ги обсъждаме.

И най-вече, иска ми се да открия жена, която да се чувства също толкова безкрайно самотна, колкото и аз. И да копнее за ръка, която да държи, и за зрял човек, когото да обича. Може би искам прекалено много.

Но продължавам да търся.

Съобщение в списание „Таим“ от 4 януари 1983 г.:

Разводи. **Джордж Келер, 47**, заместник държавен секретар, и **Катрин Фицджералд Келер, 39**, политически активист; по взаимно съгласие; след деветгодишен брак; нямат деца.

[1] Droit du seigneur (фр.) — правото на първата брачна нощ. — Бел.ред. ↑

[2] Un nouveau Liszt en miniature (фр.) — нов Лист в миниатюр. — Бел.ред. ↑

[3] Pas seulement un géant pour son âge mais un géant de son âge (фр.) — не само велик за своята възраст, но велик на неговата възраст. — Бел.ред. ↑

[4] Jeu d'esprit (фр.) — закачка. — Бел.ред. ↑

[5] Кататония — психично разстройство, което се проявява във вид на пълна неподвижност, вцепенение или силно двигателно, или говорно напрежение. — Бел.пр. ↑

[6] В зала „Плейе“ за първи път във Франция младата американска сензация, пианистът Даниел Роси. — Бел.пр. ↑

[7] Джон Уейн — псевдоним на Марион Морисън (1907–1979) — наричат го „икона на Америка“, патриот, човек на честта, режисьор, актьор (участва в повече от 200 филма), политик; vyplъщава идеята какво е и към какво се стреми американецът. — Бел.пр. ↑

[8] Гидеон — библейски персонаж; заедно с десетина души разрушава Вааловия жертвеник, а после — с отряд от триста мъже, преминавайки през много изпитания, сторва големи добрини за Израел. — Бел.ред. ↑

[9] *Res ipsa loquitur* (лат.) — работата сама говори. — Бел.пр. ↑

[10] Прани — жизнени токове, потоци, схващани като енергии, чрез които се осъществява животът на тялото. — Бел.ред. ↑

[11] Всяка седма година преподавателите в американските колежи и университети имат право на едногодишен творчески отпуск: — Бел.пр. ↑

[12] „Войцек“ — пиеса от Георг Бюхнер (1813–1837), наричан „баща“ на модерния театър, по която Албан Берг (1885–1935) пише в продължение на 10 години едноименната опера. — Бел.пр. ↑

[13] Става въпрос за Суецкия канал. — Бел.ред. ↑

[14] Coquilles (фр.) — охлюви. — Бел.ред. ↑

[15] Trash (англ.) — смет, боклук, отпадъци. — Бел.ред. ↑

[16] Twinkle, twinkle, little star (англ.) — стиховете са на английската поетеса Джейн Тейлър (1783–1824). — Бел.ред. ↑

[17] Немезида — в древногръцката митология богиня на съдбата и на отмъщението. — Бел.ред. ↑

[18] Stars (англ.) — звезди. — Бел.ред. ↑

[19] Роджърс, Ричард (1902–1979) — най-големият композитор на мюзикъли в света, автор на 40 поставяни и още толкова непоставени мюзикъли, и на повече от 200 песни. — Бел.пр. ↑

[20] Je vous en prie (фр.) — заповядайте. — Бел.ред. ↑

[21] К (Кентърбъри); на английски С (Canterbury). — Бел.пр. ↑

[22] Vocare (лат.) — назовавам, изразявам гласно, викам. — Бел.пр. ↑

[23] Ivy League (англ) — група университетски колежи на високо академично равнище в североизточните щати. — Бел.пр. ↑

[24] Сократ (470–399 пр.Хр.) — древногръцки философ, възплъщение на идеала за мъдрец, сложил край на живота си, като е изпил отрова. — Бел.ред. ↑

[25] Кала Христугина (гр.) — Честита Коледа. — Бел.пр. ↑

[26] Summa felicitas (лат.) — върхът на щастието. — Бел.пр. ↑

[27] На 15 октомври 1969 г. в САЩ се провежда първият Ден на мораториум, организиран по инициатива на Студентския съюз, с участието на над 500 колежа. Сред най-активните инициатори са студентите от Харвардската школа по медицина. Милиони хора от цялата страна участват на протестни митинги, с искане да спре войната във Виетнам. Това отприщва вълната на студентските вълнения през 1970 г. Впоследствие става практика да се провежда Ден на мораториума в защита на различни благородни цели. — Бел.пр. ↑

[28] Главният герой в „Трилби“ (1894) — последният и най-прочут роман на английския писател Джордж Дю Морие (1834–1896), написан въз основа на действителни случаи и превърнал се в първия бестселър в историята на световната литература. Името на неетичния хипнотизатор става синоним на „някай, който се опитва, обикновено с лоши намерения, да убеди или да принуди чрез внушение друг човек да изпълнява желанията му“ (Уебстър Дикшънъри). — Бел.пр. ↑

[29] През 508–507 г. въстанието на римляните срещу последния римски цар Тарквиний Горди, довело до възникването на Римската република. Хорациус Коклев, римски патриций, се прочува със забележителната си смелост — убивайки голям брой войници от

армията на Тарквиний Горди при един стратегически мост, спира атаката към Рим. — Бел.пр. ↑

[30] Мост на лудостта. — Бел.пр. ↑

[31] Фурии — в гръцката митология богини на отмъщението. — Бел.ред. ↑

[32] *Aprage te, tuas res habeto* (лат.) — Махай се, вземи си нещата. — Бел.ред. ↑

[33] *Varium et mutabile semper femina* (лат.) — Непостоянни и изменчиви са винаги жените. (У нас фразата е по-известна във варианта „Непостоянство, твоето име е жена“.) — Бел.пр. ↑

[34] Washington, DC — напоследък все по-често се произнася и на български като Вашингтон, Ди Си — а понякога дори се среща изписано по този начин. — Бел.пр. ↑

[35] *Nader's Raiders* (англ.) — „Нападателят на Нейдър“ — адвокатска колегия от съмишленици с високо гражданско съзнание, която през 70-те години на XX век е истинско страшилище за компаниите, излъгали по един или друг начин потребителите на предлаганите от тях стоки и/или услуги. — Бел.пр. ↑

[36] Хабиби (идиш) — мили мой, любими мой. — Бел.пр. ↑

[37] *Bereitschaftspolizei* (нем.) — Подразделение за борба с масовите безредици към военната полиция. — Бел.пр. ↑

[38] *Joie de vivre* (фр.) — радост от живота. — Бел.пр. ↑

[39] *Rat race* (англ.) — широкоразпространен цветист американски израз, под който се подразбира безскрупулна, жестока конкурентна надпревара. — Бел.пр. ↑

[40] Орган, който по онова време се е занимавал с разследването на американци, заподозрени като симпатизанти на комунизма. — Бел.ред. ↑

[41] *Aiguillettes de canard* (фр.) — патешки шишчета. — Бел.пр. ↑

[42] *Creme brulee* (фр.) — карамелизиран десертен крем. — Бел.пр. ↑

[43] *La Rive Gauche* (фр.) — Левия бряг, бохемският квартал на Париж, известен с разгулния си живот, където е и прочутият Монмартър. — Бел.пр. ↑

[44] При битката през 1836 г. между многочислената мексиканска армия и разбунтували се срещу насилието тексасци, шепа доброволци (189) проявяват нечувана смелост и висок дух и жертвайки до един

живота си, създават предпоставка след месец и половина (на 21 април) при Хюстън тексаските войски да разбият мексиканската армия. — Бел.пр. ↑

[45] Един от най-грандиозните президентски скандали в съвременната история на САЩ. За повече подробности вж. в Интернет www.washingtonpost.com. — Бел.ред. ↑

[46] За първи път е обявен като официален празник за южните щати през 1868 г. През 1966 г. президентът Линдън Джонсън го обявява за национален празник на САЩ, който се отбелязва в последния понеделник на май. — Бел.пр. ↑

[47] Кандидатурата на Джералд Форд за президент е издигната от Републиканската партия. — Бел.пр. ↑

[48] От поемата „Градината“ на английския метафизичен поет Андрю Марвъл (1621–1678). — Бел.пр. ↑

[49] Движението на „сърдитите млади хора“ се заражда през петдесетте години на XX век в Англия — първо сред писателите, а после обхваща и широки кръгове от интелигенцията — като реакция срещу закостенялостта и лицемерието на обществото. — Бел.пр. ↑

[50] *Serenas noctes vigilare* (лат.) — Тихи нощи на будуване. — Бел.пр. ↑

[51] През 1932 г. излиза от печат романът-утопия „Дръзновен нов свят“ („*Brave new world*“) от английския писател Алдоуз Хъксли (1894–1963). Критиката го определя като „една от най-удивителните и прозорливи литературни творби“, писани някога. Алюзиите с американското общество са толкова ярки, че заглавието бързо и трайно се превръща в синоним на Америка. — Бел.пр. ↑

[52] Колежът „Болиол“ към Оксфордския университет. — Бел.пр. ↑

[53] Секстий Проперций (50–16 пр.Хр.) — най-великият автор на елегии в Древния Рим. — Бел.пр. ↑

[54] Калимах (III в. пр.Хр.) — древногръцки поет, автор на над 800 химна, поеми и епиграми, както и на сборник легенди. — Бел.пр. ↑

[55] Крикетът е традиционен спорт за английската аристокрация. — Бел.пр. ↑

[56] Квадрафония — четириканално записване и съответно възпроизвеждане на звук. — Бел.пр. ↑

[57] Хуан Понсе де Леон (1460–1521) — велик испански пътешественик, изследовател и конквистадор, откривателят на земите на днешните Флорида, Пуерто Рико, Куба и редица острови из Карибско море, където според преданието търсел Извора на младостта, за който се говори в легендите на местните жители. Смята се, че той е дал името на Флорида, защото за първи път стъпва на този бряг на Цветница (Паскуа Флорида на исп.). — Бел.пр. ↑

[58] В английските и американските университети (съответно колежа и факултетите към тях) всеки спонсор може да учреди професура на свое име (тоест постоянно преподавателско място като ръководител на катедра), финансирайки дългосрочното разработване на дадена дисциплина. — Бел.пр. ↑

[59] Amigo (исп.) — приятел. — Бел.пр. ↑

[60] Au pied de la lettre (фр.) — буквално, дума по дума. — Бел.пр. ↑

[61] Организация за освобождение на Палестина. — Бел.пр. ↑

[62] „Оръжията на Навароне“ (1957) от Алистър Маклийн (1922–1987) — английски писател, автор на близо 40 екшън трилъра (в България известен най-вече с „Кукла на конци“). Описва как петима командоси унищожават оръжията, с които нацистите бранят стратегическия гръцки остров Навароне, който са окупирали през Втората световна война. ↑

[63] WHYY-TV — обществена телевизия във Филадельфия. — Бел.пр. ↑

[64] KCET — обществена телевизия в Лос Анджелис. — Бел.пр. ↑

[65] WNET — обществена телевизия в Ню Йорк. — Бел.пр. ↑

[66] Каденца — вмъкнат откъс към края на музикално произведение, който дава възможност на изпълнителя да демонстрира техниката си. — Бел.ред. ↑

[67] Гуру (санскр.) — духовен наставник. — Бел.ред. ↑

[68] Ашрам (санскр.) — обител. — Бел.ред. ↑

[69] Карма (санскр.) — съвкупността на всички добри и лоши дела, извършени от индивида през предшестващите му съществувания и определящи неговата съдба през настоящото и следващото. — Бел.ред. ↑

[70] Свами (санскр.) — титла на индуистки духовник. — Бел.ред.

↑

[71] Хоровиц, Владимир Самоилович (1903–1989), виртуозен американски пианист; представител на романтичния стил на изпълнение, главно на произведения на Лист и Шопен. През периода 1950–1965 поради нервно разстройство, преустановява концертната си дейност и прави само студийни записи. — Бел.ред. ↑

[72] Гулд, Глен Хърбърд (1932–1982), роден в Канада; пианист-вундеркинд, дебютирал четиринадесетгодишен с „Торонто симфони оркестра“. — Бел.ред. ↑

[73] Camelot — замъкът на легендарния крал Артур, където той събира край кръглата маса своите рицари и откъдето през 1200 г. те тръгват да търсят Свещения Граал. — Бел.пр. ↑

[74] За разлика от дългата процедура за получаване на развод в Америка, в Мексико развеждат светкавично американците — достатъчно е и двете страни да подпишат стандартните формуляри за развод по взаимно съгласие и да ги изпратят по пощата до някое от съдилищата там. — Бел.пр. ↑

СЪБИРАНЕТО

Няма да се откажем от изследването на нови светове, а краят на всяко наше пътешествие ще бъде завръщането там, откъдето сме тръгнали, и опознаването на това място за първи път.

Т. С. Елиът
Випуск '1910

5–9 юни 1983

Започнаха да прииждат в събота, на пети юни. От направените резервации се разбра, че над шестстотин души от випуска ще пристигнат от всички щати, дори от Европа и Азия. Регистрацията ставаше в сградата на Съюза на първокурсниците — на същото място, откъдето всички бяха започнали голямото си пътешествие преди двадесет и девет години.

Но кои са тези хора — оплешивяващи, с очила, дебели и стеснителни? Откъде накъде са узурпирали залата, запазена за огнените бригади от Випуск '58? Отговорът е в баджовете, закачени на реверите им.

Колкото и да е парадоксално, повечето от тях бяха много поизплашени от перспективата да се завърнат в Харвард, отколкото навремето, при постъпването си в колежа. Защото сега в техния духовен багаж липсваше нещо много съществено — несломимата вяра в собствения им потенциал.

Вече не приличаха на космонавти, уверено крачещи към площадката за излитане — изпълнени с надежда, готови да полетят до луната и отвъд нея. Повечето от тях бяха по-скоро изнурени пътешественици, чиито хоризонт свършва на служебния паркинг.

И въпреки всичките им ярки постижения, триумфалното им вписване в страниците на „Кой кой е“, те знаеха, че безвъзвратно са изгубили онова, което навремето е било най-скъпоценният им дар. Своята младост.

Випуск '58 се завърна у дома вече като възрастни хора. Големите очаквания, горяли някога у тях, бяха заменени от призраците на стари амбиции.

Тайната дума беше *компромис*. Никой не я изричаше гласно, но всички я долавяха. И все пак имаше нещо утешително да видиш, че всеки е остарял. Всички бяха преминали през многобройните бури на суровата реалност, а сега бяха дошли да потърсят завет на мястото, където навремето всички вярваха, че върху тях няма да падне ни една дъждовна капка.

Разменяха си колебливи погледи. Някои се притесняваха да приближат и заговорят хората, които им се струваше, че разпознават, но бяха твърде далеч, за да разчетат написаните върху баджовете имена.

Ала колко се различаваха тези погледи от погледите, които си бяха разменяли на опашката за първата им обща вечеря като първокурсници. Тогава всички бяха противници — независими, вярващи единствено на себе си, — а атмосферата тегнеше от чувства на самоувереност и непогрешимост.

Сега се отнасяха един към друг с новопридобита нежност. Вече нямаше йерархия. За първи път се срещаха като равностойни човешки същества. Защото бяха дошли тук не за да боготворят. Випускът се беше събрал, за да общува.

Постепенно се поотпуснаха и си позволиха да започнат да се смеят. И да бърбят за паметни футболни мачове и някогашни студентски дяволии. За добрите стари времена, когато в Белия дом беше Айк^[1] и всичко със света си беше наред.

Събирането бе започнало.

Официално седмицата започна в девет и половина на следващата сутрин с благодарствена и мемориална служба.

Като се има предвид колко малко от съвипускниците присъстваха на службата по случай завършването им през хиляда деветстотин петдесет и осма година, беше наистина удивително колко много са дошли в Мемориалната църква в топлата утрин на шести юни хиляда деветстотин осемдесет и трета.

Всички бяха проучили внимателно голямата червена книга — славният алманах на техните колективни постижения. В съзнанието на всеки обаче най-здраво заседнаха страниците, посветени на починалите. Високият пост не осигурява защита при катастрофа. Ракът не отстъпва пред благовейната диплома от Харвард.

Сигурно всички знаеха коя е истинската причина да дойдат на събирането — да се срещнат още веднъж със съучениците си сега, когато са стигнали средата на житейския си път. И макар целта на мемориалната служба беше да се отдаде почит на починалите, с присъствието тук те всички всъщност признаваха своята смъртност.

Църквата бе изпълнена само от випускници и техните семейства. Самите те водеха службата.

В един момент преподобният Лайл Гуту, също от Випуск '58, излезе на амвона да каже няколко кратки слова.

Той подчерта, че страхът от смъртта е универсален, но в основата му всъщност лежи ужасът от *незначителността*; от това, че няма да те запомнят... че животът ти не е имал никакъв смисъл.

— Събрали сме се тук, за да почетем починалите, но и заради самите нас. Затова в тази свята сграда се отдава почит на възпитаниците на Харвард, жертвали живота си в защита на човешкото достойнство.

После преподобният Гуту спомена накратко някои от починалите. Един от съвипускниците се беше удавил, спасявайки живота на дете; друг е бил екзекутиран като водач на неуспешен бунт срещу потисническия режим в Хаити; трети отдал живота си за спасяването на повече от сто заложници на терористи.

И в заключение попита:

— Какво ги е вдъхновявало? Дали ги е водел вроден героизъм или младежки идеализъм? Или и двете? И какво знаем ние? Дали, че не си струва да живееш без героизъм и идеализъм... или че и героизмът, и идеализмът могат да бъдат фатални? Тук сме, за да си

спомним за нашите починали съвипускници. Те не са безименни. Познаваме ги. Те са в нас и завинаги ще бъдат с нас.

Тогава друг от випуска се изправи и започна да чете списъка с имената на починалите.

Когато свърши, камбаната на Мемориалната църква заби. По веднъж за всяко име. Глухият ѝ екот разтърси дълбоко хората, които стояха в обширния бял кораб на църквата.

Вибрациите на четиридесет години живот, сведени до вибрацията на една единствена камбана.

Това очаква всекиго от нас.

ДНЕВНИКЪТ НА АНДРЕЮ ЕЛИЪТ

6 юни 1983

Очаквах мемориалната служба с боязън и трепет. Притеснявах се дали ще съумея да съдържа емоциите си. И сигурно не бих успял, ако не беше отговорността ми да се грижа за един млад син. Не моя собствен, разбира се (аз вече нямам син).

Хубавият русокос шестнадесетгодишен младеж до мен бе Джошуа, по-големият син на Джейсън, когото поканих да присъства на службата, с която отдавахме почит и на неговия баща.

Но докато хората край него проливаха сълзи, без да се срамуват, той оставаше сковано изправен, мълчалив и невъзмутим. Всъщност, отвори си устата единствено за първия псалм „Възхвала на Бога на Авраам“.

Удиви ме, че изобщо го знае. Но скоро си дадох сметка защо го знае — веднага щом чух тихия му глас. Докато всички ние изпълнявахме църковния текст, той пееше... на иврит. По-късно Джошуа ми обясни, че това е традиционна юдейска молитва, която, предполагам, ние, християните, сме си присвоили.

Попита ме дали този псалм е бил изпълнен специално за баща му.

Отговорих му, че всичко е било специално за баща му. Кое то, поне според моята гледна точка, е истина.

Тъгата ми стана още по-болезнена, когато забелязах как мнозина от моите съвипускници поглеждат към мен и Джош и вероятно го вземат за мой син.

След службата го запознах с възможно повече от някогашните приятели на Джейсън (а те бяха много). Всеки му каза по нещо прекрасно за баща му. Виждах колко дълбоко го вълнува това и как мъжествено се бори да не се разплаче.

Когато го качих на влака, за да отиде на гости при дядо си и баба си, изразих надежда някой ден пак да дойде в Бостън.

Мечтата му била да учи в Харвард — като баща си, но първо трябвало да отбие военната си служба.

Изваках влакът да тръгне. Мислех си колко горд щеше да е Джейсън, ако можеше да види какъв прекрасен млад човек е станал синът му.

После отидох в ресторанта на гарата да изпия едно кафе, защото след половин час трябваше да посрещна друг влак — с него идваше момичето, която щеше да бъде до мен през останалите дни от събирането на випуска.

Според всеобщите очаквания, събитието действително беше дълбоко вълнуващо... а днес бе едва началото му. Слава Богу, че има човек, когото обичам и с когото мога да го споделя. И който, мисля, също ме обича.

Откакто Анди напусна „Западния свят“, Лизи и аз се сближихме още повече. Постепенно тя оцени опитите ми да бъда обичлив и грижовен баща. И започна да ми отвръща със същото.

От време на време я водя да гледаме заедно някой футболен мач. Понякога отивам с колата да я взема от училище — посред седмицата — и я водя на вечеря. Лизи споделя с мен проблемите си. Разказва ми за „лепките“, които я обичат, и за „готините“ мъже, чието внимание тя пък се опитва да привлече.

Започнах тактично да ѝ давам съвети. И, за мое учудване, на нея ѝ харесва!

Разбрах, че се случва нещо хубаво, когато оценките ѝ в училище — до този момент добри, но не и отлични — постепенно започнаха да се повишават и станаха наистина фантастични. Приеха Лизи във всички колежи, където кандидатства: Суортмор, Йейл и... Харвард.

Кой знае, може би тя ще избере да отиде в Кембридж — въпреки баща си и поколенията невидими и внушителни предци на фамилията, свързани с това място. Моята Лизи е неустрашимо момиче и аз наистина се гордея с нея.

Приятно е да знам, че ще държа ръката й.

Възможно е според циниците целта на мемориалната служба да е да напомни на възпитаниците на Харвард, че макар *те* да са смъртни, Университетът е вечен.

При всички положения останалите дни от седмицата са посветени на внушителни изяви с цел да се изтъкне фактът колко много е дал Харвард на своите възпитаници. И на това колко много още може да им даде през идните години — стига да получи тяхната финансова подкрепа.

Първо, ректорът Дерек Бок и деканът Теодор Ламброс от Випуск '58 проведеха симпозиум на тема „Бъдещето на Харвард“. Тяхното послание беше, че докато останалите американски университети тепърва се подготвят за двадесет и първия век, Харвард — с присъщия му много по-широк поглед в перспектива — вече гледа към двадесет и *второто* столетие.

Нещо повече, в един от многобройните си остроумни отговори на въпроси, зададени от аудиторията, деканът Ламброс подчерта, че политиката на Харвард не е „да се превръща във владение на компютрите“.

Слушателите останаха силно впечатлени. И преизпълнени със страхопочитание — особено родителите на тийнейджъри, на които им предстои да кандидатстват за колеж.

ДНЕВНИКЪТ НА АНДРЮ依ИЪТ

6 юни 1983

Тед Ламброс е направо неузнаваем. Много по-изискан е от мен. И колко е самоуверен, когато говори! Но има и всички причини за високо самочувствие. Та в крайна сметка той действително е преуспял.

Новата му съпруга, Аби, е невероятно момиче. Знам го, защото ми се пада далечна роднина. А и работеше с мен по време на кампанията за събиране на средства за Харвард — тъкмо, тогава се запознах с Тед.

Понеже Аби беше, казано по-учтиво, на подстъпите към четиридесетте, фамилията почти бе изгубила надежда тя да се задоми.

Но Ламброс буквално я зашемети. Сега двамата живеят в голяма къща на Братъл стрийт.

Намирам ги много подходящи един за друг. Искам да кажа, Аби е страхотна домакиня на приеми. Всеки, който представлява нещо в Бостън, е гост на техните партита.

Според твърде достоверни източници наскоро Тед е отхвърлил предложение да стане ректор на колежа „Принстън“. Това пробужда подозренията ми за недвусмислен намек от страна на Харвард, че след време има шанс да заеме ректорски пост. Перспективата ме ентусиазира колкото и самия Тед, предполагам.

Удивително е да гледаш с какво настойчиво внимание някои от дошлите на събирането наши съвипусници обграждат сега Тед, за когото навремето дори не подозираха, че е във випуска ни.

Подобно обвинение се отнася до мен и дневниците ми го доказват.

Винаги съм знаел, че Тед е победител.

Лекцията на Джордж Келер по въпросите на външната политика предизвика огромен интерес. Амфитеатралната зала беше претъпкана до краен предел.

В рамките на по-малко от четиридесет и пет минути той направи сбит анализ на всички горещи области на международните отношения — от ядреното разоръжаване до това кого подкрепя Белият дом в Централна Америка и защо; от плетеницата мистерии в поведението на правителствата в Средния изток до кратък анализ на характера на новите лидери в Кремъл. Майсторски обрисувана и пределно точна картина на цялата световна политика.

Накрая един от слушателите попита Джордж какво мисли за новата книга на Том Лейтън „Принц на мрака“, в която се правят намеци за безскрупулността на Хенри Кисинджър например по отношение на навлизането в Камбоджа, опрощаването на Никсън и дори подслушването на собствения му екип.

Видимо обиден и ядосан от подобни атаки срещу човека, комуто дължи толкова много, Джордж отговори, пламенно защитавайки своя някогашен ментор.

Докато присъстващите аплодираха, някой от задните редове се провикна:

— А какво ще кажете за войната във Виетнам, доктор Келер?

— Какво по-точно ви интересува, сър? — попита тихо Джордж.

— Как вие с Кисинджър ще оправдаете факта, че се измъкнахте на тогавашните преговори с цената на толкова много загинали и от двете страни?

Джордж отговори спокойно:

— Това не отговаря на истината. Целта ни в Париж беше да доведем конфликта до възможно най-бърза развръзка... за да *спасим* живота на хората.

Отговорът очевидно не удовлетвори мъжа, защото последва нов въпрос:

— А какво ще кажете за масираната коледна бомбардировка, когато сринахте със земята такива цели като болницата в Бак Май?

Хората в залата се размърдаха и започнаха да се споглеждат с явно неудобство. Джордж обаче запази самообладание и отвърна невъзмутимо:

— Сър, бомбардировката бе необходима и, според мен, оправдана, защото доказва на Северен Виетнам колко са сериозни намеренията ни. А ударът по болницата е трагична грешка.

— А не мислите ли, че цялата проклета война е грешка? — извика отново мъжът.

Джордж изглеждаше повече озадачен, отколкото провокиран:

— Не разбирам защо поставяте въпросите си с такава настойчивост, когато всъщност става дума за събития, отдавна влезли в историята.

— Имате ли деца, доктор Келер? — попита мъжът.

— Не — отвърна Джордж.

— Е, ако имахте като мен и ако единственият ви син е убит в Югоизточна Азия поради все още неразбираеми причини, дори след десет години и вие щяхте да задавате подобни въпроси.

В залата се разнесе тих колективен възглас на съчувствие. За момент Джордж остана смълчан, после тихо каза:

— Безкрайно съжалявам, че ви занимавам с логиката на действия, които са истинска трагедия за вас. Позволявам си от името

на целия ни випуск да ви уверя, че всички ние споделяме вашата загуба.

— А какво ще кажете за вината, доктор Келер? В състояние ли сте да спите нощем с всичко, което тегне на съвестта ви?

Джордж остана невъзмутим. След няколко мига мълчание каза безизразно:

— Време е да приключим семинара.

Нямаше аплодисменти. Всички бяха потиснати.

Мъжът, който зададе въпросите, си тръгна, прегърнал съпругата си през раменете.

ДНЕВНИКЪТ НА АНДРЮ ЕЛИЪТ

7 юни 1983

Прекомерно натовареният график на Джордж налагаше незабавно да го откарам до летището, за да хване самолета за Вашингтон в пет следобед. Седеше мълчаливо до мен, докато натисках газта по Стороу драйв. Личеше си колко е шокиран от избухването на мъжа.

Опитах се да повдигна духа му, възхищавайки се на блестящата му лекция, но това не му донесе никаква утеха.

Понеже карах твърде бързо, пристигнахме по-рано от необходимото. Имахме малко време да поговорим в залата за ВИП-пътници на „Американ еърлайнс“. Джордж поръча по едно двойно уиски и за двама ни. Аз обаче не побутнах чашата си. Тогава той обърна и моето питие. Беше невероятно потиснат.

Не знам защо, но се чувствах донякъде отговорен за състоянието му. Сигурно защото го убедих да дойде на събирането с твърдението, че всички му се възхищават. А ето, сега си тръгваше с потискащото усещане, че „в Харвард все още ме мразят“. Опитах се да го убедя в обратното — всичките му състуденти го смятат за герой. Аз например му се възхищавам изключително много.

При тези мои думи той се разсмя горчиво — много хора му се възхищавали, но в действителност никой не го харесвал наистина. Съвсем точно си спомням какво каза: „Може би притежавам талант да постигам успех, но не и да градя приятелство.“

Направих опит да го успокоя — вероятно мисли така, защото още се чувства наранен от развода си. Не се съгласи с мен. Поръча си още едно уиски, изпи го и тогава сподели, че според него бракът му се е провалил поради същите причини, поради които в колежа не е завързал приятелства — бил твърде голям егоист.

После си погледна часовника и стана — без никакви затруднения, сякаш изобщо не беше бил. Изпратих го до изхода. Останахме няколко секунди смълчани там, откъдето той щеше да отлети, за да продължи да помага в управлението на света. И тогава Джордж изрече нещо, което ще ме преследва до края на живота ми:

— Андрю, когато пишеш за мен в този твой дневник... никога не казвай, че съм щастлив човек.

Традиция за харвардските събирания на бивши възпитаници е най-изтъкнатият музикант от съответния випуск да бъде поканен за участие поне с малка изява в тържествения концерт, организиран в залата на Бостънската филхармония. През хиляда деветстотин шестдесет и четвърта година например Леонард Бърнстейн от Випуск '39 дирижира цяла програма от свои произведения. През хиляда деветстотин осемдесет и трета година същата чест се падна на Даниел Роси от Випуск '58.

Розовите и сребристите гирлянди по огромните тръби на органа, извисяващи се над сцената в Симфоничната зала, придаваха празничност. Аудиторията беше претъпкана изключително от випускниците-гости.

Дани стоеше зад кулисите, облечен в елегантен фрак и с безупречна фризура (беше си сложил дори лек сценичен грим, да не би някой да не разпознае в него вечния вундеркинд) и изведнъж го осени необичайно прозрение: предстоеше му да се изправи пред най-значимата аудитория в живота му.

В този кратък миг, когато прозря вечността, Дани Роси си спомни едно: докато следваше в Харвард, независимо от музикалните му успехи, състудентите му го подценяваха. Не беше спортист. Не беше веселяк. Нямаше успех и сред жените — поне в началото. С една дума, беше пълен загубеняк.

И дори след четвърт век още помнеше с болезнена ненавист как жестоко унищожиха пианото му.

Сега колелото бе направило пълен оборот. Всички, които го бяха преследвали, подигравали и пренебрегвали, го чакаха със затаен дъх.

Излезе на сцената.

В залата се разнесе приглушен шепот, но бързо стихна, щом Дани се качи на диригентския подиум, поклони се бавно и вдигна палката.

Първо дирижира сюитата от своя балет „Саванарола“. За нечий вкус несъмнено звучеше донякъде езотерично. Ала беше музика, написана от Дани Роси, затова всички слушаха с уважение.

После дойде ред на очакваните от всички откъси от „Одисея в Манхатън“. И всеки път, когато палката му повеждаше оркестъра да модулира в различна тоналност, публиката започваше да ръкопляска и да припява.

Най-бурни овации, естествено, изтръгна „Да стигнеш звездите, не стига“ — песен, която макар да не бе легитимна рожба на випуска, беше поне негово осиновено дете.

Дани изчерпа програмата и се обърна с лице към залата. Всички, станали на крака, бурно аплодираха.

Долетя първият вик:

— На пианото, Дани! Посвири на пианото!

След миг вече цялата зала скандираше:

— Свири! Свири!

Отначало Дани се опита да откаже с небрежно махване на дясната ръка, но хората не спираха.

А той вече не бе в състояние да им даде единственото, което ги караше да му се възхищават най-много.

Изведнъж усети, че няма да сдържи сълзите си. Бързо се обърна към музикантите и им даде знак да засвирят припева от песента на харвардските футболисти:

*С „Кримсън“ начело
триумфално вървим...*

Дани прикри оттеглянето си от сцената, обръщайки мислите и чувствата им към нещо, което те боготворяха повече от него — към Харвард.

ДНЕВНИКЪТ НА АНДРЮ ЕЛИЪТ

8 юни 1983

Единствен аз от випуска знам тайната на Дани Роси.

Научих я по-чиста случайност.

Председателят на кампанията за събиране на средства от нашия випуск ме натовари „да изтръскам примадоната Роси“ и да го накарам да направи дарение.

Защото, въпреки цялата ни настойчивост, до момента Дани не беше дал нито цент. А понеже Комитетът на бившите възпитаници притежаваше почти толкова информация за финансовото състояние на своите хора, колкото и данъчните власти, знаехме, че Дани „струва“ няколко милиона долара.

Хората от Комитета търсеха под дърво и камък някой, който да го познава достатъчно добре, за да направи последен опит да измъкне от него дарение, преди лептата на нашия випуск за добруването на Харвард да бъде оповестена по време на тържествената церемония, призвана да увенчае празничната ни седмица. Фактът, че избраха мен, показва колко малко близки приятели е имал Роси в Харвард.

За разлика от другите от випуска Дани отказа да ползва спалните на общежитието „в името на добрите стари времена“. Той и съпругата му отседнаха в „Риц“, където и се срещнахме рано на следващата сутрин след концерта.

Изглеждаше много по-блед, отколкото на сцената. А също и много по-слаб. Отначало го отдадох на умората и вълненията от предишната вечер. Двамата с Мария седяха един до друг, а аз се опитвах да водя сърдечен разговор.

Попитах го дали изпитва благодарност към Харвард за своя голям успех. Не, не изпитвал. Добре, но не изпитва ли поне известно чувство на доброжелателство или привързаност към колежа? Отново отрицателен отговор. Реших да използвам друга тактика от „Харвардско ръководство за набиране на фондове“. Попитах го дали няма топли спомени за някоя катедра или дейност в колежа?

Например към музиката или към оркестъра. Или във връзка с някоя награда, която е получил навремето за композиция или изпълнителско майсторство. Изобщо нещо от неговата област. Тонът му беше сърдечен, но все така категоричен: не.

Донякъде се обърках, за малко да загубя самообладание. Попитах го настойчиво дали все пак няма *поне нещо*, което да предизвиква у него достатъчно интерес и благоразположение, за да пожелае да го подкрепи с финансово дарение.

Дани и Мария се спогледаха.

После тя тихо ме помоли да се опитам да ги разбера правилно. Дани бил много топъл и отзивчив човек, но животът им бил доста различен от този под блясъка на светлината на прожекторите. Двамата всъщност обсъдили задълбочено въпроса за евентуално дарение на Харвард, но им се искало то да е в името на нещо, в което те самите виждали смисъл.

Почувствах, че започват да се разкриват и същевременно долавях във въздуха да витае особено напрежение.

Дани се поинтересува дали може да предназначи дарението си конкретно за факултета по медицина. Попитах го какво има предвид.

Мария уточни намерението им да поемат финансирането на дейност към катедрата по неврология, като открият преподавателско място там. По-специално: изследвания на нарушенията в двигателната дейност.

Крайно изненадан, един миг ги гледах безмълвно. После попитах дали изобщо си дават сметка, че каквато и да е професура във факултета по медицина струва един милион долара. Дани кимна. Бил готов да дари парите, но при едно единствено условие — дарението да е анонимно. И да остане напълно анонимно.

Сега вече се обърках тотално. Защо иска да направи такъв щедър жест, а не желае да получи никакво признание? След миг се окопитих и направо ги попитах: това е толкова благородна постъпка, защо отказва да получи признание за нея?

Двамата отново се спогледаха. Сякаш мислеха едновременно.

А после — отначало бавно и колебливо, — Дани ми разказа защо всъщност е спрял да свири. Истинската причина е, че е бил принуден да го направи, защото страда от нарушение на физическата дейност.

Някакво неврологично състояние, поради което е изгубил контрол над лявата си ръка.

Сърцето ми се сви от мъка за него. Почти не бях в състояние да слушам обясненията му.

А Дани се опита да представи нещата по-леко. Дори се пошегува, че дарението всъщност изобщо не е безкористно. Представлявало нещо като залог, че някой харвардски умник изследовател ще измисли лечение за неговия случай „преди събирането по случай петдесетата годишнина на випуска“. И тогава обещавал да забавлява съвипускниците ни, като свири на пианото докато те не му кажели да спре.

Обещах да седя на първия ред на тогавашния му концерт. А после млъкнах, защото не знаех какво повече да кажа.

Станах да си вървя. Мария ме изпрати до вратата, докосна леко рамото ми и прошепна:

— Андрю, благодаря ти, че си толкова добър човек.

Във фоайето на хотела намерих телефонен автомат и се обадох на Франк Харви, председателя на Комитета.

Казах му, че имам една добра и една лоша новина. Лошата е, че Роси категорично отказва да прави каквито и да било дарения, а добрата — че в бара на хотела съм налетял на свой състудент, готов да дари един милион долара на факултета по медицина, но само ако е анонимно.

Отначало Франк не повярва. Непрекъснато ме питаше дали състудентът ми не е бил пиан. И дали *аз* не съм пиан.

Все пак го уверих, че преди края на седмицата банковият чек ще бъде в ръцете му, а той само дето не почна да крещи от радост по телефона.

Така дарението от името на нашия випуск надхвърляло осемте милиона, които негласно се смятаха за нещо като състезателна бразда между випуските. Което пък — както той подчерта, — ме превръщало в „герой на деня“.

Приключихме разговора и аз поех към вкъщи, мислейки си, че не съм никакъв герой. Истинският герой е Дани. Защото всяка сутрин той

проявява безкрайно много кураж — дори само за да се събуди и да се изправи лице в лице с онова, което го е сполетяло.

Винаги съм смятал Дани за изключение от правилото. Сега обаче си давам сметка, че *абсолютно всеки* плаща някаква цена за успеха си.

Следобед в деня на тържествената церемония различните випуски на Харвард се събраха в двора на университета, а после потеглиха с маршова стъпка към сградата на „Тристагодишния театър“, където щеше да се проведе годишното им събрание. Начело вървеше ректорът на Харвард, Дерек Бок, после деканът Теодор Ламброс — и двамата безкрайно внушителни в официалните си пурпурни роби. Следваха ги батальоните на различните випуски — няколко хиляди души.

Випуските, които честваха двадесет и петата и петдесетата годишнина от завършването си, заемаха почетно място. На някои техни представители бе оказана допълнителната чест по една или друга причина да заемат място на подиума. Сред тях бяха Джордж Келер и Даниел Роси, но те уважително отклониха поканата. Удостоиха със същото и Андрю Елиът — заради приноса му в кампанията на Харвард за набиране на средства. С традиционния цилиндър на глава той седна дискретно в единия край на сцената.

Поканен да се качи на подиума като представител на Випуск '33 (който честваше петдесетата си годишнина) бе и Филип Харисън, бивш Секретар на държавната хазна и бивш тъст на Тед.

Когато възрастният мъж се заизкачва по стълбите, Тед стана да го посрещне с протегната за поздрав ръка.

— А, декан Ламброс, поздравления — безизразно отрони Харисън. — Радвам се, че си постигнал всичко, за което цял живот си мечтал.

Обърна му гръб и отиде да заеме мястото си. Дватама нямаше какво друго да си кажат.

По време на церемонията оповестиха даренията за университета, събрани от всеки випуск. Франклин Харви съобщи, че сумата, дарена от Випуск '58 по случай двадесет и петата му годишнина, е рекордните осем милиона и шестотин хиляди долара.

От аудиторията се изтръгна дружно възклицание на удивление и възхита.

Но Франк вдигна ръка, за да възпре по-нататъшния израз на всеобща радост, защото имаше да добави още нещо важно.

— Излишно е да споменавам колко сме благодарни на всички от випуска. Но ми позволете да изтъкна по-специално заслугата на един човек, с когото през изминалите пет години работихме в тясно сътрудничество по университетската кампания. Той не само прояви самоотверженост при набирането на средства, но даде и много от себе си. Неговата отзивчивост и безкористност е белег за най-доброто, което човек може да предложи на своя университет и на своите приятели. Ще го покана да се изправи, за да засвидетелстваме нашата признателност. — Франк Харви се обърна към седящите на подиума почетни гости и посочи с ръка: — Мистър Андрю Елиът!

Андрю остана като поразен от гръм. Никой никога не му беше ръкопляскал за каквото и да било. Дори децата му, когато бяха съвсем малки.

Изправи се стеснително, притеснен от необичайността да е център на обществено признание. Беше безкрайно изненадан. Но му беше и приятно. И се чувстваше невероятно силно развълнуван от тази проява на топлота и обич към него.

Въпреки че не го знаеше — а вероятно и не можеше да го разбере, — но от *човешка* гледна точка Андрю Елиът беше най-добрият от Випуск '58.

ДНЕВНИКЪТ НА АНДРЮ ЕЛИЪТ

9 юни 1983

Напуснах церемонията по-рано, за да изпратя Лизи на влака в пет следобед. Бях щастлив, че дъщеря ми присъства и видя признанието, което — заслужено или не, — хората оказват на баща й като на човек, когото уважават.

Това бе най-прекрасният ден през живота ми. Но само докато се върнах в апартамента си.

Пред вратата ме чакаха двама сурови на вид мъже в еднакви тъмни костюми. По-високият учтиво попита дали съм Андрю Елиът.

Кимнах. Двамата едновременно бръкнаха в джобовете си и ми показаха служебните си карти. Бяха от Тайните служби.

С влизането в апартамента ме отрупаха с въпроси, чиито тон бе доста двусмислен.

Познавам ли Джордж Келер?

Да, разбира се.

Кога съм го виждал за последен път?

Онзи ден, на летището.

Как бих описал настроението му?

Изглеждаше разтревожен и потиснат.

Дали ми е известна по-конкретна причина за тогавашното му състояние?

Да, разбира се, разводът му. Оказа се, че това им е известно. Помислих си за мъжа, който го беше нападнал с въпроси по време на лекцията.

Изведнъж сърцето ми се разби учестено. Попитах ги какво става, по дяволите.

Подадоха ми едно писмо. В него пишеше:

„Скъпи Андрю,

Винаги си бил толкова мил към мен, че сега дръзвам да те помоля да бъдеш изпълнител на завещанието ми.

Разполагам с банкова сметка, както и с известно количество акции и ценни книжа. Моля те, погрижи се всичко да стигне до сестра ми в Унгария.

Ти си олицетворение на всички онези добри неща, които аз никога нито бях, нито бих могъл да бъда. Благодаря.

Джордж“

Двамата агенти ме накараха да седна и ме предупредиха, че ще споделят с мен една държавна тайна.

Джордж се беше самоубил предишната нощ.

Бях потресен. И веднага изпитах страхотно чувство за вина, защото онзи ден го оставих да се качи на самолета.

Агентите подчертаха, че в официалното съобщение за смъртта му се изтъкват естествени причини за настъпването ѝ. Не само за да бъде избегнат правителствен скандал, но и от уважение към един лоялен служител на обществото. Вероятно Джордж, изтощен от тежките отговорности на своя пост, в момент на слабост се е поддал на отчаяние.

Погребението му било вече организирано. Със специално президентско нареждане Джордж щял да бъде погребан в националното военно гробище „Арлингтън“. (Двамата агенти не пропуснаха да подчертаят каква огромна чест е това за един цивилен.) Попитаха ме дали знам някой, комуто да съобщят за смъртта му.

Какво бих могъл да им кажа? Помислих си за бившата му съпруга — сигурно ще пожелае да присъства на погребението. Не се сещах за никого друг.

Прецених за по-подходящо аз да съобщя за станалото на Кати. Дадох ми телефонния ѝ номер в Ню Йорк.

Тръгнах си и ме оставиха сам с мъката и объркването ми. Най-сетне насъбрах смелост и се обадох.

Кати се зарадва искрено да чуе гласа ми, но бързо помръкна от новината. Досети се, че Джордж сам е сложил край на живота си.

Замълча за момент. А после се извини, че е неспособна да заплаче. Винаги се била страхувала той да не направи нещо подобно. И с много тих глас ми благодари, че съм се опитал да му бъда приятел.

Изразих дълбоките си съжаления, загдето не съм успял да му бъда по-добър приятел. Тя също много съжаляваше, защото не му била по-добра съпруга. Но самият Джордж бил напълно неспособен да приеме да го обичат. Който и да било.

Уведомих я за решението да го погребат на „Арлингтън“, което го превръщало в един вид американски герой. А това сигурно би означавало изключително много за Джордж. Тя се съгласи, но отбеляза, че цената за тази чест е твърде висока.

Попитах я дали иска да присъства на погребението. Отговори ми утвърдително, но в гласа ѝ долових сподавена тревога. Предложих ѝ да взема самолет до Ню Йорк и после да пътуваме заедно до Вашингтон. Щяла да ми бъде много признателна, ако го направя. Останах доволен, че прие предложението ми.

Аз също щях да имам нужда от компанията ѝ.

Когато затворихме, отново се запитах защо, по дяволите, Джордж го е направил. Та той е имал толкова много причини да живее! Предполагам, че просто не е знаел как да бъде щастлив.
Единственото, на което не могат да те научат в Харвард.

Денят на тържествената церемония приключи. Випуск '58 се върна за последен път в актовата зала на Студентския съюз. Въпреки сервираното шампанско, настроението беше някак потиснато.

Вероятно никога повече нямаше да се срещнат така, като випуск — поне не и толкова много на брой. През следващите десетилетия щяха да четат във вестниците некролози на мъже, постъпили в Харвард през хиляда деветстотин седемдесет и четвърта година като съперници, а сега разотиващи се като братя.

Това бе началото на края. Бяха се срещнали отново, но времето едва им стигна, за да осъзнаят, че се харесват един друг.

И да си кажат „Сбогом“.

[1] Прозвище на Айзенхауер. — Бел.пр. ↑

ЗАСЛУГИ

Имате удоволствието да четете тази книга благодарение на *Моята библиотека* и нейните всеотдайни помощници.

МОЯТА БИБЛИОТЕКА

<http://chitanka.info>

Вие също можете да помогнете за обогатяването на *Моята библиотека*. Посетете **работното ателие**, за да научите повече.